Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

10

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

10.

KÖTET

1905 november—1906 június

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1954

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ

ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 10. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1947

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A tizedik kötet Leninnek azokat a műveit tartalmazza, amelyeket 1905 novemberétől 1906 június 6-ig (19-ig), az emigrációból való hazatérte után, pétervári működésének időszakában írt.

A „Novaja Zsizny" c. legális bolsevik lapban megjelent cikkeiben: „A párt újjászervezéséről", „A hadsereg és a forradalom", „A proletariátus és a parasztság", „A haldokló önkényuralom és a népi hatalom új szervei" és más cikkeiben meghatározza a párt feladatait az első orosz forradalomban.

„A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai" c. brosúrában és az 1905 decemberi fegyveres felkelés veresége után írt cikkekben Lenin összefoglalja és általánosítja a forradalom első évének tapasztalatait.

„A munkáspárt agrárprogrammjának felülvizsgálata" c. művében Lenin kifejti és megokolja a földesúri földek elkobzásának és az egész föld nacionalizálásának bolsevik agrárprogrammját.

A kötetben jelentős helyet foglalnak el a párt IV. (egyesítő) kongresszusára vonatkozó munkák: „Taktikai platform az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa számára", Lenin kongresszusi beszédei és hozzászólásai, „Beszámoló az OSzDMP Egyesítő Kongresszusáról".

Ebben a kötetben jelenik meg először Lenin Műveiben a „Feladataink és a munkásküldöttek szovjetje" c. cikk, amelyben Lenin értékelést ad a szovjetekről mint a felkelés szerveiről és az új, forradalmi hatalom csíráiról.

A Művekben új anyag Lenin néhány hozzászólása az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusán: Hozzá-

szólás a parlamenti szociáldemokrata frakcióra vonatkozólag Muratov (Morozov) által előterjesztett módosító javaslat védelmében, Határozati javaslat a mandátumvizsgáló bizottság beszámolási kötelezettségéről, Nyilatkozat a jegyzőkönyvek jóváhagyásának szükségességéről, Írásbeli nyilatkozat a kongresszus 17. ülésén, Írásbeli nyilatkozat a kongresszus 21. ülésén; beszédek és hozzászólások az OSzDMP pétervári városi konferenciáján (1906 február—márciusban). Először került be a Művekbe Lenin két cikke: „Határozat és forradalom", „Még alkudozni sem akarnak", amelyek 1906-ban jelentek meg a „Volna" c. legális bolsevik lapban. Mindkét cikk a kadetokat támadja.

FELADATAINK ÉS A MUNKÁSKÜLDÖTTEK SZOVJETJE

(LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ)[1]

A megírás ideje: 1905 november 3—4 (15—17).
Először megjelent: „Pravda" 308. sz. 1940 november 5.

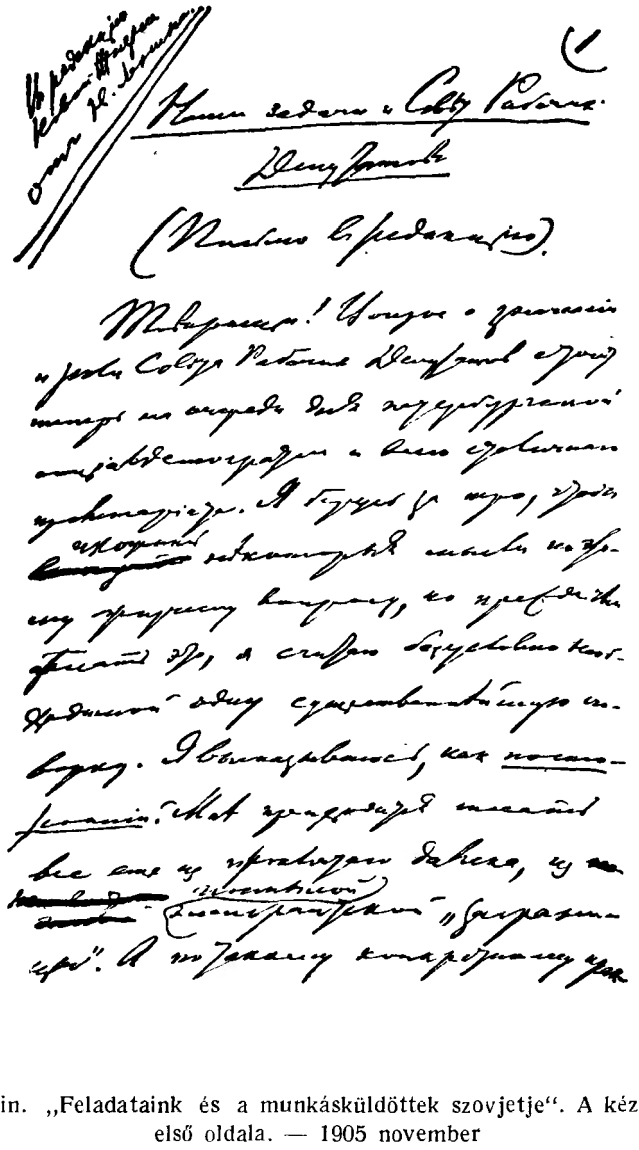

Lenin. „Feladataink és a munkásküldöttek szovjetje". A kézirat első oldala. — 1905 november

Kisebbítve

Elvtársak! A munkásküldöttek szovjetjének jelentősége és szerepe ma sokat foglalkoztatja a pétervári szociáldemokráciát és az egész fővárosi proletariátust. Én is tollat fogok, hogy kifejtsem néhány gondolatomat erről az égető kérdésről, de mielőtt ezt megtenném, feltétlenül szükségesnek tartom, hogy egy lényeges dolgot előrebocsássak. Mint *kívülálló* szólok hozzá a kérdéshez. Még mindig az átkozott messzeségből kell írnom, a gyűlöletes emigrációs „külföldről". Márpedig úgyszólván teljesen lehetetlen, hogy egy ilyen konkrét gyakorlati kérdésről helyes véleményt alkosson magának az ember, ha mostanában nem járt Pétervárott, egyszer sem látta a munkásküldöttek szovjetjét, s nem folytatott eszmecserét a gyakorlati munkában résztvevő elvtársakkal. A szerkesztőségre bízom hát, hogy közli-e vagy nem közli ezt a levelet, amelyet egy nem eléggé tájékozott ember írt. Fenntartom magamnak azt a jogot, hogy módosítsam véleményemet, ha végre alkalmam lesz arra, hogy ne csak „papírokból" ismerkedjem meg a kérdéssel.

Most pedig térjünk a tárgyra. Véleményem szerint, nincs igaza Ragyin elvtársnak, amikor a „Novaja Zsizny"[2] 5. számában (mindössze öt számát láttam ujságunknak, az OSzDMP tényleges Központi Lapjának) így veti fel a kérdést: munkásküldöttek szovjetje vagy párt? Véleményem szerint, nem szabad így felvetni a kérdést, s a megoldás *mindenképpen* csak ez lehet: munkásküldöttek szovjetje *is*, párt *is*. A kérdés — mégpedig rendkívül fontos kérdés — csupán az, hogyan osszuk fel és hogyan kapcsoljuk egybe a szovjet feladatait és az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt feladatait.

Véleményem szerint célszerűtlen volna, ha a szovjet teljesen valamelyik párthoz csatlakozna. Ez a véleményem valószínűleg meglepi az olvasót, ezért máris rátérek nézeteim kifejtésére (de ismételten a legnyomatékosabban hangsúlyozom, hogy ezek egy kívülálló nézetei).

A munkásküldöttek szovjetje az általános sztrájkból, a sztrájk alkalmából, a sztrájk céljainak elérése kedvéért keletkezett. Ki vezette és ki vitte győzelemre a sztrájkot? Az *egész* proletariátus, amelynek soraiban — szerencsére kisebbségben — olyanok is vannak, akik nem szociáldemokraták. Milyen célokért folyt a sztrájk? Gazdasági és politikai célokért egyaránt. A gazdasági célok az *egész* proletariátust érintették, valamennyi munkást, sőt részben valamennyi dolgozót s nem csupán a bérmunkásokat. A politikai célok az egész népet, helyesebben Oroszország valamennyi népét érintették. A politikai cél az volt, hogy Oroszország valamennyi népe lerázza az önkényuralom, a jobbágyság, a jogfosztottság, a rendőri önkény járma.

Menjünk tovább. Folytatnia kell-e a proletariátusnak a gazdasági harcot? Okvetlenül folytatnia kell, ebben mindenképpen egyetértenek a szociáldemokraták. Vajjon ez a harc kizárólag a szociáldemokratákra tartozik, kizárólag szociáldemokrata zászló alatt kell azt megvívni? Véleményem szerint nem; továbbra is kitartok a mellett a nézetem mellett, amelyet (igaz, hogy teljesen más, ma már túlhaladott körülmények között) a „Mi a teendő?"-ben fejtettem ki — hogy tudniillik nem célszerű a szakszervezetek tagságát, s ilymódon a szakmai, gazdasági harc részvevőinek körét is, kizárólag a szociáldemokrata párt tagjaira korlátozni*. Véleményem szerint, a munkásküldöttek szovjetjének, mint szakmai szervezetnek, *törekednie* kell arra, hogy képviseltesse magát benne *valamennyi* munkás, alkalmazott, cseléd, béres stb., *mindenki*, aki csak akar és tud közösen harcolni az egész dolgozó nép életének megjavításáért, *mindenki*, akiben csak a legelemibb politikai becsület is van, mindenki, kivéve a feketeszázasokat. Mi, szociáldemokraták pedig arra tö-

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 471—487. old. — *Szerk.*

rekszünk majd, hogy először is, valamennyi pártszervezetünk (amennyire lehet) egész tagságával benne legyen valamennyi szakszervezetben, s másodszor a proletár elvtársakkal, nézeteikre való tekintet nélkül, a közösen vívott harcot felhasználjuk az *egyetlen* következetes, az egyetlen valóban proletár világszemlélet — a *marxizmus* — fáradhatatlan, tántoríthatatlan hirdetésére. E világszemlélet hirdetése céljából, az ilyen propaganda- és agitációs munka céljából feltétlenül megőrizzük, megerősítjük és fejlesztjük az öntudatos proletariátus teljesen önálló, elvhű osztálypártját, vagyis az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot. A proletár harc minden egyes lépése, amely elválaszthatatlanul egybeforrt tervszerű és szervezett szociáldemokrata tevékenységünkkel, egyre közelebb és közelebb fogja hozni Oroszország munkásosztályának *tömegeit* a szociáldemokráciához.

De a kérdésnek ez a része, a gazdasági harc, aránylag egyszerű, és ezt illetően aligha támadnak különösebb nézeteltérések. De nem ez a helyzet a kérdés másik részével: a politikai vezetéssel, a politikai harccal. Bár az olvasót bizonyára még jobban meglepem vele, mindjárt ki kell jelentenem, hogy szerintem e tekintetben is célszerűtlen volna, ha a munkásküldöttek szovjetjétől a szociáldemokrata programm elfogadását és az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárthoz való csatlakozást követelnénk. Véleményem szerint, a politikai harc vezetéséhez szintén feltétlenül szükségünk van ma szovjetre *is (átalakítva* a lentebb kifejtett irányban), pártra *is*.

Lehet, hogy tévedek, de szerintem (hiányos és csak „papírokból" merített értesüléseim alapján ítélve) a munkásküldöttek szovjetjét politikai szempontból az *ideiglenes forradalmi kormány* csírájának kell tekintenünk. Véleményem szerint, a szovjet feladata, hogy minél előbb kikiáltsa magát egész Oroszország ideiglenes forradalmi kormányává, vagy (ami ugyanaz, csak más formában), hogy *megalakítson* egy ideiglenes forradalmi kormányt.

A politikai harc most éppen azon a fejlődési fokon van, amikor a forradalom és az ellenforradalom erői nagyjából egyensúlyba kerültek, amikor a cári kormány *már* erőtlen ahhoz, hogy elfojtsa a forradalmat, a forradalom

pedig *még* nem elég erős ahhoz, hogy teljesen elsöpörje a feketeszázas kormányt. A cári kormányzat már teljesen bomlásnak indult. De mert elevenen rothad, hullamérgével megmérgezi Oroszországot. A cári, ellenforradalmi erők bomlanak, s nekünk ezzel nyomban, haladéktalanul, minden késlekedés nélkül okvetlenül szembe kell állítanunk a forradalmi erők *szervezését*. Ez a szervezés éppen az utóbbi időben nagyszerű ütemben halad. Erről tanúskodik az is, hogy megalakulnak a forradalmi hadsereg csapatai (védelmi csoportok stb.), az is, hogy rohamosan fejlődnek a proletariátus szociáldemokrata tömegszervezetei, az is, hogy a forradalmi parasztság parasztbizottságokat alakít, az is, hogy megtartják első szabad összejöveteleiket matróz- és katonaruhába bujtatott proletár testvéreink, akik nehéz és meredek, de biztos és fényes utat törnek maguknak a szabadság és a szocializmus felé.

Nekünk most éppen arra van szükségünk, hogy egyesüljön minden valóban forradalmi erő, hogy egyesüljenek mindazok, akik máris forradalmi munkát végeznek. Eleven, friss országos politikai központra van szükségünk, amely erős, mert mély gyökerei vannak a népben, amely a tömegek feltétlen bizalmát élvezi, amely forradalmi energiától duzzad, s amelyet szoros szálak fűznek a szervezett forradalmi és szocialista pártokhoz. Egy ilyen központot csak a forradalmi proletariátus teremthet meg, amely ragyogóan végrehajtotta a politikai sztrájkot, amely most az egész népre kiterjedő fegyveres felkelést szervez, s amely félig-meddig már kivívta Oroszország számára a szabadságot, és ki fogja vívni a teljes szabadságot.

Felmerül a kérdés: miért ne lehetne a munkásküldöttek szovjetje egy ilyen központ csírája? Talán azért, mert a szovjetben nemcsak szociáldemokraták vannak? Ez nem hátrány, hanem előny. Mindig arról beszéltünk, hogy szükség van a szociáldemokraták és a forradalmi polgári demokraták harci szövetségére. Mi beszéltünk róla, a munkások pedig meg is valósították ezt. S nagyon jó, hogy megvalósították. Amikor a „Novaja Zsizny"-ben olvastam a szociálforradalmárok pártjához tartozó *munkástestvéreink* levelét, amelyben tiltakoznak az ellen, hogy a szovjetet bevegyék valamelyik pártba, nem tudtam

megszabadulni attól a gondolattól, hogy ezeknek a munkástestvéreinknek gyakorlatilag nagyon sokban igazuk van. A mi nézeteink természetesen nem egyeznek az ő nézeteikkel, és természetesen szó sem lehet arról, hogy a szociáldemokraták és a szociálforradalmárok egybeolvadjanak, de hiszen erről nincs is szó. Azok a munkások, akik osztoznak a szociálforradalmárok nézeteiben és a proletariátus soraiban harcolnak, szilárd meggyőződésünk szerint következetlenek, mert igazi proletár munkát végeznek, de ugyanakkor továbbra is nem-proletár nézeteket vallanak. Ez ellen a következetlenség ellen a legerélyesebb eszmei harcot kell folytatnunk, de úgy, hogy ennek ne vallja kárát az aktuális, égető, eleven, mindenki által elismert, minden becsületes embert egyesítő forradalmi ügy. Változatlanul azt valljuk, hogy a szociálforradalmárok nézetei nem szocialista, hanem forradalmi-demokrata nézetek. De harci céljaink elérése kedvéért, a párt teljes önállóságának fenntartásával, együtt kell haladnunk, s a szovjet éppen harci szervezet, és annak is kell lennie. Ostobaság és esztelenség volna, ha kirekesztenénk az odaadó és becsületes demokrata forradalmárokat, amikor éppen demokratikus forradalmat hajtunk végre. Következetlenségükkel könnyen megbirkózunk, mert a mi nézeteinket maga a történelem igazolja, lépten-nyomon igazolja őket a való élet. Ha könyveink nem tanították meg őket a szociáldemokratizmusra — megtanítja majd őket a szociáldemokratizmusra forradalmunk. Következetlenek persze azok a munkások is, akik keresztények maradnak, akik hisznek istenben, és azok az értelmiségiek is, akik a misztika védelmezői (pfuj!) — mindazonáltal nem kergetjük ki őket a szovjetből, sőt még a pártból sem, mert szilárd meggyőződésünk, hogy az igazi harc, a zárt rendben végzett munka minden életképes elemet meggyőz a marxizmus igazáról és kivet mindent, ami életképtelen. Egy pillanatig sem kételkedünk abban, hogy erősek vagyunk, hogy a marxisták túlerőben vannak az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban.

Véleményem szerint a munkásküldöttek szovjetje mint politikailag irányító szerepet betöltő forradalmi központ nem túlságosan széleskörű, hanem ellenkezőleg,

túlságosan szűkkörű szervezet. A szovjetnek ideiglenes forradalmi kormánnyá kell kikiáltania magát, vagy pedig meg kell alakítania egy ilyen kormányt, s ebből a célból feltétlenül újabb küldötteket kell bevonnia munkájába, mégpedig nemcsak a munkások soraiból, hanem először is a matrózok és katonák soraiból, akik már mindenütt szabadságra törekednek, másodszor a forradalmi parasztság soraiból, harmadszor a forradalmi polgári értelmiség soraiból. A szovjetnek ki kell választania egy erős csoportot, amely az ideiglenes forradalmi kormány magvát alkotná, és azt ki kell egészítenie valamennyi forradalmi párt és valamennyi forradalmi (de természetesen csak forradalmi, s nem liberális) demokrata képviselőivel. Bennünket nem riaszt meg, ha a szovjet összetétele ilyen széleskörű és vegyes lesz, sőt kívánatosnak tartjuk ezt, mert ha nem egyesül a proletariátus és a parasztság, ha a szociáldemokraták és a forradalmi demokraták a harcban nem közelednek egymáshoz, lehetetlen a nagy orosz forradalom teljes sikere. Ez ideiglenes szövetség lesz, amelynek célja, hogy a világosan meghatározott legközelebbi gyakorlati feladatokat oldja meg, — a szocialista proletariátus még fontosabb, életbevágó érdekeinek vártáján, a szocialista proletariátus végső céljainak vártáján azonban állhatatosan őrt áll majd az önálló és elveiben következetes Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt.

Egyeseknek erre ez az ellenvetésük: vajjon lehet-e majd egy ilyen széleskörű és vegyes összetételű szervből olyan központot létrehozni, amely eléggé egybeforrott és egységes ahhoz, hogy gyakorlatilag vezethessen? Kérdéssel válaszolok erre: mire tanít bennünket az októberi forradalom[3]? Vajjon a sztrájkbizottság *gyakorlatilag* nem volt általánosan elismert központ, valóságos kormány? s vajjon ez a bizottság nem fogadta volna be szívesen soraiba a „szakszervezetek" és a „Szakmai Egyesületek Szövetsége"[4] ama részének képviselőit, amely valóban forradalmi és valóban támogatja a proletariátust a szabadságért vívott kérlelhetetlen harcában? Az a lényeg, hogy az ideiglenes kormány legszűkebb, tisztán proletár magva erős legyen, hogy mondjuk, például, néhány száz munkásra, matrózra, katonára, parasztra a forradalmi értelmiségi szakmai

egyesületek néhány tucatnyi küldöttje jusson. Én azt hiszem, a proletárok a gyakorlatban hamarosan megtalálják majd a helyes arányt.

Mások azt mondják: lehet-e ennek a kormánynak olyan programmja, amely eléggé teljes ahhoz, hogy biztosítsa a forradalom győzelmét, s eléggé széleskörű ahhoz, hogy megteremtse egy olyan harci egyesülés lehetőségét, amelyben nyoma sincs semmiféle kerülgetésnek, határozatlanságnak, elhallgatásnak, képmutatásnak? Erre azt válaszolom: ilyen programmot már teljes egészében elénk állított maga az élet. Ezt a programmot elvben elismerte már kivétel nélkül valamennyi osztály és népréteg valamennyi tudatos eleme, még a pravoszláv papokat is beleértve. E programmban a legelső a cár által oly képmutatóan megígért politikai szabadság teljes gyakorlati megvalósítása legyen. Haladéktalanul, reálisan, a gyakorlatban biztosítanunk kell mindazoknak a törvényeknek a hatálytalanítását, amelyek megnyírbálják a szólásszabadságot, a lelkiismereti, a gyülekezési és a sajtószabadságot, az egyesülési és a sztrájkszabadságot, biztosítanunk kell mindazoknak az intézményeknek a megszüntetését, amelyek korlátozzák e szabadságjogokat. Ebben a programmban szerepelnie kell egy olyan igazi össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívásának, amely a szabad és felfegyverzett népre támaszkodna, s amelynek megvolna minden hatalma és minden ereje ahhoz, hogy Oroszországban létrehozza az új rendet. A programmban szerepelnie kell a nép felfegyverzésének. Mindenki tudatában van annak, hogy erre a felfegyverzésre szükség van. Most már csupán végig kell vinnünk és össze kell fognunk azt a munkát, amely már mindenütt megindult és folyamatban van. Az ideiglenes forradalmi kormány programmjának továbbá ki kell mondania, hogy a cári szörnyeteg által elnyomott nemzetiségek haladéktalanul valóságos és teljes szabadságot kapnak. A szabad Oroszország megszületett. A proletariátus ott áll őrhelyén. Nem tűri meg, hogy a hős Lengyelországot még egyszer letiporják. Maga indul a harcba, s már nemcsak békés sztrájkkal, hanem fegyveresen lép fel Oroszország és Lengyelország szabadságáért. Ebben a programmban rögzíteni kell a nyolcórás munka-

napot, amelyet a munkások máris „meghódítottak", s a kapitalista kizsákmányolás megfékezését szolgáló más halaszthatatlan intézkedéseket is. Végül pedig okvetlenül be kell venni a programmba azt is, hogy az egész földet át kell adni a parasztoknak, hogy támogatni kell a parasztságnak az egész föld elvételét szolgáló forradalmi rendszabályait (persze, anélkül hogy tápot adnánk annak az illúziónak, hogy a kisüzemi földhasználat „egyenlősít") és mindenütt forradalmi parasztbizottságokat kell alakítani, amelyek spontánul imitt-amott már most is létrejönnek.

Ki nem ismeri el most a feketeszázasokon és a feketeszázas kormányon kívül, hogy ez a programm elodázhatatlan és gyakorlatilag életbevágóan fontos? Hiszen ezt a programmot szóban még a burzsoá liberálisok is hajlandók elismerni! Nekünk azonban a gyakorlatban meg is kell valósítanunk azt a forradalmi nép erőivel, s ebből a célból minél előbb egyesítenünk kell ezeket az erőket olymódon, hogy a proletariátus kikiáltja az ideiglenes forradalmi kormányt. Ennek a kormánynak reális támasza természetesen csak a fegyveres felkelés lehet. De hiszen a tervezett kormány nem is lesz egyéb, mint ennek a máris egyre növekvő és érlelődő felkelésnek a *szerve*. Nem lehetett gyakorlatilag hozzáfogni egy forradalmi kormány megalakításához mindaddig, míg a felkelés nem öltött olyan méreteket, hogy mindenki számára szemmelláthatóvá és — mondhatnók — mindenki számára tapinthatóvá vált. Most azonban éppen arra van szükség, hogy politikailag összefogjuk ezt a felkelést, hogy megszervezzük, hogy világos programmot adjunk neki, s hogy a forradalmi hadseregnek máris nagyszámú és rohamosan szaporodó osztagait ennek az új, valóban szabad és valóban népi kormánynak a támaszává és eszközévé változtassuk. A harc elkerülhetetlen, a felkelés biztos, a döntő összecsapás már igen közel van. Ideje, hogy nyiltan odadobjuk a kesztyűt a cárizmusnak, ideje, hogy a felbomló cárizmussal szembeállítsuk a proletariátus szervezett hatalmát, s hogy az élenjáró munkások által megteremtett ideiglenes forradalmi kormány nevében kiáltvánnyal forduljunk az egész néphez.

Most már világosan látjuk, hogy a forradalmi nép

között akadnak olyanok, akik el tudják végezni ezt a nagy feladatot, olyanok, akik önzetlen odaadással szolgálják a forradalmat, s ami a legfontosabb, olyanok, akikben tombol a fáradhatatlan, töretlen erő. Most már világosan látjuk, hogy megvannak egy olyan forradalmi hadseregnek az elemei, amely támogatni fogja ezt az ügyet, hogy a lakosság valamennyi osztályának minden becsületes, minden eleven, minden öntudatos tagja végleg elfordul a cárizmustól, mihelyt az új kormány kíméletlen harcot indít a haldokló hűbéri, rendőri Oroszország ellen.

Polgártársak! — mondjuk majd ebben a hadüzenetben, a forradalmi kormánynak ebben a kiáltványában —, polgártársak, válasszatok! Ott — a régi Oroszország, a kizsákmányolásnak, az elnyomásnak, az ember meggyalázásának összes sötét erői. Itt — a minden állami ügyben egyenjogú szabad polgárok szövetsége. Ott — a kizsákmányolók, a gazdagok, a rendőrök szövetsége. Itt — valamennyi dolgozónak, a nép minden eleven erejének, az egész becsületes értelmiségnek a szövetsége. Ott — fekete századok, itt — a szabadságért, a felvilágosodásért, a szocializmusért harcoló szervezett munkások.

Polgártársak, válasszatok! Ez a mi programmunk, amelyet már régen kitűzött az egész nép. Ezek a mi céljaink, amelyek elérése végett hadat üzenünk a feketeszázasok kormányának. Nem erőszakolunk rá a népre semmiféle általunk kieszelt új dolgot, csupán vállaljuk, hogy kezdeményezzük annak a megvalósítását, ami nélkül — mint azt általában és egyöntetűen mindenki elismeri — nem élhetünk tovább Oroszországban. Mi nem zárkózunk el a forradalmi nép elől, minden lépésünket, minden döntésünket a nép ítélőszéke elé bocsátjuk, s teljesen és kizárólag a dolgozó tömegekből kiinduló szabad kezdeményezésre támaszkodunk. Összefogjuk a legkülönbözőbb forradalmi pártokat, sorainkba hívjuk a lakosság minden olyan csoportjának küldötteit, amely kész harcolni a szabadságért, a nép elemi jogait és a nép szükségleteinek kielégítését biztosító programmunkért. Kezet nyujtunk elsősorban katonaruhába öltöztetett munkástestvéreinknek, s úgyszintén paraszttestvéreinknek, hogy közösen vívjuk végig a földesurak és hivatalnokok igája elleni

harcunkat, hogy közösen harcoljunk a földért és a szabadságért.

Polgártársak! Készüljetek fel a döntő harcra. Nem tűrjük, hogy a feketeszázas kormány meggyalázza Oroszországot. Nem engedjük magunkat megtéveszteni azáltal, hogy leváltanak néhány hivatalnokot és nyugdíjba küldenek néhány rendőrt, amikor az egész feketeszázas rendőrségnek továbbra is hatalmában áll, hogy gyilkoljon, raboljon és a néppel erőszakoskodjon. Hadd alázkodjanak meg a liberális burzsoák odáig, hogy beadványokkal fordulnak ehhez a feketeszázas kormányhoz. A feketeszázasok nevetnek, amikor a régi cári hivatalnokok régi cári bíróságával fenyegetik őket. Mi parancsot adunk majd hadseregünk osztagainak, hogy tartóztassák le a fekete századok vezéreit, akik leitatják és megvásárolják a tudatlan embereket, s nyilvános forradalmi népbíróság elé állítjuk a kronstadti rendőrfőnökhöz hasonló szörnyetegeket.

Polgártársak! mindenki elfordult a cári kormánytól, csak a fekete századok nem. Tömörüljetek hát a forradalmi kormány köré, ne fizessetek többé semmiféle adót, ne teljesítsétek szolgáltatási kötelezettségteket, összpontosítsatok minden erőt a szabad népi felkelés megszervezésére és felfegyverzésére. Oroszországban csak olyan mértékben lesz biztosítva a valóságos szabadság, amilyen mértékben a forradalmi nép győzedelmeskedik a feketeszázas kormány erőin. Polgárháborúban nincsenek és nem lehetnek semlegesek. Aki nem vall színt, az gyáva képmutató. Aki húzódozik a harctól, az a feketeszázasok garázdálkodását támogatja. Aki nincs a forradalom mellett, az a forradalom ellen van. Aki nem forradalmár, az feketeszázas.

Magunkra vállaljuk a népi felkelés erőinek egyesítését és előkészítését. Január 9-ének, ennek a nagy napnak az évfordulóján már nyoma se legyen Oroszországban a cári hatalom intézményeinek. A nemzetközi proletariátus tavaszi ünnepén legyen már szabad Oroszország, legyen szabadon egybehívott össznépi alkotmányozó gyűlés!

Így képzelem el a munkásküldöttek szovjetjének ideiglenes forradalmi kormánnyá való fejlesztését. Ezeket a feladatokat tűzném elsősorban pártunk valamennyi szervezete és valamennyi öntudatos munkás elé, valamint maga a szovjet, a küszöbön álló moszkvai munkáskongresszus és a Parasztszövetség[5] kongresszusa elé is.

A PÁRT ÚJJÁSZERVEZÉSÉRŐL[6]

I

Pártunk munkakörülményei teljesen megváltoznak. Kivívtuk a gyülekezési, az egyesülési és a sajtószabadságot. Ezek a jogok persze teljesen bizonytalanok, és esztelenség volna, ha ugyan nem bűn, ha a mai szabadságjogokra építenénk. A döntő harc még hátra van, s most mindennél fontosabb, hogy felkészüljünk erre a harcra. A párt konspiratív apparátusát fenn kell tartanunk. De ugyanakkor okvetlenül a legteljesebb mértékben ki kell használnunk a mostani, viszonylag nagyobb működési területet. A földalatti apparátus mellett okvetlenül egyre újabb, nyiltan és félig nyiltan működő pártszervezeteket (és a párt befolyása alatt álló szervezeteket) kell létesítenünk. Ez utóbbi nélkül elképzelhetetlen, hogy tevékenységünket az új viszonyokhoz alkalmazzuk és meg tudjuk oldani az új feladatokat . . .

Ahhoz, hogy a szervezetet új alapokra helyezhessük, új pártkongresszus szükséges. A szervezeti szabályzat értelmében évenként egyszer kell pártkongresszust összehívni, s ez most 1906 májusára van kitűzve, de a kongresszus időpontját ezúttal feltétlenül előbbre kell hozni. Ha nem használjuk ki az alkalmas pillanatot, elszalasztjuk — elszalasztjuk abban az értelemben, hogy a szervezet iránti szükséglet, amely a munkások körében rendkívül nagy, torz és veszedelmes formákat ölt, holmi „függetlenek“[7] erejét fokozza stb. Sürgősen új módon kell szervezkednünk, széles körben meg kell vitatnunk az új módszereket, bátran és határozottan ki kell jelölnünk az „új irányvonalat“.

A párthoz intézett felhívás, amely ebben a számban jelenik meg, és amelyet pártunk Központi Bizottsága írt alá[8], mély meggyőződésem szerint igen helyesen határozza meg ezt az új irányvonalat. Mi, a forradalmi szociáldemokrácia képviselői, a „többség" hívei, már többször mondottuk, hogy olyan körülmények között, amikor földalatti munkát kellett végezni, megvalósíthatatlan volt a párt teljes demokratizálása, hogy a „választási elv" ilyen körülmények között frázis. S az élet igazolta szavainkat. A kisebbség volt hívei már többízben megemlítették az irodalomban (lásd „Egy munkás" brosúráját Akszelrod előszavával, és „Egy munkás a sok közül" levelét az „Iszkrá"-ban[9], valamint a „Munkások a pártszakadásról" című brosúrában), hogy ténylegesen nem sikerül megvalósítani semmiféle komoly demokratizálást, nem sikerül valóban érvényre juttatni a választás elvét. De hogy az új körülmények között, a politikai szabadságra való áttérés idején, okvetlenül érvényre kell juttatni a választás elvét, ezt mi, bolsevikok, mindig elismertük: az OSzDMP III. kongresszusának jegyzőkönyvei különösen meggyőzően bizonyítják ezt, ha ez egyáltalában bizonyításra szorul.

A feladat tehát világos: egyelőre fenn kell tartani a konspiratív apparátust, és új, nyiltan működő apparátust kell kifejleszteni. A kongresszusra vonatkozólag ez a feladat (amelynek konkrét végrehajtása természetesen megköveteli a gyakorlati hozzáértést, a hely- és időviszonyok teljes ismeretét) így hangzik: a szervezeti szabályzat alapján egybe kell hívni a IV. kongresszust, s egyszersmind már most, haladéktalanul meg kell kezdeni a választás elvének alkalmazását. A Központi Bizottság megoldotta ezt a feladatot: a pártbizottságok kiküldött tagjai, akik formailag a teljesjogú szervezetek képviselői, ténylegesen pedig a pártfolytonosság képviselői, szavazati joggal vesznek részt a kongresszuson. A Központi Bizottság, élve jogával, tanácskozási joggal *meghívta* a párt *valamennyi* tagjának választott küldötteit, tehát a párthoz tartozó munkások tömegeinek a küldötteit is. A Központi Bizottság kijelentette továbbá, hogy haladéktalanul javasolni fogja a kongresszusnak, hogy e küldöttek tanácskozási

jogát szavazati jogra változtassa át. Vajjon hozzájárulnak-e majd ehhez a pártbizottságok teljesjogú küldöttei?

A Központi Bizottság kijelenti, hogy nézete szerint feltétlenül hozzájárulnak. A magam részéről szilárdan meg vagyok győződve erről. Hát lehet ilyesmihez nem hozzájárulni? Elképzelhetetlen, hogy a szociáldemokrata proletariátus vezetőinek többsége ne adja meg ehhez hozzájárulását. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a pártmunkások szavazatai, amelyeket a „Novaja Zsizny" a legpontosabban számontart, igen hamar bebizonyítják majd nézetünk helyességét; még ha harcolni is kell ezért a lépésért (a tanácskozási jognak szavazati jogra való átváltoztatásáért), nem kétséges, hogy mi lesz a harc kimenetele.

Vizsgáljuk meg ezt a kérdést más oldalról, nem formai szempontból, hanem lényegében. Vajjon veszélyes lehet-e a szociáldemokráciára az általunk javasolt terv megvalósítása?

Veszélyt abban lehetne látni, ha a pártba egyszerre tömegestül betódulnak nem-szociáldemokraták. Ez esetben a párt feloldódna a tömegben, a párt nem lenne többé az osztály tudatos élcsapata, a párt a tömegek uszályhordozójává süllyedne. Ez csakugyan siralmas időszak lenne. S ez a veszély kétségtelenül *igen komollyá válhatna, ha* hajlanánk a demagógiára, ha a párt alapjai (a programm, a taktikai elvek, a szervezeti tapasztalatok) teljesen hiányoznának vagy gyengék és bizonytalanok volnának. De hiszen éppen arról van szó, hogy ez a „ha" egyáltalában nincsen meg. Mi, bolsevikok, nemcsak hogy nem hajlottunk a demagógiára, hanem ellenkezőleg, mindig határozottan, nyiltan és közvetlenül harcoltunk a demagógia legcsekélyebb kísérlete ellen is, tudatosságot követeltünk azoktól, akik a párthoz tartoznak, nyomatékosan hangsúlyoztuk, milyen óriási jelentősége van a párt fejlődésében a folytonosságnak, azt hirdettük, hogy a pártban fegyelemre van szükség, és hogy *minden egyes* párttagot valamelyik pártszervezetben nevelni kell. Van egy programmunk, egy szilárd alapokon nyugvó programmunk, amelyet minden szociáldemokrata hivatalosan elismert, s amelynek főbb tételeit lényegében egyáltalán

nem bírálták (egyes pontok és fogalmazások bírálata minden élő pártban teljesen jogos és szükséges dolog). Vannak taktikai határozataink, amelyek a II. és III. kongresszuson, valamint a szociáldemokrata sajtó többéves munkája során folyamatosan és fokozatosan kialakultak. Van bizonyos szervezeti tapasztalatunk is, és van egy tényleges szervezetünk, amely nevelő szerepet töltött be és kétségtelenül eredményes munkát végzett, s ha ez nem is látható azonnal, csak vak vagy elvakult emberek tagadhatják.

Nem, elvtársak, ne túlozzuk el ezt a veszélyt. A szociáldemokrácia nevet szerzett magának, megteremtett egy irányt, szociáldemokrata munkáskádereket nevelt. S ma, amikor a hős proletariátus tettekkel bebizonyította, hogy kész harcolni és tud is egyetértésben, kitartóan, világosan felismert célokért harcolni, tud tiszta szociáldemokrata szellemben harcolni, — ilyenkor valósággal nevetséges volna, ha valaki kételkedne abban, hogy azok a munkások, akik pártunkhoz tartoznak, és azok, akik holnap a Központi Bizottság felhívására be fognak lépni a pártba, 100 eset közül 99-ben szociáldemokraták. A munkásosztály ösztönösen, spontánul szociáldemokrata, s a szociáldemokrácia több mint tízéves munkájával már igen-igen sokat tett azért, hogy ezt az ösztönösséget tudatossággá változtassa. Ne ijesztgessük magunkat képzeletszülte rémekkel, elvtársak! Ne felejtsük el, hogy minden élő és fejlődő pártban mindig lesznek állhatatlan, határozatlan, ingatag elemek. De ezek az elemek a szociáldemokraták kipróbált és egybeforrott magvának hatása alatt vannak és lesznek.

Pártunk elernyedt a föld alatt. Az utóbbi években — mint a III. kongresszus egyik küldötte helyesen mondotta — már valósággal fuldoklott a föld alatt. Az illegalitásnak lassan vége. Bátrabban előre hát, ragadjátok meg az új fegyvert, osszátok szét új emberek között, szélesítsétek ki támaszpontjaitokat, hívjatok magatokhoz minden szociáldemokrata munkást, s vegyétek fel őket százával és ezrével a pártszervezetek soraiba. Hadd vigyenek küldötteik új életet központi szerveinkbe, hadd áradjon be velük a fiatal forradalmi Oroszország friss fuvallata.

A forradalom mindig igazolta és bebizonyította a marxizmus valamennyi elméleti alaptételét, a szociáldemokrácia valamennyi lényeges jelszavát. S igazolta a forradalom a *mi* munkánkat, a szociáldemokrata munkát is, igazolta a proletariátus igazi forradalmiságába vetett reményünket és hitünket. Dobjunk hát félre minden kicsinyességet, amikor a párt elengedhetetlen újjáalakításáról van szó: lépjünk rá nyomban az új útra. Ez nem foszt meg bennünket régi konspiratív apparátusunktól (amely kétségtelenül kivívta magának a szociáldemokrata munkások elismerését és jóváhagyását — ezt az élet és a forradalom menete százszor meggyőzőbben bizonyította be, mint ahogyan ezt bármilyen döntés és határozat tehetné). Ez új, fiatal erőkkel is gyarapít bennünket, amelyek az egyetlen valóban forradalmi és következetesen forradalmi osztályból kerülnek ki, abból az osztályból, amely féligmeddig már kivívta Oroszország számára a szabadságot, amely ki fogja vívni számára a teljes szabadságot, s amely a szabadságon át elvezeti a szocializmushoz!

II

Az OSzDMP IV. kongresszusának egybehívására vonatkozó központi bizottsági határozat, amely a „Novaja Zsizny" 9. számában jelent meg, komoly lépés afelé, hogy a párt szervezetében teljesen megvalósuljon a demokratikus elv. A kongresszusi küldötteket (akiknek először csak tanácskozási joguk lesz, de később kétségtelenül megkapják a szavazati jogot) egy hónapon belül meg kell választani. Valamennyi pártszervezetnek tehát minél előbb meg kell beszélnie, hogy kik legyenek a jelöltjeik, és mik legyenek a kongresszus feladatai. Okvetlenül számolnunk kell azzal a lehetőséggel, hogy a haldokló önkényuralom újabb kísérleteket tesz majd arra, hogy elvegye a megígért szabadságjogokat és lecsapjon a forradalmi munkásokra, különösen pedig vezéreikre. Ezért (talán különleges esetek kivételével) aligha volna helyénvaló, ha nyilvánosságra hoznánk a küldöttek igazi nevét. Mindaddig, amíg a feketeszázasok hatalmon maradnak,

nem mondhatunk még le az álnevekről, amelyekre a politikai rabszolgaság korszaka tanított meg bennünket. Nem ártana, ha ezúttal megint, szokás szerint, pótküldötteket is választanánk „lebukás esetére". De ne időzzünk ezeken a konspirációs óvintézkedéseken, hiszen a helyi munkakörülményeket ismerő elvtársak könnyen megbirkóznak majd mindazokkal a nehézségekkel, amelyek ezen a téren esetleg felmerülnek. Azoknak az elvtársaknak, akik az önkényuralom viszonyai között végzett forradalmi munkában gazdag tapasztalatokat szereztek, tanácsaikkal segíteniök kell mindazokat, akik a szociáldemokrata munkát az új, „szabad" (egyelőre még csak idézőjelben szabad) viszonyok között kezdik meg. Természetes, hogy ilyenkor pártbizottságaink tagjainak igen tapintatosaknak kell lenniök: a korábbi formális előjogok most elkerülhetetlenül elveszítik jelentőségüket, s lépten-nyomon „előlről" kell kezdeni, *be kell bizonyítani* a pártba belépő új elvtársak széles rétegeinek, mennyire fontos a következetes szociáldemokrata programm, taktika és szervezet. Nem szabad elfelejtenünk, hogy eddig nagyon is gyakran csak egy bizonyos társadalmi rétegből kikerülő forradalmárokkal volt dolgunk, most ellenben a tömegek tipikus képviselőivel lesz dolgunk; ez a változás szükségessé teszi, hogy megváltoztassuk a módszereket, mégpedig nemcsak a propagandában és az agitációban (népszerűbben kell magunkat kifejeznünk, értenünk kell ahhoz, hogy miképpen nyúljunk hozzá a kérdésekhez, hogyan magyarázzuk meg a legegyszerűbben, a legszemléltetőbben és valóban meggyőzően a szocializmus alapvető igazságait), hanem a szervezésben is.

Ebben a kis cikkben az új szervezeti feladatok egyik oldalával szeretnék foglalkozni. A Központi Bizottság határozata *valamennyi* pártszervezet küldötteit meghívja a kongresszusra és felszólítja *valamennyi* szociáldemokrata munkást, hogy lépjen be ezekbe a szervezetekbe. Ahhoz, hogy ez az üdvös kívánság valóra váljék, nem elegendő, ha egyszerűen „meghívjuk" a munkásokat, nem elegendő, ha egyszerűen növeljük a régi típusú szervezetek számát. Nem, ehhez arra van szükség, hogy valamennyi elvtárs együtt, önálló, alkotó munkával *új* szervezeti formákat

dolgozzon ki. Itt nem lehet semmiféle előre meghatározott normát megjelölni, mert ez teljesen új dolog; itt a helyi viszonyok ismeretének, főleg pedig *valamennyi* párttag kezdeményezésének kell érvényesülnie. Az új szervezeti forma, vagy helyesebben a munkáspárt alapszervezetének, a sejtnek az új formája feltétlenül tágabb kell hogy legyen, mint a régi körök voltak. Ezenkívül valószínű, hogy az új sejtnek kevésbbé szigorúan megformált, „lazább", „lose" szervezetnek kell lennie. Amikor megvan a teljes egyesülési szabadság és teljesen biztosítva van a lakosság állampolgári jogainak gyakorlása, természetesen mindenütt szociáldemokrata szervezeteket kell alapítanunk (mégpedig nemcsak szakszervezeteket, hanem politikai szervezeteket, pártszervezeteket is). A mai körülmények között arra kell törekednünk, hogy minden úton-módon, minden rendelkezésünkre álló eszközzel megközelítsük ezt a célt.

Sürgősen fel kell ébresztenünk a kezdeményezőkészséget minden pártmunkásban és minden munkásban, aki rokonszenvezik a szociáldemokráciával. Mindenütt haladéktalanul előadásokat, vitákat, népgyűléseket, tömeggyűléseket kell szerveznünk, amelyeken bejelentjük az OSzDMP IV. kongresszusát, a legnépszerűbb és a legérthetőbb formában ismertetjük a kongresszus feladatait, rámutatunk a kongresszus megszervezésének új formáira, s felszólítunk minden szociáldemokratát, hogy vegyen részt abban a munkánkban, amelynek célja az, hogy új elvek alapján kialakítsunk egy valóban proletár szociáldemokrata pártot. Ez a munka töméntelen sok tapasztalattal gazdagít bennünket, két-három hét alatt (ha kellő eréllyel fogunk hozzá a dologhoz) új szociáldemokrata erőket emel ki a munkásság soraiból és sokkal szélesebb rétegekben felébreszti az érdeklődést a szociáldemokrata párt iránt, amelyet most valamennyi munkáselvtárssal együtt újjá akarunk szervezni. Minden gyűlésen azonnal felvetjük, hogy pártegyesületeket, pártszervezeteket, pártcsoportokat kell alakítani. Minden egyesület, szervezet vagy csoport nyomban megválasztja titkárságát, vezetőségét vagy intéző bizottságát, egyszóval azt a központi és állandó szervét, amelynek az a feladata, hogy a szervezet ügyeit intézze, hogy fenntartsa a kapcsolatot

a párt helyi szerveivel, hogy átvegye és terjessze a pártirodalmat, hogy beszedje a pártmunka céljait szolgáló hozzájárulásokat, hogy gyűléseket, előadásokat és beszámolókat szervezzen, s végül, hogy előkészítse a kongresszusi küldöttek választását. A pártbizottságoknak természetesen gondjuk lesz majd arra, hogy minden ilyen szervezet kellő segítséget kapjon, s megfelelő anyaghoz jusson, amelyből a tagság megtudhatja, mi az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt, s megismerheti annak történetét és jelenlegi nagy feladatait.

Továbbá; ideje már gondoskodnunk arról is, hogy megteremtsük a szociáldemokrata munkásszervezetek helyi gazdasági szerveit, mondhatni, támaszpontjait, a párttagok által fenntartott étkezdék, teázók, sörözők, könyvtárak, olvasótermek, tir-ek* stb. stb. formájában. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az „önkényuralmi" rendőrségen kívül az „önkényuralmi" munkáltatók is üldözni fogják a szociáldemokrata munkásokat, például olymódon, hogy elbocsátják az agitátorokat, s ezért rendkívül fontos, hogy megszervezzünk egy olyan bázist, amely minél függetlenebb a gyárosok önkényétől.

Általában le kell szögeznünk, hogy nekünk, szociáldemokratáknak minden lehető módon ki kell használnunk azt a körülményt, hogy ma nagyobb cselekvési szabadságunk van, s minél inkább biztosítva lesz ez a szabadság, annál erélyesebben adjuk majd ki ezt a jelszót: „a nép közé!" Maguknak a munkásoknak a kezdeményezőkész-

* Nem jut eszembe megfelelő szó és ezért „tir"-nek nevezem azt a helyiséget, ahol célbalőnek; ezekben a helyiségekben mindenféle fegyver található, s csekély díj ellenében bárki bemehet oda, hogy pisztollyal vagy puskával célbalőjön. Oroszországban kihirdették a gyülekezési és egyesülési szabadságot. Az állampolgároknak joguk van arra is, hogy a célbalövés elsajátítása végett egybegyűljenek, ez senkire sem lehet veszélyes. Minden európai nagyvárosban találhatunk nyilvános tir-eket — pincehelyiségekben, olykor a városon kívül stb. A munkások számára pedig egyáltalán nem felesleges dolog, hogy megtanuljanak lőni, hogy megtanulják a fegyverforgatást. Komolyan és nagyobb arányokban persze csak akkor foglalkozhatunk majd ezzel, amikor biztosítva lesz az egyesülési szabadság és bíróság elé lehet állítani azokat a rendőrgazokat, akik be mernek tiltani ilyen intézményeket.

sége most olyan mértékben fog megnyilvánulni, amilyenről mi, akik tegnap még konspirálva „körökben" dolgoztunk, még csak álmodni sem mertünk. A szocializmus eszméi most olyan módon hatnak és fognak hatni a proletariátus tömegeire, hogy azt gyakran egyáltalán nem tudjuk majd nyomon követni. Ezeknek a körülményeknek megfelelően gondoskodnunk kell majd a szociáldemokrata értelmiség helyesebb elosztásáról*, arról, hogy a szociáldemokrata értelmiség ne tolongjon fölöslegesen ott, ahol a mozgalom már a saját lábára állt és — ha szabad ezt a kifejezést használnom — saját erejéből is megél, hogy menjen el az „alsóbb rétegek közé", ahol komolyabb munka vár rá, ahol nehezebbek a körülmények, ahol nagyobb szükség van tapasztalt és hozzáértő emberekre, ahol kevesebb a fényforrás és a politikai élet gyengébben lüktet. „A nép közé" kell most mennünk, felkészülve arra az esetre is, ha esetleg választásokra kerül a sor, amelyeken még a legeldugottabb zugokban is az egész lakosság részt vesz, arra az esetre is (és ez még fontosabb), ha nyílt harcra kerül a sor, hogy megbénítsuk a vidéki Vendée[10] reakciós magatartását, hogy az egész országban, az egész proletár tömegben elterjesszük azokat a jelszavakat, amelyeket a nagy központokban kitűznek.

Persze, minden véglet káros; ahhoz, hogy teljesen biztos alapon és lehetőleg „mintaszerűen" megszervezzük a munkát, még most is gyakran össze kell vonnunk legjobb erőinket egyik-másik fontos központban. A tapasztalat megmutatja majd, milyen arányra van itt szükség. Feladatunk e pillanatban nem annyira az, hogy az új elveknek megfelelően kiagyaljuk a szervezés szabályait, mint inkább az, hogy a legnagyobb arányokban és a legmerészebben hozzáfogjunk a munkához, s azután a IV. kongresszuson összegezzük és formába öntsük a párt tapasztalatait.

* A III. pártkongresszuson kifejeztem azt a kívánságomat, hogy a pártbizottságokban körülbelül 8 munkás jusson 2 értelmiségire. (Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 412. old. — *Szerk.)* Mennyire elavult ez a kívánság!

Most azt kell kívánnunk, hogy az új pártszervezetekben minden egyes szociáldemokrata értelmiségi párttagra többszáz szociáldemokrata munkás jusson.

III

Az első két részben arról beszéltünk, hogy mi a választási elv általános jelentősége a pártban, hogy új szervezeti sejtek és szervezeti formák szükségesek. Most vizsgáljunk meg még egy rendkívül aktuális kérdést, mégpedig: a párt egyesítésének kérdését.

Senki előtt sem titok, hogy a szociáldemokrata munkások óriási többsége rendkívül elégedetlen a pártszakadás miatt és egyesülést követel. Senki előtt sem titok, hogy a pártszakadás bizonyos mértékben elidegenítette a szociáldemokrata munkásokat (és azokat, akik készek szociáldemokratákká válni) a szociáldemokrata párttól.

A munkások már úgyszólván egyáltalában nem reménykednek abban, hogy a párt „vezető szervei" önmaguktól egyesülni fognak. Az egyesülés szükségességét hivatalosan elismerte mind az OSzDMP III. kongresszusa, mind pedig a mensevikek ez év májusában lezajlott konferenciája. Azóta fél év telt el, de úgyszólván egyetlen lépéssel sem jutottunk közelebb az egyesüléshez. Nem csoda, hogy a munkások már türelmetlenkednek. Nem csoda, hogy az „Egy munkás a sok közül", aki az „Iszkrá"-ban és a „többség" egyik brosúrájában („Munkások a pártszakadásról", a Központi Bizottság kiadása, Genf 1905) az egyesülésről írt, végül is „a nép öklével" fenyegette meg a szociáldemokrata értelmiséget. Egyes szociáldemokratáknak (a mensevikeknek) nem tetszett akkor ez a fenyegetés, mások (a bolsevikok) jogosnak és alapjában véve teljesen igazságosnak találták.

Véleményem szerint most elérkezett az az időpont, amikor a *tudatos* szociáldemokrata munkások valóra válthatják és valóra kell hogy váltsák szándékukat (nem azt mondom: „fenyegetésüket", mert ez a szó valahogy vádaskodásnak, demagógiának hat, márpedig nekünk mindkettőt feltétlenül kerülnünk kell). Csakugyan, most elérkezett, vagy legalább is közel van az az idő, amikor a választási elvet nemcsak szavakban, hanem gyakorlatilag is alkalmazhatjuk a párt szervezetében, nem mint tetszetős, de üres frázist, hanem mint valóban új elvet, amely valóban felfrissíti, kiszélesíti és megszilárdítja

a párt belső kapcsolatait. A „többség" a Központi Bizottság útján felhívást adott ki, amelyben nyiltan felszólította a párt tagjait a választási elv haladéktalan alkalmazására és bevezetésére. A kisebbség szintén ezen az úton halad. A szociáldemokrata munkások pedig óriási, túlnyomó többségben vannak minden szociáldemokrata szervezetben, szervben, gyűlésen, népgyűlésen stb.

Most tehát megvan már a lehetőség arra, hogy ne csak *rábeszéljük* az illetékeseket az egyesülésre, ne csak *ígéreteket* csikarjunk ki tőlük az egyesülésre vonatkozólag, hanem ténylegesen *egyesítsük* a pártot mind az egyik, mind a másik frakció szervezett munkásainak többsége által hozott egyszerű határozattal. Ez semmiképpen nem lesz „ráerőszakolás", hiszen az egység szükségességét elvben mindenki elismeri, s a munkásokra csupán az a feladat vár, hogy gyakorlatilag is megoldják az elvben már megoldott kérdést.

A szociáldemokrata munkásmozgalom értelmiségi és proletár (munkás) funkciójának viszonyát ugyanis alighanem ezzel az általános formulával lehetne eléggé pontosan kifejezni: az értelmiségiek jól oldják meg a kérdéseket „elvileg", jól vázolják fel a sémákat és jól ítélik meg a cselekvés szükségességét ... a munkások pedig cselekszenek, eleven életté változtatják a szürke elméletet.

S a legcsekélyebb mértékben sem esem a demagógia vétkébe, egyáltalán nem becsülöm alá a tudatosságnak a munkásmozgalomban betöltött nagy szerepét, semilyen tekintetben sem csökkentem a marxista elmélet, a marxista elvek óriási jelentőségét, ha most azt mondom: mind a kongresszuson, mind a konferencián megteremtettük a párt egyesítésének „szürke elméletét"; munkáselvtársak! segítsetek nekünk ezt a szürke elméletet eleven életté változtatni! Menjetek tömegesen a pártszervezetekbe! Tegyétek a mi IV. kongresszusunkat és a mensevikek második konferenciáját hatásos és nagyszabású szociáldemokrata munkáskongresszussá. Foglalkozzatok velünk együtt gyakorlatilag az egyesítés kérdésével — hadd legyen ebben a kérdésben kivételesen (olyan kivétel ez, amely erősíti a szabályt!) egytized rész elmélet és kilenctized rész gyakorlat. Ez a kívánság aztán igazán jogos,

történelmileg szükséges és lélektanilag érthető. Az emigránsélet légkörében oly sokáig „teoretizáltunk“ (s olykor bizony — mitagadás — csak úgy a levegőbe), hogy most, istenbizony, nem árt egy kevéssé, csak egy kicsit, egy ici-picit „átesni a ló másik oldalára“ és némileg jobban előtérbe tolni a gyakorlatot. Az egyesítés kérdésében, amelyre a szakadás okaival kapcsolatban töméntelen sok tintát és egész papírhegyeket pazaroltunk, az ilyen módszer feltétlenül helyénvaló. Különösen mi, emigránsok, vágyva vágyunk a gyakorlatra. S emellett megírtuk már az egész demokratikus forradalom igen jó és teljes programmját. Rajta hát, egyesüljünk e forradalom megvívására!

„Novaja Zsizny“ 9, 13. és 14. sz.
1905 november 10, 15. és 16.
Aláírás: N. Lenin.

A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG[11]

A Parasztszövetség Moszkvában ülésező kongresszusa ismét napirendre tűzi a szociáldemokrácia és a parasztmozgalom viszonyának igen fontos kérdését. Az orosz marxisták programmjuk és taktikájuk meghatározásakor ezt mindig igen fontos kérdésnek tekintették. Az orosz szociáldemokraták már első programmtervezetükben, amelyet 1884-ben külföldön a „Munka Felszabadítása" csoport tett közzé, igen komolyan foglalkoztak a parasztkérdéssel.

Azóta nem akadt egyetlen, általános kérdéseknek szentelt, jelentősebb marxista mű, egyetlen szociáldemokrata lap, amely ne ismételgette, ne fejtegette, s egyes konkrét esetekre ne alkalmazta volna a marxista nézeteket és jelszavakat.

Most a parasztmozgalom kérdése nem csupán elméleti, hanem a legközvetlenebb gyakorlati szempontból is igen fontos kérdéssé vált. Most az szükséges, hogy a forradalmi proletariátus általános jelszavaink helyett nyílt felhívással forduljon a forradalmi parasztsághoz. Most elérkezett az a pillanat, amikor a parasztság az új orosz életforma tudatos kialakítójaként lép a színre. S igen nagy mértékben éppen a parasztság öntudatának növekedésétől függ a nagy orosz forradalom menete és kimenetele.

Mit akar a parasztság a forradalomtól? Mit adhat a forradalom a parasztságnak? — ez az a két kérdés, amelyet okvetlenül meg kell oldania minden politikai harcosnak, s különösen minden öntudatos munkásnak, aki politikai harcos e szó legjobb, nem pedig a burzsoá politikai intrika által elsekélyesített értelmében.

A parasztság földet és szabadságot akar. Ebben mindenki egyetért. Minden öntudatos munkás teljes erejével támogatja a forradalmi parasztságot. Minden öntudatos munkás azt akarja és arra törekszik, hogy a parasztság megkapja az egész földet és a teljes szabadságot. Az egész földet — ez azt jelenti, hogy nem szabad megelégedni semmiféle részleges engedménnyel és alamizsnával, ez azt jelenti, hogy nem a parasztok és földesurak megegyezésére, hanem a földesúri földtulajdon megszüntetésére kell törekedni. S az öntudatos proletariátus pártja, a szociáldemokrácia a leghatározottabban ebben az értelemben nyilatkozott: az OSzDMP ez év májusában III. kongresszusán határozatot hozott, amely félreérthetetlenül leszögezi, hogy támogatja a parasztság forradalmi követeléseit, még *akkor is*, ha *minden* magántulajdonban levő föld *elkobzását* követelik. Ez a határozat világosan megmutatja, hogy az öntudatos munkások pártja támogatja a parasztoknak azt a követelését, hogy az egész földdel rendelkezzenek. S *ebben* a tekintetben az OSzDMP III. kongresszusának határozatával tartalmilag teljesen megegyezik az a határozat, amelyet pártunk másik felének konferenciája hozott.

„Teljes szabadságot" — ez azt jelenti, hogy a közügyeket és állami ügyeket intéző hivatalnokokat és hivatalos személyeket választani kell. „Teljes szabadságot" — ez azt jelenti, hogy egészen meg kell szüntetni az olyan államhatalmat, amely nem függ teljesen és kizárólag a néptől, amelyet nem választ a nép, amely nem tartozik számadással a népnek és nem váltható le a nép által. „Teljes szabadságot" — ez azt jelenti, hogy ne a nép legyen alárendelve a hivatalnokoknak, hanem a hivatalnokok legyenek alárendelve a népnek.

A földért és a szabadságért harcoló parasztok között persze akadnak olyanok, akik nem vesznek részt teljesen tudatosan ebben a harcban és nem jutnak el a köztársaság követeléséig. Az azonban kétségtelen, hogy a parasztok követelései demokratikusak. Ezért a parasztság bizton számíthat arra, hogy a proletariátus támogatja e követeléseit. A parasztoknak tudniok kell, hogy a városokban kibontott vörös zászló alatt nemcsak az ipari és a mező-

gazdasági munkások legközelebbi és legégetőbb követeléseiért harcolunk, hanem a kisgazdák millióinak és tízmillióinak követeléseiért is.

A jobbágyrendszer maradványai a legkülönbözőbb formákban és a legkülönbözőbb módokon még ma is kegyetlenül nyomják az egész paraszti tömeget, s a proletárok a vörös zászló alatt harcba indultak ez ellen az elnyomás ellen.

De a vörös zászló nemcsak azt jelképezi, hogy a proletariátus támogatja a parasztság követeléseit. A vörös zászló a proletariátus önálló követeléseit is jelképezi. Nemcsak azt a harcot jelképezi, amelyet a földért és a szabadságért vívunk, hanem azt a harcot is, amelyet mindenféle kizsákmányolás, a néptömegek nyomora, a tőke uralma ellen folytatunk. S itt merül fel a második kérdés: mit adhat a forradalom a parasztságnak? A parasztság sok őszinte barátja (köztük például a szocialforradalmárok is) nem számol ezzel a kérdéssel, nem veszi észre fontosságát. Úgy vélik, elegendő, ha felvetik és megoldják azt a kérdést, hogy mit akar a parasztság, úgy vélik, elegendő, ha megkapják ezt a választ: földet és szabadságot. Ez súlyos tévedés. Ha megvan a teljes szabadság, ha teljesen érvényesül a választás elve, és valamennyi hivatalnokot, az államfőt is beleértve, választják, ettől még megmaradhat a tőke uralma, ez még nem változtat azon, hogy egy kis réteg gazdag, a tömegek meg nyomorban élnek. A föld magántulajdonának teljes megszüntetése szintén nem vet véget sem a tőke uralmának, sem a tömegek nyomorának. Az egész nép tulajdonában levő földön is csak az gazdálkodhat önállóan, akinek van tőkéje, akinek vannak szerszámai, jószága, gépei, vetőmagja és általában pénze stb. Akinek viszont nincs egyebe dolgos kezénél, az változatlanul a tőke rabszolgája marad, még egy demokratikus köztársaságban is, még akkor is, ha a föld az egész népé. Az a gondolat, hogy „szocializálni" kellene a földet a tőke szocializálása nélkül, az a gondolat, hogy lehetséges az egyenlősítő földhasználat, ha fenn is marad a tőke és az árugazdaság, merő tévedés. Csaknem minden európai országban voltak a szocializmusnak olyan időszakai, amikor a többség ebben vagy ehhez hasonló tévhitben élt. A munkásosztály

harci tapasztalatai minden országban gyakorlatilag megmutatták, milyen veszedelmes ez a tévedés, s Európa és Amerika szocialista proletárjai ma már teljesen megszabadultak tőle.

Az öntudatos munkások vörös zászlaja tehát először is azt jelképezi, hogy minden erőnkkel támogatjuk a parasztságnak a teljes szabadságért és az egész földért vívott harcát; másodszor, azt jelképezi, hogy nem állunk meg itt, hanem tovább megyünk. Nemcsak a szabadságért és a földért harcolunk, — harcolunk a szocializmusért is. A szocializmusért vívott harc: harc a tőke uralma ellen. Ezt a harcot elsősorban a bérmunkások vívják, akik közvetlenül és teljesen a tőkétől függnek. Ezzel szemben a kistulajdonosok részben maguk is rendelkeznek tőkével, és sokszor maguk is kizsákmányolnak munkásokat. Ezért a kisgazdák nem mind állnak be a szocializmus harcosainak soraiba, hanem csak azok közülük, akik határozottan és tudatosan a tőkével szemben a munkások mellett, a magántulajdonnal szemben a köztulajdon mellett foglalnak állást.

Ezért mondják a szociáldemokraták, hogy az egész parasztsággal együtt harcolnak a földbirtokosok és a hivatalnokok ellen, ezenkívül pedig ők, a városi proletárok, a falusi proletariátussal együtt harcolnak a tőke ellen is. A földért és a szabadságért vívott harc demokratikus harc. A tőke uralmának megszüntetéséért vívott harc szocialista harc.

Szívélyes üdvözletünket küldjük hát a Parasztszövetségnek, amely határozatában leszögezte, hogy egységesen és állhatatosan, odaadóan és ingadozás nélkül harcol a teljes szabadságért és az egész földért. Ezek a parasztok igazi demokraták. A demokratizmus és a szocializmus feladatainak értelmezése körül elkövetett hibáikat türelmesen, kitartóan meg kell magyaráznunk nekik mint szövetségeseknek, akikkel összeköt bennünket a közös nagy harc. Ezek a parasztok igazi forradalmi demokraták, akikkel együtt kell és együtt is fogunk harcolni a mostani forradalom teljes győzelméért. Az általános sztrájk tervét, azt a határozatot, amely kimondja, hogy a városi munkásságnak és az egész szegényparasztságnak legközelebb

együttesen, közösen kell megmozdulnia, — ezt a tervet és ezt a határozatot a legnagyobb, legteljesebb együttérzéssel fogadjuk. Minden öntudatos munkás mindent elkövet, hogy elősegítse e terv megvalósítását. De semmiféle szövetség, még a legbecsületesebb és leghatározottabb forradalmi demokratákkal kötött szövetség sem felejtetheti el a proletárokkal még nagyobb és még fontosabb céljukat, azt, hogy harcolniok kell a szocializmusért, a tőke uralmának teljes megszüntetéséért, minden dolgozónak mindenféle kizsákmányolás alól való felszabadításáért. Előre, munkások és parasztok, harcoljunk közös erővel a földért és a szabadságért! Előre a nemzetközi szociáldemokrácia zászlaja alatt tömörült proletárok, fel a harcra a szocializmusért!

„Novaja Zsizny" 11. sz.
1905 november 12.
Alálrás: N. Lenin.

A PÁRT SZERVEZETE ÉS A PÁRTOS IRODALOM

Oroszországban az októberi forradalom után a szociáldemokrata munka új feltételei napirendre tűzték a pártos irodalom kérdését. Eltűnőfélben van az illegális és legális sajtó közötti különbség, a hűbéri, önkényuralmi Oroszország korszakának e szomorú öröksége. Ez a különbség azonban még korántsem szűnt meg! Miniszterelnökünk képmutató kormánya továbbra is olyan féktelenül garázdálkodik, hogy az „Izvesztyija Szovjeta Rabocsih Deputatov"-ot[12] „illegálisan" kell nyomni. De a kormánynak azok az ostoba próbálkozásai, hogy „megtiltsa" azt, amit megakadályozni nem bír, csak szégyent hoznak a fejére, csak azt eredményezik, hogy újabb erkölcsi csapások érik.

Amikor még megvolt a különbség az illegális és legális sajtó között, a pártsajtó és a pártonkívüli sajtó kérdését általában rendkívül egyszerűen és rendkívül hamisan, torz módon oldották meg. Az egész illegális sajtó pártsajtó volt, olyan szervezetek adták ki és olyan csoportok irányították, amelyek valamilyen módon kapcsolatban álltak a gyakorlati pártmunkások csoportjaival. Az egész legális sajtó párton kívüli sajtó volt — minthogy a párthoz tartozás tilos volt —, de az egyik vagy másik párthoz „húzott". Elkerülhetetlenek voltak mindenféle undorító szövetségek, természetellenes „együttélések", hamis cégérek; a párt nézeteit kifejezni vágyó emberek kényszerű hallgatása egybekeveredett olyan emberek korlátolt vagy gyáva gondolkodásával, akik nem értek meg ilyen nézetekre, akik lényegében nem voltak pártemberek.

Óh, átkos idők, az ezópuszi virágnyelv, az irodalmi szolgaság, a rabszolganyelv, a szellemi jobbágyság kora!

A proletariátus véget vetett ennek az aljasságnak, amelytől fulladozott minden, ami eleven és friss volt Oroszországban. De a proletariátus egyelőre még csak félszabadságot vívott ki Oroszországnak.

A forradalom még nincs befejezve. A cárizmus *már nem* bírja legyőzni a forradalmat, a forradalom viszont *még nem* bírja legyőzni a cárizmust. Olyan korban élünk, amikor mindenütt és mindenben megmutatkozik a nyílt, becsületes, egyenes, következetes pártosságnak ez a természetellenes párosulása a földalatti, leplezett, „diplomatikus", ravasz „legalitással". Ez a természetellenes párosulás meglátszik a mi ujságunkon is: bármennyit élcelődik is Gucskov úr a szociáldemokrata zsarnokságon, amely megtiltaná a burzsoá-liberális, mérsékelt ujságok kinyomtatását, ez mit sem változtat a tényen, a „Proletarij"[13], az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt központi lapja mégiscsak kívül reked az *önkényuralmi*-rendőri Oroszország kapuin.

De akárhogy is van, ez a félforradalom arra kötelez mindnyájunkat, hogy haladéktalanul fogjunk hozzá a dolgok újjárendezéséhez. Az irodalom most, még „legálisan" is, kilenctized részében pártos irodalom lehet. Az irodalomnak pártos irodalommá kell válnia. Ellentétben a polgári erkölcsökkel, ellentétben a vállalkozói, kalmárszellemű polgári sajtóval, ellentétben a polgári irodalmi karrierizmussal és individualizmussal, az „úri anarchizmussal" és a profithajhászással — a szocialista proletariátusnak a *pártos irodalom* elvét kell hirdetnie, ezt az elvet ki kell fejlesztenie és a lehető legteljesebb, a legtisztább formában valóra kell váltania.

Mi a lényege ennek az elvnek, a pártos irodalom elvének? Az, hogy a szocialista proletariátus számára az irodalom nem lehet egyes személyek vagy csoportok profithajhászásának eszköze, sőt egyáltalán nem lehet a proletariátus közös ügyétől független magánügy. Vesszenek a pártatlan írók! Vesszenek az irodalmi Übermenschek! Az irodalmi munka legyen *része* az egyetemes proletár munkának, legyen „kereke és csavarja" egyetlen egységes, nagy szociáldemokrata gépezetnek, amelyet az egész munkásosztály egész tudatos élcsapata mozgat. Az iro-

dalmi munkának a szervezett, tervszerű, egységes szociáldemokrata pártmunka alkotórészévé kell válnia.

„Minden hasonlat sántít", mondja egy német közmondás. Sántít az enyém is, amikor az irodalmat csavarhoz, az eleven mozgalmat gépezethez hasonlítom. Sőt, talán akadnak hisztérikus intellektuelek, akik feljajdulnak az ilyen hasonlat hallatára, mondván, hogy ez lealacsonyítja, megöli, „bürokratizálja" a szabad eszmei harcot, a kritika szabadságát, az irodalmi alkotás szabadságát stb. stb. De minden ilyen jajgatás lényegében csak a burzsoá-intellektuel individualizmus megnyilatkozása. Nem vitás, az irodalmi munka tűri a legkevésbbé, hogy gépiesen uniformizálják, nivellálják, hogy a többség uralkodjon a kisebbségen. Nem vitás, hogy itt feltétlenül nagyobb teret kell engedni az egyéni kezdeményezésnek, az egyéni hajlamoknak, teret kell engedni a gondolatnak és a fantáziának, a formának és a tartalomnak. Ez mind vitathatatlan, de mindez csak azt bizonyítja, hogy a proletariátus pártmunkájának irodalmi részét nem lehet sablonszerűen azonosítani a proletariátus pártmunkájának más részeivel. Mindez korántsem dönti meg azt a burzsoázia és a polgári demokrácia számára idegen és furcsa tételt, hogy az irodalomnak mindenképpen, feltétlenül a szociáldemokrata pártmunka olyan részévé kell válnia, amely elválaszthatatlan kapcsolatban van a pártmunka más területeivel. Az ujságoknak az egyes pártszervezetek szerveivé kell válniok. Az íróknak feltétlenül valamelyik pártszervezethez kell tartozniok. A kiadóvállalatok és a lerakatok, az üzletek és az olvasótermek, a könyvtárak és a különféle könyvesboltok a pártnak alárendelt és a pártnak számadással tartozó intézményekké kell hogy váljanak. Ezt az egész munkát a szervezett szocialista proletariátusnak szemmel kell tartania, az egészet ellenőriznie kell, ebbe az egész munkába, kivétel nélkül minden mozzanatába bele kell vinnie az eleven proletár munka eleven szellemét, hogy ezzel teljesen kihúzza a talajt az alól a régimódi, félig oblomovi, félig kalmárszellemű orosz elv alól: az író írogat, az olvasó olvasgat.

Nem állítjuk persze, hogy az ázsiai cenzúrától és az

európai burzsoáziától megrontott irodalom ilymódon egyik napról a másikra átalakulhat. Eszünk ágában sincs valamilyen kaptafa-rendszert hirdetni vagy azt hangoztatni, hogy a feladat megoldható néhány határozattal. Nem, ezen a területen lehet a legkevésbbé szó sematizálásról. A fontos az, hogy egész pártunk, Oroszország egész öntudatos szociáldemokrata proletariátusa felismerje ezt az új feladatot, hogy mindenütt világosan felvesse, és hozzálásson megoldásához. Amikor most végre leráztuk a hűbéri cenzúra igáját, nem akarjuk és nem is fogjuk fejünket a burzsoá-kalmár irodalmi viszonyok igájába hajtani. Szabad sajtót akarunk és fogunk is teremteni, mégpedig nemcsak olyan értelemben szabad sajtót, hogy szabad a rendőrségtől, hanem olyan értelemben is, hogy nem függ a tőkétől és mentes a karrierizmustól; — sőt, olyan értelemben is, hogy mentes a burzsoá-anarchista individualizmustól.

Ez utóbbi szavak paradoxonnak tűnnek, vagy mintha gúnyolni akarnók az olvasót. Hogyan?! — kiált fel esetleg valamelyik intellektuel, a szabadság valamelyik heves bajnoka. Hogyan! Önök azt akarják, hogy egy annyi finomságot, individualitást igénylő munkaterületen, mint amilyen az irodalmi alkotás, a kollektivitás elvé érvényesüljön! Önök azt akarják, hogy a munkások szótöbbséggel döntsenek a tudomány, a filozófia, az esztétika kérdéseiben! Önök tagadják a teljesen individuális szellemi alkotás teljes szabadságát!

— Nyugodjanak meg, uraim! Először is, pártos irodalomról van szó, és arról, hogy ezt az irodalmat a párt ellenőrzése alá helyezzük. Mindenki szabadon írhat és mondhat, amit akar, a legcsekélyebb korlátozás nélkül. De minden szabad egyesülésnek (többek között a pártnak) megvan a szabadsága arra is, hogy kizárja azokat a tagokat, akik a párt cégérét pártellenes nézetek hirdetésére használják fel. Legyen teljes szólás- és sajtószabadság. De legyen teljes egyesülési szabadság is. A szólásszabadság nevében meg kell adnom neked a teljes jogot arra, hogy kiálts, hazudj és írj, amit akarsz. Neked ellenben az egyesülési szabadság nevében meg kell adnod nekem azt a jogot, hogy egyesüljek emberekkel, akik ilyen vagy

amolyan szellemben beszélnek, vagy különváljak tőlük. A párt önkéntes egyesülés, amely elkerülhetetlenül széthullana, előbb eszmeileg, s azután gyakorlatilag is, ha nem tisztítaná meg sorait olyan tagoktól, akik pártellenes nézeteket hirdetnek. Hogy mi pártos és mi pártellenes, ezt a pártprogramm, a párt taktikai határozatai és szervezeti szabályzata, s végül a nemzetközi szociáldemokráciának, a proletariátus nemzetközi önkéntes egyesüléseinek tapasztalatai határozzák meg; a proletariátus mindig bevesz pártjába egyes nem egészen következetes, nem egészen tisztán marxista, nem egészen odavaló elemeket vagy áramlatokat, de bizonyos időközökben mindig meg is „tisztítja" pártját. Így lesz ez nálunk is, uraim, a polgári „szabadkritika" pártolói, a párton *belül:* a párt most minálunk egyszerre tömegpárttá válik, éppen most térünk át éles fordulattal a nyilt szervezetre, most elkerülhetetlenül sok következetlen (marxista szempontból következetlen) ember csatlakozik hozzánk, talán még néhány hívő keresztény, néhány misztikus is. Erős a gyomrunk, kemény marxisták vagyunk. Megemésztjük ezeket a következetlen embereket. Ha a pártban megvan a gondolkodás szabadsága és a kritika szabadsága, attól még sohasem feledkezünk meg az embereknek arról a szabadságjogáról, hogy pártoknak nevezett szabad egyesülésekbe csoportosuljanak.

Másodszor, burzsoá-individualista uraim, meg kell mondanunk önöknek, hogy az abszolút szabadságot hirdető minden szónoklatuk csak merő képmutatás. Abban a társadalomban, amely a pénz hatalmán alapul, amelyben a dolgozók tömegei nyomorognak, a gazdagok maroknyi csoportja meg élősködik, nem lehet valóságos, tényleges „szabadság". Független-e ön, író uram, polgári kiadójától? polgári közönségétől, amely azt kívánja öntől, hogy pornográfiát nyujtson szóban és képben, s prostitúciót a „szent" színművészet „kiegészítéseként"? Ez az abszolút szabadság nem egyéb, mint polgári vagy anarchista frázis (mert az anarchizmus mint világnézet, visszájára fordított polgári felfogás). Lehetetlenség, hogy valaki bizonyos társadalomban éljen és ugyanakkor független legyen ettől a társadalomtól. A polgári író, festő, színésznő

szabadsága csak álcázott (vagy képmutatóan takargatott) függőség, hiszen mindegyikük függ a pénzeszsáktól, attól, aki megvásárolja, aki kitartja.

És mi, szocialisták leleplezzük ezt a képmutatást, letépjük a hamis cégéreket, — nem azért, hogy minden osztályjellegtől mentes irodalmat és művészetet teremtsünk (ez csak az osztálynélküli szocialista társadalomban lesz majd lehetséges), hanem azért, hogy a szabadnak hazudott, valójában azonban a burzsoáziához kötött irodalommal szembeállítsuk a valóban szabad, *nyíltan* a proletariátushoz kötött irodalmat.

Ez szabad irodalom lesz, mert nem a haszon és a karrier, hanem a szocializmus eszméje és a dolgozókkal való együttérzés toboroz majd újabb meg újabb erőket soraiba. Ez szabad irodalom lesz, mert nem valamely életúnt hősnőt, nem az unatkozó és az elhájasodástól szenvedő „felső tízezret" fogja szolgálni, hanem a dolgozók millióit és tízmillióit: az ország színe-virágát, erejét, jövendőjét. Ez szabad irodalom lesz, amely az emberiség forradalmi gondolatának legújabb eredményeit megtermékenyíti a szocialista proletariátus tapasztalataival és eleven munkájával, amely állandó kölcsönhatást teremt a mult tapasztalatai (a szocializmusnak primitív, utópisztikus formáiból való kifejlődését betetőző tudományos szocializmus) és a ma tapasztalatai (a munkás elvtársak mostani harca) közt.

Munkára hát, elvtársak! Nehéz és új, de nagy és hálás feladat vár ránk: meg kell szerveznünk egy széleskörű, sokoldalú, sokrétű irodalmat, amely szoros és elszakíthatatlan kapcsolatban van a szociáldemokrata munkásmozgalommal. Az egész szociáldemokrata irodalomnak pártos irodalommá kell válnia. Minden újságnak, folyóiratnak, kiadóvállalatnak stb. haladéktalanul hozzá kell fognia az újjászervezés munkájához, és olyan körülmények előkészítéséhez, amelyek között valamennyi, ilyen vagy amolyan alapon, teljesen valamelyik pártszervezethez tartozik majd. Csak így lesz a „szociáldemokrata" irodalom valóban szociáldemokrata irodalom, csak így teljesítheti kötelességét, csak így lesz módja arra, hogy a polgári társadalom keretein belül is kitépje

magát a burzsoázia rabságából és egybeolvadjon a valóban haladó és következetesen forradalmi osztály mozgalmával.

„Novaja Zsizny" 12. sz.
1905 november 13.
Aláírás: N. Lenin.

A MUNKÁSKÜLDÖTTEK PÉTERVÁRI SZOVJETJE VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK 1905 NOVEMBER 14-I (27-I) HATÁROZATA A MUNKÁSKIZÁRÁSOK ELLENI HARC RENDSZABÁLYAIRÓL[14]

Polgártársak! Pétervárott és más városokban több mint százezer munkást az utcára dobtak.

Az önkényuralmi kormány hadat üzent a forradalmi proletariátusnak. A reakciós burzsoázia egyesül az önkényuralommal, s az a szándéka, hogy éheztetéssel meghunyászkodásra kényszerítse a munkásokat és szétzüllessze a szabadságért vívott harcot.

A Munkásküldöttek Szovjetje kijelenti, hogy ez a példátlanul álló tömeges munkáselbocsátás provokáció a kormány részéről. A kormány elszigetelt lázongásokba akarja kergetni Pétervár proletariátusát; a kormány ki akarja használni azt a körülményt, hogy más városok munkásai még nem forrtak össze eléggé szorosan a pétervári munkásokkal, s egyenként akarja szétverni ezeket is, amazokat is.

A Munkásküldöttek Szovjetje kijelenti, hogy a szabadság ügye veszélyben forog. De a munkások nem ülnek fel a kormány provokációjának. A munkások nem veszik fel a harcot olyan kedvezőtlen körülmények között, amilyenek között a kormány azt rájuk akarja kényszeríteni. Minden erőnkkel azon kell lennünk és azon is leszünk, hogy egyesítsük az egész harcot, az egész oroszországi proletariátusét is, a forradalmi parasztságét is, a hadseregét is, a hajóhadét is, mindazokét, akik máris hősiesen küzdelemre kelnek a szabadságért.

A Munkásküldöttek Szovjetje ezért a következő határozatot hozza:

1) Minden leállított üzemben haladéktalanul kezdjék meg ismét a munkát és vegyék vissza munkahelyére

valamennyi elbocsátott elvtársat. Felszólítjuk a nép minden rétegét, amely nem szavakban, hanem ténylegesen becsüli a szabadságot, hogy támogassa ezt a követelést.

2) E követelés alátámasztására a Munkásküldöttek Szovjetje szükségesnek tartja, hogy az egész oroszországi proletariátus szolidaritására apelláljon, és a követelés visszautasítása esetén általános politikai sztrájkra és más erélyes harci formák igénybevételére szólítsa fel a proletariátust.

3) E megmozdulás előkészítése céljából a Munkásküldöttek Szovjetje megbízta a Végrehajtó Bizottságot, hogy képviselők kiküldésével és más úton-módon haladéktalanul lépjen kapcsolatba más városok munkásaival, a vasutasok, a postai és távírói alkalmazottak szakszervezeteivel, a parasztszövetséggel és más szakmai egyesületekkel, valamint a hadsereggel és a hajóhaddal.

4) Ezeknek az előkészületeknek az elvégzése után a Végrehajtó Bizottság hívja egybe a Munkásküldöttek Szovjetjének rendkívüli gyűlését, hogy a sztrájk kérdésében végleges határozatot hozzon.

5) A pétervári proletariátus felszólította az egész munkásságot és a társadalom, a nép valamennyi rétegét, hogy minden eszközzel, anyagilag, erkölcsileg és politikailag egyaránt, támogassa az elbocsátott munkásokat.

„Novaja Zsizny" 13. sz.
1905 november 15.

EGY SIKERTELEN PROVOKÁCIÓ

A Munkásküldöttek Szovjetjének határozata*, amelyet ebben a számban közlünk, rendkívül fontos állomás a forradalom fejlődésében.

A kormány és a burzsoázia szövetsége a proletariátus kimerültségének kihasználásával szét akarja verni a proletariátust. A proletariátusnak arra a bejelentésére, hogy Pétervár üzemeiben forradalmi úton bevezeti a nyolcórás munkanapot, a burzsoázia „munkáskizárással" válaszol.

Összeesküdtek ellenünk. Elhatározták, hogy tömeges munkáselbocsátással harcolnak a sztrájk ellen. Az állami üzemeket leállítják, s velük együtt leáll egy sereg magánüzem is. A munkások tízezreit dobták az utcára. Az eddigi harcban kimerült pétervári proletariátust újabb összeütközésre akarják provokálni olyan körülmények között, amelyek az ő számára a lehető legkedvezőtlenebbek.

A Munkásküldöttek Szovjetje a szociáldemokrácia képviselőinek útmutatásait követve elhatározta, hogy feltárja a munkások előtt az ellenforradalom összeesküvését és figyelmezteti a pétervári proletariátust, hogy ne engedje magát kelepcébe csalni. Amikor elszigetelt harcra provokálták, azzal válaszolt, hogy felhívást adott ki az egész Oroszországban folyó harc egyesítésére, és azonnali intézkedéseket foganatosított, hogy megszilárdítsa a forradalmi munkások szövetségét a forradalmi parasztsággal, a hadseregnek és hajóhadnak azokkal a részeivel, amelyek most Oroszországszerte felkelésre indulnak.

* Lásd ebben a kötetben 38–39. old. — *Szerk.*

Ilyenkor fontosabb, mint valaha, hogy egész Oroszországban minden erőnket a forradalom hadseregének egyesítésére összpontosítsuk, hogy kíméljük erőinket, hogy a kivívott szabadságjogok felhasználásával százszoros erővel folytassuk agitációnkat és szervezőmunkánkat, hogy felkészüljünk újabb döntő ütközetekre. Hadd szövetkezzék az önkényuralom a reakciós burzsoáziával! A liberális burzsoázia (amelyet a zemsztvo- és városi képviselők moszkvai kongresszusa[15] képvisel) hadd szavazzon bizalmat a kormánynak, amely képmutató módon szabadságról beszél s ugyanakkor katonai erővel elnyomja Lengyelországot, amiért az szabadságának legelemibb biztosítékait követeli!

Az önkényuralom és a burzsoázia szövetségével szembe kell állítanunk a szociáldemokrácia és az egész forradalmi polgári demokrácia szövetségét. A szocialista proletariátus segédkezet nyujt a szabadságért harcoló parasztságnak, és felszólítja arra, hogy országszerte közös, egybehangolt támadást indítsanak.

Ebben rejlik a Munkásküldöttek Szovjetje határozatának óriási jelentősége. Nekünk, szociáldemokratáknak gondoskodnunk kell arról, hogy az egész párt a Munkásküldöttek Szovjetjének segítségére siessen. Mi nemcsak demokratikus forradalomra törekszünk. Mi a szocializmusért harcolunk, vagyis azért, hogy a dolgozók teljesen felszabaduljanak minden elnyomás alól, nemcsak a politikai, hanem a gazdasági elnyomás alól is. Csak azokat tömörítjük pártunkba, akik elismerik ezt a nagy célt és egy pillanatra sem feledkeznek meg arról, hogy felkészítsék erőiket ennek a célnak az elérésére.

De mi, szocialisták, éppen azért, hogy elérjük szocialista célunkat, igyekszünk a leghatározottabban végigvinni a demokratikus forradalmat, igyekszünk kivívni a teljes szabadságot, hogy eredményesen harcolhassunk a szocializmusért. S éppen ezért azokkal a forradalmi demokratákkal, akik nem alkudozni akarnak a kormánnyal, hanem harcolni, akik nem korlátok közé akarják szorítani, hanem végig akarják vinni a forradalmat, — az ilyen emberekkel vállvetve kell menetelnünk, jóllehet nem olvadunk egybe velük. Éljen hát a szocialista proletariátus és az egész

forradalmi nép szövetsége! A reakció erői összeroppannak, az ellenforradalom minden merénylete meghiúsul, amikor ezek a szövetségesek közös rohamra indulnak.

„Novaja Zsizny" 13. sz.
1905 november 15.
Aláírás: N. Lenin.

A HADSEREG ÉS A FORRADALOM

A szevasztopoli felkelés egyre nagyobb méreteket ölt. Közeledik a végső összecsapás. A szabadságért harcoló matrózok és katonák eltávolítják feletteseiket. Szigorú rendet tartanak fenn. A kormánynak nem sikerül megismételnie az aljas kronstadti cselfogást, nem sikerül semmiféle pogromot kiprovokálnia. A hajóraj megtagadta az engedelmességet, nem volt hajlandó kifutni a tengerre, és a várost fenyegeti, ha megpróbálják leverni a felkelőket. Az „Ocsakov" parancsnokságát Smidt szolgálaton kívüli hadnagy vette át, akit azért helyeztek nyugállományba, mert „vakmerő" beszédet mondott és kifejtette, hogy fegyverrel kell megvédeni az október 17-i kiáltványban megígért szabadságjogokat. A „Rusz"[16] jelentése szerint ma, 15-én jár le a matrózok kapitulációjára kitűzött határidő.

Eszerint döntő pillanat előtt állunk. A legközelebbi napok — vagy talán órák — megmutatják, hogy teljes győzelmet aratnak-e a felkelők, leverik-e őket, avagy valamilyen formában kiegyeznek velük. A szevasztopoli események mindenesetre azt mutatják, hogy a hadseregben teljesen összeomlott a régi rabszolgarendszer, amely a katonákat fegyveres gépekké, minden szabadságtörekvés elnyomására szolgáló eszközzé változtatta.

Visszavonhatatlanul elmúltak azok az idők, amikor az orosz hadsereg — mint ez 1849-ben történt — harcba vonult, hogy Oroszország határain túl eltiporjon egy forradalmat[17]. Most a hadsereg végérvényesen kicsúszott az önkényuralom kezéből. A hadsereg még nem vált

teljesen forradalmivá, a katonák és matrózok politikai tudatossága még igen alacsony fokon van. A fontos azonban az, hogy öntudatuk már felébredt, hogy a katonák megindították *saját* mozgalmukat, hogy a szabadság szelleme mindenütt behatolt a kaszárnyákba. Oroszországban a kaszárnya legtöbbször rosszabb volt bármely börtönnél; sehol nem nyomták el és nem igázták le annyira az egyént, mint a kaszárnyában; sehol sem burjánzott el annyira a kínzás, a verés, az ember meggyalázása. S ez a kaszárnya most a forradalom tűzfészkévé válik.

A szevasztopoli események nem egyedülállóak és nem véletlenek. Nem beszélünk a hajóhad és a hadsereg régebbi nyílt felkelési kísérleteiről. Hasonlítsuk össze a szevasztopoli tűzvésszel a pétervári szikrákat. Gondoljunk csak azokra a követelésekre, amelyeket a katonák most Pétervár különböző katonai alakulataiban támasztanak (lapunk tegnapi számában közöltük ezeket). Milyen nagyszerű dokumentum e követelések jegyzéke! Milyen világosan mutatja, hogy a rabszolgahadsereg forradalmi hadsereggé változik. S van-e erő, amely most meg bírja akadályozni, hogy az efféle követelések az egész hajóhadban és az egész hadseregben elterjedjenek?

A pétervári katonák harcolnak a jobb élelmezésért, jobb ruházatért, jobb szállásért, zsoldemelésért, a szolgálati időnek és a napi foglalkoztatás idejének csökkentéséért. De követeléseik között még jelentősebb helyet foglalnak el más követelések, amelyeket csak állampolgári öntudatra ébredt katonák támaszthattak. Jogot követelnek arra, hogy egyenruhában is — „ugyanúgy, mint minden más állampolgár" — bármely gyűlést látogathassanak, hogy a kaszárnyában *akármilyen* ujságot olvashassanak és járathassanak, követelik a lelkiismereti szabadság biztosítását, valamennyi nemzetiség egyenjogúságát, követelik, hogy a kaszárnyán kívül teljesen szüntessenek meg minden tiszteletadást, hogy szüntessék meg a tisztiszolga-intézményt, szüntessék meg a hadbíróságokat és a hadbírósági ügyeket adják át a rendes polgári bíróságnak, követelik, hogy legyen joguk kollektív panaszok benyujtására és védekezésre abban az esetben, ha valamelyik feljebbvaló a legcsekélyebb kísérletet

tenné a tettlegességre. Ezek a pétervári katonák legfőbb követelései.

Ezek a követelések azt mutatják, hogy a hadsereg igen nagy része máris szolidáris a szabadságért küzdő szevasztopoli felkelőkkel.

Ezek a követelések azt mutatják, hogy az önkényuralom lakájainak képmutató beszédei, amelyekben kifejtik, hogy a hadseregnek semlegesnek kell lennie, hogy a hadsereget távol kell tartani a politikától stb., a legkisebb mértékben sem tarthatnak számot a katonák együttérzésére.

A hadsereg nem lehet semleges és nem is szabad annak lennie. Hogy a hadsereget nem szabad bevonni a politikába — ez a burzsoázia és a cárizmus képmutató szolgáinak jelszava, akik a gyakorlatban mindig bevonták a hadsereget a reakciós politikába, akik az orosz katonákat a feketeszázasok kiszolgálóivá, a rendőrség segítőtársaivá tették. Nem szabad félrehúzódni attól a harctól, amelyet az egész nép vív a szabadságért. Aki közömbös e harc iránt, az támogatja a rendőrkormány garázdálkodásait, amely csak azért ígérte meg a szabadságot, hogy gúnyt űzzön belőle.

Az állampolgári öntudatra ébredt katonák követelései a szociáldemokrácia követelései, minden forradalmi párt követelései, az öntudatos munkások követelései. Ha a katonák belépnek a szabadság harcosainak soraiba, ha átállnak a nép oldalára, ez biztosítani fogja a szabadság ügyének győzelmét és a katonák követeléseinek megvalósulását.

Ahhoz azonban, hogy ezek a követelések valóban teljesen és tartósan megvalósuljanak, még egy kis lépéssel tovább kell mennünk. Egyetlen egységes egészben kell összefoglalnunk az átkozott kaszárnya-fegyházban megkínzott katonák valamennyi kívánságát. S összefoglalva ezek a követelések így fognak hangzani: szüntessék meg az állandó hadsereget és helyettesítsék a nép általános felfegyverzésével.

Az állandó hadsereg mindenütt, minden országban nem annyira a külső, mint inkább a belső ellenség ellen szolgál. Az állandó hadsereg már mindenütt a reakció

eszköze, a tőke szolgája a munka ellen vívott harcában, a népszabadság hóhéra. Ne elégedjünk meg hát a szabadságért küzdő nagy forradalmunkban egyes részkövetelésekkel. Irtsuk ki a rosszat gyökerestül. Szüntessük meg teljesen az állandó hadsereget. Olvadjon egybe a hadsereg a felfegyverzett néppel, a katonák vigyék a nép közé katonai ismereteiket, tűnjön el a kaszárnya, és foglalja el helyét a szabad katonaiskola. Nincs a világon olyan erő, amely a szabad Oroszország ellen mer törni, ha a szabadság védelmezője a felfegyverzett nép lesz, amely megszüntette a katonai kasztot, s minden katonát polgárrá, minden fegyverfogható polgárt katonává tett.

Nyugat-Európa tapasztalatai megmutatták, mennyire reakciós az állandó hadsereg. A hadtudomány bebizonyította, hogy teljesen megvalósítható a népi milícia, amely mind a védelmi, mind pedig a támadó háborúban katonai feladatainak magaslatán tud állni. Hadd álmodozzék a képmutató vagy érzelgős burzsoázia a lefegyverzésről. Mindaddig, amíg vannak a világon elnyomottak és kizsákmányoltak, nekünk nem lefegyverzésre, hanem a nép általános felfegyverzésére kell törekednünk. Csak ez biztosítja teljesen a szabadságot. Csak ez dönti meg teljesen a reakciót. Csak ez az átalakulás teszi majd lehetővé, hogy valóban a dolgozók milliói élvezzék a szabadságot és nem csupán a kizsákmányolók maroknyi csoportja.

A megírás ideje: 1905 november 15 (28).
Megjelent: „Novaja Zsizny" 14. sz.
1905 november 16.
Aláírás: N. Lenin.

BILLEG A MÉRLEG SERPENYŐJE

Oroszország mai állapotára gyakran azt mondják, hogy anarchia. Ez a helytelen és hazug jelző valójában azt fejezi ki, hogy az országban nincs semmiféle megállapodott rend. Az új, szabad Oroszország az egész vonalon harcol a régi, hűbéri-önkényuralmi Oroszország ellen. Az önkényuralom már nem bírja legyőzni a forradalmat, a forradalom pedig még nem bírja legyőzni a cárizmust. A régi rendszert szétverték, de még nem semmisítették meg, az új, szabad rend meg fennáll ugyan, de nem ismerik el, félig rejtőzködik, s lépten-nyomon üldözik az önkényuralmi rend pribékjei.

Ez a helyzet még hosszabb ideig elhúzódhat; a bizonytalanság és az ingadozás tünetei ennek elkerülhetetlen kísérői lesznek a társadalmi és politikai élet minden területén; s a szabadság ellenségei, jóllehet most hadicselből a szabadság barátainak tettetik magukat, okvetlenül megpróbálnak majd a zavarosban halászni. De minél tovább tart ez az átmeneti helyzet, annál biztosabb, hogy a forradalmi proletariátus és parasztság teljes és döntő győzelmével végződik. Mert semmi sem nyitja ki annyira a legtudatlanabb városi és falusi tömegek szemét, semmi sem rázza fel annyira a legközönyösebbeket és legaluszékonyabbakat is, mint az általánosan elítélt és elítéltségét felismerő önkényuralom hosszan elhúzódó bomlása.

Miről tanuskodnak a legutóbbi politikai események: a postai és távírói alkalmazottak újabb nagy sztrájkja, az egyre fokozódó erjedés és forradalmi szervezkedés a hadseregben, sőt még a rendőrség soraiban is, az öntudatlan

és csupán fegyelemmel egybekovácsolt katonaság győzelme a szabadságért küzdő szevasztopoli hadsereg felett, az állampapírok árfolyamának példátlan zuhanása? Arról tanuskodnak, hogy az önkényuralom kilövi utolsó töltényeit, felhasználja utolsó tartalékait. Még a tőzsde, ez a hűséges alattvaló, amely igazi burzsoá módjára gyáván viselkedik és áhítja a forradalom pusztulását, — még ez a tőzsde sem bízik a szevasztopoli „győzőkben". Ezek az események arról tanuskodnak, hogy a forradalmi nép rendületlenül kiterjeszti vívmányait: új harcosokat mozgósít, kiképezi erőit, tökéletesíti szervezetét s tovább halad a győzelem felé, feltartóztathatatlanul, akár a lavina.

A politikai sztrájk fegyvere egyre tökéletesebb; most tanulnak bánni ezzel a fegyverrel a dolgozók újabb seregei, amelyek nélkül egyetlen napig sem állhat fenn a mai civilizált társadalom. A hadseregben és a rendőrségen egyre inkább tudatára ébrednek annak, hogy szabadságra van szükség, s kialakulnak a felkelés új tűzfészkei, az új Kronstadtok és az új Szevasztopolok.

A szevasztopoli győzőknek aligha van miért ujjonganiok. Krim felkelését leverték. Oroszország felkelése legyőzhetetlen.

Készüljenek fel hát a szociáldemokrata munkások óriási felelősséggel járó még nagyobb eseményekre!

Ne felejtsék el, hogy csak a szilárdan egybeforrott szociáldemokrata párt vezetheti győzelemre az egész világ szociáldemokrata proletariátusával vállvetve harcoló oroszországi proletariátust!

„Novaja Zsizny" 16. sz.
1905 november 18.
Aláírás: N. Lenin.

TANULJATOK AZ ELLENSÉGTŐL

A „Nasa Zsizny" polgári demokratái hadjáratot indítottak „a marxizmus és a barbarizmus egyvelege" ellen. Melegen ajánljuk minden öntudatos munkásnak, próbálja figyelmesen követni a radikális demokraták gondolkodását.

Semmi sem segíti elő annyira a jelenségek politikai lényegének tisztázását, mint ellenfeleink véleménye ezekről a jelenségekről (feltéve persze, hogy ellenfeleink nem reménytelenül ostoba emberek).

A „Nasa Zsizny"-nek nem tetszik, hogy „az OSzDMP egyik része harcol a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetje ellen", vagy pontosabban — magának a lapnak a kifejezésével élve —, hogy a szociáldemokraták harcolnak a „pártonkívüli" osztályszervezetek ellen. A proletároknak egyesülniök kell — mondják radikálisaink. Tehát . . . tehát igazuk van a Szovjet tagjainak, akik „arra törekednek, hogy egyesítsék az *egész* proletariátust, politikai hitvallásra való tekintet nélkül". S a radikálisok diadalmaskodva ránkbizonyítják, hogy ellentmondásba kerültünk saját elvünkkel, az *„osztályharc"* elvével.

Tanuljatok az ellenségtől, munkástestvérek, akik rokonszenveztek egy pártonkívüli munkásszervezet megalakításának gondolatával vagy legalább is közömbösek vagytok e kívánsággal szemben! Gondoljatok Marx és Engels Kommunista Kiáltványára, amely arról szól, hogy a proletariátus *osztállyá alakul*, mégpedig nemcsak olyan mértékben, ahogy egyre inkább egyesül, hanem olyan mértékben is, ahogyan *tudatossága* növekszik[18]. Gondoljatok az olyan országok példájára, mint Anglia, ahol a proletariátus minden téren osztályharcot vív és mindig is

osztályharcot vívott a burzsoázia ellen, s a proletariátus mégis szétforgácsolt maradt, megválasztott képviselőit megvesztegette a burzsoázia, tudatát állandóan fertőzték a tőke ideológusai, erejét meg mindinkább szétforgácsolta a munkásarisztokrácia elszakadása a munkástömegtől. Gondoljatok minderre, munkástestvérek, s arra a meggyőződésre juttok, hogy csak a szociáldemokrata proletariátus tekinthető olyan proletariátusnak, amely felismerte *osztály*-feladatait. Vesszen a pártonkívüliség! A pártonkívüliség mindig és mindenütt a burzsoázia eszköze és jelszava volt. Bizonyos körülmények között együtt haladhatunk és együtt is kell haladnunk az öntudatlan proletárokkal, azokkal a proletárokkal, akik nem-proletár tanokat fogadnak el (a „szociálforradalmárok" programmja), de semmiképpen és sohasem szabad lazítanunk szigorú pártosságunkon, semmiképpen és soha nem szabad elfelejtenünk, s nem szabad megengednünk, hogy bárki is elfelejtse, hogy a proletariátus soraiban tapasztalható szociáldemokrácia-ellenesség a proletariátus soraiban elterjedt burzsoá nézetek maradványa.

„Novaja Zsizny" 16. sz.
1905 november 18.
Aláírás: N. Lenin.

FORRADALMI BÜROKRATIZMUS ÉS FORRADALMI TETT

Az alkotmányozó gyűlés kérdésének természetszerűen és szükségképpen fel kellett merülnie forradalmi mozgalmunkban. Az egyetlen elképzelhető egyetemes és következetes jelszó, amelynek megvalósításával végleg elsöpörhetjük az önkényuralmi Oroszország régi, hűbéri intézményeinek maradványait és megvethetjük Oroszország új, szabad rendjének alapjait, egy össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívása. Igaz, hogy az életben ritkán valósulnak meg teljesen az egyetemes és következetes jelszavak, mindig sok előre nem látott mozzanat merül fel, amely zavart kelt és bonyolulttá teszi a megoldást, amely összekeveri a régit az újjal. Aki azonban őszintén véget akar vetni a réginek és tud harcolni e cél eléréséért, az köteles világosan meghatározni az alkotmányozó gyűlés jelentőségét és minden erejével küzdeni azért, hogy az teljesen és hamisítatlan formában megvalósuljon.

Az öntudatos proletariátus pártja, a szociáldemokrácia már 1903-ban a második kongresszuson elfogadott programmjában kitűzte az alkotmányozó gyűlés követelését. „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártnak — hangzik programmunk utolsó szakasza — szilárd meggyőződése, hogy a felsorolt politikai és gazdasági átalakítások" (a demokratikus államrend megteremtése, a munkavédelem stb.) „teljes, következetes és tartós megvalósítása csak az önkényuralom megdöntése és az egész nép által szabadon választott alkotmányozó gyűlés összehívása útján érhető el."

Ezekből a szavakból világosan látható, hogy pártunk az alkotmányozó gyűlés egybehívásának nemcsak formális, hanem anyagi feltételeivel is törődik, vagyis azokkal a fel-

tételekkel is, amelyek az alkotmányozó gyűlést csakugyan össznépivé és alkotmányozóvá tennék. Hiszen nem elegendő ezt a gyűlést „alkotmányozó" gyűlésnek nevezni, nem elegendő egybehívni a nép képviselőit, még akkor sem, ha az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján választották meg őket, még akkor sem, ha valóban biztosítva volt a választási szabadság. Mindezeken a feltételeken kívül még az is szükséges, hogy az alkotmányozó gyűlésnek meglegyen a kellő hatalma és ereje egy új rend megalkotásához. A forradalmak történetében volt már eset rá, hogy egy gyűlés alkotmányozó gyűlésnek számított, holott valójában nem az ő kezében volt a reális erő és hatalom, hanem a régi önkényuralmi hatalom kezében. Ez volt a helyzet az 1848-as német forradalom idején is, s ezért jutott ennek a korszaknak „alkotmányozó" gyűlése, a hírhedt frankfurti parlament a megvetésreméltó „fecsegő testület" szégyenletes hírébe: a gyűlés szabadságról fecsegett, kihirdette a szabadságot, de nem foganatosított reális intézkedéseket a szabadságot megsemmisítő hatalmi intézmények felszámolására. Igazán természetes, hogy a liberális burzsoázia szánalmas szószátyárainak e szánalmas gyülekezete dicstelenül letűnt a színről.

Oroszországban ma az alkotmányozó gyűlés egybehívása van első helyen a napi politikai kérdések között. S most csakugyan elsőrendű jelentőségre tett szert e kérdés reális oldala. Nem is annyira az a fontos, hogy egybehívják-e az alkotmányozó gyűlést vagy sem (ebbe holnap talán még a miniszteri székben ülő ügynök, Vitte gróf is beleegyezik), mint inkább az, hogy csakugyan össznépi és csakugyan alkotmányozó lesz-e ez a gyűlés.

Csakugyan, már a mi forradalmunknak a tapasztalatai is — bár ez a forradalom még csak most kezdődik — szemléltetően megmutatták, milyen csalások lehetségesek szavakkal és ígéretekkel, s különösen az alkotmányozó gyűlés jelszavával. Gondoljunk csak a zemsztvo- és városi képviselők, e „kadetok" nemrég lezajlott moszkvai kongresszusára. Gondoljunk csak híres formulájukra: Állami Duma alkotmányozó funkciókkal az uralkodó által jóváhagyandó alkotmány kidolgozása céljából... Még a polgári-demokrata sajtó is megállapította, hogy ez a for-

mula badarság, és hogy ellentmondás van benne. Ha „alkotmányozás" útján létrehozunk egy új államrendet a régi kormány fejének „jóváhagyásával", ezáltal törvényesítünk két hatalmat, két egyenrangú (legalábbis papíron egyenrangú) legfelső hatalmat: a felkelő nép hatalmát és a régi önkényuralom hatalmát. Világos, hogy a két hatalom egyenlősége pusztán látszólagos, hogy a két hatalom „kiegyezését" tulajdonképpen az határozza majd meg, hogy melyik fél *ereje* lesz túlsúlyban. A liberális burzsoák tehát a régi Oroszországból az új Oroszországba való átmenet „ideális" tervében törvénnyé emelték két egyenlő, egymással harcoló, ellenséges erő fennállását, vagyis törvénnyé emelték az örökös, kilátástalan harcot.

Ez az ellentmondás a közönséges formális logika szempontjából megmagyarázhatatlan. De teljesen megmagyarázza azt a burzsoázia osztályérdekeinek logikája. A burzsoázia fél a teljes szabadságtól, a teljes demokráciától, mert tudja, hogy az öntudatos, vagyis szocialista proletariátus a tőke uralma elleni harcra fogja felhasználni a szabadságot. Ezért a burzsoázia lényegében nem a teljes szabadságot, nem a nép osztatlan egyeduralmát, hanem a reakcióval való megegyezést, az önkényuralommal való megegyezést akarja. A burzsoázia parlamentarizmust akar, hogy a bürokrácia uralma helyett a tőke uralmát biztosítsa, de ugyanakkor a monarchiát, az állandó hadsereget, a bürokrácia bizonyos kiváltságainak megőrzését is akarja, hogy megakadályozza a forradalom végigvitelét, hogy ne fegyverezze fel a proletariátust — felfegyverzésen értve mind a fegyverrel való közvetlen felfegyverzést, mind pedig a teljes szabadsággal való felfegyverzést. A burzsoázia ellentmondásokkal teli osztályhelyzete, amelyet az önkényuralom és a proletariátus között elfoglal, az egyes személyek akaratától és tudatától függetlenül is, elkerülhetetlenül értelmetlen és ostoba „kiegyezési" formulákat szül. Az alkotmányozó gyűlés jelszaváról kitűnik, hogy frázissá változtatták, a szabadságért harcra kelt proletariátus nagy követelését komédiává süllyesztették; így mocskol be a burzsoázia az égvilágon mindent, amikor harc helyett alkudozni kezd.

A „Nasa Zsizny" radikális burzsoái nem ismerik fel,

hogy a liberálisok elkerülhetetlenül hazug és hamis módon vetik fel a kérdést, amikor komoly képpel részletesen leírják, miképpen dolgozta ki az alkotmányozó gyűlés egybehívásának „tervezetét" Falbork úr és Csarnoluszkij úr, majd pedig a Szakmai Egyesületek Szövetségének központi titkársága. Nevetséges dolog ilyen „tervezeteket" írni, uraim! Önök a forradalmat elárult „kadetok" útján járnak. Elfelejtik, hogy a papiros-tervezetek, mint minden alkotmány-illúzió, megfertőzik a nép forradalmi tudatát és gyengítik harci energiáját, mert elhomályosítják a kérdés súlypontját és kiforgatva vetik fel a kérdést. Hiszen önök nem politikai ábécét propagálnak, — önök *gyakorlatilag* vetik fel a kérdést; erre enged következtetni már az is, hogy „a szélsőséges és a mérsékelt pártok képviselőivel" meg akarják vitatni a tervezetet. Manyilovizmus ez, tisztelt burzsoá demokraták, amikor önök egyrészt kívánatosnak tartják, hogy az alkotmányozó gyűlés kezében legyen a „teljes" hatalom, másrészt viszont megkísérlik egyesíteni a szélsőséges pártokat a „mérsékeltekkel", vagyis azokat, akik ezt a teljhatalmat kívánják, azokkal, akik azt nem kívánják.

Le a csillogó álruhákkal! Elegünk volt a hazug liberális frázisokból! Itt az ideje, hogy meghúzzuk a határvonalat. Jobbra — az önkényuralom és a liberális burzsoázia, amelyeket ténylegesen egybeforrasztott az, hogy nem akarják az egész hatalmat egységesen, teljesen és osztatlanul az alkotmányozó gyűlésnek átadni. Balra — a szocialista proletariátus és a forradalmi parasztság, vagy tágabb értelemben az egész forradalmi polgári demokrácia. Ezek azt akarják, hogy a teljes hatalom az alkotmányozó gyűlés kezében legyen. E cél elérésére harci szövetséget köthetnek és kell is hogy kössenek egymással, de természetesen anélkül, hogy egybeolvadnának. Nekik nem papiros-tervezetekre van szükségük, hanem harci rendszabályokra, nem a bürokratikus munka megszervezésére, hanem a szabadságért vívott győzelmes harc megszervezésére.

„Novaja Zsizny" 18. sz.
1905 november 20.
Aláírás: N. Lenin

A HALDOKLÓ ÖNKÉNYURALOM ÉS A NÉPI HATALOM ÚJ SZERVEI[19]

Egyre tovább terjed a felkelés. Egyre fokozódik az önkényuralmi Vitte-kormány tehetetlensége, fejvesztettsége, bomlása. Egyre szélesebbkörű és egyre mélyebb a nép legkülönbözőbb csoportjainak, rétegeinek és osztályainak szervezkedése, a forradalmi és az ellenforradalmi erők szervezkedése.

Ez ma a helyzet. Ezt a helyzetet ezekkel a szavakkal lehet kifejezni: a forradalom szervezése és mozgósítása. A szevasztopoli tengeri ütközetet közvetlenül követi a voronyezsi és kievi szárazföldi ütközet. Kievben a fegyveres felkelés szemmelláthatólag még egy lépéssel tovább megy, a forradalmi katonaság itt még inkább egybeolvad a forradalmi proletariátussal és diáksággal. Legalább is erről tanúskodik a „Rusz" jelentése, amely arról számol be, hogy a kievi műszaki főiskolán 16 000 ember gyűlést tartott a felkelő katonák egyik utász-zászlóaljának védelme alatt.

A legtermészetesebb, hogy ilyen körülmények között még a liberális burzsoázia is, amely tiszta szívből áhítozza az önkényuralommal való megegyezést, már-már elveszti türelmét, egyre kevésbbé bízik meg Vittében, a „nagy" akrobatában, s balra kacsingat, olyan erőket keresve, amelyek végre tudják hajtani a feltétlenül szükségessé vált fordulatot.

Nagyon tanulságos ebből a szempontból a „Rusz" állásfoglalása. Ez a lap világosan látja, hogy „az események már-már ugyanolyan lavinává nőnek, mint október 17-e előtt". S erre, egyrészt, éppen a zemsztvo-képviselőkhöz fordul, akik ugyanúgy elvesztették a fejüket, ugyanolyan erőtlenek és tehetetlenek, mint az önkényuralmi

kormány. A „Rusz" felszólítja a zemsztvo-képviselőket, „késlekedés nélkül vegyenek részt a közelgő eseményekben", hogy „biztosítsák az események enyhe, az országra nézve legkevésbbé káros és leginkább kedvező kimenetelét". Másrészt, ugyanez a „Rusz" vitába száll a „Szlovó"-val[20], s kijelenti: „senki sem hiszi, hogy a mostani kormány a mai körülmények között össze tud hívni egy állami dumát". „Most — mondja a „Rusz" — olyan kormány alakításáról kell gondoskodnunk, amely össze tudná hívni a dumát."

A liberális burzsoázia tehát a forradalmi proletariátus nyomására még egy lépést tesz balra. Tegnap még alkudozni akart Vittével és (a zemsztvo-kongresszuson) feltételesen bizalmat szavazott neki. Ma már apad Vitte iránt táplált bizalma, és a tőke új kormányt követel. A „Rusz" azt javasolja a szabadságért küzdő pártoknak, hogy alakítsanak egy különleges országos küldött-tanácsot, amely abban az esetben, „ha a kormány még (!!!) képesnek mutatkozik a munkára, a kormányra gyakorolandó nyomás hatalmas eszközévé s egyben a nép kész hatalmi szervévé válna, amely a kormány teljes tehetetlensége és csődje esetén ideiglenesen átvehetné funkcióit".

A népnek azt a hatalmi szervét, amely ideiglenesen átveszi a megbukott kormány funkcióit, egyszerű és érthető nyelven ideiglenes forradalmi kormánynak nevezik. Ennek a kormánynak ideiglenesnek kell lennie, mert az össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívásával lejár a megbizatása. Ennek a kormánynak forradalminak kell lennie, mert a megbukott kormány helyébe lép, mégpedig a forradalomra támaszkodva. Maga a kormányváltozás csakis forradalmi úton mehet végbe. E kormánynak „a nép hatalmi szervévé" kell válnia: mindenütt meg kell valósítania a nép által kitűzött követeléseket, s az önkényuralom és a feketeszázasok valamennyi régi „hatalmi szervét" mindenütt nyomban, haladéktalanul fel kell váltania a népi hatalom szerveivel — azaz vagy az ideiglenes forradalmi kormány meghatalmazottaival, vagy választott képviselőkkel, minden olyan esetben, amikor mód van arra, hogy — persze az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján — választásokat eszközöljenek.

Nagyon örülünk, hogy a liberális monarchista burzsoázia eljutott az ideiglenes forradalmi kormány eszméjéig. Nem azért örülünk ennek, mert talán azt hisszük, hogy a liberálisok átálltak a forradalom oldalára, mert talán egyszerre bízunk őszinteségükben, állhatatosságukban és következetességükben. Nem, mi azért örülünk ennek, mert ez a forradalom erejének szemmelláthatő és kétségbevonhatatlan jele. A forradalom tehát erővé vált, ha már a liberális monarchista burzsoázia is felismerte, hogy most létre kell jönnie egy ideiglenes forradalmi kormánynak.

Természetesen nem feledkezünk meg arról, hogy a liberálisok nem is annyira kívánják egy ilyen kormány megalakítását, hanem inkább csak fenyegetik vele az önkényuralmat, mint ahogy a vevő azzal fenyegeti az eladót, hogy más boltba megy vásárolni. Engedjen, Vitte úr, vagy elmegyünk az ideiglenes forradalmi kormányba, amelyet „enyhén" „általános küldött-tanácsnak" vagy „országos küldött-tanácsnak" neveznek! A „Rusz" tehát szeretne végnélkül alkudozni, s csak ezzel magyarázható az a látszólagos abszurdum és értelmetlenség, hogy a Vitte-kormányt képtelennek nyilvánítja a népképviselők egybehívására, ugyanakkor, nyomban lehetségesnek tartja azt, hogy ez a kormány „*még* képesnek mutatkozik a munkára".

Nem, liberális urak, most nem olyan időket élünk, hogy sikerülhetnének az ilyen cselfogások, hogy leleplezetlenül maradhatna ilyen kétkulacsosság! A nép harcol az önkényuralom ellen, amely (október 17-én) szabadságot ígért, hogy gúnyt űzzön a szabadságból, hogy meggyalázza a szabadságot. Az ideiglenes forradalmi kormány a szabadságért harcoló nép szerve. Az a harc, amelyet a szabadságért a szabadságot lábbal tipró kormány ellen vívunk, egyenlő (e harc bizonyos fejlődési fokán) a fegyveres felkeléssel, amely ma Oroszországban az egész vonalon kibontakozik. Az ideiglenes forradalmi kormány a felkelés szerve, amely egyesít minden felkelőt és politikailag irányítja a felkelést. Aki tehát az ideiglenes forradalmi kormány lehetőségéről és szükségességéről beszél s ugyanakkor elképzelhetőnek tartja a régi, leváltandó kormánnyal való kiegyezést, az vagy zavarosfejű, vagy áruló. S csakugyan, gondolkozzanak egy kicsit a „Rusz" igen tisztelt

publicistái: vajjon lehet-e a forradalom hívei közül valaki annyira tökkelütött, hogy önként bevesz az ideiglenes forradalmi kormányba olyan embereket vagy valamely párt olyan képviselőit, akik elképzelhetőnek tartják, hogy a régi kormány „munkaképes", s titkon továbbra is futkosnak hozzá és alkudoznak vele? Gondolkozzanak egy kicsit: vajjon nyerne avagy veszítene az orosz hadsereg azzal, hogy beveszi soraiba Mandzsúria hazafias ifjúságát? Alighanem veszítene vele, mert a mandzsúriai hazafiak elárulnák az oroszokat a japánoknak. S Oroszország forradalmi népe is veszítene, ha a pénzeszsák „hazafiai", monarchista érzelmű hazafiai (vagyis a liberális burzsoák) elárulnák Vitte önkényuralmának.

Hadd legyen az ideiglenes forradalmi kormány a liberális burzsoázia számára pusztán eszköz arra, hogy fenyegesse vele az önkényuralmat. A szocialista proletariátus számára, a forradalmi parasztság számára és mindazok számára, akik a szabadságért vívott harcban határozottan és visszavonhatatlanul az ő oldalukra állnak, az ideiglenes forradalmi kormány megalakítása nagy és rendkívül komoly feladat, amely napról napra egyre égetőbbé válik. Az októberi forradalom az azt követő katonai felkelésekkel együtt olyannyira meggyengítette az önkényuralmat, hogy az új népi hatalom szervei spontánul kezdtek kinőni a politikai sztrájk által felszántott és a szabadság harcosainak vérével öntözött talajból. Ezek a szervek a munkások, a parasztok és más, valóban forradalmi harcot vivó népi elemek forradalmi pártjai és harci szervezetei. Ezek a szervek ténylegesen megvalósítják a szocialista proletariátus és a forradalmi kispolgárság szövetségét. Ezt a harci szövetséget kell most kiszélesítenünk és megszilárdítanunk, végleges formába öntenünk és egybeforrasztanunk, hogy az új hatalom szervei felkészülten várhassák be október 17-e közelgő megismétlődését, s hogy ekkor majd egész Oroszországban a szabadság minden harcosa szervezetten, következetesen, a cél pontos ismeretében, távoltartva magától minden árulót, minden ingadozót, minden szószátyárt, a haladéktalan politikai átalakítások közös programmjával léphessen fel. Számunkra, a szocialista proletariátus képviselői számára, a küszöbönálló demo-

kratikus forradalmi átalakulás csupán egy lépés a nagy cél, a szocialista forradalmi átalakulás felé. Ezt szem előtt tartva, sohasem fogunk egybeolvadni a kispolgári pártokkal vagy csoportokkal, bármilyen őszinték, forradalmiak és erősek legyenek is azok; nagyon jól tudjuk, hogy a szocializmushoz vezető úton a munkás és a kistulajdonos újra meg újra elkerülhetetlenül szembe fog kerülni egymással. De éppen a szocializmus érdekében most minden erőnkkel azon leszünk, hogy a demokratikus forradalom minél gyorsabban, minél teljesebben és minél határozottabban valósuljon meg. Ennek érdekében ideiglenes harci szövetséget igyekszünk majd kötni és fogunk is kötni az egész forradalmi demokráciával, hogy elérhessük legközelebbi, közös politikai célunkat. Ebből a célból, szigorúan megőrizve pártunk sajátos jellegét és önállóságát, részt veszünk a munkásküldöttek szovjetjeiben és a többi forradalmi egyesülésben. Éljenek a népi hatalom új szervei! Éljen a népi hatalom egységes, legfelső, győzelmes szerve!

A radikális burzsoáknak pedig búcsúzóul ezt mondjuk. Önök, uraim, a népi hatalom szerveiről fecsegnek. Csakis az erő lehet hatalom. Erő pedig a mai társadalomban csakis a felfegyverzett nép lehet, és e felfegyverzett nép élén a felfegyverzett proletariátus. Ha puszta szavak is elegendők volnának a szabadság iránt érzett rokonszenv bebizonyítására, akkor talán még az október 17-i kiáltvány szerzőit is a szabadság hívei közé kellene sorolni. Ha azonban tettek szükségesek a rokonszenv bebizonyítására, akkor az egyetlen ilyen tett ma a munkások felfegyverzésének előmozdítása, egy valóban forradalmi hadsereg létrehozásának és megerősítésének az előmozdítása. Válasszanak hát, uraim: vagy elmennek Vitte úr előszobájába, hogy a szabadság morzsáiért könyörögjenek, hogy a szabadság megnyirbálása miatt alkudozzanak, — vagy pedig elmennek a „népi hatalom szerveibe" vagy az ideiglenes forradalmi kormányba, hogy odaadóan harcoljanak a teljes szabadságért. Válasszanak!

„Novaja Zsizny" 19. sz.
1905 november 23.
Aláírás: N. Lenin.

SZOCIALIZMUS ÉS ANARCHIZMUS

A Munkásküldöttek Szovjetjének Végrehajtó Bizottsága tegnap, november 23-án határozatában leszögezte, hogy elutasítja az anarchisták kérését és nem veszi be képviselőiket a Végrehajtó Bizottságba és a Munkásküldöttek Szovjetjébe. Ezt a határozatot a Végrehajtó Bizottság a következőképpen indokolta: „1) az egész nemzetközi mozgalomban az a gyakorlat, hogy a kongresszusokon és a szocialista konferenciákon nem vehetnek részt az anarchisták képviselői, mivel az anarchisták nem ismerik el a politikai harcot, mint eszményeik elérésének eszközét; 2) pártnak lehet képviselete, de az anarchisták nem alkotnak pártot."

A Végrehajtó Bizottság határozata szerintünk nagyon helyes lépés, s mind elvi, mind pedig gyakorlati politikai szempontból óriási jelentőségű. Persze, ha a munkásküldöttek szovjetjét a munkások parlamentjének vagy a proletariátus önkormányzati szervének tekintenők, helytelen volna, ha az anarchistákat nem vennők be. Bármilyen elenyésző is (szerencsére) az anarchisták befolyása munkásaink között, a munkások bizonyos része mégis csak kétségtelenül az ő oldalukon van. Hogy az anarchisták pártot alkotnak-e, vagy szervezetet, vagy csoportot, vagy azonos nézetet valló emberek szabad szövetségét — ez formai kérdés, s ennek nincsen komoly elvi jelentősége. Végül pedig, ha az anarchisták, bár elvetik a politikai harcot, maguk kéredzkednek be egy intézménybe, amely ilyen harcot folytat, akkor ez a kirívó következetlenség természetesen ismét csak azt mutatja, mennyire ingatag az anarchisták világnézete és taktikája.

Ingatagságért azonban persze senkit sem lehet kirekeszteni egy „parlamentből“ vagy „önkormányzati szervből“.

Nézetünk szerint a Végrehajtó Bizottság határozata teljesen helyes és egyáltalán nincsen ellentétben ennek az intézménynek a feladataival, jellegével és összetételével. A munkásküldöttek szovjetje nem munkásparlament és nem proletár önkormányzati szerv, s általában nem önkormányzati szerv, hanem meghatározott célokért küzdő harci szervezet.

Ebbe a harci szervezetbe — ideiglenes, szabályokba nem foglalt harci egység alapján — beletartoznak az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártnak (a proletár szocializmus pártjának) képviselői, a „szociálforradalmárok“ pártjának (a kispolgári szocializmusnak vagy a forradalmi polgári demokrácia szélső balszárnyának) képviselői, végül pedig számos „pártonkívüli“ munkás. Ez utóbbiak azonban nemcsak általában pártonkívüliek, hanem pártonkívüli forradalmárok, mert minden rokonszenvük a forradalomé, s odaadó lelkesedéssel, erélyesen és önfeláldozóan harcolnak annak győzelméért. Ezért teljesen természetes dolog lesz, ha a forradalmi parasztság képviselőit is beveszik a Végrehajtó Bizottságba.

A munkásküldöttek szovjetje lényegileg a szocialisták és a forradalmi demokraták szabályokba nem foglalt, széleskörű harci szövetsége, amelyben a „pártonkívüli forradalmiság“ természetesen a kettő közötti átmeneti fokok egész skáláját takarja. Nyilvánvaló, hogy a politikai sztrájkok vezetéséhez és a lakosság óriási többsége által elismert és jóváhagyott legfontosabb demokratikus követelésekért vívott harc más, aktívabb formáinak irányításához szükség van egy ilyen szövetségre. Az anarchisták részvétele egy ilyen szövetségben nem előny, hanem hátrány; csak dezorganizálnák a szövetséget; csak gyengítenék ezzel a közös támadás erejét; ők még „képesek vitázni“ a politikai átalakítások sürgősségén és fontosságán. A demokratikus forradalom szempontjából és annak érdekében az anarchistákat feltétlenül ki kell rekeszteni a harci szövetségből, amely, mondhatni, végrehajtja demokratikus forradalmunkat. Egy harci szövetségben csak azoknak van helyük, akik harcolnak a szövet-

ség céljaiért. S ha például a „kadetok" vagy a „jogrend pártja"[21] akár többszáz munkást toboroznának is pétervári szervezeteikbe, a Munkásküldöttek Szovjetjének Végrehajtó Bizottsága akkor se igen nyitná meg kapuit e szervezetek képviselői előtt.

A Végrehajtó Bizottság határozatának indoklásában a nemzetközi szocialista kongresszusok gyakorlatára hivatkozik. Szívből üdvözöljük ezt a nyilatkozatot, azt a tényt, hogy a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetjének szerve elismeri a nemzetközi szociáldemokrácia eszmei vezetését. Az oroszországi forradalom máris nemzetközi jelentőségre tett szert. Az oroszországi forradalom ellenségei máris összeesküvést szőnek II. Vilmossal és Európa minden obskurusával, népnyúzójával, katonai zsarnokával és kizsákmányolójával a szabad Oroszország ellen. Mi sem fogjuk elfelejteni, hogy forradalmunk teljes győzelméhez szükség van arra, hogy Oroszország forradalmi proletariátusa szövetséget kössön az egész világ szocialista munkásaival.

A nemzetközi szocialista kongresszusok nem ok nélkül hoztak határozatot az anarchisták kirekesztéséről. A szocializmus és az anarchizmus között mély szakadék tátong, s hasztalan próbálják a titkosrendőrség provokátorai vagy a reakciós kormányok bértollnokai azt állítani, hogy nem létezik ilyen szakadék. Az anarchisták világnézete visszájára fordított burzsoá világnézet. Individualista elméleteik, individualista eszményük szöges ellentétben állnak a szocializmussal. Nézeteik nem a burzsoá rend jövőjét fejezik ki, hiszen a burzsoá rend feltartóztathatatlan erővel a munka társadalmasodása felé halad, hanem e rend jelenét, sőt multját, a vak véletlen uralmát az elszigetelt, magános kistermelő felett. Taktikájuk pedig, amelynek lényege a politikai harc tagadása, szétforgácsolja a proletárokat, s valójában az ilyen vagy amolyan burzsoá politika passzív részeseivé változtatja őket, mert lehetetlen és megvalósíthatatlan, hogy a munkások ténylegesen távoltartsák magukat a politikától.

A jelenlegi oroszországi forradalomban a proletariátus erőinek tömörítése, a proletariátus megszervezése, a munkásosztály politikai képzése és nevelése egyre sürgősebb

feladattá válik. Minél többet garázdálkodik a feketeszázas kormány, minél buzgóbban igyekeznek provokátorai felszítani a tudatlan tömeg rossz szenvedélyeit, minél kétségbeesettebben próbálják az elevenen oszlásnak indult önkényuralom védői az általuk szervezett fosztogatások, pogromok, orgyilkosságok segítségével, a szegénynép leitatásával diszkreditálni a forradalmat, — annál fontosabb ez a szervezési feladat, amely elsősorban a szocialista proletariátus pártjára hárul. S ezért az eszmei harc minden eszközét felhasználjuk arra, hogy az anarchistáknak az orosz munkásokra gyakorolt befolyása továbbra is olyan jelentéktelen maradjon, amilyen eddig volt.

A megírás ideje:
1905 november 24 (december 7).
Megjelent: „Novaja Zsizny"
21. sz. 1905 november 25.
Aláírás: N. Lenin.

A SZOCIALISTA PÁRT ÉS A PÁRTONKÍVÜLI FORRADALMISÁG

I

Az oroszországi forradalmi mozgalom, amely rohamosan magával ragadja a lakosság egyre újabb és újabb rétegeit, egy sereg pártonkívüli szervezetet hoz létre. Az egyesülés szükségessége annál nagyobb erővel tör felszínre, minél hosszabb ideig fojtották el és üldözték. Egyre-másra keletkeznek különféle szervezetek, a legkülönbözőbb formákban, gyakran teljesen megformálatlanul, s ezek jellegüket tekintve rendkívül eredetiek. Itt nincsenek meg azok az éles határvonalak, amelyek az európai szervezeteket jellemzik. A szakszervezetek politikai jelleget öltenek. A politikai harc egybeolvad a gazdasági harccal — például sztrájkok formájában —, s ez az átmeneti jellegű vagy többé-kevésbbé állandó szervezetek egymásbaolvadó formáit hozza létre.

Hogyan értékeljük ezt a jelenséget? Milyen álláspontra helyezkedjék a szociáldemokrácia e jelenséggel szemben?

A szigorú pártelv a rendkívül fejlett osztályharc velejárója és eredménye. És megfordítva, hogy nagy arányokban nyiltan kibontakozhasson az osztályharc, feltétlenül ki kell fejlesztenünk a szigorú pártelvet. Ezért az öntudatos proletariátus pártja, a szociáldemokrácia mindig teljes joggal harcol a pártonkívüliség ellen és rendületlenül azon munkálkodik, hogy megteremtsen egy elvileg állhatatos, szorosan egybeforrott szocialista munkáspártot. Ez a munka annál nagyobb sikerrel jár a tömegek között, minél mélyebbre hatol az az ék, amellyel a kapita-

lizmus fejlődése osztályokra szakítja a népet, kiélezve a köztük levő ellentéteket.

Teljesen érthető, hogy a mai forradalom Oroszországban oly sok pártonkívüli szervezetet hozott és hoz létre. Ez a forradalom demokratikus forradalom, vagyis társadalmi-gazdasági tartalmát tekintve polgári forradalom. Ez a forradalom megdönti a hűbéri-önkényuralmi rendet, megszabadítja tőle a burzsoá rendet, ilymódon megvalósítja a polgári társadalom valamennyi osztályának követeléseit, s ebben az értelemben az egész nép forradalma. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy forradalmunk nem osztályforradalom; semmiképpen sem jelenti ezt. De ez a forradalom olyan osztályok és kasztok ellen irányul, amelyek a polgári társadalom szempontjából túlélték önmagukat és a végüket járják, amelyek idegen elemek ebben a társadalomban és akadályozzák annak fejlődését. S minthogy alapvonásaiban már az ország egész gazdasági élete elpolgáriasodott, minthogy a lakosság óriási többsége ténylegesen már polgári életkörülmények között él, természetesen elenyészően kevés az ellenforradalmi elem, ezek a „néphez" képest valóban csak egy „maroknyi" csoportot alkotnak. A polgári forradalom osztályjellege ezért szükségképpen a polgári társadalom valamennyi osztálya által az önkényuralom és a jobbágyrendszer ellen vívott harc „egyetemes népi" jellegében nyilvánul meg, s első pillantásra nem is tűnik fel osztályjellege.

A polgári forradalom korszakának Oroszországban is, éppúgy mint más országokban, az a sajátossága, hogy a kapitalista társadalom osztályellentétei viszonylag fejletlenek. Igaz, hogy Oroszországban a kapitalizmus ma jóval fejlettebb, mint Németországban volt 1848-ban, nem is szólva az 1789-es Franciaországról, de kétségtelen, hogy a tisztán kapitalista ellentmondásokat nálunk még igen-igen nagy mértékben háttérbe szorítják a „kultúra" és a barbarizmus, az európai és a tatár szellem, a kapitalizmus és a feudalizmus közti ellentmondások, vagyis olyan követelések kerülnek előtérbe, amelyek megvalósulásával fejlődik a kapitalizmus, megtisztul a feudalizmus salakjától és megjavulnak azok a körülmények, amelyek között a proletariátus és a burzsoázia él és harcol.

S valóban, ha közelebbről szemügyre vesszük azokat a követeléseket, választói utasításokat, *doléance*-okat*, amelyeket Oroszországban most elképzelhetetlenül nagy számban szerkesztenek minden üzemben, minden hivatalban, minden ezredben, minden rendőralakulatban, minden egyházkerületben, minden tanintézetben stb. stb., könnyen meglátjuk, hogy ezeknek óriási többsége tisztára — ha lehet így mondani — „kulturális" követelés. Azt akarom ezzel mondani, hogy ezek voltaképpen nem specifikusan osztálykövetelések, hanem elemi jogi követelések, olyan követelések, amelyek nem rombolják a kapitalizmust, hanem ellenkezőleg, európai keretek közé illesztik, megszabadítják a barbárságtól, a vadságtól, a korrupciótól és a jobbágyrendszer egyéb „orosz" maradványaitól. A legtöbb esetben még a proletár követelések is lényegileg olyan átalakításokra szorítkoznak, amelyeket teljes mértékben meg lehet valósítani a kapitalizmus keretei között. Oroszország proletariátusának haladéktalan követelései nem olyasmire irányulnak, ami aláássa a kapitalizmust, hanem olyasmire, ami megtisztítja azt és meggyorsítja, fokozza fejlődését.

A proletariátusnak a kapitalista társadalomban elfoglalt különleges helyzete persze arra vezet, hogy a munkásoknak a szocializmusra irányuló törekvése, a szocialista párttal kötött szövetségük már a mozgalom legelső fokain is elemi erővel tör felszínre. De a tulajdonképpeni szocialista követelésekre még nem került sor; politikai téren a munkások demokratikus követelései vannak napirenden, gazdasági téren pedig a kapitalizmus keretei között megvalósítható gazdasági követelések. Még a proletariátus is, hogy úgy mondjuk, a minimális programm, nem pedig a maximális programm keretein belül hajtja végre a forradalmat. Nem is szólva a parasztságról, a lakosságnak erről a hatalmas, óriási számbeli többségben levő tömegéről. A parasztság „maximális programmja", végső céljai nem lépik túl a kapitalizmus kereteit, s a kapitalizmus még nagyobb arányokban, még erőteljesebben bontakozna ki, ha minden föld az egész parasztság és az egész nép

* — panasz. — *Szerk.*

kezébe kerülne. A parasztforradalom napjainkban polgári forradalom, — bármennyire „sértik" is ezek a szavak kispolgári szocializmusunk szentimentális lovagjainak szentimentális fülét.

A most végbemenő forradalom itt vázolt jellege folytán teljesen természetszerűen keletkeznek pártonkívüli szervezetek. Ilyen körülmények között a mozgalom a maga egészében elkerülhetetlenül külsőleg a pártonkívüliség bélyegét viseli magán, a pártonkívüliség látszatát kelti — de természetesen csak a látszatát. Az „emberi", kulturált élet iránt, az egyesülés iránt, az emberi méltóságnak, az emberi és állampolgári jogoknak a védelme iránt mutatkozó szükséglet kivétel nélkül mindenkiben megvan, minden osztályt egyesít, jóval megelőz minden pártelvet és felrázza azokat is, akik még igen messze vannak attól, hogy fel tudjanak emelkedni a pártelvig. A legközvetlenebb, elengedhetetlen elemi jogok és reformok fontossága, mondhatni, háttérbe szorít minden távolabbi szándékot és elképzelést. Az a nagy lelkesedés, amellyel az emberek belevetik magukat a mostani harcba, ez az egyébként szükséges és jogos lelkesedés, amely nélkül nem lehet sikere a harcnak, arra készteti az embereket, hogy idealizálják ezeket a legközelebbi, elemi célokat, rózsás színben vetíti eléjük, sőt olykor fantasztikus öltözékbe bujtatja ezeket a célokat; az egyszerű demokratizmust, a közönséges polgári demokratizmust szocializmusnak nézik és szocializmus „címszó" alatt könyvelik el. Mintha kivétel nélkül mindenki „pártonkívüli" lenne; mintha mindenki egybefonódna a közös „felszabadító" (valójában: az egész polgári társadalom útját szabaddá tevő) mozgalomban; kivétel nélkül mindenki enyhe, egészen enyhe „szocialista" színezetet kap, különösen azáltal, hogy a szocialista proletariátus élenjáró szerepet tölt be a demokratikus harcban.

Ilyen körülmények között elkerülhetetlen, hogy a pártonkívüliség eszméje bizonyos ideiglenes győzelmeket ne arasson. A pártonkívüliség szükségképpen divatos jelszóvá lesz, — mert a divat tehetetlenül kullog az élet után, márpedig a politikai élet felszínén a „legmegszokottabb" jelenségnek most éppen a pártonkívüli szervezet látszik:

a pártonkívüli demokrácia, a pártonkívüli sztrájkmozgalom, a pártonkívüli forradalmiság.

Mármost az a kérdés, hogyan *kell* a különböző osztályok híveinek, képviselőinek állást foglalniok a pártonkívüliség tényével és a pártonkívüliség eszméjével szemben — ezt a szót, hogy „kell" nem szubjektív, hanem objektív értelmében véve, vagyis nem abban az értelemben, hogyan foglaljanak állást vele szemben, hanem abban az értelemben, hogy a különféle osztályok érdekeitől és szempontjaitól függően szükségképpen milyen állásfoglalás alakul ki.

II

A pártonkívüliség, amint már erre rámutattunk, forradalmunk polgári jellegének következménye — vagy ha úgy tetszik, kifejezése. A burzsoázia szükségképpen a pártonkívüliség felé húz, mert ha nincsenek pártok a burzsoá társadalom szabadságáért harcoló elemek között, ez azt jelenti, hogy nincsen új harc éppen ez ellen a burzsoá társadalom ellen. Aki „pártonkívüli" harcot vív a szabadságért, az vagy nincs tisztában a szabadság burzsoá jellegével, vagy szentesíti ezt a burzsoá rendet, vagypedig elodázza a burzsoá társadalom elleni harcot, a burzsoá társadalom „tökéletesedését" ad calendas graecas[22]. És megfordítva, aki tudatosan vagy nem tudatosan a burzsoá rend oldalán áll, azt szükségképpen vonzza a pártonkívüliség eszméje.

Az osztálytagozódáson alapuló társadalomban az egymással ellenségesen szembenálló osztályok harca — fejlődésének bizonyos fokán — elkerülhetetlenül politikai harccá válik. Az osztályok politikai harcának leghatározottabb, legteljesebb és legkiforrottabb kifejezése a pártok harca. A pártonkívüliség nem más, mint közömbösség a pártok harca iránt. Ez a közömbösség azonban nem egyértelmű a semlegességgel, a harctól való tartózkodással, mert az osztályharcban nem lehetnek semlegesek, a kapitalista társadalomban nem lehet „tartózkodni" a termékek vagy a munkaerő cseréjében való részvételtől. Márpedig a csere elkerülhetetlenül gazdasági harcot, ennek nyomán

pedig politikai harcot szül. Ha tehát valaki közömbös a harc iránt, ez korántsem azt jelenti, hogy távol tartja magát a harctól, hogy tartózkodik a harctól, vagy hogy semleges. Aki közömbös, az hallgatólagosan támogatja azt, aki erős, azt, aki uralkodik. Aki Oroszországban közömbös volt az önkényuralom iránt, mielőtt az az októberi forradalom idején megbukott, az hallgatólagosan támogatta az önkényuralmat. Aki Európában közömbös a burzsoázia uralma iránt, az hallgatólagosan támogatja a burzsoáziát. Aki közömbös a szabadságért vívott harc burzsoá jellegének eszméje iránt, az hallgatólagosan támogatja a burzsoázia uralmát ebben a harcban, a burzsoázia uralmát a születő szabad Oroszországban. A politikai közömbösség politikai jóllakottság. A jóllakott ember „közömbös" a falat kenyér iránt, „nem törődik" vele; az éhes ember azonban mindig „pártos" lesz, amikor egy falat kenyérről van szó. Ha valaki „közömbös" a falat kenyér iránt és „nem törődik" vele, ez nem azt jelenti, hogy az illetőnek nincs szüksége kenyérre, hanem azt, hogy mindig megvan a kenyere, hogy sohasem szenved hiányt kenyérben, hogy biztos helye van a jóllakottak „pártjában". A burzsoá társadalomban a pártonkívüliség csupán képmutató, álcázott, passzív kifejezése annak, hogy valaki a jóllakottak pártjához, az uralmon levők pártjához, a kizsákmányolók pártjához tartozik.

A pártonkívüliség burzsoá eszme. A párt szocialista eszme. Ez a tétel nagyjában az egész burzsoá társadalomra alkalmazható. Természetesen tudnunk kell, hogyan alkalmazzuk ezt az általános igazságot egyes részletkérdésekre és sajátos esetekre. De aki olyankor, amikor a burzsoá társadalom a maga egészében felkel a jobbágyrendszer és az önkényuralom ellen, megfeledkezik erről az igazságról, az a valóságban teljesen lemond a burzsoá társadalom szocialista bírálatáról.

Az orosz forradalom, noha még csak fejlődésének kezdetén van, máris bőséges anyagot nyujt az itt kifejtett általános nézetek alátámasztásához. A szigorú pártelvet mindig csak a szociáldemokrácia, az öntudatos proletariátusnak a pártja védelmezte és védelmezi. Liberálisaink, a burzsoázia nézeteinek képviselői, nem bírják elviselni a

szocialista pártelvet és hallani sem akarnak az osztályharcról, — gondoljunk csak Rogyicsev úr nemrég elhangzott beszédeire, amelyekben századszor is elismételte azt, amit a külföldön megjelenő „Oszvobozsgyenyije“[23] és az orosz liberalizmus számtalan vazalluslapja már elmondott, és amin már oly régen kérődznek. Végül pedig a középosztály, a kispolgárság ideológiája ragyogóan kifejezésre jutott a legkülönbözőbb orosz „radikálisok“ nézeteiben, a „Nasa Zsizny“-től[24], a „radikális demokratákon“[25] át egészen a „szociálforradalmárokig“. Ez utóbbiak legvilágosabban az agrárkérdésben, mégpedig éppen a „szocializálás“ jelszavában (a föld szocializálása a tőke szocializálása nélkül) adták maradandó tanújelét annak, hogy összetévesztik a szocializmust a demokratizmussal. Az is közismert tény, hogy amilyen türelmesek a szociálforradalmárok a polgári radikalizmus iránt, olyan türelmetlenek a szociáldemokrata pártelvvel szemben.

[Nem tartozik szorosan a témánkhoz annak taglalása, hogyan tükröződnek a különböző osztályok érdekei a minden rendű és rangú orosz liberálisok és radikálisok programmjában és taktikájában. Csupán futólag érintettük itt ezt az érdekes kérdést, s most nézzük meg, milyen gyakorlati politikai következtetésekre jutunk pártunk és a pártonkívüli szervezetek viszonyát illetően.

Megengedhető-e a szocialisták részvétele olyan szervezetekben, amelyekben több párt befolyása érvényesül? ha igen, milyen feltételekkel? mi legyen a taktikájuk az ilyen szervezetekben?

Az első kérdésre nem lehet feltétlenül, elvből nemmel válaszolni. Helytelen volna azt mondani, hogy a szocialisták semmiképpen és semilyen körülmények között sem vehetnek részt pártonkívüli (azaz többé-kevésbbé tudatosan vagy nem tudatosan polgári) szervezetekben. Ha a demokratikus forradalom korában eleve kimondjuk, hogy nem veszünk részt a pártonkívüli szervezetekben, akkor ezzel bizonyos esetekben lemondunk a demokratikus forradalomban való részvételről. Kétségtelen azonban, hogy a szocialistáknak szűk körre kell korlátozniok ezeket a „bizonyos eseteket“, hogy csak szigorúan meghatározott, korlátozó feltételekkel tekinthetik megengedhetőnek ezt a

részvételt. A pártonkívüli szervezetek ugyanis, mint már mondottuk, az osztályharc viszonylagos fejletlenségének szülöttei, ezzel szemben a szigorú pártelv ama feltételek egyike, amelyek az osztályharcot tudatos, világos, határozott, elvi harccá teszik.

A szocialisták állandó, változatlan és feltétlen kötelessége, hogy megóvják a proletariátus pártjának eszmei és politikai önállóságát. Aki nem teljesíti ezt a kötelességét, az *ténylegesen* nem szocialista többé, bármilyen őszinte legyen is „szocialista" (szavakban szocialista) meggyőződése. A pártonkívüli szervezetekben a szocialista csak kivételes esetekben vehet részt. Ennek a részvételnek a céljait, éppúgy mint annak jellegét, feltételeit stb., teljesen alá kell rendelni a legfőbb feladatnak, annak a feladatnak, hogy a szocialista proletariátust előkészítsük és megszervezzük a szocialista forradalom tudatos vezetésére.

A körülmények rákényszeríthetnek bennünket arra, hogy részt vegyünk pártonkívüli szervezetekben, — különösen a demokratikus forradalom korában, mégpedig elsősorban akkor, ha a proletariátus ebben a demokratikus forradalomban kimagasló szerepet tölt be. Az ilyen részvétel szükségesnek bizonyulhat, például azért, hogy egy kiforratlanul demokratikus hallgatóság előtt hirdessük a szocializmust, vagy hogy a szocialisták és a forradalmi demokraták közösen harcoljanak az ellenforradalom ellen. Az első esetben a részvétel nézeteink érvényrejuttatásának az eszköze lesz; a második esetben harci megegyezés bizonyos forradalmi célok elérése végett. Mindkét esetben csak ideiglenes lehet a részvétel. Mindkét esetben csak akkor engedhető meg, ha a munkáspárt teljesen megóvja önállóságát, és az egész párt feltétlenül ellenőrzi és vezeti a pártonkívüli egyesületekbe vagy a szovjetekbe „kiküldött" tagjait és csoportjait.

Amikor pártunk még titokban működött, az ilyen ellenőrzés és vezetés megvalósítása óriási, olykor csaknem leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött. Ma, amikor a párt egyre nyiltabban működik, ezt az ellenőrzést és vezetést a legszélesebb keretek között lehetséges és szükséges megvalósítani, mégpedig feltétlenül nem csupán a párt „vezető

rétegei", hanem „alsó rétegei", a párthoz tartozó valamennyi szervezett munkás színe előtt. A szociáldemokratáknak a pártonkívüli egyesületekben vagy a szovjetekben végzett munkájáról szóló beszámolók, e munka feltételeivel és feladataival foglalkozó referátumok, a különböző típusú pártszervezeteknek e munkával kapcsolatos határozatai okvetlenül a munkáspárt gyakorlatának szerves részei kell hogy legyenek. Csak a párt egészének ilyen *reális* részvétele, ennek a munkának az *irányításában* való részvétele állíthatja szembe a valóságban az igazi szocialista munkát az általános demokratikus munkával.

Mi legyen a taktikánk a pártonkívüli egyesületekben? Először is ki kell használnunk minden lehetőséget arra, hogy önálló kapcsolatokat teremtsünk és egész szocialista programmunkat propagáljuk. Másodszor, meg kell határoznunk, hogy a mai helyzetben mik a legközelebbi politikai feladatok a demokratikus forradalmi átalakulás legteljesebb és leghatározottabb megvalósítása szempontjából, politikai jelszavakat kell kiadnunk a demokratikus forradalomhoz, fel kell állítanunk azoknak az átalakításoknak a „programmját", amelyeket az alkudozó, liberális demokráciával szemben a harcoló forradalmi demokráciának kell megvalósítania.

Csakis ilyen körülmények között engedhető meg és lehet termékeny pártunk tagjainak részvétele azokban a pártonkívüli forradalmi szervezetekben, amelyeket ma a munkások, holnap a parasztok, holnapután a katonák stb. hoznak létre. Csakis ilyen körülmények között leszünk képesek eleget tenni annak a kettős feladatnak, amely a polgári forradalomban a munkáspártra hárul, vagyis egyrészt végigvinni a demokratikus forradalmat, másrészt meg gyarapítani és erősíteni a szocialista proletariátusnak a sorait, amelynek szabadságra van szüksége, hogy kérlelhetetlenül harcolhasson a tőke uralmának megdöntéséért.

„Novaja Zsizny" 22. és 27. sz.
1905 november 26. és december 2.
Aláírás: N. Lenin.

SZOCIALIZMUS ÉS VALLÁS

Az egész mai társadalom azon épül, hogy a lakosság elenyésző kisebbsége: a földbirtokosok és a tőkések osztálya kizsákmányolja a munkásosztály óriási tömegeit. Ez a társadalom rabszolgatartó társadalom, mert a „szabad" munkásoknak, akik egész életükben a tőkének dolgoznak, csak olyan létfenntartási eszközökre „van joguk", amelyek szükségesek ahhoz, hogy ellássák a profitot termelő rabszolgákat, biztosítsák és örökkévalóvá tegyék a kapitalista rabságot.

A munkások gazdasági elnyomása elkerülhetetlenül a politikai elnyomásnak, a társadalmi megalázottságnak, a tömegek szellemi és erkölcsi élete eldurvulásának és eltompulásának mindenféle formáit hozza létre és idézi elő. A munkások ugyan kivívhatnak több-kevesebb politikai szabadságot ahhoz, hogy harcoljanak gazdasági felszabadulásukért, de semilyen szabadság nem menti meg őket a nyomortól, a munkanélküliségtől és az elnyomástól, amíg meg nem döntik a tőke hatalmát. A vallás a szellemi elnyomás egyik fajtája, amely mindenütt ránehezedik a másoknak végzett örökös munka, az ínség és a magárahagyatottság által szorongatott néptömegekre. A kizsákmányolt osztályoknak a kizsákmányolók elleni harcában megnyilvánuló erőtlensége elkerülhetetlenül kiváltja a földöntúli jobb életbe vetett hitet, éppúgy mint ahogyan a vadembernek a természet elleni harcában megnyilvánuló erőtlensége kiváltja az istenekbe, ördögökbe, csodákba és más effélékbe vetett hitet. Aki egész életében dolgozik és nélkülöz, azt a vallás arra tanítja, hogy legyen alázatos és türelmes földi életében, s mennyei jutalom reményével

vígasztalja. Akik meg mások munkájából élnek, azokat arra tanítja a vallás, hogy legyenek jótékonyak földi életükben, s ezzel nagyon olcsó mentséget ajánl nekik kizsákmányolói létükre, jutányos áron ad nekik jegyeket a mennyei boldogságra. A vallás ópium a nép számára. A vallás a szellemi pálinka egy neme, amelybe a tőke rabszolgái belefojtják emberi mivoltukat, csak valamelyest is emberi életre való igényeiket.

Az a rabszolga azonban, aki tudatára ébredt rabszolgaságának és harcra kelt felszabadításáért, félig-meddig már nem is rabszolga többé. A mai öntudatos munkás, akit a nagy gyáripar nevelt és a városi élet felvilágosított, megvetéssel taszítja el magától a vallásos előítéleteket, átengedi a mennyországot a papoknak és a burzsoá álszenteknek, s itt a földön igyekszik jobb életet kivívni. A mai proletariátus a szocializmus mellé áll, amely a tudomány segítségével harcol a vallási köd ellen és megszabadítja a munkásokat a földöntúli életbe vetett hittől, egybeforrasztva őket arra, hogy ténylegesen harcoljanak egy jobb földi életért.

A vallást magánügynek kell nyilvánítani — ezekkel a szavakkal szokták általában kifejezni a szocialistáknak a valláshoz való viszonyát. Ezeknek a szavaknak a jelentését azonban pontosan kell meghatározni, nehogy valamilyen félreértésre adjanak okot. Mi azt követeljük, hogy az állam tekintse magánügynek a vallást, de semmiképpen sem lehetünk azon a nézeten, hogy a vallást saját pártunk is magánügynek tekintse. Az államnak ne legyen semmi köze a valláshoz, a felekezetek ne legyenek kapcsolatban az államhatalommal. Mindenkinek legyen joga arra, hogy szabadon valljon olyan hitet, amilyet akar, vagy ne ismerjen el semilyen vallást, azaz ateista legyen, mint ahogy rendszerint minden szocialista az. Teljességgel megengedhetetlen, hogy hitvallás szerint jogilag bármiféle különbséget tegyenek az állampolgárok között. Feltétlenül véget kell vetni annak, hogy a hivatalos okmányokban az állampolgárok vallását bármilyen formában akár csak meg is említsék. Ne adjanak semmiféle támogatást állami egyháznak, ne részesítsék semmiféle állami támogatásban az egyházi és vallási testületeket, legyenek

ezek azonos gondolkodású állampolgároknak az államhatalomtól független, teljesen szabad közösségei. Csak e követelmények maradéktalan teljesítése vethet véget annak a gyalázatos és átkozott multnak, amikor az egyház jobbágyi függőségben volt az állammal szemben, az orosz állampolgárok pedig jobbágyi függőségben voltak az állami egyházzal szemben, amikor fennálltak és a gyakorlatban is érvényesültek a középkori, inkvizíciós törvények (ezek büntetőtörvénykönyveinkben és szabályrendeleteinkben mindmáig fennmaradtak), amelyek az embereket hitükért vagy hitetlenségükért üldözték, erőszakot követtek el az ember lelkiismeretén, az állami állásokat és az állam biztosította jövedelmeket holmi állami-egyházi mákony terjesztéséhez kötötték. Az egyházat teljesen el kell választani az államtól — ezt követeli a szocialista proletariátus a mai államtól és a mai egyháztól.

Az orosz forradalomnak meg kell valósítania ezt a követelést mint a politikai szabadság szerves részét. Az orosz forradalomnak ebben a tekintetben különösen kedvező a helyzete, mert az önkényuralmi hűbéri rendőrállam undorító hatalmaskodása még a papság körében is elégedetlenséget, méltatlankodást és felháborodást keltett. Bármilyen megfélemlítettségben, bármilyen sötétségben él is az orosz pravoszláv papság, még őt is felébresztette most az a hatalmas robaj, amellyel Oroszország régi, középkori rendszere összeomlik. Még a papság is csatlakozik azokhoz, akik szabadságot követelnek, tiltakozik az állam hatalmaskodása és a hivatalnokok önkénye ellen, tiltakozik az ellen, hogy a rendőrség az „isten szolgáit" besúgóknak akarja felhasználni. Nekünk, szocialistáknak, támogatnunk kell ezt a mozgalmat olymódon, hogy következetesen kiállunk a papság becsületes és őszinte tagjainak a követeléseiért, belekapaszkodunk abba, amit a szabadságról mondanak, s azt követeljük tőlük, hogy egyszersmindenkorra szakítsanak meg minden kapcsolatot a vallás és rendőrség között. Vagy őszinték önök, s akkor követelniök kell, hogy egyszersmindenkorra válasszák el az egyházat az államtól és az iskolát az egyháztól, hogy a vallást egyszersmindenkorra és fenntartás nélkül magánügynek nyilvánítsák. Vagy nem fogadják el ezeket a

következetes szabadságköveteléseket, s ezzel azt bizonyítják be, hogy önök még mindig az inkvizíció hagyományainak rabjai, hogy még mindig az állami állások és az állam biztosította jövedelmek után áhítoznak, hogy nem hisznek fegyverük szellemi erejében, s továbbra is engedik magukat az államhatalomtól megvesztegetni — akkor pedig Oroszország öntudatos munkásai irgalmatlanul hadat üzennek önöknek.

A szocialista proletariátus pártja szempontjából a vallás nem magánügy. Pártunk a munkásosztály felszabadításáért küzdő öntudatos, élenjáró harcosok szövetsége. Ez a szövetség nem lehet és ne is legyen közömbös a vallásos meggyőződésben megnyilvánuló öntudatlansággal, szellemi sötétséggel vagy obskurantizmussal szemben. Követeljük, hogy egyszersmindenkorra válasszák el az egyházat az államtól, hogy ilymódon tisztán ideológiai és csakis ideológiai fegyverrel, sajtónkkal, élőszóval harcolhassunk a vallási köd ellen. Egyebek között éppen azért alapítottuk szövetségünket, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot, hogy harcoljunk a munkások mindenféle vallásos elbolondítása ellen. Számunkra tehát az eszmei harc nem magánügy, hanem az egész párt, az egész proletariátus ügye.

Ha ez így van, miért nem jelentjük ki programmunkban, hogy ateisták vagyunk? miért nem tiltjuk a keresztényeknek és istenhívőknek, hogy belépjenek pártunkba?

Amikor erre a kérdésre válaszolunk, egyben meg kell magyaráznunk azt is, hogy mi az a nagyon lényeges különbség, amely a vallás kérdésének polgári-demokratikus és szociáldemokrata felvetése között fennáll.

Egész programmunk tudományos, mégpedig materialista világnézeten alapszik. Amikor tehát programmunkat magyarázzuk, egyben meg kell magyaráznunk azt is, hogy mik a vallási köd igazi történelmi és gazdasági gyökerei. Amikor propagandát folytatunk, egyben propagáljuk az ateizmust is; legyen most pártmunkánk egyik ága, hogy kiadunk megfelelő tudományos irodalmat, amelyet a hűbéri-önkényuralmi államhatalom eddig szigorúan tiltott és üldözött. Nekünk most bizonyára követnünk kell azt a tanácsot, amelyet Engels adott egyik

alkalommal a német szocialistáknak: fordítsuk le és terjesszük a tömegek között a XVIII. századi francia felvilágosító és ateista irodalmat[26].

Ugyanakkor azonban semmiképpen sem szabad odáig mennünk, hogy „a józan észre apellálva", az osztályharctól elvonatkoztatva absztrakt, idealista módon vetjük fel a vallás kérdését, mint ahogy a burzsoázia radikális demokratái gyakran teszik. Ostobaság volna azt hinni, hogy a munkástömegek határtalan elnyomásán és elvadításán alapuló társadalomban pusztán felvilágosító munka útján el lehet oszlatni a vallásos előítéleteket. Burzsoá korlátoltság volna, ha megfeledkeznénk arról, hogy az emberiségre nehezedő vallási nyomás a társadalmon belüli gazdasági nyomásból fakad és annak pontos mása. Semilyen könyvvel és semilyen propagandával nem világosíthatjuk fel a proletariátust, ha nem világosítja fel a kapitalizmus sötét erői ellen vívott harca. Számunkra sokkal fontosabb, hogy az elnyomott osztály egységes legyen a földi paradicsomért vívott valóban forradalmi harcban, mint hogy a proletároknak egységes véleményük legyen a mennyei paradicsomról.

Ezért nem nyilatkoztatjuk ki és nem is szabad kinyilatkoztatnunk programmunkban ateizmusunkat; ezért nem tiltjuk és nem is szabad tiltanunk a régi előítéletek bizonyos maradványait őrző proletároknak, hogy közeledjenek pártunkhoz. Mindig hirdetni fogjuk tudományos világnézetünket, okvetlenül harcolnunk kell holmi „keresztények" következetlensége ellen, de ez még korántsem azt jelenti, hogy a vallás kérdését az első helyre kell állítanunk, amely egyáltalán nem illeti meg, és hogy meg kell engednünk, hogy a valóban forradalmi, gazdasági és politikai harc erői szétforgácsolódjanak harmadrangú kérdésekkel kapcsolatos vélemények vagy ábrándok miatt, amelyek gyorsan elveszítik minden politikai jelentőségüket és amelyeket a gazdasági fejlődés hamarosan lomtárba vet.

A reakciós burzsoáziának mindenütt gondja volt arra és most nálunk is azon van, hogy vallási gyűlölködést szítson, hogy erre terelje a tömegek figyelmét, s elvonja azt a valóban fontos és lényeges gazdasági és politikai

kérdésektől, amelyeket a forradalmi harcban most gyakorlatilag egyesülő oroszországi proletariátus igyekszik megoldani. A proletár erők szétforgácsolásának ez a reakciós politikája, amely ma leginkább feketeszázas pogromokban nyilvánul meg, holnap talán valamilyen ravaszabb újításokhoz is folyamodik. Mi mindenesetre ezzel szemben nyugodtan, állhatatosan és türelmesen, anélkül hogy bármilyen másodrendű kérdéssel kapcsolatban nézeteltéréseket szítanánk, hirdetjük a proletár szolidaritást és a tudományos világnézetet.

A forradalmi proletariátus ki fogja vívni azt, hogy az állam csakugyan magánügynek tekintse a vallást. És ebben a középkori penésztől megtisztított politikai rendszerben a proletariátus széles fronton nyiltan harcba indul majd, hogy véget vessen a gazdasági rabságnak, amely az emberiség vallásos elbutításának igazi forrása!

„Novaja Zsizny" 28. sz.
1905 december 3.
Aláírás: N. Lenin.

A „TÖBBSÉG" TAMMERFORSI KONFERENCIÁJÁNAK[27] HATÁROZATA AZ AGRÁRKÉRDÉSBEN

1905 DECEMBER 12—17 (25—30)

1. A konferencia megállapítja, hogy a parasztmozgalom fejlődése teljesen igazolja a forradalmi marxizmusnak azokat az alapelveit, amelyeket a jobbágyrendszer maradványait leromboló és falun szabad burzsoá viszonyokat teremtő parasztmozgalom forradalmi jellege és igazi társadalmi-gazdasági lényege tekintetében vall; a konferencia véleménye szerint pártunk agrárprogrammja a következőképpen módosítandó: törölni kell a lehasított földekről szóló pontot; helyette le kell szögezni, hogy a párt támogatja a parasztság forradalmi rendszabályait egészen az állami, az egyházi, a kolostori birtokoknak, az uralkodóház birtokainak, a koronabirtokoknak és a magánbirtokoknak az elkobzásáig, s közben fő és állandó feladatának tekinti, hogy önálló szervezetekbe tömörítse a falusi proletariátust, hogy megmagyarázza a falusi proletariátusnak, milyen éles ellentétben vannak az ő érdekei a falusi burzsoázia érdekeivel, hogy rávilágítson arra, mi a végső célja a szocializmusnak, az egyetlen olyan társadalmi rendnek, amely meg tudja szüntetni a társadalomnak osztályokra való tagozódását és az ember ember által való kizsákmányolásának minden formáját.

2. A konferencia kívánatosnak tartja, hogy az agrárprogrammból töröljék azt a követelést, amely kimondja, hogy vissza kell téríteni a megváltási díjakat és az ilymódon kapott összegekből külön alapot kell létesíteni. Az állami, kolostori stb. földek elkobzásának követelését pedig egy másik pontba kell áttenni.

A konferencia határozatait ismertető sokszorosított röpirat.
Megjelent: 1905 december.

A FORRADALOM EGYES SZAKASZAI, IRÁNYA ÉS TÁVLATAI

1) A munkásmozgalom az OSzDMP vezetésével egycsapásra talpraállítja a proletariátust és *felébreszti* a liberális burzsoáziát: 1895—1901/2.

2) A munkásmozgalom áttér a nyilt politikai harcra és *maga mellé állítja* a liberális és radikális burzsoázia és a kispolgárság politikai öntudatra ébredt rétegeit: 1901/2—1905.

3) A munkásmozgalom valóságos *forradalommá* fejlődött, közben a liberális burzsoázia már alkotmányos demokrata pártba tömörült és azzal a gondolattal foglalkozik, hogy a cárizmussal való megegyezés útján megállítsa a forradalmat, de a burzsoázia és a kispolgárság *radikális* elemei *a forradalom folytatása* érdekében a proletariátussal való szövetségre hajlanak: 1905 (különösen az év vége).

4) A munkásmozgalom — a liberálisok passzív várakozása és a *parasztság* aktív támogatása mellett — győzelmeket arat a *demokratikus* forradalomban. Plusz a radikális, köztársaságpárti értelmiség és a városi kispolgárság megfelelő rétegei. A parasztok felkelése győzelmeket arat, a földbirtokosok hatalma megtört.

(„A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája".)

5) A liberális burzsoázia, amely a harmadik időszakban várakozó álláspontra helyezkedett, a negyedik időszakban pedig passzív volt, nyiltan ellenforradalmivá válik és szervezkedik, hogy a proletariátust megfossza a forradalom vívmányaitól. Az egész jómódú parasztság és a középparasztság tekintélyes hányada szintén „jobb

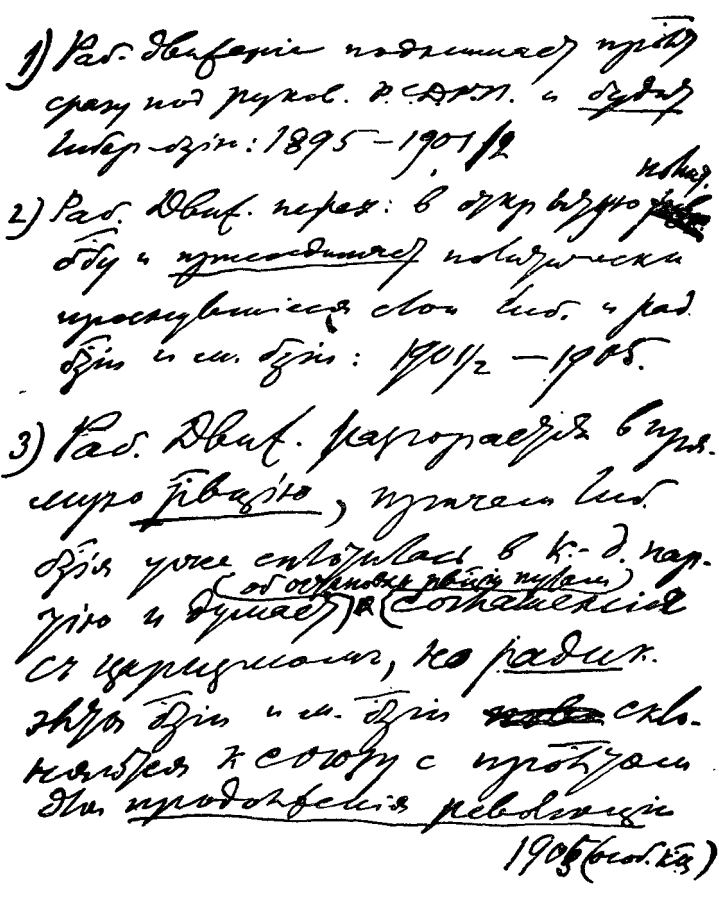

Lenin. „A forradalom egyes szakaszai, iránya és távlatai". A kézirat első oldala. — 1905

Kisebbítve

belátásra jut", lecsillapodik és az ellenforradalom oldalára áll, hogy kiüsse a hatalmat a proletariátus és a proletariátussal együttérző szegényparasztság kezéből.

6) Az ötödik időszakban kialakult viszonyok talaján újabb válság és újabb harc érlelődik és robban ki, s a proletariátus azért harcol már, hogy a szocialista forradalmi átalakulás érdekében megóvja a demokratikus vívmányokat. Ez a harc csaknem reménytelen volna, ha ezt az oroszországi proletariátusnak egyedül kellene megvívnia, s az oroszországi proletariátus ugyanolyan elkerülhetetlenül vereséget szenvedne, mint a német forradalmi párt 1849—1850-ben vagy a francia proletariátus 1871-ben, *h a* nem sietne az oroszországi proletariátus segítségére *az európai szocialista proletariátus.*

Ebben a szakaszban tehát a liberális burzsoázia és a jómódú parasztság (+ részben a középparasztság) ellenforradalmat szervez. Az oroszországi proletariátus *plusz* az európai proletariátus forradalmat szervez.

Ilyen körülmények között az oroszországi proletariátus másodszor is győzelmet arathat. Ez már nem reménytelen ügy. A második győzelem nem lesz egyéb, mint *szocialista forradalmi átalakulás Európában.*

Az európai munkások megmutatják majd nekünk, „hogyan kell ezt csinálni", s akkor velük együtt végrehajtjuk a szocialista forradalmat.

A megírás ideje: 1905 vége vagy 1906 eleje.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A MUNKÁSPÁRT ÉS FELADATAI A MAI HELYZETBEN[28]

A szociáldemokrata sajtóban már többször kifejtettük, milyen általános feladatok hárulnak Oroszország diákságára a szabadságért küzdő mozgalomban, s ezért nincs értelme, hogy e feladatokkal cikkünkben külön foglalkozzunk. Felesleges, hogy a szociáldemokrata diákoknak bizonygassuk akár a munkásmozgalom fő szerepét és a parasztmozgalom óriási jelentőségét, akár azt, hogy milyen fontos mind az egyiknek, mind a másiknak a támogatása az értelmiségiek részéről, akik alaposan átgondolták a marxista világnézetet, a proletariátus oldalára álltak és készek a munkáspárt igazi tagjaivá válni.

Ezúttal, ha csak röviden is, egy másik kérdéssel szándékozunk foglalkozni, amelynek ma mindennél nagyobb gyakorlati jelentősége van.

Mi a nagy oroszországi forradalom mai helyzetének sajátossága?

Az, hogy az események világosan megmutatták az október 17-i kiáltvány illuzórius voltát. Az alkotmányillúziók szertefoszlottak. Mindenütt tombol a reakció. Az önkényuralom teljesen helyreállt, sőt még „meg is erősödött" ama diktátori jogok folytán, amelyekkel a helyi szatrapákat — Dubaszovtól egészen a legalsóbb rendőri szervekig — felruházták.

Dúl a polgárháború. A politikai sztrájk, mint olyan, kezdi kimeríteni lehetőségeit, lassan a multé lesz, mint a mozgalom elavult formája. Pétervárott például a kimerült és elgyengült munkások képtelenek voltak végigvinni a decemberi sztrájkot. Másrészt viszont kétségtelen, hogy a mozgalom a maga egészében — bár pillanatnyilag a reakció szorongatja — jóval magasabb fokra emelkedett.

Moszkva hős proletariátusa megmutatta, hogy van lehetőség aktív harcra, s ebbe a harcba tömegestül bevonta a városi lakosság olyan rétegeit, amelyek eddig politikailag közömböseknek, vagy éppenséggel reakciósoknak számítottak. Márpedig a moszkvai események[29] csupán igen plasztikus megnyilvánulásai voltak annak az „áramlatnak", amely Oroszországszerte utat tört magának. A megmozdulás új formájára olyan óriási feladatok vártak, amelyeket természetesen nem lehetett egyszerre megoldani. De ezeket a feladatokat most már tisztán és világosan látja az egész nép, a mozgalom tovább fejlődött, tömörült és megedződött. Ettől az eredménytől semmi sem foszthatja meg a forradalmat.

Dubaszov ágyúi soha nem látott méretekben forradalmasítottak újabb néptömegeket. Az élenjáró harcosok soraiban már eleve sokkal ellenségesebben, a burzsoázia köreiben pedig összehasonlíthatatlanul nagyobb szkepticizmussal fogadják a felújított karikatúra-dumát, mint a régi Buligin-dumát.

Mi legyen hát most?

Nyiltan szembenézünk a valósággal. Most új munka vár ránk: el kell sajátítanunk és fel kell dolgoznunk a legutóbbi harci formák tapasztalatait, elő kell készítenünk és meg kell szerveznünk az erőket a mozgalom legfőbb központjaiban.

A kormánynak rendkívül előnyös lenne, ha úgy mint eddig, a proletárok egymástól elszigetelt megmozdulásait kellene csak elfojtania. A kormány szeretné Pétervárott is azonnal harcra provokálni a munkásokat, mégpedig olyan körülmények között, amelyek számukra a lehető legkedvezőtlenebbek. De a munkások nem ülnek fel ennek a provokációnak és tovább haladnak a maguk útján, önállóan tovább készülnek a következő országos megmozdulásra.

Az erők megvannak ehhez a megmozduláshoz: rohamosabban növekednek, mint bármikor máskor. A decemberi események áradata csak kis hányadukat ragadta magával. A mozgalom korántsem bontakozott ki egész szélességében és egész mélységében.

Nézzük meg akár a mérsékelt polgári és a fekete-

százas sajtót. Senki, még a „Novoje Vremja“[30] sem veszi komolyan a kormányt, amikor az azzal kérkedik, hogy azonnal, csírájában elfojt minden újabb aktív megmozdulást. Senki sem kételkedik abban, hogy a parasztság, ez a rengeteg gyúlékony anyag, csak tavasszal fog igazán lángralobbanni. Senki sem hisz abban, hogy a kormány őszintén egybe akarja hívni a dumát, és hogy egyáltalában egybe tudja hívni, ha továbbra is fennmarad a megtorlások, a huza-vona, a bürokrácia, a jogfosztottság és a szellemi sötétség régi rendszere.

Nem a forradalmárok felbuzdulása — amely olyan kérdésben, mint a döntő megmozdulás kérdése, százszorosan veszedelmes —, hanem még a forradalom ellenségei által is elismert nyilvánvaló tények tanúskodnak arról, hogy a kormány Moszkvában olyan „győzelmet“ aratott, amely még kétségbeejtőbb helyzetbe juttatta, mint amilyenben októberig volt.

A parasztfelkelés egyre nő. Közeledik a pénzügyi csőd. Az aranyvaluta erősen romlik. A félmilliárd rubeles hiányt nem lehet pótolni, bármennyire is kész Európa reakciós burzsoáziája az önkényuralom segítségére sietni. Már bevetették mindazokat a csapatokat, amelyek alkalmasak a forradalom elleni harcra, de a Kaukázus és Szibéria „lecsendesítése“ még mindig késlekedik. A hadseregben és a hajóhadban október 17-e után világosan megnyilvánuló forrongás attól még természetesen nem csillapul le, hogy a szabadság harcosai ellen Oroszországszerte erőszakot alkalmaznak. A hadifoglyok és a mandzsúriai hadsereg hazatérése csak fokozza ezt a forrongást. A belső ellenség ellen újabb csapatokat mozgósítanak, de ez csak újabb veszedelmeket hoz az önkényuralomra. A moszkvai „győzelem“ nemcsak hogy nem oldotta meg, hanem ellenkezőleg, kiszélesítette és kiélezte a válságot.

Hadd lássa a munkáspárt világosan feladatait. Veszszenek az alkotmány-illúziók! Egybe kell gyüjteni a proletariátushoz csatlakozó új erőket. „Össze kell gyüjteni“ a forradalom két nagy hónapjának (november és december) tapasztalatait. Ismét alkalmazkodnunk kell a visszaállított önkényuralomhoz, s meg kell találnunk a módját annak, hogy mindenütt, ahol erre szükség van,

ismét illegalitásba vonuljunk. Határozottabban, gyakorlatilag kell kitűznünk az újabb aktív megmozdulás óriási feladatait, kitartóbban, rendszeresebben, szívósabban kell rá felkészülnünk, s amennyire csak lehetséges, kímélnünk kell a sztrájkharcban kimerült proletariátus erőit.

Hullám hullámot követ. A fővárost követi a vidék. A határvidékeket követi az ország belseje. A proletariátust követi a városi kispolgárság. A várost követi a falu. A reakciós kormány elkerülhetetlenül kudarcot vall majd mérhetetlen feladatainak végrehajtása során. A nagy orosz forradalom első szakaszának kimenetelében sok minden függ attól, hogyan készülünk fel 1906 tavaszára.

A megírás ideje: 1905 december vége.

Megjelent: „Molodaja Rosszija" 1. sz. 1906 január 4.

Aláírás: N. Lenin.

BOJKOTTÁLJUK-E AZ ÁLLAMI DUMÁT?

A „TÖBBSÉG" PLATFORMJA

A munkásosztály pártja, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt egyesül. A párt két része egybeolvad és készül a kitűzött egyesítő pártkongresszusra.

De a párt két része közt még van egy nézeteltérés, mégpedig az Állami Duma kérdésében. Valamennyi párttagnak világosan kell látnia ebben a kérdésben, hogy tudatosan választhasson küldöttet a közös kongresszusra, s hogy a vitás kérdést a párt egész tagságának, nem pedig csupán a párt mostani központi és helyi szerveinek akarata szerint oldhassa meg.

A bolsevikok és a mensevikek egyetértenek abban, hogy a mostani duma a népképviselet szánalmas hamisítványa, hogy harcolni kell e csalás ellen, s hogy az egész nép által szabadon választott alkotmányozó gyűlés egybehívása érdekében fel kell készülni a fegyveres felkelésre.

Csak a duma kérdésében követendő taktika körül van vita. A mensevikek azt mondják: pártunknak részt kell vennie a meghatalmazottak és az elektorok megválasztásában. A bolsevikok azt mondják: a duma aktív bojkottjára van szükség. Ebben a röplapban kifejtjük a bolsevikok véleményét, akik az OSzDMP 26 szervezetének képviselői által nemrég tartott konferencián határozatot hoztak a választásokon való részvétel ellen*.

Mit jelent a duma aktív bojkottja? A bojkott azt jelenti, hogy megtagadjuk a választásokon való részvételt. Nem akarunk sem duma-képviselőket, sem elektorokat, sem meghatalmazottakat választani. Az aktív bojkott

* Lásd ebben a kötetben 95-96. old. — *Szerk.*

nem egyszerűen azt jelenti, hogy távoltartjuk magunkat a választásoktól, hanem azt, hogy a legnagyobb mértékben felhasználjuk a választási gyűléseket szociáldemokrata agitációra és szervezőmunkára. A gyűlések felhasználása azt jelenti, hogy akár legálisan (felvétetve magunkat a választói névjegyzékekbe), akár illegálisan bejutunk ezekre a gyűlésekre, hogy ott kifejtjük a szocialisták programmját és nézeteit, feltárjuk a duma hazug és hamis voltát, s harcot hirdetünk egy alkotmányozó gyűlésért.

Miért tagadjuk meg a választásokon való részvételt?

Azért, mert ha résztvennénk a választásokon, ezzel akaratlanul is tápot adnánk a népnek arra, hogy higgyen a dumában, s így csökkentenénk a népképviselet meghamisítása ellen vívott harcunk erejét. A duma nem parlament, hanem az önkényuralom cselfogása. Meg kell hiúsítanunk ezt a cselfogást, mégpedig olymódon, hogy semilyen formában nem vagyunk hajlandók részt venni a választásokon.

Azért, mert ha megengedhetőnek ismernők el a választásokon való részvételt, akkor végig kellene mennünk ezen az úton, egészen a duma-képviselők megválasztásáig. A polgári demokraták — mint például Hodszkij a „Narodnoje Hozjajsztvó"-ban — azt is tanácsolják nekünk, hogy e célból kössünk választási egyességeket a kadetokkal. De a szociáldemokraták — a bolsevikok és a mensevikek egyaránt — ma már valamennyien elvetik az ilyen egyességeket, mert tudják, hogy a duma nem parlament, hanem újabb rendőri csalás.

Azért, mert a választásokból a pártnak most semmi haszna nem lehet. Nincs agitációs szabadság. A munkásosztály pártja most törvényen kívül áll. Képviselőit bírói eljárás nélkül bebörtönzik, ujságjait és gyűléseit betiltották. A párt a választásokon nem bonthatja ki legálisan zászlaját, nem nevezheti meg nyilvánosan jelöltjeit anélkül, hogy ezzel ki ne szolgáltatná őket a rendőrségnek. Ilyen körülmények között agitációnk és szervezőmunkánk céljait sokkal jobban szolgálja az, ha választások nélkül forradalmi módon kihasználjuk a gyűléseket, mint ha legális választások céljából részt veszünk a gyűléseken.

A mensevikek nem akarnak ugyan részt venni a dumaképviselők választásán, de részt akarnak venni a meghatalmazottak és az elektorok választásán. Miért? Azért, hogy ezekből népi dumát vagy szabad, illegális képviselőtestületet alakítsanak, valami olyasfélét, mint a munkásküldöttek (és parasztküldöttek) összoroszországi szovjetje?

Erre azt feleljük: ha szabad képviselőkre van szükségünk, miért számoljunk a választásnál holmi dumával? Miért szolgáltassuk ki a rendőrségnek meghatalmazottaink névsorát? S általában, minek hozzuk létre valamilyen új módon a munkásküldöttek új szovjetjeit, amikor még megvannak a munkásküldöttek régi szovjetjei (mint például Pétervárott)? Ez céltalan, sőt káros, mert azt a helytelen illúziót kelti, hogy a hanyatlóban levő és felbomló szovjetek felélesztéséhez elegendők újabb választások, s nem szükséges egy újabb felkelés előkészítése és kiszélesítése. Az viszont már éppenséggel nevetséges volna, ha a felkelés céljából a törvény által előírt időpontra törvényes választásokat tűznénk ki.

A mensevikek arra hivatkoznak, hogy a szociáldemokraták minden országban benne vannak a parlamentben, még a hitvány parlamentekben is. Helytelen erre hivatkozni. A parlamentben mi is mindvégig részt fogunk venni. De a duma nem parlament, mint ahogy ezt maguk a mensevikek is belátják, hiszen ők sem hajlandók részt venni benne. Azt mondják, hogy a munkástömegek kifáradtak és ki akarják pihenni magukat a legális választásokon. De a pártnak nem lehet és nem szabad egyes központok átmeneti fáradtságára alapoznia taktikáját. Ez pusztítaná a pártot, mert a fáradt munkások közül nem párthű választottak kerülnének ki, s ezek csak kompromittálnák a pártot. Kitartóan és türelmesen kell dolgoznunk, s kímélnünk kell a proletariátus erőit, de tántoríthatatlanul hinnünk kell abban, hogy a csüggedés csak átmeneti jelenség, hogy a munkások még erőteljesebben, még bátrabban kelnek majd fel, mint Moszkvában tették, hogy el fogják söpörni a cári dumát. Hadd vegyenek részt a dumában a fejletlen, felvilágosulatlan emberek, — a párt nem vállal velük sorsközösséget. A párt azt mondja nekik: saját mindennapos tapasztalataitok fogják majd

igazolni politikai prognózisainkat. Saját bőrötökön fogjátok tapasztalni, milyen csalás ez a duma, s akkor majd belátjátok, hogy a párt tanácsai helyesek voltak, és visszatértek a párthoz.

A mensevikek taktikája következetlen, ellentmondások vannak benne (vegyünk részt a választásokon, de ne válasszunk duma-képviselőket). Ez a taktika alkalmatlan egy tömegpárt számára, mert nem egyszerűen és világosan, hanem zavarosan és kétértelműen oldja meg a kérdést. Ez a taktika nem hasznos, mert ha a meghatalmazottak névjegyzékei a rendőrség kezére kerülnek, a párt súlyos veszteséget szenved. Végül pedig, ez a taktika gyakorlatilag megvalósíthatatlan, mert ha a mensevikek a gyűléseken a mi programmunkkal lépnek fel, ez elkerülhetetlenül azt eredményezi, hogy legális választások helyett választások nélkül, illegálisan használják ki a gyűléseket. A rendőrség által teremtett körülmények folytán a mensevikeknek a gyűléseken való részvételével nem a választásokon való részvétel mensevik jelszava valósul meg, hanem a gyűlések forradalmi kihasználásának bolsevik jelszava.

Vesszen a duma! Vesszen az új rendőri csalás! Polgártársak! Azzal adózzatok az elesett moszkvai hősök emlékének, hogy újabb fegyveres felkelésre készültök! Éljen a szabadon választott össznépi alkotmányozó gyűlés!

Ez a mi harci jelszavunk. S ezzel a jelszóval csakis az aktív bojkott taktikája egyeztethető össze.

A megírás ideje: 1906 január.

Megjelent az OSzDMP Központi Bizottságának röplapjában és Egyesített Központi Bizottságának röplapjában. 1906 január.

AZ ÁLLAMI DUMA ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA TAKTIKA

A megírás ideje: 1906 január.
Megjelent „Az Állami Duma és a szociáldemokrácia" c. brosúrában. 1906 február. „Proletarszkoje Gyelo" kiadása.
Aláírás: N. Lenin.

A december 11-i törvény[31] ismét napirendre tűzte a dumával kapcsolatban követendő taktikánk kérdését. Válasszunk vagy ne válasszunk képviselőket a dumába? — ezt igen élénken tárgyalja és latolgatja polgári demokratikus sajtónk. Ebben a kérdésben nemrégen állást foglalt az OSzDMP „többségi" szervezeteinek konferenciája. Ez a konferencia, amelyen 26 szervezet képviselői vettek részt, köztük 14 munkás, akit több mint 4 000 szervezett párttag választott, a Központi Bizottság által tervbevett és kitűzött IV. pártkongresszust helyettesítette. A kongresszusra a vasutas-sztrájk, a moszkvai felkelés és az Oroszország legkülönbözőbb vidékein bekövetkezett különböző események folytán nem kerülhetett sor. De az egybegyűlt küldöttek megszervezték a „többség" konferenciáját, amely egyebek közt a dumaválasztások kérdését is megvitatta, s a kérdést nemlegesen döntötte el, vagyis olyan értelemben, hogy nem szabad részt venni a választásokon. A konferencia határozatának idevágó része így hangzik:

„Az önkényuralmi kormány október 17-e óta állandóan lábbal tiporta a proletariátus által kivívott alapvető polgári szabadságjogokat. A kormány ágyúval és gépfegyverrel lövetett a szabadságért harcoló munkások, parasztok, katonák és matrózok közé — vérbe borította az országot! A kormánynak esze ágában sincs alkotmányozó gyűlést egybehívni, gúnyt űz a népnek ebből a követeléséből, s a december 11-i törvénnyel ismét be akarja csapni a proletariátust és a parasztságot, szeretné elodázni végleges bukását.

A december 11-i törvény az Állami Dumában való részvételből ténylegesen kizárja a proletariátust és a parasztság

tömegeit, és mindenféle cselfogások és rendőri korlátozások segítségével igyekszik eleve biztosítani a dumában a kizsákmányoló osztályok feketeszázas elemeinek túlsúlyát.

A konferenciának meggyőződése, hogy Oroszország egész öntudatos proletariátusa, válaszul az új cári törvényre, elszánt harcot fog indítani a népképviselet ilyen és minden más meghamisítása ellen.

A konferencia véleménye szerint a szociáldemokráciának arra kell törekednie, hogy a dumában való bárminemű részvétel megtagadásával meghiúsítsa ezt a rendőri dumát."

A továbbiakban a határozat azt ajánlja valamennyi pártszervezetnek, hogy amennyire csak lehet, használják ki a választási gyűléseket, de nem abból a célból, hogy alávetve magukat a rendőri korlátozásoknak akármilyen választásokon részt vegyenek, hanem azért, hogy szélesebb körben folytassák a proletariátus forradalmi szervezését és valamennyi néprétegben agitáljanak az önkényuralom elleni elszánt harc mellett, mivel csak az önkényuralom teljes legyőzése után lehet egybehívni a nép valóban szabadon választott képviselőit.

Helyes-e a kérdés ilyen eldöntése? Mielőtt erre válaszolunk, vizsgáljuk meg az esetleges ellenvetéseket. A dumában való részvétel mellett szólhat az a körülmény, hogy a duma-választásokra a munkások most bizonyos jogokat kaptak, valamint az is, hogy az agitáció szabadsága valamivel szélesebbkörű, mint az augusztus 6-i törvényben megígért „első", Buligin-duma idején volt. Ezek a megfontolások — egybevetve a moszkvai felkelés és más felkelések elfojtásával, ami után bizonyos nyugalmi időszak, az újabb erők egybegyűjtésének és előkészítésének időszaka vált szükségessé — természetesen hajlamossá tették és teszik az OSzDMP „kisebbségét" arra, hogy a választásokon, legalábbis a meghatalmazottak és az elektorok választásán való részvétel mellett foglaljon állást. E szociáldemokraták véleménye szerint ugyan nem kell arra törekednünk, hogy bejussunk az Állami Dumába, nem kell tovább mennünk az elektorok választásánál, de az agitáció, a proletariátus szervezése és politikai nevelése érdekében ki kell használnunk azt a lehetőséget, hogy részt vehetünk a munkáskúria választásain.

Ami ezeket az érveket illeti, mindenekelőtt leszögezzük, hogy azok teljesen természetszerűleg következnek a szociáldemokrata világnézet és a szociáldemokrata taktika általános alapjaiból. Nekünk, a „többség" képviselőinek, el kell ismernünk ezt, nehogy a frakciózás végletébe essünk, mert ez csak árthat az elengedhetetlenül szükséges pártegységnek. Feltétlenül újra, tárgyilagosan meg kell vitatnunk a taktika kérdését. Az események igazolták ugyan, hogy helyes taktikát követtünk az augusztus 6-i duma kérdésében, hogy ezt a dumát a proletariátus csakugyan meghiúsította, bojkottálta, elsöpörte, de ebből önmagában véve még egyáltalán nem következik, hogy az új dumát is sikerül ugyanígy meghiúsítani. Ma más a helyzet, s ezért gondosan mérlegelnünk kell a részvétel mellett és a részvétel ellen szóló érveket.

Röviden kifejtettük azokat az érveket, amelyek nézetünk szerint a legfontosabbak a részvétel mellett szóló érvek közül. Térjünk most rá a részvétel ellen szóló érvekre.

Az új duma kétségtelenül a népképviselet karikatúrája. Ha részt veszünk a választásokon, ezzel hamis képet nyujtunk a néptömegeknek arról, hogy miképpen ítéljük meg a dumát.

Agitációs szabadság nincsen. A gyűléseket szétkergetik. A küldötteket letartóztatják.

Ha bekapjuk a Dubaszov-féle „alkotmányosság" csalétkét, nem tudjuk kibontani a tömegek előtt pártunk zászlaját, s nem sokat használunk az ügynek, hanem csak csökkentjük pártunk erejét, mert jelöltjeink „legális" fellépése csak a letartóztatandók kész listáit juttatja a rendőrség kezére.

Oroszország legtöbb vidékén dúl a polgárháború. A nyugalmi időszak itt csak átmeneti lehet. Újabb meg újabb előkészületekre van szükség. Célszerűtlen volna, ha pártunk ezeket egybekapcsolná a december 11-i törvény alapján megtartandó választásokkal, s ez gyakorlatilag megvalósíthatatlan is volna. Még ha akarnók, sem kerülhetne sor nálunk „törvényes" választásokra, mert a harc feltételei ezt nem engedik meg. Egyes kivételek persze lehetségesek, de nem volna észszerű, ha e kivételek ked-

véért összezavarnók, dezorganizálnók az összoroszországi proletár taktikát és megbontanók egységét.

Duma-választások a december 11-i törvény alapján, amikor Dubaszovék és Durnovóék uralkodnak — ez nem egyéb, mint parlamentarizmusdi játék. A proletariátushoz nem méltó, hogy részt vegyen ilyen játékban.

A proletár tömegpárt taktikájának egyszerűnek, világosnak, egyenesnek kell lennie. Ha ellenben választunk meghatalmazottakat és elektorokat, de nem választunk duma-képviselőket, ezzel csak összezavarjuk és felemás módon oldjuk meg a kérdést. Egyrészt elismerjük a törvényes választások legális formáját. Másrészt „szabotáljuk" a törvényt, mert nem azért választunk, hogy végrehajtsuk a törvényt, nem azért, hogy képviselőket küldjünk a dumába. Egyrészt megindítjuk a választási kampányt; másrészt félbeszakítjuk ezt a választási kampányt annak legfontosabb pontján (mármint az egész képviselőválasztás szempontjából legfontosabb pontján), mégpedig éppen a duma összetételének meghatározásánál. Egyrészt a munkások a december 11-i törvény ostoba és reakciós keretei közé szorítják választásaikat (a meghatalmazottak és az elektorok választását). Másrészt ezekre a munkásválasztásokra, amelyek nyilvánvalóan hiányosan és hamisan tükrözik a proletariátus haladó törekvéseit, az a feladat hárul, hogy a duma mellőzésével (valamilyen illegális képviselet, vagy illegális duma, vagy népi duma stb. formájában) megvalósítsák ezeket a törekvéseket. Mindebből a következő értelmetlenség adódik: egy nemlétező választójog alapján válasszunk egy nemlétező parlamentbe. A munkásküldöttek pétervári és moszkvai szovjetjét maguk a munkások választották, mégpedig nem a rendőri „törvényes formák" között. S e szovjetek tagjainak letartóztatása igen fontos tanulságul szolgált a munkásoknak. Ezek a letartóztatások megmutatták, milyen veszedelmes dolog bízni az álalkotmányosságban, milyen bizonytalan a „forradalmi önkormányzat", ha nem jutottak győzelemre a forradalmi erők, mennyire elégtelen egy ideiglenes pártonkívüli szervezet, amely olykor kiegészítheti, de semmiképpen sem pótolhatja a szilárd és tartós harcos pártszervezetet. A két fővárosban a mun-

kásküldöttek szovjetje azért bukott meg, mert nem volt szilárd támasza a proletariátus harcos szervezetében. Ha ezeket a szovjeteket az elektorok vagy meghatalmazottak gyűléseivel helyettesítjük, ez azt jelentené, hogy a harc helyett szavakra támaszkodunk, hogy forradalmi támasz helyett kvázi-parlamentáris támaszt választunk. Ez ugyanolyan, mintha a szükséges ágyúkat kartonra rajzolt ágyúkkal pótolnánk.

Ezenkívül, ha részt veszünk a választásokon, hamis állásfoglalásra késztetjük a proletariátust a polgári demokráciával szemben. Ez utóbbi is két részre szakad. A mérsékelt liberálisok (a kadetok) mindenáron a részvétel mellett vannak. A radikálisok a bojkott felé hajlanak. Ennek a szakadásnak osztálylényege nyilvánvaló: a a burzsoázia jobbszárnya hajlik arra, hogy a duma segítségével kiegyezzen a reakcióval. A burzsoázia balszárnya a forradalommal való szövetség, vagy legalábbis annak támogatása felé hajlik (gondoljunk csak arra, hogy a Szakmai Egyesületek Szövetsége csatlakozott a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetje Végrehajtó Bizottságának a kormány pénzügyi csődjével foglalkozó kiáltványához[32]). A bojkott taktikája biztosítja a proletariátus világos és helyes állásfoglalását a forradalmi és az opportunista burzsoáziával szemben. A részvétel taktikája szörnyű káoszt idézne elő, mert megakadályozná a proletariátust abban, hogy tisztán lássa, kik a legközelebbi szövetségesei és kik az ellenségei.

Végül pedig, a részvétel gyakorlati céljait a bojkottal is ugyanúgy el tudjuk érni, ha ugyan nem még jobban. A proletariátus erőinek számbavétele, az agitáció és a szervezés, a szociáldemokrácia hegemóniájának biztosítása a munkáskúriában — mindez teljesen elérhető akkor is, ha forradalmi módon kihasználjuk a választási gyűléseket, ahelyett, hogy részt vennénk bennük; mindehhez egyáltalában nem szükséges éppen „meghatalmazottakat" és éppen „elektorokat" választanunk. Mindez kevésbbé érhető el, ha elvonjuk az erőket ezekre a nevetséges legális választásokra, mert hiszen e választások céljait mi nem ismerjük el, az viszont cseppet sem előnyös számunkra, hogy e célokról tájékoztassuk a rendőrséget. A gyakorlatban minden bizonnyal csaknem mindig amúgyis az törté-

nik majd, hogy forradalmi módon kihasználjuk a választási gyűléseket, nem pedig az, hogy részt veszünk ezeken, mert a munkások nem fogják alávetni magukat a rendőri korlátozásoknak, nem fogják eltávolítani a „kívülállókat" (értsd: a szociáldemokratákat), nem fogják betartani a választási szabályokat. A körülmények folytán, a forradalmi helyzet folytán a „választási" gyűlésekből választások nem lesznek, hanem lesz belőlük pártagitáció a választások mellőzésével és a választások ellenére, vagyis lesz belőlük úgynevezett „aktív bojkott". Bárhogyan nézzük is a dolgokat, bárhogyan magyarázzuk is nézeteinket, bármilyen fenntartásokkal élünk is, a választásokon való részvételünk mindenképpen elkerülhetetlenül tápot ad annak a gondolatnak, hogy az alkotmányozó gyűlés helyettesíthető a dumával, hogy az alkotmányozó gyűlés egybehívása elérhető a duma útján stb. Ha rámutatunk a duma-képviselet hazug és fiktív voltára, követeljük egy alkotmányozó gyűlésnek forradalmi úton való egybehívását, s ugyanakkor részt veszünk a dumában — ez olyan taktika, amely forradalmi helyzetben csak arra alkalmas, hogy tévútra vezesse a proletariátust, hogy a munkástömegek legkevésbbé tudatos elemeit és e tömegek vezetőinek legkevésbbé lelkiismeretes, legkevésbbé elvhű elemeit támogassa. Hiába nyilatkoztatjuk ki, hogy szociáldemokrata jelöltjeink a legteljesebb mértékben önállóak, hogy részvételünk a legtisztább értelemben véve a párt részvétele, mert a politikai helyzet erősebb minden nyilatkozatnál. A valóságban nem lesz, s nem is lehetséges az, amit ezekkel a nyilatkozatokkal megígérünk. Ha most részt veszünk a mostani dumában, a valóságban elkerülhetetlenül, akaratunk ellenére is olyan politikát folytatunk, amely nem a szociáldemokrácia és nem a párt munkáspolitikája.

Az a taktika, amelyet a „többség" konferenciája ajánlott, az egyetlen helyes taktika.

E következtetésünket érdekes módon (közvetve) alátámasztja a „kadetok" álláspontja. A „Narodnaja Szvoboda" „hattyúdalában" (december 20-i szám) a következőképpen latolgatja azt az újra felmerült kérdést, hogy részt kell-e venni a dumában. A legközelebbi feladat egy össz-

népi alkotmányozó gyűlés egybehívása. Ezt a tételt a lap bizonyítottnak tekinti. Ki hívja össze ezt az alkotmányozó gyűlést, és hogyan? Erre a kérdésre, a „Narodnaja Szvoboda" véleménye szerint, három válasz lehetséges: 1) a törvényes (vagyis de facto* önkényuralmi) kormány; 2) az ideiglenes forradalmi kormány; 3) az Állami Duma mint „a hatalommal konkurráló hatalom". Természetes, hogy a „kadetok" a harmadik „megoldást" fogadják el, és éppen emiatt ragaszkodnak ahhoz, hogy feltétlenül részt kell venni a dumában. Az első megoldást elvetik, mert semmiféle reményt sem fűznek a kormányhoz. A második megoldásra a következő, rendkívül jellemző érveléssel válaszolnak:

„Számíthatunk-e arra, hogy *gyakorlatilag* megvalósítható az az ideiglenes kormány, amelyről a forradalmi pártok még ma is — a levert felkelés vérgőzös hangulatában — tovább álmodoznak? Mondjuk ki nyíltan: nem, nem számíthatunk rá, — mégpedig nem azért nem, mert talán nincs lehetőség a fegyveres felkelésre: Moszkva bebizonyította az ellenkezőjét; s még csak azért sem, mert az ilyen felkelést végzetszerűen elfojtja majd a fegyveres erő: ki jövendölheti meg, mit hoz a holnap?

Azért nem számíthatunk az ideiglenes kormányra, mert *semilyen körülmények között*, még egy sikeres felkelés esetén sem lesz eléggé szilárd és tekintélyes ahhoz, hogy «újra felépítse» az orosz föld «romba döntött épületét». Ezt a kormányt el fogja söpörni a társadalom mélyéből feltörő ellenforradalmi hullám.

Az orosz forradalom nem hónapok, hanem évek óta tart; ez alatt az idő alatt már határozottan és világosan ki tudta jelölni útját; s nyíltan meg kell mondanunk, hogy ez az út nem vezet el sem a fegyveres felkeléshez, sem az ideiglenes kormányhoz. Ne húnyjuk be szemünket a valóság előtt. A liberális értelmiség is, a parasztság is, a proletariátus is forradalmi, de e három elem forradalmi együttműködése a fegyveres felkelés zászlaja alatt — *lehetetlenség*. Nem latolgatjuk, hogy kinek van igaza és ki hibázott, a tényen ez mit sem változtat. De hát akkor miféle elemekből alakulhatna a forradalmi

* — ténylegesen, valójában. — *Szerk.*

pártok híres ideiglenes kormánya? Mi lehetne ez a kormány? A proletariátus diktatúrája? De hiszen a proletariátus diktatúrájáról a mai Oroszországban szó sem lehet..."

Szándékosan idéztük teljes egészében ezt az érvelést, mert kitűnően és világosan — ami a „kadetoknál" nagy ritkaság — mutatja a liberális-burzsoá álláspont lényegét. Ennek az érvelésnek a hibái annyira nyilvánvalóak, hogy elegendő, ha röviden utalunk rájuk. Ha ma bebizonyított tény, hogy a fegyveres felkelés lehetséges, és nem bizonyítható be előre, hogy nincs remény e felkelés sikerére, akkor mit jelentsen ez az ellenvetés: „el fogja söpörni az ellenforradalom"? Ez nevetségesen gyenge kifogás. Forradalom ellenforradalom nélkül sohasem volt és nem is lehetséges. Lám, most október 17-ét is elsöpörte az ellenforradalmi hullám, de vajjon ez az alkotmányra vonatkozó követelések életképtelenségét bizonyítja? Nem az a kérdés, hogy lesz-e ellenforradalom, hanem az, hogy ki lesz végső fokon, a feltétlenül hosszú és változó szerencsével vívott csaták után a győztes.

A „Narodnaja Szvoboda" tudja, hogy ezt a kérdést a társadalmi erők számbavételével kell eldönteni. És számba is veszi ezeket az erőket, elismeri, hogy a proletariátus is, a parasztság is, a liberális értelmiség is forradalmi. De „kinyilatkoztatja": ezeknek az „együttműködése a fegyveres felkelés zászlaja alatt — lehetetlenség". Miért? Ez a kérdés veleje, s ezt nem lehet légbőlkapott megállapításokkal elintézni. Vitathatatlan tény, hogy felkel a proletariátus, felkel a parasztság is, a polgári értelmiségnek legalább egy részével együtt. A lap elismerte azt a tényt (amely most nem szorul rá arra, hogy bárki is elismerje), hogy a fegyveres felkelés lehetséges, elismerte, hogy nem lehet megjövendölni minden további kirobbanás feltétlen kudarcát, s ezzel teljesen kihúzta a talajt érvei alól. A lap azzal a szemfényvesztő fogással próbálja csak megmenteni érvelését, hogy tagadja a proletárdiktatúra, vagyis a szocialista diktatúra lehetőségét, holott a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrájáról kellene beszélni. Ezek az osztályok bizton számíthatnak általában a kispolgárság és különösen a polgári értelmiség bizonyos részének rokonszenvére és támogatására; s ezek

után csak a szervezettség és harcképesség fokának kérdése marad hátra. Ez természetesen igen nagy és komoly kérdés, de csak olyan emberek adhatnak rá habozás nélkül negatív választ, akik nyilvánvalóan ki akarnak térni a kérdés elől.

A liberális földbirtokosok álláspontja világos. Azért akarnak részt venni a dumában, mert nem akarnak részt venni a forradalmi harcban. Azért akarják a duma egybehívását, mert nem akarják, hogy forradalmi úton hívjanak egybe egy alkotmányozó gyűlést. Azért akarják a dumát, mert kiegyezést akarnak. Az a tény, hogy a liberálisok és a szociáldemokraták a duma kérdésében más-más nézetet vallanak, egészen világosan tükrözi tehát a burzsoázia és a proletariátus osztályálláspontja közötti különbséget. S hogy a kiéleződött polgárháború korszakában mennyire reménytelen a kiegyezés és a duma utáni sóvárgás, az többek között abból is látható, hogy betiltották a „kadet" ujságokat, s az egész legális liberális sajtó is éppen csak eltengődik. Ez az egész sajtó napról napra garmadával sorakoztat fel tényeket, amelyek bebizonyítják, hogy a duma-képviselet teljesen hamis dolog, hogy szó sem lehet akár csak valamennyire is szabad agitációról, akár csak valamennyire is szabályszerű választásokról. A forradalmi és az ellenforradalmi helyzet valósága minden érvnél tökéletesebben cáfol rá azokra, akik arról álmodoznak, hogy a dumában való részvétel a harc céljait szolgálja majd, s minden érvnél tökéletesebben igazolja az aktív bojkott taktikájának helyességét.

Befejezésül még szólunk néhány szót arról, hogy most, amikor az OSzDMP frakciói mindinkább egybeolvadnak, és így a párt teljesen egyesül, másképpen kell a pártban megszerveznünk a duma aktív bojkottja mellett kifejtendő agitációnkat.

Az egybeolvadás feltétlenül szükséges. Az egybeolvadást támogatnunk kell. Hogy előmozditsuk az egybeolvadást, az elvtársiasság keretein belül taktikai kérdésekben harcolnunk kell a mensevikek ellen, mégpedig olymódon, hogy igyekszünk a mi igazunkról meggyőzni a párt valamennyi tagját, és a vitát a pro és contra felsorakoztatott érvek tárgyilagos kifejtésére, a proletariátus állás-

pontjának és osztályfeladatainak tisztázására korlátozzuk. Az egybeolvadás azonban semmiképpen sem kötelez bennünket arra, hogy eltusoljuk a taktikai nézeteltéréseket vagy következetlenül és nem tiszta formában fejtsük ki taktikánkat. Erről szó sem lehet. Azért a taktikáért, amelyet mi helyesnek tartunk, nyilt, egyenes és határozott eszmei harcot kell vívnunk mindvégig, vagyis egészen az egyesítő pártkongresszusig. Az egységes pártban a párt legközelebbi akcióit meghatározó taktikának egységesnek kell lennie. Legyen ez az egységes taktika a párttagok többségének taktikája: amikor a többség teljesen kialakult, a kisebbségnek politikai magatartásában alá kell vetnie magát a többségnek, fenntartva magának azt a jogot, hogy bíráljon és amellett agitáljon, hogy a következő kongresszuson ismét dűlőre vigyék a kérdést.

Pártunk mai helyzetére való tekintettel a két frakció megegyezett az egyesítő kongresszus egybehívását illetően, és megegyezett abban is, hogy aláveti magát e kongresszus határozatainak. Az egyesítő kongresszus fogja megállapítani a párt egységes taktikáját is. A mi feladatunk: minden eszközzel siettetni e kongresszus egybehívását, és a legerélyesebben azon lenni, hogy a párt minden tagjának tiszta fogalma és világos elképzelése legyen arról, mi a különbség a dumában való részvétel kérdésében vallott taktikai nézetek között, hogy a párt minden tagja a probléma teljes ismeretében, alaposan mérlegelve mindkét fél érveit, tudatosan, ne pedig találomra válassza meg küldötteit a közös kongresszusra, amely egyesíti majd az egész pártot és egyesíti taktikánkat.

OROSZORSZÁG MAI HELYZETE ÉS A MUNKÁSPÁRT TAKTIKÁJA[33]

Az oroszországi szociáldemokrata párt igen nehéz időket él át. Hadiállapot, sortüzek és kivégzések, zsúfolt börtönök, éhségtől elcsigázott proletariátus, szervezeti káosz, amelyet még az is fokoz, hogy számos illegális támaszpontot szétzúztak és hogy nincsenek legális támaszpontok, s végül a taktika körül folyó viták, amelyek egybeesnek a pártegység helyreállításának nehéz feladatával, — mindez elkerülhetetlenül bizonyos mértékig bomlasztja a párt erőit.

A tényleges kivezető út ebből a bomlásból az egyesítő pártkongresszus egybehívása, és valamennyi pártmunkásnak — ez szilárd meggyőződésünk — teljes erővel siettetnie kell e pártkongresszus egybehívását. De addig is, amíg a kongresszus egybehívásán munkálkodunk, mindenki előtt fel kell vetnünk és a legkomolyabban meg kell vitatnunk azt a rendkívül fontos kérdést, hogy mik a bomlás mélyebb okai. Az Állami Duma bojkottjának kérdése lényegében csak egy kis részecskéje egy olyan nagy kérdésnek, mint a párt egész taktikájának felülvizsgálata. Ez utóbbi kérdés viszont csak egy kis részecskéje egy olyan nagy kérdésnek, mint Oroszország mai helyzete és az orosz forradalom története mostani szakaszának jelentősége.

Ennek a szakasznak kétféle megítélésével kapcsolatban két taktikai vonal rajzolódik ki. Egyesek szerint (lásd például Lenin cikkét a „Molodaja Rosszijá"-ban*) a moszkvai és a többi felkelés leverése csupán előkészíti

* Lásd ebben a kötetben 84—87. old. — *Szerk.*

a talajt és a feltételeket újabb, még elszántabb fegyveres harchoz. A mostani szakasz jelentősége e felfogás szerint az alkotmány-illúziók szétrombolásában van. A forradalom két nagy hónapját (november és december) olyan időszaknak tekinti, amelyben a békés általános sztrájk az egész nép általános fegyveres felkelésébe nőtt át. Ennek lehetősége bebizonyosodott, a mozgalom magasabb fejlődési fokra emelkedett, a nép nagy tömegei megszerezték az eljövendő felkelés sikeréhez szükséges gyakorlati tapasztalatokat, a békés sztrájkok ideje lejárt. Gondosabban gyűjtsük össze ezeket a tapasztalatokat, adjunk módot a proletariátusnak arra, hogy összeszedje erejét, határozottan szakítsunk minden alkotmány-illúzióval és vessük el a dumában való részvétel gondolatát, még kitartóbban és még türelmesebben készítsünk elő egy új felkelést, erősítsük a parasztság szervezeteivel való kapcsolatainkat, s a parasztság tavasszal valószínűleg még nagyobb erővel kel majd harcra.

Vannak, akik máskép ítélik meg a helyzetet. Plehanov elvtárs vázolta fel a legkövetkezetesebben ezt a második álláspontot „Dnyevnyik“[34] c. lapjának 3. és különösen 4. számában, noha sajnos nem mindenütt fejtette ki teljesen gondolatait.

„Az alkalmatlan időpontban megkezdett politikai sztrájk — mondja Plehanov elvtárs — Moszkvában, Rosztovban stb. fegyveres felkelésre vezetett. A proletariátusnak nem volt elég ereje, hogy győzelmet arasson. Ezt nem volt nehéz előre látni. S ezért nem kellett volna fegyvert fogni.“ A munkásmozgalom öntudatos elemeire az a gyakorlati feladat hárul, „hogy mutassák meg a proletariátusnak, milyen hibát követett el, és magyarázzák meg neki, mennyire kockázatos az a játék, amelyet fegyveres felkelésnek neveznek“. Plehanov nem is tagadja, hogy fékezni akarja a mozgalmat. Emlékeztet arra, hogy Marx fél évvel a Kommün előtt óva intette a párizsi proletariátust az idő előtti kitörésektől. „Az élet megmutatta — mondja Plehanov —, hogy az a taktika, amelyet pártunk az utóbbi hónapokban követett, tarthatatlan. Új taktikai fogásokhoz kell folyamodnunk, mert különben újabb vereségek érnek bennünket“... „Ami

a legfontosabb — haladéktalanul fokozott figyelmet kell fordítanunk a munkások szakszervezeti mozgalmára." — „Elvtársaink igen jelentős részét a fegyveres felkelés gondolata túlságosan hatalmába kerítette ahhoz, hogy akárcsak valamelyest is komolyan támogathatná a szakszervezeti mozgalmat" ... „Meg kell becsülnünk a nemproletár ellenzéki pártok támogatását, s nem szabad eltaszítanunk őket tapintatlan kirohanásokkal." Magától értetődik, hogy Plehanov a duma bojkottja ellen is állást foglal (noha nem nyilatkozik arról, hogy a dumában való részvétel mellett van-e, avagy amellett van, hogy az elektorok alakítsák meg a „mensevikek" kedvenc „forradalmi önkormányzati szerveit"). „A választási agitáció a falun élére állítaná a földkérdést." A föld elvételét pártunk mindkét része helyesli, s határozataikat „most már ideje megvalósítanunk".

Ezek Plehanov nézetei; csaknem teljesen a „Dnyevnyik" szerzőjének a fogalmazásában ismertettük őket.

Reméljük, ennek a fejtegetésnek alapján az olvasó meggyőződött arról, hogy a dumával kapcsolatos taktika kérdése csupán egy része az általános taktika kérdésének, amely viszont alárendelt része annak a kérdésnek, hogyan ítéljük meg a forradalom mai szakaszát. A taktikai nézeteltérések lényege a következő. Nem kellett volna fegyvert fogni, mondják egyesek, s azt követelik, hogy magyarázzuk meg, milyen kockázatos a felkelés, és helyezzük át a súlypontot a szakszervezeti mozgalomra. A második sztrájk, a harmadik sztrájk és a felkelés egyaránt hiba volt. Mások véleménye szerint viszont szükség volt arra, hogy fegyvert fogjunk, mert enélkül a mozgalom nem emelkedhetett volna magasabb fokra, nem tehetett volna szert a felkeléssel kapcsolatos elengedhetetlenül szükséges gyakorlati tapasztalatokra, s nem szabadulhatott volna meg attól az egyoldalúságtól, amely abból fakadt, hogy kizárólag csak békés sztrájkot vívtunk, holott a békés sztrájk mint harci fegyver már túlhaladottá vált. Egyesek szerint tehát a felkelés kérdése gyakorlatilag lekerül a napirendről, — legalább is addig, amíg nem alakul ki egy olyan új helyzet, amely arra késztet bennünket, hogy ismét felülvizsgáljuk taktikánkat. Az „alkotmányhoz" való

alkalmazkodás (részvétel a dumában és fokozott munka a legális szakszervezeti mozgalomban) ennek az álláspontnak elkerülhetetlen következménye. Mások viszont az ellenkezőjét vallják: szerintük éppen most kerül napirendre a felkelés kérdése a gyakorlatban szerzett tapasztalatok alapján, amelyek bebizonyították, hogy a katonasággal fel lehet venni a harcot, és kijelölték a következő megmozdulás kitartóbb és türelmesebb előkészítését szolgáló közvetlen feladatokat. Ebből az álláspontból ez a jelszó következik: vesszenek az alkotmány-illúziók! — valamint az, hogy a legális szakszervezeti mozgalomnak szerény, mindenesetre nem a „legfőbb" szerepet kell szánni.

Ezt a vitás kérdést természetesen nem abból a szempontból kell vizsgálnunk, mennyire kívánatos a cselekvés egyik vagy másik útja, hanem a mai helyzet objektív feltételeinek és a társadalmi erők számbavételének szempontjából. Plehanov nézetét hibásnak tartjuk. A moszkvai felkelésről adott értékelése, amelynek az a lényege, hogy „nem kellett volna fegyvert fogni", rendkívül egyoldalú. Aki leveszi a napirendről a felkelés kérdését, az lényegében azt gondolja, hogy befejeződött a demokratikus átalakulás forradalmi időszaka és megkezdődött az „alkotmányos" időszaka, vagyis egyenlőségi jelet tesz mondjuk például az oroszországi decemberi felkelések leverése és az 1849-es németországi felkelések leverése közé. Persze egyáltalán nem lehetetlen, hogy forradalmunk így végződik, s ha a pillanatnyi helyzetből indulunk ki, amikor a reakció teljes erővel tombol, könnyen arra a nézetre juthatunk, hogy máris így végződött. Az sem kétséges, hogy ha az objektív feltételek lehetetlenné teszik a felkelést, célszerűbb határozottan elvetni a felkelés gondolatát, semmint újabb, meddő kísérletekre pazarolni az erőket.

Ez azonban azt jelentené, hogy a pillanatnyilag kialakult helyzetet túlságosan elhamarkodottan általánosítjuk és egy egész időszak törvényévé nyilvánítjuk. Vajjon nem láttuk-e, hogyan tombolt a reakció a forradalomnak csaknem minden nagyobb lépése után? S vajjon nem az volt a helyzet, hogy a mozgalom bizonyos idő multán e reakció ellenére is még hatalmasabb erővel újra fellendült? Az önkényuralom nem engedett az egész társadalmi fejlő-

dés elháríthatatlan követelményeinek; ellenkezőleg, az önkényuralom hátrafelé megy, s ezzel még a burzsoázia körében is tiltakozást vált ki, pedig a burzsoázia örömmel fogadta a felkelés elfojtását. A forradalmi osztályok: a proletariátus és a parasztság ereje még korántsem merült ki. A gazdasági válság, a pénzügyi zilálság nemhogy enyhül, hanem inkább még jobban terjed és fokozódik. Még el sem fojtották teljesen az első felkelést, s az újabb kirobbanás valószínűségét máris elismerik még a „törvényes rend alapján álló" s a felkeléssel feltétlenül ellenségesen szembenálló burzsoázia sajtószervei is*. Egyre világosabban látható, hogy a duma csak komédia, s egyre inkább kétségtelen, hogy hiába is próbálna a párt, mint olyan, részt venni a választásokon.

Rövidlátás, a pillanatnyi helyzet előtti szolgai meghunyászkodás volna, ha ilyen körülmények között levennénk a napirendről a felkelés kérdését. Figyeljük csak meg, milyen ellentmondásba keveredik Plehanov, amikor melegen ajánlja, hogy hajtsuk végre azt a határozatot, amely szerint a parasztság körében agitálnunk kell a föld elvétele mellett, ugyanakkor pedig célunkul tűzi ki, hogy ne taszítsuk el tapintatlan kirohanásokkal az ellenzéki pártokat, s arról álmodozik, hogy a falusi választási agitáció során „élére állíthatjuk" a földkérdést. Teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy a liberális földbirtokosok milliónyi „tapintatlanságot" is megbocsátanak, de nem fogják megbocsátani a föld elvételét követelő felhívásokat. Nem ok nélkül mondják még a kadetok is, hogy ők szintén helyeslik a parasztfelkelések fegyveres elfojtását, csak az a lényeg, hogy a csapatokkal ők rendelkezzenek, ne pedig a bürokrácia (lásd Dolgorukov herceg cikkét a „Pravó"-ban). Teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy éppen a választási agitáció során a földkérdés sohasem

* A konzervatív-burzsoá „Szlovo" például (a január 25-i, 364. számban) ezt írja: „A centrum legmeggyőződésesebb híveinek körében is egyre gyakrabban hallatszanak olyan hangok — jóllehet ezek még bátortalanok és bizonytalanok —, hogy a forradalmi pártok által előkészített újabb kirobbanás nélkül nem sikerül majd teljesen és csorbítatlanul megvalósítani a reformot, úgy ahogy arra szükség van . . . Ma már úgyszólván semmi remény sincs arra, hogy felülről, békés úton végrehajtják a reformot."

merül fel „élére állítva“, mint ahogyan felmerült, felmerül és fel fog merülni a dumán kívül és a rendőrség közreműködésével lebonyolított választásokon kívül.

Mi teljesen a föld elvételének jelszava mellé álltunk. De a föld elvétele csak üres szó, ha nem jelenti a fegyveres felkelés győzelmét, mert ma nemcsak a hadsereg áll szemben a parasztokkal, hanem a földbirtokosok által felbérelt önkéntes osztagok is. Amikor a föld elvételét hirdetjük, ezzel felkelésre szólítjuk fel a parasztokat. De vajjon jogunk volna-e ahhoz, hogy ezt megtegyük, s vajjon nem volna-e ez csupán forradalmi frázisok pufogtatása, ha nem számítanánk arra, hogy a városi munkások felkelnek, hogy a munkások támogatni fogják a parasztokat? Otromba tréfa volna, ha a munkások harci szervezetek hiányában a rendőrség gyámsága alatt álló szakszervezeti egyesületek támogatását ajánlanák fel a parasztoknak, amikor azok tömegesen megmozdulnak és kezdik elvenni a földeket.

Nem, nincs semmi okunk arra, hogy levegyük a napirendről a felkelés kérdését. Nem szabad újra átdolgoznunk pártunk taktikáját a mai reakció körülményeinek megfelelően. Nem adhatjuk fel és nem szabad feladnunk a reményt, hogy végül is sikerül egyetlen győzelmes felkeléssé egyesíteni a felkelések három egymástól elszigetelt áramlatát: a munkások, a parasztok és katonák felkeléseit. Erre fel kell készülnünk. Közben természetesen semmiképpen sem szabad lemondanunk arról, hogy a propaganda, az agitáció és a szervezés kiszélesítése érdekében minden lehető „legális“ eszközt felhasználjunk, de egy cseppet sem áltathatjuk magunkat azzal, hogy ezek az eszközök tartósak lesznek és hogy valami különösebb jelentőségük lesz. Össze kell gyüjtenünk a moszkvai, donyeci, rosztovi és más felkelések tapasztalatait, ismertetnünk kell őket, állhatatosan és türelmesen újabb harci erőket kell előkészítenünk, a partizánharcokban ki kell képeznünk és meg kell edzenünk őket. Tavasszal talán még nem tör ki egy újabb robbanás, de közeledik, s minden valószínűség szerint nincs nagyon messze. Ezt a robbanást felfegyverkezve, katonailag megszervezve, döntő támadó hadműveletekre felkészülve kell fogadnunk.

Engedelmükkel most kissé elkalandozunk a tárgytól és kitérünk a harci csoportok partizánakcióira. Véleményünk szerint hibát követ el, aki ezeket az akciókat a régi terrorhoz hasonlítja. A terror nem volt egyéb, mint bosszú egyes személyek ellen. A terror nem volt egyéb, mint értelmiségi csoportok összeesküvése. A terror teljesen független volt minden tömeghangulattól. A terror egyáltalán nem nevelt vezetőket a tömegek harcához. A terror a felkeléssel szemben tanúsított bizalmatlanságnak, a felkeléshez szükséges feltételek hiányának következménye, s egyben tünete és kísérőjelensége volt.

A partizánakció nem bosszú, hanem harci tevékenység. Éppoly kevéssé emlékeztet kalandra, mint ahogy azoknak a portyázó osztagoknak a rajtaütései, amelyek az ellenséges hadsereg háta mögött működnek, amikor a tulajdonképpeni csatatéren szélcsend van, nem emlékeztetnek a párbajhősök vagy összeesküvők gyilkosságaira. Azoknak a harci csoportoknak a partizánakciói, amelyeket mindkét frakció szociáldemokratái már régen megalakítottak a mozgalom minden nagyobb központjában, és amelyeknek főleg munkások a tagjai, kétségtelenül a legnyilvánvalóbb, legközvetlenebb kapcsolatban vannak a tömegek hangulatával. A harci csoportok partizánakciói közvetlenül nevelnek vezetőket a tömegek harcához. A harci csoportok partizánakciói ma nem a felkeléssel szemben táplált bizalmatlanságnak vagy a felkelés megvalósíthatatlanságának a következményei, hanem ellenkezőleg, a végbemenő felkelés nélkülözhetetlen alkotóelemei. Persze hibák mindig és mindenütt előfordulhatnak, előfordulhat, hogy helytelenül, idő előtt kísérletek történnek bizonyos akciókra; lehetséges túlbuzgóság és mindenféle véglet, s ez mindig és feltétlenül káros, a leghelyesebb taktikának is árthat. A helyzet azonban az, hogy a tisztán orosz központok többségében még ma is a másik véglettől szenvedünk, attól, hogy harci csoportjainkban nincs elég kezdeményezőkészség, hogy nincsenek kellő harci tapasztalataik, hogy akcióik nem elég határozottak. E tekintetben túlszárnyalt bennünket a Kaukázus is, Lengyelország is, a Balti határterület is, vagyis éppen azok a központok, ahol a mozgalom leginkább eltávolodott a régi terrortól, ahol a felkelést

a legjobban készítették elő, ahol a proletár harc tömegjellege a legerősebben és a legvilágosabban jut kifejezésre.

Utól kell érnünk ezeket a központokat. Ha nem csak szavakban akarjuk előkészíteni a felkelést, ha elismerjük, hogy a proletariátus komolyan felkészült a felkelésre, akkor nem fékeznünk, hanem ösztönöznünk kell a harci csoportok partizánakcióit.

Az orosz forradalom azzal kezdődött, hogy a cárt kérték, ajándékozzon szabadságot a népnek. A sortüzek, a reakció, a Trepov-uralom nem fojtotta el, hanem ellenkezőleg, lángralobbantotta a mozgalmat. A forradalom megtette a második lépést. Erőszakkal kicsikarta a cártól a szabadság elismerését. Fegyveresen védelmezte ezt a szabadságot. Nem tudta azonnyomban megvédeni. De a sortüzek, a reakció, a Dubaszov-féle terror nem fojtja el, hanem ellenkezőleg, lángralobbantja a mozgalmat. Most kibontakozik előttünk a harmadik lépés, amely eldönti a forradalom kimenetelét: a forradalmi nép harca egy olyan hatalomért, amely valóban megvalósíthatja majd a szabadságot. Ebben a harcban nem az ellenzéki, hanem a forradalmi demokrata pártok támogatására kell számítanunk. A szocialista proletariátussal itt vállvetve menetel majd a demokratikus forradalmi parasztság. Nagy harc ez, nehéz harc, amelyet a demokratikus forradalom végigviteléért és teljes győzelméért vívunk. De ma minden jel arra mutat, hogy a fejlemények egyre közelebb hozzák ezt a harcot. Gondoskodjunk hát arról, hogy az újabb hullám új harci készenlétben találja az oroszországi proletariátust.

„Partyijnije Izvesztyija“ 1. sz.
1906 február 7.
Aláírás: Bolsevik.

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI VÁROSI KONFERENCIÁJA[35]

1906 FEBRUÁR 11 (24)

JOGÉRVÉNYES-E A VÁROSKÖRNYÉKI ÉS A VIBORGI SZERVEZET KÉPVISELETE A KONFERENCIÁN? HOZZÁSZÓLÁSOK

1

A városkörnyéki szervezetről hozott határozat formailag érvénytelenítette a konferencia első határozatát a mandátumok általános felülvizsgálatáról. A városkörnyéki szervezetben 56 szavazat kétes volt, s csak ezekről lehetett szó. A bizottság és a kerületi konferencia ellenőrizte a választásokat; ha nem bízunk a pétervári bizottságnak a városkörnyéki szervezetre vonatkozólag hozott határozatában, akkor legyünk következetesek és lássunk neki valamennyi kerület felülvizsgálatának.

2

A Martov elvtárs által felvetett kérdés a dolog formai oldalát érinti; ha önök elhatározták, hogy a beterjesztett tiltakozások alapján megvizsgálják itt az egyik kerületet, akkor ugyanilyen határozatot kell hozni a többi kerületről is, amelyek ellen tiltakozást nyujtanak be. Akim elvtárs[36] szabálytalanságot talál a viborgi kerületben, s a konferenciának, amely határozatot hozott a városkörnyéki szervezetről, ki kell terjesztenie ezt a határozatot a viborgi kerületre is.

3

A napirendhez. A Pétervári Bizottság teljesjogú szervezetnek ismerte el a városkörnyéki szervezetet; csodálkozom tehát Martov elvtársnak azon a javaslatán, hogy rekesszük ki ezt a szervezetet a konferenciából.

4

Martov elvtárs javaslatát nem lehet szavazásra bocsátani, a szóbanforgó kérdést csak a Pétervári Bizottság döntheti el.

5

Gondolják meg, elvtársak, milyen szörnyűséget javasolnak önöknek. Egy fontos kérdést vitattak meg, amelynek eldöntésében az egész pétervári szervezetnek részt kell vennie, s most egyszerre azt javasolják önöknek, hogy rekesszék ki e szervezet egy óriási részét — a városkörnyéki kerületet. Gondolkozzanak ezen. Az ilyen szavazást lényegében véve megengedhetetlennek tartom. Szavazást kérek: szavazásra kívánja-e bocsátani a gyűlés Martov elvtárs indítványát?

6

Józanul kell elbírálnunk ezt az ügyet. Az a kérdés, hogy megfoszthatjuk-e a konferencián a városkörnyéki szervezetet szavazati jogától; képviselete jogos, tehát a legnagyobb jogtalanság volna, ha nem venne részt a mostani szavazásban; képviseletét önök jogosnak ismerték el, maga a szervezet nem szavazott, amikor képviseletének jogosságát elbírálták; minden további kérdésben szavaznia kell.

HATÁROZATI JAVASLAT MARTOVNAK AZ ELLEN AZ INDÍTVÁNYA ELLEN, HOGY A PÉTERVÁRI BIZOTTSÁG BESZÁMOLÓJÁT LE KELL VENNI A NAPIRENDRŐL

A gyűlés véleménye szerint a Martov elvtárs által felvetett kérdést nem kell megvitatni és nem kell szavazásra bocsátani.

A HATÁROZATI JAVASLAT INDOKLÁSA

Martov elvtársnak nincs igaza; azt mondja, hogy megengedhetetlenek az olyan megjegyzések, mint például az, hogy „már megint feláll", — ez tévedés. Minden gyűlésen mindenféle megjegyzés meg van engedve. Ami pedig a beszámolót illeti, azt meg kell hallgatni. A beszámoló mindössze vagy 15—20 percet vesz igénybe, ha viszont nem hallgatjuk meg, azt mondhatják, hogy a konferencián erkölcsi hibákon kívül jogi hibák is történtek (erkölcsi mulasztásokon kívül jogi mulasztások is történtek). A beszámolót okvetlenül meg kell hallgatni. Ha szükségesnek tartják jóváhagyni — hagyják jóvá, ha nem tartják szükségesnek, ne hagyják jóvá.

INDÍTVÁNY A PÉTERVÁRI BIZOTTSÁG BESZÁMOLÓJÁVAL KAPCSOLATBAN

Indítványt kívánok előterjeszteni. Az Akimov elvtárs által érintett kérdést: a beszámoló jóváhagyásának kérdését le lehet venni a napirendről; a következő határozatot javaslom: „A gyűlés, miután meghallgatta a Pétervári Bizottság beszámolóját, a konferencia képviseletét jogérvényesnek, a konferenciát megalakultnak és a konferencia határozatát a pétervári szociáldemokrata szervezetre nézve kötelezőnek nyilvánította."

HOZZÁSZÓLÁS A JAVASLAT VÉDELMÉBEN

Egyetértek azzal, hogy értelmi sorrendben kell szavazni, de szerintem az én javaslatom a legradikálisabb, a többi pedig — békülékeny. Ha elvetik a radikális javaslatot, szavazásra bocsátják a békülékenyeket.

MEGJEGYZÉS A BOJKOTT-TAKTIKÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATI JAVASLATHOZ

Sajnálom, hogy terjedelmes határozati javaslatommal esetleg fárasztottam a gyűlést, de ha érdemben akarunk vitatkozni, világosan ki kell fejtenünk azt, amit

bírálunk. Határozati javaslatomban összefoglaltam mindazt, ami a korábbi viták során elhangzott és amire itt nem jutott idő, az ülést pedig már nem lehet elnapolni. Ha nincs időnk megvitatni a határozati javaslatot, választhatunk egy bizottságot.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 12. (107.) sz. 1930.

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI VÁROSI KONFERENCIÁJA (II)

1906 FEBRUÁR VÉGE (MÁRCIUS ELEJE)

HOZZÁSZÓLÁSOK A BOJKOTT-TAKTIKÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATI JAVASLAT VÉDELMÉBEN

1

A határozati javaslat hosszú — valóságos „litánia", ahogy Dan elvtárs mondja —, ez igaz, de ezt a hibáját ellensúlyozza az az érdeme, hogy a határozati javaslat megvizsgál minden érvet, enélkül pedig nem lehet a taktikát átgondoltan, helyesen megmagyarázni. A tömegeknek rövid határozatok kellenek, ez a határozat azonban a szervezeteknek szól, s nem a tömegeknek. Nem volt minden pont körül vita, de minden pontot érintettünk. Teljes egészében ki kell fejtenünk mindazokat a nézeteket, amelyeket érvényesítünk a politikai agitációban. Szó sem lehet arról, hogy a többség bármilyen formában is elnyomja a kisebbséget, noha a vereséget szenvedett fél helyzete csakugyan nem a legkellemesebb. Kivezető útként a munka kettéosztását ajánlhatjuk: önök bírálják a dumát, mi pedig kifejtjük a taktikát. Senki sem akarja Dan elvtársat rákényszeríteni arra, hogy védelmezze azokat a pontokat, amelyekkel nem ért egyet. Teljesen alaptalan az a vád, hogy frakciózunk és a vita kedvéért vitatkozunk.

2

A rövid határozati javaslatban (Martovéban) is van hiábavaló polémia, miért akarnak hát e javaslat elfogadásának ajánlásával nevetségessé tenni bennünket. A hosszú

határozati javaslatban állítólag vannak olyan mozzanatok, amelyeket a proletariátus nem vitatott meg. De a rasztyerjajeviek kitömött bábuja a dumában való részvételnek még a gondolatát is nevetségessé tette[37], s ennek kapcsán bizonyára a parasztságra is gondoltak.

ELLENVETÉSEK A HATÁROZATTERVEZET 3. ÉS 6. PONTJÁHOZ BENYUJTOTT MÓDOSÍTÓ JAVASLAT ELLEN

1

Önök gyengítik a határozatot, a kormány nemcsak akadályozza a választást, hanem még a kerületi elöljárókat is megválasztatja.

2

Dan elvtárs módosítása nem pontos. Az „Október 17-i Szövetség“[38] ellenzék, de nem üldözik. A kadetok mellé kell állnunk, amikor üldözik őket, bár nem is szolgáltak rá az üldözésre.

3

A „zubatoviáda“ nemcsak a rendőrség egyik módja a megbízhatatlanok összefogdosására, a „zubatoviáda“ számol a munkásmozgalommal, a munkásosztályt szervezi. A „zubatoviáda“ igazi orosz találmány. S most is alkalmazzák. A duma — rendőri játék, szikrányi alkotmányosság sincs benne. A „zubatoviáda“ szót itt általában összehasonlításképpen használjuk, s ezért nem teljes mint meghatározás. Végül, mi azt mondjuk, hogy ez az *összoroszországi, állami* „zubatoviáda“ „új“ formája. S taktikánk itt is ugyanaz, ami a „zubatoviádával“ szemben mindig is volt. A zubatovi szervezetek gyűléseire is eljártunk, de sohasem voltunk e szervezetek tagjai.

HOZZÁSZÓLÁSOK A HATÁROZATTERVEZET 7. ÉS 8. PONTJÁNAK MEGVITATÁSA SORÁN

1

Dan elvtársnak az a kijelentése, hogy itt ténybeli helytelenség forog fenn, nagy ujság számomra. Eddig sehol nem jelentette ki senki hivatalosan, hogy megengedhető „a dumában való részvétel"[39]. Parvus sem, sőt még Plehanov sem mondotta ezt eddig. Továbbá, ha nem vennénk figyelembe, hogy a proletariátus öntudatos része fogja fel a kérdést így és nem másképp, ez szűklátókörűség volna részünkről, s mi számolunk azzal, hogy vannak, akik a részvétel mellett foglalnak állást, ez nem véletlen tény. Hajlandó vagyok a „minden" szót „túlnyomó többség"-re módositani.

2

Dan elvtárs hivatalos kijelentése számomra igen értékes, ilyen kijelentést most hallok először. Ezek után már csak az volna kívánatos, hogy e kijelentés nyomtatásban is megjelenjen, mert a sajtóban mindeddig semmi ehhez hasonlóval nem találkoztunk. Sőt, a mensevikek mindig tiltakoztak, amikor ilyen nézetet tulajdonítottak nekik. Az Egyesített Központi Bizottság röplapja leszögezi, hogy a párt mindkét része egyetért abban, hogy nem szabad részt venni a dumában. Ez dokumentum, s határozati javaslatunknak ebben a pontjában semmi sincs, ami ennek ellentmondana. Plehanovot illetően Dan megjegyzése nem helytálló. Plehanov egyszerűen azt mondta: „ellenzem a bojkottot", s a legérdekesebb helyen pontot tett. Elég jól vagyunk értesülve, s a Poltavára való hivatkozás nem ingatta meg véleményünket arra vonatkozólag, mi a proletariátus többségének álláspontja a dumában való részvétel kérdésében. A szolidaritást hangsúlyozni kell.

3

Dan úgy véli, hogy ha a duma összeül, ez máris — 1849. Ez nem igaz. A duma — 1847-es egyesített Landtag[40], márpedig 1847-es egyesített Landtagban nem veszünk részt. Szükségesnek tartom, hogy tudomásul vegyük Lunacsarszkij megállapításait. Véleményem szerint a következő három kérdésre kell válaszolnunk: 1) helytálló-e az a tény, hogy a többségnek igaza van? — helytálló; senki sem cáfolt meg bennünket, mindaz, ami elhangzott, üres szóbeszéd, és nem lehet kellő alap arra, hogy ne utaljunk erre a tényre; 2) számolnunk kell-e ezzel a ténnyel? — feltétlenül számolnunk kell vele; 3) mi a Központi Lap szerkesztőségének az álláspontja az indoklás e pontjában érintett kérdésben? — Azt állítom, hogy a szerkesztőség *lehetetlennek* nyilvánította a dumában való részvételt. Nem hittem volna, hogy ez ilyen kellemetlenül érinti a mensevik elvtársakat, hiszen eddig soha sehol nem mondott senki semmi olyasmit, amit Dan elvtárs mondott. Dan elvtárs ingadozik, és ennek cseppet sem örülök.

4

Azt mondják, hogy mindaz, ami ezután következik, csupa polémia. Ez nem igaz, ilyen célokat mi nem követnénk. Miért nem szabad részt vennünk a dumában? Azért, mert a nép arra gondolhat, hogy érdemes választani, függetlenül attól, mit gondolnak a mensevik elvtársak a népről. Mi nem szitkozódunk, mi az érvet vizsgáljuk. Szerintünk csak kitömött bábukat kell odaküldeni.

ÍRÁSBELI NYILATKOZAT A KONFERENCIA TITKÁRSÁGÁNAK

Ténymegállapító nyilatkozat. Kijelentem, hogy Dan elvtárs állításai helytelenek, és hogy Dan elvtárs nem cáfolja meg egy olyan kijelentésemet sem, amellyel meg-

állapítottam, hogy a sajtóban nem találkozhatunk Dan elvtárs kijelentéséhez hasonló állításokkal.

HATÁROZATI JAVASLAT A BOJKOTT-TAKTIKA INDOKLÁSÁRA

A konferencia szükségesnek tartja, hogy részletesen megindokolja azt a határozatot, amelyet a pétervári szociáldemokrata pártszervezet a választásokon való részvétel célszerűtlenségéről hozott, de korántsem azért, hogy vitába szálljon a volt mensevik elvtársakkal, és nem azért, hogy rossz fényt vessen rájuk mint szociáldemokratákra, hanem azért, hogy pontosan és hivatalosan kifejtse, mi a szervezet többségének a véleménye a teljes bojkott jellegéről és jelentőségéről.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljuclja" 1. (108.) sz. 1931.

PÉTERVÁR ÉS KÖRNYÉKE MUNKÁSAIHOZ ÉS MUNKÁSNŐIHEZ[41]

Munkás elvtársak! Az OSzDMP egész pétervári és városkörnyéki szervezetének szervezett szociáldemokrata munkásai az Állami Duma választásainak kérdésében meghozták a végleges döntést, amely a pártbizottságra és valamennyi helyi szervezetre kötelező. A munkások minden rendőri akadály és csapda ellenére is tudtak *120 csoportgyűlést* tartani, s ezeken a gyűléseken a pártunkban kialakult mindkét taktika képviselőinek részvételével részletesen megvitatták a kérdést. Pártunknak *több mint 2 000 munkás* és értelmiségi tagja szavazott ebben a kérdésben és szavazattöbbséggel, 1 168 szavazattal 926 ellenében (a szavazók száma 2 094) nemcsak a duma, hanem a dumával kapcsolatos *mindennemű választás teljes bojkottálása mellett* foglaltak állást. Valamennyi kerület választott képviselőinek konferenciája (minden 30 szavazó párttag egy-egy küldöttet delegált) ismét megvitatta a kérdést és 36 szavazattal 29 ellenében (65 részvevőnek volt szavazati joga) *véglegesen* az *aktív bojkott* taktikája mellett döntött.

A pétervári szociáldemokrata proletariátus tehát állást foglalt. Most a pártszervezet minden erejét, a szociáldemokráciával rokonszenvező és határozatát megtartani kívánó élenjáró munkások minden erőfeszítését arra kell irányítanunk, hogy a munkásosztály és az egész lakosság legszélesebb rétegeivel megismertessük a szociáldemokrácia határozatát, s elősegítsük, hogy a tömegek helyesen lássák azokat a célokat, amelyeket az öntudatos proletariátus magának kitűz, és azokat az eszközöket, amelyekkel céljait el akarja érni.

Miért jelentették ki a pétervári szociáldemokraták, hogy teljesen bojkottálják a dumát és semmiképpen sem vesznek részt semilyen választáson?

Azért, mert az Állami Duma ál-duma. Ez a duma a népképviselet meghamisítása. Ez nem népi, hanem rendőri és földesúri duma. A kitűzött választásokon nem vehet részt mindenki egyenlő jogokkal, ezeket úgy rendezték el, hogy a földbirtokosok és a nagytőkések abszolút túlsúlyban legyenek a munkásokkal és parasztokkal szemben. A munkásosztály háromnegyed részét teljesen megfosztották a választójogtól, a fennmaradó negyedrésszel pedig úgy akarnak választatni, hogy küldötteiket három szitán átrostálják: a munkások először meghatalmazottakat választanak, meghatalmazottaik elektorokat választanak, elektoraiknak pedig (ezeknek a száma összesen 24) a földbirtokosokkal és a tőkésekkel együtt (ezeknek száma több mint száz) kell megválasztaniok a duma tagjait.

Még durvább módon űz gúnyt a kormány a parasztságból. A parasztok küldötteit négy szitán rostálják át: először a körzetekben minden tíz porta egy-egy küldöttet választ (a szegényparasztokat azonban, akiknek nincs házuk és földjük, még ezekből a választásokból is kirekesztik); azután ezek a küldöttek meghatalmazottakat választanak; a meghatalmazottak elektorokat választanak; az elektorok választják meg a duma tagjait, mégpedig olymódon, hogy az egyes kormányzóságok összes elektorai között a parasztok nagyobbára kisebbségben maradnak.

Mire jó ez a háromszoros és négyszeres átrostálás? Arra, hogy a munkások és parasztok ne juttathassák be a dumába igazi képviselőiket. Arra, hogy ne kerülhessenek be a dumába olyan emberek, akik a munkások és parasztok mellett vannak. Arra, hogy a munkásnépet rendőri segédlettel kifosztó feketeszázas földbirtokosok és tőkések maroknyi csoportja mondhassa magáról, hogy a népet képviseli.

Munkások és parasztok! Ne bízzatok a rendőri és földesúri dumában. Nem a nép képviselőit hívják ott egybe, hanem a nép ellenségeit, hogy könnyebben szőhessenek összeesküvést a munkások és a parasztok ellen. Néz-

zetek körül: vajjon módja van-e a munkásoknak és a parasztoknak arra, hogy szabadon megválasszák igazi képviselőiket, duma-küldötteiket? Vajjon nem fogdossa-e össze a rendőrkormány minden bírósági tárgyalás és vizsgálat nélkül a munkások és parasztok legjobbjait? Oroszországszerte halomra lövik, kivégzik a nép ügyéért harcoló parasztokat. Megtűrik, hogy a katonaruhába bújt lecsúszott kurtanemesek rablóbandája végigpusztítsa egész Oroszországot. A terrorlegények sárba tiporják mindazokat a szabadságigéreteket, amelyeket a kormánytól hallottunk. A börtönök zsúfolva vannak a népszabadság harcosaival.

A kormány egy ál-duma egybehívásával be akarja csapni a népet. A kormány a földesúri duma segítségével újabb kölcsönöket akar felvenni arra, hogy elnyomja a népet, hogy háborút viseljen saját népe, a parasztok és a munkások ellen. A kormány rendőri kelepcébe akar bennünket csalni, azt akarja, hogy mi is vegyünk részt abban a csalásban, amelyet duma-választásoknak neveznek.

Az öntudatos munkások nem esnek bele ebbe a rendőri csapdába. Mindenféle választást kizárva kereken meg kell mondanunk a kormánynak és az egész népnek, hogy nem veszünk részt ebben a komédiában. Nem tűrjük ezt a csalást. Mindenki előtt leleplezzük a rendőrség hazugságát. Óva intjük azokat a munkásokat és parasztokat, akik még nem láttak át ezen a csaláson és a nép javát várják a dumától: ha mégis megpróbálnak részt venni a választásokon, meg fogják látni, hogy nem munkás- és parasztküldöttek, hanem a rendőrségnek megfelelő tőkések és földbirtokosok jutnak be a dumába. Minden munkást és minden parasztot, minden becsületes embert felszólítunk, hogy harcoljon a rendőri csalás ellen.

Továbbra is változatlanul harcolunk a nép igazi képviselőinek igazi gyűléséért. Ezt a gyűlést szabadon kell megválasztani, megválasztásában mindenkinek egyenlő jogokkal kell részt vennie, anélkül hogy a földbirtokosoknak és általában a gazdagoknak bármilyen kiváltságai is volnának, anélkül hogy a hatóságok és a rendőrség bármivel is akadályoznák a választást. Csak egy szabadon megválasztott össznépi alkotmányozó gyűlés lehet igazi

duma, nem pedig ál-duma. Csak egy ilyen gyűlés teremthet meg Oroszországban egy jobb rendszert, csak ez könnyítheti meg a munkások életét, csak ez adhat földet a parasztoknak, csak ez adhat szabadságot az egész népnek.

Október 17-én a munkások harcukkal rákényszerítették a kormányt arra, hogy megígérje a szabadságot. A kormány minden ígéretét megszegte. A munkások most még jobban összefogva, még állhatatosabban fognak harcolni a nép szabadságáért. A munkásokat nem csüggesztik el az ideiglenes vereségek. A munkások tudják, hogy a szabadságért vívott harc nehéz és súlyos, de a szabadság ügye az egész nép ügye. A szabadság ügye győzedelmeskedni fog, a harc még nagyobb erővel lángol majd fel. A munkások magukhoz térnek majd a rájuk mért csapásokból. Még szorosabban összefognak a kormány ellen. Új erőket gyüjtenek. A parasztság még nagyobb tömegeinek megmagyarázzák, hogy a kormány csal, és hogy harcolni kell ellene. A munkások a parasztokkal együtt felkelnek és megdöntik majd a népet gyalázó rendőrzsarnokok kormányát.

Vesszen a rendőri és földesúri ál-duma!

Éljen a szabadon választott össznépi alkotmányozó gyűlés!

A megírás ideje: 1906 február 11 (24) után.

Megjelent az OSzDMP Egyesített Pétervári Bizottságának külön röplapjaként. 1906 február.

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI SZERVEZETÉNEK HATÁROZATA A BOJKOTT-TAKTIKÁRÓL[42]

Figyelembe véve, hogy:

1) az augusztus 6-i és a december 11-i törvény alapján egybehívandó Állami Duma a népképviselet legdurvább meghamisítása, mert a proletariátus és a parasztság óriási többsége ténylegesen nem vehet részt a dumában, minthogy nincsen általános választójog s a munkások és a parasztok elektorait háromszor, illetőleg négyszer átrostálják;

2) a kormány az elektorok mesterséges összeválogatásával, s a gazdag földbirtokosoknak és a nagytőkéseknek biztosított különféle kiváltságokkal arra törekszik, hogy a dumában feltétlenül túlsúlyban legyenek a kizsákmányoló osztályoknak, sőt ez osztályok feketeszázas elemeinek a képviselői;

3) a kormány a legszemérmetlenebb csalást követi el még ezekkel a rendi korlátok szűk keretei közé szorított választásokkal is, hiszen nem engedélyez semmiféle agitációs szabadságot, mindenütt bevezeti az ostromállapotot és a teljes rendőri önkényt, s minden törvény ellenére, minden bírói eljárás nélkül üldözi nemcsak a forradalmi és szocialista pártok képviselőit, hanem még a monarchista liberális burzsoázia pártjait is (a kadetokat stb.);

4) a kormány most még azt a törvényét is hatályon kívül helyezi, amely szerint a választásoknak egy időben kell lezajlaniok, hogy a választásokra a különböző vidékeken előre megfontolt szándékkal a számára legalkalmasabb időpontot állapíthassa meg, s magukat a választásokat olyan gyorsan végeztethesse el, hogy a jelöltek semmiképpen sem érintkezhessenek a lakossággal;

5) az önkényuralmi kormány a duma egybehívásával befolyásolni akarja az orosz, de különösen a külföldi közvéleményt, hogy ezáltal késleltesse elkerülhetetlen pusztulását és újabb milliós kölcsönöket kapjon a forradalom elfojtásának és a nép további elnyomásának céljaira;

6) az Államtanácsot felsőházzá változtató február 20-i törvény[43] folytán a dumáról szóló szabályrendelet még kevesebbet ér, mert ez a törvény végleg az önkényuralmi bürokrácia tehetetlen tanácsadói függelékévé igyekszik tenni a dumát;

7) az országban élő nemzetek szociáldemokrata pártjai és szervezetei túlnyomó többségükben lehetetlennek tartják, hogy ilyen politikai viszonyok között részt vegyenek egy efféle dumában;

8) ha a szociáldemokraták egyik vagy másik szakaszban részt vesznek az Állami Duma választásain, ez a népben tápot adhat annak a helytelen felfogásnak, hogy a nép nagy tömegeinek érdekeit védő pártok számára elképzelhetők akárcsak félig-meddig is szabályszerű választások;

9) a választásokon való részvétel a munkásoknak, a parasztoknak, a katonáknak stb. a dumától független forradalmi mozgalmairól esetleg elvonja és az ál-legális, ál-alkotmányos választási hadjárat kis részterületére tereli a proletariátus fő figyelmét, még jobban elcsüggeszti az átmenetileg amúgy is csüggedő munkásosztályt, mert azt a benyomást kelti, hogy a harc forradalmi időszaka lezárult, a felkelés kérdése lekerült a napirendről és a párt alkotmányos útra lép;

10) az Állami Duma választásainak olyan feltételei vannak, amelyek megkövetelik a párttól a legalitás és a nyugalom megőrzését, s ilymódon a választásokon való részvételünk károsan hatna a legfontosabb forradalmi feladatra: a duma-választások és a duma egybehívása idején a kormány ellen foganatosított aktív akciók fokozására;

11) a szociáldemokraták pártja, a legkevésbbé fejlett tömegek gyakorlati nevelése céljából, nem vehet részt ezekkel a tömegekkel a választásokon, mert ezek a kevéssé fejlett tömegek egészen a dumáig akarnak elmenni, mégpedig törvényes úton, s így a párt a törvények semmibevevésével magától értetődően csak bizalmatlanságot kel-

tene ezekben a tömegekben, akadályozná őket abban, hogy őszintén és következetesen magukévá tegyék a dumakampány tanulságait;

12) a munkások meghatalmazottai és elektorai — minthogy rendőri módszerekkel mesterségesen kiválogatták választóik körét, minthogy megbizatásuk rövidlejáratú és szűkkörű, s minthogy a választások körül a fentebb kifejtett helyzet állt elő — semmivel sem járulhatnak hozzá ahhoz, hogy a munkásosztály széles rétegeit valóban forradalmi módon szervezzük meg;

13) a dumát nem lehet kudarcra kárhoztatni olymódon, hogy az elektoroknak az a része, amelyet a szociáldemokrácia a legjobb esetben magával tudna ragadni, otthagyja a kormányzósági választási gyűléseket;

14) a legelnyomottabb oroszországi népek proletariátusának öntudatos képviselői (a lengyel, a zsidó, a lett, a litván szociáldemokrácia) a leghatározottabban elutasítanak mindennemű részvételt a választási komédiában és a legerélyesebben harcolnak a komédia rendezői ellen;

15) a polgári demokrácia és a parasztság harcos elemeinek közvéleménye (a Parasztszövetség, a tanítók egyesülete, a Szakmai Egyesületek Szövetsége, a szocialforradalmárok pártja, a Lengyel Szocialista Párt, a lengyel haladó párt stb.) elutasítja mind a dumát, mind a dumaválasztásokon való részvételt.

Mindezt figyelembe véve, mi, az OSzDMP-hez tartozó pétervári munkások képviselőinek gyűlése, szükségesnek tartjuk a következőket:

1) feltétlen utasítsunk el mindennemű részvételt az Állami Dumában;

2) feltétlen utasítsunk el mindennemű részvételt az Állami Duma választásainak bármely szakaszában;

3) fejtsünk ki minél szélesebbkörű agitációt a nép között: magyarázzuk meg a duma igazi jellegét, oszlassuk el azt a tévhitet, amelyben Oroszország és Európa közvéleményét ringatják és mutassunk rá arra, hogy a parasztságnak az a része, amely bármi jót is vár a dumától, elkerülhetetlenül csalódni fog;

4) minden lehető — legális és illegális — módon használjuk ki a választásokkal kapcsolatban rendezett külön-

féle gyűléseket arra, hogy kifejtsük a szociáldemokraták általános nézeteit, s többek között arra, hogy bíráljuk a dumát, különösen pedig arra, hogy harcot hirdessünk az össznépi alkotmányozó gyűlésnek forradalmi úton való egybehívásáért;

5) a duma útján vívott harccal állítsuk szembe a szabadságért vívott harc forradalmi módszereit, s amikor ebben a szellemben agitálunk, fordítsunk fokozott figyelmet arra, hogy a munkásokkal és az egész néppel megismertessük a decemberi felkelésnek a tapasztalatait, amely a nép igazi szabadságáért vívott forradalmi harc magasabb fejlődési szakaszának kezdete volt;

6) a dumával kapcsolatos agitáció közben fordítsunk fokozott figyelmet a mély gazdasági és pénzügyi válságra, arra a tényre, hogy a reakciós tőkések a végsőkig fokozzák a munkások kizsákmányolását, hogy egyre nagyobb méreteket ölt a városokban a munkanélküliség, a falvakban pedig az éhínség; hogy tavasszal minden bizonnyal parasztmozgalom indul meg, hogy a hadseregben lázongások vannak, valamint azokra a körülményekre, amelyek folytán rendkívül valószínű, hogy a közeljövőben a nép ismét harcra kel s elsöpri az Állami Dumát, még mielőtt egybehívták volna, vagy pedig ez után, amikor a lakosság már végleg kiábrándult belőle;

7) használjuk fel ezt az agitációt egyebek közt arra is, hogy megbélyegezzük a liberális monarchista burzsoáziának azokat a gyáva képviselőit (például a kadetokat), akik megrontják a lakosság állampolgári öntudatát azáltal, hogy ma, amikor kegyetlen polgárháború dúl, alkotmány-illúziókat terjesztenek, hogy dumát és a dumában való részvételt ajánlanak, hogy ma, amikor a kormánynak csúfolt fegyveres banda csak vad erőszakkal tudja fenntartani uralmát, tagadják a szabadságnak és a nép óriási többsége jogainak védelmét szolgáló erőszak szükségességét.

A megírás ideje:
1906 február vége — március eleje.
Megjelent az OSzDMP Egyesített Pétervári Bizottságának külön röplapjaként. 1906 március.

AZ OROSZ FORRADALOM ÉS A PROLETARIÁTUS FELADATAI

I

Mi az oroszországi demokratikus forradalom helyzete: leverték-e a forradalmat, avagy ez ma csupán átmeneti szélcsend? Vajjon a decemberi felkelés volt a forradalom csúcspontja, s most feltartóztathatatlanul csúszunk lefelé a lejtőn egy „sipovi-alkotmányos" rendszer[44] felé? Avagy a forradalmi mozgalom általában véve nincs apadóban, hanem tovább emelkedik, s közben újabb kirobbanásra készül, újabb erőket gyüjt a szélcsend alatt, s az első sikertelen felkelés után egy második felkeléssel kecsegtet, amelynek hasonlíthatatlanul több reménye van a sikerre?

Ezek a döntő kérdések foglalkoztatják most Oroszország szociáldemokratáit. Mivel hívek maradunk a marxizmushoz, nem térhetünk ki általános frázisokkal — s ezt nem is szabad megtennünk — azoknak az objektív feltételeknek az elemzése elől, amelyek számbavétele végső soron egyszersmindenkorra eldönti ezeket a kérdéseket. S e kérdések eldöntésétől függ a szociáldemokrácia egész taktikája, a mi vitáink pedig, például vitáink a duma bojkottjáról (ezek a viták egyébként már befejezésükhöz közelednek, mivel az OSzDMP szervezeteinek többsége a bojkott mellett foglalt állást), csupán apró részecskéi ezeknek a nagy kérdéseknek.

Az imént azt mondottuk, hogy marxista nem kerülheti meg általános frázisokkal ezeket a kérdéseket. Márpedig ilyen általános frázisokat pufogtat az, aki akár csak hivatkozik is arra, hogy mi a forradalmat sohasem egyszerűen a „ragadjunk kaszát, kapát" felkiáltás értelmében

fogtuk fel, hogy mi forradalmárok voltunk akkor is, amikor nem adtuk ki közvetlenül a felkelés jelszavát, hogy mi forradalmárok maradunk a parlamenti időszakban is, amikor az bekövetkezik majd, és így tovább. Az ilyen szólamok szánalmas kibúvók, ezek a konkrét történelmi kérdés helyébe absztrakt megfontolásokat csempésznek, amelyek az égvilágon semmit sem tisztáznak és csupán a gondolatszegénység vagy a politikai fejvesztettség leplezésére szolgálhatnak. Hogy ezt egy példával támasszuk alá, hivatkozunk arra, hogyan vélekedett Marx az 1848-as német forradalomról. Ez a hivatkozás annál inkább hasznos lehet, mert több jel mutat arra, hogy a burzsoázia nálunk is, ugyanúgy mint akkor, vagy talán még élesebben, reakciós és forradalmi burzsoáziára oszlik, — ami például a nagy francia forradalomban nem volt meg. Lényegében véve az orosz forradalom helyzetére vonatkozó fent vázolt döntő kérdéseket is a németországi helyzettel összehasonlítva így fogalmazhatjuk meg (természetesen csak feltételes és korlátozott értelemben, már amennyiben a történelmi hasonlatok egyáltalában megengedhetők): 1847 vagy 1849? Vajjon a forradalom legnagyobb fellendülésének utolsó szakaszait éljük most át (mint Németország 1847-ben, amikor a német állami dumát, az úgynevezett egyesített Landtagot egybe akarták hívni és egybe is hívták), vagy pedig a forradalom végleges kimerülésének utolsó szakaszait és egy silány alkotmány szürke hétköznapjainak kezdetét (mint Németország 1849-ben)?

Marx éppen 1850-ben vetette fel ezt a kérdést, igyekezett azt eldönteni és végül el is döntötte, mégpedig nem kibúvókkal, hanem az objektív körülmények elemzéséből leszűrt egyenes válasszal. 1849-ben elfojtották a forradalmat, több felkelés kudarccal végződött, a népet megfosztották ténylegesen kivívott szabadságától, a reakció vadul üldözte a „forradalmárokat". A „Kommunisták Szövetségé"-nek (az akkori szociáldemokrata szervezetnek, amelyet ténylegesen Marx vezetett) nyilt politikai fellépése lehetetlenné vált. „Mindenütt szükségessé vált — mondja a Központi Vezetőség 1850 júniusában a szövetség tagjaihoz intézett üzenetében —, hogy egész

Németországban létrejöjjön a forradalmi párt erős, *titkos* (mindenütt a mi kiemelésünk) szervezete." A Központi Vezetőség külföldről megbízottat küld Németországba, aki „minden használható erőt a szövetség kezében" összpontosít. Marx (az 1850 márciusi „Üzenet"-ben) azt írja, hogy valószínűleg újabb fellendülésre, újabb forradalomra kerül sor, azt tanácsolja a munkásoknak, hogy önállóan szervezkedjenek, s különös nyomatékkal hangsúlyozza, hogy az egész proletariátust fel kell fegyverezni, hogy meg kell alakítani egy proletár gárdát és hogy „minden lefegyverzési kísérletet... erőszakkal kell meghiúsítani". Marx „forradalmi munkáskormányok" alakítását követeli és kifejti, milyen magatartást kell tanúsítania a proletariátusnak „az elkövetkezendő felkelés alatt és után". Marx az 1793-as jakobinus Franciaországot állítja mintaképül a német demokrácia elé (lásd „A kölni kommunista per", orosz ford. 115. és más old.)[45].

Elmúlt egy fél év. A várt fellendülés nem következett be. A szövetség erőfeszítéseit nem koronázta siker. „A forradalmi fellendülés — írta Engels 1885-ben — 1850 folyamán mindinkább valószínűtlenné, sőt lehetetlenné vált"[46]. Az 1847-es ipari válság elmúlt. Az ipar virágzásnak indult. S Marx, figyelembe véve az objektív körülményeket, élesen és határozottan felveti a kérdést. 1850 őszén kategorikusan kijelenti, hogy most, amikor a polgári társadalom termelőerői ilyen nagyszerűen fejlődnek — *„igazi forradalomról szó sem lehet"*[47].

Mint az olvasó látja, Marx nem tér ki a nehéz kérdés elől. Nem játszik ezzel a szóval: forradalom, nem csúsztat be üres absztrakciókat az égető politikai kérdés helyébe. Nem feledkezik meg arról, hogy a forradalom általában mindenképpen előrehalad, mert a polgári társadalom fejlődik, de kereken kimondja, hogy a demokratikus forradalom a szó közvetlen és szűk értelmében lehetetlen. Marx a nehéz kérdés eldöntésekor nem hivatkozik a proletariátus egyik vagy másik rétegének csüggedt vagy fáradt „hangulatára" (mint ahogyan az események mögött kullogó szociáldemokraták gyakran teszik). Nem, mindaddig, amíg nem voltak más adatai, mint a nyomott hangulat ténye (1850 márciusában), továbbra is fegyver-

kezésre és felkelésre szólított, továbbra is annak előkészítésével foglalkozott, s nem csüggesztette szkepticizmusával és tanácstalanságával a munkásokat. Csak akkor, amikor felismerte, hogy az „igazi forradalom" elkerülhetetlenül „kimerül" — csak akkor változtatta meg véleményét. S amikor megváltoztatta véleményét, Marx nyiltan és kertelés nélkül követelte a taktika gyökeres megváltoztatását, a felkelés előkészítésének teljes beszüntetését, mert a felkelés előkészítése akkor csak játék lehetett. A felkelés jelszavát nyiltan levették a napirendről. Félreérthetetlenül és határozottan elismerték, hogy „a mozgalom formája megváltozott".

Marxnak ezt a példamutatását a mai nehéz helyzetben mindig szem előtt kell tartanunk. A legnagyobb komolysággal kell elbírálnunk azt a kérdést, hogy lehetséges-e „igazi forradalom" a legközelebbi jövőben, hogy mi legyen „a mozgalom" fő „formája", hogy mi legyen a felkeléssel és annak előkészítésével, s egy harcoló politikai pártnak ezt a kérdést nyiltan és határozottan, minden kibúvó és kertelés nélkül kell eldöntenie, anélkül hogy a kérdésnek bármilyen része felett is elsiklana. Az a párt, amely nem tud világosan választ adni magának egy ilyen kérdésre, nem érdemli meg, hogy pártnak nevezzék.

II

Milyen objektív adataink vannak hát e kérdés megoldásához? Számos, mondhatni, kézenfekvő és szembeszökő tény szól amellett, hogy a „mozgalom" közvetlenül forradalmi „formája" teljesen kimerült, hogy nincs lehetőség újabb felkelésre, hogy Oroszország belépett a nyomorúságos burzsoá kvázi-alkotmányosság időszakába. A burzsoázia pálfordulása kétségtelen. A földbirtokosok elfordultak a kadetoktól és beléptek az Október 17-i Szövetségbe. A kormány máris kétkamarás „alkotmánnyal" ajándékozott meg bennünket. Az ostromállapot, a büntetőkülönítmények és a letartóztatások segítségével lehetővé teszik egy ál-duma egybehívását. A városi felkelést elnyomták, s a parasztok tavaszi megmozdulása esetleg

elszigetelt, erőtlen lesz. A földesurak eladogatják földjeiket, s ennek folytán erősödik a parasztság „csendes", polgári rétege. A felkelés leverése után csüggedés tapasztalható. Végül pedig ne feledkezzünk meg arról sem, hogy általában — hogy úgy mondjuk — könnyebb és egyszerűbb előre látni a forradalom vereségét, mint annak fellendülését, mert most a hatalom a reakció oldalán van, és a forradalmak eddig „nagyobbára" úgy fejeződtek be, hogy... befejezetlenek maradtak.

Milyen tények szólnak az ellenkező vélemény mellett? Hallgassuk meg, mit mond erről a kérdésről K. Kautsky, akinek józan felfogását minden marxista éppúgy ismeri, mint azt a képességét, hogy a legnyugodtabban, a legtárgyilagosabban és a leggondosabban tudja mérlegelni az időszerű és égető politikai kérdéseket. Kautsky nemsokára a moszkvai felkelés leverése után kifejtette felfogását „Az orosz forradalom esélyei" című cikkében. Ez a cikk oroszul is megjelent — a cenzúra miatt természetesen bizonyos torzításokkal (olyanokkal, amilyeneknek a nyomai Kautsky egy másik kitűnő munkájának, „Az agrárkérdés Oroszországban" című művének orosz fordításában is megvannak).

Kautsky nem tér ki a nehéz kérdés elől. Nem próbálja olyan üres frázisokkal elintézni a kérdést, hogy a forradalom általában legyőzhetetlen, hogy a proletárok osztálya mindig és minden körülmények között forradalmi stb. Nem, Kautsky szembenéz azzal a konkrét történelmi kérdéssel, hogy milyen esélyei vannak a jelenlegi, mostani oroszországi demokratikus forradalomnak. Kertelés nélkül azzal kezdi cikkét, hogy Oroszországból 1906 eleje óta úgyszólván kizárólag csak rossz hírek érkeznek, amelyek arra *„engednének következtetni, hogy az oroszországi forradalmat végleg leverték, hogy ez a forradalom halálán van"*. Nemcsak a reakciósok ujjonganak ezen, hanem az orosz liberálisok is, mondja Kautsky, s a teljesen megérdemelt megvető kifejezések özönét zúdítja ezekre a „szelvényvagdosó" hősökre (mint látjuk, Kautsky még nem tette magáévá azt a plehanovi elméletet, amely szerint az orosz szociáldemokratáknak „meg kell becsülniök a nem-proletár *ellenzéki* pártok támogatását").

S Kautsky részletesen elemzi ezt az önmagától kínálkozó véleményt. Kétségtelen, hogy van valami külső hasonlatosság a moszkvai munkások decemberi veresége és a párizsi munkások júniusi (1848) veresége között. A kormány mindkét esetben „kiprovokálta" a munkások fegyveres felkelését olyan időpontban, amikor a munkásosztály még nem volt eléggé megszervezve. Mindkét esetben a munkások hősies ellenállása ellenére győzött a reakció. Milyen következtetést von le mindebből Kautsky? Talán Plehanov kicsinyes intelmeinek példájára azt a tanulságot szűri le, hogy nem is kellett volna fegyvert fogni? Nem, Kautsky nem nyúl nyomban a rövidlátó és olcsó utólagos moralizáláshoz. Kautsky *megvizsgálja* az objektív tényeket, amelyek alapján el lehet dönteni azt a kérdést, hogy vajjon végleg leverték-e az orosz forradalmat.

Kautsky négy szempontból lát alapvető különbséget a proletariátus párizsi (1848-as) és moszkvai (1905-ös) veresége között. Először is, Párizs veresége egész Franciaország veresége volt. Moszkva esetében ez semmiképpen nem áll. Pétervár, Kiev, Odessza, Varsó, Lodz munkásait nem verték le. Kimerítette ugyan őket a már egy teljes éve húzódó, rettenetesen nehéz harc, de bátorságukat nem sikerült megtörni. Most összeszedik erejüket, hogy újra harcba induljanak a szabadságért.

Másodszor, még lényegesebb különbség az, hogy a parasztság 1848-ban Franciaországban a reakció oldalán állt, 1905-ben Oroszországban pedig a forradalom oldalán van. A parasztfelkelések folytatódnak. E felkelések elfojtása egész hadseregeket köt le. Ezek a hadseregek úgy feldúlják az országot, ahogy csak Németországot dúlták fel a harmincéves háborúban. A katonai büntetőkülönítmények ideig-óráig megfélemlítik a parasztokat, de csak növelik nyomorukat, fokozzák helyzetük kilátástalanságát. E büntetőkülönítmények — éppúgy, mint a harmincéves háború pusztításai — elkerülhetetlenül egyre újabb és újabb tömegeket késztetnek majd arra, hogy hadat üzenjenek a fennálló rendszernek, megakadályozzák az országban a rend helyreállítását és minden felkeléshez csatlakozzanak.

A harmadik, rendkívül fontos különbség a következő. Az 1848-as forradalmat az 1847-es válság és éhínség készítette elő. A reakció a válság befejeződésére és az ipar felvirágzására támaszkodott. „Ezzel szemben a mai oroszországi terror-rendszer következtében elkerülhetetlenül kiéleződik a gazdasági válság, amely már évek óta erősen nyomja az egész országot." Az 1905-ös éhínség következményei a legközelebbi hónapokban még megmutatkoznak. A forradalom leverése hatalmas polgárháború, háború az egész nép ellen. Ez a háború nem kerül kevesebbe, mint egy külháború, s emellett nem idegen országot dúl fel, hanem saját országunkat. Közeledik a pénzügyi csőd. S ezenkívül az új kereskedelmi egyezmények különös megrázkódtatással fenyegetik Oroszországot, sőt gazdasági világválságot is előidézhetnek. Minél tovább tart tehát a reakció terrorja, annál kétségbeejtőbb lesz az ország gazdasági helyzete, annál nagyobb lesz a felháborodás a gyűlölt rendszer ellen. „Ezek a körülmények — mondja Kautsky — legyőzhetetlenné teszik akármelyik erős mozgalmat, amely a cárizmus ellen irányul. S ilyen mozgalmakban nem lesz hiány. Erről gondoskodik majd az orosz proletariátus, amely már annyi nagyszerű tanujelét adta hősiességének és önfeláldozásának."

A negyedik különbségnek, amelyre Kautsky rámutat, az orosz marxisták szempontjából különös jelentősége van. Mostanában sajnos igen elszaporodtak nálunk azok, akik valamilyen szánalmas, lényegében tisztára kadet magatartásra való vihogással emlegetik a „browningokat" és a „harci csoportokat". Senki sincs nálunk, aki bátran és nyiltan — mint annakidején Marx — kijelentse, hogy a felkelés lehetetlen, és hogy kár arra tovább készülni. De vihogni a forradalmárok harci akcióin — ezt nagyon szeretjük. Marxistáknak nevezzük magunkat, de lehetőleg kitérünk a felkelés *katonai* oldalának elemzése elől (márpedig Marx és Engels mindig komoly jelentőséget tulajdonított a felkelés katonai oldalának[48]), s a doktriner utólérhetetlen nagyképűségével kijelentjük: „nem kellett volna fegyvert fogni . . ." Kautsky másként jár el. Bármilyen kevés adata volt is még a felkelésről, mégis igyekszik alaposan megfontolni a kérdés katonai oldalát is.

A tömegek által kidolgozott, új harci formaként igyekszik megítélni a mozgalmat, nem pedig úgy, ahogy a mi forradalmi Kuropatkinaink ítélik meg az ütközeteket, mondván: ha adnak, fogadd el, ha ütnek, szaladj el; ha megvertek, lám mi a tanulság: nem kellett volna fegyvert fogni!

„A párizsi júniusi csata is — mondja Kautsky —, a moszkvai decemberi csata is barikádharc volt. Az első azonban katasztrófa volt, ez a régi barikád-taktika vége. A második az új barikád-taktika kezdete. S ennyiben felül kell vizsgálnunk azt a nézetet, amelyet Marx «Osztályharcok» című művéhez írt előszavában Engels kifejtett, vagyis azt a nézetet, hogy a barikádharcok korszaka végleg elmúlt[49]. Valójában csak a *régi* barikád-taktika korszaka múlt el. Ezt bizonyította be a moszkvai csata, amelyben a felkelők maroknyi csoportjának két héten át sikerült tartania magát a modern tüzérség minden fegyverével ellátott katonai túlerővel szemben."

Ezt mondja Kautsky. Nem temeti a felkelést, amiért az első kísérlet kudarccal végződött. Nem hánytorgatja fel a kudarcot, hanem *kutatja*, hogyan alakul ki és fejlődik az új, fejlettebb harci forma, továbbá elemzi, mi a jelentősége a hadseregben észlelhető bomlásnak és elégedetlenségnek, mi a jelentősége annak a segítségnek, amelyet a városi lakosság nyujtott a munkásoknak, s mi a jelentősége a tömegsztrájk és a felkelés kombinációjának. Megvizsgálja, hogyan *képezi ki magát* a proletariátus a felkelésre. Felülvizsgálja az elavult hadászati elméleteket, s ezzel felszólítja az egész pártot, hogy dolgozza fel és tegye magáévá a moszkvai tapasztalatokat. Az egész mozgalmat a sztrájkból a felkelésbe való átmenetnek tekinti, s igyekszik tisztázni, hogyan kell a munkásoknak egyesíteniök a sztrájkot és a felkelést, hogy sikert érjenek el.

Kautsky a következő szavakkal fejezi be cikkét: „Ezek Moszkva tanulságai. Hogy e tanulságok mennyiben befolyásolják majd az eljövendő harc formáit, ezt ebben a pillanatban innen (vagyis Németországból) nem láthatjuk előre. Az orosz forradalom valamennyi korábbi megnyilvánulásában csakugyan mindeddig a szervezetlen tömegek ösztönös kitörését láttuk, e megnyilvánulások közül egyik

sem volt előre megtervezve és előkészítve. Valószínű, hogy bizonyos ideig így lesz a jövőben is.

De ha ma még nem is lehet határozottan megjövendölni az eljövendő harci formákat, mégis minden jel arra vall, hogy feltétlenül készen kell lennünk további csatákra, hogy a mostani félelmetes (unheimliche) nyugalom csupán vihar előtti szélcsend. Az októberi megmozdulás megmutatta a városi és falusi tömegeknek, milyen erőt tudnak kifejteni. A januári reakció azután olyan szakadékba taszította őket, ahol minden csupa gyötrelem. Ebben a szakadékban minden buzdítja, lázadásra ösztönzi a tömegeket, és minden árat hajlandók megfizetni, csakhogy kiszabaduljanak ebből a szakadékból. Nemsokára ismét felkelnek a tömegek, nemsokára még nagyobb erővel lépnek akcióba! Az ellenforradalom hadd üljön diadalt a szabadságért harcoló hősök tetemei felett: már közeledik e diadalünnep vége, ránkvirrad a vörös hajnal, közeleg a *proletárforradalom.*"

III

A felvázolt kérdés az egész szociáldemokrata taktika döntő kérdése. A küszöbön álló pártkongresszusnak elsősorban ezt a kérdést kell eldöntenie, mégpedig a lehető legvilágosabban és egyértelműen, s a párt valamennyi tagjának, valamennyi öntudatos munkásnak nyomban minden erejét megfeszítve arra kell törekednie, hogy minden részletre kiterjedő anyagot gyűjtsön a kérdés eldöntéséhez, megvitassa ezt az anyagot, s olyan küldötteket delegáljon a kongresszusra, akik teljesen felkészültek komoly és felelősségteljes feladatukra.

A kongresszusi küldöttválasztásoknak a taktikai platformok teljes tisztázása alapján kell lezajlaniok. S lényegében a felvetett kérdésre adott ilyen vagy amolyan következetes és határozott válasz dönti el a szociáldemokrata taktikai platform minden részletét.

Vagy — vagy.

Vagy elismerjük, hogy most „igazi forradalomról szó sem lehet". Ez esetben ezt nyíltan és a leghatározottabban, mindenki füle hallatára meg kell mondanunk,

hogy ne tévesszük meg sem önmagunkat, sem a proletariátust, sem a népet. Ez esetben feltétlenül el kell utasítanunk — mint a proletariátus *közvetlen* feladatát — a demokratikus forradalom végigvitelét. Ez esetben kötelességünk, hogy teljesen levegyük a napirendről a felkelés kérdését, beszüntessünk minden néven nevezendő munkát, amely a harci csoportok felfegyverzését és szervezését szolgálja, mert a felkelésdi méltatlan egy munkáspárthoz. Ez esetben el kell ismernünk, hogy a forradalmi demokrácia erői kimerültek, és közvetlen feladatunknak kell tekintenünk, hogy támogassunk egyes liberális demokrata rétegeket, amelyek az alkotmányos rendszerben reális ellenzéki erőt képviselnek. Ez esetben az Állami Dumát parlamentnek kell tekintenünk, még ha silány parlamentnek is, s nemcsak a választásokon kell részt vennünk, hanem magában a dumában is. Ez esetben elsősorban az a feladatunk, hogy legalizáljuk a pártot, hogy megfelelőképpen módosítsuk a pártprogrammot, hogy egész munkánkat a „törvényes" keretekhez alkalmazzuk, vagy legalább is csak minimális és alárendelt szerepet engedjünk az illegális munkának. Ez esetben a szakszervezetek szervezését ugyanolyan elsőrendű fontosságú pártfeladatnak ismerhetjük el, mint amilyen az előző történelmi időszakban a fegyveres felkelés volt. Ez esetben le kell vennünk a napirendről a parasztmozgalom forradalmi jelszavait is (például a földesúri földek elkobzásának a jelszavát), mert ezek a jelszavak gyakorlatilag a felkelés jelszavai, márpedig méltatlan felkelésdi volna, ha felkelést hirdetnénk, anélkül hogy katonailag komolyan felkészültünk volna rá, anélkül hogy hinnénk benne. Ez esetben nemcsak az ideiglenes forradalmi kormányról, hanem az úgynevezett „forradalmi önkormányzatról" sem szabad többé beszélnünk, mert a tapasztalatok azt mutatták, hogy azok az intézmények, amelyeket helyesen vagy helytelenül ezzel a kifejezéssel jelölnek, a körülmények folytán ténylegesen a felkelés szerveivé, a forradalmi kormány csíráivá változnak.

Vagy pedig elismerjük, hogy most igenis lehet szó és kell is hogy szó legyen igazi forradalomról. Elismerjük, hogy a közvetlen forradalmi harc új és magasabb formái

elkerülhetetlenek, vagy legalább is nagyon valószínűek. Ez esetben legyen a proletariátus legfőbb politikai feladata, egész munkájának idegszála, egész szervezeti *osztály*-tevékenységének lelke *a demokratikus forradalom végigvitele.* Ha bármiképpen megpróbálnánk kibújni ez alól a feladat alól, ez ebben az esetben csak annyit jelentene, hogy az osztályharc fogalmát az osztályharc Brentano-féle értelmezéséig[60] süllyesztjük le, s hogy a proletariátust a liberális monarchista burzsoázia csatlósává tesszük. Ez esetben a párt legfontosabb és központi politikai feladata az, hogy előkészítse az erőket és megszervezze a proletariátust a fegyveres felkelésre, a legfejlettebb harci formára, amelyet a mozgalom elért. Ez esetben kötelességünk, hogy kritikailag, a legközvetlenebb gyakorlati célok szempontjából tanulmányozzuk a decemberi felkelés tapasztalatait. Ez esetben megtízszerezett erőfeszítéssel igyekeznünk kell harci csoportokat szervezni és ezeket felfegyverezni. Ez esetben partizánharcokkal is készülnünk kell a felkelésre, mert nevetséges volna, ha kizárólag feljegyzésekkel és lajstromozásokkal „készülődnénk". Ez esetben úgy kell vennünk, hogy a polgárháborút megüzenték és az folyik, s a pártot *egész* tevékenységében a következő elvnek kell vezérelnie: „ha már háború van, vívjuk meg katonamódra". Ez esetben feltétlenül szükség van arra, hogy a proletariátus kádereit *támadó* harcokra neveljük. Ez esetben logikusan és következetesen járunk el, ha forradalmi jelszavakat adunk a parasztság tömegeinek. Előtérbe kerül az a feladat, hogy harci egyezményeket kössünk a forradalmi és csakis a forradalmi demokráciával: a polgári demokrácia kettéoszlásának alapja éppen a felkelés kérdése. Akik a felkelés mellett vannak, azokkal a proletariátus „együtt üt", jóllehet „külön úton jár"; akik a felkelés ellen vannak, azok ellen kíméletlenül harcolunk, vagy eltaszítjuk őket, mint megvetett képmutatókat és jezsuitákat (kadetok). Ez esetben azt állítjuk egész agitációnk középpontjába, hogy a nyílt polgárháborúból kiindulva bíráljuk és leleplezzük az alkotmány-illúziókat, azokat a körülményeket és feltételeket állítjuk előtérbe, amelyek feltartóztathatatlanul előkészítik a spontán forradalmi kitöréseket. Ez esetben a dumát nem parlamentnek ismer-

jük el, hanem rendőri hivatalnak, s elutasítjuk, hogy bármiképpen is részt vegyünk a választási komédiában, mert ez megrontaná és dezorganizálná a proletariátust. A munkásosztály pártjának szervezetét ez esetben (mint Marx tette 1849-ben) egy „erős titkos szervezetre" kell alapoznunk, amelynek külön apparátussal kell rendelkeznie a „nyílt akciók" céljaira, s amelynek különleges csápjai ki kell hogy nyúljanak minden legális egyesületbe és intézménybe, a munkásszakszervezetektől egészen a legális sajtóig.

Röviden: vagy elismerjük, hogy a demokratikus forradalom véget ért, levesszük a napirendről a felkelés kérdését és „alkotmányos" útra lépünk. Vagy pedig elismerjük, hogy a demokratikus forradalom folytatódik, előtérbe helyezzük e forradalom betetőzésének feladatát, kifejlesztjük és a gyakorlatban alkalmazzuk a felkelés jelszavát, polgárháborút hirdetünk és kíméletlenül megbélyegzünk minden alkotmány-illúziót.

Aligha kell külön kijelentenünk az olvasónak, hogy mi határozottan a pártunk előtt álló kérdés *utóbbi* megoldásáért szállunk síkra. A mellékletben közölt taktikai platform hivatott arra, hogy összefoglalja és rendszeresen kifejtse nézeteinket, amelyeket a kongresszuson és a kongresszus előkészítésével kapcsolatos egész munka folyamán érvényesíteni kívánunk. Ezt a platformot nem szabad véglegesnek tekinteni, ez a taktikai kérdések tisztázását szolgáló fogalmazvány és azoknak a határozatoknak és döntéseknek első vázlata, amelyekért a pártkongresszuson síkra fogunk szállni. Ezt a platformot az azonos nézeteket valló egykori „bolsevikok" (köztük a „Proletarij" szerkesztői és munkatársai) magánmegbeszélésein megvitattuk, — a platform kollektív munka eredménye.

„Partyijnije Izvesztyija" 2. sz.
1906 március 20.
Aláírás: Bolsevik.

TAKTIKAI PLATFORM AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA SZÁMÁRA

HATÁROZATTERVEZETEK AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA SZÁMÁRA[41]

Megjelent: „Partyijnije Izvesztyija"
2. sz. 1906 március 20.

Azt a tizenegy határozati javaslatot, amelyet itt az olvasó elé terjesztünk, azonos nézeteket valló elvtársak egy csoportja — a „Proletarij" több egykori szerkesztője és munkatársa, valamint néhány gyakorlati pártmunkás — szerkesztette. Ez nem végleges tervezet, hanem csak vázlat, amelynek az a célja, hogy lehetőleg teljes képet nyujtson a párt egy bizonyos része által vallott taktikai nézetek összességéről és megkönnyítse a rendszeres vitát, amely most az Egyesített Központi Bizottság felhívására pártunk valamennyi körében és szervezetében megindul.

A taktikai határozati javaslatokat az Egyesített Központi Bizottság ismert röpiratában javasolt kongresszusi napirendnek megfelelően állítottuk össze[52]. A párt tagjai azonban korántsem kötelesek erre a napirendre szorítkozni. Minthogy részletesen ki akarjuk fejteni valamennyi taktikai nézetet, okvetlenül szükségesnek tartottuk, hogy két olyan kérdéssel is foglalkozzunk, amely nem szerepel az Egyesített Központi Bizottság napirendjén; ezek: „A demokratikus forradalom mai szakasza" és „A proletariátus osztályfeladatai a demokratikus forradalom mai szakaszában". Ha nem tisztázzuk ezeket a kérdéseket, nem vitathatjuk meg az inkább részletekbe menő taktikai kérdéseket. Ezért azt javasoljuk a kongresszusnak, hogy tűzze napirendre a következő általános kérdést: „A demokratikus forradalom mai szakasza és a proletariátus osztályfeladatai".

Ami agrárprogrammunkat és a parasztmozgalomhoz való viszonyunkat illeti, erről a kérdésről külön brosúrát

kell majd kiadni*. Ezenkívül az Egyesített Központi Bizottság külön bizottságot küldött ki, amely ehhez a kérdéshez kidolgozza a kongresszusi beszámolót[53].

Amidőn közzétesszük határozat-vázlatainkat, felszólítjuk a párt valamennyi tagját, hogy vegyen részt azok megvitatásában, módosításában és kiegészítésében. Írásbeli javaslatok és tervezetek pártunk szervezetei révén továbbíthatók az OSzDMP Szentpétervári Bizottságához, s ez meg eljuttatja őket ahhoz a csoporthoz, amely a határozattervezeteket kidolgozta.

A DEMOKRATIKUS FORRADALOM MAI SZAKASZA

Figyelembe véve:

1) hogy az Oroszországot sujtó gazdasági és pénzügyi válság, mely a termelőerők tömeges megsemmisülésével és a nép példátlan anyagi romlásával jár, egyáltalán nem enyhül, sőt ellenkezőleg, egyre terjed és mindinkább kiéleződik, s a városokban szörnyű munkanélküliséget, a falvakban pedig éhínséget idéz elő;

2) hogy a nagytőkés és a földbirtokos osztály, amelyet rettegéssel tölt el a kiváltságait és rablóérdekeit fenyegető nép forradalmi öntevékenysége, éles fordulattal feladja ugyan ellenzékiségét, s a forradalom elfojtása céljából igyekszik megegyezésre lépni az önkényuralommal, de a kispolgárság és a parasztság újabb rétegeiben mégis egyre terjednek és erősödnek a politikai szabadság és a társadalmi-gazdasági átalakulások tényleges megvalósítására irányuló követelések;

3) hogy a jelenlegi reakciós kormány valójában a régi önkényuralom fenntartására törekszik, lábbal tiporja mindazokat a szabadságjogokat, amelyeket maga kihirdetett, csak tanácskozási jogot biztosít s csak a vagyonos osztályok felső rétegeinek, durván meghamisítja a népképviseletet, országszerte bevezeti a katonai megtorlások, a kegyetlen kínzások és a tömeges kivégzések rendszerét, soha nem látott mértékben fokozza a rendőri

* Lásd ebben a kötetben 161–194. old. — *Szerk.*

és közigazgatási önkényt, ezáltal forrongást és elégedetlenséget idéz elő a burzsoázia széles rétegeiben, haragot és felháborodást kelt a proletariátus és a parasztság tömegeiben, s előkészíti a talajt egy újabb, nagyobbszabású és élesebb politikai válsághoz;

4) hogy az 1905 végén lezajlott események menete — a tömegsztrájkok a városokban, a lázongás a falvakban és a decemberi fegyveres felkelés, amelyre az a törekvése indította a népet, hogy megvédje a kivívott, majd a kormány által elvett szabadságjogokat, végül pedig a szabadságért küzdő mozgalom kegyetlen katonai elfojtása — bebizonyította és megmutatta a nép nagy tömegeinek, milyen hiábavalók az alkotmány-illúziók és milyen károsak olyan időkben, amikor a szabadságért vívott harc elérte a nyílt polgárháborúra jellemző feszültséget;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy az oroszországi demokratikus forradalom nem apad, sőt ellenkezőleg, újabb fellendülés felé halad, s ezért a viszonylagos nyugalom mai időszakát nem szabad a forradalmi erők vereségének tekintenünk, hanem olyan időszaknak kell tekintenünk, amelyben forradalmi energiát gyűjtünk, leszűrjük a megtett szakaszok politikai tapasztalatait, új néprétegeket vonunk be a mozgalomba, s ilymódon egy újabb, még hatalmasabb forradalmi támadást készítünk elő;

2) hogy a szabadságért küzdő mozgalom fő formája ma nem a kvázi-alkotmányosság talaján vívott legális harc, hanem a nép nagy tömegeinek közvetlen forradalmi mozgalma, azoknak a tömegeknek a mozgalma, amelyek lerombolják a rendőri-hűbéri törvényeket, forradalmi jogot teremtenek, s erőszakkal megsemmisítik a nép elnyomását szolgáló szerveket;

3) hogy a proletariátusnak, mint a mai társadalom élenjáró osztályának érdekei megkövetelik, hogy kíméletlenül harcoljunk ama alkotmány-illúziók ellen, amelyeket a liberális-monarchista burzsoázia (a kadet párt is) szűkkörű osztályérdekeinek leplezése céljából terjeszt, és amelyek a polgárháború időszakában rendkívül bomlasztó hatással vannak a nép politikai öntudatára.

A FEGYVERES FELKELÉS

Figyelembe véve:

1) hogy Oroszország mai demokratikus forradalmának egész története általában véve azt mutatja, hogy a mozgalom szakadatlanul felfelé ível s az önkényuralom elleni harc egyre inkább tömeges, az egész országot felölelő, erélyes és támadó harccá válik;

2) hogy az októberi politikai sztrájk, amely elsöpörte a Buligin-dumát és az elemi politikai szabadságjogok kihirdetésére kényszerítette az önkényuralmi kormányt, megmutatta a proletariátus gigászi erejét és bebizonyította, hogy a proletariátus, osztályszervezeteinek minden fogyatékossága ellenére is, végre tud hajtani egyöntetű országos akciókat;

3) hogy a békés általános sztrájk a mozgalom további fejlődése során elégtelennek bizonyult, a sztrájk elszigetelt alkalmazása pedig nem vezet célra és szétforgácsolja a proletariátus erőit;

4) hogy később az egész forradalmi mozgalom elemi erővel elvezetett a decemberi fegyveres felkeléshez, amelyben nemcsak a proletariátus, hanem a városi szegénynép és a parasztság újabb rétegei is fegyvert fogtak, hogy a reakciós kormány merénylete ellen megvédjék a nép által kivívott szabadságjogokat;

5) hogy a decemberi felkelés új barikád-taktikát hozott létre és általában bebizonyította, hogy a nép még a korszerű katonaság ellen is folytathat nyílt fegyveres harcot;

6) hogy a néptömegek az alkotmányos kormányzatra vonatkozó ígéretek ellenére bevezetett katonai-rendőri diktatúra láttán mindinkább tudatára ébrednek annak, hogy küzdeniök kell a reális hatalomért, mert a forradalmi nép ezt a hatalmat csak az önkényuralom erői ellen vívott nyílt harcban veheti kezébe;

7) hogy az önkényuralom gyengíti és demoralizálja fegyveres erőit, amikor arra használja fel őket, hogy fegyveresen leigázza a lakosságot, amelynek soraiból a katonák kikerültek, amikor nem hajtja végre az időszerűvé vált és a hadsereg minden becsületes tagja által követelt

katonai reformokat, amikor nem tesz intézkedéseket a tartalékosok kétségbeejtő helyzetének könnyítésére, s csak a rendőri kaszárnyaszigor fokozásával válaszol a katonák és matrózok követeléseire;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a fegyveres felkelés ma nemcsak a szabadságért vívott harc elengedhetetlen eszköze, hanem egyben a mozgalomnak már ténylegesen elért fejlődési foka, amelyen a mozgalom az újabb politikai válság fokozódása és kiéleződése következtében kezd áttérni a fegyveres harc védelmi formáiról támadó formáira;

2) hogy az általános politikai sztrájkot a mozgalom mai szakaszában nem annyira önálló harci eszköznek, mint inkább a felkelés segédeszközének kell tekintenünk; hogy tehát e sztrájk időpontjának kiválasztásakor, a sztrájk által felölelendő vidék és munkaterületek kiválasztásakor alkalmazkodnunk kell a fő harci forma, a fegyveres felkelés időpontjához és feltételeihez;

3) hogy a párt propaganda- és agitációs munkájában fokozott figyelmet kell fordítanunk a decemberi felkelés gyakorlati tapasztalatainak tanulmányozására, a felkelés katonai vonatkozású bírálatára és a jövőben felhasználandó közvetlen tanulságok leszűrésére;

4) hogy még erélyesebben törekednünk kell a harci csoportok számának növelésére, szervezetük és mindenféle fegyverrel való ellátásuk megjavítására, s emellett a tapasztalatok szerint nemcsak a párthoz tartozó harci csoportokat kell szerveznünk, hanem a párttal szimpatizáló és a teljesen pártonkívüli harci csoportokat is;

5) hogy még fokozottabb munkát kell kifejtenünk a hadseregben, szem előtt tartva, hogy a mozgalom sikeréhez nem elegendő a hadseregben végbemenő forrongás, hanem a hadsereg szervezett, forradalmi-demokrata elemeivel való közvetlen megegyezés is szükséges, hogy a leghatározottabb támadó akciókat indíthassuk a kormány ellen;

6) hogy a növekvő parasztmozgalomra való tekintettel, amely a legközelebbi jövőben valóságos felkelésben robbanhat ki, igyekeznünk kell egyesíteni a munkások

és parasztok akcióit, lehetőleg közös és egyidejű harci megmozdulások szervezése céljából.

PARTIZÁN HARCI AKCIÓK

Figyelembe véve:

1) hogy a decemberi felkelés óta Oroszországban úgyszólván sehol sem szűntek meg teljesen a harci akciók, amelyek most a forradalmi nép részéről az ellenség ellen intézett egyes partizántámadásokban nyilvánulnak meg;

2) hogy ezek a partizánharcok, amelyek elkerülhetetlenek, amikor két ellenséges fegyveres erő szembenáll egymással és amikor az átmenetileg felülkerekedő erő kegyetlen katonai megtorlásokat alkalmaz a másikkal szemben, egyben az ellenség dezorganizálását is szolgálják és előkészítik a későbbi nyílt, tömeges fegyveres akciókat;

3) hogy az ilyen akciók azért is szükségesek, mert harci nevelésben és katonai kiképzésben részesítik harci csoportjainkat, amelyek a decemberi felkelés idején számos vidéken nem voltak gyakorlatilag felkészülve a számukra új feladat megoldására;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a pártnak a mai időszakban elvileg megengedhetőnek és célszerűnek kell nyilvánítania a párthoz tartozó vagy a párttal szimpatizáló harci csoportok partizánakcióit;

2) hogy a partizánharcot, jellegének megfelelően, úgy kell megszerveznünk, hogy egyben neveljük vele azokat a káderet, akik a felkelés idején vezetik majd a munkástömegeket, és tapasztalatokat gyüjtsünk támadó és rajtaütésszerű harci akciókhoz;

3) hogy az ilyen akciók legfontosabb közvetlen feladatának a kormányzati, rendőri és katonai apparátus szétzúzását és a lakossággal erőszakoskodó, a lakosságot megfélemlíteni igyekvő aktív feketeszázas szervezetek elleni könyörtelen harcot kell tekintenünk;

4) hogy olyan harci akciók is megengedhetők, amelyek-

nek az a célja, hogy az ellenségtől, vagyis az önkényuralmi kormánytól pénzt zsákmányoljunk, és ezt a pénzt a felkelés céljaira fordítsuk, ugyanakkor azonban gondosan ügyelnünk kell arra, hogy a lakosság érdekeit minél kevesebb sérelem érje;

5) hogy a partizánharcot, a párt ellenőrzése alatt kell folytatnunk, mégpedig olymódon, hogy ne fecséreljük hiába a proletariátus erőit és figyelembe vegyük az egyes vidékek munkásmozgalmának helyi adottságait és a nagy tömegek hangulatát.

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY ÉS A FORRADALMI HATALOM HELYI SZERVEI

Figyelembe véve:

1) hogy az önkényuralmi kormány ellen irányuló forradalmi mozgalom a fegyveres harcra való átmenet során eleddig elszigetelt helyi felkelések formáját öltötte;

2) hogy ebben a nyílt harcban a helyi lakosságnak azok az elemei, amelyek határozottan szembe tudnak szállni a régi hatalommal (csaknem kizárólag a proletariátus és a kispolgárság haladó rétegei), rákényszerültek olyan szervezetek létesítésére, amelyek ténylegesen az új forradalmi hatalom csírái voltak: a munkásküldöttek szovjetje Pétervárott, Moszkvában és más városokban, a katonaküldöttek szovjetje Vladivosztokban, Krasznojarszkban stb., a vasutasbizottságok Szibériában és a délvidéken, a parasztbizottságok Szarátov kormányzóságban, a városi forradalmi bizottságok Novorosszijszkban és más városokban, s végül a választott falusi szervek a Kaukázusban és a Balti határterületen;

3) hogy a felkelés kezdeti, embrionális formájának megfelelően a felkelésnek ezek a szervei is ugyanolyan elszigeteltek, esetlegesek, tevékenységükben határozatlanok voltak és nem támaszkodtak a forradalom szervezett fegyveres erejére, — s ezért már az ellenforradalmi seregek legelső támadásaikor elkerülhetetlenül pusztulásra voltak kárhoztatva;

4) hogy csakis az ideiglenes forradalmi kormány,

a győzelmes felkelésnek ez a szerve törheti meg a reakció minden ellenállását, biztosíthatja a választási agitáció teljes szabadságát, és hívhatja egybe az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján az alkotmányozó gyűlést, amely ténylegesen meg tudja valósítani a nép egyeduralmát és a proletariátus minimális társadalmi és gazdasági követeléseit;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a forradalom végigvitele céljából a proletariátusra most az a sürgető feladat hárul, hogy a forradalmi demokráciával együtt mozdítsa elő a felkelés egyesítését s a felkelés egyesítő szervének megteremtését egy ideiglenes forradalmi kormány formájában;

2) hogy a forradalmi kormányra háruló feladat sikeres teljesítésének egyik feltétele az, hogy mindazokban a városokban és községekben, amelyek csatlakoznak a felkeléshez, az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján helyi forradalmi önkormányzati szervek jöjjenek létre;

3) hogy az erőviszonyoktól függően pártunk meghatalmazottai a forradalmi polgári demokráciával együtt részt vehetnek az ideiglenes forradalmi kormányban, mégpedig formailag azzal a feltétellel, hogy a párt ellenőrzi meghatalmazottait, lényegileg pedig azzal a feltétellel, hogy síkraszállnak a munkásosztály önálló érdekeiért és állhatatosan őrködnek a szociáldemokrácia függetlensége felett, mert a szociáldemokrácia a teljes szocialista átalakulásra törekszik s ennyiben engesztelhetetlenül szembenáll minden polgári párttal;

4) hogy függetlenül attól, lehetséges lesz-e a szociáldemokrácia részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban, a proletariátus legszélesebb rétegeiben népszerűsíteni kell azt a gondolatot, hogy a forradalom vívmányainak megőrzése, megszilárdítása és kiterjesztése céljából a felfegyverzett és a szociáldemokrácia által vezetett proletariátusnak állandóan nyomást kell gyakorolnia az ideiglenes kormányra.

A MUNKÁSKÜLDÖTTEK SZOVJETJEI

Figyelembe véve:

1) hogy a munkásküldöttek szovjetjei a politikai tömegsztrájkok talaján spontánul jönnek létre, mint a munkások nagy tömegeinek pártonkívüli szervezetei;

2) hogy ezek a szovjetek a harc folyamán elkerülhetetlenül megváltoznak, mégpedig összetételükben is, mivel felveszik soraikba a kispolgárság legforradalmibb elemeit, és tevékenységük tartalmát tekintve is, mivel pusztán sztrájkszervezetekből az általános forradalmi harc szerveivé válnak;

3) hogy mivel e szovjetek a forradalmi hatalom csírái, erejük és jelentőségük teljesen a felkelés erejétől és sikerétől függ;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártnak részt kell vennie a munkásküldöttek szovjetjeiben, ezekben a pártonkívüli szervekben, s a párt tagjaiból minden egyes szovjetben okvetlenül minél erősebb csoportot kell alakítania és a párt egész tevékenységével szigorú összhangban irányítania kell e csoportok tevékenységét;

2) hogy az ilyen szervezetek létesítése bizonyos körülmények között feladata lehet pártunk helyi szervezeteinek, mégpedig abból a célból, hogy kiszélesítsük és elmélyítsük a szociáldemokráciának a proletariátusra és a proletariátusnak a demokratikus forradalom menetére és kimenetelére gyakorolt befolyását;

3) hogy a munkásküldöttek szovjetjeibe, ezekbe a pártonkívüli szervekbe, be kell vonni a munkásság minél szélesebb rétegeit, s úgyszintén a forradalmi demokrácia képviselőit is, különösen a parasztok, a katonák és a matrózok közül;

4) hogy a munkásküldöttek szovjetjei tevékenységének és hatáskörének kiterjesztésekor rá kell mutatnunk arra, hogy az ilyen szervek elkerülhetetlenül bukásra vannak kárhoztatva, ha nem támaszkodnak a forradalmi katonaságra és nem döntik meg a kormány hatalmi intézményeit (vagyis ha nem alakulnak át ideiglenes forradalmi kor-

mánnyá); éppen ezért minden forradalmi helyzetben a nép felfegyverzése és a proletariátus katonai szervezetének erősítése e szervek egyik legfőbb feladatának tekintendő.

VISZONYUNK A POLGÁRI PÁRTOKHOZ

Figyelembe véve:

1) hogy a szociáldemokrácia mindig elismerte minden olyan ellenzéki és forradalmi mozgalom támogatásának szükségességét, amely Oroszország fennálló társadalmi és politikai rendje ellen irányul;

2) hogy ma, amikor a forradalom nyílt megmozdulásra készteti a különböző osztályokat és ezen a talajon politikai pártok alakulnak ki, a szociáldemokrácia égető feladata, hogy meghatározza e pártok osztálytartalmát, számbavegye az osztályok mai kölcsönös viszonyát és ennek megfelelően meghatározza, milyen legyen a szociáldemokrácia viszonya a különböző pártokhoz;

3) hogy a demokratikus forradalom mai szakaszában a munkásosztály fő feladata a forradalom végigvitele, s ezért a szociáldemokráciának, a többi párthoz való viszonyának meghatározásakor, elsősorban azt kell figyelembe vennie, mennyiben képes egyik vagy másik párt tevékenyen harcolni ezért a célért;

4) hogy ebből a szempontból Oroszország nemszociáldemokrata pártjai (a reakciós pártoktól eltekintve) két fő csoportra oszlanak: liberális-monarchista pártokra és forradalmi-demokrata pártokra;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a liberális-monarchista pártok jobbszárnya (az október 17-i szövetség, a jogrend pártja, a kereskedő- és iparospárt stb.) a földbirtokosok, valamint a kereskedelmi és ipari nagyburzsoázia osztályszervezeteiből áll, amelyek nyilvánvalóan ellenforradalmiak, de a hatalom elosztását illetően még nem jutottak végleg megegyezésre az önkényuralmi bürokráciával; hogy a proletariátus pártjának saját céljaira fel kell használnia ezt a még le nem zárult konfliktust, de ugyan-

akkor kérlelhetetlenül harcolnia kell ezek ellen a pártok ellen;

2) hogy a liberális-monarchista pártok balszárnya (a demokratikus reformpárt, a kadetok stb.), amely nem meghatározott osztályszervezetekből áll, állandóan ingadozik egyrészt a demokratikus kispolgárság, másrészt a nagyburzsoázia ellenforradalmi elemei között, egyrészt a népre igyekszik támaszkodni, másrészt fél a nép forradalmi öntevékenységétől, s törekvései nem lépik túl egy olyan rendezett polgári társadalom kereteit, amelyet a monarchia és a kétkamarás rendszer véd a proletariátus támadása ellen; a szociáldemokráciának e pártok tevékenységét fel kell használnia a nép politikai nevelésére, képmutatóan demokratikus frázisaikkal szembeállítva a proletariátus következetes demokratizmusát, és kíméletlenül leleplezve az általuk táplált alkotmány-illúziókat;

3) hogy a forradalmi demokrata pártok és szervezetek (a szociálforradalmárok pártja, a Parasztszövetség, a félig szakmai egyesületek és a félig politikai egyesületek egy része stb.) fejezik ki leginkább a parasztság és a kispolgárság nagy tömegeinek érdekeit és álláspontját, minthogy határozottan szembeszállnak a földesúri földbirtokkal és a hűbéri állammal, igyekeznek következetesen érvényesíteni a demokratizmust, és lényegében burzsoádemokratikus feladataikat többé-kevésbbé ködös szocialista ideológia köntösébe próbálják öltöztetni; a szociáldemokrácia lehetségesnek és szükségesnek tartja, hogy ezekkel a pártokkal harci egyezményeket kössön, de ugyanakkor fáradhatatlanul le kell lepleznie álszocialista jellegüket és harcolnia kell ama törekvésük ellen, hogy elkenjék a proletár és a kistulajdonos közötti osztályellentétet;

4) hogy a szociáldemokrácia és a forradalmi demokrácia ilyen ideiglenes harci egyezményeinek legközelebbi politikai célja az, hogy forradalmi úton teljhatalommal rendelkező, össznépi alkotmányozó gyűlést hívjanak egybe az általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójog alapján;

5) hogy a mai körülmények között csak olyan elemek-

kel lehetséges és célszerű ideiglenes harci egyezményeket kötni, akik harci eszközként elismerik és tevékenyen támogatják a fegyveres felkelést.

VISZONYUNK A NEMZETISÉGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTOKHOZ

Figyelembe véve:

1) hogy a forradalom folyamán Oroszország valamennyi nemzetiségének proletariátusát egyre inkább egybeforrasztja a közös harc;

2) hogy ez a közös harc egyre közelebb hozza egymáshoz Oroszország különböző nemzetiségi szociáldemokrata pártjait;

3) hogy sok városban a korábbi föderatív pártbizottságok helyett máris megalakulnak valamennyi helyi nemzetiségi szociáldemokrata szervezet egyesített bizottságai;

4) hogy a nemzetiségi szociáldemokrata pártok többsége ma már nem ragaszkodik a föderáció elvéhez, amelyet az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusa joggal elvetett;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a legerélyesebb intézkedéseket kell foganatosítanunk Oroszország valamennyi nemzetiségi szociáldemokrata pártjának egy egységes Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban való mielőbbi egyesítése céljából;

2) hogy az egyesülés alapja minden egyes vidék valamennyi szociáldemokrata szervezetének teljes egybeolvadása kell hogy legyen;

3) hogy a pártnak ténylegesen gondoskodnia kell a különböző nemzetiségű szociáldemokrata proletárok valamennyi pártszerű érdekének és szükségletének kielégítéséről, számolva kultúrájuk és életmódjuk sajátosságaival is; ennek módozatai a következők lehetnek: külön konferenciákat szervez az illető nemzetiség szociáldemokratái számára, a nemzetiségi kisebbségnek képviseletet ad

a helyi, területi és központi pártszervekben, külön irodalmi, kiadói, agitációs csoportokat létesít számukra stb.

Megjegyzés. A nemzetiségi kisebbségek képviseletét a párt Központi Bizottságában például úgy lehetne megszervezni, hogy a közös pártkongresszus meghatározott számú tagot beválaszt a Központi Bizottságba azok közül a jelöltek közül, akiket Oroszország ama vidékeinek területi kongresszusai jelölnek, ahol ezidőszerint külön szociáldemokrata szervezetek működnek.

A SZAKSZERVEZETEK

Figyelembe véve:

1) hogy a szociáldemokrácia mindig elismerte a gazdasági harcot mint a proletariátus osztályharcának egyik alkotóelemét;

2) hogy a gazdasági harchoz a munkásosztály legmegfelelőbb szervezete, amint ezt valamennyi tőkés ország tapasztalatai mutatják, a nagy tömegeket felölelő szakszervezet;

3) hogy Oroszországban a munkástömegek között ma szinte általános a törekvés, hogy szakszervezetekben tömörüljenek;

4) hogy a gazdasági harc csak abban az esetben vezethet a munkástömegek helyzetének tartós javulására és igazi osztályszervezetük megerősödésére, ha a gazdasági harcot helyesen egybekapcsoljuk a proletariátus politikai harcával;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a párt valamennyi szervezetének elő kell mozdítania pártonkívüli szakszervezetek alakulását és ösztönöznie kell az adott szakmában dolgozó párttagokat arra, hogy lépjenek be a szakszervezetbe;

2) hogy a pártnak mindenképpen igyekeznie kell a szakszervezetekbe bekapcsolódó munkásokat az osztályharcnak és a proletariátus szocialista feladatainak alapos megértésére nevelni, igyekeznie kell ezekben a szakszervezetekben tevékenységével megszerezni a tényleges vezetőszerepet, és végül arra kell törekednie, hogy ezek a szakszer-

vezetek, bizonyos körülmények között, közvetlenül csatlakozhassanak a párthoz, de anélkül hogy tagjaik sorából kirekesztenék a pártonkívülieket.

VISZONYUNK AZ ÁLLAMI DUMÁHOZ

Figyelembe véve:

1) hogy az Állami Duma a népképviselet durva meghamisítása, mert:

a) a választójog nem általános, nem egyenlő, többfokozatú, a munkások és parasztok nagy tömege ténylegesen ki van rekesztve az Állami Dumában való részvételből, s a lakosság különböző csoportjai által választható elektorok számarányát rendőri szempontok szerint szabták meg;

b) jogkörét és az Államtanácshoz való viszonyát tekintve a duma az önkényuralmi bürokrácia tehetetlen függvénye;

c) a választások körülményei — az agitációs szabadság hiánya, a katonai megtorlás, a tömeges kivégzések és letartóztatások, a rendőri és közigazgatási önkény — teljesen lehetetlenné teszik, hogy a nép valóban kifejezésre juttassa akaratát;

d) egy ilyen Állami Duma egybehívásával a kormánynak egyetlen célja az, hogy becsapja a népet, hogy megszilárdítsa az önkényuralmat, hogy megkönnyítse az önkényuralomnak az újabb pénzügyi machinációkat, és egyességre lépjen azoknak a kizsákmányoló osztályoknak a reakciós elemeivel, amelyeknek az Állami Dumában túlsúlyt biztosít;

2) hogy az Állami Duma választásain való részvétel semmivel sem járul hozzá a proletariátus osztályöntudatának fejlődéséhez, osztályszervezetének erősödéséhez és növekedéséhez, harci felkészültségének fokozódásához, és csak arra alkalmas, hogy dezorganizálja és megfertőzze a proletariátust, mert:

a) a szociáldemokráciának a választásokon való részvétele elkerülhetetlenül tápot adna a népben az alkotmányillúzióknak, annak a hitnek, hogy a választások akár csak valamennyire is helyesen kifejezhetik a nép akaratát,

és annak a hiedelemnek, hogy a párt ál-alkotmányos útra tér;

b) a munkás-meghatalmazottak és az elektorok testületei, minthogy létszámuk kicsi, s emellett rövid ideig tartó speciális funkciókat töltenek be, semmivel sem járulhatnak hozzá a proletariátus valóban forradalmi megszervezéséhez;

c) a választásokon való részvétel a proletariátus figyelmének súlypontját a dumán kívül végbemenő forradalmi mozgalomról a kormány által rendezett komédiára, a széleskörű tömegagitáció súlypontját pedig az elektorok kis köreire helyezi át;

d) a választásokon való részvételünk nem segítheti elő a szociáldemokrata nevelőmunkát a tömegek legtudatlanabb rétegei között, amelyek részt vesznek a dumaválasztásokon, mégpedig kizárólag törvényes úton, amelyre az OSzDMP most nem léphet;

e) az elektorok egy részének kivonulása a kormányzósági választási gyűlésekről sem arra nem volna alkalmas, hogy meghiúsítsa a dumát, sempedig arra, hogy nagyarányú népi mozgalmat váltson ki;

3) hogy a választásokon való részvétel az adott politikai helyzetben arra kényszeríti majd a szociáldemokratákat, hogy vagy félreálljanak, anélkül hogy bármilyen mértékben is hasznára volnának a mozgalomnak, vagypedig ténylegesen a kadetok Fejbólintó Jánosainak szerepére süllyedjenek le;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy az OSzDMP-nek határozottan meg kell tagadnia az Állami Dumában való részvételt;

2) hogy az OSzDMP-nek határozottan meg kell tagadnia az Állami Duma választásainak bármelyik szakaszában való részvételt;

3) hogy az OSzDMP-nek a különféle választási gyűléseket a legerélyesebben fel kell használnia arra, hogy kifejtse általában a szociáldemokraták nézeteit, többek között kíméletlenül bírálja az Állami Dumát, és különösen, hogy harcot hirdessen az össznépi alkotmányozó gyűlésnek forradalmi úton való egybehívásáért;

4) hogy az OSzDMP-nek a dumával kapcsolatos agitációt is fel kell használnia arra, hogy a nép minél nagyobb tömegeivel megismertesse a pártnak mindazokat a taktikai nézeteit, amelyeket az egész mai forradalmi időszakra és minden belőle adódó feladatra vonatkozólag vall.

A PÁRT SZERVEZETÉNEK ALAPJAI

Figyelembe véve:

1) hogy a demokratikus centralizmus elve a pártban ma már általánosan elismert elv;

2) hogy ennek az elvnek az érvényesítése a fennálló politikai viszonyok között nehézségekbe ütközik ugyan, de bizonyos keretek között mégis lehetséges;

3) hogy a pártszervezet konspiratív és nyiltan működő apparátusának összezavarása a pártra nézve rendkívül károsnak bizonyult és megkönnyítette a kormány provokációit;

Megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a párt szervezeteiben a legalsóbbaktól a legfelsőbbekig érvényesíteni kell a választás elvét;

2) hogy eltérések ettől az elvtől, például kétfokozatú választások vagy kooptálások a választott szervekbe stb., csak elháríthatatlan rendőri akadályok esetén és külön meghatározott kivételes esetekben engedhetők meg;

3) hogy elengedhetetlenül szükséges a pártszervezet konspiratív magvának megőrzése és erősítése;

4) hogy a különböző nyilt fellépésekhez (már mint a sajtóban, a gyűléseken, a szakmai egyesületekben, különösen a szakszervezetekben stb.) a szervezetekben külön osztályokat kell felállítani, amelyek semmiképpen sem csorbíthatják a konspiratív sejtek épségét;

5) hogy a párt központi szervének egységesnek kell lennie, vagyis a párt közös kongresszusának egységes Központi Bizottságot kell választania, amely kijelöli a párt Központi Lapjának szerkesztőségét stb.

A MUNKÁSPÁRT AGRÁRPROGRAMMJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA[54]

A megírás ideje: 1906 március második fele.

Megjelent külön brosúraként a „Nasa Miszl" kiadásában. 1906 április eleje.

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО „НАША МЫСЛЬ“
Потербургъ, Литейный, 60, кв. 9.

Н. ЛЕНИНЪ.

Пересмотръ аграрной программы РАБОЧЕЙ ПАРТІИ.

№ 1.

Цѣна 10 коп.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
1906.

Lenin „A munkáspárt agrárprogrammjának felülvizsgálata“ c. brosúrájának borítólapja. — 1906

Kisebbítve

Ezidőszerint mindenki elismeri, hogy a munkáspárt agrárprogrammja felülvizsgálatra szorul. A „többség" legutóbbi konferenciája (1905 december) szabályszerűen felvetette ezt az időszerűvé vált kérdést, s már ki is tűztük az egyesítő kongresszus napirendjére.

Az a szándékunk, hogy először egészen röviden vázoljuk, hogyan vetették fel az agrárkérdést az orosz szociáldemokrácia története során, azután pedig megvizsgáljuk a különféle szociáldemokrata programmtervezeteket, s végül közöljük saját tervezetünket.

I. HOGYAN FEJLŐDTEK A TÖRTÉNELEM FOLYAMÁN AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK AZ AGRÁRKÉRDÉSRE VONATKOZÓ NÉZETEI? RÖVID ÁTTEKINTÉS

Az orosz szociáldemokrácia létrejötte óta mindig elismerte, hogy az agrárkérdésnek és speciálisan a parasztkérdésnek Oroszországban óriási jelentősége van, s valahányszor a programmal foglalkozott, önállóan elemezte ezt a kérdést.

Az ellenkező vélemény, amelyet a narodnyikok és a szociálforradalmárok gyakran terjesztenek, teljes tudatlanságon vagy a kérdés szándékos elferdítésén alapszik.

Már az orosz szociáldemokraták első programmtervezetében, amelyet 1884-ben a „Munka Felszabadítása" csoport tett közzé, megtalálhatjuk az „agrárviszonyok

radikális felülvizsgálatának" és a falusi hűbéri viszonyok felszámolásának követelését (minthogy a külföldön megjelent régi szociáldemokrata irodalom nem áll rendelkezésünkre, kénytelenek vagyunk emlékezetből idézni, s így csak az idézetek értelméért kezeskedhetünk, de semmiképpen sem a pontos szövegért).

Később Plehanov a „Szocial-Demokrat"[55] c. folyóiratban (a nyolcvanas évek végén), valamint „Oroszország tönkretétele" és „A szocialisták feladatai az oroszországi éhínség ellen vívott harcban" c. brosúráiban (1891—1892) ismételten és a *leghatározottabb* formában hangsúlyozta, milyen óriási jelentősége van Oroszországban a parasztkérdésnek, sőt rámutatott arra, hogy a küszöbön álló demokratikus forradalmi átalakulásban még „általános földfelosztás" is lehetséges, és hogy a szociáldemokrácia egyáltalán nem fél és nem is idegenkedik ettől. Az „általános földfelosztás", amely egyáltalán nem szocialista rendszabály, hatalmas lökést adna a kapitalizmus fejlődésének, a belső piac növekedésének, a parasztság jóléte emelkedésének, a faluközösség felbomlásának, a falusi osztályellentétek kifejlődésének és a legnagyobb mértékben előmozdítaná azt, hogy a régi kiszipolyozó-hűbéri Oroszországnak minden nyoma eltűnjön.

A mi szempontunkból igen fontos történelmi tény, hogy Plehanov utalt az „általános földfelosztásra". Ez szemléltetően mutatja, hogy a szociáldemokraták Oroszország agrárkérdésében az első naptól elméletileg ugyanazt az álláspontot képviselték, amely mellett mindmáig rendületlenül kitartanak.

Az orosz szociáldemokraták pártjuk létrejötte óta egészen napjainkig mindig síkraszálltak a következő három tételért. *Az első.* Az agrárforradalom Oroszországban feltétlenül szerves része a demokratikus forradalomnak. Ennek a forradalomnak az lesz a tartalma, hogy kiszabadítja a falut a hűbéri szolgaságból. *A második.* A küszöbön álló agrárforradalom, társadalmi-gazdasági jelentőségét tekintve, polgári-demokratikus forradalom lesz; ez nem lassítja, hanem gyorsítja majd a kapitalizmus és a kapitalista osztályellentétek fejlődését. *A har-*

madik. A szociáldemokráciának minden oka megvan arra, hogy a leghatározottabban támogassa ezt a forradalmat, emellett a szociáldemokrácia kijelöl bizonyos legközelebbi feladatokat, de nem köti meg a kezét és egyáltalán nem zárkózik el még az „általános földfelosztás" támogatása elől sem.

Aki nem ismeri ezt a három tételt, aki nem szűrte le ezeket a tételeket az oroszországi agrárkérdéssel foglalkozó *egész* szociáldemokrata irodalomból, az vagy nem ismeri a kérdést, vagy megkerüli a kérdés lényegét (amint ezt a szociálforradalmárok állandóan teszik).

Visszatérve a szociáldemokrácia által a parasztkérdésben vallott nézetek fejlődésének történetére, megemlítjük még a kilencvenes évek végén megjelent irodalomból „Az orosz szociáldemokraták feladatai" c. cikket (1897)*, amely határozottan megcáfolja azt a véleményt, hogy a szociáldemokraták „közömbösek" a parasztsággal szemben, és ismét kifejti a szociáldemokrácia általános nézeteit, s megemlítjük továbbá az „*Iszkra*" c. lapot. Az „Iszkra" 3. száma, amely ***1901 tavaszán*** (március—április), vagyis *egy évvel* az első nagy oroszországi parasztfelkelés előtt jelent meg, „A munkáspárt és a parasztság"** címmel közzétett egy szerkesztőségi cikket, amelyben ismételten hangsúlyozta, milyen nagy jelentősége van a parasztkérdésnek, és egyebek között követelte a lehasított földek visszaadását.

Úgy tekinthetjük, hogy ez volt az első vázlata az OSzDMP agrárprogrammjának, amely az „Iszkra" és a „Zarja" szerkesztősége nevében 1902 nyarán jelent meg, és amely pártunk II. kongresszusán (1903 augusztus) a párt hivatalos programmja lett.

Ebben a programmban az önkényuralom ellen vívott *egész* harc úgy szerepel, mint a polgári rend harca a hűbéri rend ellen, és e programm agrárrészének alaptétele a lehető legvilágosabban leszögezi a marxizmus elvi álláspontját: „azoknak a hűbéri maradványoknak a kiküszöbölése céljából, amelyek súlyos teherként nehezednek közvet-

* Lásd *Lenin* Művei. 2. köt. 1951. 333—362. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei. 4. köt. 1953. 437—445. old. — *Szerk.*

lenül a parasztságra, és a falusi osztályharc szabad kibontakozása érdekében a párt követeli . . .“

A szociáldemokrata programm bírálói csaknem kivétel nélkül *hallgatnak* erről az alapvető tételről: nem veszik észre az elefántot.

A II. kongresszuson elfogadott agrárprogramm egyes pontjai, a vitathatatlan követeléseken (a rendi adók megszüntetése, a haszonbérek csökkentése, a földdel való szabad rendelkezés) kívül azt a követelést is tartalmazták, hogy fizessék vissza a megváltási díjat, a lehasított földek visszaadása és a hűbéri viszonyok maradványainak kiküszöbölése céljából pedig létesítsenek parasztbizottságokat.

Az utolsó pontot, a lehasított földekről szóló pontot bírálták a legtöbbet a szociáldemokraták soraiban. Ezt a pontot a „Borba“ szociáldemokrata csoport is bírálta, amely (ha emlékezetem nem csal) minden földesúri föld elkobzását javasolta[56], s bírálta X elvtárs[57] is (bírálata válaszommal* együtt megjelent külön brosúrában Genfben 1903 nyarán, közvetlenül a II. kongresszus előtt, s a kongresszusi küldöttek megkapták ezt a brosúrát). X elvtárs azt javasolta, hogy a lehasított földek visszaadása és a megváltási díjak visszafizetése helyett követeljük, hogy 1) kobozzák el az egyházi, a kolostori birtokokat és az uralkodóház birtokait s adják át a „demokratikus állam birtokába“, 2) „rójanak ki progresszív adót a nagybirtokosok földjáradékára, hogy a jövedelemnek ez a formája a demokratikus állam kezébe menjen át és a nép szükségleteit szolgálja“, és 3) „a magántulajdonban levő földek (a nagybirtokok) egyrészét, ha pedig lehetséges, az egész földet adják át önkormányzattal bíró nagy társadalmi szervezetek (a zemsztvók) birtokába“.

Én bíráltam ezt a programmot, azt mondtam róla, hogy „a föld nacionalizálásának követelését rosszabb és ellentmondásos szövegezéssel javasolja“, és hangsúlyoztam, hogy a parasztbizottságok jelszava azért jelentős, mert olyan harci jelszó, amely megmozgatja az elnyomott rendet; — hogy a szociáldemokrácia ne kösse meg a

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 455—471. old. — *Szerk.*

kezét és ne zárkózzon el eleve még az elkobzott földek „eladása" elől sem; — hogy a lehasított földek visszaadása egyáltalán *nem korlátozza* a szociáldemokrácia *törekvéseit*, hanem csak annak a lehetőségét korlátozza, hogy a falusi proletariátus és a paraszti burzsoázia közös feladatokat tűzzön ki. Hangsúlyoztam, hogy „ha az egész föld követelése azt jelenti majd, hogy a földet nacionalizálni kell, vagy hogy a földnek a korszerűen, jól gazdálkodó parasztság kezébe kell átmennie, akkor ezt a követelést a proletariátus érdekei szempontjából fogjuk értékelni, *valamennyi körülmény figyelembevételével* (a mi kiemelésünk); nem mondhatjuk meg például előre, hogy korszerűen, jól gazdálkodó parasztságunk, amikor a forradalom politikai életre ébreszti, demokratikus forradalmi pártként vagy rendpártként lép-e fel" (az említett brosúra 35—36. oldalán*).

Azt a gondolatot, hogy a lehasított földek visszaadásának követelése nem korlátozza sem a parasztmozgalom lendületét, sem azt a támogatást, amelyben ezt a mozgalmat — ha az tovább halad — részesítjük, „A falusi szegénységhez" c. cikkemben (megjelent 1903-ban, a II. kongresszus előtt) is kifejtettem, ahol azt mondom, hogy a „lehasított földek" visszaadásának követelése nem „válaszfal", hanem „kapu"**, és egyáltalán nem vetem el, hanem bizonyos politikai helyzetben még üdvözlöm is azt a gondolatot, hogy az *egész földnek* a parasztság birtokába kell átmennie.

Az általános földfelosztásról 1902 augusztusában, amikor az agrárprogramm tervezetét védtem („Zarja" 4. sz. 176. old.), ezt írtam:

„Az általános földfelosztás követelésében a paraszti kisüzem általánossá és örökkévalóvá tételének utópiája reakciós, de ennek a követelésnek (a mellett az utópia mellett, hogy a «parasztság» a *szocialista* forradalom hordozója lehet) van egy forradalmi oldala is, mégpedig az a kívánság, hogy parasztfelkeléssel elsöpörjék a jobbágyrendszer valamennyi maradványát"***.

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 464. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 436. old. — *Szerk.*
*** Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 133. old. — *Szerk.*

Az 1902—1903-as irodalomból vett idézetek tehát megcáfolhatatlanul bizonyítják, hogy a lehasított földek visszaadásának követelését e pont szerzői sohasem értelmezték úgy, hogy ez korlátozza a parasztmozgalom lendületét és a parasztmozgalomnak nyujtott támogatásunkat. Mindazonáltal a fejlemények azt mutatták, hogy a programmnak ez a pontja nem kielégítő, mert a parasztmozgalom óriási gyorsasággal nő és mélyül, s programmunk kételyeket ébreszt a nagy tömegekben, márpedig a munkásosztály pártjának számolnia kell a nagy tömegekkel és nem hivatkozhat csupán azokra a kommentárokra, amelyek a pártra nézve nem kötelező érvekkel magyarázzák meg a mindnyájunk számára kötelező programmot.

Szükségessé vált az agrárprogramm felülvizsgálata. 1905 elején a „Vperjod" c. „bolsevik" szociáldemokrata lap (amely hetenként jelent meg Genfben 1905 januárjától májusáig) egyik számában ismertettük az agrárprogramm módosításainak tervezetét, s azt javasoltuk, hogy töröljük a lehasított földekről szóló pontot és iktassuk helyébe „a paraszti követelések támogatását, beleértve az egész földesúri föld elkobzását is"*.

Az OSzDMP III. kongresszusán (1905 május) és a „kisebbségnek" ezzel egyidejűleg lezajlott „konferenciáján" azonban a programm felülvizsgálatának kérdése nem került napirendre. Mindkettő csak egy *taktikai* határozat kidolgozására szorítkozott. A párt mindkét fele egyetértett abban, hogy támogatni kell a parasztmozgalmat, beleértve *az egész földesúri föld elkobzását is.*

Ezek a határozatok tulajdonképpen már eleve eldöntötték, hogy felül kell vizsgálni az OSzDMP agrárprogrammját. A „többség" legutóbbi konferenciája (1905 december) elfogadta az én javaslatomat, amely szerint kifejezésre kell juttatnunk azt, hogy törölni akarjuk a lehasított földekről és a megváltási díjak visszafizetéséről szóló pontokat és ehelyett utalni kívánunk arra, hogy támogatjuk a parasztmozgalmat, még ha az egész földesúri föld elkobzását követeli is**.

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 231. old. — *Szerk.*

** A határozat megjelent a „Rusz", a „Nasa Zsizny" és a „Pravda"[58] c. lapokban. (Lásd ebben a kötetben 79. old. — *Szerk.)*

Ezzel be is fejezzük rövid áttekintésünket arról, hogy hogyan fejlődtek a történelem folyamán az OSzDMP-nek az agrárkérdésre vonatkozó nézetei.

II. A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA NÉGY ÁRAMLATA AZ AGRÁRPROGRAMM KÉRDÉSÉBEN

Ezidőszerint ebben a kérdésben, a „bolsevik" konferencia említett határozatán kívül, két kész agrárprogrammtervezet áll rendelkezésünkre: Maszlov elvtárs és Rozskov elvtárs tervezete, továbbá Finn, Plehanov és Kautsky elvtársak befejezetlen, vagyis nem kész programmtervezetet nyujtó megjegyzései és elgondolásai.

Röviden ismertetjük ezeknek az íróknak a nézeteit.

Maszlov elvtárs némileg módosított formában X elvtárs tervezetét ajánlja. Nevezetesen, X tervezetéből törli a földjáradék progresszív megadóztatását és módosítja azt a követelést, amely szerint a magántulajdonban levő földeket a zemsztvóknak kell átadni. Maszlov módosítása először is abban áll, hogy elveti X következő szavait: „ha lehetséges, minden földet" (vagyis hogy minden földet a zemsztvók birtokába adjanak át); másodszor, Maszlov teljesen elveti X-nek azt a kifejezését, hogy „zemsztvók", és „nagy társadalmi szervezetek — zemsztvók" helyett „nagy területi szervezetekről" beszél. Maszlov tervezetében ez a pont így hangzik:

„A magántulajdonban levő földeket (nagybirtokokat) adják át önkormányzattal bíró nagy területi szervezetek birtokába. A kisajátítandó földek nagyságának alsó határát a területi népképviselet határozza meg." Maszlov tehát határozottan elveti a teljes nacionalizálást, amelyet X feltételesen megenged, és „municipalizálást", vagyis helyesebben „provincializálást" követel. A nacionalizálás ellen Maszlov három érvet hoz fel: 1) a nacionalizálás merénylet volna a nemzetiségek önrendelkezése ellen; 2) a parasztok, különösen az önálló gazdasággal rendelkező parasztok, nem egyeznek bele földjük nacionalizálásába; 3) a nacionalizálás erősíti a polgári-demokratikus osztályállamban elkerülhetetlen bürokráciát.

A földesúri földek felosztását (az „osztozkodást") Maszlov csak a szociálforradalmárok álszocialista utópiájaként bírálja és nem állapítja meg, hogy mit ér ez a rendszabály a „nacionalizáláshoz" viszonyítva.

Ami Rozskovot illeti, ő nem akar sem földosztást, sem nacionalizálást, s csak azt követeli, hogy a lehasított földekről szóló pont helyébe tegyünk egy ilyenfajta pontot: „Megváltás nélkül adják át a parasztoknak mindazokat a földeket, amelyek gazdasági leigázásuk eszközéül szolgálnak" (lásd „A mai helyzet"[59] c. gyüjteményben N. Rozskov elvtárs cikkének 6. oldalát). Rozskov elvtárs követeli az egyházi és más földek elkobzását, de nem követeli, hogy ezeket a földeket „adják át a demokratikus állam birtokába" (ahogy ezt Maszlov elvtárs teszi).

Továbbá, Finn elvtárs befejezetlen cikkében („Mir Bozsij"[60], 1906) elveti a nacionalizálást, és úgy látszik hajlik arra, hogy a földesúri földeket szétosszák és a parasztok magántulajdonába adják.

Plehanov elvtárs a „Dnyevnyik" 5. számában szintén nem érinti egyetlen szóval sem azt a kérdést, hogy konkrétan miképpen módosítandó agrárprogrammunk. Amikor Maszlovot bírálja, csak általánosságban a „rugalmas taktikáért" száll síkra, elveti a „nacionalizálást" (a „Zarja" régi érveire hivatkozva) és mintha hajlana arra, hogy a földesúri földeket szétosszák a parasztok között.

Végül K. Kautsky „Az agrárkérdés Oroszországban" c. kiváló munkájában kifejti a kérdéssel kapcsolatos szociáldemokrata nézetek általános alapelveit, megállapítja, hogy teljesen együttérez a földesúri földek szétosztásával, s mintha bizonyos körülmények között a nacionalizálást is megengedhetőnek tartaná, de egy árva szóval sem érinti sem az OSzDMP régi agrárprogrammját, sem módosításának tervezeteit.

Ha összefoglaljuk azokat a nézeteket, amelyek az OSzDMP agrárprogrammjának kérdésében pártunkban észlelhetők, a következő *négy* alaptípust különböztethetjük meg:

1) az OSzDMP agrárprogrammja ne követelje sem a földesúri földek nacionalizálását, sem elkobzásukat (ide tartoznak azok, akik a mostani programm mellett vannak,

vagy olyan jelentéktelen módosításokat javasolnak, mint például N. Rozskov elvtárs);

2) az OSzDMP agrárprogrammja követelje a földesúri földek elkobzását, de semilyen formában ne követelje a föld nacionalizálását (úgylátszik idetartozik Finn elvtárs és talán Plehanov elvtárs, noha az ő nézete nem egészen világos);

3) idegenítsék el a földesúri földeket sajátságos és korlátozott nacionalizálással (X, Maszlov, Groman és mások „zemsztvósítása" és „provincializálása");

4) kobozzák el a földesúri földeket és, *bizonyos politikai viszonyok között*, nacionalizálják a földet (ez az a programm, amelyet a pártunk Egyesített Központi Bizottsága által kiküldött bizottság többsége javasolt; alább, a brosúra végén közöljük ezt a programmot*, amelyet e sorok írója is támogat).

Vizsgáljuk meg ezeket a nézeteket.

A mostani programm vagy a Rozskov elvtárséhoz hasonló programm hívei részben abból a nézetből indulnak ki, hogy szociáldemokrata szemszögből egyáltalán nem támogatható a nagybirtokok olyan elkobzása, amely kisbirtokokra való felosztásukat vonja maga után, részben pedig abból a nézetből, hogy a programmba semmiképpen sem kerülhet be az elkobzás, mert ennek csak a taktikai határozatban a helye.

Kezdjük az első nézettel. Azt mondják, hogy a nagybirtok haladó kapitalista gazdaságtípus. A nagybirtokok elkobzása és felosztása reakciós rendszabály, egy lépés vissza a kisgazdaság felé. A szociáldemokraták nem szállhatnak síkra ilyen rendszabályért.

Ez a nézet szerintünk helytelen.

Számba kell vennünk a mai parasztmozgalom általános és végső eredményét, s nem szabad egyes esetekre, egyes részletekre szorítkoznunk. Oroszország mai földesúri gazdasága általában inkább a hűbéri szolgaságon alapul, mint a gazdaság kapitalista rendszerén. Aki ezt tagadja, az nem tudja megmagyarázni Oroszország mostani széleskörű és mélyreható forradalmi parasztmozgalmát. Amikor

* Lásd ebben a kötetben 192—194. old. — *Szerk.*

a lehasított földek visszaadásának követelését kitűztük, elkövettük azt a hibát, hogy nem értékeltük eléggé a parasztság demokratikus, mégpedig polgári-demokratikus mozgalmának szélességét és mélységét. Ostobaság volna, ha most is ragaszkodnánk ehhez a hibához, amikor a forradalom már sok mindenre megtanított minket. A kapitalizmus fejlődése hasonlíthatatlanul többet nyerne az egész földesúri föld elkobzásával, mint amennyit a tőkés nagygazdaságok felosztása miatt vesztene. A felosztás nem szünteti meg és nem veti vissza a kapitalizmust, hanem nagymértékben megtisztítja, általánossá teszi, kiterjeszti és megszilárdítja a talajt a kapitalizmus további fejlődéséhez. Mi mindig azt mondtuk, hogy a szociáldemokratáknak semmiképpen sem kell korlátozniok a parasztmozgalom lendületét, márpedig ha ma lemondunk az egész földesúri föld elkobzásának követeléséről, ezzel nyilvánvalóan korlátoznánk egy kialakult társadalmi mozgalom lendületét.

Ezért azok az elvtársak, akik ma harcolnak minden földesúri föld elkobzásának követelése ellen, ugyanolyan hibát követnek el, mint az angol szénbányászok, akiknek nyolc óránál rövidebb munkanapjuk van, és ezért harcolnak az ellen, hogy törvény útján az egész országban bevezessék a nyolcórás munkanapot.

Más elvtársak engedményt tesznek a „korszellemnek". Szerintük a programm foglalkozzon a lehasított földekkel vagy a szolgaságba döntés eszközéül szolgáló földek kisajátításával. A taktikai határozat meg foglalkozzon az elkobzással. Nem szabad, azt mondják, összetéveszteni a programmot a taktikával.

Mi erre azt válaszoljuk, hogy ha valaki abszolút határt próbál vonni a programm és a taktika között, elkerülhetetlenül beleesik mindenféle skolasztikus eszmefuttatásokba és szőrszálhasogatásba. A programm meghatározza a munkásosztálynak más osztályokhoz való általános, alapvető viszonyát. A taktika meghatározza hozzájuk való részleges és ideiglenes viszonyát. Ez természetesen igaz. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a falu hűbéri maradványai ellen vívott egész harcunk részleges és ideiglenes feladat a proletariátus általános szocialista

feladataihoz viszonyítva. Ha a Sipov szájaízének megfelelő „alkotmányos rendszer" Oroszországban még 10—15 évig fennmarad, akkor ezek a maradványok eltűnnek, mérhetetlen szenvedést okozva ugyan a lakosságnak, de mégis eltűnnek, maguktól elhalnak. S akkor egy csak valamelyest is erős demokratikus parasztmozgalom lehetetlenné válik; akkor majd nem szállhatunk síkra semmiféle agrárprogrammért „a hűbéri maradványok kiküszöbölése céljából". A programm és a taktika közötti különbség tehát csak viszonylagos. Ugyanakkor egy tömegpárt szempontjából, amely éppen most nyiltabban lép fel, mint azelőtt, igen nagy hátrány, ha a programm foglalja magába a részleges, korlátozott és szűkkörű követeléseket, a taktikai határozat pedig az általános, széleskörű és mindent átfogó követeléseket. Pártunk agrárprogrammját úgyis eléggé hamar újra felül kell majd vizsgálnunk: abban az esetben is, ha a Dubaszov—Sipov-féle „alkotmány" megszilárdul, s abban az esetben is, ha a parasztok és a munkások felkelése győz. Szóval nem kell olyan nagyon igyekeznünk házunkat úgy felépíteni, hogy ez örök időkre fennmaradhasson.

Térjünk át a nézetek második típusára. A földesúri földek elkobzása és felosztása — helyes, de semmiképpen sem helyes a nacionalizálás, mondják. A földosztás védelmében Kautskyra hivatkoznak, megismétlik mindazokat az érveket, amelyeket a szociáldemokraták régebben (v. ö. „Zarja" 4. sz.) a nacionalizálás ellen felsorakoztattak. Mi teljesen és feltétlenül egyetértünk azzal, hogy a földesúri földek felosztása ezidőszerint általában véve határozottan haladó lépés volna mind gazdasági, mind politikai értelemben. Egyetértünk továbbá azzal is, hogy a kistulajdonosok osztálya a polgári társadalomban *bizonyos körülmények között* „biztosabb támasza... a demokráciának, mint a bérlők osztálya, akik függnek a rendőri osztályállamtól, még ha az alkotmányos állam is" *(Lenin.* „Válasz X-nek". 27. old.*).

De ha valaki az oroszországi demokratikus forradalom mai szakaszában *megelégedne* ezekkel a megfontolásokkal,

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 456. old. — *Szerk.*

ha valaki megelégedne a régi 1902-es álláspont védelmezésével, — ez véleményünk szerint okvetlenül azt jelentené, hogy nem veszi figyelembe a lényegesen megváltozott társadalmi és osztályviszonyokat, a lényegesen megváltozott politikai helyzetet. A „Zarja" 1902 augusztusában (4. sz., Plehanov cikke, 36. old.) rámutatott arra, hogy nálunk a „Moszkovszkije Vedomosztyi"[61] síkraszáll a nacionalizálásért, és azt a vitathatatlanul helyes gondolatot juttatta kifejezésre, hogy a föld nacionalizálásának a követelése korántsem mindenütt és egyáltalán nem mindig forradalmi követelés. Ez az utóbbi állítás természetesen helyes, de ugyanebben a cikkben (37. old.) Plehanov rámutat arra, hogy „*forradalmi időszakban*" (Plehanov kiemelése) a nagybirtokosok kisajátítása szükségszerű lehet nálunk, és hogy bizonyos körülmények között fel kell majd vetni ezt a kérdést.

Kétségtelen, hogy 1902-höz viszonyítva most lényegesen megváltozott a helyzet. 1905-ben a forradalom rendkívüli módon fellendült, s most előkészíti az erőket egy újabb fellendülésre. Arról szó sem lehet, hogy a „Moszkovszkije Vedomosztyi" (csak valamelyest is komoly formában) síkraszálljon a föld nacionalizálásáért. Ellenkezőleg, II. Miklós beszédeiben is, Gringmutnak és társainak a siránkozásaiban is a fő motívum a földmagántulajdon sérthetetlenségének védelme. A parasztfelkelés már felrázta a hűbéri Oroszországot, s a haldokló önkényuralom most kizárólag a parasztmozgalom láttán halálra rémült földesúri osztállyal való megállapodásban reménykedik. Nemcsak a „Moszkovszkije Vedomosztyi", hanem a sipovisták lapja, a „Szlovo" is hajszát indított Vitte ellen, hajszát indított Kutler „szocialista" tervezete ellen, amely nem is a föld nacionalizálását, hanem csupán a földek egy részének kötelező *megváltását* javasolta. A kormánynak a „Parasztszövetséggel" szemben alkalmazott kegyetlen megtorlása és a lázadó parasztok kíméletlen üldözése félreérthetetlenül mutatja, hogy a parasztmozgalom forradalmi-demokratikus jellege már teljesen kidomborodott.

Ez a mozgalom, mint minden mélyreható népi mozgalom, a parasztság körében óriási forradalmi lelkesedést és forradalmi energiát váltott már ki és vált ki továbbra is.

A parasztok a földesúri földtulajdon, a földesúri földbirtok ellen vívott harcukban elkerülhetetlenül eljutnak és már el is jutottak — legalább is haladó képviselőik eljutottak — ahhoz a követeléshez, hogy meg kell szüntetni általában minden földmagántulajdont*.

Teljesen kétségtelen, a parasztságnak igen széles rétegeit foglalkoztatja most az a gondolat, hogy a földnek az egész nép tulajdonába kell átmennie. S az is kétségtelen, hogy bármilyen tudatlan is a parasztság, bármilyen sok is kívánságaiban a reakciós utópikus elem, ez a gondolat általában véve forradalmi-demokratikus jellegű**.

Vitathatatlan, hogy a szociáldemokratáknak meg kell tisztítaniok ezt az eszmét a reakciós és a kispolgári-szocialista ferdítésektől. De nagy hiba volna a szociáldemokraták részéről, ha ezt az egész követelést elvetnék és nem tudnák különválasztani forradalmi-demokratikus oldalait. Teljesen nyiltan és határozottan meg kell mondanunk a parasztoknak, hogy a föld nacionalizálása burzsoá rendszabály,

---

* Lásd „A Parasztszövetség 1905 augusztus 1-i és november 6-i kongresszusának határozatai". Sztpétervár 1905. 6. old. és „Az Orosz Országos Parasztszövetség alakuló kongresszusának jegyzőkönyve" (Sztpétervár 1905) passim (mindenütt — *Szerk.).*

** Plehanov elvtárs a „Dnyevnyik" 5. számában óva inti Oroszországot, nehogy megismételje Vang Kang-csö (XI. századi kínai reformátor, aki kudarcot vallott a föld nacionalizálásával) kísérleteit, és igyekszik bebizonyítani, hogy a föld nacionalizálásának paraszti eszméje, eredetét tekintve, reakciós. Feltűnő, hogy milyen erőltetett ez az érvelés. Valóban úgy van, hogy „qui prouve trop, ne prouve rien" („aki túlságosan sokat bizonyít, semmit sem bizonyít"). Ha a XX. századi Oroszországot össze lehetne hasonlítani a XI. századi Kínával, akkor Plehanovval bizonyára nem beszélnénk sem a parasztmozgalom forradalmi-demokratikus jellegéről, sem az oroszországi kapitalizmusról. A nacionalizálás paraszti eszméjének reakciós eredetét (vagy jellegét) illetően pedig elmondhatjuk, hogy az általános földfelosztás eszméjének is vannak olyan vonásai, amelyek minden kétséget kizárva utalnak arra, hogy ez a követelés reakciós eredetű, sőt a mai körülmények között reakciós jellegű is. Az egész parasztmozgalomban és az egész paraszti ideológiában vannak reakciós elemek, de ez egyáltalán nem cáfolja, hogy ez a mozgalom a maga egészében általában forradalmi-demokratikus jellegű. Plehanov tehát semmivel sem bizonyította be tételét (amely szerint a szociáldemokraták bizonyos politikai viszonyok között semmiképpen sem követelhetik a föld nacionalizálását), sőt különösképpen gyengítette túlságosan erőltetett érvelésével.

hogy *csakis* bizonyos politikai viszonyok között hasznos, de részünkről, szocialisták részéről, rövidlátó politika volna, ha azzal lépnénk a parasztok tömege elé, hogy *kereken* elutasítjuk ezt a rendszabályt. Sőt nemcsak rövidlátó politika volna ez, hanem valósággal a marxizmus elméletének meghamisítása, mert a marxizmus a leghatározottabban megállapította, hogy a föld nacionalizálása a polgári társadalomban is lehetséges és elképzelhető, hogy ez nem fékezi, hanem gyorsítja a kapitalizmus fejlődését, hogy ez az agrárviszonyok területén *a lehető legnagyobb* burzsoá-demokratikus reform.

Tagadhatja-e bárki is, hogy a *mai körülmények között* éppen a burzsoá-demokratikus átalakítások maximumával kell a parasztság elé lépnünk? Elképzelhető-e, hogy valaki még ma sem látja az összefüggést a paraszt agrárköveteléseinek radikalizmusa (a földmagántulajdon megszüntetése) és politikai követeléseinek radikalizmusa (köztársaság stb.) között?

Nem, a mai körülmények között, amikor arról van szó, hogy végig vigyük a demokratikus forradalmi átalakítást, a szociáldemokraták álláspontja az agrárkérdésben csakis ez lehet: a földesúri tulajdonnal szemben a paraszti tulajdonért úgy, hogy általában megmarad a föld magántulajdona. *Bizonyos politikai viszonyok között* pedig a föld magántulajdonával szemben a föld nacionalizálásáért.

Ezzel áttérünk a nézetek harmadik típusára: X, Maszlov és mások -„zemsztvósítására", illetőleg „provincializálására". Maszlov ellen itt részben ugyanazt kell megismételnem, amit 1903-ban X ellen mondottam, vagyis azt, hogy „a föld nacionalizálásának követelését rosszabb és ellentmondásos szövegezéssel javasolja" (*Lenin.* „Válasz X-nek". 42. old.*). „Kívánatos — írtam ugyanott —, hogy a föld (általában szólva) a demokratikus állam kezébe, nem pedig a *kis* (a mai vagy jövőbeli zemsztvókhoz hasonló) társadalmi szervezetek kezébe menjen át."

Mit javasol Maszlov? Javasol egy nacionalizálásból *plusz* zemsztvósításból *plusz* földmagántulajdonból álló keveréket, de *egyáltalában nem utal* arra, hogy melyek azok a

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 470—471. old. — *Szerk.*

különböző politikai viszonyok, amelyek között a proletariátusnak a földbirtoklás egyik vagy másik rendszere előnyös (aránylag előnyös). Csakugyan, tervezetének 3. pontjában Maszlov azt követeli, hogy az egyházi és más földeket „kobozzák el" s „adják át a demokratikus állam birtokába". Ez színtiszta nacionalizálás. Felmerül a kérdés, miért nem tisztázza előre, hogy melyek azok a politikai viszonyok, amelyek a polgári társadalomban ártalmatlanná teszik a nacionalizálást? Miért nem javasolt *itt* nacionalizálás helyett zemsztvósítást? Miért választott olyan fogalmazást, amely *kizárja* az elkobzott földek eladását?* Mindezekre a kérdésekre Maszlov nem válaszol.

Maszlov egyik szavával agyonüti a másikat, amikor az egyházi, a kolostori birtokoknak és az uralkodóház birtokainak a nacionalizálását javasolja, s ugyanakkor harcol általában a nacionalizálás ellen. A nacionalizálás ellen felsorakoztatott érvei részben hiányosak és pontatlanok, részben pedig egészen gyengék. Az első érv: a nacionalizálás merénylet a nemzetiségek önrendelkezése ellen. Nem lehet Pétervárról a Kaukázusontúl területével rendelkezni. — Ez nem érv, hanem a legteljesebb félreértés. Először is, programmunk elismeri a nemzetiségek önrendelkezési jogát, tehát a Kaukázusontúlnak is „joga van" az önrendelkezésre, mégpedig olyanformán, hogy különválik Pétervártól. Talán az általános-titkos[62] ellen is van valami kifogása Maszlovnak azon az alapon, hogy a „Kaukázusontúl" esetleg nem egyezik bele! Másodszor, programmunk *általában* elismeri mind a helyi, mind a területi *széleskörű* önkormányzatot, tehát nevetséges dolog arról beszélni, hogy „a pétervári bürokrácia rendelkezik a hegyilakók földjével" (Maszlov, 22. old.)! Harmadszor, a *kaukázusontúli* földek „zemsztvósításáról" szóló törvényt mégiscsak a *pétervári* alkotmányozó gyűlésnek kell majd kiadnia, mert Maszlov nem akarja akármelyik határ-

* V. ö. *Lenin.* „Válasz X-nek". 27. old. „Helytelen volna, ha azt mondanánk, hogy a szociáldemokrácia minden körülmények között és mindig ellenezni fogja az eladást." (Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 456. old. — *Szerk.)* Nem volna logikus és nem volna bölcs dolog, ha abból indulnánk ki, hogy a földmagántulajdon megváltoztathatatlan, de eleve elzárkóznánk az eladás elől.

területet feljogosítani arra, hogy fenntartsa a földesúri földbirtokot! Így tehát Maszlov egész érve megdől.

A második érv: „A föld nacionalizálása feltételezi, hogy *minden* földet az állam birtokába adjanak át. De vajjon beleegyeznek-e a parasztok, különösen az önálló gazdasággal rendelkező parasztok abba, hogy bárkinek is önként odaadják földjüket?" (Maszlov, 20. old.).

Először is, Maszlov szavakkal dobálódzik vagy összezavarja a fogalmakat. A nacionalizálás a föld tulajdonjogának, vagyis a földjáradékra való jognak az átadását jelenti, de korántsem magának a földnek az átadását. A nacionalizálás egyáltalában nem jelenti azt, hogy a parasztok bárkinek is kötelesek átadni a földjüket. Megmagyarázzuk ezt Maszlovnak egy példával. A szocialista forradalmi átalakulás azt jelenti, hogy nemcsak a föld tulajdonjoga, hanem maga a föld mint a gazdálkodás tárgya is átmegy az egész társadalomnak a birtokába. Ez talán azt jelenti, hogy a szocialisták a kisparasztoktól akaratuk ellenére el akarják venni a földet? Nem, soha egyetlen értelmes szocialista sem javasolt ilyen ostobaságot.

Szükségesnek tartja-e bárki is, hogy ezt külön leszögezzék a szocialista programmban, amelyben a földmagántulajdonnak társadalmi tulajdonnal való felváltásáról van szó? Nem, egyetlen szociáldemokrata párt sem szögezi le ezt. Még kevésbbé van okunk arra, hogy a nacionalizálással kapcsolatban nemlétező borzalmakat agyaljunk ki. A nacionalizálás azt jelenti, hogy a földjáradék az állam kezébe megy át. A parasztok a legtöbb esetben semmiféle földjáradékot sem kapnak. A nacionalizáláskor tehát semmivel sem rövidülnek meg, sőt, a demokratikus parasztállam (amelyet Maszlov az ajánlott zemsztvósítással hallgatólagosan feltételez és amelyet nem határoz meg pontosan) bevezeti a progresszív jövedelemadót és leszállítja a kisgazdák fizetési kötelezettségeit. A nacionalizálás megkönnyíti a föld mobilizálását, de a legkisebb mértékben sem jelenti azt, hogy a kisparasztoktól akaratuk ellenére bármilyen formában is elveszik a földet.

Másodszor, ha már az önálló gazdasággal rendelkező parasztok „önkéntes beleegyezése" is érv a nacionalizálás

ellen, megkérdezzük Maszlovtól: vajjon a paraszttulajdonos „beleegyezik-e önként" abba, hogy a legjobb földeket: a földesúri, az egyházi birtokoknak és az uralkodóház birtokainak földjeit *csak bérbe* adja nekik a „demokratikus állam", amelyben a paraszt lesz majd az erő? Hiszen ez ugyanaz, mintha azt mondanánk: nesze, tied lehet a rossz osztásföld, a jó, földesúri földet pedig béreld. A fekete kenyér ingyen a tiéd, de a fehérért fizess. A parasztok ebbe sohasem egyeznek bele. Két eset lehetséges, Maszlov elvtárs: vagy a gazdasági viszonyok szükségessé teszik a magántulajdont és ez előnyös — akkor a földesúri földek felosztásáról vagy általában elkobzásról kell beszélnünk. Vagy pedig lehetséges és előnyös az egész föld nacionalizálása — és akkor nincs szükség arra, hogy minden áron kivételt tegyünk a parasztokkal. A nacionalizálásnak a provincializálással, s a provincializálásnak a magántulajdonnal való egybekapcsolása egyszerűen zűrzavar. Kezeskedhetünk azért, hogy egy ilyen rendszabály *a demokratikus forradalom legteljesebb győzelme esetén* nem volna sohasem megvalósítható.

III. MASZLOV ELVTÁRS FŐ HIBÁJA

Itt feltétlenül ki kell térnünk még egy megfontolásra, amely az előbbiből adódik, de részletesebb vizsgálatra szorul. Mint az imént mondottuk, kezeskedhetünk azért, hogy a Maszlov-féle programm még a demokratikus forradalom legteljesebb győzelme esetén is megvalósíthatatlan. Általában véve, ha a programm bizonyos követelései „megvalósíthatatlanok", vagyis nem valószínű, hogy az adott körülmények között vagy a legközelebbi jövőben megvalósulnak, ez még nem tekinthető érvnek ezek ellen a követelések ellen. K. Kautsky rendkívül szemléltetően világított rá erre abban a cikkében, amelyet Lengyelország függetlenségének kérdésével kapcsolatban Rosa Luxemburg ellen írt*. R. Luxemburg azt hangoz-

* Ebből a cikkből idéztem egy részt a „Zarja" 4. számában, az agrárprogramm tervezetéről írt cikkemben. (Lásd *Lenin* Művei, 6. köt. 1953. 116. old. — *Szerk.)*

tatta, hogy ez a függetlenség „megvalósíthatatlan", K. Kautskynak viszont az volt az ellenvetése, hogy nem az a lényeg, mennyire „megvalósítható" bizonyos követelés az említett értelemben, hanem az, hogy ez a követelés megfelel-e a társadalmi fejlődés általános irányának, vagy az egész civilizált világ általános gazdasági és politikai helyzetének. Nézzük például a német szociáldemokrata programmnak azt a követelését, amely szerint minden hivatalnokot a népnek kell választania, mondotta Kautsky. Ez a követelés Németország mai helyzetében természetesen „megvalósíthatatlan". Mindazonáltal helyes és szükséges, mert szerves alkotórésze a következetes demokratikus forradalmi átalakulásnak, amely felé az egész társadalmi fejlődés halad és amelyért mint a szocializmus feltételéért és a szocializmus politikai felépítményének elengedhetetlen alkotóeleméért a szociáldemokrácia küzd.

Amikor a Maszlov-féle programm megvalósíthatatlanságáról beszélünk, éppen ezért hangsúlyozzuk ezeket a szavakat: a demokratikus forradalom legteljesebb győzelme esetén. Egyáltalán nem mondjuk azt, hogy a Maszlov-féle programm a mai politikai viszonyok és feltételek szempontjából megvalósíthatatlan. Nem. Azt állítjuk, hogy éppen a teljes és egészen következetes demokratikus forradalmi átalakulás esetén, vagyis éppen azok között a politikai viszonyok között, amelyek a leginkább fognak különbözni a mai viszonyoktól, s amelyek a legkedvezőbbek lesznek gyökeres agrárreformok számára, éppen ezek között a viszonyok között megvalósíthatatlan Maszlov programmja, mégpedig nem azért, mert ezeknek a viszonyoknak szempontjából, hogy úgy mondjuk, túlságosan nagy, hanem azért, mert túlságosan kicsi. Más szavakkal: ha nem jutunk el a demokratikus forradalom teljes győzelméig, még csak nem is beszélhetünk komolyan a földesúri földbirtok semmiféle megszüntetéséről, az uralkodóház birtokainak és más földeknek semmiféle elkobzásáról, semmiféle municipalizálásról stb. S megfordítva, ha eljutunk a demokratikus forradalom teljes győzelméig, *lehetetlen*, hogy a forradalmi átalakulás csupán a föld egy részének municipalizálására szorítkozzék. Az a forradalmi

átalakulás, amely elsöpri az egész földesúri földbirtokot (márpedig éppen ilyen átalakulást feltételez Maszlov is, s ilyen átalakulást feltételeznek mindazok, akik a földesúri birtokok felosztása vagy elkobzása mellett vannak) — ez az átalakulás a történelemben eddig soha nem látott méreteket öltő forradalmi energiát és forradalmi lendületet követel meg. Teljesen képtelen feltevés az, hogy ilyen forradalmi átalakulás lehetséges a földesúri földbirtok elkobzása nelkül (Maszlov programmtervezetében csak „elidegenítésről", nem pedig „elkobzásról" beszél), anélkül hogy a „népben" a legszélesebb körben elterjesztenők az egész föld nacionalizálásának eszméjét, anélkül hogy létrehoznók a demokratizmusnak politikailag leghaladottabb formáit. A társadalmi élet valamennyi területe szorosan összefügg egymással és végső fokon teljesen alá van rendelve a termelési viszonyoknak. A földesúri földbirtok megszüntetésére irányuló gyökeres rendszabály elképzelhetetlen az államformák gyökeres megváltoztatása nélkül (márpedig az adott gazdasági reform végrehajtásakor az államformák csak a demokratizmus irányában változtathatók), elképzelhetetlen anélkül, hogy a „népi" és paraszti gondolat, amely a földmagántulajdon legnagyobb fajtájának megszüntetését követeli, ne tiltakozna általában a földmagántulajdon ellen. Más szavakkal: egy olyan határozott forradalmi átalakulás, mint a földesúri földbirtok megszüntetése, már egymaga is elkerülhetetlenül óriási lökést ad az egész társadalmi, gazdasági és politikai fejlődésnek. Annak a szocialistának, aki az ilyen forradalmi átalakulás kérdését napirendre tűzi, okvetlenül mérlegelnie kell az ebből a kérdésből adódó újabb kérdéseket is, s nemcsak multja, hanem jövője szempontjából is meg kell vizsgálnia ezt a forradalmi átalakulást.

S éppen ebben a tekintetben különösképpen gyenge Maszlov elvtárs tervezete. Ez a tervezet helytelenül fogalmazza meg, először is, azokat a jelszavakat, amelyeknek most, azonnal és haladéktalanul ki kell robbantaniok, meg kell erősíteniök, ki kell terjeszteniök és „meg kell szervezniök" az agrárforradalmat: ilyen jelszavak csak azok a követelések lehetnek, amelyek értelmében minden földesúri földet *el kell kobozni* és e célból haladéktalanul

parasztbizottságokat kell létesíteni, mint a néphez közelálló és erős helyi forradalmi hatalom szerveinek egyetlen célszerű formáját. Ez a tervezet, másodszor, azért helytelen, mert nem utal pontosan azokra a politikai feltételekre, amelyek nélkül a „municipalizálás" nem feltétlenül hasznos, sőt alighanem káros rendszabály a proletariátus és a parasztság számára, vagyis mert egyáltalában nem határozza meg pontosan és félreérthetetlenül a „demokratikus állam" fogalmát. Ez a tervezet, harmadszor — és ez egyik leglényegesebb és legritkábban felismert hiányossága — nem vizsgálja a mostani agrárforradalmat annak jövője szempontjából, nem mutat rá azokra a feladatokra, amelyek ebből az agrárforradalomból közvetlenül adódnak, s a tervezetben nincsen összhang azok között a gazdasági és politikai előfeltételek között, amelyeken az felépül.

S valóban, vizsgáljuk csak meg figyelmesebben a legkomolyabb érvet (a harmadikat), amelyet a Maszlov-féle tervezet védelmében fel lehet hozni. Ez az érv így hangzik: a nacionalizálás a burzsoá állam hatalmát erősíti, holott a burzsoá állam községi és általában helyi szervei rendszerint demokratikusabbak, ezeket nem terhelik katonai kiadások, nem közvetlen feladatuk a proletariátus rendőri elnyomása stb. és így tovább. Könnyen látható, hogy ez az érv feltételez egy *nem teljesen demokratikus* államot, mégpedig egy olyan államot, amelyben éppen a legfontosabb tényező, a központi hatalom, továbbra is igen közel áll a régi katonai-bürokratikus rendszerhez, amelyben a helyi intézmények, ezek a másodrendű és alárendelt intézmények, jobbak, demokratikusabbak, mint a központi intézmények, — vagyis ez az érv feltételez egy *végig nem vitt demokratikus forradalmi átalakulást.* Ez az érv *hallgatólagosan* feltételez holmi középutat egyrészt a III. Sándor korabeli Oroszország között, ahol a zemsztvók jobbak voltak, mint a központi intézmények, másrészt a „köztársaságpártiak nélküli köztársaság" korának Franciaországa között, ahol a proletariátus megerősödésétől megrémült *reakciós* burzsoázia antidemokratikus „monarchista köztársaságot" hozott létre, olyan központi intézményekkel, amelyek sokkal rosszabbak, sokkal kevésbbé demokratikusak voltak, mint a helyi intézmények, amelyeket

sokkal inkább áthatott a militarizmus, a bürokrácia és a rendőruralom szelleme. Lényegében véve Maszlov tervezete hallgatólagosan feltételezi, hogy politikai minimális programmunk követelései nem valósultak meg teljesen, hogy nincs biztosítva a nép egyeduralma, hogy nem szűnt meg az állandó hadsereg, hogy nincs bevezetve a hivatalnokok választása stb. — más szavakkal: hogy demokratikus forradalmunk ugyanúgy nem érte el végső célját, mint az európai demokratikus forradalmak legnagyobb része, hogy ezt ugyanúgy megnyirbálták, eltorzították, „visszájára fordították", mint azokat. Maszlov tervezete éppen a felemás, következetlen, nem teljes vagy a reakció által megnyirbált és „ártalmatlanná tett" demokratikus forradalomhoz van szabva*.

Éppen ez a körülmény teszi aztán Maszlov tervezetét teljesen mesterkéltté, gépiessé, a szó fentemlített értelmében megvalósíthatatlanná, belsőleg ellentmondásossá és ingataggá, s végül egyoldalúvá (merthiszen úgy képzeli, hogy a demokratikus forradalom után csak antidemokratikus burzsoá reakció következhet be, s nem kerülhet sor a proletariátusnak a szocializmusért vívott kiélezett harcára).

Teljesen megengedhetetlen az a *hallgatólagos* feltevés, hogy a demokratikus forradalmat nem vitték végig, hogy politikai minimális programmunk fő követelései nem valósultak meg. Az ilyesmit semmiképpen sem szabad elhallgatni, erre a legpontosabban rá kell mutatni. Ha Maszlov hű akart volna maradni önmagához, ha tervezetéből teljesen ki akarta volna küszöbölni a tisztázatlanságot, a belső visszásságot, azt kellett volna mondania: mivel a mostani forradalomból kikerülő állam „valószínűleg" nagyon kevéssé lesz demokratikus, jobb, ha nem erősítjük hatalmát nacionalizálással, hanem zemsztvósításra szorítkozunk, mert a zemsztvók, *„feltehetően"*, jobbak és demokratikusabbak lesznek, mint a központi állami intézmények. Ezen és csakis ezen a hallgatólagos feltevé-

* Kautsky, akire Maszlov hivatkozik, „Agrarfrage" („Agrárkérdés". — *Szerk.*) c. könyvében külön leszögezi, hogy a nacionalizálásnak, amely Mecklenburg viszonyai között értelmetlen, más volna az értelme a demokratikus Angliában vagy Ausztráliában.

sen alapul Maszlov tervezete. Amikor tehát tervezetében a „demokratikus állam" kifejezést használja (3. pont), méghozzá minden magyarázat nélkül, igen nagy valótlanságot mond, félrevezeti sajátmagát, félrevezeti a proletariátust és az egész népet, mert tervezetét valójában éppen ahhoz a *nem*-demokratikus államhoz, ahhoz a reakciós államhoz „illeszti hozzá", amely a befejezetlen vagy a reakció által „megnyirbált" demokrácia talaján keletkezett.

S ha ez így van — márpedig kétségtelenül így van —, akkor világos, mennyire mesterkélt és „kiagyalt" Maszlov tervezete. Csakugyan, ha feltételezünk egy olyan államot, amelynek központi hatalma reakciósabb, mint helyi hatóságai, egy olyastéle államot, mint a köztársaságpártiak nélküli harmadik francia köztársaság, akkor valósággal nevetséges az a gondolat, hogy egy ilyen államban meg lehet szüntetni a földesúri földbirtokot, vagy akár csak meg is lehet tartani azt, amit a földesúri földbirtok megszüntetése terén forradalmi nyomással elértünk. A világnak azon a részén, amelynek neve Európa, abban a században, amelyet XX. századnak neveznek, az osztályharc objektív logikája folytán minden *ilyen* államnak okvetlenül a földesúri földbirtok *megóvásával*, vagy ha azt részben már megsemmisítették, annak *helyreállításával* kellene *kezdenie*. Hiszen minden ilyen féldemokratikus, de valójában reakciós államnak csak az az értelme, az objektív értelme, hogy meg kell őriznie a burzsoá-földesúri és hivatalnoki hatalom *legfőbb* tartópilléreit, és csak a leglényegtelenebb kiváltságokat áldozhatja fel. Lám az a körülmény, hogy az ilyen államokban van egy reakciós központi hatalom és vannak aránylag „demokratikus" helyi intézmények, zemsztvók, községi testületek stb., egyedül és kizárólag azzal magyarázható, hogy ezek a helyi intézmények csak „a mosdók ónozását", a vízellátást, villamosközlekedést stb. érintő rendszabályokkal foglalkoznak, amelyek *a burzsoá államra nézve ártalmatlanok* és amelyek nem rendíthetik meg *alapjaiban* azt, amit „fennálló társadalmi rendnek" neveznek. Gyermekes naivitás volna, ha a zemsztvóknak a vízellátással és a világítással kapcsolatos tevékenysége terén tett meg-

figyeléseket a földesúri földbirtok megszüntetésével kapcsolatos esetleges „tevékenységükre" is vonatkoztatnók. Ez ugyanolyan volna, mintha valamely eldugott francia vidéki városka tisztán szociáldemokratákból álló városi tanácsa egész Franciaországban „municipalizálni" akarná a magánépületekkel beépített, magántulajdonban levő földeket. Éppen arról van szó, hogy a földesúri földbirtok megszüntetését célzó rendszabály jellegét tekintve némileg különbözik a vízellátás, világítás, köztisztaság stb. megjavítására irányuló rendszabályoktól. Éppen arról van szó, hogy az előbbi *„rendszabály"* fölöttébb vakmerően „hozzányúl" az *egész* „fennálló társadalmi rend" legfőbb alapjaihoz, hatalmas erővel megingatja és aláássa ezeket az alapokat, megkönnyíti, hogy a proletariátus a történelemben eddig soha nem látott méretekben nyomást gyakoroljon az egész burzsoá rendre. Itt bizony minden burzsoá államnak elsősorban és leginkább arról kell majd gondoskodnia, hogy megóvja a burzsoá állam alapjait: amint a burzsoá-földesúri állam létérdekeit veszélyeztetve látja, egy pillanat alatt megszűntet minden jogot és kiváltságot a mosdók autonóm ónozása terén, az egész municipalizálást azonnyomban elviszi az ördög, s a „büntetőkülönítmények" a helyi intézmények demokratizmusának utolsó nyomait is kitörlik. Ha valaki ártatlan arccal feltételezi, hogy reakciós központi hatalom mellett lehetséges holmi demokratikus községi autonómia és ezt az „autonómiát" ki akarja terjeszteni a földesúri földbirtok megszüntetésére, az a nyilvánvaló képtelenségek vagy a határtalan politikai naivitás utánozhatatlan példáit szolgáltatja.

IV. AGRÁRPROGRAMMUNK FELADATAI

Az OSzDMP agrárprogrammjának kérdése jelentős mértékben tisztázódna, ha megkísérelnénk egyszerű és világos tanácsok formájában kifejteni ezt a programmot, olyan tanácsok formájában, amelyekkel a demokratikus forradalom időszakában a szociáldemokráciának el kell látnia a proletariátust és a parasztságot.

Az első tanács okvetlenül ez lesz: minden erőnkkel harcoljunk a parasztfelkelés teljes győzelméért. E nélkül a győzelem nélkül még csak nem is beszélhetünk komolyan sem arról, hogy „elvesszük a földet" a földesuraktól, sem pedig arról, hogy megteremtünk egy valóban demokratikus államot. Márpedig a parasztokat csak egyetlen jelszóval lehet felkelésbe vinni, s ez: minden földesúri föld elkobzása (korántsem olyan általában vett elidegenítés vagy általában vett kisajátítás, amely nem tisztázza a megváltás kérdését), méghozzá feltétlenül még az alkotmányozó gyűlés előtt a parasztbizottságok által végrehajtott elkobzás.

Minden más tanács (beleértve az „elidegenítés" jelszavát is, amelyet Maszlov kitűz, és beleértve Maszlov egész municipalizálási tervét is) felhívás arra, hogy a kérdést ne felkelés útján, hanem a földesurakkal, a reakciós központi hatalommal kötött egyesség útján oldjuk meg, felhívás arra, hogy a kérdést ne forradalmi, hanem bürokratikus úton oldjuk meg, ugyanis a legdemokratikusabb területi és zemsztvo-szervezetek is mindenképpen bürokratikusak a forradalmi parasztbizottságokhoz képest, amelyek azonnal, a helyszínen leszámolnak a földesurakkal és magukhoz ragadnak mindenféle jogokat, amelyek szentesítése aztán az össznépi alkotmányozó gyűlés feladata.

A második tanács okvetlenül ez lesz: a politikai rend teljes demokratizálása nélkül, köztársaság nélkül és a nép egyeduralmának tényleges biztosítása nélkül gondolni sem lehet sem a parasztfelkelés vívmányainak megtartására, sem pedig arra, hogy akár csak egy lépéssel is továbbhaladjunk. Ezt a munkásoknak és parasztoknak szóló tanácsunkat különösen világosan és pontosan kell megfogalmaznunk, hogy ne maradhasson semmi kétely, semmiféle kétértelműség, hogy ne legyen mód semmiféle félremagyarázásra, egy olyan értelmetlenség hallgatólagos elfogadására, mint az az állítás, hogy reakciós központi hatalom esetén megszüntethető a földesúri földbirtok. Éppen ezért egyre nagyobb nyomatékot adva politikai tanácsainknak, meg kell mondanunk a parasztnak: miután elvetted a földet, tovább kell haladnod, különben a földbirtokosok és a nagyburzsoák óhatatla-

nul levernek és visszavetnek. Nem veheted el és nem tarthatod meg a földet, ha nem lesznek újabb politikai vívmányaid, ha nem mérsz újabb és még döntőbb csapást általában az egész földmagántulajdonra. A politikában, akárcsak az egész társadalmi életben, az a helyzet, hogy aki nem halad előre, azt visszavetik. Vagy a burzsoázia, amely a demokratikus forradalom után megerősödött (a demokratikus forradalom természetesen erősíti a burzsoáziát), megfosztja a munkásságot is, a paraszti tömeget is minden vívmányától, vagy pedig a proletariátus és a paraszti tömeg utat tör magának. Ez viszont nem jelent egyebet, mint köztársaságot és a nép teljes egyeduralmát. Ez ezt jelenti: a köztársaság kivívása után az egész föld nacionalizálása mint a polgári-demokratikus forradalom egyáltalában lehetséges maximuma, mint természetes és elengedhetetlen lépés a polgári demokratizmus győzelmétől a szocializmusért vívott igazi harc kezdete felé.

A harmadik és utolsó tanács: alakítsatok külön szervezeteket, városi és falusi proletárok és félproletárok. Ne bízzatok semilyen tulajdonosban, még akkor sem, ha kisember, még akkor sem, ha „dolgozó". Ne áltassátok magatokat azzal, hogy az árutermelés fennmaradása mellett a kisgazdaság meghozza nektek a boldogulást. Minél közelebb jutunk a parasztfelkelés győzelméhez, annál közelebb van az az időpont, amikor a tulajdonos-parasztok a proletariátus ellen fordulnak, annál nagyobb szükség van önálló proletár szervezetre, annál erélyesebben, állhatatosabban, határozottabban és hangosabban kell kihirdetnünk a teljes szocialista forradalom jelszavát. Mi mindvégig támogatjuk a parasztmozgalmat, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ez egy másik osztály mozgalma, *nem azé az osztályé*, amely végre tudja hajtani és végre is hajtja a szocialista forradalmat. Ezért mellőzzük azt a kérdést, hogy miképpen kell szétosztani a földet mint a gazdálkodás tárgyát; ezt a kérdést a polgári társadalomban csak a gazdák és a kisgazdák oldhatják meg, s ők is fogják megoldani. Minket viszont főleg (s a parasztfelkelés győzelme után csaknem kizárólag) az a kérdés érdekel, hogy mit tegyen a falusi proletariátus? Mi főképpen ezzel a kérdéssel foglalkozunk és fogunk

foglalkozni, s a kispolgárok ideológusaira bízzuk, hogy a földhasználat kiegyenlítésén és ehhez hasonlókon törjék a fejüket. Erre a kérdésre, az új, polgári-demokratikus Oroszország sorsdöntő kérdésére, ezt válaszoljuk: a falusi proletariátusnak a városi proletariátussal együtt külön szervezetekbe kell tömörülnie, hogy harcoljon a teljes szocialista forradalmi átalakulásért.

Agrárprogrammunknak tehát három fő részből kell állnia: először is, a leghatározottabban fel kell hívnia a parasztságot arra, hogy indítson forradalmi rohamot a földesúri földbirtok ellen; másodszor, pontosan rá kell mutatnia a következő lépésre, amelyet a mozgalom megtehet és amelyet meg is kell tennie, hogy megszilárdítsa a parasztok vívmányait, és a demokrácia győzelméről áttérjen a szocializmusért folyó közvetlen proletár harcra; harmadszor, rá kell mutatnia a párt proletár osztályfeladataira, amelyek annál sürgősebbek számunkra s annál állhatatosabban követelik világos felvetésüket, minél közelebb van a parasztfelkelés győzelme.

Maszlov programmja egyetlenegyet sem old meg azok közül a fő feladatok közül, amelyeket az OSzDMP-nek most meg kell oldania: ez a programm nem tűz ki olyan jelszót, amely most, azonnal, a legantidemokratikusabb állam idejében a győzelem felé viszi a parasztmozgalmat — ez a programm nem határozza meg pontosan azokat a politikai átalakulásokat, amelyek az agrárátalakulások befejezéséhez és megszilárdításához szükségesek, — nem mondja meg, hogy a földreform terén milyen rendszabályok szükségesek a legteljesebb és legkövetkezetesebb demokratizmus esetén, — nem jellemzi pártunknak az összes polgári-demokratikus átalakulásról vallott proletár nézeteit. Ez a programm nem határozza meg sem az „első lépés" feltételeit, sem a „második lépés" feladatait, hanem mindent összekever, kezdve azzal, hogy az uralkodóház birtokait egy nemlétező „demokratikus állam" birtokába kell adni, és folytatva azzal, hogy a földesúri földeket a demokratikus községi önkormányzatok birtokába kell adni, mert a központi hatalom esetleg nem lesz demokratikus! Ez a programm, amely gyakorlati jelentőségét tekintve a jelenlegi időpontban nem forradalmi, s amely

azon a feltevésen épül, hogy a félig reakciós központi hatalommal létrejön valamilyen teljesen természetellenes és teljesen valószínűtlen egyesség, nem lehet a munkáspárt vezérfonala, bármelyik lehetséges és elképzelhető úton haladjon is Oroszország demokratikus forradalmi átalakulása.

Összefoglaljuk az elmondottakat. A demokratikus forradalmi átalakulás viszonyai között az egyetlen helyes programm az lesz, ha azonnal követeljük a földesúri földek elkobzását és parasztbizottságok létesítését*, s ezt a követelést nem kötjük semmiféle korlátozó feltételekhez. Ez a követelés forradalmi és mindenképpen, még a legrosszabb körülmények között is, előnyös a proletariátusnak is, a parasztságnak is. Ez a követelés feltétlenül a rendőrállam bukására és a demokratizmus megerősödésére vezet.

Nem szabad azonban az elkobzásra szorítkozni. A demokratikus forradalom és a parasztfelkelés időszakában semmiképpen sem tehetjük meg, hogy feltétlenül elvetjük a föld nacionalizálását. Csupán az szükséges, hogy e követelés feltételeként a legpontosabban meghatározzuk, melyik az a politikai rendszer, amely nélkül a nacionalizálás árthatna a proletariátusnak is, a parasztságnak is.

Egy ilyen programm teljes és kerek egész lesz. Mindenképpen a maximumát fogja nyujtani annak, ami bármilyen polgári-demokratikus forradalmi átalakuláskor egyáltalában elképzelhető. Nem köti meg a szociál-

---

* Ugyanúgy mint X, Maszlov is „ellentmondást lát abban, hogy a rendek megszüntetését és paraszti, vagyis rendi bizottságok alakítását követeljük. Valójában itt csak látszólagos ellentmondás van: a rendek megszüntetéséhez a legalsó, elnyomott rend «diktatúrája» szükséges, ugyanúgy, mint ahogy általában az osztályok megszüntetéséhez, többek között a proletárosztály megszüntetéséhez, a proletariátus diktatúrája szükséges. Egész agrárprogrammunknak az a célja, hogy az agrárviszonyok terén megszüntessük a hűbéri és rendi hagyományokat, ennek érdekében azonban egyes-egyedül a legalsóbb rendhez apellálhatunk, azokhoz, akiket a hűbéri rendnek ezek a maradványai elnyomnak." *Lenin.* „Válasz X-nek". 29. old. (Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 457—458. old. — *Szerk.)*

demokrácia kezét, mert a különböző politikai helyzetektől függően megengedi a felosztást is, a nacionalizálást is. Ez a programm semmiképpen sem idéz elő meghasonlást a parasztság és a proletariátus — a demokrácia harcosai között*. Ez a programm most, azonnal, a rendőri-önkényuralmi politikai rendben ad ki olyan jelszavakat, amelyek okvetlenül forradalmiak és forradalmasítják ezt a rendet, s ugyanakkor olyan további követeléseket is támaszt, amelyekre a demokratikus forradalom teljes győzelme után kerülhet majd sor, vagyis akkor, amikor a demokratikus forradalmi átalakulás befejezése új távlatokat nyit és új feladatokat vet fel.

A programmban feltétlenül pontosan rá kell mutatnunk az egész demokratikus agrárforradalomban elfoglalt külön proletár álláspontunkra. Ne zavarjon bennünket az, hogy az ilyen utalásnak taktikai határozatban a helye, se az, hogy ezzel ismételjük a programm általános részében elmondottakat.

Hogy álláspontunkat világossá tegyük és a tömegnek megmagyarázzuk, érdemes lemondanunk a programmbeli és taktikai kérdések különválasztásának logikus sémájáról.

Alább közöljük a megfelelő agrárprogrammtervezetet, amelyet az „agrárbizottság" többsége dolgozott ki (az „agrárbizottságot" az OSzDMP Egyesített Központi Bizottsága küldte ki az új agrárprogramm tervezetének kidolgozására).

V. AZ AGRÁRPROGRAMM TERVEZETE

Azoknak a hűbéri maradványoknak a kiküszöbölése céljából, amelyek súlyos teherként nehezednek közvetlenül

* Hogy még a gondolatát is elkerüljük annak, hogy a munkáspárt a parasztság akaratától függetlenül, a parasztságban végbemenő önálló mozgalomtól függetlenül bármilyen reformtervezetet is rá akar kényszeríteni a parasztságra, a programmtervezethez csatolunk egy *A változatot*, amely a nacionalizálás közvetlen követelése helyett először kimondja, hogy a párt támogatja a forradalmi parasztságnak a földmagántulajdon megszüntetésére irányuló törekvését.

a parasztságra, és a falusi osztályharc szabad kibontakozása érdekében a párt követeli:

1) kobozzanak el minden egyházi és kolostori földet, az uralkodóház birtokait, minden állami földet, koronabirtokot és földesúri földet;

2) létesítsenek parasztbizottságokat, hogy azonnal és maradéktalanul megszüntessék a földesúri hatalmat és a földesúri kiváltságokat, és hogy mindaddig, míg az össznépi alkotmányozó gyűlés meg nem állapítja a földbirtoklás új rendszerét, gyakorlatilag rendelkezzenek az elkobzott földdel;

3) szüntessék meg mindazokat az adókat és szolgáltatásokat, amelyek ma a parasztságra mint adózó rendre hárulnak;

4) helyezzék hatályon kívül mindazokat a törvényeket, amelyek a parasztot gátolják abban, hogy földjével szabadon rendelkezzék;

5) jogosítsák fel a választott népbíróságot a mértéktelenül magas haszonbérek leszállítására és a feudális szolgaságba döntő szerződések érvénytelenítésére.

S ha Oroszország mai forradalmának döntő győzelme teljesen biztosítja majd a nép egyeduralmát, vagyis megteremti a köztársaságot és egy teljesen demokratikus államrendet hoz létre, a párt* törekedni fog arra, hogy megszűntessék a föld magántulajdonát és minden föld az egész nép közös tulajdonába menjen át.

Emellett az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt, bármikor és bármilyen körülmények között kerül is sor demokratikus agrárátalakulásokra, feladatának tekinti, hogy szakadatlanul törekedjen önálló osztályszervezetbe tömöríteni a falusi proletariátust, hogy megmagyarázza neki, milyen kibékíthetetlen ellentétben vannak az ő érdekei a paraszti burzsoázia érdekeivel, és figyelmeztesse őt, hogy ne áltassa magát a kisüzemi gazdaság rendszerével, amely soha, amíg árutermelés van, nem lesz képes

---

* *A változat.*

... a párt támogatni fogja a forradalmi parasztságnak a földmagántulajdon megszüntetésére irányuló törekvését és törekedni fog arra, hogy minden föld az állam tulajdonába menjen át.

megszüntetni a tömegek nyomorát, s végül, rámutasson arra, hogy teljes szocialista fordulatra van szükség, mert minden nyomor és minden kizsákmányolás megszüntetésének ez az egyetlen eszköze.

ELŐSZÓ K. KAUTSKY „NINCS TÖBBÉ SZOCIÁLDEMOKRÁCIA!“ C. BROSÚRÁJÁNAK OROSZNYELVŰ KIADÁSÁHOZ

Ez a brosúra, amelynek orosznyelvű fordítását most az olvasó kezébe adjuk, a német szociáldemokrácia egyik legkiválóbb képviselőjének műve. E brosúra szerzőjének jóval többet sikerült nyujtania, mint amennyi a témáról ítélve várható volt. A szerző, ahelyett hogy egyszerűen megcáfolná Bürger úrnak, a gyárosok lelkiismeretlen kiszolgálójának hazug állításait, rendkívül világos és közérthető formában kifejti nemcsak Németország, hanem az egész világ munkásmozgalmának legfontosabb kérdéseit is. Mindenütt hanyatlik a kisüzem és elnyomorodik a nép. Az egész világ burzsoá politikusai és tudósai, ugyanúgy mint Bürger úr, mindent elkövetnek, hogy elpalástolják ezeket a jelenségeket. Éppen ezért rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy módszeresen elemezzük ezeknek az uraknak szokásos érveit.

A brosúra szerzője csaknem kizárólag német adatokkal dolgozik. Jó volna, ha ezeket az adatokat bizonyos kérdésekben kiegészítenék a megfelelő orosz adatokkal. A brosúra kiadói minden bizonnyal meg is kísérlik majd ezt, ha a brosúra olyan népszerűvé válik, mint ahogyan azt teljes joggal megérdemelné. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Oroszország ipari és mezőgazdasági statisztikája a német statisztikához viszonyítva igen szánalmas állapotban van. Németországban megvan a lehetőség két különböző időben végrehajtott országos ipari és mezőgazdasági összeírás adatainak összehasonlítására. Oroszországban nem volt egyetlenegy ilyen országos összeírás sem, és a zemsztvo-statisztikán kívül, amely európai módra vizsgálta a nemzetgazdaság egyes kis részeit, csupán különböző

„hatóságok“ hazug, hanyag, zavaros bürokratikus statisztikája áll rendelkezésünkre, amelyet több joggal nevezhetnénk semmitmondó rendőri felvilágosításnak, mint statisztikának.

Az oroszországi bürokrácia akadályozza az orosz népet abban, hogy megtudja a teljes igazságot helyzetéről. Minden művelt orosz olvasó azonban könnyen százszámra és ezerszámra találhat irodalmunkban olyan példákat, amelyek fényt derítenek a parasztgazdaság helyzetére, a kézművesiparra, a gyári életre, s amelyek teljesen igazolják a brosúra szerzőjének következtetéseit. Minden orosz munkás és paraszt könnyen meglátja, hogy a nép elnyomorodása, amelyet ez a brosúra leír, Oroszországban még nagyobb méreteket, még élesebb és durvább formákat ölt.

1906 március.

N. Lenin

Megjelent K. Kautsky „Nincs többé szociáldemokrácia!“ c. brosúrájában.
1906 március—április.

A KADETOK GYŐZELME ÉS A MUNKÁSPÁRT FELADATAI

A megírás ideje: 1906 március 24—28 (április 6—10).

Megjelent külön brosúraként a „Nasa Miszl" kiadásában. 1906 április.

I

MILYEN OBJEKTÍV JELENTŐSÉGE VOLT A DUMA-VÁLASZTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELÜNKNEK?

A kadetok győzelmei megszédítették liberális sajtónkat. A kadetok a választási hadjárat során maguk köré tömörítettek minden vagy csaknem minden liberálist. Ujságok, amelyek addig nem tartoztak a kadet párthoz, ténylegesen e párt sajtószerveivé váltak. A liberális sajtó ujjong. Minden oldalról diadalkiáltás és fenyegetés harsog a kormány felé. E kiáltásokba — s ez igen jellemző körülmény — állandóan belevegyülnek hol kárörvendő, hol leereszkedő hangú szociáldemokrata-ellenes kirohanások.

— Nézzétek csak, milyen hibát követtetek el, amikor nem voltatok hajlandók részt venni a választásokon! Látjátok most már? Beismeritek, hogy hiba volt? Meg tudjátok most már becsülni a bölcs és előrelátó Plehanov tanácsait? — Ilyen és ehhez hasonló szólamokkal találkozunk az örömmámorban úszó liberális sajtó hasábjain. Plehanovról igen találóan mondotta Sztyepanov elvtárs („A mai helyzet" c. gyüjtemény, „A távolból" c. cikk), hogy valahogy úgy járt, mint Bernstein. Mint ahogy annakidején Bernsteint vállukra emelték a német liberálisok és az egekig magasztalták az összes „progresszív" burzsoá lapok, ugyanúgy nincs most Oroszországban egyetlen liberális ujság, sőt egyetlen liberális ujságcikk sem (ez alól nem kivétel még a „*Szlovo*" sem, igen bizony, még az októbrista „*Szlovo*" sem!), amely ne ölelgetné, ne csókolgatná, ne becézgetné a bölcs és előrelátó, józan és megfontolt Plehanovot, aki volt olyan bátor, hogy felemelje szavát a bojkott ellen.

Nézzük meg hát, mit bizonyítanak a kadetok győzelmei. Kinek a hibáját tárták fel? Melyik taktikának a meddőségét mutatták meg?

Plehanov, Sztruve és társai azt erősítgetik, hogy a bojkott hiba volt. Hogy a kadetok miért vélekednek így, ez teljesen világos. Az az ajánlatuk, hogy bejuttatnak a dumába egy munkást Moszkva képviseletében (lásd „Nasa Zsizny", március 23), azt mutatja, hogy meg tudják becsülni a munkások segítségét, hogy győzelmük betetőzése és megszilárdítása végett keresik az egyességet a szociáldemokratákkal, hogy ilyen egyességet kötnek a pártonkívüli munkásokkal, mint ahogy kötnének ilyet a szociáldemokrata párttal is. A legtermészetesebb dolog, hogy a kadetok gyűlölik a bojkottot, amely azt jelenti, hogy nem támogatják a kadetokat, hogy a „baloldaliak" nem kötnek egyességet a kadetokkal.

De mit akar Plehanov és mit akarnak a hozzá húzódó (részben tudatosan, részben nem tudatosan hozzá húzódó) mensevikek vagy bojkottellenes orosz szociáldemokratáink? Ó jaj, szörnyűség! Plehanov valamennyiük közül a legbátrabban, a legkövetkezetesebben, a legszabadabban és a legvilágosabban fejti ki nézeteit, — és „Dnyevnyik"-jének* ötödik számában újra meg újra arról tesz tanúságot, hogy *maga sem tudja, mit akar.* Részt kell venni a választásokon — kiáltja. De vajjon miért? Talán azért, hogy létrehozzuk azt a forradalmi önkormányzatot, amelyet a mensevikek hirdetnek? avagy azért, hogy bekerüljünk a dumába?

Plehanov hímez-hámoz, csűri-csavarja a dolgot, kertel és szofizmákkal tér ki ezek elől az egyszerű, egyenes és nyilvánvaló kérdések elől. Plehanov, aki hosszú hónapokon át hallgatott, amikor a mensevikek még az „Iszkra" hasábjain a forradalmi önkormányzatot hirdették *(és amikor ő maga kereken többször kijelentette, hogy rokonszenvez a mensevik taktikával)*, most egyszerre a legmegvetőbb módon nyilatkozik a mensevikeknek erről a „hírhedt forradalmi önkormányzatáról". Miért és mi által vált ez a jelszó hírhedtté, Plehanov elvtárs? Vajjon „hírhedtté" válásának előmozdításában nincs-e nagy része éppen a bolsevikoknak, akik ellen Plehanov most hadakozni akar, és akik

* „Dnyevnyik Szocial-Demokrata" — „A Szociáldemokrata Naplója". — *Szerk.*

már régen kimutatták milyen elégtelen, határozatlan és következetlen ez a jelszó?

Semmi válasz. Plehanov nem magyaráz meg semmit. Mond egy orákulumszerű bölcseséget, és továbbmegy. Az orákulumok és Plehanov bölcs megállapítása között azonban megvan az a különbség, hogy az orákulumok megjövendölik az eseményeket, Plehanov pedig az események lezajlása után mondja ki ítéleteit, ami eső után köpönyeg. Amikor a mensevikek az októberi forradalom előtt, a decemberi felkelés előtt „forradalmi önkormányzatról" beszéltek, vagyis amikor még a forradalmi fellendülés bekövetkezte előtt beszéltek róla, Plehanov hallgatott, noha általában helyeselte a mensevik taktikát, hallgatott, mint aki várakozó álláspontra helyezkedik még, mint aki értetlenül áll az eseményekkel szemben, s nem tudja rászánni magát arra, hogy akár csak valamelyest is határozott véleményt alkosson magának. Amikor aztán elült a forradalmi hullám, amikor elmúltak a „szabadság napjai" és a felkelés napjai, amikor letűntek a színről a munkás-, katona-, vasutas- és más küldöttek különböző szovjetjei (azok a szovjetek, amelyeket a mensevikek a forradalmi önkormányzat szerveinek véltek, s amelyeket a bolsevikok a forradalmi hatalom kezdetleges, elszigetelt, spontán, s ezért erőtlen szerveinek tekintettek), — egyszóval, amikor a kérdés elvesztette aktualitását, amikor az eső már elállt, Plehanov hozza a köpönyeget, s megmutatja, hogy — Sztruve úr és társai örömére — milyen bölcs és előrelátó tud lenni . . . a tegnapot illetően.

Hogy Plehanov elvtárs miért nincsen megelégedve a forradalmi önkormányzattal, az továbbra is titok marad. Plehanov most egyetért a bolsevikokkal abban, hogy a forradalmi önkormányzat sokakat „tévútra vezet" („Dnyevnyik" 5. sz.), de minden jel arra vall, hogy Plehanov a forradalmi önkormányzat jelszavát túlságosan soknak tartja, a bolsevikok pedig túlságosan kevésnek. Plehanov szerint ez a jelszó túlságosan messzire megy, szerintünk pedig nem megy eléggé messzire. Plehanov hajlik arra, hogy a mensevikeket visszahívja a „forradalmi önkormányzattól", s a dumában kifejtendő józan és gyakorlati munkára szólítsa fel őket. Mi olyan lépésre hajlunk — s

nemcsak hajlunk erre, hanem tudatosan és világosan hirdetjük is ezt —, amely a forradalmi önkormányzathoz képest haladást jelent, hajlunk arra, hogy elismerjük a felkelés egységes, tervszerű, támadólag fellépő szerveinek, a forradalmi hatalom szerveinek szükségességét. Plehanov gyakorlatilag leveszi a napirendről a felkelés jelszavát (ha nem is meri ezt nyiltan és határozottan kimondani); — egészen természetes hát, hogy a forradalmi önkormányzat jelszavát is elutasítja, mivel ez felkelés nélkül és a felkelés által teremtett helyzet nélkül nevetséges és káros játék volna. Plehanov valamivel következetesebb mensevik elvbarátainál.

Nos hát, miért vegyünk részt a választásokon és hogyan vegyünk részt a választásokon, Plehanov elvtárs? Nem azért, hogy létrejöjjön egy forradalmi önkormányzat, amely csak „tévútra vezet". Ezek szerint tehát azért, hogy részt vegyünk a dumában? — Erre azonban szörnyű félelem fogja el Plehanovot. Nem akar válaszolni, mivel azonban Oroszországban akad n + 1 elvtárs, aki nem csak „olvasgatni" akarja az „írogató" író naplóit, hanem valami konkrét munkát is akar végezni a munkástömegek között, s mivel ez az n + 1 tolakodó levelező szabatos választ követel tőle, Plehanov megharagszik. Nehezen képzelhető el gyámoltalanabb és furcsább dolog Plehanovnak annál a haragos kijelentésénél, hogy szőrszálhasogatás, sematizmus stb. volna, ha elvárnánk a választóktól, hogy tudják, hová és miért választanak. No de Plehanov elvtárs! Hisz önt, éppúgy mint a mi munkásaink, egyszerűen kinevetik kadet barátai is, ha komolyan, a tömeg előtt síkra talál szállni ezért a ragyogó programmért: vegyetek részt a választásokon, válasszatok, de ne kérdezzétek hová választotok, miért választotok. Válasszatok a dumaválasztásokról szóló törvény alapján, de ne merjetek arra gondolni (ez szőrszálhasogatás és sematizmus volna), hogy a dumába választotok.

Mi az oka annak, hogy Plehanov elvtárs, aki valaha világosan tudott írni és szabatos válaszokat tudott adni, ennyire belezavarodott ebbe a kérdésbe? Az az oka, hogy helytelenül ítélte meg a decemberi felkelést, s ezért most teljesen helytelen képet alkotott magának a mai politikai

viszonyokról. Plehanov elvtárs olyan kényes helyzetbe került, hogy nem meri végiggondolni gondolatait, nem mer nyiltan szembenézni a valósággal.

Ma már teljesen világosan elénk tárul a „duma-kampány" kendőzetlen valósága. Ma már tények válaszoltak arra a kérdésre, hogy milyen objektív jelentősége van a választásoknak és a választásokon való részvételnek, függetlenül maguknak a részvevőknek az akaratától, tudatától, szavaitól és ígéreteitől. Plehanov elvtárs, aki pedig valamennyi mensevik közül a leghatározottabb, éppen azért nem mer nyiltan a dumában való részvétel mellett állást foglalni, mert már világosan látszik ennek a részvételnek a jellege. Aki *részt vesz a választásokon, az vagy támogatja a kadetokat és egyességre lép velük, vagy pedig választásdit játszik.* Hogy ez a tétel igaz, ezt ma már maga az élet bebizonyította. Plehanov a „Dnyevnyik" 5. számában kénytelen volt elismerni, hogy e következtetés második része helyes, kénytelen volt elismerni, hogy a „forradalmi önkormányzat" jelszava értelmetlen. A „Dnyevnyik" 6. számában pedig — ha nem tér ki a kérdés érdemleges vizsgálata elől — kénytelen lesz a következtetés első részét is elismerni.

A politikai valóság végleg megbuktatta a mensevikek taktikáját, azt a taktikát, amelyért síkraszálltak „platformjukban" (sokszorosított röpirat, amelyen Martov és Dan neve szerepel; megjelent Szentpétervárott 1905 végén vagy 1906 elején) és nyomtatásban közzétett nyilatkozataikban (az Egyesített Központi Bizottságnak mindkét taktikát ismertető röpirata, Dan cikke az ismert brosúrában). E taktikának az volt a lényege, hogy részt kell venni a választásokon, de nem duma-képviselők választása céljából. Ismétlem, a dumában való részvételre a csak valamelyest is tekintélyes mensevikek közül egyetlen egy sem mert akár csak halvány célzást is tenni a sajtóban. De lám, az élet végleg megbuktatta ezt a „színtiszta" mensevik taktikát. Komoly formában ma már nem is igen beszélhetünk arról, hogy a választásokon való részvétel célja a „forradalmi önkormányzat", a kormányzósági választási gyűlésekről való kivonulás stb. Az események igazán világosan megmutatták, hogy az ilyen válasz-

tásdi, parlamentarizmusdi semmit sem nyujthat a szociáldemokráciának, hanem csak kompromittálja, csak szégyent hoz rá, csak botrányba keveri.

Az elmondottak egyik legragyogóbb bizonyítékát pártunk moszkvai városkörnyéki bizottsága szolgáltatta, — ha ugyan egyáltalában szükség van még bizonyítékra. Ez a bizottság a többség és a kisebbség frakcióját egyesítő közös szervezet. A taktika, amelyet ez a szervezet elfogadott, ugyancsak „közös" taktika volt, azaz legalább felerészben mensevik: részt kell venni a meghatalmazottak megválasztásában, hogy megerősödjön a szociáldemokrácia befolyása a munkáskúriában, utána pedig meg kell hiúsítani a választásokat, elutasítva az elektorok megválasztásában való részvételt. Ez kísérlet volt arra, hogy megismételjék a Sidlovszkij-bizottsággal szemben követett taktikát. Ez volt az „első lépés" éppen a Plehanov elvtárs által ajánlott intézkedések szellemében: egyelőre részt veszünk, és majd ha rákerül a sor, tüzetesebben megvizsgáljuk a dolgot.

A moszkvai városkörnyéki bizottság plehanovi-mensevik taktikája, mint ez előre várható is volt, szégyenletesen megbukott. Megválasztották a meghatalmazottakat. A meghatalmazottak közé szociáldemokraták is bejutottak, sőt részben olyanok is, akik a pártszervezet tagjai. Közben kihozták a bojkottellenes törvényt[63]. A meghatalmazottak kutyaszorítóba kerültek: vagy börtönbe jutnak, mert a bojkott mellett agitálnak, vagy megválasztják az elektorokat. A városkörnyéki bizottság agitációja, ez az illegális agitáció, éppúgy mint pártunk valamennyi többi szervezetének agitációja is, erőtlen volt az általa megmozgatott erőkkel szemben. *A meghatalmazottak megszegték ígéretüket*, fittyet hánytak kötött mandátumuknak és *... megválasztották az elektorokat.* Az elektorok közé szintén bejutottak szociáldemokraták, sőt olyanok is, akik a pártszervezet tagjai.

E sorok írója ott volt a moszkvai városkörnyéki bizottság ülésén annál a rendkívül kínos jelenetnél, amikor ez a vezető szociáldemokrata szervezet azt tárgyalta, hogy mi a további teendője, és mi legyen ezzel a megbukott (plehanovi) taktikával. A taktika bukása oly nyilvánvaló

volt, hogy a mensevik pártbizottsági tagok közül *egyetlenegy sem* akadt, aki azt az álláspontot képviselte volna, hogy az elektoroknak részt kell venniök a kormányzósági választási gyűlésen, avagy a forradalmi önkormányzat vagy bármi ehhez hasonló mellett foglalt volna állást. Másrészt nemigen tudták magukat rászánni arra sem, hogy felelősségre vonják azokat a munkásmeghatalmazottakat, akik megszegték kötött mandátumukat. A bizottság nem tehetett mást: mosta kezeit s hallgatólagosan beismerte hibáját.

Ez volt az eredménye a Plehanov-féle taktikának, amely arra irányult, hogy válasszunk, nem sokat töprengve azon, hogy minek és miért választunk (Plehanov nem is kívánt ezen sokat töprengeni, sőt egyáltalán nem kívánt ezen töprengeni, lásd „Dnyevnyik" 5. sz.). A mensevik „taktika" a valóság első fuvallatára összeomlott mint a kártyavár, — s ez nem is csoda, mert ez a „taktika" (mármint hogy részt vegyünk a választásokon, de nem képviselőválasztás céljából) nem egyéb szép szavak és jószándékok halmazánál. A szándék megmaradt szándéknak, a szavak szavak maradtak, a valóságban pedig az történt, amit az objektív politikai helyzet kérlelhetetlen logikája diktált: vagy részt veszünk a választásokon, hogy támogassuk a kadetokat, vagy pedig választásdit játszunk. Az események tehát pontosan igazolták azt, amit „Az Állami Duma és a szociáldemokrata taktika" című kis cikkemben írtam: „Hiába nyilatkoztatjuk ki, hogy szociáldemokrata jelöltjeink a legteljesebb mértékben önállóak, hogy részvételünk a legtisztább értelemben véve a párt részvétele, mert a *politikai helyzet erősebb minden nyilatkozatnál.* A valóságban nem lesz, s nem is lehetséges az, amit ezekkel a nyilatkozatokkal megígérünk. Ha most részt veszünk a mostani dumában, a valóságban elkerülhetetlenül, akaratunk ellenére is olyan politikát folytatunk, amely nem a szociáldemokrácia és nem a párt munkáspolitikája" (5. old.)*.

Ám próbálják a mensevikek vagy plehanovisták megcáfolni ezt a következtetést — de ne szavakkal, hanem

* Lásd ebben a kötetben 100. old. — *Szerk.*

tettekkel, tényekkel. Hiszen pártunkban ma minden helyi szervezet önállóan dönti el taktikáját. Mi az oka annak, hogy sehol Oroszországban nem alakult ki valamilyen használható és értelmes mensevik taktika? Mi az oka annak, hogy az OSzDMP moszkvai csoportja, amely mensevik csoport és nem egyesült a bolsevik bizottsággal, nem készített elő „plehanovi" vagy valamilyen önálló választási kampányt azokra a választásokra, amelyek holnapután, vasárnap, március 26-án zajlanak majd le Moszkvában? Nyilvánvalóan nem az, hogy ezt nem akarták. Meggyőződésem szerint nem is az, hogy ezt nem tudták megtenni. Ennek az az oka, hogy az objektív politikai helyzet folytán nem volt más választás, mint a bojkott vagy a kadetok támogatása. Moszkva kormányzóság elektorai között most vannak szociáldemokraták is. A választások most már teljesen világosan állnak előttünk. A kormányzósági választási gyűlésre nem egyhamar kerül még sor. Van idő, Plehanov elvtárs. Van idő, mensevik elvtársak! Adjanak hát tanácsot ezeknek az elektoroknak, mitévők legyenek*. Mutassák meg nekik — legalább ez egyszer nem utólag —, hogy van taktikájuk. Ezek az elektorok egyszerűen vonuljanak ki a kormányzósági választási gyűlésről? Vagy vonuljanak ki és alakítsanak

* Már leírtam e sorokat, amikor elolvastam a „Recs" március 24-i, 30. számát, amelyben a lap a következő moszkvai tudósítást közli: „Amennyire most megállapítható, a küszöbönálló kormányzósági választásokon a kadetok és a jobboldali pártok körülbelül egyforma esélyekkel indulnak harcba: mint ahogy az októbristák (11) a kereskedő- és iparospártiakkal (26) és a szélsőjobboldali pártok képviselőivel (13) együtt összesen 50 meglehetősen biztos szavazatra számíthatnak, a kadetoknak (22), ha hozzájuk számítjuk a pártonkívüli haladópártiakat (11) és a munkásokat (17), szintén meglesz az 50 szavazatuk. Az eredmény tehát attól függ majd, hogy melyik párthoz csatlakozik az a 9 elektor, akiről egyelőre még nem tudni, melyik irányzathoz tartozik."

Tegyük fel, hogy ez a 9 elektor liberális, a 17 munkás pedig a szociáldemokrata párt meghatalmazottja (mint ahogy azt Plehanov és a mensevikek szeretnék). Az eredmény akkor így alakul: kadetok 42, jobboldaliak 50, szociáldemokraták 17. Mi mást tehetnek ez esetben a szociáldemokraták, mint hogy választási egyezményt kössenek a kadetokkal a duma-mandátumok felosztására vonatkozólag?

forradalmi önkormányzatot? Vagy üres lappal szavazzanak? Avagy talán válasszanak képviselőt a dumába — s ha igen, kit válasszanak? saját szociáldemokrata jelöltjüket, a meddő és reménytelen kulisszákmögötti demonstrációhoz? Végül pedig, s ez a legfontosabb kérdés, amelyre válaszolniok kell, mensevik elvtársak és Plehanov elvtárs: mitévők legyenek ezek az elektorok, ha az ő szavazatukon múlik, hogy a kadetok vagy az októbristák jutnak-e győzelemre? ha például a kadetok száma *A—1*, az októbristáké *A*, a szociáldemokrata elektoroké pedig kettő? ha tartózkodnak a szavazástól*, hozzásegítik az októbristákat ahhoz, hogy legyőzzék a kadetokat! ezekszerint nem marad más választásuk, mint hogy a kadetokra szavazzanak és *ezért a szolgálatukért egy duma-mandátumot kérjenek tőlük?*

Ez egyáltalában nem kiagyalt végkövetkeztetés. Ez egyáltalában nem polémikus kirohanás a mensevikek ellen. Ez a következtetés — maga a valóság. A *valóságban* ez és csakis ez lehet a következménye annak, ha a munkások részt vesznek a választásokon, ha a szociáldemokrácia részt vesz a választásokon. A kadetok helyesen szűrték le a pétervári tapasztalat tanulságait, amikor a pártonkívüli munkás-lakásbérlők rájuk szavaztak, hogy ne juthassanak győzelemre az októbristák. E tapasztalat alapján a kadetok határozott javaslattal léptek a moszkvai

* Aligha szükséges hozzáfűzni, hogy ha ez a két elektor szociáldemokrata képviselőt választana, ezzel *ténylegesen a feketeszázasokat segítené.* Ha szociáldemokrata képviselőt választanának, ez ugyanannyi volna, mintha tartózkodnának a szavazástól, vagyis végeredményben azt jelentené, hogy passzívan távoltartják magukat attól a harctól, amelyben a feketeszázasok a kadetok fölé kerekednek.
P. S. (Postscriptum — utóirat. — *Szerk.)* A szövegben tévesen írtam, hogy a kormányzósági választási gyűlésre nem egyhamar kerül még sor. Most már le is zajlott. A feketeszázasok győztek, mert a parasztok nem tudtak megegyezni a kadetokkal. Egyébiránt, a „Nasa Zsizny"-nek ugyanabban a számában, amelyből ezt a hírt vesszük (405. sz. március 28), ezt a hírt olvashatjuk: „A «Puty» c. ujság megbízható forrásból közli, hogy számos mensevik szociáldemokrata tevékenyen részt vett tegnap (Moszkvában) a választásokon és szavazatát a «népszabadság pártjának» listájára adta." Vajjon igaz-e ez?

munkások elé: támogassatok bennünket, s mi ennek fejében bejuttatjuk egyik jelöltötöket a dumába. A kadetok jobban megértették a plehanovi taktika valódi jelentőségét, mint maga Plehanov. Javaslatukkal már eleve számításba vették a választások elkerülhetetlen politikai eredményét. Ha a pártonkívüli munkáselektorok helyén a párt kötelékébe tartozó szociáldemokrata munkások lettek volna, ők is ugyanilyen dilemma előtt álltak volna: vagy félreállnak, s ezzel segítik a feketeszázasokat, vagypedig akár közvetlen, akár közvetett, akár hallgatólagos, akár szerződéssel megpecsételt egyességet kötnek a kadetokkal.

Hát igen, a kadetok nem ok nélkül, *nem ingyen* osztogatják most a csókokat Plehanovnak! E csókok ára nagyon is nyilvánvaló. Do ut des, ahogy a latin közmondás mondja: adok, hogy adj. Adok neked csókokat, amiért te tanácsaiddal újabb szavazatokat adsz *nekem*. Persze lehet, hogy te ezt egyáltalában nem is akartad; sőt még szégyelted is nyilvánosan bevallani, hogy csókokat kaptál tőlünk. Minden elfogadható és elfogadhatatlan (főleg elfogadhatatlan!) ürüggyel kitértél az elől, hogy válaszolj olyan kérdésekre, amelyek túlságosan tapintatlanul, túlságosan közelről érintették szerelmi egyességünk lényegét. De hiszen itt egyáltalában nem fontos, hogy te mit óhajtasz, hogy mik az elgondolásaid, hogy jószándékok vezérelnek-e (mármint szociáldemokrata szempontból). Itt csak az *eredmények* a fontosak, ezek pedig előnyösek nekünk.

A kadetok a valóságnak megfelelően értelmezik a plehanovi taktikát. Ezért el is érik a kívánt eredményt: megszerzik a munkásszavazatokat, egyességre lépnek a munkásokkal, elérik, hogy *a munkásokat is* (a kadetokkal együtt) terhelje az *egyetemleges felelősség a kadet dumáért*, a kadet politikáért.

Plehanov nem a valóságnak megfelelően értelmezi taktikáját. Hiába van meg tehát Plehanovban a jószándék, — a pokol tornáca is jószándékkal van kikövezve. A választásokkal kapcsolatos szociáldemokrata agitáció a *tömegek* körében, a *tömegek* megszervezése, a *tömegek* mozgósítása a szociáldemokrácia körül stb. stb. (lásd

Plehanov elvbarátjának, Dannak a szólamait brosúrájában) — mindez csak papíron marad. Bármilyen őszintén óhajtja ezt bármelyikünk is — az objektív körülmények megakadályozzák e szándékok megvalósítását. Nem tudjuk a tömegek előtt kibontani a szociáldemokrácia zászlaját (emlékezzünk csak vissza a moszkvai városkörnyéki bizottság példájára), az illegális szervezet nem alakulhat át legális szervezetté, a vihar kitépi a vitorlát a tehetetlen kormányos kezéből, aki minden komoly felkészülés nélkül beleveti magát a kvázi*-parlamentarizmus hullámaiba. *A valóságban olyan munkáspolitika alakul ki, amely nem a szociáldemokrácia és nem a párt munkáspolitikája,* hanem kadet munkáspolitika.

De hiszen a ti bojkottotok teljesen meddőnek és tehetetlennek bizonyult! kiáltják nekünk mindenfelől a kadetok. A munkások, akik bojkott-példájukkal nevetségessé akarták tenni a dumát és bennünket, kadetokat, a munkások, akik kitömött bábut választottak duma-képviselőnek, nyilvánvalóan tévedtek! A duma nem báb-duma, hanem kadet duma lesz!

Elég volt, uraim! Önök naívak vagy naívnak tettetik magukat. Ha a duma kadet duma lesz, persze másképpen alakul a helyzet, de a duma mégis csak báb-duma lesz. A munkásokat rendkívül finom osztályösztön vezérelte, amikor e páratlan tüntetésük során egy bábu megválasztásával szimbolizálták az eljövendő dumát, óva intették a hiszékeny népet és elhárították magukról a felelősséget ezért a bábszínházért.

Nem értik? Ha megengedik, megmagyarázzuk.

II

AZ ELSŐ VÁLASZTÁSOK TÁRSADALMI-POLITIKAI JELENTŐSÉGE

Oroszország első politikai választásainak rendkívül nagy politikai és társadalmi jelentősége van. A kadetok azonban, győzelmüktől megszédülve és az alkotmány-

* — látszólagos. — *Szerk.*

illúziók rabjaivá válva, teljesen képtelenek megérteni e választások valódi jelentőségét.

Először is vizsgáljuk meg, milyen osztályelemek csoportosulnak a kadetok köré. A választások rendkívül tanulságos és értékes anyagot szolgáltatnak e kérdésről, noha ez az anyag még igen-igen messze van attól, hogy teljes legyen. Egy és más azonban már most is kirajzolódik és különös figyelmet érdemel. Alant közöljük a március 18-ig (vagyis a pétervári választások előtt) lezajlott elektorválasztások eredményeit, az adatokat a „Russzkije Vedomosztyi"-ból[64] vettük át:

	A kongresszusokon megválasztott elektorok száma		
Politikai irányzatok*	Városi választók	Földbirtokosok	*Összesen*
Baloldaliak	268	128	396
Jobboldaliak.....	118	172	290
Pártonkívüliek	101	178	279
Összesen.....	487	478	965

Bármilyen hiányosak is még ezek az adatok, azt mégis láthatjuk már belőlük (és a pétervári választások csak alátámasztják ezt a következtetést), hogy Oroszországban a szabadságért küzdő mozgalomban, s különösen a kadetok pártjában, bizonyos szociális eltolódás megy végbe. E mozgalom súlypontja egyre inkább a városokba helyeződik át. A mozgalom demokratizálódik. Előtérbe kerül a városi polgár „apraja".

A földbirtokosok között a jobboldaliak vannak túlsúlyban (ha feltételezzük, hogy a pártonkívüliek egyenlő mértékben oszlanak meg a baloldaliak és a jobboldaliak között, — márpedig ez a feltevés alighanem inkább túl-

* A baloldaliakhoz soroltuk — a szociáldemokratákat (2), a kadetokat (304), a demokratikus reformpártot (4), a haladópárti irányzatot (59), a mérsékelt liberálisokat (17), a zsidók egyenjogúsításáért harcoló szövetséget (3) és a lengyel nacionalistákat (7). A jobboldaliakhoz — az októbristákat (124), a kereskedő- és iparospártot (51), az alkotmányos monarchistákat (7), a jogrend pártját (5), a jobboldaliakat (49), a monarchistákat (54).

zottan pesszimista, mint optimista). A városi választók között összehasonlíthatatlanul nagyobb a baloldaliak túlsúlya.

A földbirtokosok otthagyták a kadetokat s az Október 17-i Szövetséghez és más hasonló pártokhoz csatlakoztak. A kispolgárság ellenben, legalább is a városi kispolgárság (a falusi kispolgárságról még nincsenek adataink, s a duma összeülése előtt nehezebb is lesz ilyen adatokhoz jutni) nyíltan kilép a politikai küzdőtérre és szemlátomást a demokratizmus felé fordul. A zemsztvo-kongresszusok burzsoá szabadságmozgalmában (és „oszvobozsgyenyista" mozgalmában) még túlsúlyban voltak a földbirtokosok, most azonban a parasztfelkelések és az októberi forradalom hatására nagyrészük határozottan az ellenforradalom oldalára állt. A kadetok pártja továbbra is megtartotta kettős jellegét — találunk soraiban városi kispolgárokat is, liberális földbirtokosokat is — de az utóbbiak úgylátszik már kisebbséget alkotnak a pártban. A kispolgári demokrácia felülkerekedett.

Igen valószínű, sőt csaknem bizonyos tehát, hogy nem tévedünk, ha ezt a két következtetést vonjuk le: először, kialakulóban van a kispolgárság politikai magatartása, a kispolgárság határozottan szembeszáll a kormánnyal; másodszor, a kadetok pártja a kispolgári demokrácia „parlamenti" pártjává válik.

Ez a két következtetés nem azonos egymással, mint ahogy ez talán első pillantásra tűnik. A második következtetés jóval szűkebb, mint az első, mert a kadetok pártja nem ölel fel minden kispolgári demokratikus elemet, s különben is csupán „parlamenti" párt (vagyis *természetesen a kvázi-parlament, a játék-parlament* pártja). Ami például a pétervári választások jelentőségét illeti, a radikalizmussal kacérkodó, találékony „Rusz"-tól Nabokov dumaképviselőjelölt úron, a kadetok Központi Bizottságának tagján át egészen a „Novoje Vremjá"-ig minden vélemény feltűnően megegyezik abban, hogy ezeken a választásokon a szavazók tulajdonképpen nem annyira a kadetok *mellett*, mint inkább *a kormány ellen* foglaltak állást. A kadetok főleg csak *azért* győztek, *mert* (s ezt Durnovónak és társainak köszönhetik) *ők bizonyultak a legbaloldalibb*

pártnak. A valóban baloldali pártokat erőszakkal, letartóztatásokkal, vérengzéssel, választási törvénnyel stb. kiszorították. Az összes elégedetlen, felbőszült, elkeseredett, meghatározatlan forradalmi elemek a körülmények folytán, a választási harc logikájánál fogva kénytelenek voltak a kadetok köré tömörülni*. A fenti kis táblázatban minden haladó elektort a kadetokkal egy csoportba foglaltunk, s ez az összefogás a valóságban is megtörtént. Lényegében két nagy erő harcolt egymással: az egyik a kormány mellett volt (az ellenforradalmi földbirtokosok, a kapitalisták és az elaljasodott hivatalnokok), a másik szembenállt a kormánnyal (a liberális földbirtokosok, a kispolgárság és a forradalmi demokrácia valamennyi meghatározatlan eleme). Hogy a kadetoknál baloldalibb elemek a kadetokra szavaztak, az kétségtelen, ha szemügyre vesszük a pétervári választások** összképét, ezt határozottan megerősíti számos tanú is (az „egyszerű nép" a „szabadságra" szavazott stb. stb.), s ez közvetve abból az általános jelenségből is látható, hogy a kadet sajtónál valamivel baloldalibb demokratikus lapok mind átállnak a kadetok táborába. Következésképpen, ha a mai kadetpárt magva kétségtelenül olyan emberekből áll is, akik játék-parlamenti szószátyárkodáson kívül bizonyára semmi okosra nem használhatók, ezt semmiképpen nem mondhatjuk el a kadetokra szavazó kispolgári választók egész tömegéről. „Lényegében ugyanaz történt velünk, ami a németországi választásokon történik a szociáldemokratákkal — mondotta az egyik kadet a kadet (vagy félkadet) „Nasa Zsizny" tudósítójának (március 23, 401. sz.) —, őrájuk is sokan azért szavaznak, mert a szociáldemokrácia a legellenzékibb párt a kormánnyal szemben."

---

* „Molva", március 22: „Senki előtt sem titok, hogy ettől a dumától nem várnak alkotó munkát, s a kadetokat nagyrészt olyan emberek választják meg, akik nem értenek egyet programmjukkal, s csupán azt a szent feladatot és óriási munkát bízzák rájuk, hogy kitakarítsák Augiász-istállóink, vagyis kormányzatunk sokéves szennyét."

** A pétervári választások, amelyeken mind a 160 hely a kadetoknak jutott, különös világossággal tárták fel azt, ami a választásokon másutt is gyakran észlelhető volt és észlelhető. Ebben rejlik a pétervári választások jelentősége.

Ez csakugyan így is van. Csupán egy aprócska kiegészítésre szorul: a német szociáldemokrácia mint harcos és a szó legszorosabb értelmében élenjáró szocialista párt sok viszonylag elmaradott elemet gyűjt maga köré. Az orosz kadetok pártja viszont, amely a szó legszorosabb értelmében maradi, nem pedig harcos demokratikus párt, számos haladó és harcképes demokratikus elemet sorakoztatott fel maga mögé, minthogy a valóban demokratikus pártokat erőszakkal eltávolították a küzdőtérről. Másszóval: a német szociáldemokraták magukkal ragadják azokat, akik mögöttük elmaradtak; az orosz kadetokkal viszont az a helyzet, hogy ők maguk a demokratikus forradalom mögött kullognak és csak akkor tudnak magukkal ragadni számos haladó elemet, amikor az élenjárók nagyrésze börtönlakó lesz vagy örök nyugalomra tér . . .* Ezt csak mellesleg jegyezzük meg, nehogy kadetjaink túlságosan sokat képzeljenek magukról, mert összehasonlítják őket a német szociáldemokratákkal.

Minthogy a játék-parlament küzdőteréről eltávolították a haladó demokratikus elemeket, s mindaddig, amíg onnan távoltartják őket, a kadetoknak természetesen van esélyük arra, hogy megkaparintsák az oroszországi Állami Dumának nevezett játék-parlamentet. Ha a fent idézett számokból indulunk ki, ha figyelembe vesszük a kadetok pétervári és valamennyi későbbi győzelmét, ha nagyjából felbecsüljük, milyen óriási túlsúlyban vannak a falusi elektorok a városiakkal szemben, ha a földbirtokos képviselőkhöz hozzászámítjuk a parasztképviselőket, akkor el kell ismernünk, hogy egészében véve nagyon is lehetséges, sőt valószínű, hogy a duma kadet duma lesz.

* Említésreméltó a „Rusz"-nak az a beismerése, hogy a kadetok sikerének egyik magyarázata az, hogy beengedték gyűléseikre a „baloldaliakat". Sz. A—cs úr a „Molva" 18. számában (március 22) a következőket írja: „Nagyot nőtt ez a párt (a kadetok pártja) a választók szemében azáltal, hogy beengedte gyűléseire a szélsőbaloldali pártok képviselőit, vitába bocsátkozott velük és győzött." Csak maradjon meg A—cs úr abban a boldogító hitben, hogy a velünk folytatott vitákban a kadetok győztek. Mi teljesen meg vagyunk elégedve azoknak a csatáknak az eredményeivel, amelyek 1906 márciusában a pétervári gyűléseken a szociáldemokraták és a kadetok között lezajlottak. E gyűlések elfogulatlan részvevői valamikor elmondják majd, ki győzött.

III

MI IS TULAJDONKÉPPEN A NÉPSZABADSÁG PÁRTJA?

Milyen szerepet tölthet be és kell is hogy betöltsön a kadet duma? Hogy erre a kérdésre felelhessünk, ahhoz először is részletesebben kell jellemeznünk a kadet pártot.

Már felvázoltuk e párt osztályszerkezetének fő vonását. Ez a párt, amely nem függ össze a polgári társadalom egy bizonyos osztályával, de összetételében, jellegében, eszményeiben teljesen burzsoá párt, egyrészt a demokratikus kispolgárság, másrészt a nagyburzsoázia ellenforradalmi elemei között ingadozik. E párt társadalmi támasza egyfelől az átlagos városi kispolgár — az a városi kispolgár, aki a nevezetes decemberi napokban buzgón építette Moszkvában a barikádokat —, másfelől pedig a liberális földbirtokos, aki a liberalizmussal kacérkodó hivatalnokok segítségével szeretne megegyezni az önkényuralommal, szeretné „jámborul" megosztani a hatalmat egyrészt a nép és másrészt mindazok között, akik isten kegyelméből elnyomják a népet. A pártnak ez a rendkívül széleskörű, meghatározatlan és belső ellentmondásokkal terhes osztálytámasza (amely, mint fentebb már említettük, szembeszökően megnyilvánul a kadet elektorok statisztikájában) igen szemléltető módon megmutatkozik a kadetok programmjában és taktikájában. Programmjuk teljes egészében burzsoá; a kadetok még csak el sem tudnak képzelni más társadalmi rendet, mint a kapitalista rendet, amelynek keretein nem terjednek túl még legmerészebb vágyaik sem. A politika terén programmjuk egyesíti, mégpedig tisztán kispolgári és professzorosan aprólékos lelkiismeretességgel egyesíti a demokratizmust, a „népszabadságot", és az ellenforradalmat, az önkényuralomnak azt a jogát, hogy elnyomja a népet. Az államhatalmat nagyjából három részre osztja — ez a kadetok eszményképe. Az egyik rész az önkényuralomé. A monarchia megmarad. Az uralkodónak ugyanolyan jogai maradnak, mint amilyeneket a népképviselet kap, a népképviselet „kiegyezik" az uralkodóval a kibocsátandó törvényeket illetően s *jóváhagyás* végett az uralkodó elé terjeszti a maga *törvényjavaslatait.*

A hatalom másik része a földesuraké és a nagytőkéseké. Övéké lesz a felsőház, amelytől a kétfokozatú választás és a helybenlakási cenzus távoltartja a „plebejus" elemeket. Végül pedig a hatalom harmadik része a népé; ez megkapja az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján választott alsóházat. Minek hát a harc, minek a belső viszály? kérdi a kadet Juduska égnek emelve tekintetét, s közben szemrehányóan hol a forradalmi népre, hol az ellenforradalmi kormányra pislog. Testvérek! Szeressük egymást! Csináljuk úgy, hogy a kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon, hagyjuk meg sértetlenül a monarchiát a felsőházzal, s biztosítsuk a „népszabadságot" is.

Kirívó, hogy milyen képmutató a kadetoknak ez az elvi álláspontja, elképesztő, milyen hamis „tudományos" (professzorosan tudományos) érvekkel védelmezik ezt az álláspontot. De természetesen súlyos hiba volna, ha ezt a képmutatást és ezt a hamis érvelést a kadet vezetők vagy egyes kadetok egyéni tulajdonságaival magyaráznók. A marxizmustól teljesen távol áll az ilyen vulgáris magyarázat, noha ellenfeleink gyakran ránkfogják ezt. Nem, a kadetok közt kétségtelenül vannak igazán őszinte emberek, akik hisznek abban, hogy pártjuk a „népszabadság" pártja. De pártjuk kettős és ingadozó osztályalapjának elkerülhetetlen következménye a kadetok kétkulacsos politikája, hamissága és képmutatása.

A kadetok taktikájában talán még világosabban mutatkoznak meg ezek a dicső vonások, mint programmjukban. A „Poljarnaja Zvezda"[65], amelyben Sztruve úr oly buzgón és oly sikeresen igyekezett közelebb hozni egymáshoz a kadet irányzatot és a novojevremjás irányzatot, kitűnően, pompásan, felülmúlhatatlanul vázolta a kadetok taktikáját. Ugyanakkor, amikor Moszkvában elcsendesültek a sortüzek, amikor a katonai és rendőri diktatúra eszeveszett orgiáit ülte, amikor Oroszországszerte tömeges kivégzések és tömeges kínzások folytak, a „Poljarnaja Zvezdá"-ban a baloldali erőszakoskodások ellen, a forradalmi pártok sztrájkbizottságai ellen ágáltak. A Dubaszovok számlájára tudománnyal kereskedő kadet professzorok (Kizevettyer úr, a kadetok Központi Bizottságának

tagja és duma-képviselőjelölt) odáig mentek, hogy a diktatúra szót lefordították fokozott védelemre! A „tudomány emberei" még gimnáziumi latin tudásukat is elferdítették, hogy lealacsonyítsák a forradalmi harcot. A diktatúra — vegyék ezt egyszersmindenkorra tudomásul, Kizevettyer, Sztruve, Izgojev urak és társaik — korlátlan hatalom, erőre, nem pedig törvényre támaszkodó hatalom. Polgárháború idején minden győztes hatalom csak diktatúra lehet. De arról van szó, hogy van olyan diktatúra, amelyet a kisebbség gyakorol a többség fölött, amelyet egy kis rendőrcsoport gyakorol a nép fölött, és van olyan diktatúra, amelyet a nép óriási többsége gyakorol a zsarnokoknak, a rablóknak és a néphatalom bitorlóinak kis csoportja fölött. A kadet urak tehát vulgáris módon elferdítették a diktatúra tudományos fogalmát, a baloldali erőszak miatt siránkoztak, amikor fékeveszetten tombolt a legtörvénytelenebb, a legaljasabb jobboldali erőszak, s ezzel szemmelláthatóan megmutatták, mi a „kiegyezők" álláspontja a kiélesedett forradalmi harcban. A „kiegyező" gyáván elbújik, amikor a harc fellángol. Amikor a forradalmi nép győzött (október 17-én), a „kiegyező" előbújik odujából, kérkedve illegeti magát, fáradhatatlanul fecseg és eszeveszetten ordítozza: ez aztán „dicső" politikai sztrájk volt. Amikor az ellenforradalom győz, a kiegyező képmutató figyelmeztetésekkel és épületes intelmekkel halmozza el a legyőzötteket. A győzelmes sztrájk „dicső" sztrájk volt. A legyőzött sztrájkok bűnös, vad, értelmetlen, anarchista sztrájkok voltak. A legyőzött felkelés őrültség, az ösztönök tobzódása, barbárság, ostobaság volt. Egyszóval a „kiegyező" politikai lelkiismerete és politikai értelme abban nyilvánul meg, hogy hason csúszik az előtt, aki pillanatnyilag erősebb, hogy útjában van a harcolóknak, hogy hol az egyik, hol a másik felet zavarja, hogy igyekszik elvenni a harc élét és elhomályosítani a szabadságért elkeseredetten küzdő nép forradalmi tudatát.

A parasztok harcolnak a földesúri földbirtok ellen. A harc most tetőfokára hág. Annyira kiéleződött, hogy most már el kell dőlnie a kérdésnek: a földesurak géppuskákkal akarnak válaszolni a parasztoknak, ha azok csak a legcsekélyebb kísérletet teszik is arra, hogy elfoglalják a neme-

sek által évszázadokon át összerabolt földeket. A parasztok viszont birtokukba akarják venni az egész földet. S erre a „Poljarnaja Zvezda" egy kis langyos magyarázkodással harcba küldi Kaufman úrékat, akik igyekeznek majd bebizonyítani, hogy a földesuraknak nincs sok földjük, s hogy tulajdonképpen nem is a föld a lényeg és mindent békésen el lehet intézni.

A legutóbbi kadet kongresszus taktikai határozata jól összefoglalja a kadetok politikai intrikáját. A decemberi felkelés után, amikor mindenki számára a legnyilvánvalóbbá vált, hogy a békés sztrájk ideje elmúlt, hogy ez kimerítette minden erejét, hogy önálló harci eszköznek már nem alkalmas, egyszerre csak felbukkant a kadet kongresszus határozata (ha jól tudom Vinaver úr javasolta), amely a *békés* politikai sztrájkot ismeri el harci eszköznek!

Ez pompás, felülmúlhatatlan megállapítás, kadet urak! Önök utólérhetetlen ügyességgel elsajátították a burzsoá politikai intrika szellemét és értelmét. Lehetőleg a népre kell támaszkodni. Enélkül a burzsoázia nem jut és nem is jutott sohasem hatalomra. De ugyanakkor fel kell tartóztatni a nép forradalmi rohamát, nehogy a munkások és parasztok, isten ments, kivívják a teljes és határozott demokráciát, az igazi, nem pedig holmi monarchista, „kétkamarás" népszabadságot. E célból akadályokat kell gördíteni a forradalom elé, valahányszor az győzelmet arat, — s erre fel kell használni minden eszközt, minden rendszabályt, például a „professzorokat" is, akik „tudományosan" elferdítik a latin nyelvet, hogy így nevetségessé tegyék a nép döntő győzelmének még a gondolatát is, vagy akár azt a fogást is, hogy a forradalmi harcnak csak olyan eszközeit ismerik el, amelyek *már* idejüket multák akkor, amikor önök elismerik azokat! Ez ártalmatlan is, előnyös is. Ártalmatlan, mert a kicsorbult fegyver nyilván nem biztosítja a nép győzelmét, nem juttatja hatalomra a proletariátust és a parasztságot, s a legjobb esetben is csak megingatja kissé az önkényuralmat és hozzásegíti a kadetokat ahhoz, hogy még egy csipetnyi „jogot" alkudjanak ki a burzsoázia számára. Előnyös, mert a „forradalmiság" látszatát, a nép harcával való együttérzés látszatát kelti, s megnyeri a kadetok számára nagyon sok olyan

embernek a rokonszenvét, aki őszintén és komolyan óhajtja a forradalom győzelmét.

A tőke és a munka között ingadozó kispolgárság gazdasági helyzetének magából a lényegéből elkerülhetetlenül adódik a kadetok pártjának politikai ingatagsága és kétkulacsossága, a kadetok hírhedt kiegyezési elmélete („a népnek vannak jogai, de e jogok szentesítése az uralkodó joga"), s az, hogy pártjuk az alkotmány-illúziók pártjává válik. A kispolgárság ideológusa nem értheti meg az „alkotmány lényegét". A kispolgár mindig hajlik arra, hogy egy papírrongyot a dolog lényegének fogadjon el. Kevéssé alkalmas arra, hogy önállóan, nem egy harcos osztályhoz csatlakozva szervezkedjen közvetlen forradalmi harcra. A kispolgár, akinek a legkevesebb köze van korunk igen éles gazdasági harcához, a politikában is szívesebben átengedi az első helyet más osztályoknak, amikor egy alkotmány tényleges kivívásáról, egy tényleges alkotmány gyakorlati biztosításáról van szó. Harcoljon csak a proletariátus az alkotmányosságért, az alkotmányosság talaján pedig, amennyiben ez, akár a felkelésben elesett munkások holttesteinek árán is, fennmarad, hadd játsszanak parlamentesdit a játékot kedvelő emberkék, — ez a burzsoázia immanens tendenciája, s a kadet párt, az általános burzsoá törekvéseknek ez a kifinomult, megnemesített, szublimált, illatosított, idealizált, édesített megszemélyesítése, rendkívüli állhatatossággal működik ebben az irányban.

Önök a népszabadság pártjának nevezik magukat? Ugyan kérem! Az önök pártja a népszabadság kispolgári félremagyarázásának pártja, a népszabadságról táplált kispolgári illúziók pártja. Az önök pártja a szabadság pártja — mert alá akarják rendelni a szabadságot az uralkodónak és a földesúri felsőháznak. Az önök pártja a nép pártja — mert hiszen félnek a nép győzelmétől, vagyis a parasztfelkelés teljes győzelmétől, s attól, hogy a munkások teljesen szabadon harcolhassanak a munkásügyért. Az önök pártja a harc pártja — mert hiszen langyos professzori kifogások mögé bújnak, valahányszor fellángol az önkényuralom ellen vívott igazi, nyílt, közvetlen forradalmi harc. Az önök pártja a szavak, nem pedig a tettek pártja, az ígéreteknek, nem pedig az ígéretek teljesítésének

a pártja, az alkotmány-illúziók, nem pedig a tényleges alkotmányért (amely nem papírrongy csupán) vívott komoly harc pártja.

Amikor az elkeseredett harc után beáll egy nyugalmi időszak, amikor fent „kifújja magát a győzelemtől elfáradt", jóllakott fenevad*, lent pedig „kardjukat köszörülik" és új erőt gyüjtenek, amikor valahol mélyen lassanként ismét megindul a népben az erjedés és a forrongás, amikor az új politikai válság és az új nagy harc még csak éppen kibontakozóban van, — a népszabadságról táplált kispolgári illúziók pártja fejlődésének tetőfokára hág, megmámorosodik győzelmeitől. A jóllakott fenevad lusta újra felemelkedni, hogy komolyan nekirontson a liberális fecsegőknek (ráérünk! nem kerget a tatár!). A munkásosztály és a parasztság harcosai számára pedig még nem érkezett el az új fellendülés ideje. Ez az a pillanat, amelyet kadetjainknak meg kell ragadniok, ez az a pillanat, amikor megszerezhetik minden elégedetlen (s ki elégedett manapság?) szavazatát, ez az a pillanat, amikor rázendíthetnek csalogánydalukra.

A kadetok a forradalom dögbogarai. A forradalmat eltemették. Férgek rágják. De a forradalomnak megvan az a tulajdonsága, hogy gyorsan feltámad és rohamosan fejlődik a jól előkészített talajon. Márpedig a talajt nagyszerűen, pompásan előkészítették a szabadság októberi napjai és a decemberi felkelés. Eszünk ágában sincs tagadni, hogy ezek a férgek hasznos munkát végeznek, amikor a forradalom el van temetve. Hiszen ezek a kövér férgek oly nagyszerűen trágyázzák a talajt...

A paraszt a dumában kadet lesz! kiáltott fel egyszer Sztruve úr a „Poljarnaja Zvezdá"-ban. Ez nagyon valószínű. A parasztság tömegei természetesen a népszabadság

---

* *Szkitalec* — „Köröskörül csend lett": „Megpattan a húr! most hallgasson az ének! Elmondta a költő már, amit akart. A döglődő sárkány, a fenevad ébred, húrok helyett immár felcsendül a kard... Köröskörül csend lett; ó, e baljós éjen nem szól semmi hang. Fent a fáradt győztes, — kardját köszörüli a vesztes alant. Elernyedt már a vén, jóllakott fenevad. S mit kell lenn a mélyben most ismét látnia: reng a régi kapu, és íme beszakad — széttöri bilincsét a hős dalia."

mellé állnak. A paraszt hallja ezeket a szép, nagy szavakat, látja maga előtt a különböző „októbrista" köntösökbe bujtatott vidéki csendbiztosokat, verekedő rendőrtiszteket, jobbágytartó földesurakat. Bizonyos, hogy a paraszt a népszabadság oldalára áll, kinyujtja kezét a szépen mázolt cégér után, nem lát mindjárt keresztül a kispolgári csaláson, kadettá válik... kadet lesz mindaddig, amíg az események menete meg nem mutatja neki, hogy a népszabadságot *még* ki kell vívni, hogy a népszabadságért a dumán *kívül* kell megvívni az igazi harcot. Akkor pedig... akkor a parasztság is, a városi kispolgárság tömege is több részre szakad: a számbelileg nem nagy, de gazdaságilag erős kulák kisebbség talán már határozottan az ellenforradalom oldalára áll, egy másik része a „kiegyezés", a „kibékülés", a monarchiával és a földesurakkal való békés megállapodás mellett száll síkra, egy része pedig átáll a forradalom oldalára.

Decemberben, a nagy harc idején a kispolgár barikádokat épített. A felkelés leverése után, márciusban, a kispolgár a kormányzat elleni tiltakozás jeléül kadetot választott. S amikor majd a mostani alkotmány-illúziók szertefoszlanak, a kispolgár ott fogja hagyni a kadetokat és a forradalom felé fordul. S a forradalom sorsa éppen attól függ, hogy a kispolgároknak mekkora része távolodik el a kadet fecsegéstől és kapcsolódik be a forradalmi harcba, hogy a parasztság mekkora része csatlakozik hozzájuk, hogy a proletariátus milyen erélyesen, milyen szervezetten és milyen sikerrel indul majd újabb rohamra.

A kadetok pártja kérészéltű, életképtelen párt. Ez az állítás talán paradoxonnak tűnik akkor, amikor a kadetok fényes választási győzelmeket aratnak, s amikor valószínűleg még fényesebb „parlamenti" győzelmek várnak rájuk a dumában. A marxizmus azonban arra tanít bennünket, hogy minden jelenséget fejlődésében vizsgáljunk és ne elégedjünk meg a jelenségek felületi körvonalaival, hogy ne higgyünk a szép cégéreknek, hanem kutassuk fel a pártok gazdasági alapjait, osztályalapjait, hogy tanulmányozzuk azt az objektív politikai helyzetet, amely eleve eldönti a pártok politikai ténykedésének értelmét és eredményét. Ha ezt a vizsgálati módszert a kadetokra

alkalmazzák, nyomban meglátják, hogy állításunk helyes volt. A kadetok pártja nem párt, hanem tünet. Ez nem politikai erő, hanem tajték, amely az egymással harcban álló és egymást többé-kevésbbé ellensúlyozó erők hullámainak összeverődéséből jön létre. A kadetok pártja csakugyan egyesíti magában a hattyút, a rákot és a csukát — a fecsegő, gőgös, önelégült, korlátolt, gyáva burzsoá értelmiségit, az ellenforradalmár földbirtokost, aki csekély váltságdíj fejében meg akar szabadulni a forradalomtól, s végül a szívós, kuporgató, takarékos és kapzsi kispolgárt. Ez a párt egyáltalában nem akar és nem tud huzamosabb ideig uralkodni a burzsoá társadalomban, nem akarja és nem tudja valamilyen határozott úton vezetni a polgári-demokratikus forradalmat. A kadetok nem akarnak uralkodni, szívesebben veszik, ha „be vannak osztva" a monarchia és a felsőház mellé. Nem is tudnak uralkodni, mert a burzsoá társadalom igazi urai, a különféle Sipovok és Gucskovok, a nagytőke és a nagytulajdon képviselői távoltartják magukat ettől a párttól. A kadetok pártja azoknak a pártja, akik hófehér, tiszta, rendezett, „eszményi" polgári társadalomról álmodoznak. A Gucskovok és Sipovok pártja a mai polgári társadalom szennyes, valódi, reális tőkéjének a pártja. A kadetok nem vihetik előre a forradalmat, mert nincs mögöttük egységes és valóban forradalmi osztály. Félnek a forradalomtól. Csak az alkotmány-illúziók talaján tömörítenek maguk köré mindenkit, az egész „népet", híveiket csak egy negatív kötelék fűzi egybe: az, hogy mindannyian gyűlölik a jóllakott fenevadat, az önkényuralmi kormányt, amelynek *legbaloldalibb* ellenfelei a mai „legális" talajon pillanatnyilag a kadetok.

A kadetok történelmi szerepe átmeneti, múló szerep. Az alkotmány-illúziók elkerülhetetlenül hamarosan szertefoszlanak, s utána a kadetok éppúgy megbuknak, mint ahogy megbuktak a negyvenes évek végén a francia szociáldemokraták is, akik igen hasonlítottak kadetjainkhoz és ugyanolyan kispolgárok voltak, mint ők. A kadetok elhullanak s hullájukkal megtrágyázzák a talajt... vagy a Sipovok és Gucskovok tartósabb diadala, a forradalom huzamosabb halála, a „komoly" burzsoá alkot-

mányosság számára; — vagy pedig a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája számára.

IV

A KADET DUMA SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE

Az Állami Duma tehát — hangoztatják a liberális ujságok — kadet duma lesz. Mint már mondottuk, ez a feltevés igen valószínű. Csupán annyit fűzünk hozzá, hogy ha a kadetok jelenlegi győzelmeik ellenére kisebbségben lesznek a dumában, ez a körülmény akkor sem igen változtatja meg lényegesebben annak a politikai válságnak a lefolyását, amely most Oroszországban ismét érlelődik. E forradalmi válság elemei túlságosan mélyen gyökereznek ahhoz, hogy a duma összetétele komolyan befolyásolhatná azt. Teljesen világos, hogy a lakosság nagy tömegei milyen álláspontra helyezkednek a kormánnyal szemben. S még világosabb az, hogy a kormány milyen álláspontra helyezkedik az egész társadalmi fejlődés megérlelődött szükségleteivel szemben. Ilyen körülmények között a forradalom természetesen fejlődni fog. Csupán arról van szó, hogy bizonyos vonatkozásokban valószínűleg meglassulna Oroszország politikai fejlődése, ha a feketeszázasok kerülnének túlsúlyba az első dumában. Vagyis: ha a kadetok most kisebbségben lesznek, lassabban következik be a kadet párt összeomlása és lassabban szűnik meg a kadetok vonzóereje a nép körében. A kadetok számára most igen kedvező volna, ha kisebbségben lennének, ha ellenzékben maradnának. A feketeszázasok túlsúlyát a közvélemény a kormány választási terrorjának tulajdonítaná. A kadetok ellenzékiségük „ártalmatlanságának" tudatában különösen éles ellenzéki hangot ütnének meg. Ilyen körülmények között, amikor a kadetok „szavai" még dörgedelmesebben harsognának, mint most, a kadetok „tetteit" pedig még inkább homályba borítaná az a tény, hogy az októbristák majorizálnák a kadetokat, megnövekedhetne a kadetok tekintélye a politikailag fejletlen lakosság nagy tömegeinek szemében. Ennek

ellenére is egyre nagyobb volna az elégedetlenség a kormánnyal szemben, tovább érlelődne az új forradalmi fellendülés, legfeljebb némileg késlekedne a kadetok üresség énekének leleplezése.

Vizsgáljunk meg most egy másik feltevést, amely még valószínűbb, ha hihetünk a kadet ujságok mostani kijelentéseinek. Tegyük fel, a kadetoknak többségük lesz a dumában, — természetesen olymódon, hogy éppúgy, mint most a választásokon, a különböző pártonkívüliek, „kis pártok" és egyéb liberálisok csatlakoznak a kadetokhoz. Mi lesz ez esetben a kadet duma jelentősége és szerepe?

Maguk a kadetok igen határozottan válaszolnak erre a kérdésre. Nyilatkozataikból, ígéreteikből, hangzatos frázisaikból csak úgy árad a szilárdság és az elszántság. És számunkra, a munkáspárt tagjai számára rendkívül fontos, hogy mindezeket a nyilatkozatokat gondosan egybegyüjtsük, alaposan emlékezetünkbe vessük és a nép minél szélesebb köreiben elterjesszük, s mindenképpen elérjük azt, hogy ez a politikai lecke (amelyet a kadetok adnak a népnek) ne vesszen kárba, hogy a munkások és parasztok pontosan tudják, *mit ígérnek* a kadetok *és hogyan teljesítik ígéreteiket.*

Ebben a brosúrában — ezek tulajdonképpen csak futólagos megjegyzések egy világjáró szociáldemokrata publicista tollából, aki Durnovo és társai jóvoltából nem folytathatja ujságírói tevékenységét —, ebben a brosúrában még csak nem is gondolhatunk arra, hogy összegyüjtsük a dumába bejutott kadetok valamennyi nyilatkozatát és ígéretét, vagy akár csak a leglényegesebbeket is ezek közül. Csupán arra vállalkozhatunk, hogy felhívjuk az olvasó figyelmét egyre-másra annak az anyagnak az alapján, amely véletlenül rendelkezésünkre áll.

Itt van például a „Narodnaja Szvoboda" című ujság, amely decemberben jelent meg és amelyet a kormány csakhamar betiltott. Ez a kadet párt nyilvános, hivatalos lapja. Az ujságot a párt olyan oszlopos tagjai szerkesztették, mint Miljukov úr és Gesszen úr. A leghalványabb kétség sem férhet ahhoz, hogy ennek az ujságnak a tartalmáért az egész kadet párt felel.

A „Narodnaja Szvoboda" december 20-i számában

arról próbálja meggyőzni az olvasót, hogy részt kell venni a dumában. S vajjon milyen érvekkel támasztja ezt alá a kadetok lapja? A „Narodnaja Szvobodá"-nak eszébe sem jut vitába szállni azzal az állásponttal, hogy Oroszország soronlevő politikai feladata egy alkotmányozó gyűlés egybehívása. Ezt a tételt a kadetok lapja bizonyítottnak veszi. Csak az a kérdés, ugyebár, ki hívja össze ezt az alkotmányozó gyűlést. Erre a kérdésre három válasz lehetséges: 1) a jelenlegi, vagyis ténylegesen önkényuralmi kormány; 2) az ideiglenes forradalmi kormány, és 3) az Állami Duma, mint *„a hatalommal versengő hatalom"*. Mármost a kadetok elvetik a két első lehetőséget: az önkényuralmi kormányban nem bíznak, a felkelés sikerében pedig nem hisznek. De a harmadik megoldást elfogadják. Éppen azért hirdetik, hogy részt kell venni a dumában, mert az össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívásának ez a legjobb, legbiztosabb stb. stb. módja.

Jól jegyezzék meg ezt a következtetést, uraim! A kadet párt, a „népszabadság" pártja *megígérte a népnek*, hogy „a hatalommal versengő hatalmat", dumabeli többségét (ha a nép hozzásegíti ahhoz, hogy az Állami Dumában többséget kapjon) felhasználja *egy össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívására.*

Ez történelmi tény. Ez nagyjelentőségű ígéret. Itt válik majd el először, hogyan szolgálja az idézőjel nélküli népszabadságot az idézőjeles „népszabadság" pártja.

A kadet párt mai ujságjaiban (ismételjük: ehhez a párthoz *ténylegesen* csatlakozott csaknem valamennyi liberális lap, köztük a „Rusz", a „Nasa Zsizny" stb.) már nem találkozunk ezzel az ígérettel. A duma „alkotmányozó funkcióiról" esetleg még beszélnek, de arról már nem, hogy a dumának egybe kell hívnia egy össznépi alkotmányozó gyűlést. Amint közeledik az az időpont, amikor esedékessé válik az ígéretek beváltása, a kadetok *máris hátrálni kezdenek*, máris készítik a *kibúvót.*

Vagy talán mindössze arról van szó, hogy a kegyetlen törvények miatt most nem lehet nyiltan alkotmányozó gyűlésről beszélni? Erről van szó, uraim? Akkor hát a dumában, ahol az önök képviselői élnek majd *törvényadta* szólásszabadságukkal, újra nyiltan felszólalnak és követe-

lik, hogy hívják egybe... mit is beszélek?.. *egybehívják* az össznépi alkotmányozó gyűlést?

Majd elválik! Nem feledkezünk meg a kadetoknak arról az ígéretéről, hogy a duma útján egybehívják az össznépi alkotmányozó gyűlést. A kadet ujságokban mostanában csak úgy hemzsegnek az olyan kijelentések, hogy ők, a kadetok lesznek „kormányon", hogy az ő kezükben lesz a „hatalom" stb. stb. Sok szerencsét, uraim! Minél hamarabb lesz többségük a dumában, annál előbb érkezik majd el az az idő, amikor bemutatják önöknek váltóikat. A „Rusz" című kadet ujság például március 22-i számában a „népszabadság" pártjának pétervári győzelme alkalmából izzóhangú üdvözlő cikket közöl „A néppel vagy a nép ellen?" címmel. A cikk nem mondja meg kereken, hogy a duma egybe fogja hívni az össznépi alkotmányozó gyűlést. De, jóllehet a kadetok ezzel már meghátrálnak ígéreteiktől, a cikk még mindig elég sok szép kadet távlatot tár elénk:

„A most összeülő dumának és a dumában a népszabadság pártjának az a legfőbb rendeltetése, hogy a népharag ostora legyen.

Ennek a dumának, miután elkergette és bíróság elé állította a kormány bűnös tagjait, csak a leghalaszthatatlanabb intézkedésekkel kell foglalkoznia, s azután egybe kell hívnia egy igazi dumát, amely szélesebb alapokon nyugszik majd és az egész népet fogja képviselni" (vagyis egybe kell hívnia egy alkotmányozó gyűlést?).

„Kétségtelen, hogy ez a duma feladata, vagyis ez az a feladat, amelyet most maga a nép a dumára hárít."

Úgy, úgy. Elkergetni a kormányt. Bíróság elé állítani a kormányt. Egybehívni egy igazi dumát.

Jól ír ez a „Rusz". Jól beszélnek a kadetok. Csodálatosan szépen beszélnek a kadetok. Csak az a baj, hogy betiltják lapjaikat ezekért a szép szavakért...

Megjegyezzük magunknak, uraim, ezt az újabb ígéretet, amelyet a pétervári választások másnapján adtak, jól megjegyezzük. A kadetok azért mennek a dumába, hogy elkergessék a kormányt, hogy bíróság elé állítsák a kormányt, hogy egybehívjanak egy igazi dumát.

Eddig láttuk, miket ígértek a kadetok a dumával

kapcsolatban, s most vizsgáljuk meg, mik a kormány „elgondolásai" a kadet dumával kapcsolatban. Persze senkinek sem adatott meg, hogy pontosan ismerje ezeket az „elgondolásokat", de némi támpontot mégis találunk ennek megítéléséhez, még az említett optimista kadet ujságok hasábjain is. A franciaországi kölcsönre vonatkozó közlemények például mind bizonyosabbak abban, hogy ez a kölcsön már elintézett dolog, hogy még a duma összeülése előtt lebonyolítják. Ez esetben a kormány természetesen még kevésbbé függ majd a dumától.

Továbbá, ami a Vitte—Durnovo-kormány kilátásait illeti, ugyancsak a „Rusz" (vagyis a „Molva") fent idézett cikkében azt ajánlja a kormánynak, hogy „haladjon együtt a néppel, vagyis a dumával". Mint látható, „a kormány bűnös tagjainak elkergetése" tulajdonképpen csak bizonyos személycserét akar jelenteni. Hogy miféle személycserét, az kiderül a lap következő szavaiból:

„Ma még a reakció számára is egy D. N. Sipov-féle politikusnak a kormánya volna a legelőnyösebb. Csak egy ilyen kormány tudná megakadályozni, hogy a kormány és a társadalom végleg összeütközzön a dumában." Mi azonban „rosszabb megoldásnak" nézünk elébe, jegyzi meg a lap, hiszen tiszta hivatalnok kormány alakítása várható. „Nem szorul bővebb bizonyításra — mondja a „Molva" —, mindenki számára teljesen nyilvánvaló, hogy a kormánynak, hacsak nem szándékszik a dumát minden jelentőségétől megfosztani, haladéktalanul fel kell mentenie Durnovót, Vittét és Akimovot. S az is világos, hogy ha ezt nem teszi meg, ha ez nem fog megtörténni, akkor ez csupán annyit jelent, hogy a nép képviselői ellen is, az Állami Duma ellen is alkalmazni akarják a «megfékezés és elfojtás» csendőrpolitikáját. Erre természetesen olyan emberek a legalkalmasabbak, akik már amúgy is térdig gázoltak a nép vérében. Teljesen világos, hogy ha Durnovo úr egy ellenzéki duma esetén is a helyén marad, ennek csak az lehet a célja, hogy szétkergesse a dumát. Más értelme ennek nincs és nem is lehet. Ezzel mindenki tisztában van. Tisztában van ezzel a tőzsde is, a külföld is." Aki „szembeszáll" a dumával, az „az állam hajóját oly viharos tengerre bocsátja" stb. stb.

Végül pedig, hogy teljes legyen a kép, idézzük a kadet „Nasa Zsizny" március 21-i számának közleményét a „bürokrata felső körökről", amelyekről ez az ujság a legpontosabban igyekszik tájékoztatni az olvasót:

„A kadet párt egyre növekvő sikerei magukra vonták a felső körök figyelmét. Kezdetben ezek a sikerek némi zavart keltettek, de ma már teljesen nyugodtan ítélik meg őket. Vasárnap a kormány vezető tagjai zártkörű tanácskozást tartottak e kérdéssel kapcsolatban, s ezen a tanácskozáson tisztázták álláspontjukat, s ezenkívül, hogy úgy mondjuk, kidolgozták taktikájukat. Igen jellegzetes vélemények is elhangzottak. Egyesek nézete szerint a kadetok sikere a kormány számára valósággal előnyös, mert ha a dumába a jobboldali elemek jutnak be, ez csak a szélsőséges csoportok kezére játszana, hiszen lehetőségük nyílna arra, hogy a duma összetételére hivatkozva propagandát fejtsenek ki a duma ellen és azt hangoztassák, hogy a duma reakciós összetétele mesterséges kiválogatás eredménye; a társadalom nagy általánosságban annál nagyobb tisztelettel viseltetik a duma iránt, minél több kadetpárti képviselője lesz. Ami pedig a dumával kapcsolatban követendő taktikát illeti, a többségnek az volt a véleménye, hogy «a duma számára megszabott keretek között» — mint a tanácskozás egyik résztvevője nyíltan megjegyezte — nem kell semmiféle «meglepetéstől» tartani. Ezért a többség szerint, a legkisebb mértékben sem kell gáncsolni a duma majdani tagjait, «még akkor sem, ha bírálnák a kormány egyes tagjait». Erre igen sokan számítanak, és a bürokratáknak ebben a kérdésben az az egybehangzó véleményük, hogy «hadd beszéljenek»; «követelik majd, hogy egyes személyeket bíróság elé állítsanak; meglehet, hogy a pert elindítják stb., de később ők maguk megúnják; hogy mi sül ki mindebből, — majd elválik, egyelőre a képviselőknek az ország ügyeivel kell majd foglalkozniok — és minden a rendes kerékvágásba jön. Ha pedig a képviselők úgy látják jónak, hogy bizalmatlanságot szavaznak a kormánynak, ennek sincs jelentősége; utóvégre is a miniszteréket nem a duma nevezi ki». Úgy hírlik, hogy ezek az érvek megnyugtatólag hatottak még Durnovóra és Vittére is, akiket kezdetben meghökkentettek a kadet párt sikerei."

Látjuk tehát, mi a véleménye, mik a nézetei és a szándékai azoknak, akik az „ügyben" közvetlenül érdekeltek. Itt van egyrészt a harc perspektívája. A kadetok

azt ígérik, hogy elkergetik a kormányt és új dumát hívnak egybe. A kormány szét akarja majd kergetni a dumát, — és akkor itt a „viharos tenger". A kérdés tehát az, ki kit kerget el, vagy ki kiket kerget szét. Másrészt pedig itt van az egyesség perspektívája. A kadetoknak az a véleményük, hogy Sipov kormánya el tudná hárítani a kormány és a társadalom összeütközését. A kormány így vélekedik: hadd beszéljenek, még az sem baj, ha néhány embert bíróság elé állítanak, a minisztereket úgysem a duma nevezi ki. Szántszándékkal kizárólag az alkudozó felek nézeteit idéztük, mégpedig kizárólag saját kifejezéseikkel. Semmit sem tettünk hozzá. Minden szó, amit hozzáfűznénk, csak gyengítené a tanúvallomások hatását. E vallomások rendkívül szemléltetően mutatják a kadet duma lényegét.

Vagy megindul a harc, s akkor nem a duma fog harcolni, hanem a forradalmi nép. A duma azt reméli, hogy learathatja majd a győzelem gyümölcseit. Vagy pedig egyességre kerül a sor, s akkor mindenképpen a nép, vagyis a proletariátus és a parasztság húzza a rövidebbet. Az igazán hozzáértő emberek nem beszélnek idő előtt az egyesség feltételeiről, s csak egyes forrófejű „radikálisok" szólják olykor el magukat: no lám, ha például a hivatalnokkormányt egy Sipov-féle „becsületes polgári" kormány váltaná fel, akkor meg lehetne egyezni, anélkül hogy bármelyik felet is sérelem érné... Akkor igen könnyen megvalósulhatna a kadet eszmény: az első hely a monarchiáé; a második hely a földbirtokosok és a gyárosok felsőházáé és az irányzatának megfelelő Sipov-kormányé; a harmadik hely a „népi" dumáé.

Magától értetődik, hogy ez az alternatíva, mint minden olyan feltevés, amely a társadalmi és politikai élet jövőjére vonatkozik, csak a fejlődés főbb, alapvető vonalait vázolja. A valóságos életben gyakran találkozunk vegyes megoldásokkal, összefonódó vonalakkal, — a harc egyességgel vegyül, az egyességet harc egészíti ki. Miljukov úr például a „Recs"-ben (március 24, péntek) így, szóról szóra így nyilatkozik az immár kibontakozott kadet győzelem perspektíváiról: hiába tekintenek és nyilvánítanak bennünket forradalmároknak — mondja. Minden a körül-

ményektől függ, uraim — tanítja a hatalom birtokosait „elbűvölő dialektikusunk" —, hiszen október 17-ig Sipov is „forradalmár" volt. Ha hajlandók vagytok velünk tisztességes, méltányos egyességet kötni, akkor legyen reform s ne forradalom. Ha erre nem vagytok hajlandók, nos akkor alighanem kénytelenek leszünk alulról egy kis nyomást gyakorolni rátok, kissé szabadjára engedni a forradalmat, rátok ijeszteni, meggyengíteni benneteket azzal, hogy a forradalmi nép valamilyen formában rátok csap, s majd akkor engedékenyebbek lesztek, — no lám, mégis csak előnyösebb lesz, ha egyességre lépünk.

A feladat elemei tehát a következők. Olyan kormány van hatalmon, amelyben a burzsoázia nagy tömegei nyilvánvalóan nem bíznak, s amelyet a munkások és az öntudatos parasztok gyűlölnek. A kormánynak roppant nagy hatalmi eszközök állnak rendelkezésére. Csak egyetlen gyenge pontja van: a pénz. De nem lehet tudni: lehetséges, hogy sikerül kölcsönt felhajtania, még mielőtt a duma összeül. A kormánnyal pedig, feltevésünk szerint, a kadet duma áll szemben. Mit akar ez a duma? Ismeretes, milyen árat követel: kadet programmot, monarchiát és felsőházat demokratikus alsóházzal, — de ez nem a „végső ár". Hogy mi a végső ár? — azt nem tudni. Talán egy Sipov-kormány, vagy valami ehhez hasonló . . . Igaz ugyan, hogy Sipov ellenzi a közvetlen választójogot, de akárhogy is van, mégis csak becsületes ember . . . bizonyára megegyeznénk. A kadet duma harci eszköze: megtagadja, hogy pénzt adjon. De ez nem valami biztos eszköz, mert először is, valószínűleg a duma nélkül is lesz pénz, másodszor pedig a törvény értelmében a dumának csak igen nyomorúságos jogai vannak a pénzügyi ellenőrzés terén. A másik eszköz: „hogy ők lőjenek" — gondoljunk csak arra, hogyan jellemezte Katkov a liberálisoknak a kormánnyal szemben tanúsított magatartását: tégy engedményeket, különben „ők" lőnek[66]. Csakhogy Katkov idejében ez az „ők" csupán a hősök maroknyi csoportja volt, akik legfeljebb arra voltak képesek, hogy egyes személyeket meggyilkoljanak. Ma azonban ez az „ők" a proletariátus egész tömege, amely

októberben megmutatta, hogy meglepően egyöntetű, országos akciókat tud végrehajtani, decemberben pedig bebizonyította, hogy kitartó fegyveres harcot tud vívni. Ez az „ők" ma már magában foglalja a paraszti tömeget is, amely megmutatta, hogy szétforgácsolt, nem tudatos, nem egyöntetű formában ugyan, de forradalmi harcot tud vívni, s ebben a tömegben egyre nő azoknak az öntudatos parasztoknak a száma, akik kedvező körülmények között, a legkisebb szabad fuvallatra (manapság oly nehéz védekezni a huzat ellen!) milliókat tudnak magukkal ragadni. „Ők" ma már nemcsak arra képesek, hogy minisztereket meggyilkoljanak. „Ők" egyszersmindenkorra véget tudnak vetni a monarchiának is, a felsőházra való célzásoknak is, a földesúri földbirtoknak is, sőt még az állandó hadseregnek is. Sőt, nemcsak hogy mindezt meg tudják tenni, hanem elkerülhetetlenül meg is teszik, mihelyt enyhül a katonai diktatúra nyomása, amely a régi rend utolsó mentsvára —, s ezt nem elméleti számítás, hanem gyakorlati tapasztalataink alapján mondjuk.

Ezek a feladat elemei. Hogy milyen lesz a feladat megoldása, ezt nem lehet abszolút pontossággal megjövendölni. Ahhoz azonban nem fér semmi kétség, hogyan *akarjuk* megoldani mi, szociáldemokraták, és hogyan *fogják* megoldani az öntudatos munkások és az öntudatos parasztok: úgy, hogy a parasztfelkelés teljes győzelmére és egy valóban demokratikus köztársaság kivívására törekednek. S milyen taktikát fognak ekkor követni a kadetok, milyennek *kell lennie* e taktikának, függetlenül az egyes személyek akaratától és tudatától, ama objektív létfeltételek következtében, amelyek között a kispolgárság a felszabadulásáért küzdő kapitalista társadalomban él?

A kadetok taktikájukban elkerülhetetlenül és szükségképpen arra szorítkoznak, hogy az önkényuralom és a forradalmi népnek a győzelme között lavírozzanak, megakadályozva, hogy bármelyik is döntő csapást mérjen ellenfelére és véglegesen leverje. Ha az önkényuralom döntő csapást mér a forradalomra és véglegesen leveri, a kadetok erőtlenek lesznek, mert erejük alapja a forradalom. Ha a forradalmi nép, vagyis a proletariátus és a földesúri földbirtok ellen felkelő parasztság döntő

csapást mér az önkényuralomra, véglegesen leveri azt, s ilymódon elsöpri a monarchiát és minden toldalékát, a kadetok ugyancsak erőtlenek lesznek, mert minden életképes elem nyomban otthagyja őket és vagy a forradalom, vagy az ellenforradalom oldalára áll, a pártban pedig csak egy-két Kizevettyer marad, akik a „diktatúrára" sóvárognak és a latin szótárakban a megfelelő latin szavak jelentését kutatgatják. Röviden összefoglalva így vázolhatjuk a kadetok taktikáját: *biztosítani kell a kadet párt számára a forradalmi nép támogatását.* Ez a szó: „támogatás" a forradalmi nép olyan akcióit hivatott kifejezni, amelyek először is teljesen alá vannak vetve a kadet párt érdekeinek, utasításainak stb., másodszor pedig nem túlságosan határozottak, nem túlságosan támadó jellegűek, s főleg nem túlságosan erőteljesek. A forradalmi nép legyen önállótlan — ez az első, és ne arasson végleges győzelmet, ne zúzza szét ellenségét — ez a második. Nagy vonásokban elkerülhetetlenül ezt a taktikát fogja követni az egész kadet párt és minden kadet duma, s emellett természetesen a „tudományos" kutatások*, a ködös „filozófiai" frázisok, a politikai (vagy zugpolitikus) közhelyek, az „irodalomkritikai" rikoltozások (à la Bergyajev**) stb. stb. gazdag ideológiai kelléktárából merítve fogja megokolni, védelmezni, igazolni ezt a taktikát.

A forradalmi szociáldemokrácia viszont ma nem határozhatja meg taktikáját ezzel a tétellel: a kadet párt és a kadet duma támogatása. Az ilyen taktika helytelen és teljesen hasznavehetetlen volna.

Erre persze megvan az az ellenvetés: hogyan? önök tagadják azt, amit az önök programmja és az egész nemzetközi szociáldemokrácia vall? Tagadják, hogy a szociáldemokrata proletariátusnak támogatnia kell a forradalmi és ellenzéki polgári demokráciát? De hiszen ez anarchizmus, utópizmus, vak lázadozás, értelmetlen forradalmasdi.

Bocsánat uraim. Engedelmükkel mindenekelőtt emlékeztetjük önöket arra, hogy itt nem azzal az absztrakt

---

* Olyasféle kutatások, amilyeneket Kizevettyer úr folytat, aki felfedezte, hogy a diktatúra szó latinul fokozott védelmet jelent.

** — Bergyajev módjára. — *Szerk.*

kérdéssel van dolgunk, hogy támogatnunk kell-e általában a polgári demokráciát, hanem azzal a konkrét kérdéssel, hogy támogatnunk kell-e nevezetesen a kadet pártot és nevezetesen a kadet dumát? Az általános tételt nem tagadjuk, de megköveteljük, hogy külön elemezzék, milyen feltételekkel alkalmazhatók konkrétan ezek az általános elvek. Absztrakt igazság nincs, az igazság mindig konkrét. Erről megfeledkezik például Plehanov, amikor immár nem első ízben hirdeti és különös nyomatékkal ajánlja ezt a taktikát: „A reakció arra törekszik, hogy elszigeteljen bennünket. Nekünk arra kell törekednünk, hogy elszigeteljük a reakciót." Ez egy helyes tétel, de nevetségesen általános: az 1870-es Oroszországra éppúgy vonatkozhat, mint az 1906-os Oroszországra, vagy általában Oroszországra, vagy akár Afrikára, Amerikára, Kínára és Indiára. Semmit sem mond és semmit sem nyujt, mert a feladatunk éppen az, hogy meghatározzuk: mi a reakció, s konkrétan kivel és hogyan kell egyesülnünk (vagy ha nem egyesülnünk, akcióinkat egybehangolnunk), hogy elszigetelhessük a reakciót. Plehanov nem mer konkrét útmutatást adni, s a valóságban, a gyakorlatban — mint már kimutattuk — taktikája nem megy tovább annál, hogy a szociáldemokraták és a kadetok között választási egyezményeknek kell létrejönniök, hogy a szociáldemokráciának támogatnia kell a kadetokat.

A kadetok szembenállnak a reakcióval? Ismét előveszem a „Molva" március 22-i, 18. számát, amelyet már idéztem. A kadetok el akarják kergetni a kormányt. Ez nagyszerű, ez szembehelyezkedés a reakcióval. A kadetok ki akarnak békülni az önkényuralmi kormánnyal egy Sipov-kormány alapján*. Ez már baj. Ez a reakció

* Erre talán azt mondják: ez hazugság. A szószátyár „Molva" egyszerűen süketlenséget mondott. Bocsánatot kérek: véleményem szerint ez igaz. A szószátyár „Molva" kikotyogta az igazságot — persze a megközelítő, nem pedig az abszolút pontos igazságot. Ki dönti el vitánkat? Talán a kadetok nyilatkozataira való hivatkozás? Én a politikában nem hiszek a szavaknak. S a kadetok tettei? Igen, ebben a kritériumban hiszek. És aki nagy vonásaiban megvizsgálja a kadetok politikai magatartását, az kénytelen lesz elismerni, hogy amit a „Molva" mondott, alapjában véve igaz.

egyik legrosszabb fajtája. Láthatják, uraim: egy absztrakt tétellel, a reakcióról szóló üres frázissal még egyetlen lépéssel sem jutnak előbbre.

A kadetok a polgári demokráciához tartoznak? Ez igaz. De hiszen a parasztság tömege, amely minden földesúri föld elkobzására törekszik, vagyis olyasmire, amit a kadetok nem akarnak, szintén a polgári demokráciához tartozik. A polgári demokrácia e két részének politikai tevékenysége különbözik egymástól, formáját és tartalmát tekintve egyaránt. Melyik részt kell hát éppen most inkább támogatnunk? Támogathatjuk-e, *általában véve*, a demokratikus forradalom időszakában az elsőt? Nem árulnánk-e el ezzel a másodikat? Avagy talán tagadják, hogy a kadetok, akik a politikában hajlandók kibékülni Sipov alapján, képesek az agrárkérdésben is kibékülni Kaufman alapján? Láthatják, uraim: egy absztrakt tétellel, a polgári demokráciáról szóló üres frázissal még egyetlen lépést sem tesznek előbbre.

— De hiszen a kadetok pártja egységes, erős, életképes, parlamenti párt!

Nem igaz. A kadetok pártja nem egységes, nem erős, nem életképes és nem parlamenti párt. A kadetok pártja nem egységes párt, mert sokan szavaztak rá olyanok, akik nemcsak egyességre, hanem következetes harcra is képesek. A kadetok pártja nem egységes párt, mert társadalmi támaszában belső ellentmondás van, hiszen a demokratikus kispolgárságtól az ellenforradalmi földbirtokosokig terjed. A kadetok pártja nem erős párt, mert mint párt nem akar és nem tud részt venni abban a kiéleződött, nyilt polgárháborúban, amely 1905 végén kirobbant Oroszországban és amelynek minden esélye megvan arra, hogy a közeljövőben újult erővel fellángoljon. A kadetok pártja nem életképes párt, mert eszményük megvalósulása esetén is az eszményüknek megfelelően létrehozott társadalomban nem ők lesznek az uralkodó erő, hanem az „igazándi" burzsoá Sipovok és Gucskovok. A kadetok pártja nem parlamenti párt, mert nálunk nincs parlament. Nálunk nincs alkotmány, csak alkotmányos önkényuralom van, csak alkotmány-illúziók vannak, amelyek a kiéleződött polgárháború időszakában külö-

nösen károsak, és amelyeket különösen buzgón terjesztenek a kadetok.

S ezzel elérkeztünk a kérdés kulcspontjához. Az orosz forradalom mai helyzetének sajátosságai olyanok, hogy az objektív körülmények folytán a parlamentarizmusért vívandó határozott, parlamenten kívüli harc kerül előtérbe, s ezért ebben a helyzetben mi sem ártalmasabb és veszedelmesebb, mint az alkotmány-illúziók és a parlamentarizmusdi. A „parlamenti" ellenzék pártjai ebben a helyzetben veszedelmesebbek és ártalmasabbak lehetnek, mint a nyiltan és teljesen reakciós pártok: ez a tétel csak annak a szemében lehet paradoxon, aki teljesen képtelen dialektikusan gondolkodni. Hát csakugyan: ha a nép legszélesebb rétegeiben teljesen megérett a parlamentarizmus követelése, ha ez a követelés emellett az ország évszázados társadalmi és gazdasági fejlődésére támaszkodik, ha a politikai fejlődés során ez a követelés egészen közel jutott a megvalósuláshoz, mi lehet veszedelmesebb és ártalmasabb e követelés színlelt megvalósításánál? A nyilt antiparlamentarizmus veszélytelen. Halálra van ítélve. Sőt máris halott. Az antiparlamentarizmus feltámasztására irányuló kísérleteknek éppenséggel rendkívül jótékony hatásuk van, mert forradalmasítják a lakosság legelmaradottabb rétegeit. Az önkényuralom fenntartásának egyetlen lehetséges módja ma már az „alkotmányos önkényuralom", alkotmány-illúziók keltése és terjesztése. Ez az egyetlen helyes, az egyetlen észszerű politika az önkényuralom számára.

S állítom, hogy a kadetok most jobban előmozdítják az önkényuralomnak ezt az észszerű politikáját, mint a „Moszkovszkije Vedomosztyi". Nézzük meg például a „Moszkovszkije Vedomosztyi" és a liberális sajtó vitáját arról, hogy vajjon alkotmányos monarchia-e Oroszország. Nem az, mondja a „Moszkovszkije Vedomosztyi". De az, mondják kórusban a kadet ujságok. Ebben a vitában a „Moszkovszkije Vedomosztyi" haladó, a kadet lapok pedig reakciósak, mert a „Moszkovszkije Vedomosztyi" megmondja az igazat, leleplezi az illúziót, „ausspricht was ist"*,

* — kimondja azt, ami van. — *Szerk.*

a kadetok pedig hazudnak, — jószándékkal, jóindulatúan, őszintén és jó lelkiismerettel, szépen, következetesen, tudományos módra csiszoltan, Kizevettyer-módra kiszínezetten, illedelmesen és szalonképesen, de mégis csak hazudnak. S a mai harci helyzetben — e helyzet objektív körülményei folytán — mi sem veszedelmesebb, mi sem károsabb, mint az ilyen hazugság.

Egy kicsit eltérünk a tárgytól. Nemrégiben politikai beszámolót tartottam egy igen művelt és rendkívül kedves kadet lakásán. Vitatkoztunk egy keveset. Képzelje el, mondotta a házigazda, hogy egy vadállattal, egy oroszlánnal van dolgunk, hogy mindketten rabszolgák vagyunk, akiket martalékul az oroszlán elé vetettek. Vitatkozhatunk-e ilyenkor? Vajjon nem kell-e egyesült erővel harcolnunk ez ellen a közös ellenség ellen, nem kell-e „elszigetelnünk a reakciót", ahogy ezt G. V. Plehanov, a legbölcsebb és legelőrelátóbb szociáldemokrata oly találóan mondta? — A példa jó, s én elfogadom — feleltem. De mi legyen, ha az egyik rabszolga azt tanácsolja, hogy ragadjunk fegyvert és támadjuk meg az oroszlánt, a másik meg, éppen amikor legjavában dúl a harc, az oroszlán nyakában megpillant egy feliratot: „alkotmány", és erre felkiált: „Ellene vagyok az erőszaknak, a jobboldalinak és a baloldalinak egyaránt", „én egy parlamenti párt tagja vagyok, alkotmányos alapon állok". Vajjon ilyen körülmények között nem az volna-e a helyzet, hogy egy oroszlánkölyök, amely kifecsegi az oroszlán igazi céljait, a tömegek felvilágosítása, politikai és osztályöntudatuk fejlesztése szempontjából hasznosabb volna, mint az oroszlán karmai közt vergődő rabszolga, aki elhiszi és másokkal is el akarja hitetni azt, amit a felirat hirdet?

Éppen az a lényeg, hogy azokban a közkeletű elmefuttatásokban, amelyekben azt hangoztatják, hogy a szociáldemokráciának támogatnia kell a polgári demokráciát, az általános, absztrakt tételek kedvéért túlságosan gyakran megfeledkeznek annak a konkrét helyzetnek a sajátosságairól, amelyben időszerűvé válik, hogy erélyesen harcoljunk a parlamentarizmusért, s amelyben az önkényuralmi kormány kezében a parlamentarizmus elleni harc egyik eszköze a parlamentarizmusdi. Ilyen körülmé-

nyek között, amikor még hátra van a parlamenten kívül megvívandó döntő ütközet, valósággal végzetes hiba volna, sőt talán bűnt követnénk el a proletariátussal szemben, ha a parlamenti kiegyezők pártjának, az alkotmány-illúziók pártjának támogatását tennénk a munkáspárt feladatává.

Tegyük fel, hogy Oroszországban van egy kialakult parlamenti rendszerünk. Ez azt jelentené, hogy a parlament máris az uralkodó osztályok és erők uralmának fő formájává, a társadalmi és politikai érdekek fő küzdőterévé vált. Forradalmi mozgalom a szó szoros értelmében véve nincsen, a gazdasági és egyéb körülmények az adott, vagyis az általunk feltételezett helyzetben nem idéznek elő forradalmi robbanásokat. Ilyen körülmények között természetesen semmiféle forradalmi szólamokkal nem lehetne forradalmat „előidézni". Ilyen körülmények között a szociáldemokráciának semmiképpen sem volna szabad elutasítania a parlamenti harcot. A munkáspártnak a legkomolyabban be kellene kapcsolódnia a parlamentarizmusba, részt kellene vennie a „duma"-választásokon, s magában a „dumában" is, s egész taktikáját úgy kellene felépítenie, hogy létrejöhessen egy parlamenti szociáldemokrata párt, és hogy ez sikeresen működhessen. Ez esetben feltétlen kötelességünk volna, hogy a parlamentben támogassuk a kadetok pártját minden jobboldalibb párttal szemben. Ez esetben az ellen sem lehetne eleve kifogást emelni, hogy — ha mi is indulnánk egyes választásokon, például (közvetett választások esetén) a kormányzósági választási gyűléseken — választási egyezményeket kötnénk ezzel a párttal. Sőt. Ez esetben nekünk, szociáldemokratáknak, még a sipovistákat is támogatnunk kellene a parlamentben az igazi és gátlástalan reakciósokkal szemben; a reakció arra törekszik, hogy elszigeteljen bennünket — mondanánk akkor —, nekünk arra kell törekednünk, hogy elszigeteljük a reakciót.

Ma azonban Oroszországban szó sem lehet arról, hogy van egy kialakult, általánosan elismert, igazi parlamenti rendszer. Ma Oroszországban a hatalmon levő osztályok és társadalmi erők uralmának fő formája tudvalevőleg a nem-parlamenti kormányforma, a társa-

dalmi és politikai érdekek fő küzdőtere tudvalevőleg nem a parlament. Ilyen körülmények között öngyilkosság volna, ha a munkáspárt támogatná a parlamenti kiegyezők pártját, — ezzel szemben aktuálissá válik, és a munkáspártnak mindinkább komoly feladata, hogy támogassa a nem-parlamenti eszközökkel harcoló polgári demokráciát, még akkor is, ha harca csak ösztönös, szétforgácsolt és nem tudatos (mint amilyenek a parasztlázongások), s ennek a feladatának kell alárendelnie minden egyebet . . . Ilyen társadalmi és politikai körülmények között a felkelés realitás, a parlamentarizmus viszont csak játék, lényegtelen harci terület, — sokkal inkább csalétek, mint valódi engedmény. Egyáltalában nem arról van hát szó, hogy mi tagadjuk vagy lebecsüljük a parlamentarizmust, s a parlamentarizmusról hangoztatott általános frázisok a legkisebb mértékben sem érintik álláspontunkat. Itt éppen a demokratikus forradalom mai szakaszának konkrét körülményeiről van szó, amelyek között a burzsoá kiegyezők, a liberális monarchisták, nem tagadják ugyan azt a lehetőséget, hogy a dumát Durnovo egyszerűen szétkergeti, vagy hogy egy törvény végleg megfoszthatja minden jelentőségétől, de ennek ellenére kijelentik, hogy a parlamentarizmus komoly dolog, a felkelés pedig — utópia, anarchizmus, vak lázongás, tehetetlen forradalmárkodás, s még mi mindent rá nem fognak ezek a Kizevettyerek, Miljukovok, Sztruvék, Izgojevek és a nyárspolgárság egyéb hősei.

Tegyük fel, hogy a szociáldemokrata párt részt vett a duma-választásokon. A választásokon megválasztottak bizonyos számú szociáldemokrata elektort. Hogy ne győzhessenek a feketeszázasok, a szociáldemokrata pártnak (ha már egyszer belekeveredett ebbe az ostoba választási komédiába) támogatnia kell a kadetokat. A szociáldemokrata párt választási egyezményt köt a kadetokkal. A kadetok segítségével bizonyos számú szociáldemokrata képviselő bejut a dumába. Már most az a kérdés: megéri-e ez a fáradságot? nyernénk-e ezzel, avagy veszítenénk? Először is, nem állna módunkban, hogy szociáldemokrata szemszögből tájékoztassuk a nagy tömegeket a kadetokkal kötött választási egyezményeink feltételeiről és jellegéről.

A kadetok ujságjai százezres és milliós példányszámban terjesztenék a burzsoá hazugságot és a proletariátus osztályfeladatainak burzsoá elferdítését. A mi röpirataink, egyes nyilatkozatokba foglalt magyarázataink csak cseppek volnának a tengerben. *A gyakorlatban* a kadetok néma függvényévé válnánk. Másodszor, ha ilyen egyezményt kötnénk, ezzel kétségtelenül hallgatólagosan vagy nyiltan és hivatalosan — ez egyre megy — a proletariátus előtt bizonyos fokig felelősséget vállalnánk a kadetokért, azért, hogy a kadetok jobbak, mint a többiek, azért, hogy a kadet duma segíteni fog a népen, felelősséget vállalnánk a kadetok egész politikájáért. Hogy aztán utólagos „*nyilatkozatokkal*" sikerülne-e majd elhárítanunk magunkról a felelősséget a kadetok egyik-másik lépéséért, az még kérdéses, de ettől eltekintve a nyilatkozatok is mindenképpen csak nyilatkozatok maradnának, míg a választási egyezmény kész *tény*. De vajjon van-e valami alapunk arra, hogy bármilyen mértékben, akár csak közvetve is, a proletariátus és a paraszti tömegek előtt kezességet vállaljunk a kadetokért? Hát nem mutatták-e meg a kadetok ezerszer is, mennyire hasonlítanak azokhoz a német kadet professzorokhoz, éppen azokhoz a „frankfurti szószátyárokhoz", akik nemhogy egy dumát, de még az Alkotmányozó Nemzetgyűlést is a forradalom fejlesztésének eszközéből a forradalom eltompításának, a forradalom elfojtásának (erkölcsi elfojtásának) eszközévé tudták változtatni? A kadet párt támogatása hiba volna a szociáldemokrácia részéről, s pártunk jól tette, hogy bojkottálta a duma-választásokat.

A szociáldemokráciának most sem lehet feladata, hogy támogassa a kadet pártot. Nem támogathatjuk a kadet dumát. Háború idején a kiegyezők és a szökevények még az ellenségnél is veszedelmesebbek lehetnek. Sipov legalább nem nevezi magát „demokratának", és őt nem követi a „muzsik", aki „népszabadságot" akar. Igen kellemetlen helyzetbe kerülnénk azonban, ha a „népszabadság" pártja, miután valamilyen formában megállapodott velünk a kadetok és a szociáldemokraták kölcsönös támogatását illetően, megegyezne az önkényuralommal abban, hogy az alkotmányozó gyűlés helyébe

ugyanannak a Sipovnak a kormánya lép, — avagy „tevékenységét" zengzetes beszédekre és ünnepélyes határozatokra korlátozná.

Ha ma a kadetok támogatását tennénk a munkáspárt feladatává, ez ugyanannyi volna, mintha azt mondanánk, hogy a gőznek nem az a rendeltetése, hogy a gőzhajót hajtsa, hanem az, hogy lehetővé tegye a hajókürtök működését. Ha lesz gőz a kazánokban, a hajókürtök is fütyülni fognak. Ha lesz ereje a forradalomnak, a kadetok is fütyülni fognak. A hajókürtök füttyét lehet utánozni, s a parlamentarizmus*ért* vívott harc történetében a népszabadság burzsoá árulói sokszor utánozták a füttyöt és orruknál fogva vezették azokat a naív embereket, akik bíztak mindenféle „első képviseleti testületben".

A mi feladatunk nem az, hogy támogassuk a kadet dumát, hanem az, hogy az ebben a dumában és ezzel a dumával kapcsolatban kirobbanó konfliktusokat kihasználjuk arra, hogy kiválasszuk a legalkalmasabb pillanatot az ellenség megtámadására, az önkényuralom elleni felkelésre. Okvetlenül figyelembe kell vennünk, hogyan súlyosbodik a politikai válság a dumában és a duma körül. A közhangulat számbavételekor, a „forrpont" helyesebb és pontosabb megállapításakor ennek az egész duma-kampánynak óriási jelentőséget kell tulajdonítanunk, de mint tünetnek, nem pedig mint tényleges harci területnek. Nem a kadet dumát fogjuk támogatni, nem a kadet párttal kell törődnünk, hanem a városi kispolgárságnak és különösen a parasztságnak azokkal az elemeivel, akik a kadetokra szavaztak ugyan, de utána elkerülhetetlenül lassan-lassan kiábrándulnak a kadetokból, és akikben kezd felülkerekedni a harci szellem — mégpedig annál gyorsabban, minél döntőbb győzelmet aratnak a kadetok a dumában. Nekünk az a feladatunk, hogy a munkások megszervezésére, az alkotmány-illúziók leleplezésére, a katonai támadás előkészítésére felhasználjuk azt a haladékot, amelyet az ellenzéki duma biztosít nekünk (nekünk igen előnyös ez a haladék, minthogy a proletariátusnak még jól össze kell szednie erejét). Nekünk az a feladatunk, hogy ott álljunk őrhelyünkön, amikor a duma-komédia újabb nagy politikai válságot

robbant ki, s akkor nem a kadetok támogatását tűzzük ki célunkul (ők a legjobb esetben is csak a forradalmi nép gyenge szócsövének szerepét fogják betölteni), hanem az önkényuralmi kormány megdöntését és azt, hogy a hatalom a forradalmi nép kezébe menjen át. Ha a proletariátus és a parasztság győzelemre jut a felkelésben, a kadet duma pillanatok alatt aláfirkant egy nyilatkozatot, amelyben kimondja, hogy csatlakozik az össznépi alkotmányozó gyűlést egybehívó forradalmi kormány kiáltványához. Ha a felkelést leverik, — a harcban kimerült győztes talán kénytelen lesz hatalmát testvériesen megosztani a kadet dumával, s a duma odaül majd a húsosfazék mellé és határozatot hoz, amelyben sajnálkozva kifejti, milyen „őrültség" volt a fegyveres felkelés, amikor egy igazi alkotmányos rend, úgymond, már oly valószínű, oly közel volt... Amíg hullák lesznek, mindig akadnak dögbogarak is.

V

EGY JELLEMZŐ PÉLDA A KADETOK ÖNTELTSÉGÉRE

A kadetok győzelmeinek és a munkáspárt feladatainak megítélése szempontjából a mai helyzetben rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy elemezzük az orosz forradalom előző szakaszát, különös tekintettel arra, hogy milyen összefüggésben van a mai szakasszal. A többség és a kisebbség nyílvánosságra hozott taktikai határozattervezeteiben e megítélés módja szerint két vonal, két eszmeáramlat rajzolódik ki. Az olvasó figyelmébe ajánlva ezeket a határozati javaslatokat, ezúttal a „Nasa Zsizny" című kadet ujság egyik cikkével kívánunk foglalkozni. Ez a cikk, amely az első kisebbségi határozati javaslattal foglalkozik, bőséges anyagot szolgáltat a kadet dumáról fentebb mondottak ellenőrzéséhez, kiegészítéséhez és megvilágításához. Éppen ezért teljes egészében idézzük ezt a cikket *(R. Blank.* „Az orosz szociáldemokrácia legégetőbb kérdéseiről", „Nasa Zsizny" 401. sz. 1906 március 23.):

„Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt «mensevik» frakciójának a párttaktikával foglalkozó határozati

javaslata, amely a napokban került nyilvánosságra, igen értékes dokumentum. Arról tanúskodik, hogy az orosz forradalom első időszakának komoly tanulságai hatással vannak az orosz szociáldemokrácia ama részére, amely a *legfogékonyabb* a valóság követelményei iránt és amelyet leginkább áthatottak a tudományos szocializmus elvei. A határozati javaslatban vázolt *új taktika igyekszik* az orosz szociáldemokrata mozgalmat *arra az útra terelni, amelyen az egész nemzetközi szociáldemokrácia*, élén Németország nagy szociáldemokrata pártjával, halad. Azt mondom: «*új taktika*», ez ugyan nem egészen pontos meghatározás, mert ez a taktika sok tekintetben visszatérés azokhoz a régi elvekhez, amelyeket az orosz szociáldemokrácia alapításakor megalapítói lefektettek, amelyeket később sokszor kifejtettek a párt teoretikusai és publicistái, akiket az orosz forradalom kirobbanásáig csaknem valamennyi orosz szociáldemokrata elismert. Ezek az elvek azonban feledésbe merültek. A forradalmi vihar mint valami könnyű pelyhet felkapta egész szociáldemokráciánkat és szédítő gyorsasággal röpítette tova; egy pillanat — és eltűntek szemünk elől mindazok a szociáldemokrata és marxista elvek és eszmék, amelyeket oly nagy buzgalommal és odaadással dolgoztak ki egy negyed évszázadon át, eltűntek, mintha az egész csak a felszínre lerakódott könnyű, vékony porréteg lett volna; a szociáldemokrata világnézet pillérei alapjukig megrendültek, sőt úgy látszott, mintha a vihar halomra döntötte volna őket.

De a vihar egyhelyben tombolt, majd lecsendesedett, s a szociáldemokrácia visszatért kiindulópontjához. A vihar erejére következtethetünk abból, hogy még Parvust is magával ragadta, mint ahogy ő maga is beismeri; aki ismeri Parvust és tudja, milyen nehéz őt megmozgatni, megérti, mit jelent ez... «A forradalmi áradat feltartóztathatatlan erővel magával sodort bennünket» — írja Parvus ismert brosúrájában. «Mi csak a hárfa húrjai voltunk, amelyeken a forradalom orkánja játszott» — jegyzi meg brosúrájának egy másik helyén; ez is tökéletesen igaz, és teljesen megmagyarázza, miért hasonlított ebben az időben a szociáldemokrata zene oly kevéssé Beethoven, Bach, vagy — Marx szimfóniáira. Minden elmélet és elv, sőt maga a gondolat és a józan ész is háttérbe szorul, szinte eltűnik a kulisszák mögött, amikor mindent legyőző elemi erővel maga a spontaneitás lép a színre.

Most azonban ismét elérkezett a gondolat és az értelem ideje, s *vissza lehet térni* a tudatos, tervszerű, rendszeres tevékenységhez. Az első feladat ezzel kapcsolatban nyilvánvalóan

óvintézkedések foganatosítása, nehogy megismétlődjön az, ami az orosz forradalom első időszakában, «Sturm- und Drang-Zeit»-jében* történt, vagyis óvintézkedések foganatosítása a forradalmi áradat és a forradalmi orkánok romboló hatása ellen. Ennek egyetlen hatékony eszköze a szervezet kiszélesítése és megszilárdítása; egészen természetes tehát, hogy a «mensevikek» frakciója ezt a feladatot helyezi előtérbe és tág értelemben fogalmazza meg, felvéve programmjába a gazdasági szervezeteket is, leszögezve minden legális lehetőség kihasználásának szükségességét. A határozati javaslatban nyoma sincs a «legalitás» romantikus megvetésének és a «gazdasági élet» arisztokratikus lenézésének.

Ugyanilyen józanul foglal állást a határozati javaslat a munkásdemokrácia és a polgári demokrácia viszonyának kérdésében is: teljesen elismeri, hogy szükség van a kölcsönös támogatásra, hogy veszélyes, ha a proletariátus elszigetelt akcióval döntő harcba indul a felfegyverzett reakció ellen. Különös figyelmet érdemel a határozati javaslat állásfoglalása a fegyveres felkelés kérdésében; a határozati javaslat szerint okvetlenül «elkerülendők az olyan akciók, amelyek a proletariátust a kormánnyal való fegyveres összeütközésre kényszerítik, olyan körülmények között, amikor a proletariátus ebben a harcban elszigeteltségre van kárhoztatva».

Csak ilymódon kerülhető el, hogy megismétlődjenek nálunk az 1848 júniusi párizsi események, csak így nyílik lehetőség a munkásdemokrácia és a polgári demokrácia egybehangolt, sőt esetleg koalíciós harcára, amely nélkül a mozgalom nem érhet el sikert. Marx Károly megállapítása szerint a polgári demokráciának «igen nagy szerepe van minden haladó forradalomban», s legalább olyan jelentősége van az oroszországi forradalomban is. Ha az Oroszországi Szociáldemokrata Párt nem tudja, vagy nem akarja, nyílt szövetségesévé tenni a polgári demokráciát, legalább ne taszítsa a szembenálló táborba, a reakció, az ellenforradalom táborába. Ezt a forradalmi szociáldemokráciának nem szabad megtennie, nincs joga megtenni, s *kötelessége*, hogy a felszabadulás érdekében és magának a szociáldemokráciának az érdekében ezt minden lehető eszközzel elkerülje. Ha pedig a polgári demokrácia a mai körülmények között ellenzi a fegyveres felkelést, akkor nem lehet és nem szabad fegyveres felkelésről beszélni. Ezzel számolni kell, még ha a burzsoáziát állásfoglalásában kizárólag a reá jellemző

* — „a vihar és a forrongás időszakában". — *Szerk.*

ernyedtség, gyengeség és gyávaság vezérelné — az ilyen tényekkel is számolni kell; hát nem mondotta a német forradalmi szociáldemokrácia vezére maga is, hogy:

«In der Gewalt sind sie uns stets über!» — «Nyers erő tekintetében ők, vagyis a reakciósok, mindig felülmúlnak bennünket!»

Az a megállapítás, hogy «mindig», talán helytelen, de a «ma» tekintetében mindenképpen elfogadható Liebknechtnek és a vele egy nézetet valló német szociáldemokráciának a véleménye, mégpedig minden gyávaság, vagy akár csak «ernyedtség» nélkül is... A «mensevikek» határozati javaslata szemmellátható an ugyanezen az álláspon ton van, vagy legalább is közel jár hozzá; a határozati javaslatot ugyanígy más vonatkozásban is áthatja a politikai realizmus szelleme, amely a német szociáldemokrácia jellemző vonása és amelynek a német szociáldemokrácia példátlan sikereit köszönheti.

Vajjon csatlakozik-e az egész Oroszországi Szociáldemokrata Párt a «mensevikek» határozati javaslatához? Ettől függ sok minden forradalmi mozgalmunkban, és még több szociáldemokrata mozgalmunkban — talán hosszú évekre ez szabja meg a mozgalom sorsát. A szociáldemokrácia Oroszországban is, éppúgy, ahogy ez más országokban is volt, csak akkor eresztheti gyökeret, csak akkor szilárdulhat meg, ha mélyen behatol a demokratikus tömegekbe. Ha azonban csupán a demokrácia felső rétegéből sarjad ki — legyen ez akár a legtermékenyebb réteg is —, egy újabb orkán könnyen gyökerestül kitépheti az orosz talajból, mint ahogy ez az 1848-as francia szociáldemokráciával, vagy a negyvenes évek «chartista mozgalom» néven ismert angol szociáldemokrata mozgalmával történt."

Ez Blank úr cikke. A legjellegzetesebb „kadet" következtetéseket — amelyeknek valamennyi kiindulópontját mindenki ismeri, aki figyelmesen elolvasta Sztruve úr „Oszvobozsgyenyijé"-jét és a későbbi legális kadet sajtót — ez a cikk úgy kombinálja össze, hogy a mai politikai taktika megítélése az orosz forradalom átélt időszakának megítélésén alapszik. Elsősorban tehát éppen a *multnak* ezzel a *megítélésével*, az ítélet helyességének vagy helytelenségének kérdésével kívánunk foglalkozni.

Blank úr összehasonlítja az orosz forradalom két szakaszát: az első körülbelül 1905 október—decemberét öleli fel. Ez a forradalmi vihar időszaka. A másik — a mostani szakasz, amelyet természetesen joggal nevezhe-

tünk a duma-választásokon aratott kadet győzelmek időszakának, vagy esetleg, ha megkockáztatjuk, hogy elébe vágunk az eseményeknek, a kadet duma időszakának.

Erről az időszakról Blank úr azt mondja, hogy ismét elérkezett a gondolat és az értelem ideje, s vissza lehet térni a tudatos, tervszerű, rendszeres tevékenységhez. Ezzel szemben az első szakaszról megállapítja, hogy ez az elmélet és a gyakorlat kettéválásának szakasza. A szociáldemokrata elvek és eszmék mind eltűntek, feledésbe merült az a taktika, amelyet az orosz szociáldemokrácia megalapítói mindig hirdettek, sőt, halomra dőltek a szociáldemokrata világszemlélet pillérei.

Blank úrnak ez az alapvető állítása tisztán ténykérdés. A marxizmus egész elmélete elszakadt a forradalmi vihar időszakának „gyakorlatától".

Csakugyan így van? Mi a marxista elmélet első és legfőbb „pillére"? Az, hogy a mai társadalom egyetlen, mindvégig forradalmi és ezért minden forradalomban élenjáró osztálya a proletariátus. Az a kérdés, vajjon nem döntötte-e halomra a forradalmi vihar a szociáldemokrata világnézetnek ezt a „pillérét"? Ellenkezőleg, a vihar nagyszerűen megerősítette. Éppen a proletariátus volt ennek az időszaknak fő, eleinte csaknem egyedüli *harcosa*. Alighanem ez volt az első olyan eset a világtörténelemben, amikor a polgári forradalmat az jellemezte, hogy óriási, még a fejlettebb tőkés országokban is példátlanul álló mértékben alkalmazott egy tisztán proletár fegyvert: a politikai tömegsztrájkot. A proletariátus harcba, közvetlenül forradalmi harcba indult akkor, amikor Sztruve úrék és Blank úrék a Buligin-dumában való részvétel mellett kardoskodtak, amikor a kadet professzorok arra szólították fel a diákokat, hogy tanulmányaikkal foglalkozzanak. A proletariátus proletár harci eszközzel kivívta Oroszországnak azt a — tisztesség ne essék szólván — „alkotmányt", amelyen azóta csak rontottak, nyirbáltak és nyesegettek. A proletariátus 1905 októberében azt a taktikai harci módszert alkalmazta, amellyel *fél évvel előbb* foglalkozott az OSzDMP *bolsevik* harmadik kongresszusának határozata, amikor fokozott figyelmet fordított a politikai tömegsztrájk és a felkelés egybe-

kapcsolásának fontosságára; — éppen ez az egybekapcsolás az, ami a „forradalmi vihar" *egész* időszakát, 1905 egész utolsó negyedévét jellemzi. Ilyenformán kispolgári ideológusunk a legszemérmetlenebbül, a legkirívóbb módon elferdítette a valóságot. Nem utalt egyetlenegy olyan *tényre* sem, amely azt bizonyítaná, hogy a marxista elmélet és a „forradalmi vihar" gyakorlati tapasztalatai elszakadtak egymástól; megkísérelte elkenni ennek a viharnak legfőbb vonását, amely nagyszerűen megerősítette „a szociáldemokrata elveket és eszméket", „a szociáldemokrata világnézet pilléreit".

KITÉRŐ

KÖZÉRTHETŐ ESZMECSERE A KADET PUBLICISTÁKKAL ÉS TUDÓS PROFESSZOROKKAL

Mégis mi az igazi ok, amely Blank urat arra a megdöbbentően helytelen nézetre indította, hogy a „vihar" időszakában eltűntek a marxista elvek és eszmék? Ennek a körülménynek a megvizsgálása nagyon érdekes; ezredszer is megmutatja nekünk, hogyan nyilvánul meg a nyárspolgárság igazi mivolta a politikában.

Miben különbözött elsősorban a „forradalmi vihar" időszaka a mostani, „kadet" időszaktól a politikai tevékenység különböző módszerei szempontjából? a nép történelmi alkotó tevékenységének különböző módszerei szempontjából? Elsősorban és főleg abban, hogy a „vihar" időszakában ennek az alkotó tevékenységnek egyes különleges módszereit alkalmazták, amelyek ismeretlenek a politikai élet más időszakaiban. Ezek közül a módszerek közül a leglényegesebbek a következők: 1) *a nép „magához ragadta" a politikai szabadságot* — mindenféle jogok és törvények nélkül és minden korlátozás nélkül megvalósította a politikai szabadságot (gyülekezési jog, ha máshol nem, legalább az egyetemeken, sajtószabadság, egyesülési jog, kongresszusok rendezésének joga stb.); 2) létrehozta a *forradalmi hatalom* új szerveit — a munkás-, katona-, vasutas-, parasztküldöttek szovjetjeit, létrehozott új falusi és városi hatóságokat stb. stb. Ezeket a szerveket kizárólag a lakosság *forradalmi* rétegei hozták

létre, méghozzá mindenféle törvény és jogszabály nélkül, kizárólag forradalmi úton, a nép önálló alkotótevékenységének termékeként, a régi rendőrbilincsektől megszabadult vagy azokat éppen lerázó nép öntevékenységének megnyilvánulásaként. Ezek végeredményben mégiscsak *hatalmi* szervek voltak, bármennyi kezdetlegesség, ösztönösség, kialakulatlanság és határozatlanság volt is összetételükben és működésükben. Hatalomként tényked tek, amikor például nyomdákat foglaltak el (Pétervár), vagy amikor letartóztattak olyan rendőrtisztviselőket, akik akadályozták a forradalmi népet abban, hogy jogait érvényesítse (ilyen esetek is Pétervárott fordultak elő, ahol a leggyengébb volt az új hatalom megfelelő szerve, s a legerősebb volt a régi hatalom). Hatalomként tényked tek, amikor azzal a felhívással fordultak a néphez, hogy ne adjon pénzt a régi kormánynak. Elkobozták a régi kormány pénzét (a délvidéki vasúti sztrájkbizottságok), s az új népi kormány szükségleteire fordították — igen, ezek a szervek kétségtelenül az új, népi vagy ha úgy tetszik, forradalmi kormány csírái voltak. Társadalmi és politikai jellegét tekintve ez — embrionális állapotban — a nép forradalmi elemeinek diktatúrája volt, — önök csodálkoznak, Blank úr és Kizevettyer úr? Nem látják itt a „fokozott védelmet", amely a burzsoá számára egyértelmű a diktatúrával? Már megmondtuk, hogy önöknek sejtelmük sincs, mit jelent ez a tudományos fogalom: diktatúra. Mindjárt megmagyarázzuk önöknek ezt a fogalmat, de előbb utalunk a „forradalmi vihar" időszakában folytatott tevékenység *harmadik* „módszerére": *a nép erőszakot alkalmazott a nép zsarnokaival szemben.*

Az imént leírt hatalmi szervek a diktatúra csírái voltak, mivel ez a hatalom nem ismert el *semmiféle* más hatalmat és *semmiféle* törvényt, *semmiféle* bárki mástól eredő jogszabályt. A diktatúra nem egyéb, mint korlátlan, törvény nélküli, a szó legszorosabb értelmében erőre támaszkodó hatalom. De az az erő, amelyre ez az új hatalom támaszkodott és támaszkodni igyekezett, nem maroknyi katona szuronyának ereje, nem a „rendőrkapitányságok" ereje, nem a pénz ereje, nem valamely régi, kialakult intézmény ereje volt. Szó sincs róla. Az új

hatalom új szerveinek nem volt sem fegyvere, sem pénze, sem bármiféle régi intézménye. Erejüknek — el tudja-e ezt képzelni Blank úr és Kizevettyer úr? — semmi köze sem volt az erő régi eszközeihez, semmi köze nem volt a „fokozott védelemhez", legfeljebb annyiban, hogy a népet fokozottan védték a régi hatalom rendőri és más szerveinek elnyomása ellen.

Mire támaszkodott hát ez az erő? A nép tömegeire. Ez az, ami ezt az új hatalmat *elsősorban* megkülönbözteti a régi hatalom valamennyi korábbi szervétől. Amazok olyan hatalmi szervek voltak, amelyeket a kisebbség alkalmazott a nép ellen, a munkások és parasztok tömegei ellen. Emezek viszont olyan hatalmi szervek voltak, amelyeket a nép, a munkások és parasztok alkalmaztak a kisebbség ellen, a maroknyi rendőrzsarnok ellen, egy kis csoportnyi kiváltságos nemes és hivatalnok ellen. Ez különbözteti meg a nép *ellen* alkalmazott diktatúrát a forradalmi *nép* diktatúrájától, ezt jól jegyezzék meg, Blank úr és Kizevettyer úr! A régi hatalom, a kisebbség diktatúrája, kizárólag rendőri mesterkedésekkel tarthatta fenn magát, kizárólag olymódon, hogy távoltartotta, elütötte a néptömegeket a hatalomban való részvételtől, a hatalom ellenőrzésétől. A régi hatalom mindig bizalmatlan volt a tömegekkel szemben, félt a világosságtól, csalással tartotta fenn magát. Az új hatalom, az óriási többség diktatúrája, kizárólag az óriási tömeg bizalmának segítségével tudta magát fenntartani és tartotta fenn magát, kizárólag azzal, hogy minden fenntartás nélkül, a legszélesebb alapokon és a legmesszebbmenően bevonta az egész népet a hatalomban való részvételbe. Semmit sem rejtegetett, semmit sem titkolt, nem volt semmiféle előírás, semmiféle formaság. Munkásember vagy? Akarsz harcolni azért, hogy Oroszország kiszabaduljon maroknyi rendőrzsarnok karmaiból? Testvérünk vagy. Válassz képviselőt. Most, azonnal, válassz úgy, ahogy jónak látod — szívesörömest bevesszük a munkásküldöttek szovjetjének, a parasztbizottságnak, a katonaküldöttek szovjetjének stb. stb. teljesjogú tagjai közé. Ez olyan hatalom, amely mindenki előtt nyitva áll, mindent a tömeg szemeláttára tesz, hozzáférhető a tömeg számára, közvetlenül a tömegből

ered, a néptömegeknek és a néptömegek akaratának egyenes és közvetlen szerve. — Ilyen volt az új hatalom, vagy helyesebben, ilyenek voltak annak csírái, hiszen a régi hatalom győzelme nagyon korán széttaposta a fiatal növény hajtásait.

Önök talán megkérdezik, Blank úr vagy Kizevettyer úr, mire való itt a „diktatúra", mire való az „erőszak"? hát szüksége van az óriási tömegnek erőszakra maroknyi kis csoport ellen, lehetnek-e tíz- meg százmilliók diktátorok ezer vagy tízezer fölött?

Ezt a kérdést rendszerint olyanok vetik fel, akik először találkoznak a diktatúra fogalmának számukra új jelentésben való alkalmazásával. Az emberek hozzászoktak ahhoz, hogy csak rendőri hatalmat és csak rendőri diktatúrát lássanak. Furcsának tűnik nekik, hogy lehetséges hatalom mindenféle rendőrség nélkül, lehetséges diktatúra, amely nem rendőri diktatúra. Önök azt mondják, hogy a millióknak ezrek ellen nincs szükségük erőszakra? Önök tévednek, mégpedig azért tévednek, mert a jelenséget nem fejlődésében szemlélik. Önök elfelejtik, hogy az új hatalom nem az égből pottyan, hanem a régi hatalom mellett, a régi hatalommal szemben, a régi hatalom ellen vívott harcban keletkezik és fejlődik. A népet nem szabadíthatjuk meg a zsarnokoktól, ha nem alkalmazunk ellenük erőszakot, mert az ő kezükben vannak a hatalom eszközei és szervei.

Itt van egy egyszerű kis példa, Blank úr és Kizevettyer úr, hogy megérthessék ezt a kadet elme számára felfoghatatlan, a kadet gondolkodás számára „szédítően" mély bölcseséget. Képzeljék el, hogy Avramov megnyomorítja és megkínozza Szpiridonovát. Szpiridonova oldalán, tegyük fel, van néhány tucat vagy többszáz fegyvertelen ember. Avramov oldalán van maroknyi kozák. Mit tenne a nép, ha Szpiridonovát nem börtönben kínoznák meg? Erőszakot alkalmazna Avramov és kísérete ellen. Avramovék esetleg lelőnének néhány harcost, de a nép e veszteség ellenére erőszakkal mégis lefegyverezné Avramovot és a kozákokat, s közben minden bizonnyal a helyszínen megölne néhányat ezek közül a — tisztesség ne essék szólván — emberek közül, a többit pedig

börtönbe vetné, hogy elejét vegye további garázdálkodásuknak, s hogy a nép ítélőszéke elé állítsa őket.

No látják, Blank úr és Kizevettyer úr: amikor Avramov a kozákokkal megkínozza Szpiridonovát, ez katonai-rendőri diktatúra a nép fölött. Amikor a forradalmi nép (a zsarnokok elleni harcra, nem pedig csupán rábeszélésre, figyelmeztetésre, sajnálkozásra, elítélésre, sopánkodásra és siránkozásra képes, nem kispolgár módra korlátolt, hanem forradalmi nép) erőszakot alkalmaz Avramovval és Avramovékkal szemben, az a forradalmi nép diktatúrája. Ez *diktatúra*, mert ez a nép hatalma, semmiféle törvény által nem korlátozott hatalma Avramovék fölött (a nyárspolgár alighanem ellenezné, hogy erővel szabadítsák ki Szpiridonovát Avramov karmaiból, mondván: hát „törvényes" eljárás ez? létezik nálunk olyan „törvény", hogy meg lehet ölni Avramovot? nem teremtették-e meg a nyárspolgárság egyes ideológusai a „ne állj ellen a gonosznak erőszakkal" elméletet?*). A diktatúra tudományos fogalma nem jelent egyebet, mint semmi által nem korlátozott, semmiféle törvény, az égvilágon semmiféle szabály által nem akadályozott, közvetlenül erőszakra támaszkodó hatalmat. *Semmi egyebet, csakis ezt* jelenti az a fogalom, hogy „diktatúra", — jól jegyezzék meg ezt, kadet urak. Továbbá, az említett példában éppen a *nép* diktatúráját látjuk, mert hiszen a nép, a lakosság szervezetlen tömege, amely „véletlenül" verődött össze azon a helyen, önmaga közvetlenül színre lép, önmaga ítél és büntet, hatalommal él, új forradalmi jogot alkot. Végül, ez éppen a *forradalmi* nép diktatúrája. Miért csak a forradalmi népé, nem pedig az egész népé? Azért, mert a népben, amelynek minden tagja állandóan szörnyű módon szenved Avramovék hőstetteitől, vannak fizikailag meggyötört, megfélemlített emberek, vannak emberek, akiket erkölcsileg nyom például egy olyan elmélet, mint a „ne állj ellen a gonosznak

---

* Bergyajev úr! a „Poljarnaja Zvezda" vagy a „Szvoboda i Kultura" szerkesztő urai! Íme még egy téma a végnélküli siránkozásokhoz ... akarom mondani végnélküli cikkekhez a forradalmárok „garázdálkodása" ellen. Hiszen ezek Tolsztojt nyárspolgárnak nevezik! — quelle horreur! — ahogy a kellemdús delnő mondotta.

erőszakkal" elmélet, vagy nem is valamilyen elmélet, hanem egyszerűen holmi előítélet, szokás, maradi felfogás, vannak közömbös emberek, olyanok, akiket kispolgároknak, nyárspolgároknak nevezünk, akik inkább elkerülik az éles harcot, elmennek mellette, sőt elbújnak előle (valahogy nekik is ki ne jusson a verekedésből!). Ezért van az, hogy a diktatúrát nem az egész nép gyakorolja, hanem csupán a forradalmi nép, amely azonban cseppet sem fél az egész néptől, feltárja az egész nép előtt tetteinek indító okait és minden részletét, szívesen látja, ha az *egész* nép részt vesz nemcsak az állam „igazgatásában", hanem a hatalomban is, az államnak magában a berendezésében is.

Így tehát az említett egyszerű példában benne van a „forradalmi nép diktatúrája" tudományos fogalmának, valamint a „katonai-rendőri diktatúra" fogalmának *minden eleme*. Erről az egyszerű példáról, amely még egy tudós kadet professzor számára is érthető, áttérhetünk a társadalmi élet bonyolultabb jelenségeire.

A forradalom a szó legszorosabb értelmében a nép életének éppen az az időszaka, amikor az Avramovok garázdálkodása ellen évszázadok folyamán felgyülemlett gyűlölet nem szavakban, hanem *tettekben*, mégpedig nem egyesek, hanem a *milliós néptömegek* tetteiben tör felszínre. A nép felocsudik és felkel, hogy kiszabadítsa magát az Avramovok karmaiból. A nép az orosz valóság számtalan Szpiridonováját kiszabadítja az Avramovok karmaiból, erőszakot alkalmaz az Avramovok ellen, kézbe veszi a hatalmat az Avramovok fölött. Ez természetesen nem olyan egyszerűen és nem annyira „egycsapásra" megy végbe, mint a Kizevettyer professzor úr számára leegyszerűsített példában; — a népnek ez a harca az Avramovok ellen, ez a szó legszorosabb értelmében vett harc, ez a harc, amelynek célja, hogy a nép lerázza nyakáról az Avramovok jármát, a „forradalmi vihar" hosszú hónapjaira és éveire terjed. S annak, amit nagy oroszországi forradalomnak neveznek, éppen az a reális tartalma, hogy a nép igyekszik lerázni nyakáról az Avramovok jármát. Ez, ha a történelmi alkotótevékenység módszerei szempontjából vizsgáljuk, azokban a formákban megy végbe, amelyeket az imént írtunk le, amikor a forradalmi viharról beszéltünk; ezek

a formák a következők: a nép magához ragadta a politikai szabadságot, vagyis azt a szabadságot, amelynek megvalósítását az Avramovok akadályozták; — a nép létrehozza az új, forradalmi hatalmat, hatalmat az Avramovok fölött, hatalmat a régi rendőri rendszer zsarnokai fölött; — a nép erőszakot alkalmaz az Avramovok ellen, hogy eltávolítsa, lefegyverezze és ártalmatlanná tegye ezeket a vérebeket, az összes Avramovokat, Durnovókat, Dubaszovokat, Minokat stb. stb.

Helyes-e, hogy a nép olyan törvénytelen, rendezetlen, tervszerűtlen és rendszertelen harci módszereket alkalmaz, mint a szabadság megragadása és egy új, hivatalosan senki által el nem ismert forradalmi hatalom létrehozása, hogy erőszakot alkalmaz a nép elnyomói ellen? Helyes, nagyon is helyes. Ez a legmagasabbrendű megnyilvánulása annak a harcnak, amelyet a nép a szabadságért vív. Ezek azok a nagy idők, amikor Oroszország legjobbjainak a szabadságról szőtt álmai *tetté* válnak, a néptömegek, nem pedig egyes hősök tettévé. Ez ugyanolyan helyes, mint amilyen helyes az, hogy a tömeg (példánkban) kiszabadítja Szpiridonovát Avramov karmaiból, s erőszakkal lefegyverzi és ártalmatlanná teszi Avramovot.

Ezzel aztán el is érkeztünk a kadetok rejtett gondolatainak és aggályainak lényegéhez. A kadet éppen azért a nyárspolgárság ideológusa, mert a politikába, az egész nép felszabadításába, a forradalomba beleviszi annak a nyárspolgárnak az álláspontját, aki a mi példánkban, amikor Avramov megkínozza Szpiridonovát, visszatartaná a tömeget, azt tanácsolná neki, hogy ne sértse meg a törvényt, hogy ne siessen kiszabadítani az áldozatot a hóhér karmaiból, aki a törvényes hatalom nevében jár el. A mi példánkban egy ilyen nyárspolgár természetesen valóságos erkölcsi torzszülött volna, csakhogy az egész társadalmi életre alkalmazva a nyárspolgárnak ez az erkölcsi elfajultsága, ismételjük, egyáltalában nem egyéni, hanem társadalmi tulajdonság, amely talán abból fakad, hogy ezeknek az embereknek a fejében erősen begyökereztek a burzsoá-filiszteri jogtudomány előítéletei.

Mi az oka annak, hogy Blank úr szerint nem is szorul bizonyításra, hogy a „vihar" időszakában feledésbe merül-

tek a marxista elvek? Az, hogy brentanizmussá torzítja a marxizmust és nem-marxista elveknek tekinti az olyan „elveket", mint a szabadság megragadása, a forradalmi hatalom létrehozása és a nép által alkalmazott erőszak. Ez a felfogás hatja át Blank úr egész cikkét, sőt nem csupán Blankét, hanem valamennyi kadetét, a liberális és radikális tábor valamennyi írójáét, beleértve a „Bez Zaglavija"[67] bernsteinistáit, Prokopovicsot, Kuszkovát és tutti quanti*, akik most agyondícsérik Plehanovot a kadetok iránt tanusított rokonszenvéért.

Vizsgáljuk meg, hogyan alakult ki ez a nézet és miért kellett kialakulnia.

Közvetlenül a nyugateurópai szociáldemokrácia bernsteinista, azaz, tágabb értelemben, opportunista felfogásából alakult ki. Ennek a felfogásnak a hibáit, amelyeket az „ortodoxok" Nyugaton rendszeresen és minden tekintetben lelepleztek, most „suttyomban", más körítéssel és más ürüggyel, áthozzák Oroszországba. A bernsteinisták elfogadták és elfogadják a marxizmust, *kivéve* közvetlenül forradalmi oldalát. A parlamenti harcot nem a harc egyik eszközének tekintik, amely különösen bizonyos történelmi időszakokban tesz szolgálatot, hanem a harc legfőbb és csaknem kizárólagos formájának, amely szükségtelenné teszi az „erőszakot", a hatalom „megragadását", a „diktatúrát". Éppen a marxizmusnak ezt az útszéli kispolgári eltorzítását hozzák most át Oroszországba Blank úrék és Plehanov más liberális magasztalói. Annyira beleélték magukat ebbe a torzításba, hogy még csak nem is tartják szükségesnek bebizonyítani, hogy a marxista elvek és eszmék a forradalmi vihar időszakában feledésbe merültek.

Miért kellett kialakulnia ennek a nézetnek? Azért, mert ez a nézet minden tekintetben megfelel a kispolgárság osztályhelyzetének és érdekeinek. A „megtisztított" polgári társadalom ideológusa megengedhetőnek tartja a szociáldemokrácia *valamennyi* harci módszerét, *éppen azok kivételével, amelyeket a forradalmi nép a „vihar" időszakában alkalmaz,* és amelyek alkalmazását a forradalmi szociáldemokrácia helyesli és elősegíti. A burzsoázia érdekei meg-

* — ahányan csak vannak. — *Szerk.*

követelik, hogy a proletariátus részt vegyen az önkényuralom ellen vívott harcban, de csak olyan mértékben, hogy ezáltal ne jusson vezetőszerepre a proletariátus és a parasztság, csak olyan mértékben, hogy ez ne küszöbölje ki teljesen a régi, hűbéri-önkényuralmi és rendőri hatalmi szerveket. A burzsoázia fenn akarja tartani ezeket a szerveket, csak azt szeretné, hogy ezeket közvetlenül ő ellenőrizze, — szüksége van ezekre a szervekre a *proletariátus ellen*, amelynek proletárharcát túlságosan is megkönnyítené e szervek teljes megsemmisítése. Éppen ezért követelik meg a burzsoáziának mint osztálynak az érdekei, hogy megmaradjon a monarchia is, a felsőház is, hogy ne jöjjön létre a forradalmi nép diktatúrája. Harcolj az önkényuralom ellen, mondja a burzsoázia a proletariátusnak, de ne nyúlj a régi hatalmi szervekhez — azokra szükségem van. Harcolj „parlamenti úton", vagyis azok között a keretek között, amelyeket a monarchiával való megegyezés alapján előírok neked, harcolj szervezetek útján, csak ne olyanok útján, mint az általános sztrájk bizottságai, a munkásküldöttek, a katonaküldöttek szovjetjei stb., hanem olyanok útján, amelyeket elismer és korlátok közé szorít, a tőkével szemben ártalmatlanná tesz a monarchiával való megegyezés alapján kiadott törvényem.

Ebből aztán látjuk, mi az oka annak, hogy a burzsoázia lenézéssel, megvetéssel, haraggal és gyűlölettel beszél a „vihar" időszakáról*, a Dubaszovok által védelmezett alkotmányosság időszakáról pedig lelkesen, elragadtatás-

* V. ö. például a „Russzkije Vedomosztyi" 1906. évi 1. számának a Parasztszövetség tevékenységéről szóló megállapításaival, — a „Russzkije Vedomosztyi" ezekkel beárulja Dubaszovnak a forradalmi demokráciát pugacsovi törekvéseiért, a földfoglalások helyességéért, új hatalom létrehozásáért stb. Még a „Bez Zaglavija" (10. sz.) baloldali kadetjai is rápirítottak a „Russzkije Vedomosztyi"-ra, s e megállapításaiért joggal a „Moszkovszkije Vedomosztyi"-hoz hasonlították. Sajnos, a baloldali kadetok úgy pirítanak rá a „Russzkije Vedomosztyi"-ra, mintha mosakodnának. A „Bez Zaglavija" a Parasztszövetség védelmére kel, de nem emel vádat az ellenforradalmi burzsoázia ellen. Nem tudom, mivel magyarázható a „Russzkije Vedomosztyi"-val folytatott vitának ez a nem egészen tisztességes módja: a hatalomtól való rettegéssel vagy azzal, hogy ennek a lapnak munkatársa Blank úr. A baloldali kadetok mégis csak kadetok.

sal, végtelen nyárspolgári szerelemmel . . . a reakció iránt. Ebben is kiütközik a kadetok mindenkori és változatlan tulajdonsága: igyekeznek a népre támaszkodni, de félnek a nép forradalmi öntevékenységétől.

Látjuk azt is, mi az oka annak, hogy a burzsoázia úgy fél a vihar megismétlődésétől, mint a tűztől, hogy nem veszi tudomásul és elpalástolja az újabb forradalmi válság elemeit, hogy táplálja és a nép között terjeszti az alkotmány-illúziókat.

Most már teljesen tisztáztuk, miért jelenti ki Blank úr a hozzá hasonlókkal együtt, hogy a „vihar" időszakában megfeledkeztek a marxista elvekről és eszmékről. Blank úr, mint minden nyárspolgár, elismeri a marxizmust, *leszámítva* annak forradalmi oldalát; — elismeri a szociáldemokrata harci módszereket, *leszámítva* a legforradalmibb és közvetlenül forradalmi módszereket.

Blank úrnak a „vihar" időszakával kapcsolatos álláspontja rendkívül jellemző, mert szemléltetően megmutatja, hogy a burzsoázia nem érti meg a proletár mozgalmakat, hogy a burzsoázia fél az éles és erélyes harctól, hogy a burzsoázia gyűlöli a társadalmi és történelmi kérdések hirtelen, a régi intézményeket összetörő, a szó szoros értelmében forradalmi megoldásának minden megnyilvánulását. Blank úr elárulta magát, s azonnal elárulta egész burzsoá korlátoltságát. Hallotta és olvasta, hogy a szociáldemokraták a vihar időszakában „hibákat" követtek el, — és sietett ebből azt a következtetést levonni és határozottan, ellentmondást nem tűrve, minden alap nélkül kijelenteni, hogy a marxizmus „elvei" (amelyekről fogalma sincs!) feledésbe merültek. Ezekkel a „hibákkal" kapcsolatban volna egy megjegyzésünk: volt-e a munkásmozgalom fejlődésében, a szociáldemokrácia fejlődésében olyan időszak, amikor nem követtek volna el bizonyos hibákat? amikor nem mutatkoztak volna bizonyos jobboldali vagy baloldali elhajlások? vajjon a német szociáldemokrácia által vívott harc parlamenti időszakának története — annak az időszaknak a története, amelyet az egész világ valamennyi korlátolt burzsoája végső határnak vél, amelyet nem lehet túllépni — nincs tele ilyen hibákkal? Ha Blank úr nem volna teljesen tájékozatlan a szocializmus

kérdéseiben, könnyen eszébe jutott volna Mülberger is, Dühring is, a Dampfersubvention* kérdése[68], a „fiatalok"[69] ügye, a bernsteiniáda és sok, sok egyéb. Blank úrnak azonban nem az a fontos, hogy tanulmányozza a szociáldemokrácia fejlődésének valóságos menetét, neki csak az kell, hogy lefitymálja a harc proletár lendületét, s ezzel felmagasztalja kadet pártjának burzsoá vérszegénységét.

Csakugyan, ha ezt az ügyet abból a szempontból vesszük szemügyre, hogy a szociáldemokrácia mennyire tért le szokásos, „normális" útjáról, azt látjuk, hogy a „forradalmi vihar" időszakában a korábbi időszakhoz viszonyítva ebben a tekintetben is *nagyobb*, nem pedig kisebb volt a szociáldemokrácia egybeforrottsága és eszmei egysége. A „vihar" időszakának taktikája nem távolította el, hanem közelebb hozta egymáshoz a szociáldemokrácia két szárnyát. A korábbi nézeteltérések helyett kialakult egy egységes felfogás a fegyveres felkelés kérdésében. Mindkét frakció szociáldemokratái dolgoztak a munkásküldöttek szovjetjeiben, a csírájában levő forradalmi hatalom e sajátos szerveiben, katonákat, parasztokat vontak be ezekbe a szovjetekbe, forradalmi kiáltványokat adtak ki a kispolgári forradalmi pártokkal együtt. A forradalom előtti időszak egykori vitáit a gyakorlati kérdésekben szolidaritás váltotta fel. A forradalmi hullám emelkedése háttérbe szorította a nézeteltéréseket azáltal, hogy a harc taktikájának elfogadására késztetett, félretolta a duma kérdését, napirendre tűzte a felkelés kérdését, s a közvetlen napi munkában közelebb hozta egymáshoz a szociáldemokráciát és a forradalmi polgári demokráciát. A „Szevernij Golosz"[70] c. lapban mensevikek és bolsevikok közösen kiadták a sztrájk és a felkelés jelszavát, s felszólították a munkásokat arra, hogy ne szüntessék be a harcot, amíg nem szerzik meg a hatalmat. Maga a forradalmi helyzet szabta meg a gyakorlati jelszavakat. Csak az események megítélésének a részletei körül voltak viták: a „Nacsaló"-nak például az volt a véleménye a munkásküldöttek szovjetjeiről, hogy ezek a forradalmi önkormányzat szervei, a „Novaja Zsizny"-nek pedig az, hogy a forradalmi hata-

* — gőzhajózási szubvenció. — *Szerk.*

lom csíraállapotban levő szervei, amelyek egyesítik a proletariátust és a forradalmi demokráciát.

A „Nacsalo" hajlott a proletariátus diktatúrája felé. A „Novaja Zsizny" a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrája mellett tört lándzsát. De hát melyik európai szocialista párt fejlődésének melyik időszakában nem voltak ilyen és ezekhez hasonló nézeteltérések a szociáldemokráciában?

Nem, Blank úr ferdítése, a közelmult történetének ilyen égbekiáltó módon való meghamisítása azzal és csakis azzal magyarázható, hogy itt az öntelt burzsoá banalitásának iskolapéldájával van dolgunk, aki a forradalmi vihar időszakát őrültségnek tekinti („feledésbe merültek az elvek", „maga a gondolat és a józan ész szinte eltűnik"), a forradalom elfojtásának és a kispolgári „haladásnak" (amelynek őre Dubaszov) az időszakait viszont az észszerű, tudatos és tervszerű tevékenység korszakának. A két időszaknak (a „vihar" időszakának és a kadet időszaknak) ez az összehasonlító értékelése a mottója Blank úr egész cikkének. Amikor az emberiség története mozdony sebességével száguld előre, ez — „vihar", „áradat", az „elvek és eszmék" „eltűnése". Amikor a történelem társzekér gyorsaságával halad, ez — maga az értelem, maga a tervszerűség. Amikor a néptömegek maguk, szűzies tapasztalatlanságukban, egyszerű, kissé durva elszántsággal kezdik alakítani a történelmet, kezdik közvetlenül és haladéktalanul megvalósítani az „elveket és elméleteket", — a burzsoá megrémül, és azon siránkozik, hogy „az értelem háttérbe szorul" (nem inkább ellenkezőleg, óh nyárspolgár hősök? vajjon nem éppen ez az a pillanat, amikor a történelemben az egyesek értelme helyett előtérbe lép a tömegek értelme, vajjon nem éppen ez az a pillanat, amikor a tömegek értelme nem az élettől elvonatkoztatott, hanem eleven, hatékony erővé válik?). Amikor a tömegek közvetlen mozgalmát sortüzekkel, kivégzésekkel, botozással, munkanélküliséggel és éhínséggel visszafojtották, amikor a Dubaszovék pénzéből élő professzori tudomány poloskái előmásznak rejtekeikből, és a nép *érdekében*, a *tömegek nevében* intézkedni kezdenek, eladva és elárulva a tömegek érdekeit maroknyi kiváltságos embernek, — a kispolgárság baj-

nokainak úgy tűnik, hogy elérkezett a békés és nyugodt haladás korszaka, hogy „elérkezett a gondolat és az értelem ideje". A burzsoá mindig és mindenütt hű marad önmagához: akár a „Poljarnaja Zvezdá"-t vagy a „Nasa Zsizny"-t vesszük elő, akár Sztruvét vagy Blankot olvassuk, mindenütt egy és ugyanazt találjuk, mindenütt megtaláljuk a forradalmi és a reformista időszakoknak ezt a korlátolt, professzoros szőrszálhasogató, élettelenül bürokratikus értékelését. Az előbbiek az őrültség időszakai, tolle Jahre, a gondolat és értelem eltűnésének időszakai. Az utóbbiak a „tudatos, rendszeres" tevékenység időszakai.

Ne forgassák ki szavaim értelmét. Ne mondják, hogy azt feszegetem, vajjon Blank úrék ezeket vagy azokat az időszakokat tartják-e előnyösebbeknek. Egyáltalán nem az a lényeg, hogy mit tartunk előnyösebbnek — a történelmi időszakok váltakozását nem befolyásolhatja az, hogy szubjektíve mit tartunk előnyösebbnek. A lényeg az, hogy az egyik vagy a másik időszak *sajátosságainak elemzése során* (teljesen függetlenül attól, mit tartunk előnyösebbnek és mivel rokonszenvezünk) Blank úrék lelkiismeretlenül *elferdítik az igazságot*. A lényeg az, hogy a kispolgári, kadet, reformista haladás időszakaival szemben éppen a forradalmi időszakokat jellemzi nagyobb lendületű, gazdagabb, tudatosabb, tervszerűbb, rendszeresebb, merészebb és elevenebb történelmi alkotótevékenység. Blank úrék viszont kiforgatják a dolgot! A vérszegénységet dús történelmi alkotótevékenységnek tüntetik fel. Az eltiport és elnyomott tömegek tétlenségét a hivatalnokok, a burzsoák tevékenységében érvényesülő „rendszeresség" diadalának tekintik. Azt üvöltik, hogy eltűnt a gondolat és az értelem, amikor mindenféle irodakukacok és liberális penny-a-liner-ek (sorok szerint fizetett firkászok) törvényjavaslat-nyirbálásai helyett elérkezik a „köznép" közvetlen politikai tevékenységének időszaka, s a köznép minden teketória nélkül azonnal lerombolja a nép elnyomásának szerveit, magához ragadja a hatalmat, elveszi magának azt, ami minden rendű és rangú néprablók tulajdonának számított, vagyis éppen akkor, amikor felébred a megfélemlített milliók gondolata és értelme, mégpedig nem-

csak annyira, hogy könyveket olvasnak, hanem annyira, hogy tetteket, eleven, emberi tetteket, történelmi alkotótevékenységet hajtanak végre.

Lám, milyen nagyszerű ítéletei vannak a kadetok e bajnokának: „A vihar *egyhelyben* tombolt, majd lecsendesedett." Nos, ha a liberális nyárspolgárok még mindig élnek, ha nem falták fel őket a Dubaszovok, akkor ez *éppen ennek a viharnak köszönhető*. „Egyhelyben" — mondják Önök? Oroszország 1906 tavaszán ugyanott van, ahol 1905 szeptemberében volt?

Nos, a Dubaszovok és Durnovók az egész „kadet" időszak alatt „tudatosan, tervszerűen és rendszeresen" hátrafelé rángatják és továbbra is hátrafelé *fogják rángatni Oroszországot*, hogy visszavigyék arra a pontra, ahol 1905 szeptemberében volt, *de nincs hozzá elég erejük*, mert a vihar idején a proletárok, a vasutasok, a parasztok, a lázadó katonák mozdony sebességével vitték előre egész Oroszországot.

Ha pedig ez az értelmetlen vihar valóban lecsendesedett volna, a kadet duma arra lenne kárhoztatva, hogy a mosdók ónozásának problémáival foglalkozzon.

Blank úr azonban nem is gyanítja, hogy az a kérdés, vajjon lecsendesedett-e a vihar, önálló és tisztán tudományos kérdés, amelynek megválaszolásával eleve eldől számos taktikai kérdés, és amelynek megválaszolása nélkül viszont nem lehet akár csak valamennyire is jól eligazodni a jelenlegi taktikai kérdésekben. Blank úr nem különféle adatok és vélemények elemzése alapján jutott arra a következtetésre, hogy ma nincsenek meg a feltételek egy vihar formájában kirobbanó mozgalomhoz (egy ilyen következtetésnek, ha volna alapja, valóban döntő jelentősége lenne a taktika meghatározásakor, mert — ismételjük — a taktikát semmiképpen sem szabad egyszerűen aszerint meghatároznunk, hogy az egyik vagy másik utat tartjuk-e „előnyösebbnek"), — nem, Blank úr egész egyszerűen kifejezésre juttatja azt a mély (és mélységesen rövidlátó) meggyőződését, hogy másképp ez nem is lehetséges. Blank úrnak tulajdonképpen pontosan ugyanaz a véleménye a „viharról", mint a Vitte, Durnovo és Bülow-féle uraknak vagy más német hivatalnokoknak, akik 1848-at már ré-

gen „az őrültség-évének" nyilvánították. Blank úr nem tudományos meggyőződést juttat kifejezésre, amikor a vihar lecsendesedéséről beszél, hanem filiszteri ostobaságot, hiszen szerinte a vihar minden formája és általában a vihar „a gondolat és az értelem eltűnése".

„A szociáldemokrácia visszatért kiindulópontjához" — bizonygatja Blank úr. A mensevikek új taktikája arra az útra tereli az orosz szociáldemokrata mozgalmat, amelyen az egész nemzetközi szociáldemokrácia halad.

Mint látjuk, a parlamenti utat Blank úr valamilyen oknál fogva „kiindulóponttá" nyilvánítja (noha Oroszországban semmiképpen sem lehetett a szociáldemokrácia kiindulópontja). A parlamenti utat Blank úr úgyszólván a nemzetközi szociáldemokrácia normális, legfőbb, sőt mindent megoldó, egyetlen, kizárólagos útjának tekinti. Blank úr nem is gyanítja, hogy ezzel pontosan megismétli a szociáldemokratizmust meghamisító burzsoá szólamokat, amelyekkel a német liberális sajtóban lépten-nyomon találkozhatunk, s amelyeket egy időben a bernsteiniáda is átvett. Az egyik harci módszert a liberális burzsoá az egyetlen harci módszernek tekinti. Ebben teljesen kifejezésre jut a munkásmozgalom és az osztályharc brentanói értelmezése. Blank úr nem is gyanítja, hogy az európai szociáldemokrácia csak akkor lépett és csak akkor léphetett a parlamentarizmus útjára, amikor az objektív körülmények folytán a polgári forradalom végigvitelének kérdése lekerült a történelem napirendjéről, csak akkor, amikor a parlamentáris rendszer valóban a burzsoázia uralmának fő formájává és a társadalmi harc fő küzdőterévé vált. Még csak nem is gondolkozik azon, hogy van-e Oroszországban parlament és parlamentáris rendszer, s máris megfellebbezhetetlenül kijelenti: a szociáldemokrácia *visszatért* kiindulópontjához. A burzsoá értelem *kizárólag* befejezetlen demokratikus forradalmakat tud elképzelni (mert a burzsoázia érdekei szempontjából alapvető kívánalom, hogy a forradalmat ne vigyék végig). A burzsoá értelem idegenkedik minden nem-parlamenti harci módszertől, a tömegek minden nyilt akciójától, minden, a szó legszorosabb értelmében vett forradalomtól. A burzsoá ösztönösen siet minden álparlamentarizmust

igazi parlamentarizmusnak nyilvánítani, proklamálni és mint olyat elfogadni, hogy végetvessen a „szédítő viharnak" (amely sok gyengefejű burzsoának nemcsak a fejét, hanem a zsebét is veszélyezteti). Éppen ezért azt a tudományos és valóban fontos kérdést, vajjon mondhatjuk-e, hogy Oroszországban a parlamenti harci módszernek komoly jelentősége van, a „vihar" formájában megnyilvánuló mozgalom ereje pedig kimerült — ezt a kérdést a kadet urak meg sem tudják érteni. S teljesen világos, mi az anyagi alapja, az osztályalapja ennek a megnemértésnek; hadd támogassák a kadet dumát békés sztrájkokkal vagy más akciókkal, csak ne jusson eszébe valakinek, hogy komoly, erélyes, pusztító harcot vívjon, hogy felkeljen az önkényuralom és a monarchia ellen.

„Most ismét elérkezett a gondolat és az értelem ideje" — mondja elragadtatással Blank úr Dubaszovék győzelmeinek időszakáról. Mondanánk önnek valamit, Blank úr. Oroszországban nem volt még korszak, amelyre annyira illett volna az a megállapítás, hogy „elérkezett a gondolat és az értelem ideje", mint III. Sándor korára! Ez tény és való. Ez volt az a kor, amelyben a régi orosz narodnyikság már nemcsak álmodozva révedezett a jövőbe, hanem Oroszország gazdasági életével foglalkozó kutatómunkákkal gazdagította az orosz közszellemet. Ez volt az a kor, amikor az orosz forradalmi szellem a legintenzívebb volt, s megalapozta a szociáldemokrata világnézetet. Nekünk, forradalmároknak eszünk ágában sincs tagadni a reakciós időszakok forradalmi szerepét. Tudjuk, hogy a társadalmi mozgalom formája változik, hogy a történelemben a néptömegek közvetlen politikai alkotótevékenységének időszakait olyan időszakok váltják fel, amikor látszólag nyugalom van, amikor a kényszermunkától és a nélkülözéstől elgyötört és megnyomorított tömegek hallgatnak vagy alszanak (legalább is úgy látszik, hogy alszanak), amikor a termelési módok különösen gyorsan forradalmasodnak, s amikor az emberi értelem leghaladóbb képviselőinek gondolkodása megvonja a mult mérlegét, s új kutatási rendszereket, új kutatási módszereket dolgoz ki. Lám Európában is az jellemezte az 1848-as forradalom leverését követő időszakot, hogy soha nem látott gazdasági

fejlődés indult meg és a gondolkodás olyan alkotásokat produkált, mint például — hogy csak egyet említsünk — Marx „Tőkéje". Egyszóval, az emberiség történelmi időszakaiban olykor elérkezik „a gondolat és az értelem ideje", ugyanúgy, mint ahogy a börtönben töltött idő előmozdítja a politikus tudományos munkáját és tanulmányait.

A mi burzsoá filiszterünknek azonban éppen az a baja, hogy nincs tisztában megjegyzésének ezzel a — hogy úgy mondjuk — börtönjellegével, illetőleg dubaszovi jellegével. Nem veszi észre a legfontosabb kérdést: elfojtották-e az orosz forradalmat, avagy az újabb fellendülés felé halad? megváltozott-e a társadalmi mozgalom formája olymódon, hogy elvesztette forradalmi jellegét és most a dubaszoviádához alkalmazkodik? kimerültek-e azok az erők, amelyek kirobbanthatják a „vihart", avagy nem? A burzsoá értelem nem veti fel ezeket a kérdéseket, mert számára a forradalom általában értelmetlen vihar, a reform viszont a gondolat és az értelem ideje.

Nézzük meg a szervezettel foglalkozó rendkívül tanulságos elmefuttatását. A gondolat és az értelem „első feladata" — mondja nekünk a próféta hangján — „óvintézkedések foganatosítása, nehogy megismétlődjön az, ami az orosz forradalom első időszakában, annak Sturm- und Drang-Zeit-jében történt, vagyis óvintézkedések foganatosítása a forradalmi áradat és a forradalmi orkánok romboló hatása ellen. Ennek egyetlen hatékony eszköze a szervezet kiszélesítése és megszilárdítása".

Mint látjuk: a kadet úgy képzeli el a dolgot, hogy az orkán időszaka bomlasztotta a szervezeteket és a szervezettséget (lásd a „Novoje Vremjá"-ban, illetve a „Poljarnaja Zvezdá"-ban Sztruve cikkeit a forradalom anarchiája, spontaneitása, fejetlensége stb. stb. ellen), a Dubaszov oltalma alatt álló gondolat és értelem időszaka viszont szervezetek építésének az időszaka. A forradalom rossz, a forradalom rombol, a forradalom orkán, szédítő vihar. A reakció jó, a reakció épít, a reakció kedvező szél és a tudatos, tervszerű, rendszeres tevékenység időszaka.

S a kadet párt filozófusa ismét rágalmazza a forradalmat és elárulja, mennyire szerelmes a mozgalom burzsoá módra korlátozott formáiba és feltételeibe. Az orkán

bomlasztotta a szervezeteket! Micsoda égbekiáltó hazugság! Nevezzenek meg még egy olyan időszakot Oroszország történetéből vagy akár a világtörténelemből, mutassanak rá még egy olyan hathónapos vagy akár hatéves időszakra, amelyben a néptömegek önálló szabad szervezeteiért annyit tettek volna, mint az oroszországi forradalmi vihar hat hete alatt, amikor a forradalom rágalmazóinak szavai szerint feledésbe merült minden elv és eszme, amikor eltűnt az értelem és a gondolat. Mi volt az egész Oroszországra kiterjedő általános sztrájk? Ez önök szerint nem szervezet? Ezt a rendőrség nem tartja nyilván, ez nem állandó szervezet, s önök nem akarnak tudomást venni róla. Nézzük csak meg a politikai szervezeteket. Tudják-e önök, hogy a munkásnép, a szürke tömeg még sohasem lépett be olyan szívesen politikai szervezetekbe, sohasem gyarapította oly hatalmas mértékben a politikai egyesületek taglétszámát, sohasem hozott létre olyan sajátos félig politikai szervezeteket, mint amilyenek például a munkásküldöttek szovjetjei? De önök viszolyognak a proletariátus politikai szervezeteitől. Ön, Blank úr, mint vérbeli brentanista, úgy véli, hogy a burzsoázia szempontjából veszélytelenebbek (és ezért megbízhatóbbak, komolyabbak) a szakmai szervezetek. Nézzük meg hát a szakmai szervezeteket, s nyomban látjuk, hogy — ellentétben mindazzal a filiszteri fecsegéssel, amely szerint a forradalom idején elhanyagolták a szakmai szervezeteket — a valóság az, hogy Oroszországban még sohasem létesült oly rengeteg munkásszakszervezet, mint ezekben a napokban. A szocialista, s éppen a szocialista lapok hasábjain, a „Novaja Zsizny"-ben is, a „Nacsaló"-ban is minduntalan beszámoltak egyre újabb szakmai szervezetek megalakulásáról. A proletariátus olyan elmaradott rétegeiről, amelyeket a „tervszerű és rendszeres" nyárspolgári haladás időszakában évtizedekig alig lehet megmozdítani, olyan elmaradott rétegeiről, mint például a szolgáló személyzet, kitűnt, hogy igen nagy mértékben hajlamosak és képesek a szervezkedésre. Nézzük meg például a Parasztszövetséget. Manapság igen szép számmal akadnak kadetok, akik fenséges megvetéssel nyilatkoznak erről a szövetségről: mit akartok, mondják, hiszen ez egy félig fiktív

szervezet! Ma már nyoma sincs! Hát igen, uraim, szeretném látni, mennyi maradt volna meg az önök kadet szervezeteiből, ha azoknak harcolniok kellett volna büntető expedíciók, s számtalan falusi Luzsenovszkij, Riman, Filonov, Avramov és Zsdanov ellen. A Parasztszövetség a forradalmi vihar időszakában mesébe illő gyorsasággal növekedett. Valóban népi szervezet, tömegszervezet volt, amely természetesen rabja volt számos paraszti előítéletnek, fogékony volt a paraszt kispolgári illúziói iránt (mint ahogy fogékonyak iránt uk szociálforradalmáraink is), de feltétlenül olyan szervezet volt, amelynek „van talaja", amely reális tömegszervezet, amely alapjában forradalmi, amely alkalmazni tudja a valóban forradalmi harci módszereket, amely nem csökkenti, hanem növeli a parasztság politikai alkotótevékenységének lendületét, amely előtérbe tolja magukat a parasztokat: a hivatalnokokat és a földbirtokosokat gyűlölő parasztokat, nem pedig a félintellektueleket, akik oly gyakran hajlanak arra, hogy mindenféle terveket szövögessenek a forradalmi parasztság és a liberális földbirtokosok egyességéről. Nem, a Parasztszövetség divatos megvetésében elsősorban a nép forradalmi öntevékenységével szemben bizalmatlan és ettől az öntevékenységtől rettegő kadet burzsoáfiliszteri korlátoltsága nyilvánul meg. A Parasztszövetség a szabadság napjaiban az egyik leghatalmasabb reális erő volt, s bízvást mondhatjuk, hogy ha Luzsenovszkijék és Rimanék nem kaszabolják le az élenjáró parasztifjak újabb tízezreit, ha csak valamelyest is szabadabb fuvallat indul meg, ez a szövetség rohamosan nőni fog, és olyan szervezetté fejlődik, amelyhez képest a jelenlegi kadet bizottságok porszemnek látszanak majd*.

* Persze, a Parasztszövetség — mint olyan szervezet, amely nem osztályszervezet — szintén magában rejti a bomlás elemeit. Minél inkább közeledik a parasztfelkelés győzelme és minél teljesebb lesz ez a győzelem, annál közelebb lesz ennek a szövetségnek a felbomlása is. De a parasztfelkelés győzelméig, amikor e győzelem előmozdításáról van szó, a Parasztszövetség hatalmas és életképes szervezet. Ha majd a polgári-demokratikus forradalom teljes győzelmet aratott, a Parasztszövetség betöltötte szerepét, míg a proletár szervezeteknek éppen ekkor lesz különösen fontos és életbevágó szerepük a szocializmusért vívott harcban; a kadet szervezeteknek

Foglaljuk össze az elmondottakat: az az alkotótevékenység, amelyet a nép — különösen a proletariátus, s nyomában a parasztság is — a szervezés terén kifejt, a forradalmi viharok időszakában milliószor erősebb, gazdagabb, termékenyebb, mint az úgynevezett nyugodt (megzabolázott) történelmi fejlődés időszakaiban. A Blank úrék által vallott ellenkező vélemény nem egyéb, mint burzsoá-hivatalnoki történelemhamisítás. A derék burzsoá és a becsületes hivatalnok csak azokat a szervezeteket tekinti „igazi" szervezeteknek, amelyeket a rendőrség annak rendje és módja szerint nyilvántart, és amelyek pontosan alkalmazkodnak a különféle „ideiglenes szabályzatokhoz". Ideiglenes szabályzatok nélkül el sem tud képzelni semmiféle tervszerűséget és rendszerességet. Nehogy tévedésbe essünk hát a kadetok hangzatos szólamainak értelmét illetően, amikor a legalitás romantikus megvetéséről és a gazdasági élet arisztokratikus lenézéséről beszélnek. E szavak igazi értelme mindig egy és ugyanaz: burzsoá-opportunista félelem a nép forradalmi öntevékenységétől.

Végül vizsgáljuk meg Blank úr kadet „elméletének" utolsó pontját: a munkásdemokrácia és a polgári demokrácia viszonyát. Blank úrnak ezt a témát érintő fejtegetéseivel érdemes a szociáldemokráciának a legbehatóbban foglalkoznia, mivel ezek tipikus példái annak, hogyan szokták Marxra hivatkozva meghamisítani Marxot. Pontosan úgy, ahogy a Brentanók, a Sombartok, a Bernsteinek és társaik Marx terminológiáját használva, Marx egyes megállapításaira hivatkozva és marxista köntösbe öltözve brentanizmust csempésztek a marxizmus helyébe, — pontosan ugyanígy kadetjeink is a munkásdemokrácia és

viszont az a szerepük, hogy gátolják a polgári forradalom teljes győzelmét, s hogy e forradalom előkészítésének időszakaiban, a hanyatlásnak, a pangásnak, Dubaszovék uralmának időszakában tündököljenek. Másszóval: amikor a parasztság győzelemre jut majd a polgári-demokratikus forradalomban, ezzel — mint parasztságnak — végérvényesen meg is szűnik forradalmisága. Amikor a proletariátus győzelemre jut majd a polgári-demokratikus forradalomban, ezzel fog csak igazán kibontakozni valódi, szocialista forradalmisága. A kadet kispolgárság ellenzékisége pedig ezzel egyidejűleg ugyanúgy véget ér, ahogy már holnap véget érnek majd az alkotmány-illúziók is.

a polgári demokrácia viszonyának kérdésében Marx meghamisításának „precíz munkájával" foglalkoznak.

A munkásdemokrácia és a polgári demokrácia akcióinak egybehangolása nélkül nem járhat sikerrel a polgári-demokratikus forradalom. Ez szent igaz. Vitathatatlanul igaz. Azt gondolják, Blank úrék, Izgojev úrék és társaik, hogy a szociáldemokrata forradalmárok megfeledkeztek erről, mégpedig éppen a „vihar" napjaiban? Önök tévednek vagy tudatosan felcserélik a *forradalmi polgári* demokrácia fogalmát az általában vett polgári demokrácia fogalmával, amely magában foglalja a monarchista-liberális polgári demokráciát is, az opportunista polgári demokráciát is, de főleg a monarchista-liberális polgári demokráciát. Vegyék csak elő a „Novaja Zsizny"-t, és meglátják, hogy *csaknem minden számában* szó van a munkásdemokrácia és a forradalmi polgári demokrácia együttműködéséről, harci egyességéről. A „Novaja Zsizny" a legnyomatékosabb kifejezésekkel foglalkozik a Parasztszövetség és a parasztmozgalom jelentőségével. Ellentétben azokkal a dajkamesékkel, amelyeket a kadetok a marxisták türelmetlenségéről és szűklátókörű doktrinerségéről terjesztenek, teljesen elismeri a *pártonkívüli* egyesületek és szervezetek jelentőségét*, de csakis a *forradalmi* pártonkívüli szervezetekét. Lám mi a kérdés lényege, amelyet mesterségesen elkennek politikai brentanistáink: a polgári demokráciának *mely* elemei képesek végigvinni a polgári-demokratikus forradalmat, amikor ez a forradalom — hogy úgy mondjuk — félúton van. Vajjon azok, akik a monarchista-liberális programmot fogadják el, nyakig belesüppednek az alkotmány-illúziók ingoványába és a forradalmi időszakokat, a történelemalkotás forradalmi módszereit telefröcskölik nyárspolgári felháborodásuk, megrovó ítéletük, sajnálkozásuk nyálával? Avagy azok, akik (a parasztoknak a földesurakkal való lepaktálása helyett) a parasztfelkelés teljes győzelmének és (a demokratikus alsóháznak a felsőházzal és a monarchiával való lepaktálása helyett) a demokrácia teljes győzel-

* Lásd a „Novaja Zsizny"-ben megjelent cikkemet: „A szocialista párt és a pártonkívüli forradalmiság". (Ebben a kötetben 64—72. old. — *Szerk.)*

mének programmját fogadják el? Gondolkoztak-e már valaha ezen a kérdésen a Blankok, Izgojevek és a hozzájuk hasonló urak? A polgári-demokrata *kiegyezőkkel* kell-e ma „együtt ütnünk", avagy a polgári-demokrata *forradalmárokkal?*

Nem hallották-e, tisztelt uraim, akik annyira szeretik idézni és meghamisítani Marxot, milyen kíméletlenül ostorozta Marx a németországi polgári-demokrata kiegyezőket 1848-ban[71]? Pedig ezek a kiegyezők nem egy nyomorúságos Állami Dumának, hanem a Nemzetgyűlésnek a tagjai voltak — ezek demokraták voltak, sokkal „határozottabb" demokraták (szavakban), mint a mi kadetjaink.

S ugyancsak Marx és Engels tizenöt évvel később, a porosz „alkotmány-konfliktus" idején azt tanácsolta a munkáspártnak, hogy támogassa a polgári haladópárti demokratákat, akik cseppet sem voltak jobbak, mint a frankfurti demokraták[72]. Önök szerint ez ellentmondás és következetlenség volt Marx és Engels részéről? Önök szerint ez azt bizonyítja, hogy a „forradalmi vihar" idején náluk is úgyszólván eltűnt „a gondolat és az értelem" (ezt a nézetet vallja a bernsteinisták és a kadetok többsége)? Valójában itt nincsen semmiféle ellentmondás: a forradalmi harc időszakában Marx mindennél jobban ostorozta az alkotmány-illúziókat és az alkotmány alapján kiegyezni vágyó megalkuvókat. Amikor a forradalmi „vihar" ereje teljesen kimerült, amikor már teljesen kétségtelenné vált, hogy a német kadetok végleg elárulták a forradalmat, amikor a felkelést vitathatatlanul teljesen leverték, s a gazdasági virágzás reménytelenné tette a felkelés megismétlését — akkor, de *csakis akkor* (Marx és Engels nem volt kishitű és nem csüggedt el a felkelés első veresége után!), csakis akkor ismerte el Marx és Engels a parlamenti harcot fő harci formának. A parlamentben, ha már egyszer benne vannak, nemcsak hogy támogathatják, hanem bizonyos körülmények közt támogatniok is kell a renegát Izgojevet Sipovval szemben és Sipovot Durnovóval szemben. A valódi parlamentarizmus*ért* vívott harcban ellenben olykor semmi sem veszedelmesebb, mint a kadet „kiegyezők".

Ha Marxra akarnak hivatkozni, uraim, próbálják bebizonyítani, hogy a mi dumánk már a burzsoázia uralmának szerve egy szabad Oroszországban, nem pedig az önkényuralom fügefalevele. Önök erre azt mondják, hogy az utóbbi egy csomó kisebb változással átnőhet az előbbibe, és hogy a kadet választás éppen ilyen „átnövés", még hozzá nem is kicsi, hanem nagy „átnövés".

Ám legyen. Ezzel azonban önök csak elodázzák a kérdést, de nem oldják meg. Nos, vajjon ma, a jelenlegi duma túlnőtt-e már annyira saját keretein, hogy hatalmi szerv lehet? Akik önök közül így vélekednek és a néppel is el akarják ezt hitetni, azok közvetlenül terjesztik a legkárosabb alkotmány-illúziókat, azok valósággal ellenforradalmárok. Akik pedig valószínűnek tartják, hogy „Durnovo azért marad, hogy szétkergesse a dumát"*, vagy akik felismerik, hogy „parlamenten" kívüli, forradalmi nyomás nélkül még semmi sincs biztosítva**, azok maguk is megmutatják, mennyire bizonytalan az álláspontjuk. Beismeréseikkel világosan megmutatják, hogy a kadetok politikája *az adott pillanat politikája*, nem pedig a forradalom *tartós* és legfontosabb érdekeinek komoly védelmére irányuló politika. Ezek a beismerések azt mutatják, hogy a most érlelődő *új forradalmi válság* végkifejlése során a kadetoktól seregestül elszakadnak majd a forradalmi polgári-demokratikus elemek, akiket Durnovo úrék a barikádokra kergetnek azáltal, hogy csúfot űznek a dumából. A különbség tehát mindössze az, hogy önök ezt az elkerülhetetlen új harcot a kadet duma támogatására akarják *korlátozni*, ezzel akarják összekötni, erre akarják *leszűkíteni*, mi viszont minden gondolatunkkal, minden erőfeszítésünkkel, egész agitációs, propaganda- és szervezőmunkánkkal olyan lendületet akarunk adni ennek a harcnak, hogy az túlnőjön a kadet programmok keretein, hogy ezzel a harccal végérvényesen megdöntsük az önkényuralmat, teljes győzelemre juttassuk

* „Rusz" és „Molva".

** P. Miljukov. „A konfliktus elemei", a „Recs" 30. számában (március 24) — ez egy kiegyező rendkívül érdekes „credó"-ja („hitvallása" — *Szerk.).*

a parasztfelkelést és forradalmi úton kivívjuk egy össznépi alkotmányozó gyűlés összehívását.

Önöknek úgy tűnik, hogy nálunk Oroszországban nincsen semmiféle forradalmi polgári demokrácia, hogy a kadetok pártja Oroszországban a polgári demokrácia egyetlen vagy legalább is legfőbb ereje. Ez azonban csak azért tűnik önöknek így, mert önök rövidlátók, mert megelégszenek a politikai jelenségek felszínes szemlélésével, mert nem látják és nem értik „az alkotmány lényegét". Önök, a ma politikusai, a legjellegzetesebb opportunisták, mert a demokrácia pillanatnyi érdekei mögött nem látják meg a demokrácia mélyebb és alapvetőbb érdekeit, a pillanatnyi feladatok elfeledtetik önökkel a holnapi, komolyabb feladatokat, a cégér mögött nem látják meg a tartalmat. Oroszországban igenis van forradalmi polgári demokrácia, és szükségszerűen lesz, amíg van forradalmi parasztság, amelyet ezernyi szál fűz a városi szegénynéphez. *Kizárólag* Rimanék és Luzsenovszkijék munkájának tudható be, hogy ez a demokrácia elrejtőzött. A holnapi nap óhatatlanul leleplezi a kadet illúziókat. Vagy változatlanul megmarad a megtorlások rendszere, Rimanék és Luzsenovszkijék „csinálják a magukét", a kadet duma meg fecseg, — s akkor a lakosság óriási tömegei nyomban világosan felismerik, milyen szánalmas intézmény ez a duma és milyen szánalmas párt a dumában uralkodó párt. Ez esetben bekövetkezik egy heves robbanás, amelynek részvevői természetesen nem a kadetok lesznek mint párt, hanem a lakosságnak éppen azok az elemei, akik a forradalmi demokráciát alkotják. Vagy pedig meggyengül a megtorlások rendszere, a kormány néhány engedményt tesz, a kadet duma meg természetesen már az első engedményektől olvadozik, s békülgetni kezd még csak nem is feltétlenül Sipov alapján, hanem lehet, hogy még rosszabb alapon. Teljesen megmutatkozik a kadetok ellenforradalmi természete (amely a „vihar" napjaiban különösen élesen kidomborodott, és amely lépten-nyomon megnyilvánul irodalmukban). De már a szabad szellő *legelső* fuvallatára, a megtorlások gyengülésének első jelére ismét *elkerülhetetlenül* életre kelnek a forradalmi-demokratikus szervezetek, egyesüle-

tek, csoportok, körök, vállalkozások százai és ezrei. Ez pedig ugyanilyen elkerülhetetlenül ismét „viharra" vezet, arra, hogy megismétlődik majd az októberi—decemberi harc, csakhogy összehasonlíthatatlanul nagyobb méretekben. A kadetok, akik ma teljes fényükben pompáznak, akkor ismét letűnnek a színről. Miért? Azért, mert a férgek a hullák körül, nem pedig az élő emberek körül hemzsegnek.

Másszóval, a kadetok, ahogyan Durnovo mondaná, végleg felkelthetik a nép „étvágyát" a „népszabadságra", de kétségtelenül semmiképpen sem tudnak ténylegesen harcolni az idézőjel nélküli tényleges népszabadságért, amely kizárja a szabadság és az önkényuralom összeegyeztetését. Ezt a harcot elkerülhetetlenül meg kell még vívni, de más pártok, más társadalmi elemek fogják megvívni, s nem a kadetok. Érthető tehát, hogy a forradalmi szociáldemokrácia a legkisebb mértékben sem irígyli a kadetok sikereit, és továbbra is erre a küszöbönálló tényleges, nem pedig színpadi harcra összpontosítja minden figyelmét.

Blank úr idézi Marx szavait, amelyek szerint a polgári demokráciának nagy szerepe van. Hogy ez a megállapítás Marx igazi véleményét juttassa kifejezésre, hozzá kellene tenni: *és a legnagyobb mértékben áruló szerepe.* Marx ezerszer beszélt erről különböző műveinek különböző helyein. Plehanov elvtárs, aki a mai politikában a brentanizmus felé hajlik, megfeledkezett Marxnak ezekről a megállapításairól. Plehanov elvtárs még csak nem is sejti, *mit* árulhat el a liberális demokrácia. A válasz igen egyszerű, Plehanov elvtárs: a „népszabadság" pártja mindig elárulta és a jövőben is el fogja árulni a népszabadságot.

Blank úr arra oktat bennünket, hogy nem kell a polgári demokráciát „a reakció, az ellenforradalom táborába" taszítani. Kérdjük ettől a bölcs kadettól: az eszmék, az elméletek, a programmok, a taktikai irányvonalak világát kívánja-e szemügyre venni, vagy pedig az anyagi osztályérdekek világát? Vegyük szemügyre mind a kettőt. Ki taszította az ellenforradalom táborába az ön barátját, Sztruve urat, és mikor? Sztruve úr ellenforradalmár volt 1894-ben, amikor „Kritikai megjegyzéseiben" brentanista magyarázatokat fűzött a marxizmushoz. És bár-

mennyire igyekeztek egyesek közülünk Sztruve urat a brentanizmustól a marxizmus felé „taszítani", Sztruve úr mégis végleg átpártolt a brentanizmushoz. S az „Oszvobozsgyenyije", az *illegális* „Oszvobozsgyenyije" *mindvégig ellenforradalmi* hangokat pengetett hasábjain. Talán véletlen ez? Véletlen az, hogy Sztruve urat éppen a „vihar" időszaka, a nép forradalmi öntevékenységének időszaka indította arra, hogy megalapítsa a reakciós zsörtölődés mintapéldányát: a „Poljarnaja Zvezda" című lapot?

Mi taszítja általában a kistermelőt az árugazdaságban a reakció és az ellenforradalom oldalára? Helyzete, amelyet a kapitalista társadalomban a burzsoázia és a proletariátus között elfoglal. A kispolgár szükségképpen és elkerülhetetlenül, minden országban és minden politikai helyzetben ingadozik a forradalom és ellenforradalom között. Le akarja rázni a tőke igáját és meg akarja szilárdítani kistulajdonosi helyzetét. Ez a feladat lényegében megoldhatatlan, és a kispolgár ingadozásai a mai társadalom berendezkedésének lényegénél fogva elkerülhetetlenek és kiküszöbölhetetlenek. Éppen ezért csak a kispolgárság ideológusai gondolhatják azt, hogy *elképzelhetők* a munkások vagy a földesúri földbirtok ellen felkelő parasztok forradalmi öntevékenységének olyan megnyilvánulásai, amelyek *nem taszítják* a polgári demokrácia bizonyos részét a reakció oldalára. Csak a kispolgárság bajnokai bánkódhatnak emiatt.

Csakugyan azt képzelik a Blank és Izgojev-féle urak (vagy Plehanov elvtárs), hogy például megvan a lehetőség arra, hogy a parasztfelkelés *teljes* győzelmet arasson, hogy teljesen *„elvegyük a földet"* (Plehanov jelszava) a földesuraktól minden kártalanítás nélkül, úgy hogy ez a kadet „polgári demokrácia" háromötöd részét ne taszítsa az ellenforradalom táborába? Ne kezdjünk talán ezért alkudozni a kadetokkal egy „észszerű" parasztprogramm tárgyában? — mit gondol, Plehanov elvtárs? mi a véleményük, Blank és Izgojev urak?

S most jön kadetunk politikai elmefuttatásainak finálé ja: *ha a polgári demokrácia a mai körülmények között ellenzi a fegyveres felkelést, akkor nem lehet és nem szabad fegyveres felkelésről beszélni.*

E szavak teljesen kifejezik a kadet politika lényegét és értelmét: a kadetok alá akarják vetni maguknak a proletariátust, s pórázon akarják vezetni politikai magatartásának és politikai harcának legfőbb kérdésében. Ezen kár szemet húnyni. Blank úr elég ügyesen próbálja megtéveszteni olvasóit: nem kadetokról beszél, hanem általában a polgári demokráciáról. A „mai körülményekről" beszél, nem pedig általában a felkelésről. De csak gyerekek nem veszik észre, hogy ezzel meg akarja téveszteni olvasóit, és hogy Blank úr következtetésének igazi értelme éppen az, amire itt rámutattunk: számos példán kimutattuk már, hogy Blank úr (éppúgy, mint valamennyi kadet) következetesen semmibeveszi a kadetnál baloldalibb polgári demokráciát, hogy Blank úr az alkotmány-illúziók védőjeként betöltött szerepéhez híven azonosítja a kadetokat a polgári demokráciával, és semmibeveszi a forradalmi polgári demokráciát. Nekünk ezek után csak azt kell bebizonyítanunk, hogy a kadetok általában ellenzik a fegyveres felkelést, s nem csupán az „időpont" szerencsétlen kiválasztása ellen van kifogásuk (ezt a kettőt meglepően gyakran összetévesztik, s a kadetok számára különösen előnyös a kettő összezavarása, előnyös, ha a felkelés tagadását a felkelés időpontjára vonatkozó elmefuttatásokkal álcázhatják). Mi sem könnyebb, mint ezt bebizonyítani: elegendő, ha az *illegális* „Oszvobozsgyenyijé"-re hivatkozunk, amelyben Sztruve úr 1905 tavaszán és nyarán, január 9-e után és október 9-e előtt a fegyveres felkelés ellen hadakozott, azt bizonygatva, hogy fegyveres felkelést hirdetni *„esztelenség és bűn"*. Az események eléggé megcáfolták ezt az ellenforradalmárt. Az események megmutatták, hogy csak *az általános sztrájk és a fegyveres felkelés egyesítésével* — amelyet a marxisták előre láttak és jelszóként kitűztek — sikerült Oroszország számára kivívni a szabadság elismerését és az alkotmányosság csíráit. Csak egyik-másik szociáldemokrata, akinek Oroszországban nincsenek követői (olyanok, mint például Plehanov), mondotta kishitűen a decemberi felkelésről: „nem kellett volna fegyvert fogni". Ezzel szemben a szociáldemokraták óriási többsége egyetért abban, hogy a felkelés szükséges válasz volt a szabadságjogok meg-

vonását célzó kísérletre, hogy a felkelés az egész mozgalmat magasabb fejlődési fokra emelte és bebizonyította, hogy lehet harcolni a hadsereg ellen. Ez utóbbi körülményt még egy olyan elfogulatlan, óvatos és cseppet sem lobbanékony szemlélő is elismerte, mint Kautsky.

Most nézzük meg, milyen tanulságot vonnak le Blank úrék: a proletariátusnak nem szabad a felkelés gondolatával foglalkoznia, ha a kadet párt (amely sohasem volt forradalmi) nem rokonszenvez a felkeléssel (noha a kadet párt a mai körülmények között és *általában minden* körülmények között ellenzi a felkelést). Nem, Blank úr! A proletariátus okvetlenül számolni fog a polgári demokráciával, általában a felkelés kérdésében éppúgy, mint a felkelés időpontjának kérdésében, — csakhogy *nem* a kadet, *hanem* a forradalmi polgári demokráciával; — nem a liberális-monarchista, hanem a forradalmi-republikánus irányzatokkal és pártokkal; — nem a játékparlamenttel megelégedő szószátyárokkal, hanem a paraszti tömegekkel (ők is a polgári demokráciához tartoznak), amelyek máskép határozzák meg a felkeléshez való viszonyukat, mint a kadetok.

„A kadetok ellenzik a felkelést." Hiszen sohasem voltak és soha nem is lehetnek a felkelés mellett. Félnek a felkeléstől. Naivul azt képzelik, hogy a felkelés kérdésének eldöntése *függ* az ő óhajuktól — azoknak a közbenső elemeknek az óhajától, akik félrehúzódnak a legélesebb és legközvetlenebb harctól. Micsoda tévedés! Az önkényuralom polgárháborúra készül, s a polgárháborút éppen most különösen rendszeresen készíti elő. A dumával kapcsolatban egy újabb, sokkal nagyobb arányú és mélyebb politikai válság érlelődik. Mind a parasztság tömegeiben, mind a proletariátus soraiban még seregestül vannak harcos elemek, akik a leghatározottabban követelik a népszabadságot, s elvetik a népszabadságot megnyirbáló paktálásokat. Vajjon ilyen körülmények között az egyik vagy másik párt akaratától függ, hogy lesz-e felkelés vagy sem?

Mint ahogy a nyugateurópai kispolgár a szocialista forradalom előestéjén a burzsoázia és a proletariátus osztályellentéteinek elmosódásáról álmodozik, felszólítja

a proletariátust, hogy ne taszítsa a burzsoázia képviselőit a reakció táborába, állást foglal az osztálybéke mellett és mély erkölcsi felháborodással elutasítja az összeomlás tudománytalan, korlátolt, összeesküvősdi, anarchista stb. gondolatát — ugyanígy az orosz kispolgár polgári-demokratikus forradalmunk feleútján az önkényuralom és a népszabadság közötti ellentmondás elmosódásáról álmodozik, felszólítja a forradalmárokat, vagyis a népszabadság minden határozott és következetes hívét, hogy ne taszítsák a liberális burzsoáziát a reakció táborába, állást foglal az alkotmányért vívott harc mellett, és filozófiai idealizmussal alátámasztott, őszinte felháborodással elutasítja a felkelés tudománytalan, korlátolt, összeesküvősdi, anarchista stb. gondolatát. A nyugateurópai kispolgárnak ezt mondja az öntudatos munkás: az összeomlás nem a közbenső elemeken, hanem a szélsőségek kiéleződésén múlik. Az orosz kispolgárnak pedig (márpedig a kadet a politikában a legtisztább kispolgár) ezt mondja az öntudatos munkás: a felkelés nem a liberálisok akaratától függ, hanem az önkényuralom tetteitől, a forradalmi parasztság és a proletariátus öntudatának és felháborodásának növekedésétől. A nyugateurópai kispolgár ezt mondja a proletariátusnak: ne taszítsd el magadtól a kisparasztot és általában a kispolgárságot, a felvilágosult, szociál-liberális, reformer kispolgárságot, ne szigeteld el magad, hiszen a reakció akar téged elszigetelni. A proletár erre azt feleli: az egész dolgozó emberiség érdekében el kell szigetelnem magam a burzsoázia és a proletariátus kibékítésére törekvő kiegyezőktől, mert ezek a kiegyezők azt tanácsolják nekem, hogy tegyem le a fegyvert, mert a kiegyezésnek, az ellentétek elmosódásának stb. hirdetésével a legkárosabb, közvetlen és gyakorlati értelemben a legkárosabb hatással vannak az elnyomott osztály tudatára. De a kispolgároknak attól az óriási tömegétől, attól a dolgozó tömegtől, amely képes arra, hogy a proletariátus álláspontjára térjen át, hogy ne álmodozzon kiegyezésről, hogy ne legyen minden vágya a kisgazdaság megszilárdítása a kapitalista társadalomban, hogy ne utasítsa el a tőkés rend elleni harcot — ettől a tömegtől nem szigetelem el magam.

Más körülmények között, más történelmi időszakban, a polgári-demokratikus, nem pedig a szocialista forradalom küszöbén (sőt nem is küszöbén, hanem kellős közepén) hasonló dolgok történnek Oroszországban is. A kispolgár azt mondja a proletárnak: a reakció el akar szigetelni téged, neked kell elszigetelned a reakciót, ne taszítsd hát el magadtól a kadetot, a felvilágosult, politikailag liberális, reformokra vágyó kadetot. A proletár erre azt feleli: a tényleges szabadságért vívott tényleges harc érdekében el kell szigetelnem magam az önkényuralom és a népképviselet kibékítésére törekvő kiegyezőktől, mert ezek a kiegyezők azt tanácsolják nekünk, hogy tegyük le a fegyvert, s „politikai béke" hirdetésével és alkotmány-illúziók terjesztésével elhomályosítják a nép állampolgári tudatát. De ezek a kiegyezők, mindezek a kadetok — ez egyáltalában nem a nép, egyáltalában nem a tömeg, egyáltalában nem az erő, mint ahogyan ezt a pillanatnyi hangulat és a pillanatnyi benyomások hatása alatt álló emberek vélik, akik most a proletariátus elszigeteltségének veszélye miatt sápítoznak. Az igazi tömeg: a forradalmi parasztság és a városok valóban szegény néprétegei. S ettől a tömegtől nem szigetelem el magam, ezt a tömeget felhívom arra, hogy vesse el az alkotmány-illúziókat, igazi harcra, felkelésre szólítom. *Ennek* a tömegnek (de egyáltalán nem a kadet kiegyezőknek) a hangulatával és tudatának fejlődésével a legkomolyabban számolok majd a felkelés időpontjának meghatározásakor, de a pillanatnyi siker kedvéért, a kadet parlamentarizmus (vagy talán helyesebben: a Dubaszov-féle parlamentarizmus) talmi fénye kedvéért egy percre sem fogok megfeledkezni az önkényuralom elleni forradalmi harcról, amely rohamosan közeledik, s amelyre valószínűleg már a közeljövőben sor kerül.

Nem is olyan régen Európában még tündökölt, hangoskodott, s a proletariátusra ráerőszakolta szövetségeit és egyességeit a szociál-liberális, a kiegyező kispolgár. A szociáldemokrata pártok értelmiségi szárnya horogra akadt, engedett a pillanat-politika csábításának, létrehozta a hírhedt bernsteiniádát stb. De elmúlt egy-két év, végleg szertefoszlott az „osztálybéke" ködfüggönye, és

teljesen bebizonyosodott, hogy a szociáldemokrácia következetesen proletár álláspontot valló forradalmi szárnya helyes úton halad.

Nálunk, Oroszországban, ma mindenkit megszédítenek a kadetok győzelmei és az eljövendő kadet duma. Az a veszély fenyeget, hogy pártunk értelmiségi szárnyát rabul ejti majd ez a tündöklés, rabul ejtik a kadetokkal való választási blokkok, a kadetok támogatásának eszméje, a kadetokkal szemben elfoglalt „tapintatos álláspont" politikája, s nem lesz ínyére, hogy világosan és határozottan, proletár szempontból meghatározza e párt kispolgári osztályjellegét, leszögezze, milyen károsak e párt alkotmány-illúziói és milyen állandó veszélyt rejt magában „egyezkedési" politikája. Eltelik majd néhány év vagy talán csak néhány hónap, s a köd eloszlik, a valóság igazolja a forradalmi szociáldemokrácia nézeteit, a kadet ujságok és folyóiratok hasábjai nem tarkállanak majd többé egyes szociáldemokraták dicsőítésétől, amely sérti a proletariátust és arról tanúskodik, hogy a szociáldemokráciában valamilyen betegség ütötte fel fejét.

VI

BEFEJEZÉS

Blank úrnak, a kadet politika e jellegzetes képviselőjének nézeteiről szólva szinte egyáltalán nem érintettük mensevik elvtársaink nézeteit. Az elmondottakból pedig önként adódnak bizonyos következtetések álláspontjukra vonatkozólag. Már azok a dícséretek, amelyekkel a kadetok oly buzgón elhalmozzák őket, azt mutatják, hogy mensevik elvtársaink valami hibát követnek el. A kadet sajtó ma Oroszország politikai sajtójának csaknem kilenctizedrészét alkotja, s ha ez az egész polgári sajtó egyszerre csak rendszeresen és kitartóan dícséri ma Plehanovot, holnap Potreszovot („Nasa Zsizny"), holnapután meg valamennyi mensevik határozati javaslatát, — ez már biztos, ámbár természetesen csak közvetett jele annak, hogy mensevik elvtársaink valami hibát követnek el vagy készülnek elkövetni. Lehetetlenség, hogy az egész polgári sajtó

közvéleménye erősen elüssön a burzsoázia osztályösztönétől, amellyel az kitűnően megérzi, honnan fúj a szél.

De, ismételjük, ez csak közvetett jel. Az eddigi fejtegetés alapján közvetlenül is meg tudjuk fogalmazni a mensevik határozattervezetekben fellelhető hibákat. Itt nem elemezhetjük részletesen ezeket a határozati javaslatokat, csak röviden vázolhatjuk azt, ami „a kadetok győzelmeivel és a munkáspárt feladataival" kapcsolatban a legfontosabb.

A mensevikek hibája az, hogy egyáltalán nem beszélnek, sőt úgylátszik teljesen meg is feledkeznek az öntudatos szociáldemokrata proletariátusnak egy olyan lényeges időszerű politikai feladatáról, mint az alkotmányillúziók elleni harc. A szocialista proletariátus, amely szigorúan kitart osztályálláspontja mellett, amely tántoríthatatlanul alkalmazza a materialista történelemfelfogást korunk értékelésénél, s amely ellensége minden kispolgári álbölcseségnek és ámításnak, nem mellőzheti ezt a feladatot olyan időkben, amilyeneket Oroszország ma átél. Ha mellőzi ezt a feladatot, nem lesz többé a népszabadság élenjáró harcosa, nem lesz többé a polgári-demokrata korlátoltság felett álló harcos. Ha mellőzi ezt a feladatot, tehetetlenül kullog majd az események után, amelyek most éppen ezeket az alkotmány-illúziókat teszik a proletariátus burzsoá megmételyezésének eszközévé, éppúgy, mint ahogy Európában nemrég az „osztálybéke" elmélete volt a burzsoázia legfőbb eszköze arra, hogy a munkásokat eltántorítsa a szocializmustól.

Az alkotmány-illúziók az orosz forradalomnak egy egész időszakát töltik meg, amely természetszerűen következett az *első* fegyveres felkelés leverése után (ezt még egy második felkelés követi majd) és a kadetok választási győzelmei után. Az alkotmány-illúzió a politikai opportunizmus mérge, burzsoá méreg, amellyel most, a szocialista lapok kényszerű hallgatását kihasználva, a sokmillió példányban megjelenő kadet sajtó mételyezi a nép agyát. Itt van például a „Tovariscs" című ujság, a „nép" közé és különösen a munkásság közé járó kadetok lapja. Az első számban ditirambusokat zengenek a kadetoknak: „Programmjában ez a párt (mármint a kadetok

pártja) megígéri (... hm! hm! meg-í-gé-ri!) ... hogy síkraszáll a parasztok érdekeiért (Kaufman módjára?), a munkások érdekeiért (no persze!) és kivétel nélkül minden orosz állampolgár politikai jogaiért. Ha szavazattöbbséghez jut az Állami Dumában, akkor a mostani kormánynak, amely annyi bajt zúdított a nép nyakába, távoznia kell, s az államot új emberek fogják kormányozni (Vitték helyett Muravjovok?), akik *hallgatni fognak a nép szavára.*" Hát igen ... hallgatni a nép szavára! .. Milyen szépen írnak ezek a kadetok!

Meg vagyunk győződve, hogy nem akad egyetlen szocialista sem, akit nem háborít fel ez az arcátlan burzsoá hazugság, aki nem ismeri el a legteljesebb mértékben és fenntartás nélkül, hogy a lehető legerélyesebben harcolnunk kell a munkásosztály burzsoá megmételyezése ellen, amely annál is inkább veszedelmes, mivel a kadetoknak rengeteg ujságjuk van, nekünk pedig egyetlenegy sincs, noha számtalanszor próbáltunk már megszervezni egy igen mérsékelt, igen tartózkodó és szerény szocialista ujságot.

Továbbá. Vitathatatlan, hogy ez a burzsoá hazugság, a nép forradalmi tudatának ez az elködösítése egyáltalában nem alkalmi kirohanás, hanem szervezett hadjárat jellegű. Sőt mi több. A kadet duma (amennyiben a duma kadet duma lesz) úgyszólván az alkotmány-illúziók élő megtestesítője, melegágya, a politikai élet mindazon mozzanatainak gyujtópontja, amelyek a legszembeötlőbbek (és amelyeket a kispolgár felületes, idealista szemléletével a mai politikai élet lényegének vagy legalább is legfontosabb jelenségének tekint). Itt nemcsak az egész burzsoá sajtónak és a proletariátust pórázra fogni igyekvő burzsoá ideológusoknak a rendszeres hadjáratával van dolgunk, hanem egy országos képviseleti intézménnyel is, amelyet az első — tisztesség ne essék szólván — „parlament" dicsfénye vesz körül, és amelynek az a rendeltetése, hogy a munkásosztályt végérvényesen a kadet párt függelékévé tegye. Emlékezzünk csak vissza a „felső körök" fentebb idézett véleményére: jó volna, ha a dumába bejutott kadetok felkeltenék a társadalom bizalmát a duma iránt és elérnék, hogy a társadalom a dumába vesse minden reményét. A duma legyen védőszer a forra-

dalom ellen — ebben lényegileg egyetértenek kadetjaink Durnovóékkal és Dubaszovékkal. Ez tény. A „Poljarnaja Zvezda" különösen szemléltetően mutatta meg ezt. Inkább legyenek tervszerű és rendszeres reformok, semmint forradalmi vihar, amelyben eltűnik a gondolat és az értelem — mondják Blankék. Inkább alkuszunk a dumában a kadetokkal, semhogy a megbízhatatlan hadsereggel harcoljunk a munkások és a parasztok ellen — mondják Durnovóék és Dubaszovék. Les beaux esprits se rencontrent. Minden zsák megtalálja a maga foltját.

Mindenfelé azt mondják rólunk, hogy rágalmazzuk a liberálisokat. Rágalmazóknak neveztek bennünket akkor, amikor még a „Zarjá"-ban és a régi „Iszkrá"-ban rendkívül ellenségesen fogadtuk az „Oszvobozsgyenyije" első számait[73]. A rágalmak a burzsoá ideológia marxista elemzésének bizonyultak, s ezt az elemzést teljes mértékben igazolta a valóság. Ezért cseppet sem csodálkozunk és cseppet sem bánkódunk, ha most azzal vádolnak bennünket, hogy rágalmazzuk a „népszabadság" pártját.

Minden politikai korszak más-más sajátos feladat elé állítja a szociáldemokráciát, az egyetlen következetesen forradalmi osztály képviselőjét, olyan feladat elé, amely aktuálissá válik, s amelyet a polgári demokrácia opportunista rétegei mindig igyekeznek elhomályosítani, valamilyen módon háttérbe szorítani. Ma az adott helyzetnek ez a sajátos politikai feladata, amelyet csak a forradalmi szociáldemokrácia teljesíthet és amelyet teljesítenie is kell, hacsak nem akarja elárulni a proletariátus tartós, alapvető létérdekeit, — ez a feladat az alkotmány-illúziók elleni harc. A kispolgári opportunisták mindig megelégszenek az adott pillanattal, a legutolsó újdonság csillogó fényével, a „haladás" pillanatával, — nekünk viszont messzebbre és mélyebbre kell tekintenünk, s azonnal és nyomban rá kell világítanunk e haladásnak azokra az oldalaira, amelyek a *visszaesés* alapjául szolgálnak és azt elkerülhetetlenné teszik, amelyek megmutatják milyen egyoldalú, korlátolt, bizonytalan az elért eredmény, és amelyek szükségessé teszik, hogy *más formákban, más körülmények között folytassuk a harcot.*

Minél komolyabb győzelmet aratnak a választásokon

a kadetok és általában az ellenzék, minél valószínűbbé válik és minél inkább közeledik a kadet duma, annál veszedelmesebbek az alkotmány-illúziók, annál erősebben érezhető az ellentmondás az egész hatalmat változatlanul kezében tartó önkényuralom reakciós politikájának teljes fennmaradása, sőt fokozódása, és a „nép"-képviselet között. Ez az ellentmondás rendkívül gyorsan új forradalmi válságot érlel, amely mérhetetlenül nagyobbarányú és mélyebbreható, tudatosabb és élesebb lesz minden eddiginél. 1906-ban valóban a forradalom *reprodukcióját* éljük át, ahogy valamelyik szociáldemokrata igen találóan mondta. Szinte megismétlődik az 1905-ös év története, kezdődik minden elölről: először a teljhatalmú önkényuralom, majd az egész országot magávalragadó, példátlan erejű általános felindulás és ellenzéki mozgalom . . . s ki tudja mivel végződik? . . talán azzal, hogy a kadet duma felirata vagy határozata formájában „reprodukálódik" a liberálisoknak a cárhoz menesztett nyári (1905) küldöttsége, — talán azzal, hogy „reprodukálódik" az 1905-ös őszi fellendülés. Nevetséges volna, ha találgatásokba bocsátkoznánk a forradalom elkövetkező lépéseinek pontos formáit és időpontjait illetően. Okvetlenül szem előtt kell tartanunk azt, hogy a mozgalomnak most hasonlíthatatlanul nagyobb a lendülete, hogy az egész népnek nagyobb a politikai tapasztalata. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a közelgő válság *forradalmi*, s korántsem parlamenti válság. A duma „parlamenti" harca egy rövid fejlődési szakasz; valósággal egy kis vasútállomás: „Kadet-állomás" az alkotmánytól a forradalom felé vezető úton. A dumaharc a mai társadalmi és politikai helyzet fő sajátosságai folytán *nem tudja* eldönteni a népszabadság sorsát, nem lehet a harc *legfőbb* formája, mert nyilvánvaló, hogy a hadviselő felek *egyike sem* ismeri el ezt a „parlamentet": nem ismerik el sem Durnovóék, Dubaszovék és társaik, sem a proletariátus és a parasztság.

S a szociáldemokráciának éppen ezért az adott történelmi helyzet valamennyi konkrét sajátosságának figyelembevételével határozottan le kell szögeznie és szüntelenül igyekeznie kell a munkásokkal és az öntudatos parasztokkal megértetni, hogy a mai Oroszországban a társadalmi

mozgalom legfőbb formája továbbra is a nép nagy tömegeinek közvetlen forradalmi mozgalma, azoknak a tömegeknek a mozgalma, amelyek igyekeznek megdönteni a régi törvényeket, megsemmisíteni a nép elnyomását szolgáló szerveket, kiharcolni a politikai hatalmat és új jogot létrehozni. A Dubaszovék és Durnovóék által egybehívott, s e tiszteletreméltó férfiak oltalma alatt álló dumának rendkívül nagy szerepe van a mozgalomban, de semmiképpen sem változtatja meg annak fő formáját. Az ezzel ellentétes nézet, amelyet a kadetok máris felvetettek és terjesztenek, a nép becsapása, kispolgári, filiszteri utópia.

Ezzel pedig összefügg a polgári demokrácia kérdése, a proletariátus által való támogatásának kérdése. S ezen a téren a mensevikek határozati javaslatai részben elégtelenek, részben hibásak. A kadetok mindenáron azonosítani akarják pártjukat az egész polgári demokráciával, s igyekeznek pártjukat a polgári demokrácia fő képviselőjének feltüntetni. Ez szemenszedett hazugság. S a szociáldemokraták támogatják ezt a hazugságot, ha csak egy kicsit is homályosan határozzák meg a „polgári demokrácia" fogalmát. A polgári demokrácia támogatásának konkrét politikai feladatát a polgári demokrácia konkrét irányzatainak, áramlatainak, pártjainak legpontosabb figyelembevétele alapján kell megoldanunk. S a mai helyzet fő feladata ezen a téren éppen az, hogy elválasszuk a forradalmi polgári demokráciát, vagyis azt a polgári demokráciát, amely — ha politikailag nem is teljesen tudatos, ha számos előítélet rabja is stb. — képes arra, hogy erélyesen és tántoríthatatlanul harcoljon a hűbéri Oroszország maradványai ellen, — hogy elválasszuk ezt a polgári demokráciát a liberális-monarchista, opportunista polgári demokráciától, amely képes bármilyen feltételekkel lepaktálni a reakcióval és amely minden válságos pillanatban szabadjára engedi ellenforradalmi törekvéseit. Nem kétséges, hogy Oroszországban rendkívül széles forradalmi-demokrata rétegek vannak: az a körülmény, hogy ezek a forradalmi demokraták szervezetlenek, pártonkívüliek, s hogy a jelenlegi megtorlások nyomasztólag hatnak rájuk, csak a legfigyelmetlenebb és legfelületesebb szemlélőket tévesztheti meg. Ezzel és csakis ezzel a demokráciával kell

nekünk most „külön úton haladni, de együtt ütni", hogy végigvigyük a demokratikus forradalmat, a legkíméletlenebbül leleplezve a ma „vezető szerepet betöltő" kadet párt megbízhatatlanságát.

S amikor a szocialista proletariátus pártja a demokratikus forradalom végigvitelét tűzi ki céljául, nemcsak az a feladat hárul rá, hogy mindig le tudjon leplezni minden alkotmány-illúziót, hogy a polgári demokrácia egészétől különválassza a harcképes elemeket, hanem az is, hogy pontosan és nyiltan meghatározza, a tömegekkel megértesse a forradalom e döntő győzelmének feltételeit, hogy megmutassa a tömegeknek s egész propagandájában, egész agitációjában feltárja, miben is kell tulajdonképpen rejlenie a forradalom e döntő győzelmének. Ha ezt nem teszszük meg (márpedig mensevik elvtársaink ezt nem tették meg határozati javaslataikban), akkor mindaz, amit „a forradalom végigviteléről" mondunk, üres és tartalmatlan szó marad.

Blank úr cikkében említést tesz az 1848—1849-es évek francia „szociáldemokráciájáról". Igen tisztelt kadetunk nem látja, hogy ezzel nevetségessé teszi magát. Hiszen éppen a kadetok esnek most bele a francia „szociáldemokraták" hibáiba, akik tulajdonképpen nem is voltak szociáldemokraták, vagyis nem voltak marxisták. Pártjuk nem volt a munkások osztálypártja, hanem igazi kispolgári párt; alkotmány-illúziókban ringatták magukat, és vakon hittek abban, hogy minden körülmények között, még forradalmi viszonyok között is alkalmasak a „parlamenti" harci módszerek. Éppen ezért érte őket, számos kápráztató, teljesen „kadet" jellegű parlamenti siker ellenére, az a szégyenletes kudarc, amelyért Marx annyira kigúnyolta őket[74].

Ha a mi pártunk meggondolatlanul mindenféle választási blokkokat, egyességeket és paktumokat kötne a kadetokkal, — ha elhanyagolná az alkotmány-illúziók elleni harc feladatát, — ha a polgári demokráciához közeledve a polgári demokráciával azonosítaná annak opportunista szárnyát, vagyis a kadetokat, — ha megfeledkezne arról, hogy a mi korszakunkhoz hasonló időkben komolyan fel kell készülni a parlamenten kívüli harci módszerekre,

akkor a mi pártunkat is az a komoly veszély fenyegetné, hogy utóléri az 1848—1849-es évek francia kispolgári kvázi-szociáldemokráciájának szomorú sorsa.

Semmi okunk sincs arra, hogy irigyeljük a kadetok sikereit. Ma még eléggé erősen élnek a népben a kispolgári illúziók, a nép még eléggé erősen hisz a dumában. A népnek meg kell szabadulnia ezektől az illúzióktól és ettől a hittől. Ez annál hamarább következik be, minél teljesebb lesz a kadetok diadala a dumában. Örömmel látjuk a nagy oroszországi forradalom girondistáinak sikereit! E sikerek nyomán a nép még nagyobb tömegei mozdulnak majd meg, még erélyesebb és forradalmibb rétegek jelennek majd meg a színen — s ezek a proletariátus köré tömörülnek, — ezek teljes győzelemre viszik nagy polgári forradalmunkat, — ezek megnyitják Nyugaton a szocialista forradalom korát.

1906 március 28.

AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA[75]

1906 ÁPRILIS 10—25 (ÁPRILIS 23—MÁJUS 8)

Megjelent „Az OSzDMP 1906-ban, Stockholmban tartott Egyesítő Kongresszusának jegyzőkönyvei" c. könyvben. Moszkva 1907.

I

ZÁRSZÓ AZ AGRÁRKÉRDÉSHEZ[76]

Két alaptézist állítok fel: 1) a municipalizálás sohasem kell majd a parasztoknak; 2) a municipalizálás káros, ha nincsen demokratikus köztársaság, ha nincsen teljesen biztosítva a nép egyeduralma, ha a hivatalnokokat nem választják. E tézisek kifejtése során először a nacionalizálással szemben felhozott komolyabb ellenvetésekre térek ki. Kétségtelen, hogy ezek közül is a legkomolyabb Plehanov elvtárs ellenvetése. Plehanov elvtárs szóról szóra ezt mondta, feljegyeztem szavait: „semilyen körülmények között sem foglalhatunk állást a nacionalizálás mellett". Ez hiba. Merem állítani, hogy ha nálunk valóban bekövetkezik egy parasztforradalom és ha a velejáró politikai átalakulással létrejön egy valóban demokratikus köztársaság, akkor Plehanov elvtárs lehetségesnek fogja tartani, hogy a nacionalizálás mellett foglaljunk állást, sőt ha nálunk, Oroszországban a küszöbön álló forradalmi átalakulással valóban létrejönne egy demokratikus köztársaság, akkor a mozgalomnak nemcsak oroszországi, hanem nemzetközi körülményei is a nacionalizálást sürgetnék. Ha pedig ez a feltétel nem lesz meg, a municipalizálás még akkor is fikciónak bizonyul; a municipalizálás akkor legfeljebb a megváltás új formájaként valósulhat meg. Dzson elvtárs[77] elkobzás helyett az elidegenítés kifejezést használja, s mint beszédéből kitűnt, nem véletlenül választotta ezt a kifejezést, márpedig ez egyszerűen kadet kifejezés — az ember azt érti rajta, amit akar —, és teljes mértékben összeegyeztethető vele a kadetok által tervezett megváltás. Menjünk tovább. Mi a biztosíték a restauráció ellen? — kérdezte Plehanov elvtárs. Nem hiszem, hogy

e kérdés felvetése szorosan és elválaszthatatlanul összefügg a tárgyalt programmal, de ha már felmerült, teljesen határozott és egyértelmű választ kell rá adnunk. Ha itt arról van szó, hogy milyen igazi, tényleges gazdasági biztosítékunk lehet a restauráció ellen, vagyis mi az a biztosíték, amely megteremti a restauráció lehetőségét kizáró gazdasági feltételeket, azt kell mondanunk, hogy az egyetlen biztosíték a restauráció ellen: egy szocialista forradalom Nyugaton; semmiféle más biztosíték — e szó legszorosabb értelmében — nem lehetséges. Ha ez a feltétel nincs meg, akárhogy is oldjuk meg a kérdést (municipalizálás, földosztás stb.), a restauráció nemcsak lehetséges, hanem valósággal elkerülhetetlen. Ezt a tételt a következőképpen fogalmaznám meg: az orosz forradalom győzhet saját erejéből, de semmiképpen sem tudja saját erejére utalva megtartani és megszilárdítani vívmányait. Ezt nem tudja megtenni, ha Nyugaton nem lesz szocialista forradalom; ha ez a feltétel nincs meg, elkerülhetetlen a restauráció, akár municipalizálással, akár nacionalizálással, akár földosztással próbáljuk megoldani a kérdést, mert bármilyenek legyenek is a birtoklás és a tulajdon formái, a kistulajdonos a restauráció támasza lesz. A demokratikus forradalom teljes győzelme után a kistulajdonos elkerülhetetlenül szembefordul a proletariátussal, mégpedig annál hamarabb, minél előbb sikerül megdönteni a proletariátus és a kistulajdonosok valamennyi közös ellenségét, vagyis a tőkéseket, a földbirtokosokat, a finánccburzsoáziát stb. Demokratikus köztársaságunknak a nyugati szocialista proletariátuson kívül nincsen semmiféle tartaléka, s ezzel kapcsolatban nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy Európa klasszikus polgári forradalma: a XVIII. századi nagy francia forradalom teljesen más nemzetközi viszonyok között zajlott le, mint amilyenek között az orosz forradalom lezajlik. A XVIII. század végi Franciaországot feudális és félfeudális államok vették körül. A polgári forradalmat vívó XX. századi Oroszországot viszont olyan országok veszik körül, amelyekben a szocialista proletariátus teljes fegyverzetben áll, hogy maholnap döntő csatát vívjon a burzsoáziával. Ha olyan viszonylag jelentéktelen események, mint amilyen az volt, hogy október 17-én a cár

szabadságot ígért Oroszországnak, máris hatalmas lökést adtak a nyugateurópai proletariátus mozgalmának, — ha a hírhedt alkotmány-kiáltványról beszámoló pétervári távirat elegendő volt ahhoz, hogy az osztrák munkások nyomban kivonuljanak az utcára és Ausztria legnagyobb ipari városaiban tüntetésekre és fegyveres összeütközésekre kerüljön sor, könnyen elképzelhető, hogyan viselkedik majd a nemzetközi szocialista proletariátus, amikor az oroszországi hírek nem arról számolnak majd be, hogy a cár szabadságot ígért, hanem arról, hogy ez a szabadság ténylegesen megvalósult, és hogy a forradalmi parasztság teljes győzelmet aratott. Ha azonban mást értünk a restauráció elleni biztosítékon, vagyis ha arról beszélünk, hogy milyen viszonylagos és feltételes biztosítékunk lehet a restauráció ellen, azt kell mondanunk, hogy az egyetlen feltételes és viszonylagos biztosíték a restauráció ellen az, ha a forradalmat a lehető leghatározottabban hajtjuk végre, ha közvetlenül a forradalmi osztály valósítja meg, s a közvetítők, a kiegyezők és mindenféle békítgetők nem igen jutnak szerephez benne, ha ezt a forradalmat valóban végigvisszük, — s az én tervezetem a maximumát nyujtja annak, amit a restauráció elleni biztosítékról mondani lehet.

A forradalmi parasztmozgalom közvetlen rúgóiként, e mozgalom legkívánatosabb formáiként tervezetemben ott vannak a parasztbizottságok. A parasztbizottságok jelszava egyszerű nyelvre lefordítva felhívás arra, hogy a parasztok önmaguk haladéktalanul és közvetlenül a leghatározottabban számoljanak le a hivatalnokokkal és a földbirtokosokkal. A parasztbizottságok jelszava — ezek szerint — felhívás arra, hogy a hűbéri rend maradványainak és a rendőruralomnak az igája alatt nyögő nép számoljon le ezekkel a maradványokkal, mint Marx mondotta: „plebejus módszerrel"[78]. Ez egyik előfeltétele a végigvitt forradalomnak, amely bevezeti azt, hogy a hivatalnokokat a nép választja, s ez az előfeltétel Plehanov elvtársat a számára, és természetesen valamennyiünk számára, oly ellenszenves anarchizmusra emlékezteti; rendkívül különös azonban, hogy valaki anarchizmust láthat abban, ha a hivatalnokokat a nép választja; rendkívül különös,

hogy olyan időkben mint a maiak, a hivatalnokok választásának kérdése bármely szociáldemokratát is mosolyra gerjeszthet vagy gerjeszthette, — legfeljebb talán Bernsteinnél nem csodálkozunk már az ilyesmin. Éppen most olyan időket élünk, amikor ez a jelszó — mármint, hogy a hivatalnokokat a nép válassza — a legközvetlenebb, óriási gyakorlati jelentőségre tesz szert. A paraszttömegek között kifejtett egész tevékenységünkben, propagandánkban és agitációnkban egyik fő feladatunk ennek a jelszónak a propagálása, terjesztése és magyarázása. Kirívó ellentmondás, ha valaki parasztforradalmat hirdet, csak valamelyest is komolyan agrárforradalomról beszél, s ugyanakkor nem beszél arról, hogy szükség van igazi demokratizmusra, vagyis többek között arra is, hogy a hivatalnokokat a nép válassza. Ha emiatt anarchizmust vetnek a szemünkre, ez csupán a német bernsteinistákra emlékeztet engem, akik nemrégiben, Kautskyval folytatott vitájukban, Kautskyt anarchizmussal vádolták.

Nyiltan és határozottan meg kell mondanunk a parasztnak: ha végig akarod vinni az agrárforradalmat, végig kell vinned a politikai forradalmat is; ha nem viszed végig a politikai forradalmat, egyáltalában nem lesz agrárforradalom, de ha lenne is, nem lesznek akár csak valamelyest is tartós vívmányai. Ha nem valósítunk meg egy teljes demokratikus átalakulást, ha a hivatalnokokat nem a nép választja, legfeljebb parasztlázongásokra vagy kadet agrárreformokra kerülhet sor. Nem lesz meg nálunk az, amire ráillene a Plehanov által használt nagy szó: parasztforradalom. Menjünk tovább. A municipalizálás szabad teret enged az osztályharcnak — mondotta Plehanov; igyekeztem ezt az állítását lehetőleg szó szerint idézni, s határozottan ki kell jelentenem, hogy ez az állítás merőben *helytelen*; helytelen politikai és gazdasági értelemben egyaránt. Egyébként azonos körülmények között a községi önkormányzat és a községi földbirtok kétségtelenül sokkal szűkebb terület az osztályharc számára, mint az egész nemzet, mint a földnek a nacionalizálása. A föld nacionalizálása egy demokratikus köztársaságban feltétlenül a legszélesebb terület az osztályharc számára — amennyire csak ez a kapitalista társadalomban egyáltalá-

ban lehetséges és egyáltalában elképzelhető. A nacionalizálás megszünteti az abszolút földjáradékot, csökkenti a gabonaárakat, biztosítja a legteljesebb szabadversenyt és a tőke szabad behatolását a mezőgazdaságba. Ezzel szemben a municipalizálás szűkebb keretek közé szorítja az egész nemzetre kiterjedő osztályharcot, mert nem tisztítja meg a mezőgazdaságban az összes termelési viszonyokat az abszolút földjáradéktól, és általános követelésünket részkövetelésekre váltja fel; a municipalizálás mindenképpen elkeni az osztályharcot. Ebből a szempontból a Plehanov által felvetett kérdés csak egyféleképpen oldható meg. Ebből a szempontból a municipalizálás kétségtelenül nem állja ki a bírálatot. A municipalizálás nem egyéb, mint az osztályharc szűkítése és elkenése.

Plehanov következő ellenvetése a hatalom átvételének kérdésére vonatkozik. Plehanov felfedezte, hogy agrárprogrammtervezetemben szó van a hatalom átvételéről; meg kell mondanom, hogy ez az eszme, a hatalom megragadása a forradalmi parasztság által, csakugyan szerepel agrárprogrammtervezetemben, de óriási hiba, ha valaki azt mondja, hogy ez az eszme nem más, mint a hatalom megragadásának narodovoleci eszméje. A hetvenes és nyolcvanas években, amikor a narodovolecek a hatalom megragadásának eszméjét hirdették, a narodovolecek csoportja egy értelmiségi csoport volt, s ténylegesen nem is létezett semilyen csak féligmeddig is széleskörű, csakugyan tömeges forradalmi mozgalom. A hatalom megragadása maroknyi értelmiségi csoport óhaja vagy frázisa volt, nem pedig egy már fejlődőben levő tömegmozgalom elkerülhetetlen további lépése. Aki most, 1905 októbere, novembere és decembere után, miután a munkásosztály, a félproletár elemek és a parasztság nagy tömegei a forradalmi mozgalom olyan formáival léptek a világ elé, amilyenekre már régen nem volt példa, — aki most, miután Moszkvában, a délvidéken és a Balti határterületen egyaránt fellángolt a forradalmi nép harca a hatalomért, — aki most ezt az eszmét, mármint azt, hogy a forradalmi népnek magához kell ragadnia a politikai hatalmat, narodovoleci gondolatnak tekinti, az teljes huszonöt évvel az események után kullog, az ki akar törölni Oroszország történetéből

egy teljes, óriási időszakot. Plehanov azt mondotta: nem kell félni az agrárforradalomtól. De hisz éppen az fél az agrárforradalomtól, aki fél attól, hogy a forradalmi parasztság kivívja a hatalmat. Az agrárforradalom üres frázis, ha győzelme nem feltételezi a hatalom kivívását a nép által. Ez utóbbi feltétel nélkül agrárforradalom helyett csak parasztlázadásra vagy kadet agrárreformokra kerül sor. E pont vizsgálatának befejezéséül még csak arra szeretném felhívni a figyelmüket, hogy még a kisebbséghez tartozó elvtársaknak a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számában megjelent határozati javaslata is megállapítja: ma már az a feladatunk, hogy kiharcoljuk a hatalmat a kormánytól.

Ez a kifejezés: „a nép alkotótevékenysége", amely tudomásom szerint nem szerepel határozati javaslatainkban, de amelyet én — ha bízhatunk Plehanov elvtárs emlékezetében — beszédemben használtam, Plehanov elvtárs szerint a régi narodovolec és szociálforradalmár ismerősökre emlékeztet. Plehanov elvtársnak ez a visszaemlékezése megint csak azt a benyomást kelti bennem, hogy huszonöt évvel az események után kullog. Gondoljunk csak arra, mi volt Oroszországban 1905 utolsó negyedévében: sztrájkok, munkásküldöttek szovjetjei, felkelések, parasztbizottságok, vasutas bizottságok stb., — mindez éppen arról tanúskodik, hogy a népi mozgalom egyre inkább a felkelés formáját öltötte, mindez kétségtelenül elénk tárja a forradalmi hatalom szerveinek csíráit, s a nép alkotótevékenységéről mondott szavaimnak teljesen határozott és konkrét tartalmuk volt; ezek a szavak az orosz forradalomnak éppen ezekre a történelmi napjaira vonatkoztak, éppen ezt a harci módszert jellemezték, amellyel nem csak egyszerűen a régi hatalom ellen küzdöttünk, hanem egy forradalmi hatalom segítségével küzdöttünk ellene, azt a harci módszert, amelyet az orosz munkások és parasztok nagy tömegei először alkalmaztak a nevezetes októberi és decemberi napokban. Ha forradalmunk el van temetve, el vannak temetve a parasztok és munkások forradalmi hatalmának e kezdeti formái is; de ha a parasztforradalomról mondott szavaik nem frázisok, ha valóban lesz nálunk agrárforradalom,

a szó igazi értelmében, akkor kétségtelenül azt látjuk majd, hogy összehasonlíthatatlanul nagyobb méretekben megismétlődnek az októberi és decemberi események. Forradalmi hatalomra, nem az értelmiségiek, nem egy összeesküvő csoport, hanem a munkások és a parasztok forradalmi hatalmára, már volt példa Oroszországban, forradalmunk folyamán egyszer már megvalósult a gyakorlatban egy ilyen hatalom. Ezt a forradalmi hatalmat eltiporták, minthogy győzelemre jutott a reakció, de ha csakugyan van alapunk hinni a forradalom fellendülésében, akkor feltétlenül számítanunk kell a forradalmi hatalom új, még határozottabb, a parasztsággal és a proletariátussal még szorosabban egybeforrott szerveinek fellendülésére, fejlődésére és sikerére is. Plehanov tehát a „narodovoleci szellem" elkoptatott és nevetséges madárijesztőjével csak kitért a mozgalom októberi—decemberi formáinak elemzése elől.

Végül vizsgáljuk meg még azt is, hogy programmom mennyire rugalmas, és mennyire van felvértezve minden eshetőségre. Azt hiszem, agrárprogrammom e tekintetben is kielégítőbb valamennyi többi programmnál. Mit tegyünk, ha a forradalom sorsa rosszra fordul? Mit tegyünk, ha nem valósul meg a tervezetemben feltételezett valamennyi „ha", s így nem lehet majd szó demokratikus forradalmunk végigviteléről? Ez esetben kétségtelenül számolnunk kell a parasztgazdaságnak és a paraszti földhasználatnak azokkal a feltételeivel, amelyek már ma adva vannak. Ezzel kapcsolatban hivatkozom egy rendkívül fontos jelenségre, a földbérletre. Hiszen ha feltételezzük, hogy a forradalom sorsa rosszra fordulhat, hogy esetleg nem kerül sor a forradalom végigvitelére, ebben az esetben kétségtelenül abból kell kiindulnunk, hogy van egy ilyen jelenség és hogy ezt a jelenséget nem lehet kiküszöbölni, s az én tervezetem a Maszlov elvtársénál teljesebben, pontosabban és sokkal józanabbul körvonalazza a párt feladatait erre a kedvezőtlen esetre, arra az esetre, ha nem következik be valamennyi, állítólag utópikus „ha". Az én programmom tehát a paraszti gazdálkodás és a paraszti földhasználat jelenlegi feltételei és a kapitalizmus további fejlődésének legjobb kilátásai

esetére egyaránt ad gyakorlati jelszavakat. Dzson elvtárs azzal próbált élcelődni, hogy az én programmomban túlságosan sok a programm, hogy szerepel benne az elkobzás is, a földbérlet is, bár ez a kettő kizárja egymást; ez az élc azonban nem sikerült, mert a földesúri földek elkobzása nem zárja ki a földbérletet, hiszen paraszti földeket is bérelnek. Plehanov elvtársnak tehát a legkevésbbé sem volt igaza, amikor nekemszegezte különösen hatásos érvét. Mi sem könnyebb, mondotta, mint programmot írni arra az esetre, ha minden a legjobban megy. Ilyen programmot mindenki tud írni, de tessék programmot írni arra az esetre, amikor a legkedvezőbb feltételek nem lesznek meg. Erre az érvre azt válaszolom, hogy programmom, amely a földesúri földek elkobzásáról beszél és kitér olyan kérdésekre, mint a földbérlet kérdése, éppen forradalmunk lehető legkedvezőtlenebb menete vagy kimenetele esetére különösen józan és különösen jól felvértezett programm, ami pedig Dzson elvtársat illeti, az ő tervezetében szó sincs ezekről a lehető legkedvezőtlenebb körülményekről, vagyis azokról a körülményekről, amelyek között nincsen ténylegesen megvalósított politikai demokratizmus, s csupán municipalizálást ajánl, márpedig a municipalizálás, ha a hivatalnokokat nem a nép választja, ha nem szűnt meg az állandó hadsereg stb., ugyanolyan, sőt még nagyobb veszéllyel jár, mint a nacionalizálás. Ezért ragaszkodom ahhoz, hogy a programmban benne legyen mindaz a sok „ha", amelyet Plehanov oly igazságtalanul elítélt.

A parasztok tehát nem fogadják el a municipalizálást. Kartvelov elvtárs[79] azt mondotta, hogy a Kaukázus parasztjai teljesen egyetértenek a szociálforradalmárokkal, de ugyanakkor azt kérdezik: vajjon lesz-e joguk eladni azt a földet, amelyhez a földosztáskor vagy a szocializáláskor jutnak? Helyes, Kartvelov elvtárs! Észrevétele tükrözi általában a paraszti érdekeket és a paraszti érdekek paraszti felfogását, de éppen azért, mert a parasztok minden agrárátalakulást abból a szempontból vizsgálnak, vajjon eladhatják-e majd a pótlólag kapott földet, éppen ezért a parasztok feltétlenül ellenezni fogják a municipalizálást, ellenezni fogják a zemsztvósítást. A parasztok még ma is

összetévesztik a zemsztvót a kerületi elöljáróval, és erre sokkal több okuk van, mint azt a paraszti tudatlanságon mulató érdemdús kadet jogász professzorok feltételezik. Mielőtt tehát municipalizálásról beszélnénk, okvetlenül, mindenképpen beszélnünk kell arról, hogy a hivatalnokokat a népnek kell választania. Egyelőre azonban, amíg ez a demokratikus követelés még nem valósult meg, csak általában elkobzásról, vagy földosztásról beszélhetünk. Éppen ezért, hogy a kongresszus számára egyszerűbbé tegyem ezt az alapvető kérdést, a következőképpen járok el: mivel Boriszov elvtárs[80] programmjának több közös vonása van az én programmommal, és a földosztáson, nem pedig a nacionalizáláson épül fel, visszavonom programmomat és a kongresszusra bízom, hogy döntse el: földosztás vagy municipalizálás? Ha önök elutasítják a földosztást — vagy talán helyesebb lesz, ha így mondom: „amikor" majd önök elutasítják a földosztást —, nekem természetesen végleg vissza kell vonnom tervezetemet, mivel ezek után semmi remény sincs arra, hogy elfogadják; ha ellenben önök elfogadják a földosztást, teljes egészében ismét beterjesztem programmomat, mint módosítást Boriszov elvtárs tervezetéhez. Válaszolva azoknak, akik azt vetik a szememre, hogy ráerőszakolom a parasztokra a nacionalizálást, utalok még arra, hogy programmomban van egy „*A változat*", amelyben még a gondolatát is elvetem annak, hogy akaratuk ellenére bármit is rá akarunk erőszakolni a parasztokra. Ezek szerint az a körülmény, hogy az első szavazásnál az én tervezetemet Boriszov tervezete váltja fel, mit sem változtat a lényegen, s csupán megkönnyíti és egyszerűbbé teszi számunkra, hogy kiderítsük a kongresszus tényleges akaratát. Véleményem szerint a municipalizálás helytelen és káros, a földosztás pedig helytelen, de nem káros.

Röviden kitérek erre a különbségre: a „földosztáspártiak" helyesen magyarázzák a tényeket, de megfeledkeznek Marx híres mondásáról, amellyel a régi materializmust jellemezte: „a materialisták a világot magyarázták; de a feladat nemcsak az, hogy magyarázzuk, hanem az is, hogy megváltoztassuk"[81]. A paraszt azt mondja: „a föld az istené, a föld a népé, a föld senkié". A „földosztás-

pártiak" megmagyarázzák nekünk, hogy a paraszt ezt nem tudatosan mondja, hogy a paraszt mást mond és mást gondol. A paraszt igazi törekvése, mondják, egyes-egyedül és kizárólag az, hogy gyarapítsa földjét, hogy növelje a kisgazdaságot, és semmi egyéb. Mindez teljesen igaz. De a „földosztáspártiakkal" való nézeteltéréseink nem is merülnek ki ebben, ez még csak a kezdet. Bármily kevéssé helytállók és bármily semmitmondók is gazdasági szempontból a parasztoknak ezek a szavai, propagandánkban éppen ezekbe a szavakba kell belekapaszkodnunk. Azt akarod, hogy mindenki használhassa a földet? Át akarod adni a földet a népnek? Nagyon helyes, de mit jelent az, ha a földet átadjuk a népnek? Ki rendelkezik a nép birtokával, a nép vagyonával? A hivatalnokok, Trepovék. Át akarod adni a földet Trepovéknak és a hivatalnokoknak? Nem. Minden paraszt azt fogja mondani erre, hogy nekik nem akarja átadni a földet. Át akarod adni a földet Petrunkevicséknek és Rogyicsevéknek, akik esetleg bent ülnek majd a községi önkormányzatban? Nem. Egész bizonyos, hogy a paraszt nem akarja átadni a földet ezeknek az uraknak. Ezek szerint — mondjuk a parasztoknak —, ha a földet úgy akarjuk átadni az egész népnek, hogy abból haszna legyen a parasztoknak, gondoskodnunk kell arról, hogy kivétel nélkül minden hivatalnokot a nép válasszon. Ilymódon éppen az én tervezetem, amely nacionalizálást javasol, s egyben leszögezi, hogy ennek előfeltétele a demokratikus köztársaság teljes biztosítása, adja meg a helyes irányvonalat propagandistáinknak és agitátorainknak, mert világosan és szemléltetően utal arra, hogy a parasztok földkövetelésének a megbeszélése a politikai propaganda, nevezetesen éppen a köztársaság mellett kifejtett propaganda alapjául kell hogy szolgáljon. Misin paraszt például, akit a sztavropoli parasztok duma-képviselőjükké választottak, elektoraitól kapott egy választói utasítást, — a „Russzkoje Goszudarsztvo"[82] ezt egész terjedelmében közölte. Ebben az utasításban a választók követelik, hogy váltsák le a zemsztvo-tisztviselőket, hogy létesítsenek gabonaraktárakat, és hogy az egész földet adják át a kincstárnak. Ez utóbbi követelés kétségtelenül helytelen és reakciós, mert a mai és a holnapi alkotmányos Orosz-

ország kincstára a rendőri, katonai despotizmus kincstára, de ezt a követelést mégsem szabad mint helytelen és káros követelést egyszerűen elvetnünk, s ebbe bele kell „kapaszkodnunk“, hogy megmagyarázzuk Misinnek és a hozzá hasonlóknak, mi is tulajdonképpen a helyzet. Meg kell mondanunk Misinnek és a hozzá hasonlóknak, hogy az a követelés, mely szerint a földet a kincstárnak kell átadni, rendkívül fontos és a parasztok számára igen hasznos eszmét fejez ki, habár igen rosszul. A földnek a kincstár kezébe való átadása igen hasznos lehet a parasztság számára és igen hasznos is lesz számára, de csakis akkor, amikor az állam teljesen demokratikus köztársasággá válik, amikor teljesen megvalósul a hivatalnokok választásának elve, amikor megszűnik az állandó hadsereg stb. S mindezek alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy ha önök elutasítják a nacionalizálást, ennek elkerülhetetlenül az lesz a következménye, hogy gyakorlati pártmunkásaink, propagandistáink és agitátoraink ugyanolyan hibákba esnek majd, mint amilyenekbe a lehasított földekre vonatkozó, hibás 1903-as programmunk miatt beleestek. Mint ahogy akkor a lehasított földekre vonatkozó követeléseinket szűkebb értelemben fogták fel, mint e pont szerzői értelmezték, ugyanúgy most is a nacionalizálás elvetése és e követelésnek földosztással való helyettesítése folytán — nem is szólva már a teljesen zavaros municipalizálásról — gyakorlati pártmunkásaink, propagandistáink és agitátoraink elkerülhetetlenül olyan garmadával követnének el hibákat, hogy nagyon hamar megbánnánk, ha „földosztási“ vagy municipalizálási programmot fogadnánk el.

Befejezésül még egyszer megismétlem két alaptézisemet: először, a municipalizálás sohasem kell majd a parasztoknak; másodszor a municipalizálás káros, ha nincsen demokratikus köztársaság, ha a hivatalnokokat nem a nép választja.

2

ZÁRSZÓ
A MAI HELYZETNEK ÉS A PROLETARIÁTUS OSZTÁLYFELADATAINAK A KÉRDÉSÉHEZ

Igyekszem kiemelni a leglényegesebbet. Ptyicin elvtárs[83] ezt a közmondást juttatja eszembe: ki mire igyekszik, módot talál arra. Ptyicin elvtárs azt kérdezte: mire alapozzák a bolsevikok azt, hogy a harc fő formája most a törvények semmibevevése stb.? Vegye csak le kadet szemüvegét, Ptyicin elvtárs. Ön úgy látja, hogy a harc fő formája a parlamentarizmus. Nézzen csak körül, mit lát: munkanélküliek mozgalmát, mozgolódást a hadseregben, parasztmozgalmat. A mozgalom fő formája nem a duma, a dumának csak közvetett szerepe lehet. Plehanov elvtárs azt mondotta, hogy Hegel kétszer is megfordulna sírjában, ha hallaná, hogy rá hivatkozom. De Plehanov elvtárs Ptyicin elvtárs előtt szólalt fel, s szavai éppen Ptyicin ellen szólnak. Ptyicin elvtárs meghajol a pillanatnyi helyzet előtt, csak a felszíni jelenségeket veszi észre, s nem látja, mi történik a mélyben. Nem tanulmányozza a jelenségeket fejlődésükben. Ptyicin elvtárs véleménye szerint mindaz, ami a vezetésről és a hátulkullogásról, a proletariátus élenjáró vagy uszályhordozó szerepéről elhangzott — üres szóbeszéd. Ebben igen élesen megmutatkozik a mensevikek alapvető hibája. A mensevikek nem látják, hogy a burzsoázia ellenforradalmi, hogy tudatosan lepaktálásra törekszik. A jakobinusokra hivatkoznak, s azt mondogatják, hogy a jakobinusok naív monarchisták voltak és republikánusokká lettek. A kadetok azonban nem naív, hanem tudatos monarchisták. S éppen ez az, amiről a mensevikek megfeledkeznek.

A szigorú Leonov elvtárs[84] azt mondotta: Nézzetek csak: a „bolsevikok" forradalmi népről beszélnek. De

hiszen ugyanezt mondják a „mensevikek" is határozati javaslatukban. Leonov elvtárs Marxra hivatkozott, aki „Osztályharcok Franciaországban" című művében azt mondja, hogy a köztársaság a burzsoázia uralmának legfejlettebb politikai formája. Leonov elvtársnak tovább kellett volna idéznie. Akkor meglátta volna, hogy a köztársaságot egy átmeneti helyzet kényszerítette rá a burzsoáziára, s hogy a burzsoázia, amely két frakcióra — legitimistákra és orleanistákra — oszlott, csak kénytelen-kelletlen tűrte a köztársaságot[85].

Dan azt mondta, hogy a „bolsevikok" figyelmen kívül hagyják a politikai szervezet jelentőségét. Ez nem igaz. De közhelyeket ismételnénk, ha általánosságban beszélnénk a szervezet jelentőségéről. Az a lényeg, hogy a politikai szervezetnek milyen formáira van is most szükség. Meg kell mondanunk, milyen alapon építjük fel a politikai szervezetet. A „mensevikek" a forradalom fellendülésének előfeltételéből indulnak ki, s ugyanakkor olyan cselekvési módszereket ajánlanak, amelyek nem a forradalom fellendülésének, hanem hanyatlásának felelnek meg. Ezzel a kadetok kezére játszanak, akik kígyót-békát kiáltanak az október—decemberi időszakra. A „mensevikek" robbanásról beszélnek. Iktassák be ezt a szót a határozatba. Ez esetben a mozgalom jelenlegi formája — a dumaválasztások stb. — aligha lehet több, mint a mozgalom átmeneti formája.

Dan elvtárs azt mondta, hogy a „mensevikek" jelszavai beigazolódtak, s a forradalmi önkormányzatra, a munkásküldöttek szovjetjeire hivatkozott. De vegyük csak elő Plehanov „Dnyevnyik"-jének 5. számát. Plehanov arról beszél ott, hogy a forradalmi önkormányzat „tévútra vezet". De mikor és kit vezetett tévútra ez a jelszó? Mi sohasem tagadtuk ezt a jelszót. De elégtelennek tartottuk. Ez felemás jelszó, nem a győzelmes forradalom jelszava. A munkásküldöttek szovjetjeire való hivatkozás helytelen. Róluk még nem beszéltünk.

Plehanovnak az a hibája, hogy egyáltalán nem elemzi a mozgalom októberi formáit. Azt mondotta, hogy a munkásküldöttek szovjetjei kívánatosak és szükségesek. De nem vette magának a fáradságot ahhoz, hogy elemezze,

mik is azok a munkásküldöttek szovjetjei. Mik ezek? — a forradalmi önkormányzat szervei, vagy a hatalom szerveinek csírái? Én állítom, s ez a tétel megcáfolhatatlan, hogy ez harc a forradalmi hatalom segítségével. Ez és csakis ez a jellemző különbség az október—decemberi harc és a mai harc között; s nekünk nem áll módunkban, hogy tetszésünk szerint megszabjuk a harc egyik vagy másik formáját.

Plehanov azt mondta: Bernsteint az elméletért dícsérték, azért, mert elutasította az elméleti marxizmust, engem pedig a taktikáért dícsérnek. Ez nem ugyanaz — mondotta Plehanov elvtárs. Varsavszkij elvtárs erre igen helyesen azt válaszolta, hogy Bernsteint a taktikáért dícsérték. Azért a törekvéséért, hogy tompítsa az ellentéteket, mint ahogyan ezt a kadetok teszik. Bernstein közvetlenül a szocialista forradalom előtt igyekezett tompítani a társadalmi ellentéteket. Plehanov a burzsoádemokratikus forradalom tetőfokán igyekszik tompítani a politikai ellentéteket. Ezért dícsérik a kadetok Plehanovot és a mensevikeket.

Plehanov elvtárs azt mondta: mi nem vetjük el a hatalom megragadását, de a hatalom olyan megragadása mellett foglalunk állást, amilyenre a Konvent idején volt példa, s nem helyeseljük a hatalomnak összeesküvés útján való megragadását. Vegyék be ezt, „mensevik" elvtársak, határozati javaslatukba. Utasítsák el a leninizmust, bélyegezzék meg a szociálforradalmár stb. stb. összeesküvőket, ettől egy cseppet sem félek, de iktassanak be határozati javaslatukba egy pontot, amely kimondja, hogy a Konvent mintájára magunkhoz kell ragadnunk a hatalmat, s mi szívesörömest elfogadjuk ezt a határozatot. De gondolja meg, Plehanov elvtárs, mihelyt ezt a pontot beveszi, a kadetok — higgye meg — nem fogják többé dícsérni önt.

3

AZ EGYESÍTŐ KONGRESSZUSON ELŐTERJESZTETT HATÁROZATI JAVASLAT AZ ÁLLAMI DUMÁRÓL[86]

Figyelembe véve:

1) hogy a december 11-i választási törvény és a választások tényleges feltételei folytán a proletariátus és a szociáldemokrácia nem vehet részt a választásokon úgy, hogy valóban a párt jelöltjeit lépteti fel s önállóan be is juttatja a dumába;

2) hogy ennek következtében a munkásoknak a választásokon való részvétele a valóságban nem vezethetett, és mint a tapasztalat megmutatta, csakugyan nem is vezetett másra, mint arra, hogy a kadetokkal vagy más burzsoá csoportokkal kötött egyességek folytán elhomályosodott a proletariátus szigorú osztályálláspontja;

3) hogy csak a teljes és következetes bojkott tette lehetővé a szociáldemokráciának, hogy fenntartsa az alkotmányozó gyűlés forradalmi úton történő egybehívásának jelszavát, hogy a kadet pártra hárítson minden felelősséget az Állami Dumáért és óva intse a proletariátust és a paraszti vagy forradalmi demokráciát az alkotmányillúzióktól;

4) hogy az Állami Duma immár látható kadet (főleg kadet) összetételével semmiképpen sem töltheti be egy igazi népképviselet szerepét, s csak közvetve szolgálja majd egy újabb, még nagyobb arányú és mélyebb forradalmi válság kifejlődését, —

megállapítjuk és javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki:

1) hogy a pártszervezetek helyesen jártak el, amikor bojkottálták az Állami Dumát és a duma-választásokat;

2) hogy a mai politikai viszonyok következtében és

mivel a dumában nincsenek valóban párthű és a pártot képviselni tudó szociáldemokraták, a szociáldemokrata parlamenti frakció alakítására irányuló kísérlet nem kecsegtet komoly sikerrel, sőt inkább azzal a veszéllyel fenyeget, hogy kompromittálja az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot és reá hárítja a felelősséget a se kadet, se szociáldemokrata parlamenti képviselők különösen ártalmas típusáért;

3) hogy a fent kifejtett körülmények folytán még nincsenek meg az előfeltételek ahhoz, hogy pártunk a parlamentarizmus útjára lépjen;

4) hogy a szociáldemokráciának ki kell használnia az Állami Dumát, úgyszintén a duma és a kormány közötti összeütközéseket vagy a dumában kirobbanó konfliktusokat, mégpedig olymódon, hogy harcba száll a duma reakciós elemeivel, könyörtelenül leleplezi a kadetok következetlenségét és ingatagságát, különös figyelemmel kíséri a paraszti forradalmi demokrácia elemeit, egyesíti őket, szembeállítja őket a kadetokkal, támogatja azokat az akcióikat, amelyek megfelelnek a proletariátus érdekeinek, s felkészül arra, hogy a proletariátust döntő rohamra vigye az önkényuralom ellen, amikor majd — esetleg a duma válsága következtében — leginkább kiéleződik az általános forradalmi válság;

5) tekintettel arra, hogy a kormány esetleg feloszlatja az Állami Dumát és új dumát hív egybe, a kongresszus leszögezi, hogy az új választási kampányban semilyen blokkot és egyezményt nem szabad kötni a kadetok pártjával és hasonló nem-forradalmi elemekkel; azt a kérdést pedig, hogy résztvehet-e pártunk az új választási kampányban, az oroszországi szociáldemokrácia a konkrét körülményeknek megfelelően fogja eldönteni.

„Volna" 12. sz.
1906 május 9.

4

KORREFERÁTUM AZ ÁLLAMI DUMÁHOZ VALÓ VISZONYUNK KÉRDÉSÉRŐL

Elvtársak! Nem olvasom fel a bolsevikok határozati javaslatát, mert valószínűleg mindnyájan ismerik. (A kongresszus tagjainak kívánságára azonban a szónok mégis felolvassa a bolsevikok határozati javaslatát.) Ha összehasonlítjuk ezt a határozati javaslatot a mensevikek határozati javaslatával, szembe tűnik a következő négy alapvető eltérés, illetve a mensevik határozati javaslat következő négy alapvető fogyatékossága:

1) A mensevikek határozati javaslatukban nem értékelik a választásokat, nem veszik számba a választásokkal kapcsolatban szerzett politikai tapasztalataink objektív eredményeit.

2) Ez a határozati javaslat minduntalan azt a benyomást kelti, hogy a mensevikek — enyhén kifejezve — könnyelmű, vagy talán optimista álláspontot foglalnak el az Állami Dumával szemben.

3) A határozati javaslatban nem határolják el egymástól világosan a polgári demokrácia különböző áramlatait vagy pártjait a velük szemben követendő taktikánk szempontjából.

4) Az önök határozati javaslata értelmében parlamenti frakciót kell alakítanunk olyan időpontban és olyan körülmények között, amikor semmiképpen sem bizonyítható be, hogy ez a lépés hasznos lenne a proletár párt számára.

Ezek tényleges nézeteltéréseink, ha komolyan akarjuk megvizsgálni a nézeteltéréseket, anélkül hogy egyes szavakba vagy jelentéktelen mozzanatokba kötnénk bele.

Vizsgáljuk meg hát ezt a négy pontot.

Igen fontos, hogy számbavegyük a választásokkal kapcsolatos tapasztalatokat, ha nem a parlamentarizmusról stb. szóló általános frázisokra, hanem a valóságos politikai erőviszonyokra akarjuk alapozni következtetéseinket. S csakugyan, mi azt a teljesen határozott tételt állítottuk és állítjuk fel, hogy a választásokon való részvétellel a valóságban a kadetokat támogatjuk, s hogy a kadetokkal kötött blokkok nélkül lehetetlen részt vennünk a választásokon. Érdemben vizsgálják-e önök ezt a szempontot? Szemügyre veszik-e a valóságot az e kérdéshez rendelkezésre álló tényleges adatok alapján? Szó sincs róla. Akszelrod teljesen megkerülte a kérdések első felét, a kérdések második felére pedig két ellentmondó állítással válaszolt. Először a legmegvetőbb kifejezésekkel nyilatkozott általában a kadetokkal való blokkokról. Azután azt mondotta, hogy az ilyen blokkok ellen sem volna semmi kifogása, de természetesen csak akkor, ha azok nem a régi, kicsinyes „suskus" és suba alatt kötött megállapodások formájában jönnek létre, hanem az egész proletariátus számára látható, nyílt és egyenes lépések formájában. Akszelrodnak ez az utóbbi „tétele" kitűnő példája a „kadet" ábrándoknak, az alkotmány-illúziók szülte igazi „jámbor óhajoknak". Nálunk valójában nincsen alkotmány, nincsen talaja nyílt megmozdulásainknak, de van Dubaszov-féle „alkotmányosság". Akszelrod ábrándjai hiú ábrándok maradnak, a kadetoknak viszont kézzelfogható hasznuk van a hallgatólagos vagy aláírott, hivatalos vagy nem-hivatalos megállapodásokból.

S amikor arról beszélnek, hogy mi „távoltartottuk magunkat" a választásoktól, mindig megfeledkeznek arról, hogy valójában nem saját akaratunk, hanem a politikai körülmények tartották távol pártunkat, ezek tartották távol a sajtótól, a gyűlésektől, attól, hogy a párt tekintélyes tagjait jelölje. Márpedig így a parlamentarizmus sokkal inkább puszta és szánalmas játék, mint a proletariátus nevelésének eszköze: naivitásra vall, ha valaki a parlamentarizmus „tiszta formájáról", „eszméjéről" beszél, s nem veszi figyelembe reális körülményeit.

Amikor a választásokról beszélnek, rendszerint meg-

feledkeznek arról, hogy ténylegesen két erős „párt" harcolt a Dubaszov-féle alkotmányosság talaján: a kadetok és a feketeszázasok. A kadetoknak igazuk volt, amikor azt mondták a választóknak, hogy a szavazatok bárminemű szétforgácsolása, bárminemű „harmadik" jelöltek felléptetése csakis a feketeszázasok győzelmét segítheti elő. Vizsgáljunk meg néhány olyan példát, amilyenekkel Moszkvában találkoztunk: Gucskov kap, mondjuk, 900 szavazatot, a kadet pedig 1 300 szavazatot. Ha a szociáldemokraták csak 401 szavazatot szereznének, máris a feketeszázasok győznének. A kadetok tehát a valóságnak megfelelően értelmezték a szociáldemokratáknak a választásokon való részvételét (a kadetok egy duma-mandátumot juttattak a moszkvai munkásoknak, amiért részt vettek a választásokon), az önök értelmezése, a mensevik értelmezés viszont nem felel meg a valóságnak, ez üres és meddő álmodozás. Vagy ne foglalkozzunk a parlamentarizmussal és ne mondjunk róla közhelyeket, vagy foglalkozzunk vele komolyan. Különben teljesen helytelen állásfoglalásra lyukadunk ki.

Második pont. Akszelrod beszédében még jobban kiemelte a határozati javaslat említett fogyatékosságait. A határozati javaslatban arról van szó, hogy a dumát a forradalom eszközévé kell tenni. Önök a dumát kizárólag a reánk nehezedő kormánynyomásnak, a forradalom ellen irányuló elnyomó kormánypolitikának a szemszögéből nézik. Mi viszont egy meghatározott osztály képviseletének tekintjük az Állami Dumát, olyan intézménynek, amelynek kialakult pártösszetétele van. Az önök okfejtése teljesen helytelen, hiányos és nem marxista alapokon épült fel. Önök nem veszik figyelembe, hogy a kadet párt osztályösszetétele folytán milyen a duma belső szerkezete. Önök azt mondják, hogy a kormány el akarja nyomni a forradalmat, de elfelejtik hozzátenni, hogy a kadetok is kétségtelenül és világosan elárulták már azt a törekvésüket, hogy elfojtsák a forradalmat. A kadet duma szükségképpen magán viseli a kadet párt vonásait. Önök teljesen megfeledkeznek a frankfurti parlament példájáról, amikor is egy képviseleti intézmény forradalmi időkben (a frankfurti szószátyárok kispolgári korlátoltsága

és gyávasága folytán) világosan tanújelét adta annak a törekvésének, hogy elfojtsa a forradalom tüzét.

Igazán szerencsétlen vállalkozás egy szociáldemokrata határozatban „a cár által elismert és törvénnyel szentesített hatalomra" hivatkozni. A duma tulajdonképpen nem hatalom. A törvényre való hivatkozás nem támasztja alá, hanem gyengíti az önök egész érvelését és mindazokat az agitációs jelszavaikat, amelyek ebből a határozati javaslatból következnek. Éppen a „törvényre" és „a cár akaratára" hivatkozik majd a legszívesebben Vitte, hogy akadályokat gördítsen a duma elé, amikor az a legcsekélyebb kísérletet teszi nevetségesen szűkreszabott hatáskörének túllépésére. Nem a szociáldemokratáknak, hanem a „Russzkoje Goszudarsztvó"-nak lesznek hasznára az olyan érvek, amilyen a cárra és a törvényre való hivatkozás.

Áttérek a harmadik pontra. A határozati javaslat egyik alapvető hibája — s ez szorosan összefügg valamennyi előbb említett hibájával —, hogy nincs meg benne a kadetok világos jellemzése, hogy lemond a kadetok egész taktikájának leleplezéséről, hogy nem választja külön a kadetokat a paraszti és forradalmi demokráciától. Márpedig éppen a kadetok a helyzet urai a jelenlegi dumában. S ezek a kadetok már nem egyszer megmutatták, hogy a „népszabadság" árulói. Amikor Vodovozov, ez a derék fecsegő, baloldalibb akart lenni a kadetoknál s a választások után emlékeztette őket az alkotmányozó gyűléssel stb. kapcsolatos ígéreteikre, a „Recs", amely „hatalomhoz méltó" hangot vett fel, durván, útszéli módon azt felelte Vodovozovnak, hogy nincs szüksége kéretlen tanácsokra.

És ugyanilyen hibás az önök határozati javaslata a forradalom gyengítésére irányuló törekvés kérdésében is. Mint már mondottam, nemcsak a kormány részéről tapasztalható ez a törekvés, hanem azoknak a kispolgári kiegyezőknek a részéről is, akiknek a hangját most a legtöbbet hallani politikai életünk felszínén.

Önök azt mondják határozati javaslatukban, hogy a duma igyekszik a népre támaszkodni. Ez csak félig igaz, tehát nem igaz. Mi is voltaképpen az Állami Duma? Megengedhető-e, hogy csak általánosságban utaljunk erre az intézményre, ahelyett hogy elemeznénk mindazo-

kat az osztályokat és pártokat, amelyek meghatározzák tényleges tartalmát és jelentőségét? Miféle duma igyekszik a népre támaszkodni? Nem az októbrista duma, mert az októbristáktól teljesen távol áll ez a törekvés. És nem a paraszti duma, mert a parasztképviselők már amúgy is elválaszthatatlanul hozzátartoznak a néphez, s így nincsen miért „igyekezniök a népre támaszkodni". Ez a *törekvés* éppen a *kadet* dumára jellemző. De a kadetokra éppoly jellemző az a törekvés, hogy a népre támaszkodjanak, mint az a *félelem*, amely a nép forradalmi öntevékenysége miatt áthatja őket. Az önök határozati javaslata nemcsak helytelen, hanem valósággal káros elképzeléseket szül azzal, hogy csak a dolog egyik oldalára mutat rá és teljesen hallgat a másikról. Aki elhallgatja a kérdésnek ezt a másik oldalát — amelyet a többi párthoz való viszonyunkról szóló határozati javaslatunkban nyomatékosan hangsúlyozunk —, az hazugságba keveredik, ha ennek az elhallgatásnak objektív jelentőségét nézzük.

Nem, semmiképpen sem tehetjük meg, hogy a polgári demokráciával szemben követendő taktikánkat úgy határozzuk meg, hogy hallgatunk a kadetokról, hogy lemondunk a kadetok éles bírálatáról. Csak a paraszti és forradalmi demokrácia támogatását kereshetjük, és csakis azt kell keresnünk, de korántsem azokét, akik tompítani akarják a mai helyzet politikai ellentéteit.

Végül vessünk egy pillantást arra a javaslatra, amelynek értelmében parlamenti frakciót kellene alakítanunk. Még a mensevikek sem merik tagadni, hogy az új fegyverrel, a „parlamentarizmussal" a szociáldemokráciának igen óvatosan kell bánnia. „Elvileg" feltétlenül hajlandók ezt elismerni. De most egyáltalában nem az a lényeg, hogy elvileg elismerjük-e, hanem az, hogy helyesen számba tudjuk-e venni a konkrét körülményeket. Az óvatosság „elvi" elismerése mit sem ér, ha a tényleges körülmények folytán ez az elismerés gyermeteg és meddő álmodozás. Nagyon helyes például, amit a kaukázusiak mondtak arról, hogy a választásokon önállóan kell fellépni, kizárólag a párt jelöltjeivel, s hogy visszautasítanak minden blokkot a kadetokkal. De mit érnek ezek a szép szavak, ha ugyanakkor olyasmi fordul elő, mint amit az egyik kaukázusi

elvtárs beszélgetés során közölt velem, hogy tudniillik Tifliszben, a mensevik Kaukázusnak ebben a központjában, valószínűleg a baloldali kadet Argutyinszkij jut be, mégpedig valószínűleg nem a szociáldemokraták segítsége nélkül? Mit érnek azok az óhajaink, hogy mindenütt nyiltan leszögezzük álláspontunkat a tömegek előtt, ha úgy mint most, továbbra is csak a „Partyijnije Izvesztyija", a Központi Bizottság közlönye áll rendelkezésünkre a kadet ujságok megszámlálhatatlan sokaságával szemben?

Jegyezzük meg még azt is, hogy a legoptimistább szociáldemokraták is csak abban reménykednek, hogy a paraszti kúriák útján szavaztathatják meg jelöltjeiket. Másszóval, nem a munkáskúriákkal, hanem a kispolgári, félig eszer kúriákkal akarják „megkezdeni a parlamentarizmust" a munkáspárt gyakorlatában. Gondolkozzanak csak rajta: mi valószínűbb, az, hogy szociáldemokrata, vagy az, hogy nem szociáldemokrata munkáspolitika alakul ki ebből a helyzetből?

5

BESZÉD A FEGYVERES FELKELÉS KÉRDÉSÉRŐL

Az egyik elvtárs nemrégiben megjegyezte, hogy mi agitációs anyagot gyüjtünk a kongresszus határozatai ellen. Akkor mindjárt azt válaszoltam erre, hogy igen különösnek találom, ha valaki a névszerinti szavazásokat így nevezi. Aki elégedetlen a kongresszus határozataival, az mindig agitálni fog ellenük[87]. Vorobjov elvtárs[88] azt mondotta, hogy a „mensevikek" nem tudnak velünk, „bolsevikokkal" egy pártban együttműködni. Örülök, hogy éppen Vorobjov elvtárs pendítette meg először ezt a kérdést. Nem is kételkedem abban, hogy szavai „agitációs anyagul" szolgálnak majd. De ennél fontosabb természetesen az elvi kérdésekre vonatkozó agitációs anyag. S a jelenlegi kongresszus ellen el sem tudunk képzelni jobb agitációs anyagot, mint az önök határozati javaslata a fegyveres felkelés ellen[89].

Plehanov arról beszélt, hogy egy ilyen fontos kérdést higgadtan kell megfontolni. Tökéletesen igaza van. De a higgadt megfontolás természetesen nem abban nyilvánul meg, hogy a kongresszus előtt és a kongresszuson nem vitatkozunk, hanem abban, hogy a megvitatásra kerülő határozati javaslatok tartalmilag valóban higgadtak, tárgyilagosak. S éppen ebből a szempontból különösen tanulságos a két határozati javaslat egybevetése. Nem a polémia az, ami nem tetszik nekünk a „mensevikek" határozati javaslatában — Plehanov teljesen félreértette Vintyer elvtárs[90] erre vonatkozó szavait —, nem a polémia az, ami nem tetszik nekünk, hanem az a kicsinyes, szőrszálhasogató polémia, amely áthatja a „mensevikek" határozati javaslatát. Nézzük meg például azt a kérdést,

hogyan értékelje a mult tapasztalatait, hogyan bírálja a proletariátus mozgalmát a proletariátus mozgalmának tudatos kifejezője, a szociáldemokrácia. Bírálatra és „polémiára" itt okvetlenül szükség van, csakhogy nyilt, egyenes, félreérthetetlen és világos bírálatra van szükség, nem pedig kötekedésre, szurkálódásra, intellektuel piszkálódásra. A mi határozati javaslatunk, amely tudományosan megvonja a mult év mérlegét, nyiltan bírál: a békés sztrájk „erőpazarlásnak" bizonyult, lassan elavul. A felkelés válik a harc fő formájává, a sztrájk pedig mindinkább alárendelt harci formává lesz. Vegyük szemügyre a „mensevikek" határozati javaslatát. Higgadt megfontolás helyett, a tapasztalatok figyelembe vétele helyett, a sztrájk és a felkelés viszonyának vizsgálata helyett a decemberi felkelés burkolt, kicsinyesen burkolt megtagadását találjuk benne. Plehanovnak az a nézete, hogy „nem kellett volna fegyvert fogni", teljesen áthatja az önök egész határozati javaslatát (noha az orosz „mensevikek" többsége kijelentette, hogy nem ért egyet Plehanovval). Cserevanyin elvtárs beszédében alaposan elárulta magát, amikor a „mensevikek" határozati javaslatának védelmében kénytelen volt a decemberi felkelést a „kétségbeesés" reménytelen megnyilvánulásának feltüntetni, olyan felkelésnek, amely egyáltalában nem bizonyította be, hogy bármilyen lehetőség is volna a fegyveres harcra.

Kautsky, mint tudják, máskép nyilatkozott. Elismerte, hogy az oroszországi decemberi felkelés alapján „felül kell vizsgálnunk" Engelsnek a barikádharc lehetetlenségéről alkotott nézetét, elismerte, hogy a decemberi felkelés egy új taktika *kezdete*. Persze elképzelhető, hogy K. Kautsky nézete téves, hogy talán inkább a „mensevikeknek" van igazuk. De ha valamire is becsüljük a „higgadt" megfontolást és a komoly, nem pedig kicsinyes bírálatot, nyiltan és egyenesen ki kell mondanunk határozati javaslatunkban azt a véleményünket, hogy „nem kellett volna fegyvert fogni", de semmiképpen sem szabad ezt a nézetet burkolt formában belevinnünk határozati javaslatunkba, anélkül hogy nyiltan megfogalmaznánk. Az önök határozati javaslatának óriási, alapvető fogyatékossága éppen a decemberi felkelésnek ez a kicsinyes, burkolt megtagadása,

amelyet a mult tapasztalatainak legcsekélyebb bírálata sem támaszt alá. S éppen ez a fogyatékossága szolgáltat hatalmas agitációs anyagot egy olyan határozat ellen, amely lényegében Akimov elvtárs felfogása felé hajlik, csak éppen elveszi az élét[91].

Határozati javaslatuk első pontjának ugyanez a fogyatékossága. Ez a pont *frázissal* kezdődik, mert az „ostoba csökönyösség" minden reakciós kormány sajátossága, ebből azonban önmagábanvéve még korántsem következik a felkelés szükségessége és elkerülhetetlensége[92]. „Kiharcolni a hatalmat" ugyanannyit jelent, mint „megragadni a hatalmat", és mulatságos, hogy azok, akik a második kifejezés ellen hadakoztak, az elsőt elfogadták. Ezzel megmutatták mennyire csak üres szólam mindaz, amit a narodovoleci szellem stb. ellen mondottak. Plehanovnak az a javaslata, hogy e kifejezés helyett: „kiharcolni a hatalmat" mondjuk ezt: „kiharcolni jogainkat", különösen szerencsétlen, mert ez már tisztára kadet fogalmazás. A lényeg azonban, ismétlem, az, hogy az önök határozati javaslata nem a mult tapasztalatainak és a mozgalom növekedéséről tanuskodó tényleges adatoknak a tanulmányozása és figyelembe vétele alapján, hanem semmivel sem bizonyított és bizonyíthatatlan közhelyek alapján nyúl hozzá a „hatalom kiharcolásának" és a fegyveres felkelésnek a kérdéséhez.

6

HOZZÁSZÓLÁS A PARLAMENTI SZOCIÁLDEMOKRATA FRAKCIÓRA VONATKOZÓLAG MURATOV (MOROZOV) ÁLTAL ELŐTERJESZTETT MÓDOSÍTÓ JAVASLAT[98] VÉDELMÉBEN

Muratov elvtárs nekem engedte át a zárszó jogát. Egyáltalán nem igaz, hogy Muratov elvtárs nyitott kapukat dönget. Ellenkezőleg, éppen ő nyitja ki a kapukat. Muratov elvtárs módosító javaslata nyíltan veti fel a kérdést. A kongresszus más taktikát fogadott el, mint amilyet a munkások sokhelyütt követtek; ha pártfrakciót alakítunk a dumában, nehogy éles konfliktusokra kerüljön sor, feltétlenül meg kell kérdeznünk a munkásokat: kívánják-e, hogy a dumában képviselőjük legyen az, akinek a megválasztásában ők nem vettek részt.

7

KÜLÖNVÉLEMÉNY AZ OSzDMP PARLAMENTI FRAKCIÓJA ÖSSZETÉTELÉNEK KÉRDÉSÉBEN

I

Mivel Sztodolin[94] módosító javaslatának elutasításával nézetem szerint még a parlamentarizmus elveitől is eltérnek, különvéleményt jelentek be ebben a kérdésben.

II

Nyilatkozatom értelmében előterjesztem különvéleményemet Sztodolin módosító javaslatának kérdésében.

Sztodolin elvtárs módosító javaslatában azt indítványozta, hogy az OSzDMP hivatalos parlamenti csoportjába kizárólag olyan párttagok kerüljenek, akiket — amellett, hogy dolgoznak általában valamelyik pártszervezetben, s hogy alávetik magukat általában a párt egészének és különösen saját pártszervezetüknek — ez utóbbi (vagyis az illető pártszervezet) jelölt.

Sztodolin elvtárs tehát azt kívánta, hogy szociáldemokráciánk kizárólag az illetékes szervezetek közvetlen megbízásából és az ő nevükben tegye meg első lépéseit a parlamentarizmus útján. Nem elegendő, ha a parlamenti csoport tagjai tagjai valamelyik pártszervezetnek. Az oroszországi viszonyok között ez még nem zárja ki a legkellemetlenebb incidensek lehetőségét, mert pártszervezeteink nem tudják nyilvánosan és mindenki szemeláttára ellenőrizni tagjaikat. Ezért rendkívül fontos, hogy első lépéseinket a parlamentarizmus útján mindazokkal az óvintézkedésekkel tegyük meg, amelyek az európai szocialista

pártok tapasztalatai alapján kialakultak. A nyugateurópai pártok, s különösen baloldali frakcióik, még ahhoz is ragaszkodnak, hogy a parlamenti képviselőket a helyi pártszervezetek a párt Központi Bizottságának a jóváhagyásával jelöljék. Az európai forradalmi szociáldemokráciának minden oka megvan arra, hogy megkövetelje a parlamenti képviselőknek ezt a *háromszoros* ellenőrzését: először, az egész párt ellenőrzését valamennyi párttag felett; másodszor, azoknak a helyi szervezeteknek külön ellenőrzését, amelyeknek saját nevükben parlamenti képviselőket kell jelölniök; harmadszor, különleges ellenőrzést az egész párt Központi Bizottsága részéről, amelynek mint a helyi szervezetek hatása és a sajátos helyi körülmények fölött álló szervnek gondoskodnia kell arról, hogy csak olyanokat jelöljenek a parlamentbe, akik megfelelnek a párt általános követelményeinek és az általános politikai követelményeknek.

A kongresszus Sztodolin elvtárs módosító javaslatának elutasításával, annak a követelésnek az elutasításával, hogy a parlamenti frakcióhoz kizárólag olyanok tartozhassanak, akiket a pártszervezetek kifejezetten jelöltek a parlamentbe, tanújelét adta annak, hogy jóval kevésbbé óvatos parlamenti taktikájában, mint a nyugateurópai forradalmi szociáldemokraták. Márpedig aligha kételkedhetünk abban, hogy most, az oroszországi szociáldemokraták nyilt tevékenységének különösen súlyos feltételei folytán, okvetlenül sokkal nagyobb óvatosságra van szükségünk, mint amilyenre a nyugateurópai forradalmi szociáldemokrácia tapasztalatai tanítanak.

8

HATÁROZATI JAVASLAT A MANDÁTUMVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG BESZÁMOLÁSI KÖTELEZETTSÉGÉRŐL

A kongresszus kötelezi a mandátumvizsgáló bizottságot, hogy állítson össze olyan jelentéseket, amelyekből kiderül, milyen indítékok vezérelték a szervezetet a kongresszusi küldöttek megválasztásánál, és milyen kritériumok alapján állapították meg a párttagságot.

9

NYILATKOZAT A JEGYZŐKÖNYVEK JÓVÁHAGYÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

A kongresszusnak minden jegyzőkönyvet jóvá kell hagynia. Tehát csak a titkárok által felvett jegyzőkönyvek tekinthetők hivatalos jegyzőkönyveknek. A gyorsírók csupán az egyes beszédeket jegyzik.

10

ÍRÁSBELI NYILATKOZAT A KONGRESSZUS 17. ÜLÉSÉN

Nem azt mondtam, hogy a tiflisziek elhatározták, hogy bejuttatják Argutyinszkijt. Azt mondottam, hogy valószínűnek tartják, hogy Argutyinszkij győz, mégpedig nem a szociáldemokraták segítsége nélkül.

11

ÍRÁSBELI NYILATKOZAT A KONGRESSZUS 21. ÜLÉSÉN

Kijelentjük, hogy aki a fontos kérdésekben megejtett névszerinti szavazásokat „a kongresszusi határozatok tekintélye ellen irányuló agitációs anyagnak" nevezi, az vagy nem érti meg a kongresszus szerepét, vagy szűklátókörű frakciószellemről tesz tanúságot.

12

ÍRÁSBELI NYILATKOZATOK A KONGRESSZUS 26. ÜLÉSÉN

I

Nem igaz, hogy „támogattam" Vorobjov elvtársat, aki azt mondotta, hogy a bolsevikok és a mensevikek nem tudnak egy pártban együttműködni. Egyáltalában nem „támogattam" ezt az állítást és *egyáltalában nem értek egyet ezzel a nézettel.* Ezeknek a szavaimnak: „Örülök, hogy Vorobjov elvtárs mondta ezt ki *először*" — kizárólag irónikus értelmük volt, mivel a győztesek, akik többségben vannak a kongresszuson, csupán saját gyengeségüket árulták el azzal, hogy *elsőkként* pendítették meg a szakadás kérdését.

II

A következő megjegyzést javaslom a Bunddal való egyesülés alapjául szolgáló szabályzathoz:

A kongresszus utasítja a Központi Bizottságot, hogy haladéktalanul léptesse életbe ezt a szabályzatot, mihelyt a Bund jóváhagyta.

AZ EGYKORI „BOLSEVIK" FRAKCIÓ EGYESÍTŐ KONGRESSZUSI KÜLDÖTTEINEK FELHÍVÁSA A PÁRTHOZ[95]

Elvtársak!

Az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa véget ért. A szakadás megszűnt. A „bolsevikok" és a „mensevikek" egykori frakciója szervezetileg teljesen egybeforrt, sőt, elértük azt is, hogy az OSzDMP egyesült a lengyel szociáldemokráciával[96], egyesülési megállapodást kötöttünk a lett szociáldemokráciával[97] és eldöntöttük, hogy egyesülünk a zsidó szociáldemokráciával, vagyis a „Bund"-dal[98]. E tények politikai jelentősége minden körülmények között igen nagy volna, a mai történelmi helyzetben pedig valósággal felmérhetetlen.

A nagy oroszországi forradalom sorsa minden jel szerint a legközelebbi jövőben eldől. A proletariátus, amely magával ragadja a városi és a falusi szegénység nagy tömegeit, az első pillanattól kezdve mindmáig a forradalom élén halad. Minthogy a nép harcában viharos, döntő események várhatók, mindennél fontosabb, hogy elérjük egész Oroszország, valamennyi oroszországi nemzetiség öntudatos proletariátusának gyakorlati egységét. Olyan forradalmi korszakban, mint a mai, a párt minden elméleti hibáját és taktikai elhajlását a legkönyörtelenebbül bírálja maga az élet, amely példátlan gyorsasággal világosítja fel és neveli a munkásosztályt. Ilyen időkben minden szociáldemokrata kötelessége arra törekedni, hogy az elméleti és taktikai kérdések körül folyó eszmei harc a pártban minél nyiltabban, minél szélesebb körben és minél szabadabban bontakozzék ki, de semmiképpen ne bontsa meg és ne nehezítse meg a szociáldemokrata proletariátus forradalmi akcióinak egységét.

A nagy oroszországi forradalom fordulóponthoz ért. A polgári Oroszország valamennyi osztályának az önkényuralom ellen vívott harcából papiros-alkotmány született. A burzsoázia egy része ezzel teljesen ki van elégítve, és elfordult a forradalomtól. A burzsoázia másik része, amely tovább kíván menni, a harc „alkotmányos" útjába vetett reményekkel áltatja magát, s hajlandó a kadetok ingatag és képmutató burzsoá pártjának választási győzelmét a népszabadság komoly győzelmének tekinteni.

A parasztság nagy tömegei, amelyek önfeláldozóan harcolnak a régi, hűbéri Oroszország ellen, a hivatalnokok korlátlan hatalma és a földesúri kiszipolyozás ellen, változatlanul a forradalom oldalán állnak, de még korántsem teljesen öntudatosak. Kevéssé öntudatos a városi kispolgárság forradalmi-demokrata része is. A proletariátus, amely októberben hősiesen küzdött a szabadságért, amely decemberben fegyvert fogott a szabadság védelmében, ez a proletariátus az egyetlen továbbra is következetesen forradalmi osztály, amely most, új erőket gyüjtve, tudatosan készül egy újabb, még nagyobb ütközetre.

A cári kormány cinikus nyiltsággal játssza alkotmányosdiját. Megtartja régi hatalmát, továbbra is, még fokozottabb mértékben üldözi a szabadság harcosait, s nyilvánvalóan az a szándéka, hogy a dumát fecsegő testületté, vagyis az önkényuralom spanyolfalává, a népámítás eszközévé változtassa. Hogy ezt a taktikát siker koronázza-e, — azt a legközelebbi jövő, a most érlelődő új forradalmi kirobbanás kimenetele dönti majd el.

Ha egész Oroszország proletariátusa szorosan egybeforr, ha magával tud ragadni minden valóban forradalmi, nem lepaktáló, hanem harcképes népréteget, ha jól felkészül a harcra és helyesen választja ki a szabadságért megvívandó végső ütközet időpontját, — az övé lesz a győzelem. Ez esetben kudarcba fullad a cár szemérmetlen alkotmányosdija, ez esetben a burzsoáziának nem sikerül lepaktálnia az önkényuralommal, ez esetben az oroszországi forradalom nem lesz olyan befejezetlen és felemás, a munkásosztály és a parasztság érdekei szempontjából háromnegyedrészben meddő forradalom, mint a XIX. század nyugateurópai forradalmai voltak. Akkor ez való-

ban nagy forradalom lesz, — a népi felkelés teljes győzelme lever minden régi béklyót a burzsoá Oroszországról, és talán megnyitja Nyugaton a szocialista forradalmak korszakát.

A szociáldemokráciának, a demokratikus forradalom végigvitelére törekedve, egész munkájában számolnia kell azzal, hogy az új forradalmi kirobbanás elkerülhetetlen. Kíméletlenül le kell lepleznünk az alkotmány-illúziókat, amelyeket mind a kormány, mind a burzsoázia, nevezetesen annak liberális pártja, a kadet párt táplál; a parasztfelkelés teljes győzelme érdekében tömörülésre kell felhívnunk a forradalmi parasztságot; meg kell magyaráznunk a nagy tömegeknek, milyen óriási jelentősége van az első decemberi felkelésnek, és hogy elkerülhetetlen egy újabb felkelés, amely egyedül képes arra, hogy valóban kiragadja a hatalmat a cári önkényuralom kezéből, s valóban átadja azt a népnek. Ezek legyenek taktikánk fő feladatai a mai történelmi helyzetben.

Nem hallgathatjuk el és nem szabad elhallgatnunk azt a tényt, hogy szilárd meggyőződésünk szerint a párt egyesítő kongresszusa nem egészen helyesen fogta fel ezeket a feladatokat. A kongresszus három legfontosabb határozatában félreérthetetlenül megnyilvánultak a kongresszuson számbeli fölényben levő egykori „mensevik" frakció hibás nézetei.

Az agrárprogrammban a kongresszus elvileg elfogadta a „municipalizálást". A municipalizálás azt jelenti, hogy az osztásföldek a parasztok tulajdonába mennek át, a zemsztvóknak átadott földesúri földeket pedig a parasztok bérbe veszik. Ez lényegében valamilyen közbenső megoldás az igazi agrárforradalom és a kadet agrárreform között. A parasztok nem fogadják el ezt a tervet. Vagy a földosztást fogják követelni, vagypedig azt, hogy minden föld menjen át a nép tulajdonába. A municipalizálás csak egy teljes demokratikus átalakulás esetén lehetne komoly demokratikus reform, csak egy olyan köztársasági rendszerben, amelyben a nép választja a hivatalnokokat. Javasoltuk is a kongresszusnak, hogy legalább ezekhez a feltételekhez kösse a municipalizálást, a kongresszus azonban elvetette javaslatunkat. Márpedig e feltételek

nélkül a municipalizálás mint liberális-bürokratikus reform egyáltalában nem nyújtja a parasztoknak azt, amire szükségük van, s egyben növeli majd a zemsztvókban uralkodó proletárellenes burzsoá elemek erejét és befolyását, mert ténylegesen rájuk bízza a földalap szétosztását. Meg kell magyaráznunk ezt a kérdést a munkások és parasztok nagy tömegeinek.

Az Állami Dumáról szóló határozatában a kongresszus leszögezte, hogy kívánatosnak tartja egy szociáldemokrata parlamenti frakció megteremtését ebben a dumában. A kongresszus nem volt hajlandó számolni azzal a ténnyel, hogy Oroszország öntudatos munkásainak kilenctized része, köztük az egész lengyel, lett és zsidó szociáldemokrata proletariátus, bojkottálta ezt a dumát. A kongresszus elvetette azt a javaslatot, hogy a választásokon csak akkor vegyünk részt, ha megvan a lehetőség valóban széleskörű tömegagitáció kifejtésére. Elvetette azt a javaslatot, hogy a szociáldemokrata parlamenti frakció tagjai csak olyanok lehessenek, akiket valamelyik munkásszervezet jelölt az Állami Dumába. A kongresszus ilymódon a parlamentarizmus útjára lépett, anélkül hogy körülbástyázta volna a pártot azokkal a biztosítékokkal, amelyek ezen a téren az európai forradalmi szociáldemokrácia tapasztalatai alapján kialakultak.

Szociáldemokraták lévén, természetesen elismertük, hogy elvileg kötelesek vagyunk a proletárharc eszközeként felhasználni a parlamentarizmust; csak az a kérdés, hogy vajjon a jelen körülmények között és egy olyan „parlamentben", mint amilyen a mi dumánk, megengedhető-e a szociáldemokrácia részvétele? Szabad-e parlamenti frakciót alakítanunk, amikor nincsenek munkásszervezetek által választott szociáldemokrata képviselőink? Szerintünk, nem szabad.

A kongresszus elutasította azt a javaslatot, hogy a párt egyik feladatává tegyük az alkotmányosdi, az alkotmány-illúziók elleni harcot. A kongresszus nem nyilatkozott a dumában uralkodó „kadet" párt kétlakiságáról; annak a pártnak kétlakiságáról, amelyben oly erősek az önkényuralommal való lepaktálásra, a forradalom eltompítására és megszüntetésére irányuló törekvések.

A kongresszus túlságosan annak a pillanatnyi és látszólagos sikernek a hatása alá került, amelyet az önkényuralom és a népszabadság összeegyeztetését hirdető burzsoá kiegyezők pártja elért.

A fegyveres felkelésről szóló határozataiban sem nyujtotta a kongresszus azt, amire szükség lett volna: nem találjuk meg benne a proletariátus hibáinak nyilt bírálatát, 1905 október—december tapasztalatainak világos értékelését, még csak meg sem kísérlik a sztrájk és a felkelés viszonyának tanulmányozását; ehelyett a határozatokat az jellemzi, hogy különféle bátortalan kifogásokat hoznak fel a fegyveres felkelés ellen. A kongresszus nem mondotta meg nyiltan és világosan a munkásosztálynak, hogy a decemberi felkelés hiba volt; ugyanakkor azonban burkolt formában elítélte a decemberi felkelést. Szerintünk az ilyen módszer inkább alkalmas a proletariátus forradalmi öntudatának elhomályosítására, mintsem annak kikristályosítására.

A kongresszus ama határozatai ellen, amelyeket hibásaknak tartunk, eszmei harcot kell folytatnunk, és ezt meg is fogjuk tenni. Azt azonban kijelentjük az egész párt színe előtt, hogy ellene vagyunk minden néven nevezendő szakadásnak. Az az álláspontunk, hogy mindenki köteles alávetni magát a kongresszus határozatainak. Minthogy ellenezzük a Központi Bizottság bojkottját és nagyra értékeljük a közös munkát, beleegyeztünk abba, hogy velünk egy nézetet valló elvtársak belépjenek a Központi Bizottságba, noha ott elenyésző kisebbségben lesznek. Szilárd meggyőződésünk, hogy a szociáldemokrata munkásszervezeteknek egységeseknek kell lenniök, de szükség van arra, hogy ezekben az egységes szervezetekben széles körben szabadon megvitassák a párt problémáit, elvtársi módon szabadon bírálják és mérlegeljék a pártélet jelenségeit.

Szervezeti kérdésekben csupán a Központi Lap szerkesztőségének jogait illetően voltak köztünk nézeteltérések. Mi síkraszálltunk azért, hogy a Központi Bizottságnak joga legyen kijelölni és elmozdítani a Központi Lap szerkesztőségét[99]. Valamennyien egyetértettünk a demokratikus centralizmus elvében, egyetértettünk abban,

hogy minden kisebbségnek és minden lojális ellenzéknek biztosítani kell jogait, hogy minden pártszervezetnek autonómnak kell lennie, s mindnyájan elismertük az összes pártfunkcionáriusok választásának, beszámolási kötelezettségének és elmozdíthatóságának elvét. E szervezeti elvek tényleges betartása, őszinte és következetes megvalósítása szerintünk biztosíték a szakadások ellen, biztosíték arra, hogy a párton belüli eszmei harc teljes mértékben összeegyeztethető lehessen és legyen a szigorú szervezeti egységgel, azzal az elvvel, hogy mindenkinek alá kell vetnie magát a közös kongresszus határozatainak.

Mindazokat, akik velünk egy nézetet vallanak, arra hívjuk fel, hogy vessék alá magukat a kongresszus határozatainak és folytassanak ilyen eszmei harcot; a párt minden tagját kérjük, hogy gondosan mérlegelje a kongresszus határozatait. A forradalom tanít — s mi hisszük, hogy az egész oroszországi szociáldemokrata proletariátus harcának gyakorlati egysége megóvja pártunkat a végzetes hibáktól, amikor kibontakozik majd a közelgő politikai válság. Harci helyzetben maguk az események sugallják a munkástömegeknek a helyes taktikát. Kövessünk el mindent, hogy e taktika értékelésével előmozdítsuk a forradalmi szociáldemokrácia feladatainak megvalósulását, hogy a munkáspárt ne térjen le a látszatsikerek hajhászásának hatására a proletariátus következetes útjáról, — kövessünk el mindent, hogy a szocialista proletariátus állhatatosan betöltse a szabadság élharcosának nagy szerepét!

A megírás ideje:
1906 április 25—26 (május 8—9).
Megjelent külön röplap formájában.

BESZÁMOLÓ AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSÁRÓL

(LEVÉL A PÉTERVÁRI MUNKÁSOKHOZ)[100]

A megírás ideje: 1906 május.
Megjelent külön brosúraként a „Vperjod" kiadásában. Moszkva 1906 június.

К. ЛЕНИНЪ.

ДОКЛАДЪ

ОБЪ ОБЪЕДИНИТЕЛЬНОМЪ СЪѢЗДѢ РОССІЙСКОЙ — СОЦІАЛЪ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ — РАБОЧЕЙ ПАРТІИ

(Письмо къ петербургскимъ рабочимъ)

Цѣна 25 коп.

МОСКВА.
1906.

Lenin „Beszámoló az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Egyesítő Kongresszusáról" c. brosúrájának borítólapja. — 1906

Kisebbítve

Elvtársak! Önök megválasztottak engem küldöttüknek az OSzDMP Egyesítő Kongresszusára. Mivel ezidőszerint nem mehetek el személyesen Pétervárra, engedelmükkel írásban terjesztem elő a kongresszusról szóló beszámolómat, és egyben kifejtem néhány gondolatomat a kongresszussal kapcsolatban.

Mielőtt a tárgyra térnék, előre kell bocsátanom egy fontos körülményt. Teljesen lehetetlen pontosan visszaemlékeznem mindarra, ami a kongresszuson történt, hiszen a kongresszuson 120 vagy még több küldött vett részt, és mintegy 30 ülést tartottunk. Minthogy a kongresszus egyik elnökeként el voltam foglalva a kongresszus titkárságában, s emellett több bizottságnak is tagja voltam, nem jegyezhettem a kongresszus folyamán. Márpedig lehetetlenség, hogy az ember jegyzetek nélkül teljesen az emlékezetére támaszkodjon. Egyes epizódokat és egyes beszédeket egyáltalában nem is hallottam, mivel bizottsági elfoglaltságom vagy mindenféle véletlenek és különböző személyi okok folytán nem voltam jelen a kongresszus üléstermében. A korábbi kongresszusokon (a II. és a III. kongresszuson), amelyeken kevesebb küldött vett részt, azt tapasztaltam, hogy az ember, bármilyen feszülten figyel is, semmiképpen sem tud magának emlékezetből pontos képet alkotni a kongresszusról. Amikor megjelentek a II. és a III. kongresszus jegyzőkönyvei, úgy olvastam őket, mint valami új könyvet, noha magam is részt vettem ezeken a kongresszusokon, mert ezek a könyvek valóban elég sok újat nyujtottak nekem és arra késztettek, hogy a kongresszuson szerzett számos pontatlan vagy hiányos

személyes benyomásomat kiigazítsam. Ezért nyomatékosan kérem önöket, vegyék figyelembe, hogy ez a levél nem egyéb, mint beszámolóm futólagos vázlata, amely a kongresszusi jegyzőkönyvek alapján mindenképpen helyesbítésre szorul majd.

I

A KONGRESSZUS ÖSSZETÉTELE

Kezdjük a kongresszus általános összetételével. Mint tudják, minden 300 párttag egy szavazati joggal bíró küldöttet választott. Összesen mintegy 110 ilyen küldött volt — a kongresszus elején, ha jól emlékszem, valamivel kevesebb (nem minden küldött érkezett meg idejében); a kongresszus végén alighanem 113. Tanácskozási joggal részt vett a kongresszuson a Központi Lap 5 szerkesztője (3 a „kisebbség" és 2 a „többség" részéről, mert én kaptam önöktől mandátumot szavazati joggal) és az Egyesített Központi Bizottságnak, ha nem tévedek, öt tagja. Ezenkívül tanácskozási joggal vettek részt egyes szervezeteknek a küldöttei, akik nem kaptak szavazati jogot, s egyes olyan személyek, akiket külön meghívtak a kongresszusra (az „agrárbizottság" két tagja, továbbá Plehanov és Akszelrod, aztán Akimov elvtárs és még néhányan). Tanácskozási joggal részt vett még néhány küldött olyan nagy szervezetek részéről, amelyeknek több mint 900 munkás-tagja van (Pétervár, Moszkva, a délvidéki szervezet stb.). S végül tanácskozási joga volt a nemzetiségi szociáldemokrata pártok képviselőinek: három-három küldöttnek a lengyel, a lett és a zsidó szociáldemokrácia (a Bund) részéről, s egynek az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt részéről (mint kiderült, ezt a nevet vette fel utolsó konferenciáján a Forradalmi Ukrán Párt[101]). Tehát összesen 30 vagy valamivel több küldöttnek volt tanácskozási joga. Ezekszerint végeredményben nem is 120, hanem több mint 140 küldött vett részt a kongresszuson.

A taktikai platformmal kapcsolatos „irányukat", vagy ha úgy tetszik, frakciójukat tekintve, a szavazati joggal felruházott küldöttek körülbelül így oszlottak meg:

62 mensevik és 46 bolsevik. Legalább is ezek a számok maradtak meg leginkább emlékezetemben a kongresszus számos „frakciós" szavazásából. A küldöttek egy része persze határozatlan volt vagy egyes kérdésekben ingadozott — ez parlamenti nyelven szólva, az úgynevezett „centrum" vagy „mocsár" volt. A kongresszuson ez a „centrum" igen gyenge volt, noha egyes elvtársak, akiket én a szavazások alapján a mensevikekhez sorolok, igényt tartottak arra, hogy „békítgetőknek" vagy „centrumnak" tekintsék őket. A kongresszus jelentősebb szavazásai közül csupán egyetlen olyan szavazásra emlékszem (a Bund és a párt egyesülésének kérdésében megejtett szavazásra gondolok), amikor ezek a „békítgető mensevikek" valóban nem frakciós alapon szavaztak. Alább részletesebben kitérek majd erre a szavazásra, amelyen többséggel, ha jól emlékszem 59 szavazattal, legyőztük a teljesen frakciós alapon álló mensevikeket.

Tehát 62 és 46. A kongresszus mensevik kongresszus volt. A mensevikeknek szilárd és biztos többségük volt, s ez még azt is lehetővé tette nekik, hogy előre megbeszéljék és ilymódon eleve eldöntsék a kongresszus határozatait. A frakciógyűléseknek ezek a magánjellegű megegyezései határozott és szilárd többség esetén lényegében egészen természetesek, s amikor egyes küldöttek, különösen azok, akik az úgynevezett centrumhoz tartoztak, panaszkodtak emiatt, a küldöttekkel folytatott beszélgetések során azt mondtam erről, hogy „a centrum panaszkodik saját gyengeségére". A kongresszuson próbálták felvetni a frakciógyűlések kérdését, de nem került napirendre, mert ténylegesen bebizonyosodott, hogy a frakciók amúgy is tömörültek, lehetővé vált, hogy a frakciógyűlésekre kívülállókat is beengedjenek, hogy ezeknek a gyűléseknek „nyilvános" jelleget adjanak. A kongresszus végefelé a Központi Bizottság összetételének kérdése, például, mint később látni fogjuk, lényegében nem a kongresszus választása alapján dőlt el, hanem egyszerűen a frakciók „megállapodása" alapján. Nem szándékszom ezzel behatóbban foglalkozni. Siránkozni rajta szerintem meddő dolog, mert ez teljesen elkerülhetetlen volt, amíg még nem szűnt meg teljesen a régi frakciós tagozódás.

Ami a frakciókon belül észlelhető belső nézeteltéréseket illeti, megjegyzem, hogy ilyen nézeteltérések tulajdonképpen nem is merültek fel más kérdésekben, mint az agrárkérdésben (a mensevikek egy része ellenezte a municipalizálást, a bolsevikok pedig egyrészt „rozskovistákra", a földosztás híveire, másrészt a köztársasághoz kötött nacionalizálással egybekapcsolt elkobzás híveire oszlottak) és a Bunddal való egyesülés kérdésében. Feltűnő volt továbbá, hogy a mensevikek között egyáltalán nem volt meg az az áramlat, amely világosan megmutatkozott a „Nacsaló"-ban, és amelyet a pártban Parvus és Trockij elvtárs nevével szoktak kapcsolatba hozni. Persze lehetséges, hogy a mensevikek között voltak „parvusisták" és „trockisták" — nekem például azt állították, hogy számuk mintegy nyolcra tehető —, de mivel az ideiglenes forradalmi kormány kérdése lekerült a napirendről, nem sikerült megnyilatkozniok. Valószínűbb azonban, hogy mivel a kongresszuson a mensevikek általában Plehanov felé fordultak, akinek „Dnyevnyik"-jeivel a kongresszus előtt nem értettek egyet, a „parvusisták" is némileg jobbra kanyarodtak. Mindössze egyetlen olyan epizódra emlékszem, amikor a mensevikek közül talán a „parvusisták" bírták rá a mensevikeket arra, hogy némileg megváltoztassák nézetüket. A fegyveres felkelés kérdésében lezajlott incidensre gondolok. Plehanov, a bizottság elnöke, megváltoztatta a régi mensevik határozati javaslatot, ugyanis „kiharcolni a hatalmat" helyett (a határozati javaslat e pontjában a mozgalom feladatairól volt szó) azt írta: „erőszakkal kiharcolni a jogokat" (vagy „kivívni a jogokat" — már nem is emlékszem rá pontosan). E módosítás opportunizmusa oly szembeszökő volt, hogy a kongresszuson a leghevesebb tiltakozást váltotta ki. Mi fokozott erővel támadtuk a módosítást. A mensevikek sorai meginogtak. Nem tudom pontosan, voltak-e frakciós megbeszélések, és mi történt azokon; nem tudom, menynyire megbízható az az értesülésem, amely szerint tíz mensevik, aki a „parvusizmus" felé hajlott, kijelentette, hogy a leghatározottabban ellenzi ezt a módosítást. Annyi tény, hogy Plehanov a kongresszusi viták után nem engedte szavazásra bocsátani a kérdést és maga vonta vissza

módosítását, mégpedig azzal az ürüggyel (amely mint diplomatikus fogás talán ügyes is, de mindenesetre mosolyt keltett), hogy nem érdemes annyit vitatkozni a „stílus" miatt.

Végül, hogy végezzek a kongresszus összetételének kérdésével, szólok még néhány szót a mandátumvizsgáló bizottságról (a kongresszus összetételét ellenőrző bizottságról). Két ilyen bizottság volt, mert az első, amelyet a kongresszus választott, teljes egészében lemondott megbizatásáról[102]. Szokatlan eset ez, erre még nem volt példa az eddigi kongresszusokon. Ez mindenesetre arról tanúskodik, hogy valami komoly szabálytalanság lehetett a kongresszus összetételének ellenőrzése körül. Emlékszem, hogy az első bizottság elnöke békítgető volt, s kezdetben a mi frakciónk is bizalommal fogadta. Ha nem tudta bizottságát összefogni, ha az egész első bizottsággal kénytelen volt lemondani, ez azt jelenti, hogy a békítgető nem tudott békét teremteni. A mandátumvizsgáló bizottság jelentései miatt kirobbant kongresszusi harc részletei kerülték el leginkább figyelmemet. Ez a harc nem egyszer igen heves volt, bolsevik mandátumokat érvénytelenítettek, fellángoltak a szenvedélyek, s az első bizottság lemondásakor a helyzet robbanásig feszült volt — de éppen akkor nem voltam az ülésteremben. Még egy meglehetősen jelentősnek látszó esetre emlékszem, amely a kongresszus összetételének megállapításával függ össze. Ez a tifliszi munkások (úgy emlékszem, mintegy 200 munkás) tiltakozása a tifliszi küldöttség meghatalmazása ellen; a tifliszi küldöttség csaknem kizárólag mensevikekből állott és létszámát tekintve szokatlanul nagy volt — úgy rémlik, 11 fő. A tiltakozást felolvasták a kongresszuson, s így benne kell lennie a jegyzőkönyvekben[103].

A mandátumvizsgáló bizottságok munkáját is ismertetniök kell a jegyzőkönyveknek, feltéve, hogy ezek a bizottságok csak valamelyest is gondos munkát végeztek és megfelelő jelentést készítettek a megbizatások felülvizsgálatáról és valamennyi kongresszusi választásról. Nem tudom, megtörténik-e ez, megjelenik-e a jelentés a jegyzőkönyvekben. Ha nem, kétségtelen, hogy a bizottságok nem a kellő figyelemmel és gonddal teljesítették

feladatukat. Ha igen, lehetséges, hogy sok mindent helyesbítenem kell a fentebb elmondottakból, mert egy ilyen nem elvi, hanem tisztára konkrét, gyakorlati kérdésben különösen könnyen tévedhet az ember, amikor általános benyomásait összefoglalja, és különösen fontos a dokumentumok alapos tanulmányozása.

De ha már itt tartok, szólok néhány szót a jegyzőkönyvekről is, hogy teljesen kimerítsem a formai kérdéseket és minél előbb rátérhessek az érdekesebb, elvi kérdésekre. Attól tartok, hogy kongresszusunk ebben a tekintetben is rosszabb munkát végzett, mint akár a második, akár a harmadik kongresszus. Mindkét kongresszuson valamennyi jegyzőkönyvet jóváhagyta a kongresszus. Az egyesítő kongresszuson történt meg először, hogy a titkárok olyan hanyagok voltak és egyesek annyira siettek befejezni a kongresszust (annak ellenére, hogy számos rendkívül fontos kérdés lekerült a napirendről), hogy a kongresszuson *nem került sor* valamennyi jegyzőkönyv jóváhagyására. A jegyzőkönyvi bizottság (2 mensevik és 2 bolsevik) példátlanul széleskörű és határozatlan meghatalmazást kapott ettől a kongresszustól: hitelesítenie kell a még befejezetlen jegyzőkönyveket. Nézeteltérések esetén a Pétervárott tartózkodó kongresszusi küldöttekhez kell fordulnia. Igen szomorú ez. Attól tartok, hogy nem lesznek olyan jó jegyzőkönyveink, mint a II. és III. kongresszus jegyzőkönyvei. Igaz ugyan, hogy volt két gyorsírónk és egyes beszédek csaknem teljes terjedelmükben rendelkezésünkre állnak, nem pedig csupán kivonatosan, mint azelőtt, — arról azonban szó sem lehet, hogy a gyorsírók a kongresszuson lefolyt vitákat mind pontosan feljegyezték volna, mert ezzel a munkával ketten semmiképpen sem tudtak megbirkózni, ahogy ezt a kongresszuson többízben ki is jelentették. Mint elnök ragaszkodtam ahhoz, hogy a titkárok mindenképpen gondoskodjanak jó kivonatokról, még ha ezek csak egészen rövidek is: hadd legyen, mondottam, az egyes beszédek gyorsírói jegyzete a jegyzőkönyvek fényűző kiegészítése, de szükség van arra, hogy legyen valamilyen alapunk, hogy ne csak egyes beszédek legyenek meg, hanem kivétel nélkül minden vitaanyag, ha csak kivonatolva is[104].

II

A TITKÁRSÁG MEGVÁLASZTÁSA. A KONGRESSZUS NAPIRENDJE

Most áttérek a kongresszus munkájára, mégpedig az ülések sorrendjében. A titkárság megválasztásakor megejtett szavazás volt az első szavazás, s ez lényegében eleve eldöntötte (bármilyen különösnek tűnik is ez a kívülállóknak) a kongresszus valamennyi fontosabb szavazását. Mintegy 60 küldött (alighanem 58, ha emlékezetem nem csal) szavazott Plehanovra és Danra, sokan üresen is hagyták a listán a harmadik jelölt helyét. Negyvenegynéhány, vagy körülbelül 40 szavazat jutott rám. Aztán megnyilatkozott a „centrum", s részben az egyik, részben a másik jelölt szavazatait gyarapította tucatnyi vagy másfél tucatnyi szavazattal. Így megválasztották: Plehanovot, azt hiszem 69 (vagy talán 71?) szavazattal, Dant 67 szavazattal és engem 60 szavazattal.

A kongresszus napirendjének kérdésében a vita kétízben vett érdekes fordulatot, s éles fényt vetett a kongresszus összetételére és jellegére. Először, amikor akörül folyt a vita, hogy felvegyük-e első napirendi pontnak a nemzetiségi szociáldemokrata pártokkal való egyesülés kérdését. A nemzetiségi pártok természetesen ezt kívánták. Mi is emellett foglaltunk állást. A mensevikek azonban leszavazták ezt a javaslatot, mégpedig a következő indoklással: először hadd döntsön az OSzDMP saját maga felett, azután ráér egyesülni más pártokkal, először döntsük el „mi" magunk, *milyenek* vagyunk „mi", azután majd ráérünk egyesülni „velük". Erre az érvre (pszichológiailag teljesen érthető és mensevik frakciós szempontból helyes érvre) azt válaszoltuk: nem volna-e különös, ha a nemzetiségi pártoktól megtagadnánk azt a jogot, hogy velünk *együtt* döntsenek? Ha „ők" egyesülnek „velünk", akkor „mi" közösen, velük együtt döntjük majd el és velük együtt kell is hogy eldöntsük, *milyenek* vagyunk „mi". Meg kell még jegyeznem, hogy a lengyel szociáldemokráciát illetően az Egyesített Központi Bizottság már a kongresszus előtt megállapodott a teljes egyesülésben. Ennek ellenére leszavazták azt a javaslatot, hogy

a kérdést felvegyük első napirendi pontnak. Varsavszkij elvtárs, a lengyel küldöttség tagja egészen nyiltan felszólalt ez ellen, sőt általános derültség közepette odakiáltotta a mensevikeknek: önöknek az a szándékuk, hogy először „felfalják" vagy „lemészárolják" a bolsevikokat, s csak azután egyesüljenek velünk! Ez természetesen tréfa volt, és eszem ágában sincs belekötni az olyan „szörnyű szavakba", amilyen ez a szó, hogy „felfalni", de ez a tréfa szemléltető formában igen találóan ítélte meg a valóságos politikai helyzetet.

A másik érdekes vita akörül folyt, hogy felvegyük-e a kongresszus napirendjére forradalmunk mai helyzetének és a proletariátus osztályfeladatainak kérdését. Mi, bolsevikok, természetesen e javaslat mellett foglaltunk állást — a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számában közzétett nyilatkozatunknak megfelelően*. Elvi szempontból szó sem lehetett arról, hogy megkerüljük azt az alapvető kérdést, vajjon csakugyan fellendülés felé halad-e a forradalom, s melyek ezidőszerint, a mai helyzet objektív feltételei folytán, a forradalmi mozgalom fő formái, milyen feladatokat ró ez a proletariátusra. A mensevikek, amikor szembeszálltak azzal, hogy ezt a kérdést egyáltalában felvegyük a kongresszus napirendjére, cseppet sem irigylésreméltó helyzetbe kerültek. Érveik — olyasféléket hangoztattak, hogy ez elméleti kérdés, hogy nem szabad ilyen kérdéseket eldöntő határozatokkal megkötnünk a párt kezét stb. — elképesztően mesterkéltek és erőltetettek voltak. Nevetés tört ki, amikor alighanem Dan beszédére válaszolva, aki kétségbeesetten tiltakozott a kérdés napirendre tűzése ellen, az egyik szónok előhúzta a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számát és nyugodtan felolvasta a mensevik taktikai platform „végzetes szavait": „mi" — vagyis mi, mensevikek — „megállapítjuk és *javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki*". Hogy van ez voltaképpen, elvtársak? — kérdezte a szónok. Tegnap még „javasoljuk, hogy a kongresszus mondja ki", ma pedig már „javasoljuk, hogy a kongresszus" ne tárgyalja ezt a

* Lásd ebben a kötetben 145. old. — *Szerk.*

kérdést? A kérdés végül is bekerült a kongresszus napirendjébe, de a mensevikek, mint később látni fogjuk, továbbra is kitartottak álláspontjuk mellett.

III

AZ AGRÁRKÉRDÉS

Az agrárkérdés, vagyis helyesebben az agrárprogramm volt a kongresszus első napirendi pontja. Igen nagy vita volt. Egy sereg rendkívül érdekes elvi kérdés merült fel. Öt előadó volt: én az agrárbizottság tervezetét védelmeztem (amely „A munkáspárt agrárprogrammjának felülvizsgálata" című brosúrában jelent meg), és támadtam a Maszlov-féle municipalizálást. Dzson elvtárs ez utóbbit védelmezte. A harmadik előadó, Plehanov, Maszlovot védelmezte, és próbálta elhitetni a kongresszussal, hogy a Lenin-féle nacionalizálás — eszer és narodovolec követelés. A negyedik előadó, Smidt[105] az agrárbizottság tervezetét képviselte, az „*A* változat" szellemében megfogalmazott módosításokkal (ezt a változatot lásd a fentemlített brosúrában*). Az ötödik előadó, Boriszov, a földosztás mellett szállt síkra. Programmja felépítését tekintve eredeti volt, de lényegileg a mi programmunkhoz állt legközelebb, azzal a különbséggel, hogy a köztársaság megteremtéséhez mint előfeltételhez kötött nacionalizálás helyett a föld felosztását és a parasztok tulajdonába juttatását javasolta.

Magától értetődik, hogy ebben a beszámolóban nincsen módom egészen részletesen ismertetni ezt a rendkívül széleskörű vitát. Igyekszem röviden ismertetni a legfontosabbat, vagyis a „municipalizálás" lényegét és a köztársaság megteremtéséhez stb. mint előfeltételhez kötött nacionalizálás ellen felhozott érveket. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznem, hogy a viták középpontjában általában a plehanovi kérdésfelvetés volt, s ezt polémikus élességének köszönhette, amely mindig előnyös és kívánatos különböző eszmeáramlatok fő tendenciáinak világos elhatárolása szempontjából.

* Lásd ebben a kötetben 193. old. — *Szerk.*

Mi a „municipalizálás" lényege? Az, hogy a földesúri földeket (vagy pontosabban: minden magánkézben levő nagybirtokot) átadják a zemsztvók vagy általában a helyi önkormányzati szervek kezébe. A parasztok osztásföldjeinek és a kisbirtokosok földjeinek továbbra is ezeknek a tulajdonában kell maradniok. A nagybirtokokat „elidegenítik", és ezek a demokratikusan szervezett helyi önkormányzati szervek birtokába kerülnek. Egyszerű nyelven ezt így fejezhetjük ki: a paraszti földek legyenek a parasztok tulajdonában, a földesúri földeket pedig vegyék bérbe a parasztok a zemsztvóktól, de demokratikus zemsztvóktól.

Mint első előadó, a leghatározottabban szembeszálltam ezzel a tervezettel. Ez a tervezet nem forradalmi. A parasztok nem fognak ebbe beleegyezni. A municipalizálási tervezet káros, ha nincsen teljesen következetes demokratikus államrend, beleértve a köztársaságot, a hivatalnokoknak a nép által történő választását, az állandó hadsereg megszűnését stb. Ez volt a három fő érvem.

Nem tartom forradalminak ezt a tervezetet, először is azért, mert elkobzás (megváltás nélküli elidegenítés) helyett általában elidegenítésről beszél; másodszor pedig — és ez a leglényegesebb — azért, mert ez a tervezet nem mozgósít az agrárátalakulásnak *forradalmi módszerrel* való megvalósítására. A demokratizmusról szóló frázisok egymagukban semmit sem érnek olyankor, amikor az önkényuralom és a nép kibékítésére törekvő képmutató kiegyezők, a kadetok, demokratáknak nevezik magukat. Az agrárátalakulás különböző módszerei végeredményben nem parasztforradalomra vezetnek, hanem liberális-bürokrata *reformra*, kadet reformra, ha nem tűzzük ki azt a jelszót, hogy maguk a parasztok, vagyis éppen a helyi forradalmi parasztbizottságok *azonnal* foglalják el a földeket, mégpedig olymódon, hogy az össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívásáig maguk a parasztok *rendelkezzenek* is ezekkel az elfoglalt* földekkel. E jelszó

* Az én tervezetemben az áll, hogy „elkobzott" földekkel. Boriszov elvtárs helyesen jegyezte meg, hogy ez hibás fogalmazás. Így kell mondani: „elfoglalt" földekkel. Az elkobzás a földfoglalás jogi elismerése, törvényes megerősítése. Nekünk az elkobzás jel-

nélkül programmunk csak egy kadet vagy félkadet agrárreform programmja lesz, de semmiképpen sem a parasztforradalom programmja.

Továbbá. A municipalizálásba nem egyeznek bele a parasztok. A municipalizálás ezt jelenti: az osztásföldet ingyen elveheted, a földbirtokosok földjéért pedig fizess haszonbért a zemsztvónak. A forradalmi parasztok ebbe nem egyeznek bele. Vagy azt fogják mondani: osszunk fel magunk között minden földet, vagy pedig ezt: legyen minden föld az egész nép tulajdona. A municipalizálás jelszava sohasem válik a forradalmi parasztság jelszavává. Ha a forradalom győz, *semmiképpen sem* állhat meg a municipalizálásnál. Ha pedig nem győz a forradalom, akkor a „municipalizálással" csak újra becsapják a parasztokat, ugyanúgy, mint az 1861-es reformmal.

Harmadik fő érvem: a municipalizálás káros, ha általában „a demokratizmust" szabjuk meg előfeltételeként, nem pedig konkrétan a köztársaságot és azt, hogy a hivatalnokokat a nép válassza. A municipalizálás a föld átadása a helyi hatalmi szerveknek, az önkormányzati szerveknek. Ha a központi hatalom nem lesz *teljesen* demokratikus (köztársaság stb.), akkor a helyi hatóságok csak jelentéktelen kérdésekben őrizhetik meg „autonómiájukat", csak a mosdók önozásának kérdésében lehetnek önállóak, csak annyira lehetnek „demokratikusak", amennyire „demokratikusak" voltak példának okáért zemsztvóink III. Sándor alatt. Fontos kérdésekben azonban, s különösen egy olyan alapvető kérdésben, mint a földesúri földbirtok kérdése, a helyi hatóságok demokratizmusa csak játék lehet, amikor a központi hatalom nem demokratikus. Ha nincs köztársaság és a hivatalnokokat nem a nép választja, a municipalizálás azt jelenti, hogy adjuk át a földesúri földeket a választott helyi hatóságoknak, még ha a központi hatalom Trepov és Dubaszov kezében

szavát kell kitűznünk. E jelszó megvalósítása céljából fel kell szólítanunk a parasztságot a *földfoglalásra*. A parasztoknak ezt a földfoglalását elismeri, törvényesíti majd az össznépi alkotmányozó gyűlés, amely mint a nép egyeduralmának legfelsőbb szerve a földfoglalást az alkotmányozó gyűlés által hozott törvénnyel *elkobzdssd* változtatja.

marad is. Az ilyen reform csak játék, mégpedig ártalmas játék, mert Trepovék és Dubaszovék meghagyják ugyan a választott helyi hatóságoknak a vízvezetékek építésének, a villamosközlekedés megszervezésének stb. jogát, de *sohasem hagyhatják meg* nekik a földbirtokosoktól elvett földeket. Trepovék és Dubaszovék ez esetben *átutalják* ezeket a földeket a zemsztvók „hatásköréből" a belügyminisztérium „hatáskörébe", a parasztok meg arra ébrednek, hogy alaposan becsapták őket. Legyen a jelszavunk Trepovék és Dubaszovék megdöntése, valamennyi hivatalnok választása a nép által, s ne rajzolgassunk ehelyett és ez előtt holmi játékmodelleket a liberális helyi reformokhoz.

Milyen érveket sorakoztatott fel Plehanov a municipalizálás mellett? Mindkét beszédében főleg a *restaurációi elleni biztosíték* kérdését firtatta. Ennek az eredeti érvnek a lényege a következő volt. A föld nacionalizálása volt a Nagy Péter előtti korszakban a moszkvai Oroszország gazdasági alapja. Mostani forradalmunknak, éppúgy mint bármely más forradalomnak, nincsen semmiféle biztosítéka a restauráció ellen. Hogy tehát elkerüljük a restaurációt (vagyis a régi, forradalom előtti rend visszaállítását), éppen a nacionalizálástól kell különösképpen óvakodnunk.

Plehanovnak ezt az érvét a mensevikek rendkívül meggyőzőnek találták, és lelkesen tapsoltak Plehanovnak, különösen azokért az „erős szavakért", amelyekkel a nacionalizálást illette (eszer követelés stb.). Márpedig, aki csak egy kicsit is gondolkozik, könnyen meggyőződik arról, hogy ez az érv tisztára szofisztika.

Csakugyan, vessünk először egy pillantást erre a „nacionalizálásra a Nagy Péter előtti, moszkvai Oroszországban". Már nem is beszélünk arról, hogy Plehanov történelemfelfogása nem egyéb, mint a moszkvai Oroszországról alkotott liberális-narodnyik nézetek eltúlzása. Teljesen komolytalan dolog arról beszélni, hogy a Nagy Péter előtti Oroszországban nacionalizálták a földet — ebben a tekintetben hivatkozhatunk akár Kljucsevszkijre, Jefimenkóra és másokra. De hagyjuk ezeket a történelmi kutatásokat. Tegyük fel egy pillanatra, hogy a Nagy Péter előtti, moszkvai Oroszországban, a XVII.

században, valóban nacionalizálták a földet. Mi következik ebből? Plehanov logikája szerint az, hogy a nacionalizálással megkönnyítjük a moszkvai Oroszország restaurációját. Ez azonban nem logika, hanem éppen szofisztika, vagy szavakkal való játszadozás, a jelenségek gazdasági alapjának vagy a fogalmak gazdasági tartalmának elemzése nélkül. Amennyiben a moszkvai Oroszországban (vagy: ha a moszkvai Oroszországban) nacionalizálták a földet, annyiban egy *ázsiai termelési mód* volt a moszkvai Oroszország gazdasági alapja. A XIX. század második felétől azonban Oroszországban egyre erősödött, a XX. században pedig már feltétlenül túlsúlyra jutott a *tőkés termelési mód*. Mi marad ezekután Plehanov érvéből? Az ázsiai termelési módon alapuló nacionalizálást Plehanov összekeverte a tőkés termelési módon alapuló nacionalizálással. A szavak azonossága miatt elkerülte figyelmét a gazdasági, vagyis termelési viszonyok között fennálló gyökeres különbség. Plehanov, aki érvelését a moszkvai Oroszország restaurációjára (vagyis az ázsiai termelési módok állítólagos restaurációjára) építette fel, valójában politikai restaurációról beszélt, olyanról, mint a Bourbonok restaurációja (amelyre hivatkozott is), vagyis az antirepublikánus kormányzási formának a kapitalista termelési viszonyok talaján végbemenő restaurációjáról.

Figyelmeztették-e a kongresszuson Plehanovot, hogy összezavarta a dolgokat? Figyelmeztették. Az egyik elvtárs, aki a kongresszuson Gyemjan[106] néven szerepelt, beszédében kijelentette, hogy semmi okos nem sült ki abból a „restaurációból", amellyel Plehanov ijesztgetni akart bennünket. Érvelésének premisszáiból a moszkvai Oroszország restaurációja, vagyis az ázsiai termelési mód restaurációja következik, tehát valami olyasmi, ami a kapitalizmus korában merő képtelenség. Következtetéseiből és példáiból pedig a császárság napoleoni restaurációja következik, vagy a Bourbonok restaurációja a nagy francia polgári forradalom után. Ennek a két restaurációnak azonban semmi köze sem volt a kapitalizmus előtti termelési módokhoz. Ez az első. Másodszor pedig, *ezek* a restaurációk éppen hogy nem a föld nacionalizálása után, hanem a földesúri földek kiárusítása után következtek be,

vagyis egy olyan jellegzetesen burzsoá, tisztára burzsoá intézkedés után, amely feltétlenül megszilárdítja a burzsoá, vagyis kapitalista termelési viszonyokat. A Plehanov által említett restaurációk közül tehát *egyetlenegynek sincs* semmi köze a nacionalizálás kérdéséhez: sem az ázsiai termelési mód restaurációjának (a moszkvai Oroszország restaurációjának), sem pedig a XIX. századi franciaországi restaurációnak.

És mit válaszolt Plehanov elvtárs Gyemjan elvtársnak ezekre a megcáfolhatatlan érveire? Rendkívül ügyesen válaszolt. Lenin eszer — kiáltott fel —, Gyemjan elvtárs pedig holmi szósszal à la Gyemjan akar engem traktálni.

A mensevikek odavoltak a gyönyörtől. Csak úgy dőltek nevettükben Plehanov sziporkázó szellemességén. Tapsvihar rengette meg az üléstermet. Hogy sikerült-e Plehanovnak valami épkézláb dolgot kihozni abból, amit a restaurációról mondott, ez a kérdés egyszersmindenkorra lekerült a mensevik kongresszus napirendjéről.

Eszem ágában sincs persze tagadni, hogy Plehanov válasza szinte gyöngyszeme volt nemcsak a sziporkázó szellemességnek, hanem, ha úgy tetszik, a marxista éleselméjűségnek is. Mégis bátorkodom azt gondolni, hogy Plehanov elvtárs menthetetlenül belezavarodott a moszkvai Oroszország restaurációjába és a XIX. századi franciaországi restaurációba. Bátorkodom azt gondolni, hogy a „szósz à la Gyemjan" „történelmi szállóigévé" válik, mégpedig nem Gyemjan elvtársra vonatkoztatva (mint ahogy a Plehanov sziporkázó szellemességétől elragadtatott mensevikek vélik), *hanem Plehanov elvtársra vonatkoztatva.* Annyi legalább is tény, hogy az egyesítő kongresszuson egyes küldöttek „ragout à la Moszkvá"-nak és „vegyesfelvágott-viccek"-nek aposztrofálták Plehanov elvtárs beszédeit, mert a mai orosz forradalomról és a hatalom megragadásáról szólva azzal szórakoztatta mensevikjeit, hogy elmondott egy anekdótát valamelyik franciaországi vidéki városka egyik kommünárjáról, aki nekiállt vegyesfelvágottat enni, miután kudarcot vallott a „hatalom megragadásával".

Mint már fentebb említettem, én voltam a kongresszuson az agrárkérdés első előadója. A zárszó jogát nem

utolsóként kaptam meg, hanem megint csak elsőként az öt előadó közül. Ezért Gyemjan elvtárs *után* és Plehanov elvtárs *előtt* beszéltem. Tehát nem láthattam előre, milyen zseniálisan fogja Plehanov kivédeni Gyemjan érveit. Csak röviden megismételtem ezeket az érveket, és nem arra helyeztem a fő súlyt, hogy kimutassam, mennyire tartalmatlan a restaurációról szóló okfejtés mint a municipalizálás mellett felhozott érv, hanem arra, hogy érdemben megvizsgáljam a restauráció kérdését. Miféle restauráció elleni biztosítékokról van szó? — kérdeztem Plehanov elvtárstól. Talán abszolút biztosítékról, olyan értelemben, hogy meg kell szüntetni azt a gazdasági alapot, amely a restaurációra vezet? Avagy viszonylagos és ideiglenes biztosítékról, azaz olyan politikai feltételek megteremtéséről, amelyek nem küszöbölik ki a restaurációnak magát a lehetőségét, hanem csak kevésbbé valószínűvé teszik, megnehezítik a restaurációt? Ha az elsőről van szó, azt felelem: egy oroszországi restauráció ellen teljes biztosíték (a győzelmes oroszországi forradalom után) *kizárólag* egy szocialista forradalom lehet Nyugaton. Más biztosíték nincs és nem is lehetséges. Ebből a szempontból tehát a kérdés lényege az, hogy miképpen és mivel könnyítheti vagy gyorsíthatja meg Oroszország polgári-demokratikus forradalma a Nyugat szocialista forradalmát. Erre a kérdésre csak egyféle válasz képzelhető el: ha a szánalmas október 17-e az európai munkásmozgalom óriási fellendülésére vezetett, akkor Oroszország polgári forradalmának *teljes* győzelme csaknem bizonyosan (vagy legalább is minden valószínűség szerint) számos olyan politikai megrázkódtatást idéz majd elő Európában, amelyek rendkívül erős lökést adnak a szocialista forradalomnak.

Most vizsgáljuk meg a restauráció elleni „második", vagyis viszonylagos biztosítékot. Mi a gazdasági alapja a tőkés termelési mód bázisán végbemenő restaurációnak, vagyis nem „a moszkvai Oroszország restaurációjának" — ami vicclapba illő példa —, hanem egy olyan restaurációnak, amilyen a XIX. század elején a franciaországi restauráció volt? A kisárutermelő helyzete minden kapitalista társadalomban. A kisárutermelő ingadozik a munka és a tőke között. A munkásosztállyal együtt harcol a

hűbériség és a rendőri önkényuralom ellen. Ugyanakkor azonban szeretné megszilárdítani tulajdonosi helyzetét a polgári társadalomban, és ezért, ha *ennek* a társadalomnak fejlődési feltételei féligmeddig kedvezően alakulnak (például felvirágzik az ipar, az agrárátalakulás következtében kiszélesedik a belső piac stb.), a kisárutermelő *elkerülhetetlenül* szembefordul a szocializmusért harcoló proletariátussal. Következésképpen, mondottam, a kapitalista társadalom kisárutermelése, kisparaszti tulajdona alapján történő restauráció Oroszországban nemcsak lehetséges, hanem valósággal *elkerülhetetlen*, mert Oroszország túlnyomóan kispolgári ország. Az oroszországi forradalom helyzetét, mondottam továbbá, a restauráció szempontjából a következő tétellel fejezhetjük ki: az oroszországi forradalomnak van elég ereje ahhoz, hogy győzzön. De nincs elég ereje ahhoz, hogy megtartsa a győzelem gyümölcseit. Győzhet, mert a proletariátus a forradalmi parasztsággal együtt legyőzhetetlen erő lehet. Megtartani azonban nem tudja a győzelmet, mert az országban a kisüzem hatalmas fejlődésével a kisárutermelők (köztük a parasztok is) elkerülhetetlenül szembefordulnak a proletariátussal, amikor az a szabadság*tól* tovább megy a szocializmus*hoz*. Az orosz forradalomnak, ahhoz, hogy megtarthassa a győzelmet, hogy megakadályozhassa a restaurációt, nemorosz *tartalékra*, külső segítségre van szüksége. Van-e ilyen tartalék a világon? Van: a Nyugat szocialista proletariátusa.

Aki restaurációról beszél, de erről megfeledkezik, az rendkívül szűklátókörűen fogja fel az orosz forradalmat. Az elfelejti, hogy a XVIII. század végén, a polgári-demokratikus forradalom korszakában Franciaországot sokkal elmaradottabb, félfeudális országok vették körül, amelyek a restauráció tartalékául szolgáltak, ezzel szemben Oroszországot a XX. század elején, az ő polgári-demokratikus forradalma időszakában sokkal haladottabb országok veszik körül, s ezekben megvan az a társadalmi erő, amely a forradalom tartalékává válhat.

Összegezve a mondottakat: Plehanov, amikor felvetette a restauráció elleni biztosíték kérdését, számos igen érdekes témát érintett, de lényegében semmit sem

tisztázott, csupán megkerülte a municipalizálás kérdését (s elterelte róla mensevik hallgatóinak figyelmét). Csakugyan, ha a kapitalista restaurációnak (a rövidség kedvéért nevezzük így azt a restaurációt, amely nem az ázsiai, hanem a tőkés termelési módon alapszik) a támasza a kisárutermelők osztálya mint osztály, akkor mire való a municipalizálás? A municipalizálás a *földbirtoklás* egyik formája, de vajjon nem világos, hogy a földbirtoklás formája nem változtatja meg egy *osztály* alapvető és lényeges vonásait? A kispolgár szükségképpen és elkerülhetetlenül a proletariátussal szemben a restauráció támasza, nacionalizálás, municipalizálás és földosztás esetén egyaránt. Ha ebből a szempontból egyáltalán vonhatunk éles határt a földbirtoklás egyes formái közt, az legfeljebb a földosztás javára történhetik, amely szorosabb kötelékkel — szorosabb és ezért nehezebben felbontható kötelékkel — fűzi a tulajdonost a földhöz*. De hogy a municipalizálás védelmében a restaurációt hozzák fel érvül, — az már valósággal nevetséges.

A kongresszusi viták során Dzson és Plehanov elvtársak, akik utánam mondották el zárszavukat, még egyszer próbáltak észrevétlenül átugrani erről a restaurációval kapcsolatos szerencsétlen érvről egy másik érvre, amely látszólag hasonló az előbbihez, de tartalmát tekintve teljesen különbözik tőle. A municipalizálást most egyszerre nem abból a szempontból védték, hogy az a köztársaság megteremtése után biztosíték a monarchia restaurációja ellen, vagyis nem mint a köztársaság biztosítására szolgáló rendszabályt, nem mint állandó intézményt, hanem mint bázist a monarchia ellen a köztársaságért vívott *harc folyamán*, tehát mint további eredmények elérését megkönnyítő rendszabályt, mint ideiglenes és átmeneti intézményt. Plehanov e tekintetben annyira ment, hogy a földet municipalizáló nagy helyi önkormányzati szerveket

---

* Azt mondjuk, hogy „legfeljebb", mert még nyilt kérdés, vajjon nem lesz-e éppen az a rendkívüli szoros kötelék, amely a tulajdonost „parcellájához" fűzi, a bonapartizmus legjobb támasza. Most nincs módunk arra, hogy belemenjünk e konkrét kérdés részleteibe.

a monarchia elleni harc támaszául szolgáló helyi „köztársaságoknak" nevezte.

Ezzel az érvvel kapcsolatban meg kell jegyeznünk a következőket.

Először is, Maszlov eredeti programmja és a kongresszuson elfogadott Dzson—Plehanov—Kosztrov[107]-féle programm *egyetlen szóval* sem utal arra, hogy a municipalizálást a forradalom *folyamán* szükségessé vált ideiglenes, átmeneti intézkedésnek kell tekinteni, vagyis a *további eredményekért vívott harc fegyverének.* Ez az értelmezés tehát „önkényes kitalálás", amelyet a programm szövege nem támaszt alá, hanem megcáfol. Amikor például én programmomban azt hangoztatom, hogy a forradalmi parasztbizottságok a forradalom eszközei, a további eredményekért vívott harc támaszpontjai, nyiltan ki is mondom magában a programmban: a párt azt tanácsolja a parasztbizottságoknak, hogy foglalják el a földeket és rendelkezzenek velük *míg össze nem ül az alkotmányozó gyűlés.* A Maszlov—Dzson—Plehanov—Kosztrov-féle programm nemcsak hogy ezt nem mondja ki*, hanem ellenkezőleg, kétségtelenül a földhasználat egy állandó rendszerének a tervét nyujtja.

Másodszor, a legfőbb és alapvető érv a szóbanforgó okfejtés ellen az, hogy Plehanov programmja a restauráció vagy a reakció elleni biztosíték örve alatt a *reakcióval való lepaktálásra* lyukad ki. Gondoljuk csak meg: vajjon a programmot és különösen az agrárprogrammot (a parasztt-

* Éppen azért, mert Plehanov programmjában ezt nem mondja ki, kétségtelenül jogunk volt ahhoz, hogy a kongresszuson a municipalizálás új értelmezését összehasonlítsuk a mensevikek „forradalmi önkormányzatával". Márpedig nem más, mint éppen Plehanov volt az, aki — miután a bolsevikok kimerítően megmagyarázták a kérdést — kénytelen volt elismerni, hogy a „forradalmi önkormányzat" jelszava senki számára nem tisztázott semmit és sokakat tévútra vezetett (lásd „Dnyevnyik" 5. sz.). A bolsevikok már a „Vperjod"-ban és a „Proletarij"-ban megmondották, hogy a „forradalmi önkormányzat" jelszava elégtelen, hiányos, nem fejezi ki a forradalom teljes győzelmének feltételeit. Ehhez a győzelemhez nem forradalmi önkormányzatra, hanem forradalmi hatalomra van szükség, mégpedig nem csupán helyi forradalmi hatóságokra, hanem központi forradalmi hatalomra is. (Lásd *Lenin* Művei. 9. köt. 1954. 175—183, 210—222. és 361—382. old. — *Szerk.)*

programmot) nem a nagy tömegeknek írjuk-e, amelyeket vezetni akarunk? S mi sül ki ebből? A párt egyes tagjai, vagy akár vezetői, azt fogják mondani, hogy a földet municipalizáló zemsztvók köztársaságok lesznek a központi monarchiával szemben. S a programmban nyiltan és félreérthetetlenül egybekötik az agrárátalakulást a helyi közigazgatás demokratizmusával, de *egyetlen szóval sem* kötik egybe a központi kormányzat és az államrend *teljes* demokratizmusával! Kérdem én: mihez tartja majd magát a napi agitációs és propagandamunkában a pártmunkások tömege: Plehanovnak a központi monarchia ellen harcoló helyi „köztársaságokról" mondott szavaihoz, avagy új pártprogrammunk szövegéhez, amely azt a követelést, hogy a földet adják át a parasztságnak, félreérthetetlenül csak a helyi közigazgatás demokratizmusával köti egybe, s egyáltalában nem köti egybe a központi hatalom és az államrend demokratizmusával? Plehanov önmagukban véve is zavaros szavai elkerülhetetlenül ugyanolyan *„tévútra vezető"* jelszó szerepét töltik be, mint a *„hírhedt"* (Plehanov véleménye szerint „hírhedt") „forradalmi önkormányzat". *A valóságban* pártprogrammunk *a reakcióval való lepaktálás* programmja marad. Ez nem szociáldemokrata, hanem kadet programm, ha abból a szempontból vizsgáljuk, hogy mi a *reális politikai* értelme a mai Oroszország viszonyai között, nem pedig azoknak az indítékoknak a szempontjából, amelyekre szónokaink egyes beszédeikben hivatkoznak. Indítékaik a legnemesebbek, törekvéseik a legtisztább szociáldemokrata törekvések, de a programm végül is kadet programm lett, amelyet a „lepaktálás" szelleme, nem pedig a „parasztforradalom" szelleme hat át (Plehanov többek között azt mondta, hogy azelőtt megvolt nálunk a parasztforradalomtól való félelem, de most véget kell vetnünk ennek a félelemnek).

A fentiekben „a restauráció elleni biztosíték" érvének *tudományos* értelmét taglaltam. Most eljutottam odáig, hogy megvizsgáljam, mi ennek az érvnek a *politikai* értelme a Dubaszov-féle alkotmányosság és a kadet Állami Duma időszakában. Ennek az érvnek tudományos értelme úgyszólván nulla, vagy még ennél is kevesebb. Politikai szempontból pedig ez fegyver a kadetok fegyvertárából,

és csak a kadetok malmára hajtja a vizet. Nézzünk csak körül: melyik az a *politikai irányzat*, amely úgyszólván monopolizálta a restauráció veszélyére való hivatkozást? A kadet irányzat. Milyen választ adtak a kadetok milliószor is a pártunkhoz tartozó elvtársaknak, amikor ezek rámutattak a kadetok „demokratizmusa" és monarchista stb. programmja közötti ellentmondásra? Azt, hogy ha hozzányúlunk a monarchiához, a restauráció veszélye fenyeget. Ne bántsátok a monarchiát — kiáltotta oda a kadetok ezerszólamú kórusa a szociáldemokratáknak —, ne bántsátok a monarchiát, mert nincs biztosítékotok a restauráció ellen. Minek tegyük ki magunkat a restauráció veszélyének, a reakció veszélyének, inkább kössünk egyességet a reakcióval, — ebben merül ki lényegében a kadetok politikai bölcsesége, ebben merül ki programmjuk, ebben merül ki taktikájuk, amely elkerülhetetlenül következik a kispolgár osztályhelyzetéből, abból a tényből, hogy a burzsoázia számára veszedelmes a következetesen végigvitt demokratikus forradalom.

Csak két példát hozok fel az elmondottak igazolására. A „Narodnaja Szvoboda", Miljukov és Gesszen lapja, 1905 decemberében azt írta, hogy Moszkva bebizonyította a fegyveres felkelés lehetőségét, de a felkelés mégis végzetes hiba, mégpedig nem azért, mert kilátástalan, hanem azért, mert a reakció amúgy is elsöpri a felkelés vívmányait (idézve „Az Állami Duma és a szociáldemokrácia" című brosúrámban*). Nézzük a másik példát. Még 1905-ben, a „Proletarij"-ban részleteket idéztem Vinogradovnak a „Russzkije Vedomosztyi"-ban megjelent cikkéből**. Vinogradov kifejezte azt a kívánságát, hogy az orosz forradalom ne olyan irányban fejlődjön, mint az 1789—1793-as évek forradalma, hanem olyan irányban, mint az 1848—1849-es évek forradalma, vagyis hogy ne legyenek nálunk *győzelmes* felkelések, hogy forradalmunkat ne vigyük végig, hogy forradalmunknak előbb végetvessen a liberális burzsoázia árulása, a monarchiával kötött egyessége. Vinogradov a porosz zsandárral történő restaurációval

* Lásd ebben a kötetben 101—102. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei, 9. köt. 1954. 239—244. old. — *Szerk.*

ijesztgetett bennünket, de természetesen egyetlen szóval sem említette a forradalomnak egy olyan „biztosítékát", mint a német proletariátus.

A restauráció elleni biztosítékok hiányára való hivatkozás tisztára kadet eszme, *a burzsoázia politikai fegyvere a proletariátus ellen.* A burzsoázia saját érdekében kénytelen harcolni az ellen, hogy a proletariátus a forradalmi parasztsággal együtt végigvigye a polgári-demokratikus forradalmat. Ebben a harcban a burzsoázia filozófusai és politikusai elkerülhetetlenül történelmi érvekbe, a multból vett példákba kapaszkodnak. A multban mindig úgy volt, hogy a munkásokat becsapták, hogy még a forradalom győzelme után is bekövetkezett a restauráció, — tehát nálunk sem lehet másképp, mondja a burzsoázia, amely természetesen igyekszik megingatni az orosz proletariátusnak saját erejébe és az európai szocializmus erejébe vetett hitét. A politikai ellentétek és a politikai harc kiélezése reakcióra vezet — oktatja ki a munkásokat a burzsoá —, tehát *tompítani* kell ezeket az ellentéteket: nincs kockáztatnátok meg, hogy a győzelem után hatalomra jusson a reakció, jobb, ha nem harcoltok a győzelemért, hanem egyességre léptek a reakcióval.

Talán véletlen, hogy Plehanov olyan eszmei fegyverhez nyúlt, amelyet a burzsoázia használ a proletariátus ellen? Nem véletlen, ez elkerülhetetlen volt, miután Plehanov helytelenül ítélte meg a decemberi felkelést („nem kellett volna fegyvert fogni") és miután a „Dnyevnyik"-ben, nem nevezve nevén a dolgokat, azt kezdte hirdetni, hogy a munkáspártnak támogatnia kell a kadetokat. A kongresszuson ezt a kérdést egy másik napirendi pont vitája során érintették, amikor arra terelődött a szó, hogy miért dícséri Plehanovot a burzsoázia. A megfelelő helyen beszámolok majd erről a vitáról, ezúttal csak annyit jegyzek meg, hogy a fent elmondott érveimet a kongresszuson nem fejtettem ki, hanem csak nagy vonásokban vázoltam. „Biztosítékunk a restauráció ellen" — mondottam — a forradalom végigvitele, nem pedig a reakcióval való egyesség. S csak ezt mondja agrárprogrammom is, amely teljes egészében a parasztfelkelésnek és a polgári-demokratikus forradalom teljes betetőzésének programmja.

Például, a „forradalmi parasztbizottságok" intézménye az egyetlen út, amelyen a parasztfelkelés haladhat (emellett egyáltalában nem állítom szembe a parasztbizottságokat a forradalmi hatalommal, mint ahogy a mensevikek szembeállították vele a forradalmi önkormányzatot, hanem a forradalmi hatalom egyik szervének tekintem ezeket a bizottságokat, egyik olyan szervének, amelyet más, központi szerveknek, az ideiglenes forradalmi kormánynak és az össznépi alkotmányozó gyűlésnek kell kiegészítenie). *Csakis* az agrárprogramm ilyen megfogalmazása zárja ki az agrárkérdés burzsoá-hivatalnoki megoldását, a Petrunkevicsek, Rogyicsevek, Kaufmanok és Kutlerek által ajánlott megoldást.

Plehanovnak feltétlenül észre kellett vennie programmomnak ezt a fő vonását. Észre is vette, sőt el is ismerte a kongresszuson. De elismerését (ez már az ő természete) megint csak a szósz à la Gyemjan vagy moslék à la Plehanov formájában fejezte ki. Hát igen, Lenin programmjában benne van a hatalom megragadásának eszméje. Lenin maga is elismeri ezt. De éppen ez a baj. Ez narodovolec követelés. Lenin restaurálja a narodovolec szellemet. Harcoljatok elvtársak a narodovolec szellem feltámasztása ellen. Lenin még holmi „népi alkotótevékenységről" is beszél. Hát nem narodovolec szellem ez? stb. stb.

Mi, bolsevikok — mind jó magam, mind pedig Voinov[108] — tiszta szívből köszönetet mondtunk Plehanovnak ezért az érveléséért. Az ilyen érvek számunkra csak hasznosak és kívánatosak. Gondolkozzanak csak egy kicsit, elvtársak, ezen az érvelésen: „minthogy Lenin programmjában benne van a hatalom megragadásának eszméje, Lenin — narodovolec". Miféle programmról van szó? Az agrárprogrammról. Ki ragadná magához e programm szerint a hatalmat? A forradalmi parasztság. Vajjon Lenin összetéveszti a proletariátust ezzel a parasztsággal? Nemcsak hogy nem téveszti össze, hanem pontosan el is határolja programmjának harmadik részében, amelyet a mensevik kongresszus teljes egészében átvett taktikai határozatában!

Ugye milyen nagyszerű? Plehanov maga mondotta, hogy nekünk, marxistáknak, nem illik *félni a paraszt-*

forradalomtól. S ugyanakkor narodovolec szellemet szimatol abban a jelszóban, hogy a *forradalmi parasztságnak magához kell ragadnia a hatalmat!!* De hogyan képzelhető el győzelmes parasztforradalom anélkül, hogy a forradalmi parasztság magához ragadná a hatalmat?? Plehanov tehát merő képtelenségeket mondott. Miután egyszer rálépett a lejtőre, feltartóztathatatlanul egyre lejjebb csúszik. Kezdetben tagadta azt, hogy a proletariátus magához ragadhatja a hatalmat a jelenlegi forradalomban. Most kezdi tagadni azt, hogy a forradalmi parasztság magához ragadhatja a hatalmat a jelenlegi forradalomban. De ha *sem* a proletariátus, *sem* pedig a forradalmi parasztság nem ragadhatja magához a hatalmat, ebből az következik, hogy a hatalomnak *a cár és Dubaszov kezében kell maradnia.* Avagy talán a kadetok vegyék kezükbe a hatalmat? De hiszen a kadetok maguk sem akarják megragadni a hatalmat: meg akarják hagyni a monarchiát, az állandó hadsereget, a felsőházat és a többi gyönyörűséget.

Nem volt hát igazam a kongresszuson, amikor azt mondottam, hogy Plehanovnak *a hatalom megragadásától való félelme egyértelmű a parasztforradalomtól való félelemmel?* Nem volt-e igaza Voinovnak, amikor azt mondotta, hogy Plehanovot ifjúkorában annyira megrémítették a narodovolecek, hogy még akkor is megjelennek képzeletében, amikor ő maga elismeri a parasztforradalom elkerülhetetlenségét, s amikor a szociáldemokraták között senkinek sincsenek illúziói a parasztszocializmust illetően? Nem volt-e igaza Voinovnak, amikor a kongresszuson a fegyveres felkelés kérdésében előterjesztett mensevik határozati javaslattal kapcsolatban (e határozati javaslat első pontja mindenekelőtt elismeri, hogy „ki kell harcolnunk a hatalmat az önkényuralmi kormánytól") gúnyosan megjegyezte, hogy úgylátszik „a hatalom megragadása" narodovolec szellemre vall, de „a hatalom kiharcolása" — igazi és mélyértelmű marxizmus? Végül is az sült ki, hogy a mensevikek a szociáldemokrácia soraiban érvényesülő narodovolec szellem elleni harc nevében olyan programmal ajándékozták meg pártunkat, amely célul tűzi ki *„a hatalom kiharcolását" ... a kadetok által.*

Engem persze egy cseppet sem leptek meg a narodo-

volec szellemmel vádoló kiáltozások. Nagyon is jól emlékszem még arra, hogy a szociáldemokrácia opportunistái mindig (már az 1898—1900-as években is) ezzel a mumussal próbálták ijesztgetni a forradalmi szociáldemokratákat. S Akimov elvtárs, aki egyesítő kongresszusunkon oly ragyogó védőbeszédet mondott Akszelrod és a kadetok mellett, éppen jókor emlékeztetett erre. Remélem, még visszatérhetek erre a kérdésre írásaimban.

Egy-két szót a „népi alkotótevékenységről". Milyen értelemben beszéltem erről a kongresszuson? Ugyanolyan értelemben, amilyenben „A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai" című brosúrámban beszélek róla (ezt a brosúrát szétosztottuk a kongresszusi küldöttek között)*. Szembeállítom az 1905 október—decemberi időszakot a jelenlegi, kadet időszakkal, és azt mondom, hogy forradalmi időszakban a nép (a forradalmi parasztok plusz a proletárok) alkotótevékenysége dúsabb és termékenyebb, mint a kadet időszakban. Plehanov narodovolec szellemet lát ebben. Ezt viszont én, tudományos szempontból, úgy ítélem meg, mint kibúvót az 1905 október—decemberi időszak értékelésének rendkívül fontos kérdése alól (Plehanov „Dnyevnyik"-jeiben moralizálásra szorítkozott és még csak nem is gondolt arra, hogy elemezze ennek az időszaknak *mozgalmi formáit!*). Politikai szempontból pedig ez csupán újabb bizonyítéka annak, hogy Plehanov a taktika terén milyen közel áll Blank úrhoz és általában a kadetokhoz.

Le is zárom már az agrárkérdést, csak még egy legutolsó komoly érvre térek ki. Lenin álmodozó — mondotta Plehanov —, arról ábrándozik, hogy a nép választja majd a hivatalnokokat stb. A fejlemények ilyen kedvező fordulata esetére nem nehéz programmot írni. Nem, tessék programmot írni arra az esetre, ha kedvezőtlen fordulatot vesznek a fejlemények. Tessék úgy megírni a programmot, hogy az „mind a négy lábára jól meg legyen patkolva".

Ebben az érvben kétségtelenül van egy olyan szempont, amelyet minden marxistának a legkomolyabban figyelembe kell vennie. Egy olyan programm, amely *csak*

* Lásd ebben a kötetben 245–275. old. — *Szerk.*

a fejlemények legkedvezőbb fordulatával számol, csakugyan hasznavehetetlen volna. De éppen ebből a szempontból — feleltem a kongresszuson Plehanovnak — az én programmom nyilvánvalóan felette áll a Maszlov-féle programmnak. Erről nyomban meggyőződhetünk, gondoljunk csak a *földbérletre*. Mi a kapitalista (és félkapitalista) termelési mód sajátossága a mezőgazdaságban? Kivétel nélkül mindenütt a földbérlet fejlődése. Vonatkozik-e ez Oroszországra? A legnagyobb mértékben vonatkozik. S nem volt igaza Dzson elvtársnak, amikor azt hozta fel ellenem, hogy programmomban a következő értelmetlenség van: a földbérlet megmarad a földesúri földek elkobzása után. Ebben a pontban Dzson elvtárs nagyon téved: először is, programmom *egész* első része a parasztforradalom első lépéseiről beszél (a földfoglalás, *míg* össze nem ül az össznépi alkotmányozó gyűlés); a földbérlettel tehát nem az a helyzet, hogy „megmarad" nálam az elkobzás „után", hanem tényként tudomásul veszem, mert tény. Másodszor, az elkobzás azt jelenti, hogy a földtulajdon más kezekbe megy át, márpedig az, hogy a tulajdonjog más kezekbe megy át, önmagában véve még a legkisebb mértékben sem érinti a bérletet; harmadszor, mint köztudomású, bérlettel találkozunk a paraszti földeken is, az osztásföldeken is.

Vizsgáljuk meg, mi a helyzet nálunk, „meg van-e jól patkolva mind a négy lábára" programmunk, figyelembe veszi-e nemcsak a legjobb, hanem a legrosszabb feltételeket is. Maszlov nagyvonalúan teljesen kihagyja a földbérletet. Közvetlenül és nyomban olyan fordulatot tételez fel, amely megszünteti a földbérletet. Ez a feltevés, mint kimutattam, teljes képtelenség, mert nem veszi figyelembe a „kedvezőtlen valóságot" és azt, hogy számolnunk kell vele. Ezzel szemben az én programmom első része *teljes egészében* azon a „kedvezőtlen valóságon" épül fel, amely ellen a forradalmi parasztság felkel. Ezért programmomban a földbérlet nem tűnik el az árnyak birodalmába (a földbérlet megszüntetése a kapitalista társadalomban a plehanovi „józan ész" szempontjából legalább olyan „fantasztikus", ha ugyan nem még „fantasztikusabb" átalakulás, mint az állandó hadsereg megszüntetése stb.).

Kiderül tehát, hogy a „*kedvezőtlen* valóságot" én sokkal komolyabban figyelembe veszem, mint Maszlov, s a *kedvező* valóságot nem a kadet kiegyezés szempontjából (helyi köztársaságok a központi monarchiával szemben) hirdetem a parasztoknak, hanem a forradalom teljes győzelmének és egy valóban demokratikus köztársaság kivívásának szempontjából.

A politikai propagandának ezt az elemét, amelyet speciálisan az agrárprogrammba vettem fel, a kongresszuson külön kiemeltem és valószínűleg még többször alkalmam lesz arra, hogy írásaimban foglalkozzam ezzel a kérdéssel. A kongresszuson azt vetették ellenünk, bolsevikok ellen, hogy van egy politikai programmunk, abban beszéljünk a köztársaságról. Ez az ellenvetés azt mutatja, hogy egyáltalában nem gondolkoztak ezen a kérdésen. Csakugyan van egy általános elvi programmunk (a pártprogramm első része), és vannak speciális programmjaink: a politikai programm, a munkásprogramm és a parasztprogramm. A programmnak a munkásokkal foglalkozó részében (nyolcórás munkanap stb.) *senki* sem akarja külön és speciálisan kikötni egyik-másik átalakulás politikai feltételeit. Miért? Azért, mert a nyolcórás munkanap és az ehhez hasonló reformok, *bármilyenek* is a politikai feltételek, *elkerülhetetlenül* az előrehaladás eszközei lesznek. De vajjon a parasztprogrammban szükség van-e arra, hogy *külön és speciálisan kikössük* a politikai feltételeket? Szükség van rá, mert Trepovék és Dubaszovék uralma alatt a föld legjobb újrafelosztása is a visszavonulás eszközévé *válhat*. Nézzük meg akár Maszlov programmját is: e programmban arról van szó, hogy a földet a *demokratikus* államnak és a *demokratikus* helyi önkormányzati szerveknek kell átadni, tehát ez a programm, annak ellenére, hogy a pártnak van politikai programmja, külön és speciálisan kiköti az aktuálissá vált agrárátalakulások politikai feltételeit. Ezek szerint vitathatatlan, hogy az agrárkövetéseket külön politikai feltételekhez kell kötni. A kérdés csak az, vajjon tudományos szempontból és a következetes proletárdemokratizmus szempontjából megengedhető-e, hogy a gyökeres agrárátalakulást ne a hivatalnokoknak a nép által történő választásához, ne a köz-

társasághoz kössük, hanem általában „a demokratizmushoz", vagyis következésképpen a kadet demokratizmushoz is, amely ma — akár akarjuk, akár nem — a sajtóban és a „társadalomban" az áldemokratizmus legfőbb és legelterjedtebb, legnagyobb hatású formája. Azt hiszem, ez megengedhetetlen. Előre megmondhatom, hogy a gyakorlatnak nyomban ki kell majd javítania és ki is fogja javítani agrárprogrammunk hibáját, vagyis a politikai viszonyok *rákényszerítik majd* propagandistáinkat és agitátorainkat arra, hogy a kadetok ellen vívott harcban éppen nem a kadet demokratizmust, hanem a hivatalnokoknak a nép által történő választását és a köztársaságot hangsúlyozzák.

Ami a földosztás programmját illeti, erre vonatkozó álláspontomat a kongresszuson ezekkel a szavakkal fejeztem ki: a municipalizálás helytelen és káros, a földosztás pedig mint programm helytelen, de nem káros. Ezért természetesen közelebb állok a földosztáshoz és hajlandó vagyok Maszlovval szemben Boriszovra szavazni. A földosztás nem lehet káros, mert először is, ebbe beleegyeznek a parasztok; másodszor pedig a földosztást nem kell az állam következetes átalakításának feltételéhez kötni. Miért helytelen a földosztás? Azért, mert a parasztmozgalmat egyoldalúan csak a mult és a jelen szempontjából vizsgálja, s nem veszi figyelembe a jövőt. A „földosztáspártiak" a nacionalizálás ellen érvelve, azt mondják nekem: amikor a paraszt a nacionalizálásról beszél, nem azt akarja, amit mond. Nem a szavakat kell nézni, hanem a dolog lényegét. A paraszt magántulajdont akar, azt akarja, hogy joga legyen eladni a földet, amikor pedig azt mondja, hogy „a föld az istené" stb., ez csupán ideológiai köntöse annak a kívánságának, hogy a földet elvegye a földesúrtól.

Azt feleltem a „földosztáspártiaknak", hogy mindez igaz; de a mi nézeteltérésünk csak ott kezdődik, ahol önök már kimerítettnek vélik a kérdést. Önök beleesnek a régi materializmusnak a hibájába, amelyről Marx azt mondta: a régi materialisták csak magyarázni tudták a világot, de nekünk meg kell változtatnunk[109]. Pontosan ugyanígy vannak vele a földosztás hívei is: *helyesen* értelmezik a parasztok szavait a nacionalizálásról, *helyesen magyarázzák azokat*, de — és ez a lényeg — nem tudják

ezt a helyes magyarázatot *a világ megváltoztatásának rúgójává*, a további haladás eszközévé tenni. Nem arról van szó, hogy földosztás helyett nacionalizálást akarunk ráerőszakolni a parasztokra (ha bárkiben is felmerülnének ilyen ostoba gondolatok, a programmomban szereplő *A* változat teljesen kihúzza a talajt alóluk). Arról van szó, hogy a szocialista, amikor kíméletlenül leleplezi a paraszt olyan kispolgári illúzióit, mint például az, hogy „a föld az istené", tudja megmutatni a parasztnak a haladás útját. Már a kongresszuson is megmondottam Plehanovnak, s ezerszer megismétlem: a gyakorlati pártmunkások ugyanúgy vulgarizálni fogják a mostani programmot, mint ahogy vulgarizálták a lehasított földekre vonatkozó követelést — a kis hibát nagy hibává teszik. A paraszti tömegnek, amely azt kiáltozza, hogy a föld senkié, a föld az istené, az államé, a földosztás előnyeit fogják bizonygatni, s ezzel szégyent hoznak a marxizmusra, elsekélyesítik azt. Nem ezt kell mondanunk a parasztoknak. Azt kell mondanunk nekik: ezekben a szavakban, hogy a föld az istené, senkié vagy az államé, nagy igazság rejlik, csakhogy helyesen kell értelmeznünk ezt az igazságot. Ha a föld az államé, az államban pedig Trepov az úr, akkor a föld Trepové lesz. Ezt akarjátok? Azt akarjátok, hogy a föld Rogyicsevék és Petrunkevicsék kezére kerüljön, ha kívánságuk szerint sikerül kezükbe venniök a hatalmat, s következésképpen az államot is? A parasztok természetesen ezt fogják válaszolni: nem, ezt nem akarjuk. Sem Trepovéknak, sem Rogyicsevéknek nem adjuk át a földesuraktól elvett földeket. De ha ez így van, akkor okvetlenül szükséges, hogy minden hivatalnokot a nép válasszon, hogy megszűnjön az állandó hadsereg, hogy létrejöjjön a köztársaság — mert *csakis* akkor lesz hasznos, nem pedig káros intézkedés a föld átadása az „államnak", a föld átadása a „népnek". És szigorúan tudományos szempontból, a kapitalizmus egész fejlődésének feltételei szempontjából okvetlenül azt kell mondanunk, hacsak nem akarunk ellentétbe kerülni a „Tőke" III. kötetével, hogy a föld nacionalizálása lehetséges a polgári társadalomban, hogy a föld nacionalizálása előmozdítja a gazdasági fejlődést, megkönnyíti a versenyt és a tőke beáramlását a mezőgazdaságba, leszállítja a

gabona árát stb. Semmiképpen *sem szabad* tehát igazi parasztforradalom időszakában egy eléggé fejlett kapitalista társadalomban mereven és egyszersmindenkorra elzárkóznunk a nacionalizálás elől. Ez szűk látókörre, egyoldalúságra, felületességre, rövidlátásra vallana. Csupán meg kell magyaráznunk a parasztnak, mik az elengedhetetlen politikai feltételei annak, hogy a nacionalizálás hasznos intézkedés legyen, azután pedig fel kell tárnunk a nacionalizálás burzsoá jellegét (éppen ezt teszi programmom harmadik része, amely most bekerült az egyesítő kongresszus határozatába*).

Befejezve az agrárkérdésben lezajlott kongresszusi viták kérdését, felsorolom még, milyen módosító javaslatokat nyujtottak be Maszlov programmtervezetéhez. Amikor szavazásra bocsátották azt a kérdést, hogy a kongresszus melyik programmtervezetet vegye alapul, Maszlov tervezete először mindössze 52 szavazatot kapott, *vagyis kevesebbet, mint a szavazatok felét.* A földosztásra mintegy negyvenen szavaztak (én csatlakoztam a „földosztáspártiakhoz", hogy ne forgácsolódjanak szét a municipalizálás elleni szavazatok). Csak a másodszori szavazásnál szedett össze Maszlov tervezete hatvanegynéhány szavazatot, mert minden ingadozó mellette szavazott, nehogy a párt teljesen agrárprogramm nélkül maradjon.

A módosító javaslatok közül a mensevikek leszavazták az egyik javaslatot, amely a demokratikus állam fogalmának pontosabb meghatározását célozta. Mi ezt a fogalmazást javasoltuk: „a nép teljes egyeduralmát biztosító demokratikus köztársaság". Ez a módosító javaslat abból a fentebb vázolt gondolatból indult ki, hogy a municipalizálás a központi államhatalom *teljes* demokratizmusa nélkül valósággal káros, és kadet agrárreformmá fajulhat. A javaslat nagy vihart keltett. Akkor éppen nem voltam az ülésteremben. Emlékszem, hogy amikor visszatértemben átmentem a szomszédos szobán, a „folyosókról" szokatlan lárma ütötte meg fülemet és több efféle tréfás felkiáltást hallottam: „Dzson elvtárs kikiáltotta a köztársaságot!" „Nem akadtak biztosítékai a restauráció ellen." „Plehanov elvtárs restaurálta a monarchiát."

* Lásd ebben a kötetben 193. old. — *Szerk.*

Mint később értesültem, a következő történt. A mensevikek, akik általában igen sértődékenyek — hiába, ilyen a mensevik természet —, megsértődtek a módosító javaslat miatt, mert úgy vélték, hogy ezzel be akarjuk bizonyítani opportunizmusukat: lám, a mensevikek a köztársaság ellen vannak. Egymásután hangzottak el a méltatlankodó beszédek és közbeszólások. A bolsevikok is tűzbe jöttek, amint az ilyenkor már szokás. Névszerinti szavazást követeltek. Erre végleg fellángoltak a szenvedélyek. Dzson elvtárs zavarba jött, s mivel nem akart viszályt kelteni és természetesen éppenséggel semmi kifogása sem volt „a köztársaság ellen", felállt és kijelentette, hogy visszavonja fogalmazását és csatlakozik a módosító javaslathoz. A bolsevikok megtapsolták „a köztársaság kikiáltását". Ekkor azonban beavatkozott Plehanov elvtárs vagy valamelyik másik mensevik, vitatkozni kezdett; új szavazást követelt, s végül is „restaurálták a monarchiát" — amint nekem elbeszélték — mindössze valami 38 szavazattal 34 ellenében (úgylátszik, sokan nem voltak az ülésteremben vagy tartózkodtak a szavazástól).

Az elfogadott módosítások közül meg kell még említenem azt, hogy az „elidegenítés" szót „elkobzásra" módosították. Ezután a „municipalisták" mégis kénytelenek voltak engedményt tenni a „földosztáspártiaknak", s Kosztrov elvtárs módosító javaslatot nyújtott be, amely feltételesen a földosztást is megengedi. Maszlov eredeti programmja helyett, mint a kongresszuson gúnyosan megjegyezték, „kiherélt" programmot fogadtak el. Ebben a programmban lényegileg össze van keverve a nacionalizálás (bizonyos földek *az egész nép* tulajdonába kerülnek), a municipalizálás (a földek egy részével a nagy helyi önkormányzati szervek rendelkeznek), s végül a földosztás. Emellett sem a programm, sem pedig a taktikai határozat nem szabja meg teljesen pontosan, mikor kell a municipalizálás mellett állást foglalni és mikor a földosztás mellett. Ilymódon végeredményben nem olyan programmot kaptunk, amely mind a négy lábára jól meg van patkolva, hanem olyant, amely mind a négy lábára sántít*.

* A „kiherélt" Maszlov-féle programmot a kongresszuson a legélesebben az egyik mensevik elvtárs (Sztrumilin), a részleges föld-

IV

A FORRADALMI HELYZETNEK ÉS A PROLETARIÁTUS OSZTÁLYFELADATAINAK MEGÍTÉLÉSE

A címben nevezett kérdés volt a kongresszus második napirendi pontja. Martinov és én voltunk az előadók. Martinov elvtárs előadói beszédében tulajdonképpen nem szállt síkra a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számában megjelent mensevik határozati javaslatért. Jobbnak látta, ha inkább „nagy vonásokban vázolja" nézeteit és általánosságban bírálja azt, amit a mensevikek bolsevik nézeteknek neveznek.

Martinov arról beszélt, hogy a duma politikai központ, hogy a hatalom megragadásának eszméje káros eszme, és milyen nagy jelentősége van forradalmi időszakban az alkotmányosság kiépítésének. Bírálta a decemberi felkelést, felszólított bennünket, hogy ismerjük el nyiltan vereségünket, s azzal vádolta határozati javaslatunkat, hogy „technikai" szempontból veti fel a sztrájk és a felkelés kérdését. Azt mondotta, hogy „a kadetok, habár forradalomellenesek, mégis építik az állványokat a forradalom további fejlődéséhez" (miért nem mondták ezt ki határozati javaslataikban? — kérdeztük), s kijelentette: „forradalmi robbanás előtt állunk"* (miért nem szerepel ez határozati javaslatukban? — kérdeztük ismét). Többek között azt mondotta: „a kadetoknak objektíve nagyobb szerepük van, mint az eszereknek". A hatalom megragadását Tkacsov eszméihez hasonlította, előtérbe helyezte a dumát, mint „az alkotmányosság kiépítésének" kezdetét, mint a „képviseleti intézmények" építményének sarkkövét — ez volt Martinov elvtárs előadói beszédének alapgondolata. Mint valamennyi mensevik, ő is passzívan hozzáidomította taktikánkat a fejlemények legcsekélyebb fordulatához is, alárendelte a pillanatnyi érdekeknek, pilla-

osztás híve bírálta. Írásbeli nyilatkozatot olvasott fel, amelyben rendkívül találóan és kíméletlenül feltárta — vagy talán még helyesebb, ha így mondjuk: ostorozta — az elfogadott programm belső ellentmondásait. Sajnos, nem jegyeztem felolvasott beszédét.

* Idézőjelbe teszem azokat a szavakat, amelyek megvannak feljegyzéseimben.

natnyi szükségleteknek (vagy látszólagos szükségleteknek) és akaratlanul is lekicsinyelte a proletariátusnak, a polgári-demokratikus forradalom élharcosának, alapvető és leglényegesebb feladatait.

Én a kongresszus elé terjesztett két határozati javaslat pontos összehasonlítására építettem fel előadói beszédemet. Mindkét határozati javaslat, mondottam, elismeri, hogy a forradalom újabb fellendülés felé halad, hogy igyekeznünk kell végigvinni ezt a forradalmat, s végül, hogy ezt a feladatot nem végezheti el más, mint a proletariátus a forradalmi parasztsággal együtt. Az ember azt hinné, hogy e három tétel alapján már meg is van a taktikai irányvonal teljes egysége. De vizsgáljuk meg, hogy a két határozati javaslat közül melyik érvényesíti következetesebben ezeket a fő szempontokat? melyik indokolja meg helyesebben és melyik mutat rá helyesebben a belőlük adódó következtetésekre?

Rámutattam arra, hogy a mensevik határozati javaslat indoklása teljesen hasznavehetetlen, üres frázis, nem pedig indoklás („a harc miatt a kormánynak nem maradt más választása". Ez az üres frázis példaképe! Ezt be is kell bizonyítani, méghozzá nem ilyen formában. A mensevikek viszont egy bebizonyítatlan tételből indulnak ki, amelyet nem is igyekeznek bebizonyítani). Azt mondtam, aki *valóban* elismeri, hogy a forradalom fellendülése elkerülhetetlen, annak le kell vonnia a megfelelő következtetést a mozgalom *fő* formáját illetően. Hiszen éppen ez az a döntő tudományos és politikai kérdés, amelyet meg kell oldanunk, és amely elől a mensevikek igyekeznek kitérni, mondván: ha duma lesz, támogassuk a dumát, ha sztrájkok lesznek és felkelés lesz, támogassuk a sztrájkokat és a felkelést; de nem akarnak vagy nem tudnak számolni a mozgalom egyik vagy másik formájának elkerülhetetlenségével. Nem szánják rá magukat arra, hogy megmondják a proletariátusnak és az egész népnek, melyik a mozgalom *fő* formája. Ha pedig ez így van, akkor a forradalom fellendüléséről és végigviteléről (a mensevikek igen szerencsétlenül: *logikus* végigvitelt mondottak) hangoztatott szavak üres frázisok. Ez ugyanis annyit jelent, hogy a proletariátust nem emelik fel a forradalom élén haladó

vezérré, amely mélyebben és szélesebb látókörrel ítéli meg ezt a forradalmat, s a demokrácia általános és alapvető érdekeinek megfelelően fogja fel taktikáját, hanem lefokozzák a polgári-demokratikus forradalom passzív részvevőjévé és szerény „napszámosává".

A mensevikek, mondottam, csak az első felét fogadják el ennek a híres hegeli tételnek: „minden, ami valóságos, észszerű és minden, ami észszerű, valóságos." A duma valóságos. Tehát a duma észszerű — mondják, és megelégszenek ennyivel. A dumán kívüli harc „észszerű" — feleljük mi. Objektív szükségszerűséggel következik az egész mai helyzetből. Tehát a dumán kívüli harc „valóságos", ha pillanatnyilag el is nyomják. Nekünk nem szabad a pillanatnyi helyzet rabjainak lennünk; ez opportunizmus volna. Mérlegelnünk kell az események mélyebb okait és taktikánk távolabbi következményeit.

A mensevikek elismerik határozatukban, hogy a forradalom fellendülés felé halad, s hogy a proletariátusnak a parasztsággal együtt végig kell vinnie a forradalmat. De aki komolyan így gondolkozik, annak azt is kell tudnia, hogy milyen következtetéseket vonjon le ebből. Ha önök azt mondják, hogy a parasztsággal együtt — ebből az következik, hogy a liberális-monarchista burzsoáziát (a kadetokat stb.) megbízhatatlannak tartják. Miért nem mondják ezt ki, mint ahogy mi kimondjuk határozati javaslatunkban? Miért nem említik egyetlen szóval sem, hogy harcolni kell az alkotmány-illúziók ellen, vagyis a régi önkényuralmi kormány ígéreteibe és törvényeibe vetett hit ellen? A kadetok szokása, hogy megfeledkeznek erről a harcról; a kadetok maguk terjesztik az alkotmány-illúziókat. De az a szociáldemokrata, aki forradalmi helyzetben megfeledkezik az alkotmány-illúziók elleni harc feladatáról, *politikai téren* egy síkra helyezi magát a kadetokkal. Mit érnek a „forradalom fellendüléséről", a „forradalom végigviteléről", az „új forradalmi robbanásról" hangoztatott szavak, ha a gyakorlatban a szociáldemokrata nem leplezi le a nép körében elterjedt alkotmány-illúziókat?

Éppen az alkotmány-illúziók kérdése az a kérdés, amelynek alapján napjainkban a legkönnyebben és a leg-

biztosabban tudjuk megkülönböztetni az opportunistát a forradalom továbbfejlesztésének hívétől. Az opportunista kitér ezeknek az illúzióknak a leleplezése elől. A forradalom híve könyörtelenül megmutatja, milyen hamisak ezek az illúziók. És lám, a mensevik szociáldemokraták hallgatással mellőzik ezt a kérdést!

A mensevikek nem merik nyiltan és kereken kimondani, hogy a harc október—decemberi formái alkalmatlanok és nem kívánatosak, s ezért a legrosszabb, burkolt, közvetett, kitérő formában beszélnek róla. Ez igazán méltatlan egy szociáldemokratához.

Ezek voltak előadói beszédem fő megállapításai.

Az említett előadói beszédek után lezajlott vitákból meg kell említenünk a következő jellegzetes incidenseket. Az egyik elvtárs, aki a kongresszuson Borisz Nyikolajevics[110] néven szerepelt, zárszavamban erre a felkiáltásra késztetett: ki mire igyekszik, módot talál arra. Aligha tudta volna bárki is nála plasztikusabban összefoglalni a mensevizmus egész „lényegét". „Furcsa", mondta, hogy a bolsevikok nem a mozgalom legális és alkotmányos formáját, hanem a nép nagy tömegeinek forradalmi megmozdulásait tekintik „a mozgalom *fő* formájának". Ez „nevetséges", mert ilyen megmozdulások nincsenek, a duma viszont megvan. „Metafizika" és „frazeológia" mindaz, amit arról mondanak, hogy a proletariátus a „fej" vagy a „vezér" szerepét hivatott betölteni, hogy „uszályhordozóvá" válhat stb.

Vegye le kadet szemüvegét! — feleltem ennek a következetes menseviknek. — Akkor meglátja majd az oroszországi parasztmozgalmat is, a hadseregben végbemenő erjedést is, a munkanélküliek mozgalmát is, meglátja majd azokat a harci formákat, amelyek most „elrejtőztek", de amelyeket még a mérsékelt burzsoák sem mernek tagadni. A mérsékelt burzsoák nyiltan kimondják, hogy ezek a harci formák károsak, feleslegesek. A mensevik szociáldemokraták pedig *kinevetik* ezeket a harci formákat. Ez a különbség a burzsoázia és a mensevik szociáldemokraták között. Pontosan ez volt a helyzet Bernsteinnel, a német mensevikkel, a jobboldali német szociáldemokratával is. Németországban a XIX. század végén a bur-

zsoázia károsaknak tartotta a harc forradalmi formáit, és ezt nyíltan ki is mondta. Bernstein *kinevette* ezeket a harci formákat.

Minthogy a kongresszuson felmerült Bernstein kérdése, természetesen felmerült az a kérdés is, hogy vajjon miért dícséri Plehanovot a burzsoázia. A kongresszuson mindenképpen szóba kellett kerülnie annak a ténynek, hogy az oroszországi liberális-burzsoá ujságok és kiadványok megszámlálhatatlan sokasága, beleértve még az októbrista „Szlovó"-t is, feltűnő buzgalommal magasztalta Plehanovot.

Plehanov elfogadta a kihívást. Bernsteint nem azért dícsérte a burzsoázia, amiért engem dícsér, mondotta. Bernsteint azért dícsérték, mert letette a burzsoázia előtt elméleti fegyverünket: a marxizmust. Engem pedig a taktikáért dícsérnek. Ez egészen más.

Plehanovnak válaszolt erre a lengyel szociáldemokrata párt képviselője, és válaszoltam én. Mindketten megállapítottuk, hogy Plehanovnak *nincs igaza*. Bernsteint nemcsak az elméletért dícsérte a burzsoázia, sőt tulajdonképpen egyáltalán nem az elméletért. A burzsoázia fütyül minden elméletre. A burzsoázia azért dícsérte a német jobboldali szociáldemokratákat, mert más *taktikát* jelöltek ki. A taktikáért dícsérték őket. A reformista taktikáért, szemben a forradalmi taktikával. Azért, mert a legfőbb vagy csaknem egyetlen harci formának a legális, parlamenti, reformista harcot ismerték el. Azért, mert a szociáldemokráciát a demokratikus szociális reformok pártjává igyekeztek változtatni. Ezért dícsérték Bernsteint. Azért dícsérték a burzsoák, mert a szocialista forradalom előestéjén igyekezett *tompítani* a munka és a tőke közötti ellentéteket. Plehanovot azért dícséri a burzsoázia, mert a polgári-demokratikus forradalom korszakában igyekszik *tompítani* a forradalmi nép és az önkényuralom közötti ellentéteket. Plehanovot azért dícsérik, mert a „parlamenti" harcot ismeri el a harc fő formájának, mert elítéli az október—decemberi harcot és különösen a fegyveres felkelést. Plehanovot azért dícsérik, mert a mai taktika kérdéseiben a szociáldemokrácia jobbszárnyának vezére lett.

Elfelejtettem ezzel kapcsolatban elmondani, hogyan viselkedtek a mensevikek az alkotmány-illúziók kérdésében folytatott viták alatt. Nem volt akárcsak félig-meddig is szilárd álláspontjuk: egyesek közülük azt mondták, hogy az alkotmány-illúziók elleni harc a szociáldemokrácia állandó feladata és semmiképpen sem az adott helyzet különleges feladata. Mások (például Plehanov) kijelentették, hogy az alkotmány-illúziók ellen vívott harc anarchizmus. A mensevikeknek ez a két szélsőséges és ellentétes nézete, amelyet az alkotmány-illúziók kérdésében vallottak, igen élesen domborította ki álláspontjuk teljes gyámoltalanságát. Amikor az alkotmányos rend megszilárdult, amikor bizonyos időre az alkotmányos harc vált az osztályharc és általában a politikai harc fő formájává, az alkotmány-illúziók leleplezése nem a szociáldemokrácia különleges feladata, nem pillanatnyi feladat. Miért? Azért, mert ilyenkor alkotmányos államokban minden *éppen úgy* történik, ahogy ezt a parlamentekben eldöntik. Az alkotmány-illúzió az alkotmányba vetett önámító hit. Az alkotmány-illúziók akkor kerülnek előtérbe, amikor úgy látszik, mintha volna alkotmány, holott a valóságban nincs, — másszóval: amikor az államban *nem úgy* történik minden, ahogy azt a parlamentekben eldöntik. Amikor a valóságos politikai élet *más*, mint a parlamenti harcban mutatkozó tükörképe, akkor és *csakis akkor* válik az alkotmány-illúziók elleni harc az élenjáró forradalmi osztály, a proletariátus aktuális feladatává. A liberális burzsoák, akik félnek a parlamenten kívüli harctól, akkor is szoktak alkotmány-illúziókat terjeszteni, amikor a parlamentek erőtlenek. Az anarchisták minden körülmények között elutasítják a parlamentekben való részvételt. A szociáldemokratáknak az az álláspontjuk, hogy ki kell használni a parlamenti harcot, hogy részt kell venni ebben a harcban, de kíméletlenül leleplezik a „parlamenti kretinizmust", vagyis azt a hitet, hogy a parlamenti harc a politikai harc *egyetlen* vagy *minden körülmények között legfőbb* formája.

Vajjon Oroszországban eltér-e a politikai valóság a dumában hozott határozatoktól és az ott elhangzó beszédektől? Vajjon úgy történik-e államunkban minden, ahogy

azt a dumában eldöntik? Vajjon a „duma"-pártok tükrözik-e legalább félig-meddig híven a forradalom adott szakaszának *reális* politikai erőit? Már e kérdések felvetése is elegendő ahhoz, hogy megértsük, milyen gyámoltalanul tapogatóznak a mensevikek az alkotmány-illúziók kérdésében.

Ez a határozatlanság rendkívül szemléletes formában mutatkozott meg a kongresszuson abban, hogy a mensevikek, jóllehet többségben voltak, mégcsak szavazásra sem bocsátották a mai helyzetet értékelő határozati javaslatukat. Visszavonták határozati javaslatukat! A bolsevikok a kongresszuson sokat nevettek ezen. A győztesek visszavonják győztes határozati javaslatukat — mondották a mensevikeknek erről a szokatlan, a kongresszusok történetében példátlanul álló eljárásáról. Sőt a bolsevikok névszerinti szavazást követeltek ebben a kérdésben, és ezt keresztül is vitték, noha a mensevikek igen furcsa módon haragudtak ezért, s írásbeli nyilatkozatot nyujtottak be a titkárságnak, mondván, hogy „Lenin agitációs anyagot gyüjt a kongresszus határozatai ellen". Mintha az ilyen anyaggyüjtés nem volna minden ellenzék joga és kötelessége! És mintha győzteseink bosszankodásukkal nem dombornották volna ki még jobban, milyen kényelmetlen helyzetbe kerültek saját határozati javaslatuk elvetésével! A legyőzöttek ragaszkodnak ahhoz, hogy fogadják el a győztesek győztes határozati javaslatát. Ennél ragyogóbb erkölcsi győzelmet nem is kívánhattunk volna.

A mensevikek persze azt mondták, hogy nem akarják ránk erőszakolni azt, amivel nem értünk egyet, hogy nem akarnak erőszakot stb. Érthető, hogy ezeket a kifogásokat derültséggel fogadtuk és válaszképpen ismételten névszerinti szavazást követeltünk. Hiszen azokban a kérdésekben, amelyekben a mensevikek meg voltak győződve igazukról, nem riadtak vissza attól, hogy „ránkerőszakolják" véleményüket, nem riadtak vissza az „erőszaktól" (ugyan mirevaló ez a szörnyű szó?) stb. A helyzetet értékelő határozati javaslat nem szólította fel a pártot semmiféle akcióra. De nélküle a párt nem *érthette meg* a kongresszus egész taktikájának elvi alapjait és *indítékait*.

A határozati javaslat visszavonása ebből a szempont-

ból a gyakorlati opportunizmus igen feltűnő megnyilvánulása volt. Az a feladatunk, hogy bent legyünk a dumában, amikor van duma, de hallani sem akarunk semmiféle általános megfontolásról, semmiféle általános értékelésről, semmiféle átgondolt taktikáról. Végeredményben ezt mondották a mensevikek a proletariátusnak határozati javaslatuk visszavonásával.

A mensevikek kétségtelenül meggyőződtek arról, hogy határozati javaslatuk hasznavehetetlen és helytelen. Az nem fordulhat elő, hogy emberek, akik meg vannak győződve nézeteik helyességéről, ne legyenek hajlandók nézeteiket nyiltan és határozottan kifejezni. De hiszen éppen az a bökkenő, hogy a mensevikek még csak módosításokat sem tudtak ajánlani határozati javaslatukhoz. Tehát a helyzet megítélésében és általában a proletariátus osztályfeladatainak megítélésében nem tudtak megegyezésre jutni egymással egyetlen lényeges kérdésben sem. Csak abban a negatív elhatározásban tudtak megegyezni, hogy teljesen visszavonják határozati javaslatukat. A mensevikek valahogy érezték, hogy *elvi* határozati javaslatuk elfogadásával aláássák *gyakorlati* határozati javaslataikat. De nem tudtak segíteni a dolgon. A helyzetet megítélő mensevik és bolsevik határozati javaslatot az *egész* párt, *valamennyi* pártszervezet megvitathatja és összehasonlíthatja, s ezt meg is kell tennie. A kérdést nyitva hagyták. Márpedig meg kell oldani. S ha az említett két határozati javaslatot összehasonlítjuk a politikai élet tapasztalataival, vagy akár a kadet duma tanulságaival, tökéletesen igazolva látjuk azt, hogy a bolsevikok helyes nézeteket vallanak az orosz forradalom helyzetének és a proletariátus osztályfeladatainak kérdésében.

V

VISZONYUNK AZ ÁLLAMI DUMÁHOZ

Az Állami Duma kérdésében a kongresszuson többségben levő frakció előadója Akszelrod elvtárs volt. Amit hosszú beszédében nyujtott, szintén nem volt a két határozati javaslat összehasonlító értékelése (a bizottság két

határozati javaslatot terjesztett elő, mert a mensevikek és a bolsevikok nem tudtak megegyezni), a mensevikek e kérdésben vallott nézeteinek pontos kifejtése, hanem csupán a parlamentarizmus jelentőségének „általános körvonalazása". Az előadó nagy lendületet vett, óriási történelmi témába fogott és — és vázolta, mi a parlamentarizmus, mi a jelentősége, mi a szerepe a proletariátus szervezetének fejlődésében, az agitációban, a proletariátus tudatának fejlődésében stb. Állandóan rosszaló célzásokat tett az „összeesküvő-anarchista" nézetekre, s mindvégig az absztrakciók birodalmában, olyan közhelyek és gyönyörű történelmi gondolatok felhőkbe vesző csúcsain kalandozott, amelyek minden korra, minden nemzetre és általában minden történelmi helyzetre alkalmazhatók — csak éppen elvontságuknál fogva nem alkalmasak arra, hogy segítségükkel megértsük a felmerült konkrét kérdés konkrét sajátosságait. Emlékezetemben maradt Akszelrod e hihetetlenül absztrakt és semmitmondóan általános kérdésfelvetésének következő, különösen szemléltető megnyilvánulása. Beszédében kétízben (ezt feljegyeztem) érintette a szociáldemokraták és a kadetok egyezkedésének vagy megállapodásainak kérdését. Az egyik alkalommal futólag érintette ezt a kérdést, s megvetőleg, csak úgy mellékesen állást foglalt mindenféle egyesség ellen. A másik alkalommal részletesebben tért ki erre, és azt mondta, hogy általában véve egyességek is megengedhetők. Csak az a fontos, hogy egy-egy ilyen egyesség ne legyen holmi bizottságok suskusa, hanem nyílt, a munkásság tömegei számára látható és világos egyesség, amely mindenképpen komoly politikai lépés, komoly politikai ügy. Egy ilyen egyesség növelné a proletariátus politikai erejét, világosabban és élesebben feltárná előtte a politikai élet szerkezetét és az egyes osztályok egymástól eltérő helyzetét, egymástól eltérő érdekeit. Meghatározott politikai kapcsolatokba vonná be a proletariátust, megtanítaná arra, hogy kiismerje ellenségeit és ellenfeleit, és így tovább, és így tovább. Ilyenfajta elmefuttatásokkal tömte tele Akszelrod elvtárs roppant terjedelmes „előadói beszédét" — ezeket az elmefuttatásokat nem is lehet pontosan ismertetni, csak egy-egy példán lehet őket szemléltetni.

Válaszbeszédemben mindenekelőtt kijelentettem, hogy Akszelrod igen szép, vagy ha úgy tetszik, elragadó képet festett. Szeretettel és művészettel, élénk színekkel, finom ecsetvonásokkal festette ezt a képet. Csak az a kár, hogy nem a természet után festette. Szép kép, az igaz, de témája fantasztikus. Kitűnő tanulmány a parlamentarizmus általános jelentőségéről, csodálatos népszerű előadás a képviseleti intézmények szerepéről. Csak az a kár, hogy a mai orosz — tisztesség ne essék szólván — „parlament" konkrét történelmi körülményeiről semmit sem mondott, és ezen a téren éppenséggel semmit sem tisztázott. Akszelrod, mondottam, nagyszerűen elárulta magát, amikor a kadetokkal való egyességekről mondott véleményt. Elismerte, hogy az igazi parlamentarizmusban olykor elkerülhetetlen egyességek értéke attól függ, hogy tudunk-e kertelés nélkül a tömegekhez szólni, tudunk-e végetvetni a régi „suskusnak", tudunk-e ehelyett a tömegek között agitációt folytatni, a tömegeknek önállóságot biztosítani, a tömegekhez szólni.

Csodálatos dolgok, szó se róla. De vajjon mindez lehetséges-e az oroszországi „parlamentáris" rendszerben? Vagy helyesebben reális (nem pedig csak ecsetelt) valóságunk objektív körülményeinél fogva így szólunk-e Oroszországban valóban a tömegekhez? Vajjon nem az történt-e, Akszelrod elvtárs, hogy az a forma, amelyben az ön óhaja szerint a szociáldemokráciának a tömegekhez kellene szólnia, illegális röpiratokra korlátozódott, míg a kadetoknak sokmilliós példányszámban megjelenő ujságjaik voltak? Vajjon nem volna jobb, ha a parlamentarizmus szépségeinek (amelyeket senki sem tagad) hiábavaló ecsetelése helyett felvázolnánk, hogy mi is a helyzet a reális valóságban a szociáldemokrata ujságokkal, gyűlésekkel, klubokkal, egyesületekkel? Csak nem kezdem önnek, az európaernek, bizonyítani, hogy a parlamentarizmusról szóló általános elmélkedései hallgatólagosan feltételeznek ujságokat, gyűléseket, klubokat, egyesületeket, hogy mindez hozzátartozik a parlamentáris rendszerhez?

Miért szorítkozott Akszelrod előadói beszédében közhelyekre és absztrakt tételekre? Azért, mert szüksége volt arra, hogy ne derüljön fény az 1906 február—áprilisi

időszak Oroszországának konkrét politikai valóságára. Ez a valóság túlságosan *éles* ellentéteket mutat az *önkényuralom* és a leigázott, de fellázadó *proletariátus és parasztság* között. Hogy a hallgatókat magával ragadhassa a parlamentarizmusról általában festett kép, kevésbbé éleseknek kellett feltüntetni ezeket az ellentéteket, *tompítani* kellett azokat, fel ke'lett vázolni a kadetokkal való eszményi, nyilt egyesség „eszményi" tervét, s ami a legfontosabb, *absztrahálnia* kellett ezeket az éles ellentéteket, meg kellett feledkeznie róluk, agyon kellett hallgatnia azokat.

Hogy számbavegyem a valóságos nézeteltéréseket és ne a fellegekben járjak, előadói beszédemben összehasonlítottam és részletesen elemeztem a két határozati javaslatot. Négy alapvető különbséget fedeztem fel a dumáról szóló mensevik és bolsevik határozati javaslat között.

Először is, a mensevikek egyáltalában nem értékelték a választásokat. A kongresszus idején Oroszország kilenctized részében már befejeződtek a választások. Ezek a választások kétségtelenül rendkívül gazdag politikai anyagot szolgáltattak, olyan anyagot, amely valóságos, nem pedig fantáziánk szülte képet tár elénk. Ezt az anyagot nyiltan és pontosan számbavettük, s azt mondottuk: ez az anyag azt bizonyítja, hogy Oroszország legtöbb vidékén a választásokon való részvétel egyértelmű volt a kadetok támogatásával, hogy ez nem volt valóban szociáldemokrata politika. A mensevikek *egy kukkot* sem szóltak erről. *Nem mernek* ilyen konkrétan hozzányúlni a kérdéshez. Nem mernek nyiltan szembenézni a valósággal, nem merik levonni a szükséges következtetéseket ebből a kadetok és a feketeszázasok között elfoglalt helyzetből. Nem értékelik a *tényleges* választásokat, vagyis azok eredményeit *egészükben véve*, mert ez az értékelés *ellenük szól*.

Másodszor, a mensevikek egész határozati javaslatukban a dumát csak jogi intézménynek tekintik vagy mint ilyet vizsgálják, nem pedig mint olyan szervet, amely a burzsoázia meghatározott elemeinek akaratát (vagy akaratnélküliségét) fejezi ki, nem mint olyan szervet, amely meghatározott burzsoá pártok érdekeit szolgálja. A mensevikek határozati javaslatukban általánosságban

beszélnek dumáról, a dumáról mint „intézményről", a dumáról mint „tiszta" népképviseletről. Ez nem marxista, hanem tisztára kadet, nem materialista, hanem a szó legrosszabb értelmében vett idealista, nem-proletár osztályszempontokat figyelembe vevő, hanem szétfolyó nyárspolgári vizsgálati módszer.

Nézzük meg például, mondottam a kongresszuson, a mensevik határozati javaslat következő, rendkívül jellemző kifejezését: ... „4) hogy ezek a konfliktusok (a reakcióval való konfliktusok), amelyek arra kényszerítik az Állami Dumát, hogy támaszt keressen magának a nagy tömegekben" ... (a mensevikeknek a kongresszuson beterjesztett tervezetéből idézek). Igaz-e az, hogy a duma támaszt kereshet és támaszt fog keresni a nagy tömegekben? Vajjon *melyik* duma? Az októbristák dumája? Bizonyára nem. A paraszt- és munkásküldöttek dumája? Az meg minek *keressen* támaszt, hiszen van, volt és lesz támasza. A kadetok dumája? Igen, erre, de csakis erre vonatkoztatva áll ez. A kadet duma valóban kénytelen *támaszt keresni* a nagy tömegekben. De mihelyt a mensevikek absztrakt, idealista és általános fogalmazásába konkrét osztálytartalmat viszünk, nyomban szembeötlik, mennyire hiányos, s következésképpen helytelen a fogalmazásuk. A kadetok *igyekeznek* a népre támaszkodni. Ez igaz. Szóról szóra ezt mondja róluk a mi (bolsevik) határozati javaslatunk, amelyet a burzsoá pártokhoz való viszony kérdésében beterjesztettünk. De a mi határozati javaslatunk hozzáteszi: a kadetok *ingadoznak*, mert egyrészt igyekeznek a népre támaszkodni, másrészt *félnek a nép forradalmi öntevékenységétől*. Egyetlen szocialista sem szánja rá magát arra, hogy tagadja a kiemelt szavak igazságát. Mi hát az oka annak, hogy a mensevikek, amikor már közismert tény volt, hogy a duma kadet duma, a dumáról szóló határozati javaslatukban csak *az igazság felét* mondták ki? Mi az oka annak, hogy csak a kadetok *fényes oldaláról* beszéltek, és hallgattak az érem másik oldaláról?

A mi dumánk nem a népképviselet „tiszta eszméjének" megtestesülése. Csak bárgyú burzsoá kadet professzorok tekinthetik annak. A mi dumánk olyan, amilyenné meghatározott *osztályoknak* és meghatározott pártoknak

a dumában ülő képviselői teszik. A mi dumánk kadet duma. Ha azt mondjuk róla, hogy igyekszik a népre támaszkodni, de nem tesszük hozzá, hogy fél a nép forradalmi öntevékenységétől, nyilvánvaló valótlanságot mondunk, megtévesztjük a proletariátust és az egész népet, s arról teszünk tanúságot, hogy a legmegbocsáthatatlanabb módon alkalmazkodunk a pillanatnyi hangulathoz, hogy a szabadság és a monarchia közötti ingadozások pártjának győzelmei magukkalragadtak bennünket, és képtelenek vagyunk értékelni e párt igazi lényegét. A kadetok persze megdícsérik majd önöket, amiért erről hallgatnak — de vajjon megdícsérik-e önöket érte az öntudatos munkások?

Még egy példa. „A cári kormány igyekszik gyengíteni a forradalmi fellendülést" — írják a mensevikek határozati javaslatukban. Ez igaz. De vajjon csak a cári kormány igyekszik ezt tenni? Nem bizonyították-e be a kadetok már ezerszer is, hogy ők szintén igyekeznek *egyrészt* a népre támaszkodni, *másrészt* pedig gyengíteni a forradalmi fellendülést? Vajjon illő-e egy szociáldemokratához, hogy szépítse a kadetokat?

Mindezek alapján ezt a következtetést vontam le. A mi határozati javaslatunk azt mondja, hogy a duma *közvetve* a forradalom fejlődését fogja szolgálni. *Csakis* ez a fogalmazás helyes, mert a kadetok ingadoznak a forradalom és a reakció között. A mi határozati javaslatunk *a dumával kapcsolatban* nyiltan és világosan kimondja, hogy le kell lepleznünk a kadetok állhatatlanságát. Ha a dumáról szóló határozatban hallgatunk erről, ezzel a „tiszta népképviselet" burzsoá idealizálásának hibájába esünk.

S a tényleges tapasztalatok máris rácáfolnak a mensevikek illúzióira. A „Nyevszkaja Gazetá"-ban[111] máris vannak utalások (sajnos nem módszeresen következetes utalások) arra, hogy a kadetok a dumában nem forradalmi módon viselkedtek, s a proletariátus nem fogja tűrni, hogy „Miljukov úrék lepaktáljanak a régi rezsimmel". A mensevikek ezzel a megállapításukkal az utolsó szóig igazolják mindazt, amit határozati javaslatuk bírálataképpen a kongresszuson mondottam. Ezzel a megállapí-

tásukkal a forradalmi fellendülés után kullognak, amely viszonylagos gyengesége ellenére is rávilágít már a kadetok igazi énjére, s megmutatja, hogy a bolsevikok helyesen fogták fel a kérdést.

Harmadszor, mondottam, a mensevikek határozati javaslata nem osztja fel világosan a polgári demokráciát a proletariátus taktikája szempontjából. A proletariátus bizonyos fokig haladjon együtt a polgári demokráciával, vagyis „külön menjen, együtt üssön". De ma, a duma időszakában a polgári demokrácia melyik részével „üssön együtt"? Hiszen önök is tudják, mensevik elvtársak, hogy a duma időszerűvé teszi ezt a kérdést, de kitérnek előle. Mi viszont kereken és világosan megmondottuk: a paraszti vagy forradalmi demokráciával, a vele kötött egyesség útján semlegesítve a kadetok állhatatlanságát és következetlenségét.

A mensevikek (s különösen Plehanov, hiszen ő volt, ismétlem, a kongresszuson a mensevikek igazi eszmei vezére) e bírálatra válaszolva próbálták „elmélyíteni" álláspontjukat. Hát igen, önök a kadetokat akarják leleplezni — kiáltották. — Mi viszont leleplezzük *valamennyi* polgári pártot; lásd határozati javaslatunk végét: „tárjuk fel a tömegek előtt *valamennyi* polgári párt következetlenségét" stb. Plehanov büszkén hozzátette: csak a burzsoá radikálisok támadják kizárólag a kadetokat; mi, szocialisták viszont leleplezzük valamennyi burzsoá pártot.

A kérdésnek e látszólagos „elmélyítése" mögé rejtett szofizmát oly gyakran sütötték el a kongresszuson és oly gyakran sütik el ma is, hogy érdemes néhány szót szólni róla.

Mi is a lényeg ebben a határozati javaslatban? Az, hogy szocialista módon leleplezzük valamennyi burzsoá pártot, vagy az, hogy meghatározzuk, hogy a polgári demokrácia melyik rétege segítheti *most* a proletariátust a polgári forradalom továbbfejlesztésében?

Világos, hogy nem az első, hanem a második.

Márpedig ha ez világos, semmi értelme sincs annak, hogy a második helyett az elsőt nyujtsuk. A burzsoá pártokhoz való viszonyunkról szóló bolsevik határozati

javaslat világosan megmondja, hogy szocialista módon le kell lepleznünk az egész polgári demokráciát, beleértve a forradalmi és paraszti polgári demokráciát is, de a proletariátus jelenlegi taktikájának kérdésében nem a szocialista bírálat a lényeg, hanem a kölcsönös politikai támogatás.

Minél tovább fejlődik a polgári forradalom, annál baloldalibb szövetségeseket keres a proletariátus a polgári demokráciában, annál mélyebbre ereszkedik a polgári demokrácia felső rétegeitől annak alsóbb rétegeihez. Volt idő, amikor támogatást nyujthattak a nemesség vezetői és Sztruve úr, aki (1901-ben) kiadta ezt a Sipov-féle jelszót: „jogokat és hatalommal rendelkező zemsztvót"[112]. De a forradalom azóta nagy utat tett meg. A polgári demokrácia felső rétegei kezdtek eltávolodni a forradalomtól. Az alsó rétegek kezdtek ébredezni. A proletariátus a polgári demokrácia alsó rétegeiben kezdett szövetségeseket keresni (a *polgári* forradalomhoz). S ebből a szempontból a proletariátus taktikájának egyetlen helyes meghatározása most ez: együtt a parasztsággal (hiszen ez szintén polgári demokrácia, ne feledkezzenek meg erről, mensevik elvtársak!) és a forradalmi demokráciával, ellensúlyozva a kadetok állhatatlanságát.

Mégegyszer. Melyik irányvonalat igazolták a kadet duma első lépései? Vitáinkat már tárgytalanná tette az élet. Az élet a „Nyevszkaja Gazetá"-t is rákényszerítette arra, hogy kiemelje a paraszti („trudovik") csoportot, hogy ezt a csoportot a kadetok fölé helyezze, hogy közeledjen hozzá és leleplezze a kadetokat. Maga az élet támasztotta alá a mi jelszavunkat: a polgári forradalom győzelméig a proletariátus szövetségese a paraszti és forradalmi demokrácia.

Negyedszer, bíráltam a mensevik határozati javaslat utolsó pontját, amely a duma szociáldemokrata parlamenti frakciójának kérdésével foglalkozik. Rámutattam arra, hogy az öntudatos proletariátus tömege nem vett részt a választásokon. Célszerű-e, ha ilyen körülmények között rákényszerítjük erre a munkástömegre a párt hivatalos képviselőit? Kezeskedhetik-e a párt azért, hogy valóban párthű jelölteket választottak? Vajjon

nem jár-e bizonyos veszéllyel és nem teremt-e egészségtelen helyzetet az, hogy az első szociáldemokrata duma-jelölteket a *paraszti* és a városi kispolgári kúriától várják? Olyanok legyenek a szociáldemokrata munkáspárt első duma-jelöltjei, akiket a munkásszervezetek nem választottak meg és nem ellenőriznek... Nazar elvtárs[113] azt követelte, hogy a szociáldemokrata duma-jelöltek a helyi munkásszervezetek által *jelölt* személyek legyenek, módosító javaslatát azonban a mensevikek elvetették. Mi névszerinti szavazást követeltünk és jegyzőkönyvbe vétettük különvéleményünket*.

A kaukázusiak módosító javaslatát (vegyünk részt a választásokon ott, ahol még nem zajlottak le, de ne lépjünk blokkra más pártokkal) megszavaztuk, mert a párt számára kétségtelenül nagy politikai jelentősége van annak, hogy megtiltsuk a többi pártokkal való blokkokat és egyességeket.

Megjegyzem még, hogy a kongresszus elutasította Jermanszkij elvtárs módosító javaslatát (Jermanszkij elvtárs mensevik, aki a békítők közé sorolta magát), amelyben azt kívánta, hogy csak akkor engedjük meg a választásokon való részvételt, ha lehetőség van a tömegagitációra és a tömegek széleskörű megszervezésére.

A nemzetiségi szociáldemokrata pártok képviselői, a lengyelek, a bundisták és ha jól emlékszem a lettek is, hozzászóltak ehhez a kérdéshez és határozottan a bojkott mellett foglaltak állást; hozzászólásukban kidomborították a helyi, konkrét körülményeket, és tiltakoztak az ellen, hogy egy ilyen kérdést absztrakt megfontolások alapján döntsenek el.

A szociáldemokrata parlamenti frakció kérdésében a kongresszus emellett elfogadott egy utasítást a Központi Bizottság számára. Ebben az utasításban, amely sajnos nem került be a Központi Bizottság által kiadott kongresszusi határozatok közé, a kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, tájékoztassa *valamennyi* pártszervezetet arról, hogy 1) kit, 2) mikor és 3) milyen feltételekkel jelölt ki arra, hogy a parlamenti frakcióban a pártot

* Lásd ebben a kötetben 311–312. old. — *Szerk.*

képviselje, ezenkívül megbízza azzal, hogy időről időre jelentést adjon a párt e képviselőinek tevékenységéről[114]. Azokat a helyi munkásszervezeteket, amelyeknek tagjai a szociáldemokrata duma-képviselők, ez a határozat megbízza azzal, hogy ellenőrizzék dumabeli „meghatalmazottaikat". Mellesleg megjegyzem, hogy ezt a fontos határozatot, amely megmutatja, hogy a szociáldemokraták nem úgy fogják fel a parlamentarizmust, mint a burzsoá zugpolitikusok, a „Dumá"-ban, Sztruve úr lapjában, és a „Novoje Vremjá"-ban egyöntetűen felháborodással vagy gúnnyal fogadták.

Végül, hogy befejezzem beszámolómat az Állami Duma kérdése körül lezajlott vitákról, megemlítek még két epizódot. Az egyik Akimov elvtárs felszólalása, akit tanácskozási joggal meghívtak a kongresszusra. Azoknak az elvtársaknak a tájékoztatására, akik nem ismerik pártunk történetét, megjegyzem, hogy Akimov elvtárs a kilencvenes évek vége óta a legkövetkezetesebb vagy egyik legkövetkezetesebb opportunistája a pártnak. Ezt még az új „Iszkra" is kénytelen volt elismerni. 1899-ben és a rákövetkező években Akimov „ökonomista" volt, és hű maradt önmagához. Sztruve úr az „Oszvobozsgyenyijé"-ben nem egyszer dicsérte meg „realizmusáért" és marxizmusának tudományosságáért. Akimov elvtárs aligha különbözik lényegesen a „Bez Zaglavija" bernsteinistáitól (Prokopovics úrtól és a többitől). Világos, hogy egy ilyen elvtárs jelenléte a kongresszuson csak értékes lehetett, amikor a szociáldemokrácia jobb- és balszárnya harcolt egymással.

Akimov elvtárs közvetlenül az előadók után elsőnek szólalt fel az Állami Duma kérdésében. Kijelentette, hogy sok tekintetben nem ért egyet a mensevikekkel, de Akszelrod elvtárssal teljesen egyetért. Nemcsak a dumában való részvétel híve, hanem híve a kadetok támogatásának is. Akimov elvtárs volt az egyetlen következetes mensevik abból a szempontból, hogy nyíltan kiállt a kadetok védelmében (s nem olyan burkolt formában, mint azok, akik azt hangoztatták, hogy a kadetok fontosabbak, mint az eszerek). Nyíltan szembeszállt azzal az értékeléssel, amelyet „A kadetok győzelme és a munkáspárt fel-

adatai" című brosúrámban a kadetokról adtam. A kadetok pártja, az ő szavai szerint, „valóban a népszabadság pártja, csak kissé mérsékeltebb". A kadetok „árva demokraták", mondotta árva szociáldemokratánk. „A menseviknek mesterséges akadályokra van szükségük ahhoz, hogy ne váljanak a kadetok segítőtársaivá."

Mint láthatja az olvasó, Akimov elvtárs beszéde ismét igen világosan megmutatta, merrefelé sodródnak mensevik elvtársaink.

A másik epizód más oldalról mutatta meg ugyanezt. A következő volt az eset. Az Állami Dumáról szóló eredeti mensevik határozattervezetben, amelyet a bizottság előterjesztett, az 5. pont (ez a hadseregről szólt) ezt a mondatot tartalmazta: . . . „Először látván orosz földön egy új, *maga a cár által létrehozott, törvényesen elismert* hatalmat, amely a nemzet méhéből született" stb. Amikor bíráltam a mensevikek határozati javaslatát azért az, enyhén szólva, könnyelmű és optimista álláspontjáért, amelyre az Állami Duma kérdésében helyezkedett, többek között a kiemelt szavakat is bíráltam, és tréfásan azt mondottam: ne tegyük-e még hozzá: „és az úristen által lebocsátott" (hatalmat?). Plehanov elvtárs, a bizottság tagja, szörnyen megharagudott rám ezért a tréfáért. — Hogyan! — kiáltott fel beszédében. — Hát végig kell hallgatnom, hogy ilyen módon „opportunizmussal gyanusítanak" (szóról szóra az ő kifejezése, feljegyeztem). Hiszen magam is katonaember vagyok, és tudom, hogyan tekintenek a katonák a hatalomra, milyen jelentősége van szemükben annak, hogy a cár elismeri a hatalmat stb. stb. Plehanov elvtárs haragjával elárulta gyengéjét, és még világosabban megmutatta, hogy „túllőtt a célon". Zárszavamban azt válaszoltam, hogy szó sincs itt semmiféle „gyanusításról", és nevetséges ilyen szánalmas szavakat használni. Plehanovot senki sem vádolja azzal, hogy hisz a cárban. De a határozatot nem Plehanovnak írjuk, hanem a népnek. Az pedig nem helyénvaló, hogy a nép körében terjesszünk ilyen kétértelmű érveket, amelyek csak Vitte úrékhoz és társaihoz illők. Az ilyen érvek ellenünk fordulnak, mert ha hangsúlyozzuk, hogy az Állami Duma „hatalom" (?? már magában véve ez a szó is mensevikjeink

mérhetetlen optimizmusát mutatja), mégpedig olyan hatalom, amelyet a cár hozott létre, akkor ebből azt fogják következtetni, hogy ennek a törvényes hatalomnak törvényesen is kell működnie, vagyis engedelmeskednie kell annak, aki „létrehozta".

A mensevikek maguk is belátták, hogy Plehanov túllőtt a célon. A kiemelt szavak a mensevikek javaslata alapján végül is kimaradtak a határozatból.

VI

A FEGYVERES FELKELÉS

A kongresszus figyelmét főleg a két legfontosabb kérdés, az agrárkérdés és az Állami Duma kérdése, valamint a helyzet értékelésével kapcsolatos vita foglalta le. Nem is emlékszem már, hány napot fordítottunk ezekre a kérdésekre, de tény, hogy több jelenlevőn már a fáradtság jelei mutatkoztak, — s a fáradtságon kívül alighanem az a törekvés is, hogy egyes kérdéseket levegyenek a napirendről. A kongresszus elfogadta a munka meggyorsítását célzó javaslatot, s a fegyveres felkelés kérdésében az előadók beszédidejét 15 percre *csökkentették* (az előző kérdések előadóinak idejét nemegyszer a megszabott fél órán felül meghosszabbították). Ezzel aztán megkezdődött a kapkodás.

Cserevanyin elvtárs, a fegyveres felkelés kérdésének előadója a kongresszuson többségben levő mensevikek részéről, mint várható is volt, s mint ahogy a bolsevikok nemegyszer megjövendölték, „Plehanov felé csúszott le a lejtőn", vagyis lényegében ugyanarra az álláspontra helyezkedett, mint a „Dnyevnyik", amellyel a kongresszus előtt számos mensevik nem vállalt közösséget. Az előadó beszédéből ilyen mondatokat jegyeztem fel: „a decemberi felkelés csak a kétségbeesés terméke volt", vagy: „a decemberi felkelés veresége már az első napokban elkerülhetetlen volt". Plehanovnak az a kijelentése, hogy „nem kellett volna fegyvert fogni", végigvonult Cserevanyin egész fejtegetésén, amely szokás szerint tele volt az „összeesküvők" és „a technikai oldal eltúlzása" ellen intézett kirohanásokkal.

A mi előadónk, Vintyer elvtárs, hasztalan igyekezett rövid beszédében rávenni a kongresszust arra, hogy mérlegelje a két határozati javaslat pontos szövegét. Egyízben meg is tagadta előadói beszédének folytatását. Ez a beszéd közepetáján történt, amikor felolvasta a mensevik határozati javaslat első pontját: „a harcban közvetlen feladatunk kiharcolni a hatalmat az önkényuralmi kormánytól". Kiderült, hogy előadónk, aki a fegyveres felkelésről szóló határozati javaslat kidolgozására kiküldött bizottság tagja volt, *nem tudta*, hogy ez a bizottság az *utolsó pillanatban* a sokszorosított határozattervezetben *új* fogalmazást terjesztett a kongresszus elé. Ugyanis: e bizottság mensevik része, Plehanovval az élén, e szavak helyébe: „kiharcolni a hatalmat", ezeket a szavakat javasolta: *„erőszakkal kiharcolni a jogokat"*.

A kongresszus elé terjesztendő határozati javaslat szövegének ez a megváltoztatása, amely az előadónak, a bizottság tagjának tudta nélkül történt, oly durván megsértette a kongresszusi munka szokásait és szabályait, hogy előadónk felháborodva megtagadta beszéde folytatását. Csak a mensevikek hosszas „magyarázkodása" után volt hajlandó néhány szóval befejezni előadói beszédét.

Ez a változtatás valóban hajmeresztő volt. A felkelésről szóló határozati javaslatban nem a hatalomért vívandó harcról, hanem a jogokért vívandó harcról beszélnek! Gondoljuk csak meg, milyen hihetetlen zűrzavart keltett volna a tömegek tudatában ez az opportunista fogalmazás, és milyen fonákul hatott volna ez a szembeszökő aránytalanság egyrészt az eszköz nagysága (felkelés), másrészt a cél szerénysége között (kiharcolni a jogokat, vagyis a régi hatalomtól kiharcolni a jogokat, engedményekre kényszeríteni, nem pedig megdönteni a régi hatalmat).

Természetes, hogy a bolsevikok a legerélyesebben támadták ezt a módosítást. A mensevikek sorai meginogtak. Úgylátszik meggyőződtek arról, hogy Plehanov ismét túllőtt a célon, s hogy a gyakorlatban igen pórul járnának, ha a felkelés feladatait ilyen mérsékelt és szőrszálhasogató módon értékelnék. Plehanov kénytelen volt meghátrálni. Visszavonta módosító indítványát, mondván, hogy nem tulajdonít jelentőséget ennek a különbségnek, mert ez

tulajdonképpen csak „stiláris különbség". Ezzel persze csak elviselhetőbbé akarta tenni a keserű pilulát. Mindenki tisztában volt azzal, hogy itt egyáltalában nem stiláris különbségről van szó.

Plehanov módosító javaslata világosan feltárta, mi a mensevikek fő törekvése a felkelés kérdésében: ürügyeket keresnek a felkelés ellen, meg akarják tagadni a decemberi felkelést, mindenkit le akarnak beszélni egy újabb felkelésről, a felkelés feladatait nullára akarják csökkenteni, vagy úgy akarják meghatározni ezeket a feladatokat, hogy megvalósításuk eszközeként szó se lehessen felkelésről. De hogy ezt nyiltan és határozottan, őszintén és világosan megmondják, arra a mensevikek nem szánták rá magukat. A lehető leghamisabb álláspontra helyezkedtek: burkolt formában és homályos célzásokkal szerették volna elmondani azt, amire szívből vágynak. A proletariátus képviselői nyiltan bírálhatják és kell is hogy bírálják a proletariátus hibáit, de méltatlan a szociáldemokráciához, hogy ezt a bírálatot burkolt, kétértelmű, homályos formában mondja el. Márpedig a mensevikek határozati javaslata akaratlanul is magán viselte ennek a kétkulacsos állásfoglalásnak a nyomait: ürügyeket kerestek a felkelés ellen, holott a „nép" előtt látszólag elismerték azt.

A technikáról és az összeesküvősdiről hangoztatott szólamokon nagyon is látszott, hogy ez csak szemfényvesztés, a felkelés *politikai* értékelésében felmerült nézeteltérések nagyon is otromba elpalástolása. Minthogy ki akartak térni ez elől az értékelés elől, minthogy nem akarták nyiltan megmondani, vajjon előrehaladás és a mozgalomnak magasabb fokra való emelkedése volt-e a decemberi felkelés, kénytelenek voltak mellébeszélni, kénytelenek voltak a politikáról a technikára terelni a szót és 1905 decemberének konkrét értékelése helyett az összeesküvősdiről szóló általános frázisokat pufogtatni. Örök szégyenfoltja a szociáldemokráciának, hogy egy olyan *népi* mozgalommal kapcsolatban, amilyen a moszkvai decemberi harc volt, összeesküvősdiről fecsegnek!

Önök polemizálni akarnak, mondottuk mensevik elvtársainknak, szeretnének egyet „döfni" a bolsevikokon, a felkelésről szóló határozati javaslatuk tele van kirohaná-

sokkal azok ellen, akik másképp gondolkodnak, mint önök. Vitatkozzanak csak, amennyi jólesik. Ez joguk és kötelességük. De ne fullasszák a történelmi napok értékelésének nagy kérdését kicsinyes és szőrszálhasogató polémiába. Ne alacsonyítsák le a pártot azzal, hogy a másik frakció ellen irányuló szurkálódásokon és piszkálódásokon kívül mit sem tud mondani a munkások, a parasztok és a városi kispolgárság decemberi harcáról. Próbáljanak valamelyest felülemelkedni ezen a kicsinyes polémián, ha úgy tetszik, írjanak egy külön polemikus határozati javaslatot a bolsevikok ellen, de adjanak a proletariátusnak és az egész népnek nyílt, világos és egyenes választ a felkelés kérdésében.

Önök a technikai oldal eltúlzásáról és összeesküvősdiről kiabálnak. De nézzék csak meg a két határozati javaslatot. Nyomban meglátják, hogy éppen a mi határozati javaslatunk nem technikai, hanem *történelmi és politikai* anyagot nyújt. Nyomban meglátják, hogy mi olyan indoklást adunk, amelyet éppen nem üres és bizonyíthatatlan közhelyekből merítünk („harci feladatunk kiharcolni a hatalmat"), hanem *a mozgalom történetéből*, 1905 utolsó negyedének politikai tapasztalataiból. Bagoly mondja a verébnek, hogy nagyfejű, — hiszen éppen az önök határozati javaslata az, amely végtelenül szegényes történelmi és politikai anyagban. Ez a határozati javaslat a felkelésről szól, de egy szóval sem említi a sztrájk és a felkelés viszonyát, egy szóval sem említi, hogy az október utáni harc szükségszerűvé és elkerülhetetlenné tette a felkelést, egyetlen szóval sem érinti nyíltan és világosan decembert. Éppen a mi határozati javaslatunk az, amelyben a felkelés nem mint összeesküvősdi felhívás, nem mint a technika kérdése szerepel, hanem mint az októberi sztrájk, a szabadságjogok megígérése, a szabadságjogok elvételére tett kísérlet és a védelmükben megindult harc folytán kialakult teljesen konkrét történelmi valóság *politikai eredménye*.

A technikáról és az összeesküvősdiről hangoztatott üres szólamokkal önök csak leplezni szeretnék azt, hogy a felkelés kérdésében *meghátrálnak*.

A felkelés kérdésében előterjesztett mensevik határo-

zati javaslatot a kongresszuson így is emlegették: „határozati javaslat a fegyveres felkelés *ellen*". S aki csak valamelyest is figyelmesen elolvassa a kongresszus elé terjesztett két határozati javaslat szövegét, aligha vonja kétségbe, hogy ez az elnevezés helytálló*.

Érveink csak részben hatottak a mensevikekre. Ha egybevetjük határozati *javaslatukat* az általuk megszavazott végleges határozattal, láthatjuk, hogy egy csomó kicsinyes kirohanást és ítéletet kihagytak. A határozat szellemén azonban ez természetesen mit sem változtatott. Történelmi tény, hogy a mensevik kongresszus az első oroszországi fegyveres felkelés után fejvesztettségről tett tanúbizonyságot, kibújt az egyenes válasz alól, nem merte nyiltan megmondani a proletariátusnak, hiba volt-e ez a felkelés, avagy előrehaladás, szükséges-e egy újabb felkelés és történelmileg hogyan függ össze az elsővel.

A mensevikek csűrtek-csavartak, szerették volna levenni a napirendről a felkelés kérdését, ez volt minden vágyuk, de nem merték nyiltan beismerni, s ilymódon lényegében végül is nyitva maradt a kérdés. A decemberi felkelés értékelését a *pártnak még* ki kell dolgoznia, erre a kérdésre valamennyi szervezetnek a legkomolyabb figyelmet kell fordítania.

Nyitva maradt a felkelés gyakorlati kérdése is. A kongresszus nevében elismerték, hogy a mozgalom *közvetlen* (ezt jegyezzük meg!) feladata „*kiharcolni a hatalmat*". Ez, ha úgy tetszik, hiperbolsevik fogalmazás, és éppen ez a fogalmazás fullasztja frázisba az egész kérdést, noha bennünket vádoltak ezzel. De ha már a kongresszus ezt kimondta, ehhez kell igazodnunk, s *ezen az alapon* a leghatározottabban kell bírálnunk azokat a helyi és központi pártszerveket és pártszervezeteket, amelyek netán megfeledkeznek erről a *közvetlen* feladatról. A kongresszus határozata alapján bizonyos politikai helyzetekben *előtérbe*

* Hogy megkönnyítsem az olvasónak a kongresszusi viták tudatos és kritikus megítélését, a mellékletben közlöm a többség és a kisebbség eredeti határozattervezeteinek, valamint a kongresszuson elfogadott határozatoknak a szövegét. Csak e szövegek figyelmes tanulmányozása és összehasonlítása teszi lehetővé, hogy az olvasó önállóan eligazodjék a szociáldemokrata taktika kérdéseiben.

helyezhetjük és kell helyeznünk ezt a *közvetlen* feladatot. Senkinek sincs joga ezt megakadályozni, ez a legcsekélyebb mértékben sem lépi túl a kongresszus utasításainak kereteit, ha már egyszer töröltük ezeket a szavakat: „kiharcolni a jogokat", és a kongresszus kénytelen volt elismerni, hogy *„közvetlen feladatunk kiharcolni a hatalmat"*.

Ajánljuk a pártszervezeteknek, hogy ne feledkezzenek meg erről, különösen olyankor ne, amikor hírhedt dumánk pofonokat kap az önkényuralmi kormánytól.

Voinov elvtárs a fegyveres felkelésről szóló viták során igen találóan mutatott rá arra, hogy milyen kutyaszorítóba kerültek a mensevikek. Ha azt mondják: „kiharcolni a jogokat" — ez minden képzeletet felülmúló opportunista fogalmazás. Ha azt mondják: „kiharcolni a hatalmat" — ezzel kiütnek a kezükből minden fegyvert, amelyet a bolsevikok ellen használhatnának. Most már tudjuk — jegyezte meg gúnyosan Voinov —, mi is voltaképpen az ortodox marxizmus, és mi az összeesküvősdi eretnekség. „Kiharcolni a hatalmat" — ez ortodoxia, „meghódítani a hatalmat" — ez összeesküvősdi . . .

Ugyanez a szónok ebből az alkalomból megrajzolta a mensevik általános típusát. A mensevikek — mondotta — impresszionisták, hangulatemberek, a mának élnek. Magasra csapnak a hullámok, eljő 1905 október—novembere, s a „Nacsalo" nekiiramodik, bolsevikabb a bolsevikoknál. A demokratikus diktatúráról máris a szocialista diktatúrára ugrik át. Elülnek a hullámok, romlik a hangulat, nekibátorodnak a kadetok, s a mensevikek sietve alkalmazkodnak a leromlott hangulathoz, szökelve szaladnak a kadetok után, s megvető kézlegyintéssel intézik el az október—decemberi harci formákat.

Az elmondottakat rendkívül érdekes módon igazolta a kongresszuson Larin mensevik írásbeli nyilatkozata. Ezt a nyilatkozatot beterjesztette a titkárságnak, s így az egésznek benne kell lennie a jegyzőkönyvekben. Larin azt mondotta nyilatkozatában, hogy a mensevikek hibát követtek el október—decemberben, amikor bolsevik módra viselkedtek. Egyes mensevikek részéről hallottam ugyan a kongresszuson szóbeli, egyéni tiltakozásokat ez ellen az „értékes beismerés" ellen, azt azonban nem tudom teljes

bizonyossággal megmondani, hogy ezek a tiltakozások beszédekben vagy nyilatkozatokban is kifejezésre jutottak-e.

Tanulságos volt Plehanov hozzászólása is. Plehanov (ha nem tévedek) a hatalom megragadásáról beszélt. Ezzel kapcsolatban rendkívül eredeti módon elszólta magát. — Ellenzem, hogy a hatalmat összeesküvés útján ragadjuk magunkhoz — kiáltott fel —, de teljes mértékben híve vagyok annak, hogy magunkhoz ragadjuk például a nagy francia forradalom Konventjéhez hasonló szerv útján.

Plehanovot itt szaván fogtuk. — Nagyszerű, Plehanov elvtárs — feleltem neki. — Vegye be a határozati javaslatba, amit mondott! Ítélje el az összeesküvősdit, amilyen élesen csak tetszik, — mi, bolsevikok, akkor is mindannyian egyhangúlag megszavazzuk azt a határozatot, amely elismeri és a proletariátusnak ajánlja a hatalom megragadásának a Konvent által alkalmazott formáját. Ítéljék el az összeesküvősdit, de ismerjék el a határozatban a Konventhez hasonló diktatúrát, s mi teljes mértékben és okvetlenül egyetértünk önökkel. Sőt. Kezeskedem azért, hogy attól a pillanattól fogva, amikor ön aláír egy ilyen határozatot, *a kadetok nem fogják többé dicsérni önt.*

Voinov elvtárs is szóvá tette, milyen kiáltó ellentmondásba keveredett Plehanov elvtárs, amikor véletlenül „elszólta magát" a Konventet illetően. A Konvent ugyanis éppen a köznépnek, vagyis a városi és falusi szegényekből álló legalsóbb rétegeknek a diktatúrája volt. A polgári forradalomban ez olyan teljhatalmú szerv volt, amelynek teljes és osztatlan ura nem a nagy- vagy középburzsoázia volt, hanem az egyszerű nép, a szegénynép, vagyis éppen azok, akiket mi „proletariátusnak és parasztságnak" nevezünk. Aki elismeri a Konventet, de ugyanakkor hadakozik a hatalom megragadása ellen, az játszik a szavakkal. Aki elismeri a Konventet és ugyanakkor kézzel-lábbal kapálódzik „a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" ellen, az egyik szavával agyonüti a másikat. A bolsevikok mindig és mindenkor arról beszéltek, hogy a hatalmat a nép tömegének, nevezetesen a proletariátusnak és a parasztságnak kell meghódítania,

de korántsem valamelyik „öntudatos kisebbségnek". Az összeesküvősdit és a blanquizmust illető nagy szavak csak naív szólamok, s már a Konvent puszta említésére szerte is foszlottak.

VII

A KONGRESSZUS VÉGE

A fegyveres felkelés kérdése volt az utolsó kérdés, amelyet a kongresszus még csak valamennyire is alaposan és elvi síkon tárgyalt meg. A többi kérdést már sebtiben tárgyalta vagy vita nélkül döntötte el.

A partizán harci akciókról szóló határozatot a kongresszus a fegyveres felkelésről szóló határozat kiegészítéseként fogadta el. Nem voltam éppen az ülésteremben, s nem is hallottam az elvtársaktól, hogy bármilyen érdekesebb vita lett volna ebben a kérdésben. Igaz, hogy ez nem is elvi kérdés.

A szakszervezetekről és a parasztmozgalomhoz való viszonyunkról szóló határozatot a kongresszus egyhangúlag fogadta el. Az e határozatok kidolgozására kiküldött bizottságok bolsevik és mensevik tagjai ezekben a kérdésekben megállapodtak. Meg kell mondanom, hogy a parasztmozgalomról szóló határozat helyesen értékeli a kadet pártot, és hogy a felkelést ismeri el mint a szabadság kivívásának „egyedüli eszközét". Mindennapi agitációs munkánkban minél gyakrabban gondoljunk e két tételre.

A nemzetiségi szociáldemokrata pártokkal való egyesülés kérdése valamivel több időt vett igénybe. A lengyelekkel való egybeolvadást a kongresszus egyhangúlag megszavazta. A lettekkel való egybeolvadást, ha jól emlékszem, szintúgy, vagy legalább is nagyobb viták nélkül. A Bunddal való egybeolvadás kérdésében nagy csetepaté támadt. Az egybeolvadást, ha jól tudom, 54, de lehet, hogy valamivel több vagy kevesebb szavazattal fogadták el. *Mellette* szavaztak a bolsevikok (csaknem valamennyien), a centrum és a legkevésbbé frakciós mensevikek. A kongresszus határozatban kimondta, hogy az OSzDMP helyi vezető bizottságainak egységeseknek kell lenniök, és hogy

a kongresszusi küldötteket közösen kell választani. A kongresszus hozott továbbá egy határozatot, amely leszögezi, hogy harcolni kell a centralista szervezeti elvekért (mi más szövegezésű, de azonos értelmű határozati javaslatot terjesztettünk elő, amelyben hangsúlyoztuk a Bundnak tett engedmény gyakorlati jelentőségét és megállapítottuk, hogy tántoríthatatlanul harcolnunk kell a proletariátus erőinek további, szorosabb tömörüléséért).

Néhány mensevik dühbe gurult a Bunddal való egyesülésünk miatt és azzal vádolt bennünket, hogy eltértünk a második kongresszus elveitől. Ezekre a vádakra a legjobb válasz, ha a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számára hivatkozunk. A bolsevikok ebben a lapban már *jóval a kongresszus előtt* olyan határozattervezetet tettek közzé, amely *valamennyi* nemzetiségi szociáldemokrata párt számára több *újabb* engedményt javasolt, beleértve „az arányos képviseletet a helyi, területi és központi pártszervekben"*. A mensevikek ugyancsak a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számában ellenjavaslatokkal válaszoltak határozati javaslatainkra, de *egyetlen szóval sem* mondották, hogy nem értenek egyet a mi tervünkkel, amely szerint további engedményeket kell tennünk a Bundnak és a többi nemzetiségi szociáldemokrata pártnak.

Azt hiszem, ez a tény adja meg a legjobb választ arra a vitás kérdésre, hogy vajjon a bolsevikok szavaztak frakciózásból a Bund mellett, avagy a mensevikek szavaztak frakciózásból a Bund ellen.

A párt szervezeti szabályzatát a kongresszus igen gyorsan fogadta el. Magam is tagja voltam a szervezeti szabályzat tervezetét kidolgozó bizottságnak. A mensevikek fel akarták emelni a rendkívüli kongresszus egybehívásához szükséges párttagok számát kétharmadra. Erre a bizottság többi bolsevik tagjával együtt kategorikusan kijelentettem, hogy ha a legcsekélyebb mértékben is próbálnák csökkenteni az ellenzék autonómiájának és jogainak azt a minimumát, amelyet a frakciós III. kongresszus a szervezeti szabályzatban elismert, ez elkerülhetetlenül szakadásra vezetne. Önökön múlik, mensevik elvtársak: ha haj-

* Lásd ebben a kötetben 156 157. old. — *Szerk.*

landók lojálisak lenni és tiszteletben tartani a kisebbség, az ellenzék valamennyi jogát*, akkor mi alávetjük magunkat a kongresszus határozatainak, beküldünk velünk azonos nézeteket valló elvtársakat a Központi Bizottságba és elítéljük a szakadást. Ha nem, akkor a szakadás elkerülhetetlen.

A mensevikek hozzájárultak ahhoz, hogy a tagság kétharmada helyett csak a tagság fele legyen szükséges egy rendkívüli kongresszus összehívásához. A szervezeti szabályzatot a kongresszus egyhangúlag elfogadta; egyhangúlag elfogadta az első pontot is, a demokratikus centralizmus elvét is. Csupán két pont körül volt nézeteltérés.

Először, mi azt javasoltuk, hogy iktassunk be az első ponthoz egy megjegyzést, amely szerint a lakhelyüket megváltoztató párttagoknak joguk van ahhoz, hogy az illető helyi pártszervezet tagjai legyenek.

Ennek a megjegyzésnek az lett volna a célja, hogy lehetetlenné tegyük a kicsinyes civakodást és perpatvart, lehetetlenné tegyük, hogy a szervezetből kiebrudalják a más nézeteket valló elvtársakat, lehetetlenné tegyük, hogy a mensevikek ne engedjék be szervezeteikbe a bolsevikokat, és viszont. A párt egyre növekszik. Mindinkább tömegpárttá válik. Véget kell vetni a pozícióharcnak. A párt minden szerve választott szerv. Az alsóbb pártszervezetekbe pedig teljesen szabad belépést kell biztosítani valamennyi párttag számára. Csak így kerülhetjük el, hogy a szervezeti civakodás beszennyezze az eszmei harcot.

A mensevikek minden erősködésünk ellenére elvetették ezt a megjegyzést. De hogy bebizonyítsák lojális szándékaikat, elfogadták a következő határozatot: „A kongresszus csak azért veti el ezt a megjegyzést, mert fölöslegesnek és *magától értetődőnek* tartja" (emlékezetből idézem, mert a határozat szövege nincs meg jegyzeteim

* Emlékeztetek arra, hogy „Az Állami Duma és a szociáldemokrácia" című brosúrámban (amely Dan cikkével együtt jelent meg) még a kongresszus előtt leszögeztem, hogy a kisebbségben maradt irányzatnak biztosítani kell *azt a jogot, hogy bírálja a kongresszus határozatait és egy új kongresszus összehívása mellett agitáljon* (8. old.). (Lásd ebben a kötetben 103–104. old. — *Szerk.*)

között). Igen fontos, hogy ne feledkezzünk meg erről a határozatról, akármilyen viszályra és szervezeti súrlódásra kerüljön is sor.

A másik nézeteltérés a Központi Bizottság és a Központi Lap viszonyának kérdésében merült fel. A mensevikek keresztülvitték, hogy a Központi Lap szerkesztőségét a kongresszuson válasszák és hogy a Központi Lap szerkesztősége politikai kérdések tárgyalásánál helyet foglaljon a Központi Bizottságban (homályos pont, amely alighanem félreértésekre ad majd alkalmat). A bolsevikok, az orosz és a német* párt irodalmi konfliktusainak szomorú tapasztalataira hivatkozva, amellett foglaltak állást, hogy a Központi Bizottság jelölje ki a Központi Lap szerkesztőségét és hogy a Központi Bizottságnak joga legyen leváltani a szerkesztőséget. A mensevikek határozata, nézetem szerint, kétségtelenül azt mutatja, hogy pártunk jobbszárnyában az irodalmárok és a gyakorlati politikai vezetők közötti viszonyban is bizonyos abnormalitás van.

Mint furcsaságot meg kell még említenem, hogy a mensevikek elfogadtak egy olyan határozatot, melynek értelmében a kongresszus megerősíti az amszterdami nemzetközi szocialista kongresszusnak a polgári pártokhoz való viszonyt szabályozó határozatát[115]. Ez a határozat csakugyan mint furcsaság kerül be szociáldemokrata kongresszusaink történetébe. Hát nem kötelező a nemzetközi szocialista kongresszusok *valamennyi* határozata *valamennyi* ország szociáldemokrata pártjára nézve? Mi értelme van annak, hogy e határozatok közül egyet kiemeljünk és megerősítsünk? Hol és mikor volt példa arra, hogy az egyes nemzetek szociáldemokrata pártjai azokra az általános irányelvekre hivatkoztak volna, amelyek megszabják, milyen legyen minden országban a szociáldemokrácia viszonya a polgári pártokhoz, ahelyett hogy eldöntötték volna, milyen álláspontot foglalnak el *saját* országuk egyik vagy másik polgári pártjával szemben? A kongresszus előtt a bolsevikok is, a mensevikek is hatá-

* A „Vorwärts" („Előre". — *Szerk.*) hat szerkesztőjének nemrég lezajlott „esetére" gondolok, akik botrányt csaptak, mert a német szociáldemokrata párt központi vezetősége leváltotta őket.

rozattervezeteket dolgoztak ki, amelyekben leszögezték, milyen álláspontot foglalnak el *Oroszország* polgári pártjaival szemben Krisztus után *1906-ban*. Ha a kongresszuson már nem volt idő e kérdés megvitatására, egyszerűen el kellett volna halasztani a vitát. Az a „középút" azonban, amelyet a kongresszus választott, amikor úgy határozott, hogy nem vizsgálja meg az oroszországi pártok kérdését, hanem ehelyett megerősíti az ebben a kérdésben hozott általános érvényű nemzetközi határozatot, csak arra volt alkalmas, hogy ország-világ előtt feltárja a kongresszus tanácstalanságát. Mivel, úgymond, meghaladja képességeinket, hogy döntsünk az orosz pártok kérdésében, legalább megismételjük a nemzetközi határozatot! Ezáltal nagyon szerencsétlen módon nyitva hagyták a kérdést, s ezen mindenki csak nevetni fog.

Márpedig ez a kérdés rendkívül fontos. A többség és a kisebbség idevágó határozattervezeteit az olvasó megtalálja a mellékletben. Ajánljuk azoknak, akik érdeklődnek e kérdés iránt (s melyik gyakorlati pártmunkást, agitátort vagy propagandistát nem érdekli ez a kérdés?), hogy időnként vessék össze ezeket a tervezeteket „a forradalom tanulságaival", vagyis a pártéletnek azokkal a politikai tényeivel, melyeket most oly bőségesen tár elénk az orosz élet. Aki rászánja magát erre az összehasonlításra, meglátja, hogy a forradalom egyre inkább igazolja a polgári demokrácia két fő irányzatáról — a liberális-monarchista irányzatról (főleg a kadetok) és a forradalmi demokrata irányzatról — adott értékelésünket.

Ezzel szemben a mensevikek határozati javaslata világosan magán viseli a gyámoltalanságnak és fejetlenségnek a bélyegét, hiszen ez késztette őket a kongresszuson arra a furcsa megoldásra, hogy megerősítsék a nemzetközi határozatot. A mensevikek határozati javaslata csupán általános frázisokból áll, s meg sem kísérli az orosz politikai valóság konkrét kérdéseinek megoldását (vagy legalább a megoldás módjának megjelölését). Bírálnunk kell valamennyi pártot, mondja ez a fejvesztett határozati javaslat, le kell lepleznünk ezeket a pártokat, le kell szögeznünk, hogy nincsenek teljesen következetes demokratikus pártok. Hogy *miképpen* is kell „bírálnunk és

lelepleznünk" Oroszország *különböző* polgári pártjait vagy e pártok különböző típusait, — azt a határozati javaslat nem tudja. Azt mondja, hogy „bírálnunk" kell, de *nem tud* bírálni, hiszen éppen az volna a polgári pártok marxista bírálata, ha *konkrétan* elemeznék a különböző polgári pártok meghatározott *osztály*alapját. A határozati javaslat gyámoltalanul azt mondja, hogy nincsenek teljesen következetes demokratikus pártok, de nem tudja meghatározni, hogy forradalmunk folyamán az *oroszországi* polgári demokrata pártok következetességében milyen *különbségek* mutatkoztak és mutatkoznak máris. A mensevik határozati javaslat üres frázisai és közhelyei mögött még polgári pártjaink három fő típusának: az októbrista típusnak, a kadet típusnak és a forradalmi-demokrata típusnak a határvonalai is eltűnnek. S ezek a jobboldali szociáldemokratáink, akik nevetségesen tehetetlenek, amikor számba kell venniök a burzsoá Oroszország különböző pártjainak osztályalapjait és tendenciáit, a baloldali szociáldemokratákat vádolják „igazi szocializmussal", vagyis azzal, hogy nem törődnek a polgári demokrácia konkrét történelmi szerepével! Megint azt kell mondanom: csakugyan bagoly mondja a verébnek, hogy nagyfejű.

Kissé elkalandoztam fejtegetéseim tárgyától. De már brosúrám elején utaltam arra, hogy a kongresszusról szóló beszámolómhoz néhány megjegyzést is szándékozom hozzáfűzni. S azt hiszem, hogy ha a párt tagjai megfontoltan akarják megítélni a kongresszust, nemcsak azt kell mérlegelniök, amit a kongresszus tett, hanem azt is, amit a kongresszus nem tett meg, noha meg kellett volna tennie. Márpedig minden gondolkodó szociáldemokrata napról napra egyre világosabban látja, hogy szükség van Oroszország különböző polgári-demokrata pártjainak marxista elemzésére.

A választások a kongresszuson mindössze néhány percet vettek igénybe. Ez a kérdés lényegében már a kongresszus ülései előtt el volt döntve. A Központi Lap öttagú szerkesztőbizottságába a mensevikek kizárólag mensevikeket választottak; mi hozzájárultunk ahhoz, hogy a Központi Bizottság hét mensevik tagja mellé a magunk részéről három tagot delegáljunk. Idővel majd

elválik, milyen helyzetben lesz a Központi Bizottság e három tagja, akiknek bizonyos értelemben az ellenőrök szerepét kell betölteniök és őrködniök kell az ellenzék jogai felett.

VIII

A KONGRESSZUS MÉRLEGE

Miután nagy vonásokban megvizsgáltuk a kongresszus munkáját és pártunk helyzetét, amely a kongresszus munkájának eredményeképpen kialakult, a következőkben foglalhatjuk össze legfontosabb következtetéseinket.

A kongresszus nagy gyakorlati eredménye, hogy tervbe vette a nemzetiségi szociáldemokrata pártokkal való egyesülést és ezt részben már meg is valósította. Ez az egyesülés erősíti az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot. Elősegíti, hogy megszüntessük a körösdi utolsó nyomait is. Friss lendületet visz a párt munkájába. Óriási mértékben növeli valamennyi oroszországi nép proletariátusának erejét.

Nagy gyakorlati eredmény, hogy egybeolvadt a kisebbség és a többség frakciója. A szakadás megszűnt. A szociáldemokrata proletariátusnak és pártjának egységesnek kell lennie. A szervezeti nézeteltéréseket csaknem teljesen kiküszöböltük. Most már csak az a fontos, komoly és rendkívül felelősségteljes feladat vár ránk, hogy a párt szervezetében ténylegesen érvényesítsük a demokratikus centralizmus elveit, — vagyis kitartó munkával elérjük, hogy ne csak szavakban, hanem a gyakorlatban is az alapszervezet váljon a párt legkisebb szervezeti sejtjévé, s hogy valamennyi felsőbb szerv valóban választott, beszámolásra köteles és leváltható legyen. Kitartó munkával olyan szervezetet kell felépítenünk, amely felölel minden öntudatos szociáldemokrata munkást és önálló politikai életet él. A pártszervezetek autonómiájának, amelyet eddig inkább csak papíron ismertünk el, meg kell valósulnia a gyakorlatban is. Végérvényesen meg kell szűnnie a pozícióharcnak, a másik „frakciótól" való félelemnek. Legyenek valóban egységes pártszer-

vezeteink, amelyekben a különböző szociáldemokrata eszmeáramlatok tisztán eszmei harcot vívnak egymással. Ezt egyelőre még nem könnyű elérni, ezt nem érjük el máról holnapra. De az utat kijelöltük, az elveket leszögeztük, s törekednünk kell arra, hogy ez a szervezeti eszmény teljesen és következetesen megvalósuljon.

A kongresszus nagy eszmei eredményének tartjuk, hogy a szociáldemokrácia jobb- és balszárnya világosabban és határozottabban elhatárolódott egymástól. Mindkét szárnnyal találkozhatunk Európa valamennyi szociáldemokrata pártjában, — már nálunk is régóta kirajzolódtak körvonalaik. Ezt a két szárnyat azért kell élesebben elhatárolnunk, azért kell világosabban meghatároznunk, melyek a vitás kérdések, mert csak ezáltal biztosíthatjuk a párt egészséges fejlődését, csak akkor részesíthetjük a proletariátust kellő politikai nevelésben, csak így tarthatjuk távol a szociáldemokrata pártot minden olyan lépéstől, amellyel túlságosan letérne a helyes útról.

Az egyesítő kongresszus tömegével szolgáltatott olyan tárgyi, ténybeli anyagot, melynek segítségével meghatározhatjuk — pontosan és vitathatatlanul meghatározhatjuk —, mi az, amiben egyetértünk, mi az, amiben nem értünk egyet, és mennyiben nem értünk egyet. *Tanulmányozni* kell ezt a ténybeli anyagot, ismerni kell azokat a *tényeket*, amelyek pontosan feltárják a nézeteltérések tartalmát és mértékét, fel kell hagynunk azzal a régi körösdi szokással, hogy egyre csak ordítozunk, szörnyű szavakkal és fenyegető vádakkal dobálózunk, ahelyett hogy józanul megvizsgálnánk az ilyen meg ilyen kérdésben felmerült ilyen meg ilyen nézeteltéréseket. Szükségesnek tartjuk tehát, hogy e brosúra mellékletében az egyesítő kongresszusról minél teljesebb *ténybeli* anyagot közöljünk, s ilymódon lehetővé tegyük a párt tagjai számára, hogy valóban önállóan *tanulmányozzák* a nézeteltéréseket, s ne vakon elfogadott elcsépelt szólamokat ismételgessenek. Ez a ténybeli anyag persze száraz. Nem mindenkinek van elég türelme s nem mindenki tudja kellőképpen összpontosítani figyelmét arra, hogy olvasgassa a határozattervezeteket, hogy ezeket összehasonlítsa az elfogadott határozatokkal, hogy mérlegelje minden egyes pont,

minden egyes mondat különböző fogalmazásainak jelentőségét. De ilyen komoly munka nélkül nem alakíthatunk ki magunknak tudatos véleményt a kongresszus határozatairól.

Egybevetve mindazt, amit a fentiekben a kongresszusi vitákról mondottam, egybevetve a kongresszus által meg nem tárgyalt (vagy elhalasztott) határozattervezetek különféle tendenciáit, arra a következtetésre jutok, hogy a kongresszus nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a szociáldemokrácia jobb- és balszárnya világosabban elhatárolódjon egymástól.

Jobbszárnyunk nem hisz Oroszország jelenlegi, vagyis polgári-demokratikus forradalmának teljes győzelmében, fél ettől a győzelemtől, nem tűzi ki határozottan és egyértelműen a nép elé e győzelem jelszavát. Minduntalan belezavarodik abba a velejéig hibás és a marxizmust ellaposító gondolatba, hogy csak a burzsoázia „csinálhat" önállóan polgári forradalmat, vagy hogy csak a burzsoázia feladata lehet a polgári forradalom vezetése. A szociáldemokrácia jobbszárnya nem látja világosan, hogy a proletariátusnak a polgári forradalom élharcosának kell lenni a forradalom teljes és döntő győzelméért vívott küzdelemben.

Például, a szociáldemokrácia jobbszárnya — legalább is egyes kongresszusi szónokainak beszédeiben — kiadja a *parasztforradalom* jelszavát, de nem érvényesíti következetesen ezt a jelszót. Nem fogalmazza meg a programmban azt a félreérthetetlen forradalmi jelszót, amelyet propagandánknak és agitációnknak a nép körében hirdetnie kell (a forradalmi parasztbizottságok *foglalják el* a földet, még *mielőtt* összeülne az össznépi alkotmányozó gyűlés). A parasztforradalom programmjában nem meri kifejezésre juttatni azt az eszmét, hogy a forradalmi parasztságnak magához kell ragadnia a hatalmat. Ígérete ellenére éppen azt mulasztja el, hogy „logikusan" betetőzze a mezőgazdaság polgári-demokratikus átalakulását, mert a kapitalizmusban a mezőgazdaság polgári-demokratikus átalakulásának „logikus" *(és gazdasági)* betetőzése csak a föld nacionalizálása lehet, amely megszünteti az abszolút földjáradékot. Valami hihetetlenül mesterkélt középmeg-

oldást agyal ki: a föld nacionalizálását felaprózza vidéki körzetekre, feltételez demokratikus zemsztvókat nemdemokratikus központi hatalom mellett. A restauráció rémével ijesztgeti a proletariátust, s észre sem veszi, hogy ezzel olyan politikai fegyverhez nyúl, amelyet a burzsoázia használ a proletariátus ellen, hogy ezzel a monarchista burzsoázia malmára hajtja a vizet.

Jobboldali szociáldemokratáink egész taktikai vonalukban túlbecsülik a megbízhatatlan, ingadozó monarchista liberális burzsoázia (a kadetok stb.) jelentőségét és szerepét, s lebecsülik a forradalmi polgári demokrácia (a „Parasztszövetség", a duma „trudovik csoportja", az eszerek és számos félig politikai, félig szakmai szervezet stb.) jelentőségét. A kadetok túlbecsülése és a forradalmi-demokrata „alsó rétegek" lebecsülése a legszorosabban összefügg a polgári forradalomról vallott, fentemlített helytelen nézetükkel. Jobboldali szociáldemokratáinkat elvakítják a kadetok „ragyogó" sikerei, lármás „parlamenti" győzelmei, hatásos „alkotmányos" szereplése. Csábítják őket a pillanatnyi politikai lehetőségek, s közben megfeledkeznek a demokrácia fontosabb és lényegesebb érdekeiről, megfeledkeznek azokról az erőkről, amelyek kevesebb „zajt csapnak" ugyan a Trepovék és Dubaszovék által engedélyezett „alkotmányosság" felszínén, de — ha nehezebben felismerhető formában is — annál alaposabb munkát végeznek a forradalmi demokrata alsóbb rétegekben, s nem éppen parlamenti jellegű konfliktusokat készítenek elő.

Ez a magyarázata annak is, hogy jobboldali szociáldemokratáink oly szkeptikus (enyhén szólva szkeptikus) álláspontra helyezkednek a felkelés kérdésében, s hogy mindenáron el akarják utasítani az októberi és decemberi tapasztalatokat és az akkor kidolgozott harci formákat. Ez a magyarázata annak, hogy olyan határozatlanok és passzívak az alkotmány-illúziók ellen vívott harcban, amely pedig valóban forradalmi helyzetekben mindig elsőrendű feladattá válik. Ez a magyarázata annak, hogy nem értik meg a duma bojkottjának történelmi szerepét, hogy az „anarchizmus" tüzes bélyegét akarják ránksütni és ilymódon igyekeznek kibújni az alól, hogy számbavegyék a

mozgalom konkrét feltételeit egy meghatározott helyzetben*, ez a magyarázata annak, hogy annyira sietnek bejutni egy álalkotmányos szervbe, hogy túlbecsülik ennek a szervnek pozitív szerepét.

Szociáldemokratáink jobbszárnyának e törekvései ellen a legerélyesebb, nyilt és kíméletlen eszmei harcot kell vívnunk. Törekednünk kell arra, hogy a kongresszus határozatait a legszélesebb körben vitassák meg, meg kell követelnünk a párt minden tagjától, hogy teljes tudatossággal és kritikus szemmel vizsgálja ezeket a határozatokat. Törekednünk kell arra, hogy valamennyi munkásszervezet az ügy teljes ismeretében nyilatkozzon: helyesli vagy helyteleníti az egyes határozatokat. Ha csakugyan komoly elhatározásunk, hogy bevezetjük pártunkban a demokratikus centralizmust, ha a munkástömegeket csak-

* Az imént kaptam meg Karl Kautskynak „Az Állami Duma" című új brosúráját. Ég és föld Kautskynak a bojkott kérdésében elfoglalt álláspontja és a mensevikek álláspontja. Gyász-szociáldemokratáink, az olyanok, mint Nyegorev a „Nyevszkaja Gazetá"-tól, egyszerűen csak elkiáltják magukat: a bojkott anarchizmus! Kautsky viszont elemzi a konkrét viszonyokat, és azt írja: „Ilyen körülmények között cseppet sem meglepő, hogy orosz elvtársaink többsége az ilymódon egybehívott dumában csupán a népképviselet teljesen felháborító meghamisítását látta, és elhatározta, hogy bojkottálja a dumát . . ." „Cseppet sem meglepő, hogy orosz elvtársaink többsége nem kívánt részt venni a választási hadjáratban, hogy azután bejusson a dumába, hanem ehelyett célszerűbbnek tartotta, hogy a duma meghiúsításáért és egy alkotmányozó gyűlés egybehívásáért harcoljon."

Minden vágyunk az, hogy Kautsky e konkrét történelmi értékelésével párhuzamosan mielőbb napvilágot lássanak Akszelrod általános frázisai a parlamentarizmus előnyeiről és az anarchizmus káros voltáról!

De ha már itt tartunk! Nézzük csak, mit mond Kautsky ugyanebben a brosúrájában a forradalom győzelméről: „A parasztság és a proletariátus egyre erélyesebben és egyre kevesebb tekintetével, nyiltabban fogja a baloldal felé tolni a duma tagjait . . ." („a kadetok üres leleplezgetése", ahogy a „Nyevszkaja Gazeta" megvetően mondja) . . . „egyre inkább gyengíti és megbénítja majd ellenségeit, míg végül *teljesen le nem győzi őket.*" Tehát *a parasztság és a proletariátus* legyőzi „őket", azaz a kormányt és a liberális burzsoáziát. Szegény Kautsky! Nem érti meg, hogy csak a burzsoázia hajthatja végre a polgári forradalmat. „Blanquista" eretnekségbe esik: a proletariátus és a parasztság győzelméről („diktatúrájáról") beszél.

ugyan be akarjuk vonni a pártkérdések tudatos eldöntésébe, akkor a sajtóban, a gyűléseken, a körökben és a csoportokban feltétlenül meg kell vitatnunk a kongresszus határozatait.

Ennek az eszmei harcnak azonban nem szabad szakadást előidéznie az egységes párt szervezeteiben, nem szabad megbontania a proletariátus akcióegységét. Ez még új elv pártunk gyakorlatában, és sokat kell még dolgoznunk, hogy ezt az elvet helyesen érvényesítsük.

Szabad vita, akcióegység — ez az, amit okvetlenül el kell érnünk. S ebben a tekintetben az egyesítő kongresszus határozatai eléggé tág teret engednek minden szociáldemokratának. Egyhamar úgysem kerül még sor arra, hogy a „municipalizálás" szellemében gyakorlati lépéseket tegyünk, abban pedig valamennyi szociáldemokrata egyetért, hogy támogatnunk kell a parasztság forradalmi megmozdulásait, hogy bírálnunk kell a kispolgári utópiákat. A municipalizálást tehát meg kell vitatnunk, és el kell ítélnünk, s nem kell attól tartanunk, hogy ezzel megbontjuk a proletariátus akcióegységét.

A duma kérdésében már némileg más a helyzet. A választásokon *kötelező* a teljes akcióegység. A kongresszus úgy döntött, — tehát ott, ahol a választások még nem zajlottak le, *valamennyien* részt veszünk a választásokon. A választások alatt semmiképpen sem bíráljuk a választásokon való részvételt. A proletariátus *akcióinak* egységeseknek kell lenniök. A szociáldemokrata dumafrakciót, amikor majd meglesz ez a frakció, valamennyien mindig el fogjuk ismerni a *mi* pártfrakciónknak.

De az akcióegységen túl szükség van arra, hogy a legszélesebb körben teljesen szabadon megvitathassuk és elítélhessük azokat a lépéseket, határozatokat és törekvéseket, amelyeket károsaknak tartunk. Csak ilyen viták, határozati javaslatok és tiltakozások útján alakulhat ki pártunk igazi közvéleménye. Csak akkor lesz pártunk igazi párt, amely *mindig* ki tudja nyilvánítani véleményét és amely megtalálja a helyes módját annak, hogy a kialakult *véleményt* a legközelebbi kongresszuson *határozattá* emelje.

A harmadik olyan határozat, amely körül nézet-

eltérések voltak: a felkelés kérdésében hozott határozat. Ebben a kérdésben a harci helyzetben okvetlenül szükség van az akcióegységre. Amikor dúl a harc, nem engedhető meg *semmiféle* bírálat a minden erejét megfeszítő proletár hadseregen belül. De amíg nem hangzott el a harcba szólító felhívás, a legszélesebb körben és teljesen szabadon meg kell vitatnunk és mérlegre kell tennünk a határozatot, a határozat indítékait és egyes tételeit.

Igen nagy lehetőségeink vannak hát. A kongresszus határozata tág teret enged nekünk. Akármennyire is lelkesednek egyesek a kvázi-alkotmányosságért, akármennyire is felfújja bárki is a duma „pozitív" szerepét, akármennyire is hirdetik a szociáldemokrácia szélsőjobboldalijai a mérsékletet és akkurátosságot, — van ellenük egy nagyszerű fegyverünk. Ez a fegyver: a felkelés kérdésében hozott kongresszusi határozat első pontja.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Egyesítő Kongresszusa leszögezte, hogy a mozgalom *közvetlen* feladata: *kiharcolni a hatalmat* az önkényuralmi kormánytól. Akik megfeledkeznek erről a közvetlen feladatról, akik ezt háttérbe szorítják, *szembehelyezkednek* a kongresszus akaratával, s mi a legerélyesebben harcolunk majd ellenük.

Ismétlem: tág lehetőségeink vannak. A parlamenti frakciótól egészen — a *hatalom* kiharcolásának közvetlen feladatáig. E széles keretek között lehetséges az eszmei harc pártszakadás nélkül, a proletariátus akcióegységének megőrzésével, s így is kell ezt a harcot vívnunk.

S éppen ilyen eszmei harcra szólítjuk fel mindazokat a szociáldemokratákat, akik nem hajlandók megtűrni, hogy pártunk túlságosan jobbra tolódjék.

Melléklet

ANYAG AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSÁN VÉGZETT MUNKA ÉRTÉKELÉSÉHEZ

Lehetővé akarjuk tenni olvasóinknak, hogy már a kongresszusi jegyzőkönyvek megjelenése előtt dokumentumok alapján eligazodhassanak a kongresszuson meg-

vitatott kérdésekben, s ezért ebben a mellékletben közöljük a mensevikeknek és a bolsevikoknak a kongresszus elé terjesztett határozattervezeteit, valamint a kongresszuson elfogadott határozatok szövegét. Mint már a brosúrában is hangsúlyoztuk, csakis ennek az anyagnak a tanulmányozása teszi lehetővé, hogy világos és pontos képet alkossunk magunknak a kongresszuson lezajlott eszmei harc igazi jelentőségéről. Mellékeljük továbbá a „Partyijnije Izvesztyija" második számában megjelent, de a kongresszus által meg nem tárgyalt vagy a kongresszusnak elő nem terjesztett határozati javaslatok közül a legfontosabbakat, mert ezeket a viták során a kongresszus valamennyi tagja figyelembe vette, olykor hivatkoztak is rájuk, s e határozati javaslatok ismerete nélkül lehetetlen a nézeteltérések teljes tisztázása.

HARC A SZABADSÁGÉRT ÉS HARC A HATALOMÉRT

A „Novoje Vremja“ leleplez. Ez az ujság, amely a kormányt, a valójában továbbra is önkényuralmi kormányt szolgálja, a szörnyű vádak özönét zúdítja lapunkra, s figyelmezteti a kadetokat arra, hogy a burzsoáziára nézve igen veszélyes a proletariátus osztályharca. A hatóságoknak szóló közönséges denunciálások mellett a „Novoje Vremja“ elmefuttatásaiban vannak olyan részek, amelyeket az egész nép bizonyára élénk érdeklődéssel fogad.

„Nem szégyenlik magukat a kadetok — mondja a „Novoje Vremja“ —, hogy a forradalmi szocialistákat (a „Volná“-ról volt szó) «a politikai szabadság élharcosainak» tüntetik fel? Erről szó sincs. Ők nem a szabadságért harcolnak, hanem a hatalomért, s a régi önkényuralom helyébe saját önkényuralmukat — a proletariátus egyeduralmát akarják állítani.“

A „Novoje Vremja“ szívvel-lélekkel szolgálja az önkényuralmi kormányt. Ez a lakáj ura érdekében azon fáradozik, hogy a szocialista forradalom rémével megijessze a burzsoáziát. Ezt tekinti egyik feladatának. Másik feladatát meg abban látja, hogy a most végbemenő forradalmat szocialista forradalomnak tüntesse fel, s „a nép egyeduralmát“ összezavarja „a proletariátus egyeduralmával“.

Nem véletlen, hogy az önkényuralom lakájai, akik e két feladat végrehajtásán buzgólkodnak, ilyen fortélyokhoz és hamisításokhoz folyamodnak. A régi, önkényuralmi hatalom lakájai mindig és mindenütt ilyen „hamisjátékkal“ próbálkoztak és próbálkoznak, mégpedig nemcsak ujságcikkekben, hanem egész politikájukban is.

Ezért nagyon fontos, hogy végére járjunk a „Novoje Vremja" szélhámosságának. Először is vizsgáljuk meg közelebbről ezt a „borzalmas" felfedezést: „ők" *nem* a szabadságért, *hanem* a hatalomért harcolnak. Nézzük meg, mit is jelent ez. A nép szabadsága csak akkor van biztosítva, ha a nép valóban teljesen akadálytalanul egyesületeket szervez, gyűléseket tart, ujságokat ad ki, törvényeket hoz, ha maga választja és leválthatja az államnak mindazokat a hivatalnokait, akikre az a feladat hárul, hogy végrehajtsák a törvényeket és a törvények alapján igazgassák az országot. A nép szabadsága tehát csak akkor van teljesen és ténylegesen biztosítva, ha az államban minden hatalom teljesen és ténylegesen a nép kezében van. Ez egészen nyilvánvaló, s a kormány olyan lakájait, amilyen a „Novoje Vremja", kizárólag az az előre megfontolt szándék vezérli, hogy megzavarják a nép tudatát. Ezt a nyilvánvaló igazságot le is szögezi a munkáspárt programmja. E programmban azok között a *politikai* követelések között, amelyek a polgári társadalom talaján, vagyis a termelési eszközök magántulajdonának és a piacra termelő gazdaságnak a fennmaradása esetén is megvalósíthatók, az első *a nép egyeduralma.* Aki a nép szabadságáért harcol, de nem harcol egyben azért is, hogy az államban minden hatalom a nép kezében legyen, az vagy nem következetes, vagy nem őszinte.

Így vagyunk hát a szabadságért vívott harc és a hatalomért vívott harc kérdésével, ha csak logikailag vizsgáljuk megfontolásainkat. A szabadságért vívott harc történetében mindig az a helyzet, hogy a nép, amikor a szabadságáért küzd, a harc kezdetén *ígéretet* kap a régi hatalomtól a szabadság biztosítására. A néptől független, a nép fölött álló régi államhatalom a forradalomtól való félelmében *megígéri a népnek* a szabadság biztosítását. Ígéreteit azonban nem váltja be, de ezek az ígéretek nem is valósulhatnak meg teljes egészükben, amíg megmarad egy olyan hatalom, amelyet a nép nem válthat le. Éppen ezért valamennyi forradalom történetében fejlődésük bizonyos fokán bekövetkezett egy olyan pillanat, amikor fentebb kifejtett megfontolásunk nyilvánvaló logikája az élet tanulságainak hatására behatolt a nép nagy tömegeinek tudatába.

Oroszországban is közeledik ez a pillanat. Az 1905 októberi harc történelmi jelentőségét tekintve olyan harc volt, amelynek az volt a célja, hogy a régi hatalom megígérje a szabadság biztosítását. Ígéreteken kívül a népnek mindmáig sem sikerült semmit sem elérnie. De az a számtalan sikertelen kísérlet, amelynek az volt a célja, hogy ennél többet harcoljunk ki, mégsem volt hiábavaló. Ezekkel a kísérletekkel felkészült a nép a komolyabb harcra. Az az ellentmondás, amely abban rejlik, hogy a szabadságot megígérték, de mégsincs szabadság, hogy teljhatalma van a régi hatalomnak, amely „mindenben dönt", de semmi hatalma sincs a dumában ülő „népképviselőknek", akik csak beszélnek, ez az ellentmondás éppen most, éppen a duma tapasztalatai alapján hatol be egyre erősebben, egyre mélyebben, egyre élesebben a néptömegek tudatába. A nép teljes hatalmáért és ilymódon a nép teljes szabadságának tényleges biztosításáért vívandó harc rohamosan közeledik, mégpedig nemcsak megfontolásaink szubjektív logikája folytán, hanem a politikai események objektív logikája folytán is. Ez a magyarázata annak, hogy a duma néhány napos ülésezése után máris megindult egy friss fuvallat. A duma igen alkalmas arra, hogy kinyissa a nép szemét, s különösen jól eloszlatja azt a téves hitet, hogy az *ilyen* dumának ereje van, hogy az ígéreteknek van jelentőségük, s hogy az ajándékozott alkotmányok vagy a régi hatalom és az új szabadság közötti egyességek előnyösek. S ez a magyarázata annak is, hogy ilyen hamar kezdenek mutatkozni a szabadságért küzdő mozgalom újabb, reális előretörésének jelei. A kadetok választási győzelmei mindenkit megszédítettek. A dumában tanusított magatartásukkal azonban mindinkább eljátsszák becsületüket. A régi hatalom és az új szabadság összebékítésére törekvő kiegyezők mindinkább elvesztik és teljesen el fogják veszíteni tekintélyüket a nép előtt, ahogy egyre közeledik a nép harca teljes hatalmának és ilymódon tényleges szabadságának biztosításáért.

„Volna" 9. sz. 1906 május 5.
Aláírás: N. L—n.

ÚJABB FELLENDÜLÉS

Megkezdődtek a duma ülései — s ugyanakkor megkezdődtek a feketeszázas pogromok. Ráléptünk a kadetokat és a politikai élet valamennyi nyárspolgárát elragadtató és megható „békés parlamenti" útra — s ugyanakkor felléptek a polgárháború legdurvább, legfélreérthetetlenebb és legközvetlenebb tünetei. Megkezdődött az államügyeknek „törvényes" módszerekkel, szavazócédulák és szavazatszámlálás útján történő eldöntése — s ugyanakkor fellángolt a legprimitívebb erőszak, amely a másgondolkodásúak megsemmisítésével, a politikai ellenfelek kiirtásával (mégpedig a szó legszorosabb értelmében: tűzzel-vassal való kiirtásával) oldja meg az államügyeket*.

Nem véletlen-e az eseményeknek ez az egybeesése? Persze, hogy nem véletlen. S nem kielégítő magyarázat az sem, hogy a pogromokat a rendőrség szervezi provokációs célzattal, azért, hogy kompromittálja a dumát. Persze teljesen kétségtelen, hogy a rendőrségnek közvetlen köze van ezekhez a pogromokhoz. Világos, hogy a rendőrség szervez, bujtogat és provokál. Ez mind igaz. A bürokrácia csakugyan élethalálharcot vív, s ebben a harcban a bürokrácia lakájai és támogatói sem riadnak vissza az égvilágon semilyen eszköztől. De mi az oka annak, hogy éppen most kénytelenek nagy arányokban éppen ilyen harci módszereket alkalmazni? Érdemes ezen a kérdésen elgondolkodni, nehogy úgy fogjuk fel a forradalmi fejlődés egy-egy teljes szakaszát, mint a harcoló felek különös rossz-

* Vologdában a csőcselék a rendőrség felbujtására felgyujtotta a népházat, Szimbirszkben agyba-főbe verték a tüntetőket — ezek a utóbbi napok legkirívóbb pogromjai.

akaratának, különös vérszomjának és különös elvadulásának következményeit.

Újabb társadalmi fellendülés kezdődött. A munkanélküliek megmozdulásai, május elseje, a parasztság és a hadsereg egyre fokozódó forrongása, a gyűlések, a sajtó, az egyesületek — mind egytől-egyig teljesen félreérthetetlenül egy újabb fellendülés tanújelei. A nagyarányú népi mozgalom fellendülése alig néhány nap alatt máris túlszárnyalta azt a fellendülést, amely a kadetok és általában a „baloldaliak" választási győzelmében jutott kifejezésre. A kadetok már lemaradtak. A kadet duma már hervadozik, elvirágzik, anélkül hogy kivirágzott volna. Kispolgárságunk meddő virágainak ez az elhervadása, a kadetok fejvesztettsége rendkívül jellegzetes módon nyilvánult meg például D. Protopopov úr (kadet, az Állami Duma tagja) cikkében, amely a „Duma" tegnapi számában jelent meg. Protopopov úr panaszosan siránkozik: „Az ország azt várja az Állami Dumától, hogy haladéktalanul gyökeresen megoldjon számos igen bonyolult kérdést, és ami a legfontosabb, hogy ugyanilyen haladéktalanul gyakorlatilag megvalósítsa a várt reformokat." Az ég szerelmére, polgártársak! — kiált fel a kadet. — Nincs nekünk sem „varázspálcánk", sem „teljes hatalmunk" (kadetunk elfelejti hozzáfűzni, hogy a kadetok programmjában, vagyis politikai eszményükben nincs is benne a nép teljes hatalma). Az Állami Duma nem Konvent. S kadetunk száján kiszalad a megriadt nyárspolgár felülmúlhatatlan, szinte megható vallomása: „Csak egy Konvent-féle duma elégíthetné ki társadalmunk jelentős részének követeléseit." Ami igaz, igaz. A társadalom „jelentős része", sőt talán a parasztság és munkásság tömege, Konventet követel, s ehelyett kap... egy kadet dumát. Szegény kadetok! Hát számíthattak arra, hogy a fellendülés ilyen gyorsan és ilyen reménytelenül maga mögött hagyja őket?

S ez a nagy fellendülés a reális alapja annak a jelenségnek, hogy a harc rendkívül kiéleződik, hogy a „békés parlamentarizmus" hervadozik és háttérbe szorul, s hogy az alkotmányosdit az államügyeknek erőszakkal való közvetlen megoldása váltja fel. Megismétlődik az októberi

fellendülés, csakhogy sokkal szélesebb alapokon, sokkal nagyobb arányokban, úgy, hogy a parasztság és a munkásosztály tömegei sokkal tudatosabbak és összehasonlíthatatlanul nagyobb politikai tapasztalatokkal rendelkeznek (amit éppen az október—decemberi időszaknak köszönhetnek). Októberben a harcoló felek erői kiegyenlítődtek. A régi önkényuralom *már nem* volt elég erős ahhoz, hogy kormányozza az országot. A nép *még nem* volt elég erős ahhoz, hogy kivívja a teljes hatalmat, amely biztosítaná a teljes szabadságot. Az október 17-i kiáltvány ennek az erőegyensúlynak jogi kifejezése volt. De az erőknek ez a kiegyensúlyozódása, amely arra kényszerítette a régi hatalmat, hogy engedményt tegyen és papíron elismerje a szabadságot, csupán rövid szünet volt, a harc korántsem ért véget. Októberben és novemberben azt mondogatták kormányunkról, hogy „beszüntette a munkát", hogy „lesben állva" figyelte a forradalmat, hogy nem adott magáról semmiféle életjelt, majd kivárva a kellő pillanatot, belevetette magát az elkeseredett tusába s győzött. A politikai élet nyárspolgárai, akiket — mint mindig — ezúttal is korlátozott a rájuk jellemző bátortalanság és petyhüdt, képmutató „idealizmus", háborogtak, siránkoztak és méltatlankodtak a kormány e „munkabeszüntetésének", a forradalomra való leselkedésének „erkölcstelenségén". Pedig ezen nincs miért felháborodni. „Ha már háború van, vívjuk meg katonamódra." Háborúban mindig úgy szokott lenni, hogy az ellenfelek, amikor erőik kiegyenlítődnek, egy időre megállnak, erőt gyüjtenek, kipihenik magukat, megemésztik a szerzett tapasztalatokat, felkészülnek és aztán — ismét harcba vetik magukat. Így volt ez Kuropatkin és Ojama hadseregével is. S így volt és lesz mindig minden nagy polgárháborúban. „Ha már háború van, vívjuk meg katonamódra."

A polgárháború azonban különbözik a rendes háborútól abban, hogy sokkal, de sokkal bonyolultabb, határozatlanabb és meghatározhatatlanabb a harcoló felek összetétele, minthogy át-átállnak egyik táborból a másikba (hol az októbristák állnak át a kormány oldalára, hol a hadsereg egy része áll át a nép oldalára), s minthogy lehetetlen határvonalat húzni a „kombattánsok" és „nem-

kombattánsok", vagyis a harcolók soraiba tartozók és a harcolók soraiba nem tartozók között. Ha a kormány „beszüntette a munkát", ha a rendőrség mozdulatlanul „lesben áll", ezzel még nem ér véget a háború, mégpedig éppen azért nem, mert ez polgárháború, s mert a lakosság maga is megoszlik olyanokra, akiknek az az érdekük, hogy a régi hatalmat védjék, és olyanokra, akiknek az az érdekük, hogy a szabadságot védjék. S éppen ez a magyarázata annak, hogy a mostani fellendülés, amely kiegyenlítette az erőket, ismét csak elkerülhetetlenül arra vezet, hogy egyrészt a kormány meggyengül, „beszünteti a munkát", s valahogy megint „lesben állva figyeli a forradalmat", másrészt pedig ismét sor kerül az októberi, novemberi és decemberi harci formákra. Mindenkinek, aki tudatosan elébe akar nézni a szemünk láttára kibontakozó nagy eseményeknek, aki tanulni akar a forradalomtól, teljesen tisztában kell lennie e harci formák elkerülhetetlenségével, s át kell gondolnia azokat a feladatokat, amelyeket ezek a harci formák ránk hárítanak.

A választási győzelmeiktől megmámorosodott kadetok valóságos papírhegyeket írtak össze arról, hogy Oroszország rálépett a parlamentarizmus útjára. A pártunk jobbszárnyához tartozó szociáldemokratákat magával ragadta az általános lelkesedés. A párt egyesítő kongresszusán, jóllehet többségben voltak, a baloldali szociáldemokraták tiltakozása ellenére önmaguk visszavonták a forradalom fellendüléséről, a mai szakasz fő mozgalmi formáiról és a proletariátus feladatairól szóló határozati javaslatukat. Ezzel Miljukov úrra emlékeztettek, aki a kadetok legutóbbi kongresszusán felvetette a kérdést, hogy vajjon a nép nem forradalmibb-e, mint a duma, s nem elkerülhetetlen-e a szoros értelemben vett forradalmi harc, de nyomban ijedten vissza is vonta ezt a kérdést, mielőtt még megvitatták volna. Egy kadet esetében természetes, hogy kitér az ilyen kérdések elől. Szociáldemokratákhoz viszont nem méltó az ilyen kitérés. S az élet máris megbosszulja ezt a magatartást. Az élet máris elemi erővel utat tör olyan harci formáknak, amelyek háttérbe szorítják a dumát és egyre közelebb hoznak egy új októbert, egy új decembert, teljesen függetlenül attól, hogy kívánjuk-e mi ezt, avagy sem.

Az egyik jobboldali szociáldemokrata a kongresszuson gúnyolódott a baloldali szociáldemokraták határozati javaslatán, amely nyiltan és egyenesen kimondta, hogy „a mozgalom *legfőbb* formája" nem az alkotmányosdi, hanem az október—decemberi harc, vagyis azoknak a nagy tömegeknek a megmozdulása, amelyek közvetlenül félrelökték a régi törvényeket és a régi hatalmi szerveket, s a szabadság kivívásának eszközéül felhasználták a harcban kialakult új hatalmat. Ma nem látjuk ezeket a harci formákat — kiáltott fel a jobboldali szociáldemokraták szónoka. — Ezek a harci formák nem is léteznek a valóságban, hanem csak baloldaliainknak, ezeknek a fantasztáknak, ezeknek a lázadozóknak, ezeknek az anarchistáknak a képzeletében élnek. — Vegye le kadet szemüvegét! — feleltük a kongresszuson ennek az elvtársnak —, s akkor nemcsak azt fogja látni, ami a felszínen történik. Akkor meglátja majd, hogy csakugyan nem a dumában lezajló harc a *fő* harci forma, akkor megérti majd, hogy az objektív körülmények elkerülhetetlenné teszik a mozgalom *dumán kívüli* formáit, és éppen ezeket avatják a harc legfőbb, lényeges, alapvető, döntő formáivá.

Alig telt még el egy-két hét e kongresszusi viták óta. S a forradalom máris leveri a kadet szemüveget a jobboldali szociáldemokraták orráról, sőt leveszi a lakosság nagy tömegeinek kadet szemüvegét is. A duma máris hervadozik, az alkotmány-illúziók máris foszladoznak. Az október—decemberi harci formák, amelyeket tegnap még nem akartak látni a rövidlátó és a pillanatnyi hangulatnak túlságosan engedő emberek, máris kibontakoznak. S a szociáldemokrácia nem teljesíti kötelességét a proletariátussal szemben, ha nem tud számolni azzal, hogy ezek a harci formák elkerülhetetlenül erősödnek és fejlődnek, ha nem tűzi ki világosan a tömegek elé azokat a feladatokat, amelyeket az élet felvet és rövidesen kitűz eléjük. A szociáldemokrácia nem lesz méltó ahhoz az osztályhoz, amelyet képvisel, ha e formák tanulmányozása és értékelése elől ki akar térni azzal, hogy ezeket megvetően lázadozásnak és narodovolec szellemnek minősíti, mint ahogy ezt pártunk jobbszárnya oly gyakran teszi. Mind magasabbra csapnak az ösztönös mozgalom hullámai, — haladéktalanul meg kell

feszítenünk minden erőnket, hogy ebbe a fellendülésbe több tudatosságot, több szervezettséget vigyünk bele, mint amennyit októberben és decemberben sikerült belevinnünk.

Ne erőltessük az eseményeket. Ma nem érdekünk, hogy siettessük a kirobbanást. Ez kétségtelen. Ezt a tanulságot le kell szűrnünk 1905 végének tapasztalataiból. De ez csupán egy kis része a feladatnak, ez taktikánknak tisztán negatív meghatározása. Aki a dolognak erre az oldalára szorítkozik, aki pozitív jelentőséget tulajdonít ennek a negatív feladatnak, az feltartóztathatatlanul a népszabadság és az önkényuralom összebékítésére törekvő burzsoá kiegyezők szerepére süllyed le.

A munkásosztály pártjára rendkívül komoly, halaszthatatlan és döntő feladat vár. Minden gondolatunkkal, minden erőnkkel, egész propagandánkkal, agitációnkkal, szervezőmunkánkkal és közvetlen gyakorlati tevékenységünkkel arra kell törekednünk, hogy a proletariátust és a parasztságot felkészültebben találja az új döntő harc. Nem tőlünk függ, hogy milyenek lesznek ennek a harcnak a formái — ezeket a formákat az orosz forradalom történelmi fejlődése határozza meg parancsoló szükségszerűséggel. Tudjuk már, tapasztalatból tudjuk, mit jelent az, ha a kormány „lesben áll", mit jelent az az egyre növekvő erjedés, amely a rohamosan érlelődő általános politikai válság kapcsán végbemegy a tömegek között. Tudjuk, milyen szédítő gyorsasággal bontakozott ki az októberi harc, s mily elkerülhetetlenül csapott át a decemberi harcba. Legyen hát mindenki az őrhelyén. Senki sem tudhatja előre, mikor érkezik el a döntő pillanat, senki sem tudja, milyen sorrendben bontakoznak majd ki véglegesen a mozgalom decemberi és októberi formái, és hogyan kapcsolódnak majd egymáshoz. Annyi azonban bizonyos, hogy máris kibontakoznak. Szerveik már alakulófélben vannak. Sok tekintetben, ha ugyan nem teljesen, az élenjáró osztály egybeforrottságától, tudatosságától, állhatatosságától és elszántságától függ, hogy mi lesz a nagy forradalom kimenetele.

„Volna" 10. sz. 1906 május 6.
Aláírás: N. L—n.

A KONGRESSZUS EREDMÉNYEIHEZ

„Bizonyos jelek arra mutatnak — írja a mai „Recs" —, hogy az ellenzék ragyogó sikere feltámasztotta a régi, már eltemetettnek vélt illúziókat, s azzal fenyeget, hogy a forradalmat visszatéríti a blanquizmus útjára, amelyről a decemberi «fegyveres felkelés» kudarca után oly nagy buzgalommal igyekeztek letéríteni az orosz szociáldemokrácia józan gondolkodású «mensevikjei»."

Értékes beismerés ez, megérdemli, hogy az orosz munkások elgondolkozzanak rajta. Mivel szolgáltak rá egyes szociáldemokraták arra a sértésre, hogy a burzsoázia józanságukért vállon veregesse őket? Azzal, hogy oly nagy buzgalommal igyekeztek letéríteni a mozgalmat a blanquizmus útjáról, a „decemberi" útról. Igaz-e, hogy a decemberi harc blanquizmus volt? Nem, ez nem igaz. A blanquizmus olyan elmélet, amely tagadja az osztályharcot. A blanquizmus nem a proletariátus osztályharcától, hanem egy elenyésző értelmiségi kisebbség összeesküvésétől várja, hogy kiszabadítsa az emberiséget a bérrabszolgaságból. Volt-e decemberben ilyen összeesküvés vagy bármi ehhez hasonló? Nem volt semmi, ami akár csak valamelyest is összeesküvésre emlékeztetett volna. A decemberi harc a proletariátus óriási tömegeinek osztálymegmozdulása volt; a proletariátus ebben a harcban tisztán proletár fegyvert: sztrájkot alkalmazott, s maga köré tömörítette a félproletárok (vasutasok, postai alkalmazottak stb.), a parasztok (a délvidék, a Kaukázus, a Balti határterület) és a városi kispolgárság (Moszkva) tömegeit, amelyek addig soha nem harcoltak az orosz politikai élet küzdőterén.

A burzsoázia a „blanquizmus" madárijesztőjével becsmérelni, gyalázni, rágalmazni akarja a népnek a hatalomért vívott harcát. A burzsoáziának előnyös, ha a proletárok és a parasztok csak azért harcolnak, hogy engedményekre kényszerítsék a régi hatalmat.

A jobboldali szociáldemokraták csak mint polemikus fordulatot használják a „blanquizmus" kifejezést. A burzsoázia ezt a kifejezést a proletariátus elleni fegyverré változtatja: „Legyetek józanok, munkások! Harcoljatok a kadet duma jogainak kiterjesztéséért, kaparjátok ki a gesztenyét a burzsoáziának, de eszetekbe ne jusson, hogy a nép teljes hatalmáért harcoljatok, mert ez őrültség, anarchizmus, blanquizmus!"

Igazat mondanak-e a liberális burzsoák, amikor azt állítják, hogy a jobboldali szociáldemokraták a legnagyobb buzgalommal igyekeztek letéríteni a mozgalmat az októberi és decemberi útról, az akkori módszerek alkalmazásának útjáról? Sajnos, igazat. Nem minden jobboldali szociáldemokrata volt tudatában annak, hogy taktikája ezt jelenti, a gyakorlatban azonban mégis csak ezt jelentette. Amikor ragaszkodtak a duma-választásokon való részvételhez, ezzel lényegileg a kadetokat támogatták, akik temették a forradalmat és „régi illúziónak" nevezték a forradalmi harcot. Az egyesítő kongresszus elvi szempontból legfontosabb három határozata — az agrárprogramm, az Állami Dumáról szóló határozat és a fegyveres felkelésről szóló határozat —, amelyet a szociáldemokrácia jobbszárnya a baloldali szociáldemokraták leghatározottabb tiltakozása ellenére elfogadott, világosan magán viseli e „józan gondolkodású szociáldemokraták" ama törekvésének bélyegét, hogy a forradalmi mozgalmat letérítsék az október—decemberi útról. Nézzük meg például a hírhedt „municipalizálást". Igaz ugyan, hogy Maszlov eredeti municipalizálási tervét a mi nyomásunkra baloldali szellemben módosították. A határozat „elidegenítés" helyett „elkobzásról" beszél, megengedi a földosztást, s leszögezi, hogy támogatnunk kell „a parasztság forradalmi akcióit, még ha elkobzást követelnek is" stb. De mégiscsak benne maradt a határozatban a municipalizálás, ha kiherélt formában is. A municipalizálás a földesúri földek átadása a

demokratikus zemsztvóknak. A forradalmi parasztok ebbe nem egyeznek bele. Joggal nem bíznak és nem is fognak bízni a zemsztvókban, még a demokratikus zemsztvókban sem, amíg emellett a helyi demokratizmus mellett lesz egy nem-demokratikus központi hatalom. Joggal ellenzik, hogy a földet akár a helyi, akár a központi szerveknek adják át, amíg valamennyi, kivétel nélkül valamennyi hatalmi szervet nem a nép választja, amíg ezek a szervek nem tartoznak beszámolni tevékenységükről és amíg le nem válthatók. Ezt a feltételt pedig — bármennyire is harcoltak érte a baloldali szociáldemokraták — a kongresszus elutasította. A kongresszus, ahelyett hogy kimondta volna, hogy a földet a népnek kell átadni, amint a nép választja majd az államhatalom valamennyi szervét, olyan határozatot hozott, amelynek értelmében a földet a helyi választott hatalmi szerveknek kell átadni! És mi indította a kongresszust erre a határozatra? Az, hogy a programmba ugyebár nem kell belevenni a hatalom megragadásának eszméjét; biztosítékok kellenek a restauráció ellen. De aki fél attól, hogy a forradalmi parasztság magához ragadja a hatalmat, az teljesen kadet módra fél a parasztforradalomtól.

A restauráció ellen pedig a szó szoros értelmében csak egyetlen biztosíték lehetséges: egy szocialista forradalom Nyugaton. Ezenkívül az égvilágon semmi sem nyujthat nekünk biztosítékot a nem-demokratikus központi hatalom restaurációja ellen mindaddig, amíg fennáll a kapitalizmus és vannak kisárutermelők, akik mindig ingatagok, mindig állhatatlanok. Ahelyett tehát, hogy hiú ábrándokban ringatnánk magunkat a restauráció elleni viszonylagos biztosítékokat illetően, inkább forradalmunk végigvitelén kell gondolkodnunk. Ezzel szemben a kongresszuson a szociáldemokraták jobbszárnya abban vélte megtalálni a restauráció elleni biztosítékokat, hogy olyan programmot fogadott el, amely inkább a restaurációval való kiegyezésre emlékeztet: a nem-demokratikus központi hatalom restaurációja ellen bebiztosítjuk magunkat, ha agrárprogrammunkban hallgatunk arról, hogy *ezt* a hatalmat teljesen demokratizálni kell . . .

Nézzük meg az Állami Dumáról szóló határozatot.

A kongresszus akkor hozta ezt a határozatot, amikor a kadetok választási győzelme már kész tény volt. S a kongresszus, minden tiltakozásunk ellenére, általában a népképviselők dumájáról beszélt, nem pedig a tényleges kadet dumáról. A szociáldemokrácia jobbszárnya nem akart rámutatni *ennek* a dumának a kétkulacsosságára, — nem hívta fel a munkások figyelmét arra, hogy milyen ellenforradalmi szerepet igyekszik betölteni a *kadet* duma, — nem volt hajlandó nyíltan és határozottan kijelenteni, hogy a szocialista munkásoknak együtt kell harcolniok a paraszti és forradalmi demokráciával a kadetok ellen. Azt a kívánságát fejezte ki, hogy legyen egy szociáldemokrata parlamenti frakciónk, s nem fontolta meg, hogy vajjon van-e nálunk egyáltalában parlament, vannak-e nálunk szociáldemokrata parlamenti képviselők.

Nézzük meg a harmadikat a fentemlített határozatok közül. Ez a határozat ultra-forradalmi frázissal kezdődik, az október—decemberi harccal szemben azonban mégis mindvégig szkeptikus, ha ugyan nem tagadó álláspontra helyezkedik. Egyetlen szóval sem említi, hogy figyelembe kell vennünk azokat a *történelmi* tapasztalatokat, amelyeket az orosz proletariátus és az orosz nép 1905 végén szerzett. Nem beszél arról, hogy a multban hogyan alakultak ki történelmi szükségszerűséggel és hogyan alakulnak ki most ismét bizonyos teljesen meghatározott harci formák. Csak egész röviden és nagy vonásokban vázoltuk a határozatoknak azokat a fő fogyatékosságait, amelyek miatt a kongresszuson harcoltunk. Még többször vissza fogunk térni az itt érintett kérdésekre. A proletariátus pártjának, azokra az újabb tényekre támaszkodva, amelyeket a kadet duma és az újabb fellendülés rohamosan kibontakozó képe nyujt, alaposan meg kell vitatnia és felül kell vizsgálnia ezeket a kérdéseket. A proletariátus pártjának ki kell fejlesztenie magában azt a képességet, hogy szigorú kritikával fogadja képviselőinek határozatait. S az a tény, hogy a burzsoá sajtó kórusa oly egyöntetűen dícséri az orosz szociáldemokrácia józan gondolkodású, szófogadó fiúcskáit, félreérthetetlenül arra figyelmezteti a proletariátust, hogy valamilyen betegség ütötte fel a fejét a pártban.

Erre a betegségre meg kell találnunk és meg is fogjuk találni a gyógyszert.

A megírás ideje: 1906 május 6 (19).
Megjelent: „Volna" 11. sz. 1906 május 7.
Aláírás: N. L—n.

A DUMA ÉS A NÉP

A duma és a nép viszonyának kérdése az érdeklődés középpontjába került. Mindenki erről beszél, s különösen erősen foglalkoztatja ez a dumában uralkodó kadetokat. A baloldali kadet „Nasa Zsizny", amely nem egyszer a kadetok legjobbjainak álláspontját képviseli, például a következő igen érdekes fejtegetést közli:

„Természetesen felmerül a kérdés, mi a határa a duma és a nép egybeolvadásának? Hol van az a határ, amelyen túl a duma vagy a népszenvedély játékszerévé válik, vagy pedig — ellenkezőleg — elszakad a lakosságtól és a pártoktól? A lakosságnak a dumához való viszonya akkor válhat veszedelmessé, ha ez a viszony spontán lesz. Tegyük fel, hogy bekövetkezik valamilyen nagy esemény, — ez esetben a spontán elégedetlenség kirobbanása nyomban visszahatna a dumára, s nem volna könnyű a dumának mint a népakarat önálló és szervezetten működő szervének megállnia a helyét. A történelemben, akár például a francia forradalom történetében is, nem egyszer volt már példa arra, hogy a népképviselők a tömegek játékszerei voltak. De bekövetkezhet az ellenkezője is: a teljes közöny. Vajjon bizonyosra vehető-e, hogy a duma szétkergetése esetén a nép csakugyan támogatná a dumát, hogy nem állnának félre szkeptikus mosollyal azok is, akik most haladéktalanul a legradikálisabb határozatokat követelik a dumától, hogy nem mondanák majd: lám, mi előre megmondottuk, hogy a duma tehetetlen? De milyen tetteket fognak ezek véghez vinni, és mikor?"

S a szerző különféle klubok és gyűlések szervezését javasolja, amelyek eleven kapcsolatot teremtenének a duma és a lakosság között. „A duma jóindulatú bírálata és tevékeny támogatása — ez a nemes feladat vár most ránk."

Milyen jól érzékeltetik a nemes gondolkodású kadetnak ezek a jóindulatú szavai, hogy pártja mennyire tehetetlen és mennyire tehetetlen az a duma, amelyben ez a párt uralkodik! Klubok, gyűlések, eleven kapcsolat a néppel... Miért kell ilyen fontoskodva beszélni magától-értetődő dolgokról? Csakugyan bizonyításra szorulna, hogy a klubok és a gyűlések hasznosak? Hiszen a mai fellendülés első szabadabb fuvallata is elég volt ahhoz, hogy gyűléseket tartsanak, klubokat alakítsanak és fejlesszék a sajtót. Mindez folytatódik, amíg külső akadályok meg nem állítják ezt a folyamatot. De mindez, nemde, a kérdésnek, hogy úgy mondjuk, csak a technikai oldalát érinti: a klubok, a gyűlések, az ujságok, a sajtó, a petíciók (amelyeket különösen jobboldali szociáldemokratáink szorgalmaznak) hozzásegítik a dumát ahhoz, hogy megismerje a nép véleményét, s a népet ahhoz, hogy megismerje a dumát. Mindez persze roppant fontos. Mindennek kétségtelenül szervező és tájékoztató hatása van. Mindez „kapcsolatot" létesít — de gondoljuk csak meg: miféle kapcsolatról van itt szó? Pusztán technikai kapcsolatról. A szociáldemokrata munkásszervezeteknek gondosan figyelemmel kell kísérniök a kadet duma működését. Ez vitathatatlan. De „kapcsolatuk" még a legtökéletesebb tájékoztatás és a legtökéletesebb szervezettség esetén sem jelenti majd az érdekek közösségét, a feladatok egybeesését, a politikai magatartás azonosságát. Márpedig ez a lényeg. A mi nemes radikálisunkat annyira lefoglalta a kapcsolat *eszközeinek* kérdése, hogy közben nem vette észre, mi is a *tartalma* annak, ami összekapcsol, s elkerülte figyelmét, hogy az osztályérdekek különbözők, hogy a politikai feladatok eltérnek egymástól.

Mivel magyarázható, hogy ez elkerülte a figyelmét? Azzal, hogy kadet lévén képtelen meglátni, vagy nem meri beismerni, hogy a kadet duma a nép nagy tömegei *mögött* kullog. A duma nem ragadja magával az öntudatos parasztság tömegeit a földért és a szabadságért vívott harcban —, a duma elmarad a parasztság mögött, és *csökkenti* harcának lendületét. Arról már felesleges is beszélnünk, hogy mennyire elmarad a duma a proletariátus mögött. A kadet duma nem a paraszttömegek és a munkás-

osztály vezére, hanem „nemeslelkű" közvetítő, aki arról álmodozik, hogy biztosíthatja a maga számára a jobboldal szövetségét és a baloldal rokonszenvét. A kadet duma olyan, amilyenné a kadetok tették. A „népszabadság" pártja pedig burzsoá párt, amely a demokratikus kispolgárság és az ellenforradalmi nagyburzsoázia között ingadozik, ingadozik, mert egyrészt a népre szeretne támaszkodni, másrészt meg fél a nép forradalmi öntevékenységétől. Minél élesebb a harc a nép és a régi hatalom között, annál tarthatatlanabb a közvetítő helyzete, s annál tehetetlenebbek azok, akik ingadoznak. Ez a magyarázata annak a csüggedésnek, amely a fent idézett sorokon és a kadetok minden beszédén érződik. Ez a magyarázata annak, hogy a kadetok oly keservesen panaszkodnak saját tehetetlenségükre. Ez a magyarázata annak, hogy újra meg újra a népnek próbálják felróni saját gyengeségüket, határozatlanságukat, állhatatlanságukat.

Gondoljuk csak meg jól, miért fél ez a „nemeslelkű" burzsoá radikális attól, hogy a duma netán a népszenvedély játékszerévé, a tömegek játékszerévé válik! Ezek a szánalmas emberek érzik, hogy nem lehetnek a népszenvedély kifejezői, nem lehetnek a nép vezetői — s ezért saját tehetetlenségüket, saját elmaradottságukat a népnek róják fel, amelyet megvetően köznépnek neveznek, s dölyfösen kijelentik, hogy nem hajlandók „játékszer" lenni. Márpedig azt a kevés szabadságot, amely Oroszországban még megvan, egyes-egyedül a „tömeg" vívta ki, egyes-egyedül a nép, amely önfeláldozóan kivonult az utcára, amely rengeteg áldozatot hozott a harcban, s amely tettekkel kiállt e mellett a nagy jelszó mellett: halál vagy szabadság. A népnek mindezek az akciói egytől-egyig a köznép akciói voltak. Oroszország egész új korszakát egyedül a népszenvedély harcolta ki, és az tartja fenn.

S önök, a „népszabadság" frázisainak pártja, önök félnek a népszenvedélytől, félnek a tömegtől. S még önök merik közönnyel vádolni a „tömeget"! Önök, akik természetüknél fogva szkeptikusok, akik egész programmjukban, felemás taktikájukban szkepticizmusukról tesznek tanuságot, „szkepticizmusnak" nevezik azt, hogy a nép nem hisz az önök frázisaiban! Az önök politikai látóköre

nem terjed túl azon a kérdésen, hogy vajjon támogatja-e majd a nép a dumát?

Mi megfordítjuk ezt a kérdést. Támogatják-e a népet a dumában ülő kadetok? Vagy a nép mögött kullognak? Támogatják-e majd ezek a szkeptikusok a népet, amikor olyan „tetteket" hajt végre, amilyeneket a szabadságért *máris végrehajtott?* Vagy akadályokat gördítenek útjába, lehűtik energiáját, anarchizmussal és blanquizmussal, az őrület ösztöneivel és az ösztönök őrült tombolásával fogják vádolni?

De a paraszti tömeg és a munkásosztály tovább halad a maga útján, s megvetéssel elutasítja a gyáva polgári értelmiség szánalmas aggályait és kételyeit. Nem fogja támogatni a dumát, — támogatja majd saját követeléseit, amelyeket oly hiányosan és elégtelenül fejezett ki a kadet duma.

A kadetok azt képzelik, hogy körülöttük forog a világ. Békés parlamentarizmusról álmodoznak. Álmaikat valóságnak képzelik. Lám a kadetok harcolnak, támogatni kell őket. Nem az ellenkezője a helyzet, uraim? Hát nem önök maguk azok, akik állandóan emlegetik „a duma szétkergetését", bár ez igazi parlamentáris országban eszébe sem jut senkinek? Aki nem rest komolyan elgondolkozni e szavak értelmén és azokon a körülményeken, amelyek között ilyesmi felmerülhet, az megérti, hogy vagy a hamis frázisokkal szépítgetett pusztulás borzalma vár ránk, vagy pedig ismét megmozdul a tömeg, ismét megnyilatkozik a nagyszerű népszenvedély.

A kadetoktól nem várhatjuk, hogy ebben a segítségünkre legyenek. Reméljük, a duma kisebbsége, a „trudovik csoport" és a „munkáscsoport" nem kadet módra nyúl majd a kérdéshez. Ezek a csoportok nem támogatást fognak kérni a néptől, nem fogják magukat erőnek nyilvánítani játékparlamentünkben, hanem minden erőfeszítésüket, egész munkájukat arra összpontosítják majd, hogy legalább valamelyest támogassák ezt az eljövendő nagy megmozdulást.

„Volna" 12. sz.
1906 május 9.

UJSÁGOK ÉS FOLYÓIRATOK OLVASÁSA KÖZBEN[116]

A „Nyevszkaja Gazeta" 6. számában L. M. elvtárs „Liberális dícséretek" című cikkében szeretné bebizonyítani, hogy a burzsoázia azért dícséri a jobboldali szociáldemokratákat, mert igazi szociáldemokraták, s azért szidja a baloldali szociáldemokratákat, mert anarchisták. A burzsoázia, úgymond, rendkívül fél az anarchizmustól, durva harci módszereitől, bombáitól stb.

Ez a felfogás valóságos megcsúfolása az igazságnak. Csakugyan nem tudná L. M. elvtárs, hogy a német bernsteinistákat, a francia millerandistákat a burzsoázia éppen azért dícsérte, mert opportunisták voltak, mert az éles harcban tompítani igyekeztek az ellentéteket? Csakugyan annyira „megokosodott" volna már L. M., hogy a bernsteinistákat és millerandistákat kész igazi szociáldemokratáknak tekinteni?

Vagy gondoljon csak például arra, L. M. elvtárs, milyen álláspontra helyezkedett az orosz liberális burzsoázia egészen a legutóbbi időkig a narodovolec és eszer terrorral szemben, s milyen álláspontra helyezkedik most a decemberi harci formákkal szemben. Lám a liberális burzsoázia az eszereket jobban dícsérte, mint a szociáldemokratákat, amíg a terror a számára gyűlöletes önkényuralom ellen irányult. Nem így van, L. M. elvtárs? S mit gondol, L. M. elvtárs, dícsérné-e a liberális burzsoázia a jobboldali szociáldemokratákat, ha ezek feladnák *jelenlegi* álláspontjukat és a tiszta parlamentarizmus mellett foglalnának állást? S ebben az esetben talán azt mondaná, L. M. elvtárs, hogy a liberális burzsoázia egyszerűen nem érti meg, hogy a szociáldemokraták tiszta parlamentariz-

musa *az adott pillanatban* sokkal hátrányosabb reá nézve és sokkal előnyösebb a proletariátusra nézve, mint a jobboldali szociáldemokraták jelenlegi álláspontja?

„Volna" 12. sz.
1906 május 9.

A BOLSEVIKOKNAK AZ ÁLLAMI DUMA KÉRDÉSÉBEN BENYUJTOTT HATÁROZATI JAVASLATÁHOZ[117]

Midőn közzétesszük ezt a határozattervezetet, az elfogulatlan olvasóra bízzuk, ítélje meg, vajjon rászolgál-e ez a tervezet bármivel is arra, hogy vele kapcsolatban ilyen szavakkal dobálózzanak: „anarchizmus", „blanquizmus" stb. S ítéljék meg azt is, melyik határozati javaslatot igazolta az élet: a kongresszuson elfogadott, vagy pedig az itt közölt javaslatot? Nem világos-e ma már, hogy a dumát csak közvetve lehet felhasználni? Nem világos-e ma már, hogy e két határozati javaslat közül melyik felel meg jobban az igazi forradalmi demokráciának, s melyik értékeli helyesebben a „kadetizmust", abban a formájában, amelyben a dumában, a gyakorlatban megnyilvánult?

„Volna" 12. sz.
1906 május 9.

AZ ÁLLAMI DUMA MUNKÁSCSOPORTJA

Az Állami Dumában van egy 15 főnyi munkáscsoport. Hogyan jutottak be ezek a képviselők a dumába? A munkásszervezetek nem jelölték őket. A párt nem bízta meg őket azzal, hogy képviseljék érdekeit a dumában. Az OSzDMP egyetlen helyi szervezete sem hozott olyan határozatot (noha ezt megtehette volna), hogy tagjai közül bejuttat valakit az Állami Dumába.

A munkásképviselők nem mint a párt jelöltjei jutottak be a dumába. Csaknem valamennyien, sőt talán valamennyien, a kadetokkal való közvetlen vagy közvetett, hallgatólagos vagy nyílt egyesség útján jutottak be. Nagyrészük úgy jutott be a dumába, hogy nem tudni, vajjon mint kadetot, vagy pedig mint szociáldemokratát választották-e meg. Ez tény, mégpedig rendkívül nagy politikai jelentőségű tény. Elhallgatni ezt a tényt, mint ahogy ezt ma számos szociáldemokrata teszi, megbocsáthatatlan vétek, de nincs is semmi értelme. Megbocsáthatatlan vétek, mert ezzel szembekötősdit játszanak a választókkal, s elsősorban a munkáspárttal. S nincs semmi értelme, mert ez a tény a fejlemények során amúgy is elkerülhetetlenül megmutatkozik.

Amikor az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa kimondta, hogy kívánatosnak tartja egy szociáldemokrata parlamenti frakció alakítását, hibát követett el, mert nem számolt ezzel a ténnyel. Mint a baloldali szociáldemokraták tegnap közzétett határozati javaslatából* látható, a kongresszus figyelmét felhívták erre a tényre. De az igazság ked-

* Lásd ebben a kötetben 299—300. old. — *Szerk.*

véért meg kell mondanunk, hogy mivel a balszárny ragaszkodott hozzá, a kongresszus hozott egy határozatot, amely rendkívül fontos utasítást ad a párt Központi Bizottságának. A Központi Bizottságnak az a kiadványa, amelynek alapján a kongresszusi határozatokat közöltük, nem közölte ezt a határozatot, s ez komoly hiányossága ennek a kiadványnak. A parlamenti frakcióról szóló határozatban a kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy tájékoztassa *valamennyi* pártszervezetet arról, hogy 1) kit, 2) mikor és 3) milyen feltételekkel ismert el a párt képviselőjének az Állami Dumában. A határozatban a kongresszus továbbá megbízza a Központi Bizottságot, hogy időről időre jelentést tegyen a pártnak a parlamenti frakció tevékenységéről, végül pedig megbízza azokat a munkásszervezeteket, amelyekhez a szociáldemokrata duma-képviselők tartoznak, hogy különleges ellenőrzés alá vegyék ezeket a képviselőket.

E rendkívül fontos határozat ismertetése után térjünk rá a duma munkáscsoportja kérdésének vizsgálatára. Mihajlicsenko, e csoport vezetője, miután bejutott a dumába, kijelentette, hogy szociáldemokrata. Mihajlicsenko révén a munkáscsoport világosan kifejezésre juttatta, hogy el akar különülni a kadetoktól és valóban szociáldemokrata csoporttá akar válni.

Ez a törekvés a legmesszebbmenő támogatást érdemli. Mi a kongresszuson elleneztük egy hivatalos parlamenti frakció megalakítását. Indokainkat pontosan és részletesen kifejtettük tegnap közzétett határozati javaslatunkban. De ha helytelenítettük is egy hivatalos parlamenti frakció megalakítását, ez persze a legkevésbbé sem gátol bennünket abban, hogy támogassuk *minden* munkásképviselőnek *minden* olyan törekvését, hogy a kadet párttól eltávolodva *közeledjen* a szociáldemokráciához.

De a törekvéstől a megvalósulásig még eléggé hosszú az út. Nem elegendő, ha valaki kijelenti magáról, hogy szociáldemokrata. Az is szükséges, hogy igazi szociáldemokrata munkáspolitikát folytasson. Persze teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy milyen nehéz helyzetben vannak azok, akik most először parlamenti képviselők. Nagyon jól tudjuk, hogy elnézéssel kell lennünk azoknak

a hibái iránt, akik most kezdenek a kadet párttól a szociáldemokrácia felé fordulni. S ha megadatik nekik, hogy végérvényesen a szociáldemokrácia felé forduljanak, ez csakis e hibák nyilt és egyenes bírálata útján lehetséges. Megbocsáthatatlan bűn volna a szociáldemokrata párttal és az egész proletariátussal szemben, ha elnéznénk ezeket a hibákat.

A duma munkáscsoportjának egyik hibáját most feltétlenül szóvá kell tennünk. Néhány nappal a trónbeszédre adott válaszfelirat megszavazása után a munkáscsoport tagjai kijelentették a sajtóban: „tartózkodtunk a szavazástól, és csak azért nem akartuk a szavazástól való tartózkodásunkat tüntetéssel egybekötni, nehogy összevegyüljünk Heyden gróf csoportjával“[118]. A kadetok pártja a forradalom és a reakció közötti ingadozások pártja. E párt ellen mindig tüntetniök kell jobbfelől Heydenéknek, balfelől pedig a szociáldemokratáknak. S ezt mindig meg is teszik. A munkáscsoport hibát követett el, amikor nem akart tüntetést rendezni. A munkáscsoportnak az lett volna a kötelessége, hogy a kadetok feje felett nyiltan és mindenki füle hallatára így szóljon az egész néphez: „Önök hamis hangot ütnek meg, kadet urak. Az önök válaszfeliratából csak úgy árad a lepaktálás szelleme. Hagyják abba a csűrést-csavarást. Mondják meg nyiltan, hogy a parasztok az egész földet követelik, hogy megváltás nélkül a parasztoknak kell adni az egész földet. Mondják meg, hogy a nép teljes szabadságot követel, s hogy a nép át fogja venni az egész hatalmat, hogy ne csak papíron, hanem a gyakorlatban biztosítsa a szabadságot. Ne bízzanak gyönyörűen megírt «alkotmányokban», ne bízzanak másban, csak a harcoló nép erejében! Mi az önök válaszfelirata ellen szavazunk.“

Ha a munkáscsoport megmondta volna ezt, ezzel tanújelét adta volna annak, hogy igazi szociáldemokrata munkáspolitikát folytat. Ezzel nemcsak a munkások érdekeit képviselte volna, hanem a szabadságért harcoló egész forradalmi nép érdekeit is. S ez esetben az audiencia megtagadásakor azt mondhatta volna: „Látják, kadet urak, ez jó lecke volt. Elnyerték méltó büntetésüket képmutató válaszfeliratukért. Ha továbbra is ezt a hangot fogják

használni, eljön a nap, mégpedig nem is olyan sokára, amikor a nép keserű mosollyal emlékezik meg önökről, «mint rászedett fiúk a tékozló apákról»"[119].

Nehogy rosszindulatúan félremagyarázzák szavainkat, ismételten hangsúlyozzuk: nem azért bíráljuk a munkáscsoport magatartását, hogy szemrehányásokat tegyünk a csoport tagjainak, hanem azért, hogy elősegítsük az orosz proletariátus és parasztság politikai fejlődését.

S ugyancsak ebből a szempontból rá kell mutatnunk a „Nyevszkaja Gazeta" egy komoly hibájára. „A válaszfelirat miatt kirobbant incidens — írja ez a lap — nem lehet ürügy a duma tevékenységének beszüntetésére" ... „Nem látjuk be, miért kellene most azonnal élére állítani a kérdést" (6. sz.). Ez hamis hang. A szociáldemokratáknak nem szabad azt a látszatot kelteniök, mintha ők felelősséget vállalhatnának a dumáért. Ha a szociáldemokraták többségben volnának a dumában, a duma nem volna duma, vagy a szociáldemokraták nem volnának szociáldemokraták. Vállalják csak a kadetok a teljes felelősséget a dumáért. Az ő bőrükön, s ne a mi bőrünkön tanulja meg a nép, hogy szakítania kell az alkotmány-illúziókkal.

Hiszen önök is szokták hangoztatni, elvtársak: „a proletariátus nem fogja eltűrni, hogy engedjék szabadon paktálni Miljukov úrékat a régi rendszerrel." Gyönyörű szavak. De mi a lényege a kadetok paktálásának? Természetesen nem egyesek árulása. Az ilyen otromba nézet szöges ellentétben áll a marxizmussal. A paktálás lényege kizárólag az, hogy a kadetok nem térnek le és nem akarnak letérni a régi rendszer kezében levő hatalom fenntartásának talajáról, a régi rendszertől kapott parancsok talajáról. A kadetoknak, amíg kadetok maradnak, teljesen igazuk van, amikor azt mondják, hogy aki letér erről a talajról, az élére állítja a kérdést, s ürügyet szolgáltat a duma tevékenységének beszüntetésére.

A szociáldemokratáknak nem szabad úgy érvelniök, hogy a nép esetleg a kadetok igazolásának értse okfejtéseiket. Nem az a feladatunk, hogy próbáljuk kimagyarázni a kadetok képmutató beszédeit, mintha a duma „udvariasságán" és Trepov „udvariatlanságán" múlott volna minden (Sztruve cikke a „Dumá"-ban). Az a feladatunk,

hogy leleplezzük ezt a képmutatást, és hogy a kadetok „első leckéjét“ összefüggésbe hozzuk már eleve hamis állásfoglalásukkal, válaszfeliratukkal. Nem a duma belső eseményei szempontjából kell megítélnünk az ország forradalmi helyzetét. Ellenkezőleg: az ország forradalmi helyzete szempontjából kell megítélnünk a dumában felmerülő kérdéseket és a dumában lezajló incidenseket.

„Volna“ 13. sz.
1906 május 10.

A SZERVEZETI KÉRDÉSHEZ[120]

A kongresszuson, a párt szervezeti szabályzatának kidolgozására kiküldött bizottságban a bolsevikok nyiltan kijelentették, hogy minden olyan kísérlet, amely a frakciós III. kongresszuson megállapított szabályokhoz viszonyítva csorbítani akarja a helyi szervezetek autonómiáját és az ellenzék jogait, elkerülhetetlenül pártszakadást jelentene. Éppen ezért ragaszkodtak a bolsevikok például ahhoz, hogy ne szűkítsék az új kongresszus egybehívásának jogát stb. A bolsevikok azt javasolták, hogy a kongresszus iktasson be a szervezeti szabályzatba egy olyan elvi megállapítást, amely szerint a párttagoknak lakóhelyük megváltoztatása esetén joguk van ahhoz, hogy az illető helyi pártszervezet tagjai legyenek. A kongresszus nem fogadta el ezt a megállapítást, *de határozatilag kimondta, hogy csak azért nem fogadja el, mert fölöslegesnek és magától értetődőnek tartja.*

A mensevikek tehát megígérték, hogy lojálisak lesznek, és nem fognak mindenféle apró cselekkel egyes párttagokat „kiebrudalni". A pártnak éberen kell ügyelnie arra, hogy a mensevikek be is tartsák ezt az ígéretüket — a párt ellenőrzése az egyetlen záloga annak, hogy kiküszöböljük a szakadás lehetőségét.

„Volna" 13. sz.
1906 május 10.

BESZÉD
A PANYINA-PALOTÁBAN TARTOTT NÉPGYŰLÉSEN, 1906 MÁJUS 9-ÉN (22-ÉN)[121]

I. A „NYEVSZKAJA GAZETA" RÖVID BESZÁMOLÓJA

Karpov elvtárs véleménye szerint a dumát csakugyan nem fogják szétkergetni, mert a kadetok minden tőlük telhetőt elkövetnek, hogy erre ne kerüljön sor. Ez már a dumában kifejtett eddigi tevékenységükből is kiderült. A kadetok össze akarják egyeztetni a régi hatalmat a népszabadsággal. A szónok ezután rátért az OSzDMP taktikájára. Nézete szerint az a határozat, amelyet a kongresszus a dumához való viszony kérdésében hozott, „korántsem teljes, korántsem helyes. Végre kell majd hajtanunk az egységes OSzDMP határozatait, de tevékenységünk során ki fogjuk egészíteni őket."

A szónok véleménye szerint a bojkott nem volt hiba. A proletariátus kifejezésre juttatta vele azt, hogy meg kell buktatnia ezt a dumát. Ez nem sikerült, de mi következik ebből? A nép persze felhasználja a maga javára a dumát. Nagy hasznára vannak a következetesen fellépő paraszt- és munkásképviselők. A dumára gyakorolt nyomásnak azonban nincsen semilyen eredménye. Amikor a kormány áll szemben a néppel, gondolnunk kell arra, hogy csak a harcoló felek dönthetik el a konfliktust.

A parasztoknak azt mondjuk: tanuljatok, paraszttestvérek, hogy ha majd üt az óra, ti is fel legyetek készülve a forradalmi mozgalom támogatására.

„Nyevszkaja Gazeta" 8. sz.
1906 május 11 (24).

II. A „VOLNA" CÍMŰ LAP RÖVID BESZÁMOLÓJA

Ezzel a szónokkal és Mjakotyin polgártárssal vitába szállt Karpov elvtárs. Mjakotyin polgártársnak válaszolva kifejtette, hogy a megegyezés a tárgyalások gyakorlati eredménye, a tárgyalások pedig a megegyezés előkészítő lépései, s ezért Mjakotyin polgártársnak egyáltalában nincs igaza a kadet párt kérdésében. A szónok teljes mértékben elismerte, hogy az egyesítő kongresszus határozatai az egész pártra nézve kötelezők, de ugyanakkor rámutatott arra, hogy a kongresszus egyes határozatai hibásak, s ezekből a hibás határozatokból adódott az, hogy Bartyenyev elvtárs helytelen hangot ütött meg a kadet párttal kapcsolatban. A kadet párt leleplezése, mondotta a szónok, nem merülhet ki puszta becsmérlésben, a leleplezés nélkülözhetetlen és igen célszerű eszköz arra, hogy a nép nagy tömegeit elszakítsuk a régi hatalommal lepaktálni igyekvő bizonytalan, félénk liberális burzsoáziától, és felsorakoztassuk a forradalmi-demokrata burzsoázia mögé, amely készül arra, hogy döntő harcot vívjon a hatalomért. Egy olyan pártnak a diszkreditálásával, amilyen a kadet párt, jelentősen előmozdítjuk a néptömegek politikai fejlődését. A konfliktus kirobbanásának időpontja természetesen nem tőlünk függ, hanem a kormány viselkedésétől, a néptömegek politikai öntudatától és hangulatától. Feladatunk: mindent elkövetni, hogy az újabb fellendülésben és a feltartóztathatatlanul közelgő döntő harcban a szervezett proletariátus a győzelmes forradalmi hadsereg vezérének szerepét töltse be.

„Volna" 14. sz.
1906 május 11.

A PANYINA-PALOTÁBAN 1906 MÁJUS 9-ÉN (22-ÉN) TARTOTT NÉPGYŰLÉS HATÁROZATA

A gyűlés felhívja valamennyi polgár figyelmét arra, hogy az önkényuralmi kormány a pogromok szervezésével és a rendőri és katonai önkény állandó fokozásával nyiltan csúfot űz a népképviseletből, és arra készül, hogy erőszakkal válaszoljon a szabadság általános követelésére, a parasztság földkövetelésére.

A gyűlés megállapítja, hogy a „népszabadság" pártja (a kadet párt) csak bátortalanul és hiányosan juttatja kifejezésre a nép követeléseit, s nem tartja be azt az ígéretét, hogy kihirdeti az össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívását. Óva intjük a népet ettől a párttól, amely a népszabadság és a népet elnyomó régi önkényuralmi hatalom között ingadozik.

A gyűlés felszólítja az Állami Duma paraszti („trudovik") csoportját és munkáscsoportját, hogy határozottan, a kadetoktól teljesen függetlenül lépjenek fel, mindegyikük a maga önálló követeléseivel, s jelentsék be hiánytalanul a nép követeléseit.

A gyűlés figyelmezteti mindazokat, akik szívükön viselik a szabadság ügyét, arra, hogy az önkényuralmi kormány viselkedése, s a parasztság és az egész nép szükségleteinek teljes elhanyagolása elkerülhetetlenné teszi, hogy a dumán kívül megvívjuk a döntő harcot, a nép teljes hatalmának kivívását szolgáló harcot, amely egyedül alkalmas arra, hogy biztosítsa a nép szabadságát és kielégítse szükségleteit.

A gyűlésnek az a meggyőződése, hogy a proletariátus továbbra is a nép valamennyi forradalmi elemének élén fog állni.

„Volna" 14. sz.
1906 május 11.

A PARASZTI VAGY „TRUDOVIK" CSOPORT ÉS AZ OSzDMP

Tegnap megvizsgáltuk, hogy milyen álláspontot foglal el a szociáldemokrácia a duma munkáscsoportja irányában*. Vizsgáljuk meg most a trudovik csoport kérdését is.

Ezen a néven ismeretes a dumának az a 130—140 parasztképviselője, akik lassanként elkülönülnek a kadetoktól és önálló párttá tömörülnek. Ez az elkülönülés még korántsem fejeződött be, de máris teljesen tisztán látható. Goremikin nagyszerűen fejezte ki ezt szállóigévé vált szavaival: a duma tagjainak egyharmad része (vagyis a trudovik és a munkáscsoport, amelyek együttvéve körülbelül ennyit tesznek ki) minden áron akasztófára akar jutni.

Ez a szállóige világosan meghatározta a forradalmi polgári demokrácia és a nem-forradalmi polgári demokrácia (a kadetok) közötti különbséget. Miben rejlik a paraszti csoport forradalmisága? Nem is annyira politikai követeléseiben, amelyek még korántsem teljesen kiforrottak, mint inkább földköveteléseiben. A parasztok földet követelnek, követelik az egész földet. Olyan feltételekkel követelik a földet, amelyek lehetővé tennék, hogy helyzetük valóban megjavuljon — azaz minden megváltás nélkül vagy igen csekély megváltás ellenében. Másszóval: a parasztok lényegében véve nem agrárreformot, hanem agrárforradalmat követelnek. Olyan forradalmi átalakulást követelnek, amely a legcsekélyebb mértékben sem érinti a pénz hatalmát, nem nyúl hozzá a polgári társadalom alapjaihoz, de teljesen megrendíti a régi hűbéri rend, az

* Lásd ebben a kötetben 419—423. old. — *Szerk.*

egész hűbéri — földesúri és hivatalnoki — Oroszország *gazdasági* alapjait. Éppen ezért a szocialista proletariátus szívvel-lélekkel, minden erejével támogatja a parasztságot követeléseinek teljes megvalósításában. Mindaddig, amíg a parasztság végérvényesen le nem győzi a régi rendből visszamaradt elnyomóit, szó sem lehet a polgári-demokratikus forradalom teljes győzelméről. Márpedig erre a győzelemre szüksége van az egész népnek, szüksége van rá a proletariátusnak a szocializmusért vívott nagy harca érdekében.

A forradalmi parasztság támogatása közben azonban a proletariátusnak egy percre sem szabad megfeledkeznie osztályönállóságáról, sajátos osztályfeladatairól. A parasztság mozgalma egy másik osztály mozgalma; ez nem proletár harc, hanem kistulajdonosok harca; ez nem a kapitalizmus alapjai ellen vívott harc, hanem olyan harc, amelynek célja, a kapitalizmus alapjainak megtisztítása a hűbéri rend minden maradványától. A paraszti tömegek nagy harcuk hevében óhatatlanul úgy látják, hogy az egész föld kézbevételével már meg is oldották az agrárkérdést. A föld egyenlősítő elosztásáról álmodoznak, arról, hogy a föld a dolgozók birtokába megy át, de megfeledkeznek a tőke hatalmáról, a pénz erejéről, s az árugazdaságról, amely a „legigazságosabb" elosztás esetén is elkerülhetetlenül újabb egyenlőtlenséget és kizsákmányolást szül. A hűbéri rend ellen vívott harc hevében nem látják meg azt a távolabbi, még nagyobb és még nehezebb harcot, amelyet az egész kapitalista társadalom ellen, a szocializmus teljes megvalósításáért kell majd vívni. A munkásosztály mindig is folytatni fogja ezt a harcot, s ebből a célból önálló politikai pártba szerveződik. S a kapitalizmus kegyetlen tanulságai elkerülhetetlenül egyre gyorsabban felnyitják majd a kistulajdonosok szemét, meggyőzik őket a szociáldemokrácia nézeteinek helyességéről, és arra késztetik őket, hogy csatlakozzanak a proletár szociáldemokrata párthoz.

A proletariátus mostanában gyakran hallja a burzsoáziától, hogy együtt kell haladnia a polgári demokráciával. A polgári demokrácia nélkül a proletariátus nem bírja végrehajtani a forradalmat. Ez igaz. Csak éppen az

a kérdés, hogy melyik demokráciával haladhat és haladjon együtt *most* a proletariátus: a kadet demokráciával vagy a paraszti, forradalmi demokráciával? Erre csak egyféleképpen válaszolhatunk: nem a kadet demokráciával, hanem a forradalmi demokráciával, nem a liberálisokkal, hanem a parasztság tömegeivel.

Erre a válaszra gondolva nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy minél gyorsabban megy végbe a parasztok felvilágosodása, minél nyiltabban lépnek a politika küzdőterére, annál inkább vonzódnak a polgári demokrácia forradalmi elemei a parasztsághoz és természetesen a városi kispolgársághoz is. A kis különbségek elvesztik jelentőségüket. Előtérbe kerül egy alapvető kérdés: vajjon mindvégig együtt halad-e valamely párt, csoport vagy szervezet a forradalmi parasztsággal. Egyre világosabbá válik, hogy az eszerek (szociálforradalmárok), egyes független szocialisták, a legbaloldalibb radikálisok és több parasztszervezet *politikailag* egyetlen *forradalmi demokráciává* olvadnak egybe.

Súlyos hibát követtek tehát el a kongresszuson a jobboldali szociáldemokraták (Martinov és Plehanov), amikor így kiáltottak fel: „a kadetok pártja fontosabb az eszereknél". Az eszerek önmagukban véve jelentéktelenek. De a parasztság ösztönös törekvéseinek kifejezőiként éppen annak a széleskörű, hatalmas forradalmi demokráciának a részét alkotják, amely nélkül a proletariátus még csak nem is gondolhat forradalmunk teljes győzelmére. Nem véletlen, hogy a duma paraszti vagy „trudovik" csoportja és az eszerek közelednek egymáshoz. A parasztság egyik része persze fel tudja fogni a szociáldemokrata proletariátus következetes álláspontját, másik része azonban kétségtelenül az „egyenlősítő" földhasználatban látja majd az agrárkérdés megoldását.

A trudovik csoportnak minden bizonnyal jelentős szerepe lesz mind a dumában, mind pedig — s ez még fontosabb — a dumán kívül. Az öntudatos munkásoknak minden erejükkel azon kell lenniök, hogy fokozzák a parasztok között kifejtett agitációjukat, hogy a trudovik csoportot különválasszák a kadetoktól, hogy ez a csoport teljes és élesen körvonalazott politikai követelésekkel lép-

jen fel. A trudovik csoportnak szilárdabb alapokon és önállóbban kell szervezkednie, ki kell bővítenie a dumán kívüli kapcsolatait, meg kell értenie, hogy a nagy földkérdés nem a dumában fog eldőlni. Ezt a kérdést nem a dumában megejtett szavazás fogja eldönteni, hanem az a harc, amelyet a nép a régi hatalom ellen vív.

Nincs olyan feladat, amely a forradalom sikere szempontjából ma fontosabb volna, mint a forradalmi polgári demokráciának ez a tömörítése, felvilágosítása és politikai felkészítése. A szocialista proletariátus a kadetok állhatatlanságának kíméletlen leleplezése közben minden erejével elősegíti ennek a nagy feladatnak a teljesítését. Ugyanakkor azonban nem ringatja magát semmiféle kispolgári illúzióban. Továbbra is szigorúan a szocializmusért vívott osztályharc és proletárharc talaján áll.

Éljen a parasztság teljes győzelme minden elnyomója felett! — kiáltja a proletariátus. Ez a győzelem a szocializmusért vívott proletárharcunk sikereinek legbiztosabb záloga.

„Volna“ 14. sz.
1906 május 11.

A FÖLDKÉRDÉS A DUMÁBAN

A dumában a kadetok első ténykedése az volt, hogy a trónbeszédre válaszolva felirattal fordultak a cárhoz. Bátortalan kérelemmel fordultak a cárhoz, nem pedig követeléssel. Második „ténykedésük": szó nélkül napirendre tértek a dolog felett, amikor a küldöttségtől megtagadták a felirat átvételét. Ezúttal tehát még bátortalanabbul viselkedtek. Most pedig harmadik ténykedésük: a dumában napirendre tűzött földkérdés megvitatása.

Ezt a kérdést különösen nagy figyelemmel kell kísérnie valamennyi munkásnak. A földkérdés mindennél jobban izgatja a paraszti tömeget. Márpedig a parasztok most a munkások legfőbb, sőt csaknem egyetlen szövetségesei a forradalomban. S a földkérdés világosan megmutatja majd, hogy a kadetok pártja, amely a népszabadság pártjának nevezi magát, csakugyan hűségesen szolgálja-e a népszabadságot.

Mit akar a nép, azaz elsősorban a parasztság? A parasztság földet akar. Ezt mindenki tudja. A parasztok azt követelik, hogy az országban az egész föld a parasztoké legyen. A parasztok le akarják rázni a földesurak és a hivatalnokok igáját. Elvenni a földet a földesuraktól, hogy ne kényszeríthessék a parasztot ledolgozásra, vagyis lényegében, ugyanúgy, mint régen, robotra; — elvenni a hatalmat a hivatalnokoktól, hogy ne zsarnokoskodhassanak többé az egyszerű népen, — ezt akarják a parasztok. S a munkásoknak segíteniök kell a parasztokat a földért vívott harcukban éppúgy, mint a földkérdés nyílt, világos és teljesen határozott felvetésében.

A földkérdést rendkívül könnyű összekuszálni és

elködösíteni. Könnyű a dolgot úgy forgatni, hogy a parasztoknak, természetesen, kell földet juttatni, de ugyanakkor a juttatást olyan feltételekhez kell kötni, hogy a parasztoknak semmi hasznuk se legyen belőle. Ha a juttatást megint a hivatalnokok fogják intézni, ha mindenféle „békebírák" szerepét megint a liberális földbirtokosok töltik be, ha a megváltás „szerény méreteit" a régi önkényuralmi hatalom fogja megszabni, akkor ebből semmi haszna sem lesz a parasztoknak, sőt megint becsapják őket, mint 1861-ben, újabb hurkot tesznek a nyakukra. Az öntudatos munkások ezért kötelesek a legnyomatékosabban megmagyarázni a parasztoknak, hogy a földkérdésben különösen óvatosaknak és bizalmatlanoknak kell lenniök. A föld megváltásának kérdése és az a kérdés, hogy milyen hatalom intézze a föld „juttatását", a mai körülmények között rendkívül nagy jelentőségre tesz szert. A megváltás kérdése alapján azonnal és csalhatatlanul megállapíthatjuk, ki van a parasztok mellett és ki a földbirtokosok mellett, valamint azt is, hogy ki próbál átpártolni az egyik féltől a másikhoz. Az orosz paraszt tudja — de még menynyire tudja! — mi fán terem a megváltás. Ebben a kérdésben világosan szembe kerülnek egymással a parasztok érdekei és a földesurak érdekei. S az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa ezért nagyon helyesen járt el, amikor az agrárprogramm eredeti tervezetében szereplő „elidegenítés" szót „elkobzással" (vagyis megváltás nélküli elidegenítéssel) helyettesítette.

A juttatást intéző hatalom kérdésében ugyanolyan élesen ütköznek a parasztok és a hivatalnokok érdekei, mint a megváltás kérdésében a parasztok és a földbirtokosok érdekei. A szocialista munkásoknak ezért rendkívül állhatatosan igyekezniök kell megmagyarázni a parasztoknak, milyen fontos az, hogy ne a régi hatalom vegye kezébe a földkérdést. Tudják meg a parasztok, hogy nem lehet hasznuk semmiféle földreformból, ha a reform ügye a régi hatalom kezében lesz. Az OSzDMP Egyesítő Kongresszusán szerencsére ebben a kérdésben is lényegileg egyöntetű állásfoglalás alakult ki, hiszen a kongresszus határozata egyértelműen leszögezte, hogy támogatnunk kell a parasztság forradalmi megmozdulásait. Igaz ugyan,

hogy a kongresszus véleményünk szerint hibát követett el, amikor nem mondta ki nyíltan, hogy éppen a földreformot csakis egy *teljesen* demokratikus államhatalomra, csak a nép által választott, a népnek beszámolni köteles és a nép által elmozdítható hivatalnokokra lehet rábízni. Erre azonban más alkalommal fogunk részletesebben kitérni.

A dumában lényegében két agrárprogrammról fognak tárgyalni. A dumában uralkodó kadetok azt akarják, hogy a földesurak is jóllakjanak, a parasztok is megmaradjanak. Hozzájárulnak a földesúri földek nagyobb részének kényszerelidegenítéséhez, de először is megváltást javasolnak, másodszor pedig a földreform megvalósításának eszközeit és módozatait illetően a kérdésnek liberális-hivatalnoki, nem pedig forradalmi-paraszti megoldása mellett foglalnak állást. A kadetok, mint mindig, agrárprogrammjukban is ide-oda táncolnak a földesurak és a parasztok, a régi hatalom és a népszabadság között.

A trudovik vagy paraszti csoport még nem határozta meg pontosan agrárprogrammját. Az egész föld legyen a dolgozó népé, mondják, — a megváltás kérdéséről azonban egyelőre hallgatnak, s ugyancsak hallgatnak a régi hatalom kérdéséről is. Majd ha ez a programm tisztázódik, többször is visszatérünk még rá.

A hivatalnok kormány természetesen hallani sem akar még a kadet agrárreformról sem. A hivatalnok kormány, amelynek élén a leggazdagabb földbirtokos-hivatalnokok állnak, akiknek gyakran egyenként sokezer gyeszjatyina földjük van, „inkább áttér a mohamedán hitre" (hogy egyik elmés írónk kifejezésével éljünk), semhogy megtűrje a földesúri földek kényszerelidegenítését. A duma tehát az agrárkérdést nem fogja ténylegesen *„megoldani"*, hanem csupán kihirdeti, bejelenti majd követeléseit. A kadetok ezúttal is bátortalan kérelmeket fognak benyujtani, ahelyett hogy a nép képviselőiként büszkén és bátran, becsületesen és nyíltan követeléseket támasztanának. Szeretnénk, ha a trudovik csoport legalább most az egyszer önállóan és a kadetoktól teljesen függetlenül lépne fel.

A szocialista munkásokra pedig most különösen nagy feladat hárul. Minden lehető módszerrel és minden erővel

ki kell terjeszteniök szervező tevékenységüket s különösen a parasztsággal való kapcsolataikat. A legszélesebb körben, a lehető legvilágosabban, legrészletesebben és legalaposabban meg kell magyaráznunk a parasztoknak, milyen nagy jelentősége van a megváltás kérdésének, és annak a kérdésnek, belenyugodhatunk-e abba, hogy az agrárátalakulás végrehajtása a régi hatalom kezében maradjon. Minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy mire bekövetkezik a jelenlegi politikai válság elkerülhetetlenül közelgő végső órája, a szocialista proletariátus és a forradalmi parasztság szövetsége megerősödjön és elmélyüljön. Ez a szövetség és csakis ez a szövetség a záloga a legfontosabb kérdések sikeres megoldásának, annak, hogy a parasztság hozzájusson „az egész földhöz", hogy a nép hozzájusson a teljes szabadsághoz és a teljes hatalomhoz.

„Volna" 15. sz.
1906 május 12.

HATÁROZAT ÉS FORRADALOM

Tegnap a „Nasa Zsizny" vezércikke, ma a „Recs", a „Duma", a „Nasa Zsizny", a „Sztrana" és a „Szlovo" — egyszóval kivétel nélkül az egész burzsoá sajtó — nekiront a baloldali szociáldemokráciának. Ugyan mi történt? Hová lett a „győztes" kadetok büszkesége, amely még nem is oly régen arra késztette őket, hogy megvető kézlegyintéssel intézzék el a „bojkottistákat"? Elmúlt a kadet hegemónia aranykora, amikor ezek az urak, szánakozva hibái miatt, kioktatták a proletariátust az igazi állambölcseségre. Mi történt hát?

Feltámad a forradalmi szellem — feleli Sztruve úr a „Duma" május 11-i számának vezércikkében. Igaza van. Akik a dumában reménykedtek, óráról órára mindinkább csalatkoznak reményeikben. Hogy miképpen kell kivívni a népszabadságot, az annál világosabbá válik, minél tisztábban látható annak a pártnak igazi arculata, amely tövig koptatva nyelvét a népszabadság hirdetésével, a választások idején ki tudta használni egyrészt a nép bizonyos kimerültségét, másrészt a Vitte—Durnovo-féle politikát, amely a választási küzdelemből kizárta a nép igazi érdekeinek igazi képviselőit. Az immár nyilt ellenforradalmi szervezkedés ragyogóan mutatja, hogy okvetlenül új harci formákra van szükség. Hát igen, a választások napjaiban a burzsoázia azt hitte, hogy a forradalom véget ért, s ütött az óra, amikor a maga hasznára fordíthatja a munkások és parasztok harcának gyümölcseit. De tévedett. Az átmeneti nyugalmi időszakot az erők végleges kimerülésének, a forradalom megszűnésének vélte. Éppen csak hogy kényelmesen elhelyezkedett a

duma karosszékeiben, éppen csak hogy udvarias, barátságos beszélgetésbe kezdett a régi hatalommal arról, hogy miképpen lehetne békésen kiegyezni a munkások és parasztok rovására, s lám egyszer csak kiderül, hogy a munkások és parasztok készek beavatkozni ebbe a játékba és meghiúsítani ezt az egyességet.

A Panyina-palotában lezajlott népgyűlés különösen felháborította a kadet urakat. A szociáldemokraták a gyűlésen elmondott beszédeikkel felkavarták ezt a poshadt mocsarat. Az isten szerelmére, kiáltanak fel a kadet urak, pártunk bírálatával önök a kormányt segítik. Ismerős érv ez. Valahányszor a szociáldemokraták kiállnak, hogy megmagyarázzák a proletariátusnak és az egész népnek a végbemenő események igazi értelmét, eloszlassák azt a ködöt, amelyet a burzsoá politikusok a munkások között keltenek, óva intsék a munkásokat a népszabadság burzsoá kufáraitól, megmutassák a munkásoknak, hol az igazi helyük a forradalomban, — a liberális urak mindig azt kiáltozzák, hogy ez gyengíti a forradalmat. Valahányszor a szociáldemokraták azt mondják, hogy a munkásoknak nem szabad burzsoá zászlók alatt haladniok, hogy a munkásoknak megvan a saját zászlójuk, a szociáldemokrácia zászlaja, — a liberálisok mindig jajgatni kezdenek, hogy a szociáldemokraták ezzel a kormánynak tesznek szolgálatot. Ez nem igaz. A forradalom ereje a proletariátus osztálytudatának fejlődésében, a parasztság politikai tudatának fejlődésében rejlik. Amikor a szociáldemokraták bírálják a kadet politikát, fejlesztik ezt az öntudatot, erősítik a forradalmat. Amikor a kadetok prédikációikkal bódítják a népet, elhomályosítják ezt a tudatot, gyengítik a forradalmat. Ha azt mondjuk a kadetoknak: nem hiszünk nektek, mert nem képviselitek eléggé teljesen és eléggé határozottan a nép követeléseit, mert ahelyett hogy harcolnátok a kormány ellen, inkább alkudoztok vele, — ez nem jelenti azt, hogy a kadetok miatt megfeledkezünk a kormányról.

Ez azt jelenti, hogy megmutatjuk a népnek az igazi harc és az igazi győzelem útját. Amikor a proletariátus és a parasztság tömegei világosan látják majd ezt az utat,

a kadetoknak nem lesz kivel alkudozniok, mert a régi hatalom bukásra lesz kárhoztatva.

Önök nyilt akciókba kergetik a proletariátust — üvöltik a kadetok. Nyugalom, uraim! Nem illik, hogy éppen önök beszéljenek ezekről az akciókról, nem illik, hogy éppen önök, akik egész politikai karrierjüket a munkások és parasztok vérére építették, krokodilkönnyeket hullassanak a „hiábavaló áldozatok" miatt.

Ugyanezen a gyűlésen olyanok is elhangzottak, hogy a proletariátust nem kell „hajszolni", s ez tökéletesen helyesen és teljesen kifejezi a szociáldemokraták általános meggyőződését. A „Volná"-ban mindenki elolvashatta azt a megállapításunkat, hogy nem kell erőltetni az eseményeket*. De más az események erőltetése, és megint más — azok a körülmények, amelyek között le kell játszódnia a nagy dráma következő felvonásának. Felkészülni erre a pillanatra — amely ugyebár nem csupán tőlünk függ, hanem többek között attól is, hogy a kadet urak mennyire árulják el a szabadság ügyét —, ez az, amire a proletariátust és a parasztságot felszólítjuk. Tisztázni a harc feltételeit, rámutatni a harc lehetséges formáira, megmutatni a proletariátusnak, hol a helye a közelgő harcban, a proletariátus erőinek megszervezésén, tudatának fejlesztésén dolgozni, — ez a mi feladatunk. Márpedig ez a mai helyzetben egyebek között azt jelenti, hogy fáradhatatlanul le kell lepleznünk a kadetokat, s óva kell intenünk a tömegeket a kadet párttól. Ezt megtesszük és meg is fogjuk tenni. S ha a kadetokat ez felháborítja és kihozza a sodrából, — ez azt jelenti, hogy nem végezzük rosszul dolgunkat. Márpedig a kadetok emiatt sírva-ríva panaszkodnak, hogy gyengül a forradalom, — s ez azt jelenti, hogy már világosan érzik, hogy az igazi forradalom, a munkások és parasztok forradalma bármelyik pillanatban elsöpörheti a kadet dumát. A kadetok félnek attól, hogy a forradalom esetleg túllépi a burzsoázia által kijelölt és a burzsoáziának előnyös kereteket. A munkásosztálynak és a parasztságnak nem szabad megfeledkeznie arról,

* Lásd ebben a kötetben 406. old. — *Szerk.*

hogy érdekeik túllépik ezeket a kereteket, s hogy feladatuk a forradalom végigvitele.

Éppen ezt mondta ki a népgyűlés határozata is, amely arra késztette a kadet Protopopovot, hogy a kerületi rendőrfőnökök után sóvárogjon. Óvatosabban írjanak, kadet urak.

„Volna" 16. sz.
1906 május 13.
Aláírás: — N.

SE FÖLDET, SE SZABADSÁGOT

A Minisztertanács elnöke „nyilatkozattal" válaszolt az Állami Duma feliratára.

Ezt a nyilatkozatot mindenki türelmetlenül várta. Ennek a nyilatkozatnak kellett magában foglalnia a kormány programmját.

S a kormány valóban a legvilágosabb formában fejtette ki benne „programmját". Az alábbiakban teljes egészében idézzük a nyilatkozat két lényeges pontját:

„Rátérve a paraszti földkérdésnek az Állami Duma által javasolt megoldására, vagyis arra a javaslatra, hogy erre a célra igénybe kell venni az uralkodóház birtokainak, a koronabirtokoknak, a kolostori és egyházi birtokoknak a földjeit és kényszerelidegenítés útján a magánbirtokokat, amelyekhez olyan paraszti tulajdonosok földjei is tartoznak, akik vásárlás útján szerezték földjüket, a Minisztertanács szükségesnek tartja kijelenteni, hogy e kérdésnek az Állami Duma által javasolt megoldása semilyen körülmények között sem engedhető meg. Az államhatalom nem teheti meg, hogy elismeri egyesek földtulajdonjogát, s ugyanakkor másokat megfoszt ettől a jogtól. Az államhatalom nem tagadhatja általában a földmagántulajdont sem, anélkül hogy ezzel ne tagadná minden más vagyon tulajdonjogát is. A tulajdon szentségének és sérthetetlenségének elve az egész világon és a civilizált élet minden fejlődési fokán a népjólét és a társadalmi fejlődés sarkköve, az állam létének legfőbb pillére, amely nélkül még az állam fennállása is elképzelhetetlen. A javasolt rendszabályt tárgyi szempontok sem teszik szükségessé. Kétségtelen, hogy az állam rendelkezésére álló bőséges és korántsem kimerített eszközök felhasználásával és az erre szolgáló törvényes módszerek széleskörű alkalmazásával a földkérdés sikeresen megoldható,

anélkül hogy lerombolnánk államiságunk alapját és aláásnánk hazánk életerejét.

Az Állami Duma feliratában foglalt egyéb, a törvényhozást érintő javaslatok célja lényegében egy olyan rendszer meghonosítása, amelynek alapján a duma többségének bizalmát élvező miniszterek felelősséggel tartoznak a népképviseletnek, továbbá az Államtanács feloszlatása és azoknak a korlátozásoknak a megszüntetése, amelyeket az Állami Duma törvényhozó tevékenységére vonatkozólag külön törvényerejű kormányrendeletek állapítottak meg. A Minisztertanács nem érzi magát feljogosítva arra, hogy ezekkel a javaslatokkal foglalkozzék; e javaslatok az állam alaptörvényeinek gyökeres megváltoztatására irányulnak, márpedig ezek felülvizsgálatára éppen ez alaptörvények szerint az Állami Duma kezdeményezési joga nem terjed ki."

Tehát ami a *földet* illeti: „semilyen körülmények között sem engedhető meg". Ami a *szabadságot*, vagyis a népképviselet tényleges jogait illeti: „ezek felülvizsgálatára a duma kezdeményezési joga nem terjed ki".

Ami a földet illeti, a parasztok mindent csak a földesurak jóindulatától, a földesurak beleegyezésétől várjanak. A kényszerelidegenítés semilyen körülmények között sem engedhető meg. A parasztok életének legcsekélyebb tényleges javulása semilyen körülmények között sem engedhető meg.

Ami a szabadságot illeti, a nép csak maguktól a hivatalnokoktól várjon mindent. Az ő beleegyezésük nélkül a népképviselőknek semmiben sem szabad dönteniök. A Minisztertanács még arra sem érzi feljogosítva magát, hogy egyáltalában foglalkozzon a dumának a népképviselet jogai kiterjesztésére vonatkozó óhajaival. A népképviselőknek gondolniok sem szabad jogokra. Az ő dolguk az, hogy kérjenek. A hivatalnokok dolga, hogy mérlegeljék ezeket a kérelmeket, valahogy úgy, ahogy a fent ismertetett nyilatkozat is mérlegeli a duma „kérelmeit".

Se földet, se szabadságot.

A nyilatkozat többi részével most érdemben nem foglalkozhatunk.

Majd meglátjuk, tanulnak-e valamit ebből a nyilat-

kozatból a duma-képviselők. A kadetok bizonyára semmit sem tanulnak belőle. A trudovik csoportnak és a munkáscsoportnak most meg kell mutatniok, sikerült-e valamelyes önállóságra szert tenniök és függetleníteniök magukat a kadetoktól, — megértették-e, hogy fel kell hagyni a kérésekkel, — tudnak-e nyiltan és érthető nyelven beszélni a néppel.

„Volna" 17. sz.
1906 május 14.

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA VÁLASZTÁSI GYŐZELME TIFLISZBEN

Távirati jelentés szerint a szociáldemokraták teljes győzelmet arattak a tifliszi választásokon. 81 elektor közül 72 szociáldemokrata és csak 9 kadet. Kutaiszban 4 képviselőt választottak, valamennyi szociáldemokrata[122]. Tiflisz Noj Zsordaniját, az egyik legtekintélyesebb helybeli szociáldemokratát jelöli a dumába.

Üdvözöljük kaukázusi elvtársaink sikerét. Pártunk egyesítő kongresszusának határozata óta kötelező ránk a választásokon való részvétel, azzal a feltétellel, hogy a munkáspárt nem létesít blokkokat, vagyis nem köt semmiféle egyességet más pártokkal[123]. Ha kaukázusi elvtársaink teljesen önállóan juttatták be jelöltjeiket, ami Tiflisz esetében valószínű, akkor nem estek bele armaviri elvtársaink hibájába[124]. Ez esetben teljesen betartották a kongresszus határozatait, ez esetben teljesen párthű szociáldemokraták jutnak be a dumába, mégpedig szigorúan a párt útján, ez esetben rövidesen értesülni fogunk arról, hogy a Központi Bizottság kijelölte pártunk hivatalos duma-képviselőit.

Olvasóink tudják, hogy mi a duma bojkottja mellett foglaltunk állást. A kongresszuson a szociáldemokrata parlamenti frakció megalakítása ellen szavaztunk azokból a megfontolásokból, amelyeket a „Volna" 12. számában megjelent határozati javaslatunkban pontosan kifejtettünk*. Nem elvi megfontolások voltak ezek, hanem olyan megfontolások, amelyekben az óvatosság és az akkori helyzet gyakorlati feltételei vezéreltek bennünket. Magától

* Lásd ebben a kötetben 299—300. old. — *Szerk.*

értetődik azonban, hogy most, ha valóban a párt útján valóban párthű szociáldemokraták jutottak be a dumába, mi, mint az egységes párt tagjai, erőnkhöz mérten valamennyien segíteni fogjuk őket abban, hogy teljesítsék nehéz feladatukat.

Nem áltatjuk magunkat azzal, hogy a tifliszi győzelemnek különösebb jelentősége van. A szociáldemokrácia parlamenti sikerei csak akkor keltenek és kelthetnek bennünk osztatlan örömöt, ha valóban kialakult valamilyen, legalább félig-meddig „komoly" parlamentarizmus. Oroszországban nincsen parlamentarizmus. Oroszországban a jelenlegi viszonyok olyan nagy feladatokat hárítanak a szociáldemokráciára, amilyenekkel egyetlen nyugateurópai szociáldemokrata pártnak sem kell megbirkóznia. Összehasonlíthatatlanul távolabb állunk a szocialista forradalomtól, mint nyugati elvtársaink, de polgári-demokratikus parasztforradalom előtt állunk, amelyben a proletariátus vezetőszerepet tölt be. A mai helyzetnek e sajátosságai folytán a rohamosan érlelődő politikai válság semmiképpen sem a dumában fog megoldódni.

Olyan időkben, mint amilyeneket ma Oroszország átél, a szociáldemokráciának a választásokon való részvétele korántsem jelenti azt, hogy a tömegek valóban megerősödnek a választási hadjáratban. Amikor nincsen szabad sajtó, nincsenek népgyűlések, nincsen széleskörű agitáció, a szociáldemokraták megválasztása gyakran nem egy tisztán szociáldemokrata, proletár párt erejének, hanem csupán a lakosság éles tiltakozásának a jele. A kispolgárság széles rétegei ilyen körülmények között olykor bármilyen kormányellenes jelöltre leszavaznak. Elhamarkodott és meggondolatlan ítélet volna, ha csupán a tifliszi választások alapján akarnánk eldönteni, mennyiben volt helyes egész Oroszországra vonatkozólag a bojkott-taktika.

Senki sem tudja még, hogy általában véve végeredményben milyen szerepet játszik még a kadet duma. Hogy a kadetok a duma urai, ez tény. S abban is egyetért minden szociáldemokrata, hogy a kadetok a dumában rossz demokraták, a népszabadság gyáva és következetlen, állhatatlan és ingadozó hívei módjára viselkednek. A duma uraivá vált kadetok most még fokozottabban, mint valaha, ter-

jesztik a nép körében az alkotmány-illúziókat, s ezzel igyekeznek elködösíteni a munkások és parasztok politikai öntudatát.

Várjunk, a gyakorlat majd megmutatja, mennyiben tudjuk a dumában is felvenni a harcot a kadetok e reakciós törekvései ellen. Szeretnénk, ha a dumába bejutott kaukázusi elvtársaink lennének majd azok, akik végre-valahára nyiltan beszélnek erről az új szószékről, egy jottányit sem hallgatnak el a keserű igazságból, kíméletlenül leleplezik a puszta szavakba, ígéretekbe és papírrongyokba vetett hitet, kitöltik a hézagot sajtónkban, amelyet ma is változatlanul gúzsba kötnek és üldöznek minden nyilt szóért, s felszólítják a proletariátust és a forradalmi parasztságot arra, hogy teljesen világosan és egyértelműen vesse fel a kérdéseket s a dumán kívül döntse el azt a végső párviadalt, amelyet a közeljövőben meg kell vívnia a szabadságért.

„Volna" 17. sz.
1906 május 14.

A KORMÁNY, A DUMA ÉS A NÉP

A duma és a kormány között viszályok vannak. A duma bizalmatlanságát fejezte ki a kormánnyal szemben, és a kormány lemondását követelte. A kormány elengedte füle mellett a duma nyilatkozatát, és még nyiltabban, mint eddig, gúnyt űz a dumából, rábízva például a jurjevi irodai altisztek részére felállítandó mosoda kérdését.

Mi a lényege ennek a viszálynak, a duma és a kormány összeütközésének? A parasztság nagy tömege, s általában a kispolgári közönség, végül pedig számos burzsoá politikus (a kadetok) azt képzeli, vagy legalább is azt próbálja elhitetni önmagával és másokkal, hogy erre az összeütközésre azért került sor, mert a kormány nem érti meg feladatait és helyzetét. Majd tisztázódik ez a félreértés, az emberek majd hozzászoknak az újdonsághoz, vagyis az alkotmányos rendhez, ahhoz, hogy az állami ügyeket az állampolgárok szavazása útján, nem pedig a régi hatalom parancsszavával kell eldönteni — s aztán egyenesbe jutunk. E felfogás szerint itt „alkotmányos konfliktussal" van dolgunk, vagyis egy olyan alkotmányos állam különböző szerveinek összeütközésével, amely a régi hatalom mellett ténylegesen elismeri a népképviselők hatalmát. A türelem rózsát terem — így okoskodik a kispolgár, és így érvel a burzsoá politikus. A kispolgár naivitásból és politikai tapasztalatlanságból gondolkodik így. A burzsoá politikus azért gondolkodik így, mert ez felel meg osztályérdekeinek.

Például a „Recs", a kadetok központi lapja, a következőket mondja: „Miniszteréink még kevésbbé járatosak az alkotmányosság elméletében és gyakorlatában, mint

képviselőink többsége." Mert, ugyebár, mindössze arról van szó, hogy a miniszterek tapasztalatlanok, hogy nem tanultak államtudományt Kovalevszkij és Miljukov professzornál. Ennyi az egész. Node sebaj, amit nem tanultak meg könyvekből, majd megtanulják a dumában elhangzó beszédekből. A türelem rózsát terem. És a kadet „Recs" a német burzsoáziára hivatkozik. Ez a burzsoázia 1848-ban — enyhén szólva — szintén feszült viszonyban volt a kormánnyal. Ennek a burzsoáziának szintén az volt a törekvése vagy vágya, hogy kiharcolja a nép teljes hatalmát és a nép teljes szabadságát. Amikor a német kormány elfojtotta a nép harcát, a burzsoáziának megengedték, hogy képviselői legyenek a parlamentben. A képviselők beszéltek, a régi hatalom pedig cselekedett. A képviselők beszéltek és magyarázták a miniszteréknek, hogy „nem értik" a maguk feladatát, „alkotmányosságra" tanították a minisztereket, teljes másfél évtizeden át, a negyvenes évek végétől a hatvanas évek elejéig tanítgatták őket. A hatvanas években Bismarck nyíltan hajbakapott a burzsoá „népképviselőkkel", de ez volt aztán az utolsó családi perpatvar. A burzsoáziát megigézték a német hadsereg győzelmei, és végleg megbékélt azon az alapon, hogy megadták az általános választójogot, míg a hatalom osztatlanul a nemesi-hivatalnoki kormány kezében maradt.

S éppen Bismarcknak és a „nép"-képviselőknek ez az utolsó komoly összeütközése nyerte meg különösképpen a kadet „Recs" tetszését. A német burzsoázia (tizenöt évvel a forradalom végleges leverése után) engedett Bismarcknak. Az orosz burzsoázia viszont már most kicsikar majd bizonyos engedményeket Goremikintől. S a kadetok már előre ujjonganak: nálunk többet kell engednie Goremikinnek, mint amennyit annak idején Bismarck engedett.

Szívesen egyetértünk azzal, hogy Goremikin messze van Bismarcktól. De szerintünk a munkásosztály számára most különösen fontos, hogy megértse a burzsoázia és a különféle Bismarckok paktálásának *lényegét*, s hogy aztán annakidején mekkora engedményekre kerül sor — ez a jövő kérdése. Bismarckék csak akkor békülgettek a burzsoáziával, amikor a forradalmat végleg elnyomták, amikor a burzsoázia már végleg szakított a „népszabadsággal",

amikor a burzsoázia már barátságosan, békésen megfért a régi nemesi-hivatalnoki hatalommal, amely megvédte a földbirtokost a paraszttól, s elsősorban a tőkést a munkástól.

Ez volt tehát az igazi, tényleges alapja Bismarck és a német kadetok, vagyis a porosz haladópártiak kibékülésének. Ez volt a gyakorlati háttere annak az „alkotmányosságnak", amelyre a német Kovalevszkijek és Miljukovok tanították Bismarckékat 15 évvel a forradalom leverése után. A mi professzoraink talán nem is tudják ezt: a professzorok csak a könyveket ismerik, de nem ismerik az életet, a munkásoknak azonban tisztában kell lenniök ezzel.

Nálunk Oroszországban most egyáltalában nem akörül folyik a komoly harc, hogy milyen engedményekre vonatkozólag egyezhetnének meg Goremikinék és a liberális burzsoázia. Az egyik harcoló fél a néptömegek, amelyek nem tudnak a régi rendszerben élni, a másik pedig a régi hűbéri-hivatalnoki hatalom, amely nem tud igazi alkotmányos rendszerben élni. Nem akörül folyik a harc, hogy miképpen kell helyesen alkalmazni az alkotmányosság tanulságait, hanem akörül, hogy lehet-e egyáltalában szó alkotmányosságról.

Ami most lejátszódik, az nem parlamenti konfliktus, és maga a duma még egyáltalában nem parlament, nem egy kialakult alkotmánnyal rendelkező burzsoá „rend" szerve. A duma nem egyéb, mint a dumán kívül vagy a duma ellenére fejlődő népi mozgalom fokmérője és igen gyenge kifejezője.

A duma és a kormány összeütközése csak *közvetve* utal arra, hogy a paraszti tömegek és a munkásosztály alapvető és megérlelődött törekvései összeütközésbe kerültek a korlátlan és sérthetetlen régi hatalommal. Ezeket a megérlelődött törekvéseket gyakran ezzel a két rövid szóval fejezik ki: földet és szabadságot. Ezeket a törekvéseket nem elégítették ki. Azok az erők, amelyek e követelések mögött állanak, még korántsem bontakoztak ki teljes mértékben. Még csak most érlelődnek azok a feltételek, amelyek lehetővé teszik ezeknek az erőknek teljes érvényesülését.

Nem az alkotmányosságnak azokra a tanulságaira kell

most irányítanunk a nép figyelmét, amelyekre Kovalevszkijék oktatják Goremikinékat. Nem Bismarckéknak és a burzsoázia felső rétegeinek kicsinyes cívódásait kell most unos-untalan emlegetnünk. A munkásosztály és a parasztság nem tűri meg, hogy a kadetok ilyen cívódások és ilyen egyességek szervévé változtassák a dumát. Le kell leplezнünk a kadetoknak minden olyan lépését, amellyel efelé hajlanak. Tudja meg a duma trudovik csoportja és munkáscsoportja, hogy csak akkor lesz képes erejéhez mérten előmozdítani az igazi szabadságért vívott harcot, ha elkülönül a kadetoktól, ha felülemelkedik az alkotmányosságról tartott iskolai leckéken, ha nyiltan bejelenti a nép valamennyi követelését, valamennyi igényét, ha kertelés nélkül kimondja a keserű igazságot.

„Volna" 20. sz.
1906 május 18.

A KADETOK AKADÁLYOZZÁK A DUMÁT ABBAN, HOGY FELHÍVÁST INTÉZZEN A NÉPHEZ

Most értesültünk a következő esetről, amely a duma mai ülésén zajlott le. A duma tárgyalta a halálbüntetés eltörléséről szóló törvénytervezetet. Aladin, a trudovik csoport tagja határozottabb formában vetette fel ezt a kérdést, mint ahogyan azt eddig tették. „Harcolnunk kell a végrehajtó hatalom ellen" — mondotta (a „Birzsevije Vedomosztyi" esti kiadásának külön melléklete alapján idézünk). „Interpellációkkal akarjuk zaklatni a minisztereket, amikor nyilvánvaló, hogy a miniszterek nem reagálnak majd rájuk? Nem, itt az ideje, hogy válasszunk: folytassuk-e ezt az interpellálási játékot, vagy pedig *vegyük saját kezünkbe a nép ügyét.*" Aladin azt javasolta, hogy a duma ne halassza el a kérdés tárgyalását egy hónappal, ne utalja a törvénytervezetet bizottság elé, hanem döntsön felette azonnal. Beszédét ezekkel a szavakkal fejezte be: „S jaj nekünk, *ha nem hozzuk a nép tudomására a teljes igazságot*, ha nem mondjuk meg világosan, hogy a bűnösök azok, akiknek a kezében az ágyúk és gépfegyverek vannak."

Pojarkov lelkész ugyanebben a szellemben beszélt. „A kormány *gúnyt űz* az Állami Dumából" — mondotta. „Ne kérjük, hanem követeljük, hogy töröljék el a halálbüntetést még ma vagy holnap, ellenkező esetben azt javaslom, hogy utazzunk haza, mert becstelen dolognak tartom, hogy itt dolgozzunk és pénzt vegyünk fel, amíg el nem törlik a halálbüntetést."

A trudovik csoport részéről tehát olyan javaslat hangzott el, amelynek értelme nyilvánvaló: felhívást kell intézni a néphez, — követelni kell, nem pedig kérni, —

nem kell törődni a bürokratikus szabályokkal, — nem szabad halogatni a kérdéseket, és nem szabad azokat bizottság elé utalni.

A kadetok megakadályozták a dumát abban, hogy felhívást intézzen a néphez. Nabokov kadet, aki Pojarkov után szólalt fel, arra hívta fel a dumát, hogy „tartsa be a törvényes utat". Ragaszkodott ahhoz, hogy a törvénytervezetet bizottság elé utalják.

A duma elnöke (a kadet Dolgorukov) a vita lezárása után kijelentette: „*Négy* indítvány fekszik előttünk: ezek közül kettőt *nem bocsáthatok szavazásra*, mert *nem felelnek meg a parlamenti gyakorlatnak*. Ez a két javaslat: felhívás a néphez és felhívás az uralkodóhoz."

A másik két indítvány közül — mármint hogy a törvényjavaslatot 1) bizottság elé kell utalni és 2) azonnal meg kell vitatni — *egyhangúlag* elfogadták az elsőt, minthogy a másodikat visszavonták.

Úgy látszik, a trudovik csoport ismét engedett a kadetok erőszakoskodásának és fenyegetéseinek, s nem tartott ki eredeti határozott álláspontja mellett.

A népnek, amely tudatosan harcol a szabadságért, tiltakoznia kell a dumában ülő kadetok viselkedése ellen és fel kell szólítania a trudovik csoportot: határozottan és megmásíthatatlanul mondja ki, hogy a dumának felhívást kell intéznie a néphez, és *valósítsa meg* ezt a követelését!

A megírás ideje: 1906 május 18 (31).
Megjelent: „Volna" 21. sz. 1906 május 19.
Aláírás: N. L—n.

MÉG ALKUDOZNI SEM AKARNAK!

Sztruve vérig van sértve. A kormány ostobább, mint hitte volna, egyszerűen lehetetlen vele üzletet kötni. Sztruve úr nagyon egyszerűnek képzelte a politikát: a a duma, azaz a duma kadet többsége a legcivilizáltabb kereskedői körökben szokásos, kifogástalan módon borsos árat kér; a kormány kissé alkuszik, a duma erre olcsóbban adja, s így majd nyélbeütik valahogy Oroszországban a népszabadságot. Mit meg nem tettek már ennek érdekében a kadet urak! És most egyszerre a kormány nem akar semmit sem megérteni, hiányzik belőle minden józan kereskedelmi érzék!

Sztruve úr háborog:

A kormány megtehette volna, hogy a duma követeléseinek és javaslatainak egyrészét figyelmen kívül hagyja, másik részüket viszont elfogadja és magáévá teszi. Megtehette volna, hogy radikális engedményeket tesz politikai téren és igyekszik lealkudni egyet-mást gazdasági téren. Megtehette volna ennek fordítottját is. De csak olyan emberek utasíthatnak el minden lényeges követelést valamennyi *vitás* területen, a magántulajdonban levő földek kényszerelidegenítésén alapuló földreform megtagadásával csak olyan emberek vehetik semmibe a nép szükségleteit és a nép jogi érzékét, akik nagyon keveset konyítanak az államigazgatás művészetéhez.

Másszóval: a duma feliratában támasztott követelések — *vitás* terület; nem az az *elengedhetetlen valami*, amit minden rendelkezésre álló eszközzel ki kell harcolni és amit haladéktalanul tovább kell fejleszteni, hanem csupán alkudozási alap.

Az amnesztia, az általános választójog, a szabadságjogok és a föld kényszerelidegenítése — ezek mind vitatható követelések, ezeken lehet alkudozni és ... lehet belőlük engedni, feltéve, ha a kormány is ad érte valamit cserébe.

Ezt jól jegyezzük meg. Sztruve úr a felháborodás hevében kifecsegte a kadetok taktikáját, amelyre a szociáldemokraták mindig felhívták a nép figyelmét.

A nép követelései még abban a megcsonkított és kadet módra elferdített formájukban is, ahogyan a feliratba bekerültek, a kadet párt számára nem az elengedhetetlen minimumot jelentik, hanem a legmagasabb árat, amelyből már eleve engedni szándékoztak. Sztruve úr sajnálatára nem jött létre az alku ... mivel a kormány nem ért az „államigazgatás művészetéhez". Sztruve úr szerint a kormány nem is konyít ehhez. Miért? — Azért, mert Trepov, Goremikin és Sztyisinszkij úrék nem hajlandók alkudozni a kadetokkal a nép jogairól, hanem kereken elutasítják őket.

Az „államigazgatás művészete" pedig — nyilván — az, ha nyiltan kereskednek a népszabadsággal.

Jól jegyezzétek meg, munkások és parasztok! Közvetlenül Goremikinnek a dumában elhangzott beszéde előtt a kadetoknak az volt a véleményük, hogy az „államigazgatás művészete" az, ha megegyeznek Trepovval a feliratban foglalt népi követelések megnyirbálására vonatkozólag.

A kadet urak legnagyobb bánatára sehogy sem tudnak megegyezni. A proletariátus és a parasztság reális érdekeinek és a fennmaradásáért küzdő régi hatalom ugyancsak reális érdekeinek az összeütközése nem fér be a diplomatikus egyességek keretei közé. S nem Sztruve úr vagy Trepov úr „államigazgatási művészetén" múlik, hogy az orosz forradalom semmiképpen sem léphet a kadet útra. Az összeütköző érdekek jellege az, ami az orosz forradalmat a forradalmi és ellenforradalmi erők nyilt harcának útjára tereli.

S éppen ezért kell minduntalan csalatkozniok a népszabadsággal kereskedő uraknak, a forradalom alkuszainak, a háborús idők diplomatáinak.

„Volna" 21. sz.
1906 május 19.
Aláírás: —N.

AZ ÁLLAMI DUMA MUNKÁSKÉPVISELŐINEK FELHÍVÁSA[125]

Szívből üdvözöljük a duma-képviselők munkáscsoportjának, a meggyőződését tekintve hozzánk legközelebb álló dumacsoportnak a felhívását, mert ez az első eset arra, hogy duma-képviselők nem a kormányhoz, hanem közvetlenül a néphez fordulnak. A munkásképviselők példáját véleményünk szerint a duma trudovik vagy parasztcsoportjának is követnie kellene.

A munkásképviselők felhívásában sok az igazság, de nézetünk szerint vannak bizonyos fogyatékosságai.

A munkástestvérek szeretnének „arra törekedni, hogy a duma készítse elő egy alkotmányozó gyűlés egybehívását". Ebben aligha számíthatnak az egész dumára vagy akár csak annak többségére is. A dumában uralkodó liberálisok nem egyszer megígérték már a népnek egy alkotmányozó gyűlés egybehívását, de nemcsak hogy nem tartották meg ígéretüket, hanem még arra sem vállalkoztak, hogy a dumában nyiltan és erélyesen fellépjenek ezzel a követeléssel. A munkásküldöttek csak a trudovik csoportra — a parasztképviselőkre — számíthatnak többékevésbbé biztosan ebben a törekvésükben. S éppen ezért a munkásosztály nem tekintheti feladatának az *egész* duma támogatását — az orosz liberálisok nagyon is megbízhatatlanok —, helyesebb, ha a munkások igyekeznek a *parasztképviselőket* támogatni, és arra ösztönözni őket, hogy teljesen önállóan lépjenek fel, és a forradalmi parasztság igazi képviselőihez méltóan cselekedjenek.

A proletariátus bebizonyította harcképességét. Most erőt gyüjt, hogy újra döntő harcba induljon, mégpedig a parasztokkal együtt. Igazuk van tehát a munkásképvise-

lőknek, amikor arra szólítják fel a proletariátust, hogy ne üljön fel senki provokációjának, és ne bocsátkozzon feleslegesen elszigetelt harcokba az ellenséggel. Drágább annál a proletár vér, mintsem hogy szükségtelenül, a győzelem biztos reménye nélkül pazaroljuk.

Csakis a paraszti tömeg lehet — ha felismerte a jelenlegi duma tehetetlenségét és elégtelen voltát — a munkások olyan szilárd támasza, amely biztosítja a győzelmet. Bármilyen hasznosak is a munkásgyűlések nyilatkozatai és határozatai a munkásosztálynak harcra való szervezése szempontjából, ezekben mégsem találhatunk tényleges támaszt egy olyan ellenség ellen, amely már felkészült arra, hogy a legvadállatibb erőszakkal válaszoljon a nép követeléseire. Ellenkezőleg, a munkásosztály magyarázza meg a parasztok tömegeinek is, hogy tévednek, amikor naívul kérvényekben, nyilatkozatokban, beadványokban és panasziratokban reménykednek.

Oroszországban ma nem olyan irányban fejlődnek a dolgok, hogy szavakkal és szavazásokkal lehetne eldönteni a nép sorsa körül folyó nagy vitát: *a föld* és *a szabadság* kérdését.

„Volna" 21. sz.
1906 május 19.

A FÖLDKÉRDÉS ÉS A SZABADSÁGÉRT FOLYÓ HARC

A dumában tárgyalják a földkérdést. A kérdés megoldására lényegében két javaslat van: a kadetok javaslata és a „trudovikok", vagyis a parasztképviselők javaslata.

E két javaslatot illetően, az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa nagyon helyesen állapította meg a parasztmozgalomhoz való viszonyunkról hozott határozatában: „a polgári pártok igyekeznek kihasználni és szolgálatukba állítani a parasztmozgalmat — egyesek (az eszerek) az utópikus kispolgári szocializmus érdekében, mások (a kadetok) azért, hogy bizonyos mértékig fenntartsák a magán-nagybirtokot, s ugyanakkor, részletengedményekkel kielégítve a parasztság tulajdonosi ösztönöit, gyengítsék a forradalmi mozgalmat."

Vizsgáljuk meg, mit jelent a szociáldemokrata kongresszusnak ez a határozata. A kadetok pártja félig földesúri párt. Tagjai között sok a liberális földbirtokos. Ez a párt igyekszik megvédeni a földbirtokosok érdekeit, s csak olyan *engedményeket* akar tenni a parasztoknak, amelyek elkerülhetetlenek. A kadetok arra törekszenek, hogy amennyire csak lehet, megóvják a magán-nagybirtokot, s ezért nem járulnak hozzá ahhoz, hogy a parasztság javára minden földesúri földet teljesen elidegenítsenek. A kadetok amellett szállnak síkra, hogy a parasztok váltsák meg a földet, vagyis hogy az állam közvetítésével *vásárolják meg* a földesúri földeket, s ezzel azt akarják elérni, hogy a parasztság felső rétegei „rend-párttá" alakuljanak. Csakugyan az a helyzet, hogy bármilyen formában történik is a megváltás, bármilyen „méltányos" árakat állapítanak is meg, a megváltás mégiscsak kevésbbé érinti a jómódú

parasztságot, és súlyos teherként nehezedik a szegényparasztságra. Bármilyen rendelkezéseket hozzanak is papíron a faluközösségek közös megváltására stb. vonatkozólag, a gyakorlatban a föld mégiscsak annak a kezén marad, aki meg tudja váltani. A föld megváltása tehát végeredményben azt a célt szolgálja, hogy a szegényparasztok rovására megerősítse a gazdag parasztokat, hogy megossza a parasztságot, s ezzel gyengítse a parasztságnak a teljes szabadságért és az egész földért vívott harcát. A megváltásnak végeredményben az a lényege, hogy a tehetősebb parasztokat a szabadságért vívott harctól *átcsalják a régi hatalom* oldalára. A föld megváltásával kiváltják magukat a szabadságért vívott harcból, a megváltás a szabadság harcosainak egy részét a pénz útján a szabadság ellenségeinek oldalára állítja. Az a jómódú paraszt, aki megváltja földjét, kis földbirtokossá válik, s így különösen könnyen és biztosan átáll a régi, földesúri-hivatalnoki hatalom oldalára.

A szociáldemokrata kongresszus tehát nagyon helyesen állapította meg, hogy a kadet párt (ez a félig földesúri párt) olyan rendszabályokért száll síkra, amelyek *gyengítik* a forradalmi mozgalmat, vagyis a szabadságért vívott harcot.

Ezek után lássuk csak, hogyan oldják meg a földkérdést a „trudovikok", vagyis a duma parasztképviselői. A trudovikok még nem tisztázták teljesen nézeteiket. Félúton állnak: a kadetok és a „szürkék" (a narodnyik-szocialisták pártja) között, a föld egy részének megváltása (kadetok) és minden föld elkobzása (szociálforradalmárok) között, de egyre inkább eltávolodnak a kadetoktól és egyre inkább közelednek a „szürkékhez".

Helyesen állapította-e meg a szociáldemokrata kongresszus a „szürkékről", hogy ez polgári párt, amely az utópikus kispolgári szocializmus céljait követi?

Nézzük meg a „szürkék" legutolsó földreformtervezetét, amely tegnap jelent meg „Narodnij Vesztnyik" c. lapjukban (9. sz.)[126]. Ez egy törvény a földmagántulajdon megszüntetéséről és az „általános egyenlősítő földhasználatról". Miért akarják a „szürkék" bevezetni az egyenlősítő földhasználatot? Azért, mert meg akarják

szüntetni a gazdagok és szegények közötti különbséget. Ez szocialista kívánság. Minden szocialista akarja ezt. De többféle szocializmus van, még papi szocializmus is létezik, s van kispolgári szocializmus, van proletár szocializmus.

A kispolgári szocializmus a kistulajdonos álmodozása arról, hogyan lehetne megszüntetni a gazdagok és szegények közötti különbséget. A kispolgári szocializmus szerint minden embert „kiegyenlített", se szegény, se gazdag kistulajdonossá lehet tenni. A kispolgári szocializmus törvénytervezeteket szerkeszt az általános egyenlősítő földhasználatról. A valóságban azonban nem lehet a nyomort és a szegénységet úgy megszüntetni, ahogyan ezt a kistulajdonos akarja. Nem lehetséges egyenlősítő föld*használat* mindaddig, amíg megmarad a pénz hatalma, a tőke hatalma. Semmiféle törvény nem szüntetheti meg az egyenlőtlenséget és a kizsákmányolást mindaddig, amíg megmarad a piacra termelő gazdaság, amíg érvényesül a pénz hatalma és a tőke ereje. Csak minden földnek, gyárnak és egyéb termelési eszköznek a munkásosztály tulajdonába való átadásával, s ennek alapján egy nagyüzemű, tervszerű, társadalmi gazdaság berendezésével szüntethető meg minden kizsákmányolás. A proletár szocializmus (a marxizmus) ezért rávilágít arra, hogy teljesen alaptalan a kispolgári szocializmus minden reménye, amelyet a kisgazdaságok „kiegyenlítésének" lehetőségéhez fűz, sőt teljesen alaptalan még az a remény is, hogy egyáltalában fenn lehet tartani a kapitalizmusban a kisgazdaságot.

Az öntudatos proletariátus minden erejével támogatja azt a harcot, amelyet a parasztság minden földért és a teljes szabadságért vív, de óva inti a parasztokat attól, hogy hamis reményekkel áltassák magukat. A parasztok a proletariátus segítségével lerázhatják a földesurak hatalmát, s teljesen véget vethetnek a földesúri földbirtoknak és a földesúri-hivatalnoki államnak. Sőt mi több, még a föld magántulajdonát is teljesen megszüntethetik. Mindezek a rendszabályok rendkívül hasznosak mind a parasztságra, mind a munkásosztályra, mind pedig az egész népre nézve. A munkásosztály érdekei megkövetelik, hogy a legmesszebbmenően támogassa a parasztság harcát. De a földesurak és a hivatalnokok hatalmának teljes

megdöntése a legkisebb mértékben sem ássa még alá a tőke hatalmát. S csak abban a társadalomban, amelyben nem lesz már földesúri és hivatalnoki hatalom, dől majd el a proletariátus és a burzsoázia végső nagy harca, a szocialista rendszerért vívott harc.

Ezért harcolnak a szociáldemokraták oly erélyesen a kadetok áruló programmja ellen, ezért óvják a parasztokat attól, hogy hiú reményeket fűzzenek az „egyenlősítéshez". A parasztok csak akkor érhetnek el eredményeket abban a harcban, amelyet most a földért és a szabadságért vívnak, ha teljesen önállóan és a kadetoktól függetlenül cselekszenek. A parasztoknak nem szabad elmerülniök a földkérdés rendezését célzó különféle tervezetek taglalásában. Mindaddig, amíg a hatalom a régi önkényuralmi, földesúri-hivatalnoki kormány kezében marad, mindezek a „munkanormákról", „egyenlősítésről" stb. szóló tervezetek haszontalan és meddő időtöltést jelentenek. A parasztságnak a földért vívott harcát csak gyengíti a tervezeteknek ez a töméntelen paragrafusa és szabálya, amelyeket a régi hatalom vagy egyszerűen félredob, vagy pedig a parasztság becsapásának újabb eszközévé változtat. „A földkérdés rendezését célzó tervezetek" nem könnyítik meg a parasztoknak annak felismerését, hogy miképpen juthatnak földhöz, hanem inkább megnehezítik e feladat helyes megértését. Ezek a tervezetek a hivatalnok kormány régi hatalmának kérdését túlterhelik mindenféle kicsinyes, szőrszálhasogató bürokratikus agyszüleményekkel. Ezek a tervezetek egy jóindulatú kormányzatról szőtt ábrándokkal tömködik tele az emberek fejét, holott a valóságban változatlanul megmaradt a korlátlanul és vadul erőszakoskodó régi kormányzat. Uraim, hagyják már abba ezt a játékot, amelyet „a földkérdés rendezésére" kidolgozott papirosízű „tervezeteikkel" űznek — a parasztok könnyűszerrel rendezik a földkérdést, ha majd a régi hatalom nem akadályozza őket többé —, összpontosítsák inkább figyelmüket arra a harcra, amelyet a parasztok minden ilyen akadály teljes elhárításáért vívnak.

A megírás ideje: 1906 május 19 (június 1).

Megjelent: „Volna" 22. sz. 1906 május 20.

A GOREMIKINISTÁK, AZ OKTÓBRISTÁK ÉS A KADETOK

Tegnap beszámoltunk a kadetoknak egy újabb dicstelen győzelméről, amelyet az Állami Dumában a trudovikokon arattak. A kadetok visszavonták a trudovikokkal azt a javaslatukat, hogy a duma intézzen felhívást a néphez és vitassa meg a halálbüntetés eltörléséről szóló törvényjavaslatot, anélkül hogy ragaszkodna azokhoz a formaságokhoz, amelyek a dumát a bürokrácia szánalmas és tehetetlen függelékévé süllyesztik.

Ma a „Novoje Vremja" goremikinistái[127] és a „Szlovo" októbristái teljes mértékben igazolják ezt az értékelést, amelyet a kadetoknak a trudovikokon aratott győzelméről adtunk. „A trudovik csoport — írja a „Novoje Vremja" — olyasmit javasolt ... ami ellenkezik a duma ügyrendi szabályzatával. Ugyanis azt követelte, hogy az Állami Duma térjen át a törvénytervezet érdemleges tárgyalására, s utána bocsássa szavazásra a törvénytervezetet, anélkül hogy bevárná az egyhónapos határidő leteltét, tehát anélkül hogy módot adna az igazságügyminiszternek véleménye nyilvánítására. Az oroszok olykor hajlanak arra, hogy a törvényesség rovására jólelkűek legyenek, de a legcsekélyebb ilyen irányú próbálkozás a dumát kétségtelenül törvénytelen cselekedetekbe bonyolította volna, s ezért viselnie kellett volna mindazokat a következményeket, amelyek az «önhatalmú eljárás» sikamlós és lejtős útján elkerülhetetlenek."

A kadetok szónokai — folytatja a „Novoje Vremja" — „élesen tiltakoztak a trudovikok által javasolt törvénytelen lépés ellen" és „fényes győzelmet arattak". Azzal kapcsolatban, hogy a trudovikok visszavonták javaslatu-

kat, a „Novoje Vremja“ megjegyzi: „Ilymódon az ügy szerencsésen elsimult és a jog ragyogó diadalával végződött“. Hogy a goremikinisták ujjonganak az *ilyen* jog diadala láttán, az természetes, tőlük nem is vár senki mást. A kadetoktól sajnos még nagyon sokan mást várnak. „Minden képviselő — fejezi be a „Novoje Vremja“ —, aki Aladin úr példáját követi, kétségtelenül megérdemli, hogy megbocsáthatatlan könnyelműséget vessenek a szemére.“

Az októbrista „Szlovó“-ban Ippolit Gofstyettyer úr megrója és atyailag inti a kadetokat: „Valóságos forradalom érződik a levegőben.“ A kadetok nem akarnak forradalmat, s ezért józanoknak kell lenniök. „Mindaddig, amíg a fennálló törvény bármiféle lehetőséget is nyujt arra, hogy politikai és szociális téren szigorúan törvényes alapokon további jogos eredményeket érjünk el, az Állami Duma minden öntudatos haladó tagjának szent kötelessége, hogy a törvényes talajon szilárd ellenzéki politikát folytasson, de ne törekedjen minden áron konfliktusokra.“

A goremikinisták és az októbristák álláspontja világos. Itt az ideje, hogy világosabban és józanabbul ítéljük meg a kadetok álláspontját, amely közeli rokonságban van a goremikinisták és októbristák álláspontjával.

A megirás ideje: 1906 május 19 (június 1).
Megjelent: „Volna“ 22. sz. 1906 május 20.
Aláírás: N. L—n.

A BÍRÁLAT SZABADSÁGA ÉS AZ AKCIÓEGYSÉG[128]

Szerkesztőségünkhöz a következő röplap érkezett az OSzDMP Központi Bizottságának aláírásával:

„Mivel egyes pártszervezeteink felvetették azt a kérdést, hogy *mennyiben ismerhető el a pártkongresszusi határozatok bírálatának szabadsága*, a Központi Bizottság — figyelembe véve, hogy az oroszországi proletariátus érdekei mindig megkövetelték a legnagyobb egységet az OSzDMP taktikájában, s hogy pártunk egyes részeinek *erre a politikai akcióegységére* most nagyobb szükség van, mint valaha — kimondja:

1) hogy a pártsajtóban és a pártgyűléseken mindenkinek biztosítani kell egyéni nézetei kifejtésének és különvéleménye védelmének *teljes szabadságát*;

2) hogy politikai tömeggyűléseken a párt tagjainak nem szabad olyan *agitációt* kifejteniök, amely ellenkezik a kongresszus határozataival;

3) egyetlen párttagnak sem szabad *ilyen* gyűléseken a *kongresszus határozataival ellenkező akciókra felhívnia*, sem pedig olyan határozatokat javasolnia, amelyek nincsenek összhangban a kongresszus határozataival." (Mindenütt a mi kiemelésünk.)

Ha érdemben megvizsgáljuk ezt a határozatot, számos furcsaságot találunk benne. A határozat szerint a „pártgyűléseken" biztosítandó az egyéni vélemény és a bírálat „teljes szabadsága" (1. §), a „tömeggyűléseken" viszont (2. §) „egyetlen párttagnak sem szabad a kongresszus határozataival ellenkező akciókra felhívnia". Gondoljuk csak meg, mi sül ki ebből: a pártgyűléseken a párt tagjainak *joguk van* a kongresszus határozataival ellenkező akcióra felhívni, a tömeggyűléseken azonban *nem*

„biztosítható" „egyéni nézetei kifejtésének" teljes szabadsága!!

E határozat szerzői teljesen helytelenül fogták fel a párton belüli *bírálat szabadságának* és a párt *akcióegységének* viszonyát. A pártprogramm *alapelveinek* keretein belül biztosítani kell a bírálat teljes szabadságát (gondoljunk például arra a beszédre, amelyet Plehanov erről a kérdésről az OSzDMP második kongresszusán mondott), mégpedig nemcsak a pártgyűléseken, hanem a tömeggyűléseken is. Az ilyen bírálatot vagy az ilyen „agitációt" (hiszen a bírálat nem választható el az agitációtól) nem lehet megtiltani. A párt politikai akcióinak egységeseknek kell lenniök. Sem a tömeggyűléseken, sem a pártgyűléseken, sem a pártsajtóban nem engedhető meg, hogy bárki is olyasmire „hívjon fel", ami megbontja egy-egy meghatározott akció egységét.

Világos tehát, hogy a Központi Bizottság a bírálat szabadságát pontatlanul és túlságosan szűken, az akcióegységet pedig pontatlanul és túlságosan tágan határozta meg.

Vegyünk egy példát. A kongresszus határozata értelmében részt kell vennünk a duma-választásokon. A választás teljesen meghatározott akció. A választások alatt (például most Bakuban) teljességgel megengedhetetlen, hogy a párt tagjai *bárhol, bármilyen formában is a választásokon való részvétel megtagadására* hívjanak fel. Ez alatt az idő alatt a választásra vonatkozó határozat „bírálata" is megengedhetetlen, mert gyakorlatilag kétessé tenné a választási agitáció sikerét. Ezzel szemben a választások kitűzése *előtt* a párt tagjai *mindenütt bírálhatják* azt a határozatot, amelynek értelmében részt kell vennünk a választásokon. Ennek az elvnek a gyakorlati alkalmazása olykor természetesen szintén vitákra és félreértésekre vezet, de *csakis éppen* ennek az elvnek az alapján oldható meg *minden* vita és oszlatható el minden félreértés úgy, hogy ez a párt becsületére váljék. A Központi Bizottság határozata azonban lehetetlen helyzetet teremt.

A Központi Bizottság határozata lényegét tekintve helytelen és *ellenkezik a párt szervezeti szabályzatával.* A demokratikus centralizmusnak és a helyi szervek auto-

nómiájának elve éppen azt jelenti, hogy teljes mértékben és mindenütt biztosítani kell *a bírálat szabadságát*, amennyiben ez nem sérti *egy-egy meghatározott akció* egységét, viszont nem engedhető meg *semmiféle* olyan bírálat, amely aláássa vagy megnehezíti a párt által elhatározott akció *egységét*.

Véleményünk szerint a Központi Bizottság nagy hibát követett el, amikor ebben a fontos kérdésben határozatot hozott, anélkül hogy a pártsajtóban és a pártszervezetekben előzőleg bármiképpen is megvitatták volna ezt a kérdést; erre az előzetes megvitatásra támaszkodva a Központi Bizottság elkerülhette volna az általunk kifejtett hibákat.

Felszólítunk minden pártszervezetet, hogy vitassa meg most a Központi Bizottság határozatát és határozottan foglaljon állást vele kapcsolatban.

„Volna" 22. sz.
1906 május 20.

ROSSZ TANÁCSOK

Plehanov elvtárs a „Kurir"-ban[129] levéllel fordult a munkásokhoz. Tanácsokat ad nekik, hogyan viselkedjenek. Gondolatmenete a következő. A kormány nem akadályozza, hogy a dumát akár a legélesebb formában is bírálják. Ezt azért teszi, hogy gyengítse azt a támogatást, amelyben a nép a dumát részesíti. A kormány harcra akarja provokálni a munkásokat olyankor, amikor a munkások még nincsenek felkészülve. A munkásoknak meg kell hiúsítaniok a kormány terveit. Ne zavarja őket az, hogy a dumában burzsoá pártok uralkodnak. A burzsoázia, amelynek többsége van a dumában, szabadságjogokat követel mindenki számára és földet a parasztság számára. Ezért az egész népnek támogatnia kell a dumát.

Ebben az okfejtésben helyes és hibás megállapítások keverednek egymással. Vizsgáljuk meg higgadtan részleteiben Plehanov elvtárs gondolatait és tanácsait.

Plehanov elvtárs első gondolata: a kormány nem akadályozza, hogy a dumát akár a legélesebb formában is bírálják, hogy így gyengítse azt a támogatást, amelyben a nép a dumát részesíti.

Igaz-e ez? Nézzük csak meg, hol bírálták az utóbbi időben a legélesebb formában a dumát. Az olyan ujságok hasábjain, mint a „Nyevszkaja Gazeta", a „Gyelo Naroda"[130], a „Volna", továbbá a népgyűléseken. A liberális burzsoázia, a kadetok, akik többségben vannak a dumában, a dühtől tajtékozva fogadták ezt a bírálatot, s különösen a pétervári népgyűléseket. A kadetok arra a kijelentésre vetemedtek, hogy nem értik, miért nem ügyelnek a kerületi rendőrfőnökök a szocialista gyűlésekre.

S mit tett a kormány? Betiltotta a „Gyelo Naroda" és a „Nyevszkaja Gazeta" című ujságot, s háromszor is perbefogta a „Volná"-t. Betiltotta a gyűléseket és bejelentette, hogy bírósági eljárást indít a Panyina-palotában rendezett május 9-i gyűlés ügyében.

Mindebből világosan láthatjuk, hogy Plehanov elvtársnak *nincs igaza*. Durva hibába esett.

Vizsgáljuk meg most Plehanov elvtárs második gondolatát. A kormány harcra akarja provokálni a munkásokat olyankor, amikor a munkások még nincsenek felkészülve. Észszerűtlen volna felülni ennek a provokációnak, észszerűtlen volna már most fegyverbe szólítani a munkásokat.

Ez helyes gondolat. Csakhogy Plehanov elvtárs oly hiányosan fejti ki ezt a gondolatot, hogy a legkárosabb félreértésekre ad alkalmat. Először is, elfelejti hozzátenni, hogy a kormány egész viselkedése és a dumával szemben tanúsított egész magatartása elkerülhetetlenné teszi, hogy újabb harc bontakozzon ki a dumán kívül. Másodszor, nem mutat rá arra, hogy a munkásoknak a parasztsággal együtt kell megvívniok ezt a harcot, az ingadozó és áruló liberális burzsoázia ellenére.

Plehanov tehát hiányosan fejt ki egy helyes gondolatot, s nem veszi észre, hogy ezzel a liberális burzsoáziát szolgálja, amely elérte azt, hogy a szocialista gyűléseket betiltsák. A burzsoázia úgy akarja feltüntetni a dolgot, hogy a szocialisták *valahányszor* rámutatnak a kadetok hasznavehetetlenségére és a dumán kívül megvívandó harc elkerülhetetlenségére, tulajdonképpen *azonnali* harcra szólítják fel a munkásokat, noha ilymódon csak ártanak az ügynek. A burzsoázia tudatosan rágalmazza a szocialistákat, Plehanov pedig a politikai helyzet téves megítélésével támogatja ezt a rágalmat.

Nézzük meg például a „Volná"-t, amelyet a legtöbbet szidalmazott és gyalázott a burzsoázia. Felhívta-e a „Volna" a munkásokat azonnali harcra? Nem, ezt nem tette. A burzsoázia rágalmazta a „Volná"-t. A „Volna" már *két héttel ezelőtt* (a 10. számban) ezt írta: „Ne erőltessük (vagyis ne siettessük, hajszoljuk, gyorsítsuk mesterségesen) az eseményeket. Ma nem érdekünk, hogy siettessük a kirobba-

nást. Ez kétségtelen"*. Ez ugyebár világos. Miért hazudott hát a burzsoázia, miért rágalmazta a szocialistákat? Azért, mert a szocialisták kimondták az igazságot, kimondták, hogy elkerülhetetlen a dumán kívüli harc, s hogy ezt a harcot a proletariátus és a parasztság a liberális burzsoázia árulása *ellenére* is meg fogja vívni.

Vegyük csak elő a Panyina-palotában elfogadott határozatot (ez a határozat a „Volna" 14. számában és több más lapban is megjelent**). Felszólítja-e ez a határozat a munkásokat *azonnali* harcra? Nem, nem szólítja fel őket erre. Mi hát az oka annak, hogy a liberális burzsoázia és valamennyi kadet tomboló, vad haraggal fogadta ezt a határozatot? Az, hogy ez a határozat kimondja az igazságot, s leleplezi elsősorban a kormányt („csúfot űz a népképviseletből", „arra készül, hogy erőszakkal válaszoljon"), továbbá a liberálisokat *(„bátortalanul és hiányosan* juttatják kifejezésre a nép követeléseit", „a szabadság és a régi hatalom között ingadoznak"); — az, hogy ez a határozat *a kadetoktól teljesen független határozott fellépésre* szólítja fel a trudovikokat, a parasztképviselőket; — s végül az, hogy a határozat nyiltan a dumán kívüli döntő harc *elkerülhetetlenségéről* beszél. A burzsoázia kiforgatta e határozat értelmét, hogy a szocialistákat olyan embereknek tüntethesse fel, akik esztelen módon azonnali harcra szólítják a munkásokat, s hogy *elterelhesse a figyelmet* a burzsoázia ellen emelt helytálló vádakról. A burzsoázia így járt el, mert helyesen ismerte fel érdekeit. Plehanov elvtárs pedig hibát követ el, amikor beáll a burzsoázia kórusába, mert helytelenül ítéli meg a proletariátusnak a kormányhoz és a burzsoáziához való tényleges viszonyát.

Nézzük meg Plehanov elvtárs harmadik gondolatát. „A burzsoázia a dumában szabadságjogokat követel mindenki számára és földet a parasztság számára." Igaz-e ez? Nem, ez legfeljebb felerészben, sőt talán csak negyedrészben igaz. A burzsoázia nem követel, hanem kér a régi hatalomtól. A burzsoázia megtiltotta, hogy a dumában „követelésekről" beszéljenek. A burzsoázia (a kadetok)

* Lásd ebben a kötetben 406. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 427. old. — *Szerk.*

például *olyan* sajtó-„szabadságot" követel, amely lehetővé teszi, hogy a szocialistákat véleményük nyilvánításáért fegyházba zárják vagy kényszermunkára küldjék*[131]. A burzsoázia *nem* azt követeli, hogy a földet adják oda a parasztságnak, hanem azt, hogy a *föld egy részét adják el* a parasztoknak (a megváltás ugyanis az adás-vétel egyik formája). Helyesen teszi-e Plehanov elvtárs, amikor elhallgatja a burzsoá tervezeteknek ezt a *hiányosságát*, ezt a *gyávaságát*, a kadetoknak ezt az ingadozását? Nem, Plehanov elvtárs nagyon helytelenül teszi. Mi a jelentősége Plehanov elvtárs e hibájának? Ez a hiba nagyon veszedelmes a proletariátusra nézve, igen veszélyezteti a szabadságért vívott harc sikerét. Valamennyi szocialista egyetért abban, hogy ez a harc a dumán kívül fog eldőlni, s hogy — akaratunk ellenére is — már a közeljövőben fellángolhat. Ebben a harcban a proletariátus együtt haladhat a parasztsággal, s együtt is kell haladnia vele, de *nem szabad megbíznia* az ingadozó, áruló, köpönyegforgató liberális burzsoáziában. Mi sem veszedelmesebb a harcban, mintha megbízunk köpönyegforgatókban. Ha az újabb harchoz vezető újabb fordulat küszöbén elhallgatjuk a liberális burzsoázia gyávaságát, ingadozásait és árulását, ezzel ártunk a proletariátusnak, ártunk a szabadság ügyének.

Ezek után térjünk rá Plehanov elvtárs legutolsó gondolatára vagy tanácsára. „Az egész népnek egyértelműen támogatnia kell a dumát." Ne zavarja a munkásokat, hogy a dumában burzsoá pártok uralkodnak.

Csakugyan nem kell, hogy ez a körülmény „zavarja" a munkásokat. S nem is zavarja őket. A munkások készek támogatni a burzsoáziát a kormány ellen vívott harcban. A kérdés csak az, hogy *melyik* burzsoáziát támogassák a munkások, *hogyan* támogassák azt és *milyen* harcban támogassák. A kadetoktól már megszoktuk, hogy mélyen hallgatnak ezekről a kérdésekről, amelyek fényt derítenek állhatatlanságukra. De Plehanov elvtárshoz, egy szociáldemokratához, méltatlan dolog, ha elhallgatja ezeket a kérdéseket.

Általában „a duma" támogatása nem egyéb, mint

* Lásd a „Volna" 22. számában az „Újabb drákói törvénytervezet" c. cikket.

a *kadet* duma támogatása, mert a dumában a kadetok uralkodnak. Marxista nem tekintheti a dumát általában „nép"-képviseletnek. A marxistáknak meg kell vizsgálniok, hogy mely osztályok beszélnek ennek a dumának a nevében.

Támogathatjuk-e minden körülmények között a kadet dumát? Nem, nem támogathatjuk, mert a proletariátusnak le kell lepleznie és meg kell bélyegeznie a duma minden ingadozó és határozatlan lépését. A „Kurir" munkatársai a következőket írják ugyanazon az oldalon, amelyen Plehanov elvtárs cikkét közlik: „a duma baloldali része (vagyis a trudovik csoport és a munkáscsoport) alázatosan tűri Muromcev és Dolgorukov uraknak (a duma elnökei, mindkettő kadet) megalázó és *reakciós* gyámkodását." Ez az igazság. Ez igazi szocialista beszéd. Támogathatja-e a „nép" vagy a proletariátus egyértelműen azt a „dumát", amelynek segítségével a liberálisok *reakciós* gyámság alá veszik a trudovikokat? Nem, nem támogathatja, és nem is támogatja.

A duma két legnagyobb burzsoá pártja: a kadetok és a trudovikok. Az előbbi — a kiegyező, áruló burzsoázia, amely nyilvánvalóan készül lepaktálni az önkényuralommal és nyilvánvalóan képtelen erélyes harcot vívni. Az utóbbi — a dolgozó kispolgárság, amely hihetetlenül el van nyomva, amely egyenlősítő földosztásról álmodozik, amely képes a legerélyesebb, legodaadóbb harcra, amelyet az események egész menete és a kormány egész viselkedése ilyen harcra ösztökél. *Melyik* burzsoáziát kell a proletariátusnak *„azonnal"* támogatnia? Az *utóbbit*, s ugyanakkor óva kell intenie a „népet" az előbbi megbízhatatlanságától. A proletariátusnak támogatnia kell és támogatja is a trudovikokat a kadetok ellen, fényt kell derítenie arra, hogy a kadetok „reakciós gyámság" alá veszik a trudovikokat, fel kell szólítania a trudovikokat, hogy rázzák le magukról a gyámságot.

S most vizsgáljuk meg az utolsó kérdést: hogyan és milyen harcban támogassa a proletariátus ezt a burzsoáziát? A dumában a támogatás azt jelenti, hogy arra szavazunk, akit támogatunk. A munkáscsoport tudvalevőleg nem volt hajlandó megszavazni a kadetok (vagy

általában a „duma") válaszfeliratát. A munkásképviselők nem voltak hajlandók *egyértelműen* „támogatni" „a dumát". Mit jelentsen ez — talán itt is „hibát" követtek el a munkások? Ha Plehanov elvtársnak ez a véleménye, mondja meg nyiltan — az ilyen dolgokat kertelés nélkül ki kell mondani.

Komoly támogatásra, igazi támogatásra a dumán kívül kerül majd sor. Ez nem tőlünk függ, ez összefügg az események egész menetével, a jelenlegi harc lényegével, mert ez nem a duma harca a kormány ellen, hanem a nép harca a régi hatalom ellen. Furcsa és helytelen, ha a „duma támogatásának" ezt a módját egyszerűen csak „támogatásnak" nevezik. Ez a dumán kívül vívott döntő harc lesz; a proletariátusnak csak a parasztsággal együtt szabad megindítania ezt a harcot; s a proletariátus és a parasztság győz majd ebben a harcban, bármilyen állhatatlan, ingadozó, áruló magatartást tanúsít is a liberális, kadet, „dumabeli" burzsoázia, bármennyire kacérkodik is a reakcióval.

Most már látjuk, milyen rossz tanácsokat ad Plehanov elvtárs a munkásosztálynak. Egyesítő kongresszusunk bizonyos hibát követett el, amikor némileg jobbra tolta pártunkat és nem látta, milyen veszélyes, ha a kadetok támogatásáért lelkesedünk. Plehanov elvtárs nagy hibát követ el, amikor túlságosan jobbra tolódik, s arra szólítja fel a proletariátust, hogy teljesen, a maga egészében és minden fenntartás nélkül támogassa a kadetokat és a kadet dumát.

„Volna" 23. sz.
1906 május 21.

HÍREK ÉS HÍRESZTELÉSEK AZ ÁLLAMI DUMA FELOSZLATÁSÁRÓL

A „Pravityelsztvennij Vesztnyik" rövid közleménye alapján a sajtóban már elterjedt az a hír, hogy június 15-én nyári vakációra akarják meneszteni az Állami Dumát! A hírügynökségek most cáfolják ezt a közleményt, de — mint a „Recs" helyesen megállapítja — a cáfolatok kétértelműek, és senkit nem győznek meg semmiről.

Változatlanul fennáll tehát az a lehetőség, hogy néhány hét mulva „nyári vakációra" menesztik a dumát. Ezért nagy érdeklődésre tarthat számot a „Kurir" által felvetett kérdés: vajjon *szétoszlik-e* a duma? A „Kurir" idézi Rogyicsev úr szavait, amelyek az Állami Dumában hangzottak el: „semilyen körülmények között sem oszlunk szét mindaddig, amíg el nem végeztük azt, amiért ide küldtek bennünket", — továbbá egy másik kadet, Gregyeszkul úr szavait: „Ebben a harcban (a kormány ellen folytatott harcban) még egy rendkívül fontos erőforrás áll a duma rendelkezésére: a duma törvényhozó hatalma, s a dumának csak akkor van joga levonulni a színről és kijelenteni a népnek, hogy tehetetlen, ha kimerítette ezt az erőforrást."

A „Kurir" *reméli*, hogy Rogyicsev úr „komolyan" javasolja az Állami Dumának, hogy ne oszoljon szét, ha a kormány feloszlatja. A „Kurir" ezért határozottan támogatja Rogyicsevet Gregyeszkullal szemben. Ezzel kapcsolatban a „Kurir" teljesen jogos megvetéssel beszél arról a perspektíváról, hogy a duma „halmozni fogja a törvényeket" (s hozzátehetjük, hogy ezek — részben valósággal drákói törvények, részben pedig gyáva és határozatlan

törvények lesznek), „csupán azért, hogy bebizonyítsa az egész nép előtt tehetetlenségét, és félreálljon".

Nagyon örülünk, hogy a „Kurir" munkatársai ilymódon beismerik, milyen nevetséges és piszkos szerepre vállalkozik a duma, ha csupán „halmozza a törvényeket" és „tehetetlenségét demonstrálja". Annak is nagyon örülünk, hogy a „Kurir" munkatársainak véleménye szerint *csakis* abban az esetben beszélhetünk arról, hogy a duma „összpontosítja a népi erőket", hogy a duma „az a mag, amely körül megszerveződnek ezek az erők és egyesül a mozgalom", ha a duma *megtagadja*, hogy szétoszoljon. Szívesen elismerjük, hogy ha a duma *megtagadná*, hogy kizárólag törvényes alapokra szorítkozzon, jobban szolgálhatná a mozgalmat, mint ahogyan most szolgálja. Eddig azonban csak azt láttuk, hogy a kadet duma harcolt a trudovikok ellen, amikor félénken megkíséreltek erre az útra lépni. S mi nem „reméljük", hogy Rogyicsev úr „komolyan" beszélt. Ezenkívül az a véleményünk, hogy ha Rogyicsev úrék valaha is képesek lesznek arra, hogy letérjenek a törvényes alapról és olyan lépésre vállalkozzanak, mint amilyen a szétoszlás megtagadása, akkor *sem szabad a kormányra bízni e lépés időpontjának megválasztását.* Ha a duma megtagadja, hogy szétoszoljon, ezzel olyan időpontot választ a döntő összecsapásra, amely a kormánytól függ, mert a kormány fogja kiadni a feloszlatásról szóló rendeletet. Márpedig azoknak, akik a legkedvezőbb időpontot akarják kiválasztani az összecsapásra (vagyis a trudovikoknak, hiszen semmi alapunk sincs arra, hogy a kadetokban bízzunk), úgy kell intézniök a dolgot, hogy *maguk válasszák meg* ezt az időpontot s ne engedjék át annak megválasztását a kormánynak. Hiszen az is lehetséges, hogy a kormány nem fogja akadályozni a kadetokat abban, hogy — a „Kurir" találó és epés kifejezésével élve — „halmozzák a törvényeket".

„Volna" 23. sz.
1906 május 21.

KAUTSKY AZ ÁLLAMI DUMÁRÓL[132]

Megjelent Karl Kautsky új brosúrája: „Az Állami Duma" („Amiran" könyvkiadó, Szentpétervár 1906, ára 3 kopek). Igen érdekes a szerző néhány gondolata, amely az orosz szociáldemokrácia vitás kérdéseit érinti. Az első ilyen kérdés a duma bojkottjának kérdése. Olvasóink nyilván tudják, milyen olcsó érvekkel igyekeztek és igyekeznek elintézni ezt a kérdést jobboldali szociáldemokratáink. Ítéletük fölöttébb egyszerű. A parlamenti harcban való részvétel: szociáldemokratizmus, a részvétel megtagadása: anarchizmus. *Ezek szerint* a bojkott hiba volt, a bolsevikok pedig anarchisták. Pontosan így érvelt például a gyászszociáldemokrata Nyegorev elvtárs, s így érvelnek még sokan, akik vele egy nézetet vallanak.

Kautsky marxista. *Ezért* másképpen ítéli meg a kérdést. Szükségesnek tartja, hogy megvizsgálja Oroszország *konkrét történelmi* viszonyait, ahelyett, hogy az európaiak megszokott sablonos megállapításait ismételgetné.

„Ilyen körülmények között — írja Kautsky a Dubaszov-féle rendszer rövid ismertetése után —, ilyen körülmények között *cseppet sem meglepő*, hogy az ilymódon egybehívandó dumát orosz elvtársaink többsége a népképviselet felháborító meghamisításának tekintette, s elhatározta, hogy bojkottálja a dumát és nem vesz részt a választási kampányban."

Kautsky cseppet sem találja meglepőnek a „blanquista" és „anarchista" taktikát. Ugye milyen tanulságos volna Plehanov elvtárs és valamennyi mensevik számára, ha ezen elgondolkoznának?

„Cseppet sem meglepő — írja továbbá Kautsky —,

hogy orosz elvtársaink többsége nem kívánt részt venni a választási hadjáratban, hogy azután bejusson a dumába, hanem ehelyett *célszerűbbnek* tartotta, hogy a duma meghiúsításáért és egy alkotmányozó gyűlés egybehívásáért harcoljon."

Világos, mi következik mindebből. Konkrét történelmi kérdéseket a marxistáknak az adott helyzet valamennyi politikai feltételének gondos elemzésére támaszkodva, nempedig a blanquizmus-anarchizmus mindent elvető álláspontjáról szóló üres frázisok alapján kell megoldaniok.

Ugyanakkor, amikor nálunk a szociáldemokraták között divattá válik a kadetok nyomán azt hajtogatni, hogy a bojkott hiba volt, Kautskynak, aki teljesen elfogulatlanul elemzi a kérdéseket, esze ágában sincs, hogy ilyen következtetést vonjon le. Kautsky nem siet alázatosan meghajolni a duma egybehívásának ténye előtt, noha brosúráját akkor írta, amikor már nyilvánvaló volt, hogy nem sikerül „meghiúsítani a dumát". Kautsky nem tartozik azok közé, akik minden kudarc után (például a decemberi kudarc után) sietve szánják-bánják bűneiket és beismerik, hogy „hibát" követtek el. Kautsky tudja, hogy ha a proletariátust a harcban kudarcok érik is, ez még korántsem jelenti mindig azt, hogy a proletariátus „hibát" követett el.

Brosúrájának egy másik fontos részében Kautsky azt a kérdést tárgyalja, hogy kik, azaz mely társadalmi osztályok vagy csoportok győzhetnek a mai orosz forradalomban. „A parasztság és a proletariátus — írja Kautsky — egyre erélyesebben és egyre kérlelhetetlenebbül fogja" (ezt jegyezzék meg a „Nyevszkaja Gazetá"-ba író elvtársak, akik oly nagy elismeréssel nyilatkoztak a kadetok „bölcseségéről"!) „balra tolni a duma tagjait, egyre inkább erősíti majd *a duma balszárnyát*, egyre inkább gyengíti és megbénítja ellenségeit, míg végül *teljesen le nem győzi őket*" (8. old.).

Kautsky tehát arra számít, hogy *a parasztság és a proletariátus* fog győzni a mai orosz forradalomban. Nem magyaráznák-e meg nekünk mensevik elvtársaink, mi a különbség a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája és e két osztály győzelme

között? Nem fogják Kautskyt blanquizmussal vagy narodovolec szellemmel vádolni azért a nézetért, hogy a *polgári* forradalomban a burzsoázia helyett *győzhet* a parasztság és proletariátus?

Aki hajlandó elgondolkozni ezeken a kérdéseken, egyre világosabban fogja látni a mensevikek alapvető hibáját, akik mindig hajlanak arra a felfogásra, hogy a polgári forradalomban csakis a burzsoázia vezetőszerepéről lehet szó, s akik ezért mindig visszarettennek attól a gondolattól, hogy a parasztságnak és a proletariátusnak magához kell ragadnia a hatalmat (márpedig a forradalomban aratott győzelem nem egyéb, mint a hatalom megragadása).

K. Kautsky harmadik fontos és értékes gondolata arra vonatkozik, hogy mi a dumának a jelentősége mint újabb gócpontnak, mint a mozgalom szervezése terén tett komoly lépésnek. „Bármilyen irányban induljon is el a duma — mondja Kautsky —, azok a közvetett és közvetlen, szándékos és akaratlan lökések, amelyeket ezentúl a forradalomnak ad, egyidejűleg egész Oroszországban éreztetik majd hatásukat és egyidejűleg mindenütt ellenhatást váltanak majd ki."

Ez tökéletesen igaz. Aki ma azt állítja, hogy a bolsevikok „mellőzni" akarják a dumát, sőt szét akarják kergetni, hogy figyelmen kívül hagyják a dumát, az valótlant állít. A bolsevikok már az egyesítő kongresszuson olyan határozati javaslatot terjesztettek elő, amely kimondja:

„A szociáldemokráciának *ki kell használnia* az Állami Dumát, úgyszintén a duma és a kormány közötti összeütközéseket vagy a dumában kirobbanó konfliktusokat, mégpedig olymódon, hogy harcbaszáll a duma reakciós elemeivel, könyörtelenül leleplezi a kadetok következetlenségét és ingatagságát, *különös figyelemmel* kíséri a paraszti forradalmi demokrácia elemeit, egyesíti őket, szembeállítja őket a kadetokkal, támogatja azokat az akcióikat, amelyek megfelelnek a proletariátus érdekeinek"* stb.

Aki kész a bolsevikokat határozataik alapján, nem

* Lásd ebben a kötetben 300. old. — *Szerk.*

pedig mindenféle Nyegorevek dajkameséi alapján megítélni, meglátja, hogy Kautsky és a bolsevikok között *nincs semmiféle nézeteltérés* az *Állami Duma* kérdésében.

A duma szociáldemokrata parlamenti frakciójáról Kautsky a szóbanforgó brosúrában egyáltalában nem beszél.

„Vesztnyik Zsiznyi" 6. sz.
1906 május 23.
Aláírás: N. Lenin.

A KADETOK, A TRUDOVIKOK ÉS A MUNKÁSPÁRT

Bármilyen torz formát öltött is a választási törvény és a választások körülményei folytán a népképviselet az Állami Dumában, mégis meglehetősen bőséges anyagot nyujt Oroszország különféle osztályai politikájának tanulmányozásához. Emellett megkönnyíti az ebben a kérdésben vallott téves vagy szűklátókörű nézetek helyreigazítását.

Egyre nyilvánvalóbb, hogy a bolsevikok helyesen ítélték meg a polgári pártokat, amikor az egyesítő kongresszus elé terjesztett határozati javaslatukban három fő típusra osztották őket.* Ez a három fő típus: az októbristák, a kadetok és a forradalmi vagy paraszti demokraták. Nem szabad persze azt gondolnunk, hogy máris teljesen és véglegesen kialakultak az egyes típusok pártjai, hisz túlságosan rövid ideje még, hogy az orosz társadalom különféle osztályai nyiltan fellépnek egy félig-meddig szabad politikai küzdőtéren.

Az októbristák pártja ma már nyilt osztályszervezete a földbirtokosoknak és a nagytőkéseknek. A burzsoázia e részének ellenforradalmi (forradalomellenes) jellege teljesen nyilvánvaló. Ez a rész a kormány oldalán áll, habár a hatalom megosztását illetően továbbra is vitázik a kormánnyal. Olykor még az is előfordul, hogy Heydenék és társaik a kadetokkal egyesülve ellenzéki álláspontot foglalnak el a régi hatalommal szemben, de ez még az olyan emberekkel sem feledteti el az októbrista párt igazi lényegét, akik hajlanak arra, hogy bármilyen „ellenzékért" lelkesedjenek.

* Lásd ebben a kötetben 154—155. old. — *Szerk.*

A kadetok pártja a fő párt a második típus pártjai közül. Ez a párt nem kapcsolódik kizárólagosan a polgári társadalom egy valamely osztályához, de azért velejéig polgári párt. Eszményképe a hűbériségtől megtisztított, rendezett polgári társadalom, amelyet a proletariátus támadásai ellen olyan intézmények védenek, mint... a felsőház, az állandó hadsereg, a nem-választott hivatalnoki kar, a drákói sajtótörvények stb. A kadet párt félig földesúri párt. Arról álmodozik, hogy kiválthatja magát a forradalomból. Legfőbb vágya, hogy lepaktáljon a régi hatalommal. Fél a nép forradalmi öntevékenységétől. E párt állhatatlansága és megbízhatatlansága egyre nyilvánvalóbbá válik annak arányában, ahogy mindinkább nyílt politikai tevékenységet fejt ki, különösen az Állami Dumában. S ezért a pillanatnyi sikertől elvakított rövidlátó embereknek a kadetok támogatását hirdető szónoklatai sohasem kelthetnek komoly visszhangot a munkásosztályban.

A polgári pártok harmadik típusa: a trudovikok, vagyis az Állami Duma parasztképviselői, akik a napokban közzétették programmjukat. A forradalmi szociáldemokraták már régóta várják, hogy Oroszországban egy ilyen típusú politikai párt alakuljon. A Parasztszövetség is egy ilyen párt egyik sejtje volt, az értelmiség vagyontalan rétegeinek radikális egyesületei bizonyos fokig szintén egy ilyen párt felé vonzódtak, s ugyanebben az irányban fejlődtek a szociálforradalmárok is, miután kezdtek túlnőni az értelmiségi csoport szűk keretein. Ennek az irányzatnak azért van olyan sok formája és árnyalata, mert Oroszország „dolgozó" kispolgárságának sok formája van és mert ez óriási tömeget ölel fel. A parasztság ennek az irányzatnak, ezeknek a pártoknak legfőbb támasza. Az objektív körülmények rákényszerítik a parasztságot arra, hogy erélyesen harcoljon a földesúri földbirtok, a földesúri hatalom és általában a vele szorosan összefüggő régi államhatalom ellen. *Ez* a polgári demokrácia *kénytelen* forradalmivá válni, míg a liberálisok, a kadetok stb. azt a burzsoáziát képviselik, amelyet létfeltételei arra *kényszerítenek*, hogy igyekezzen lepaktálni a régi hatalommal. Az is érthető, hogy a parasztság utópiák, vagyis olyan

megvalósíthatatlan óhajok formájába öltözteti törekvéseit, amilyen például az egyenlősítő földhasználat a tőke uralmának fennmaradása esetén.

A proletariátus tisztában van azzal, hogy osztályérdekei különböznek a forradalmi demokrácia érdekeitől, s ez arra készteti, hogy szigorúan önálló osztálypártba szervezkedjék. De a szocialista proletariátus, ha bírálnia is kell a hiú ábrándokat, sohasem feledkezik meg arról a pozitív feladatáról, hogy minden erejével támogassa a forradalmi demokráciát a régi hatalom és a régi rendszer ellen vívott harcában, s közben óva intse a népet a liberális burzsoázia állhatatlanságától, és a forradalmi parasztsággal kötött harci egyességgel csökkentse a liberális burzsoázia állhatatlanságának ártalmasságát.

Ez legyen a mai helyzetben a szociáldemokrata proletariátus egész taktikájának, egész politikai magatartásának *alapja*. A proletariátusnak, hogy együttműködhessen a parasztsággal, arra kell törekednie, hogy felvilágosítsa, mozgósítsa és harcba vigye a parasztságot, s ennek érdekében fáradhatatlanul le kell lepleznie a parasztságnak a „kérelmekbe", az „ítéletekbe", az Állami Dumába, ebbe az országos kérelmező testületbe vetett hitét. „El kell érnünk azt, hogy a nagy tömegek tudatára ébredjenek annak, hogy a duma teljesen alkalmatlan" (az egyesítő kongresszus határozatai) — ez a proletariátus feladata. S a parasztsággal közösen végrehajtandó akciók érdekében a proletariátusnak szigorúan tartózkodnia kell az elszigetelt, idő előtti kitörésektől. De ugyancsak a küszöbönálló, elkerülhetetlen harc sikere érdekében a legkíméletlenebbül le kell lepleznie a kadetok állhatatlanságát, a legvilágosabban fel kell vetnie „a duma teljes alkalmatlanságának" kérdését, s a legerélyesebben küzdenie kell minden olyan kísérlet ellen, amelynek célja a kadetok és a trudovikok közötti különbség elkenése.

Ilyen szempontból kell a szocialista proletariátusnak megítélnie a kadetok és a trudovikok viszonyát. Vegyük például a földreform kérdését. A kadetok *megváltást* akarnak. A trudovikok csupán *kártérítést* akarnak adni a földért — talán nyugdíj vagy az aggoknak menhelyen való ingyenes elhelyezése formájában. A „Volna" már világosan

kifejtette, milyen óriási különbség van a megváltás és az aggoknak menhelyen való elhelyezése között. A munkáspárt *elkobzást* követel, vagyis megváltás és kártérítés nélküli elidegenítést, bár természetesen nem zárkózik el a vagyontalan földbirtokosoknak menhelyen való elhelyezése elől. Világos, hogy a munkáspártnak támogatnia kell a trudovikokat a kadetokkal szemben. Oroszországban a föld megváltásának egyszer már igen káros következményei voltak, mert tönkretette a parasztokat, gazdagította a földbirtokosokat, erősítette a régi államhatalmat. Oroszországban ma csak azok lehetnek a megváltás hívei, akik félig-meddig a kormány hívei.

Vegyük például a politikai programmot. A kadetok felsőházat és részleges népuralmat akarnak. A trudovikoknak a leghatározottabban az az álláspontjuk, hogy az általános stb. választójog alapján megválasztott parlament fölött ne álljon „semmiféle olyan felsőbb testület és fékező szerv, mint az Államtanács, a főrendiház, a második kamara stb." A trudovik csoport csaknem teljes mértékben magáévá teszi a munkáspárt minimális programmját, amely nyolcórás munkanapot stb. követel. Világos, hogy a munkáspártnak ebben a kérdésben is támogatnia kell a trudovikokat a kadetokkal szemben.

Vizsgáljuk meg most, hogy állunk a földkérdéssel. A kadetok a föld egy részét meg akarják hagyni a parasztok és a földesurak tulajdonában, másik részét át akarják adni az államnak. A trudovikok minden földet át akarnak adni, ha nem is egyszerre, az államnak, s meg akarják valósítani az egyenlősítő földhasználatot. Világos, hogy a trudovikok *tovább mennek* a földesúri földbirtok és általában a földmagántulajdon elleni harcban. Durva hiba volna, ha a munkáspárt nem támogatná ebben a kérdésben is a trudovikokat a kadetokkal szemben. Az, hogy a kadetok is, a trudovikok is követnek el hibákat, semmiképpen sem lehet ok arra, hogy a munkáspárt ne támogassa a valóban forradalmi polgári demokráciát. A kadetok is, a trudovikok is hibát követnek el, amikor megengedhetőnek tartják, hogy a földnek akár csak egy részét is egy korántsem teljesen demokratikus állam kezébe adják. Inkább legyen földosztás, semhogy a földet ilyen államnak adják át.

De sajnos ezt a hibát az OSzDMP kongresszusa is elkövette, amikor arra az álláspontra helyezkedett, hogy a föld egy része átadható a „demokratikus" államnak, anélkül hogy *pontosan* meghatározta volna, *milyen mértékűnek* kell lennie ennek a demokratizmusnak, és mikor mondható az állam teljesen demokratikusnak. A kadetok és a trudovikok programmjának összehasonlítása különösen jól rávilágít a szociáldemokrata kongresszus hibájára.

A trudovikok abban is tévednek, hogy az árugazdaság fennmaradása esetén elképzelhető a „kiegyenlített" földhasználat. A munkáspártnak a leghatározottabban le kell lepleznie és meg kell cáfolnia ezt a kispolgári utópiát.

Helytelen volna azonban, ha a kisgazda hiú *ábrándjai* elleni harc elfeledtetné velünk azt, hogy a kisgazdák osztálya valóban forradalmi *tetteket* hajt végre a jelenlegi forradalomban. Marxista ezt nem teheti meg. Ezt a hibát követi el például a „Kurir", amikor azt írja (5. sz.): „a trudovik csoport törvényjavaslata alapvonásaiban korántsem kielégítő" (ez igaz!) „és nem érdemli meg, hogy a munkásosztály támogassa" (ez nem igaz!).

A munkáspártnak, önállósága teljes fenntartása mellett, ebben a kérdésben is támogatnia kell a trudovikokat a kadetokkal szemben. Mindkét párt hibáit le kell lepleznünk, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a trudovikok tovább mennek, mint a kadetok, s hogy a trudovikok hibái a forradalom fejlődésének magasabb fokán tesznek szert gyakorlati jelentőségre, mint a kadetok hibái. A kadetok révén a nép *leküzdi* azt az illúzióját, hogy a népszabadság összeegyeztethető a régi hatalommal. A trudovikok révén a nép *leküzdi* azt az illúzióját, hogy az „egyenlősítés" összeegyeztethető a kapitalizmussal. A kadetok révén a nép leküzdi első burzsoá illúzióit; a trudovikok révén a nép leküzdi utolsó burzsoá illúzióit. A kadetok illúziói a polgári forradalom győzelmét akadályozzák. A trudovikok hibái a szocializmus azonnali győzelmét akadályozzák (de a munkások nem is ringatják magukat abban a hiú ábrándban, hogy a szocializmus azonnal győzelemre juthat). Ebből tehát világosan kitűnik, milyen óriási különbség van a kadetok és a trudovikok között, s

a munkáspártnak okvetlenül pontosan figyelembe kell vennie ezt a különbséget.

Ha ezt nem tesszük meg, a szocialista proletariátust a forradalom élcsapatából, a parasztság tudatosabb tanácsadójából a liberális burzsoázia nem-tudatos segítőtársává változtatjuk.

„Volna" 25. sz.
1906 május 24.

HOGYAN VÉLEKEDIK PLEHANOV ELVTÁRS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA TAKTIKÁJÁRÓL?

A „Kurir" két legutóbbi számában megjelent Plehanov elvtárs első levele „a taktikáról és a tapintatlanságról". A liberális burzsoá sajtó máris teljes joggal megállapította, hogy Plehanov elvtárs sokkal jobboldalibb álláspontot foglal el, mint a „Kurir". Az egész liberális burzsoá sajtó dícséretekkel halmozza el Plehanov elvtársat, és szembeállítja őt a szociáldemokrácia többi részével.

Vizsgáljuk meg higgadtan Plehanov elvtárs fejtegetéseit.

Plehanov elvtárs a „Kolokol"[133] című poltavai szociáldemokrata lappal polemizál. A következő részleteket idézi e lapból:

„Egy szociáldemokrata programm elfogadásával — írta a „Kolokol" — még nem válnak szociáldemokratává sem egyes személyek, sem pedig egy egész csoport. Ehhez az szükséges, hogy a szociáldemokrata taktika alapelveit is teljes egészükben elfogadják.

A szociáldemokrácia megkülönböztető vonása, amely kiemeli a többi párt sorából, programmján kívül az, hogy hajthatatlan osztályálláspontra helyezkedik minden más, burzsoá párttal szemben."

Plehanov elvtárs szigorúan „nekiront" az itt idézett részleteknek. Először is, hiányolja, hogy az „osztályálláspont" kifejezés előtt nem szerepel ez a szó: „ellenzéki". Szerintünk ez a módosítás cseppet sem javít, hanem inkább ront a szerző fejtegetésén. Másodszor, Plehanov elvtárs korrektori munkára vállalkozik. A szövegben nincs vessző a „más" szó után. Azok a korrektorok, akiknek nincsenek

hátsó gondolataik, az ilyen hibákat rendszerint szó nélkül kijavítják. Az olyan korrektorok azonban, akiknek hátsó gondolataik vannak, csaknem fél tárcahasábot írnak erről!

Térjünk a tárgyra. Mit kifogásol lényegében Plehanov elvtárs? Ezt írja: „A szerző minden más* burzsoá pártot egyetlen reakciós tömegnek tüntet fel."

Ez *nem igaz*. Az idézett szavakban nyoma sincs ennek a gondolatnak. S a szerző ezután következő szavaiból — amelyeket Plehanov is idéz — kiderül, hogy a cikk szerzője *éppenséggel megkülönbözteti* a burzsoá pártok következő két csoportját: 1) a „kadet-ellenzéki pártokat" és 2) a „jobboldali pártokat". Plehanov elvtársnak az a kísérlete, hogy a szerzőnek az „egyetlen reakciós tömeg" gondolatát tulajdonítsa, nemcsak jogosulatlan, hanem valósággal méltatlan is egy olyan szocialistához, aki érdemleges vitát akar folytatni.

„A különböző burzsoá pártok különböző árnyalatúak" — mondja Plehanov elvtárs. Már utaltunk arra, hogy ez a helyes gondolat egyáltalán nem áll távol a „Kolokol" cikkének szerzőjétől, mert hiszen különbséget tett a kadet-ellenzéki és a jobboldali „árnyalat" között. A szerző tehát, a kötekedő, de ügyetlen kritikus véleményével ellentétben, nem vétett a szociáldemokrata taktika „alapelvei" ellen. Ahhoz azonban, hogy meghatározzuk, milyen legyen az *oroszországi* szociáldemokrata taktika a forradalom *idején*, *nem elegendő*, ha a burzsoá pártoknak csak ezt a két „árnyalatát" különböztetjük meg. Ez csakugyan fogyatékossága a „Kolokol" gondolatának vagy fejtegetésének, ezt a fogyatékosságot azonban Plehanov elvtárs nem vette észre. Plehanov elvtárs nemlétező fogyatékosságokat agyalt ki, s elsiklott egy valóban létező fogyatékosság felett.

Ha Plehanov elvtárs érdemlegesen akart volna vitatkozni a bolsevikokkal**, nem pedig csupán azért, hogy szórakoz-

---

* Plehanov elvtárs *szintén* elfelejti kitenni a vesszőt vagy kihagyni a „más" szót, vagyis *maga is elköveti* azt az elírásból származó hibát, amely miatt oly fontoskodva leckéztette a cikk íróját!

** Nem ismerjük sem a „Kolokol" cikkének szerzőjét, sem pedig ennek a szociáldemokrata lapnak a szerkesztőit és általában az irányát sem. Itt Plehanov „bírálatának" általános gondolatá-

tassa és megörvendeztesse a kadet ujságokat, akkor nem lett volna szabad elhallgatnia, hogy éppen a bolsevikok azok, akik már régóta hangoztatják, hogy meg kell különböztetni a burzsoá pártokat, legalább is azok *három* fő „árnyalatát". Éppen ebben rejlik a *két taktika* egyik alapvető különbsége, s Plehanov elvtárs hiába reménykedik abban, hogy a kétféle politikai taktikának ezt a különbségét elkendőzheti, ha korlátolt nyárspolgár módjára a „tapintatlanságon" sopánkodik.

Egy évvel ezelőtt külföldön megjelent a „Két taktika"* című bolsevik brosúra, amelyet később Oroszországban is kiadtak. Mint ez a brosúra kimutatta, az egész mensevizmusnak az a fő hibája, hogy nem érti meg, hogy a burzsoáziának mely elemei tudják a proletariátussal vállvetve végigvinni Oroszországban a polgári-demokratikus forradalmat. A mensevikek még ma is abba a hibás felfogásba esnek, hogy a polgári forradalmat tulajdonképpen a „burzsoáziának" (általában a burzsoáziának, függetlenül az „árnyalatoktól"!) kell végrehajtania, a proletariátusnak pedig segítenie kell a burzsoáziát. Ezért a mensevikek (köztük Plehanov is) sohasem tudták csak félig-meddig is marxista módon meghatározni, *mit jelent* majd az osztályok politikai átcsoportosulása szempontjából „a mai forradalom döntő győzelme", noha még határozataikban is szívesen beszéltek a döntő győzelemről. A bolsevikoknak az az állítása, hogy döntő győzelem csak a proletariátus és a parasztság diktatúrája lehet, a mensevikeknek nem tetszett, de sem megcáfolni, sem helyesbíteni vagy módosítani nem tudták.

A bolsevikok azt állították és állítják, hogy éppen a polgári-demokratikus forradalom időszakában a proletariátus megbízható és komoly szövetségese (egészen e forradalom győzelméig) csakis a parasztság lehet. A parasztság is „polgári demokrácia", de egészen más „árnyalatú", mint a kadetok vagy az októbristák. *Ez* elé a polgári demokrácia elé, függetlenül attól, hogy maga mit

val foglalkozunk, nem pedig kifejezetten a „Kolokol"-lal folytatott vitájával.

* Lásd *Lenin* Művei. 9. köt. 1954. 1—133. old. — *Szerk.*

akar, *a történelem* olyan célokat *tűzött ki*, amelyek Oroszország „régi rendszerével" szemben valóban forradalmiak. *Ez* a polgári demokrácia *kénytelen* harcolni a földesúri hatalom *alapjai* és a vele összefüggő régi államhatalom ellen. *Ezt* a polgári demokráciát az objektív körülmények nem „kényszerítik" arra, hogy minden erejével a régi hatalom fenntartására törekedjen, s a régi hatalommal való *lepaktálással* fejezze be a forradalmat. *Ez* a polgári demokrácia tehát, tendenciáit tekintve — amelyeket az szab meg, hogy mit *kénytelen* tenni — *forradalmi demokrácia.* S a bolsevikok így határozták meg a szocialista proletariátusnak a polgári-demokratikus forradalom idején követendő taktikáját: a proletariátusnak fel kell sorakoztatnia maga mögé a parasztságot, anélkül hogy egybeolvadna vele, a régi hatalom és a régi rendszer ellen kell vezetnie, ellensúlyozva a népszabadság és a régi hatalom között ingadozó liberális burzsoázia megbízhatatlanságát és állhatatlanságát.

Az oroszországi szociáldemokrata proletariátus mai taktikájának éppen ezeket az alapelveit nem értették meg a mensevikek. S nem értette meg Plehanov elvtárs sem. Taktikánknak éppen ezt a *konkrét* kérdését igyekszik az elírásokkal és sajtóhibákkal kapcsolatos elmefuttatásaival, önkényesen kiragadott idézeteivel stb. megkerülni, elkenni, elködösíteni.

Ítélje meg az olvasó. A „Kurir" 5. számában Plehanov még attól sem riad vissza, hogy a bolsevikok nyakába varrja ezt a gondolatot: „a proletariátus nem haladhat együtt a burzsoáziával ... ez opportunizmus".

Még nem haltunk meg, Plehanov elvtárs! Könnyen felsülhet, aki mindenféléket próbál a nyakunkba varrni, mintha már meghaltunk volna. Mindenki, aki csak valamelyest is ismeri a „Vperjod"-ot, a „Proletarij"-t, aki ismeri a „Két taktiká"-t, a „Kadetok győzelmé"-t és a bolsevikok egyéb brosúráit, nyomban látja, hogy Plehanov valótlanságot állít.

A bolsevikok már másfél éve hangoztatják, hogy a mensevikeknek az a hibájuk, hogy nem tudják különválasztani a forradalmi polgári demokráciát abból az egész polgári demokráciából, amely éppen most oly rohamosan

veszíti el forradalmiságát. A bolsevikok már másfél éve hangoztatják, hogy a mensevikek — attól a nevetséges félelemtől indíttatva, hogy „közeledni" találnak az eszerekhez — túlságosan *közelednek* a kadetokhoz, mert nem értékelik kellőképpen a *forradalmi árnyalatú* polgári demokráciát. A bolsevikok azt hangoztatják, hogy a mensevikek *opportunizmusa* abban rejlik, hogy megfeledkeznek a demokrácia alapvető érdekeiről, s következésképpen a *szocializmus* alapvető érdekeiről is, hiszen a polgári forradalom korszakában a szocializmus reális sikerei elválaszthatatlanok a demokrácia sikereitől, — megfeledkeznek a demokrácia alapvető érdekeiről a liberalizmus átmeneti sikerei miatt, azért, mert vakon meghajolnak a zemsztvóképviselők vagy a kadetok látszat-sikerei előtt.

Ebben rejlik az ön *opportunizmusa*, Plehanov elvtárs!

Marx arra tanított bennünket — kiált fel Plehanov —, hogy „ne azt kérdezzük, mit *akarnak* a burzsoák, hanem mit *kénytelenek* tenni".

Nagyon helyes, Plehanov elvtárs. De ön éppen Marxnak erről a tanításáról feledkezik meg, s hiába hivatkozik Marxra, mint ahogy hiába hivatkozott rá Bernstein is, aki alá akarta ásni a marxizmus alapjait. Ön elfelejti, hogy a *kadetok* „kénytelenek" *lepaktálni* a régi hatalommal, a *paraszti vagy forradalmi demokrácia* pedig „kénytelen" erélyes harcot vívni ellene, — vagy legalább is, hogy a kadetok csak paktálásra képesek, a parasztok pedig komoly harcra is képesek. Plehanov elvtárs *általános* frázisokat mond arról, hogy mit kénytelenek tenni *általában* „a burzsoák", s ezekkel a frázisokkal igyekszik *elkenni* azt a konkrét kérdést, hogy mit kénytelenek tenni a kadet *árnyalatú* „burzsoák", és mit kénytelenek tenni a forradalmi demokrata *árnyalatú* burzsoák.

S most ítélje meg az olvasó, ki az, aki *csakugyan* nem tudja megkülönböztetni az *oroszországi* burzsoázia különböző mai árnyalatait? Ki az, aki skolasztikával, szőrszálhasogatással és „az igazság múmiájával" traktálja a munkásokat, ahelyett, hogy rámutatna arra, milyen lényeges különbségek vannak éppen ma a polgári demokrácián belül?

Azoknak az olvasóknak, akiket komolyan érdekel ez

a kérdés, nem egyes benyomások, hanem a szociáldemokrata irodalom és a kongresszusi határozatok komoly tanulmányozása alapján kell azt eldönteniök. Vizsgálják meg az Állami Dumáról szóló kongresszusi határozatot és hasonlítsák össze a bolsevikok határozati javaslatával*. Meglátják, hogy éppen a kongresszusi (mensevik) határozat az, amely *nem tudja* világosan megkülönböztetni a paraszti demokráciát és a kadet demokráciát. Ezzel szemben a bolsevikok határozati javaslata éppen ezt a különbséget emeli ki. A kongresszusi határozat csupán azt tanácsolja, hogy leplezzük le *valamennyi* polgári párt következetlenségét, a mi határozati javaslatunk viszont a kadetok állhatatlanságáról beszél és leszögezi, hogy tömörítenünk kell a paraszti demokráciát, és hogy ezt szembe kell állítanunk a kadetokkal. A kongresszusi határozat ebből a szempontból hasznavehetetlen, mert *minden* ország szocialistáinak *mindenkor* le kell leplezniök *minden* polgári pártot; aki megelégszik ennyivel, az iskolásgyerek módjára szajkózza a marxizmus bemagolt tételeit, de nem tudja ezeket megemészteni és az oroszországi viszonyokra alkalmazni. Ha valaki éppen a polgári forradalom időszakában azt mondja: „le kell leplezni valamennyi burzsoá pártot", ezzel nem mondott semmit, sőt valótlant mond, mert komoly és gyakorlati leleplezésről csak olyan mértékben lehet szó, amilyen mértékben *egyik vagy másik* polgári párt a *történelem* színterére lép. Ezzel szemben a mi határozati javaslatunk éppen azokat az „árnyalatokat" különbözteti meg, amelyeknek *ma* politikai szerepük van. S ezért az Állami Dumának már a legelső lépései is *éppen a mi* határozati javaslatunkat igazolták, ország-világ előtt feltárták, milyen állhatatlanok a kadetok és mennyivel forradalmibbak a „trudovikok".

Egy másik példa. A polgári pártokhoz való viszonyunk kérdése. Hogyan oldották meg ezt a kérdést a mensevikek a kongresszus előtt? Általános frázisokkal: lásd a mensevikek határozattervezetét. Hát a bolsevikok? A bolsevikok különbséget tettek a polgári ellenzék *három* típusa: az októbristák, a kadetok és a forradalmi demo-

* Lásd ebben a kötetben 299—300. old. — *Szerk.*

kraták között (lásd a bolsevik határozattervezetet)*. Hogyan döntötte el ezt a kérdést a kongresszus? A mensevikek *nem merték* előterjeszteni határozati javaslatukat, hanem ehelyett *megerősítették az amszterdami határozatot.* A polgári forradalom korszakának orosz szociáldemokratái semmit sem tudnak mondani a különböző árnyalatú orosz burzsoáziáról, csak elismétlik azt, amit valamennyi európai ország szociáldemokratái mondanak száz évvel a polgári forradalom után!!

Nem világos-e ezek után, hogy igen tisztelt Plehanovunk másokra fogja saját hibáját?

Nézzük meg, mit mond Plehanov elvtárs a negyvenes évek Németországának „igazi szocializmusáról"? Mi a lényege ennek az „igazi szocializmusnak"? Egyrészt az, hogy nem értette meg az osztályharcot és a politikai szabadság jelentőségét. Másrészt az, hogy nem tudta megkülönböztetni, mi a burzsoázia egyik vagy másik rétegének jelentősége az akkori politikai harcban. Nem nevetséges-e, hogy Plehanov elvtárs *bennünket* próbál ezzel vádolni, amikor éppen ő az, aki a mensevikek élén *igyekszik elkenni* a mai körülmények között a kadet-ellenzéki és a forradalmi-demokrata burzsoázia között fennálló alapvető különbséget?

Valóban csak nevet az ember, amikor a bolsevikok szemére hányják, hogy közelállnak az „igazi szocialistákhoz"? Gondoljuk csak meg: mindenki mindig kórusban azzal vádolt bennünket, hogy túlságosan merevek, megcsontosodottak, hajlíthatatlanok vagyunk. S ugyanakkor opponenseink „blanquistáknak" is, „anarchistáknak" is, „igazi szocialistáknak" is neveznek bennünket. A blanquisták — összeesküvők (sohasem voltak hívei az általános sztrájknak), eltúlozzák a forradalmi hatalom jelentőségét. Az anarchisták teljesen tagadják a forradalmi hatalmat is, s általában minden hatalmat, s a blanquizmus szigorú szervezetével a teljes szervezetlen lazaságot állítják szembe. Az „igazi szocialisták" holmi békés lavrovista-félék, kultúrabarátokra emlékeztető emberek, nem-forradalmárok, a bonyolult elmefuttatások és elvont szónok-

* Lásd ebben a kötetben 154—156. old. — *Szerk.*

latok hősei. A mensevikek nem is cáfolhattak volna jobban rá magukra, mint azzal, hogy ezeket az *egymást kizáró* vádakat agyalják ki a bolsevikok ellen. Csak rá kell mutatnunk a mensevikek fogalomzavarára, s már meg is adtuk a kellő választ vádjaikra.

Ezzel szemben mi mindig azt hangoztattuk és hangoztatjuk, hogy a mensevikek a szociáldemokrácia jobbszárnyát alkotják, amely hajlik az opportunizmusra, vagyis arra, hogy pillanatnyi érdekek miatt, a pillanatnyi hangulathoz, helyzethez és viszonyokhoz való „alkalmazkodás" látszólagos lehetőségei miatt megfeledkezzen a proletariátus állandó, lényeges, alapvető érdekeiről.

Miben foglalható össze Plehanov elvtárs egész jelenlegi taktikája? Abban, hogy szolgai módon meghajol a kadetok sikerei előtt, megfeledkezik mostani magatartásuk roppant negatívumairól, elpalástolja azt a tényt, hogy a polgári demokrácia forradalmi elemeihez *képest* a kadetok reakciósak, s elködösíti azoknak a munkásoknak és parasztoknak a tudatát, akik még hinni tudnak a „folyamodványokban" és a játékparlamentben.

A kadetok mindenképpen igyekeznek az általában vett polgári demokrácia szerepében tetszelegni, elkenni a trudovik csoporttal való véleménykülönbségeiket, eltusolni a paraszti demokráciával való nézeteltéréseiket, s elérni azt, hogy a polgári demokráciának éppen a megbízhatatlan jobbszárnyát támogassák. Plehanov elvtárs, függetlenül attól, hogy mit akar elérni, csak egyet ér el: *a gyakorlatban támogatja* a kadetoknak ezeket a reakciós törekvéseit. S ezért halmozzák el a kadetok dícséretekkel.

Plehanov elvtárs azt mondja: már 1903-ban (az OSzDMP II. kongresszusán) vitába szálltam a párt akkori jobbszárnyával (Akimov, Martinov stb.), és arra az álláspontra helyezkedtem, hogy támogatni kell minden *ellenzéki* mozgalmat, amely az önkényuralom ellen irányul. Ez volt Marx álláspontja is 1847-ben. S Plehanov el akarja hitetni az olvasóval, hogy a bolsevikok megfeledkeztek erről az igazságról.

Plehanov elvtárs téved. Nem tagadjuk az ellenzék támogatásáról szóló általános tételt, ha választ adunk arra a konkrét kérdésre, hogy az *adott* időszakban ennek

az ellenzéki és forradalmi burzsoáziának *melyik részét* kell támogatnunk. Plehanov elvtársnak az a hibája, hogy egy *konkrét* történelmi kérdést *absztrakt* megfontolásokkal helyettesít. Ez az első. Másodszor pedig, Plehanov elvtársnak az a hibája, hogy az oroszországi polgári demokrácia kérdését *nem történelmi szempontból* vizsgálja. Plehanov megfeledkezik arról, hogy a forradalom előrehaladásával hogyan változik e polgári demokrácia különböző rétegeinek helyzete. Minél magasabbra csap a forradalom hulláma, annál gyorsabban szakadnak le róla a burzsoázia legkevésbbé forradalmi rétegei. Aki ezt nem érti meg, nem tudja megmagyarázni az egész polgári forradalom egyetlen mozzanatát sem.

Két példával világítjuk meg az elmondottakat.

Marx 1847-ben támogatta a német burzsoázia legbátortalanabb ellenzéki magatartását a kormánnyal szemben[134]. 1848-ban kíméletlenül, élesen megbélyegezte és a sárga földig lerántotta az igen radikális német kadetokat — ezek jóval baloldalibbak voltak, mint a mi kadetjaink —, akik „szerves munkát" fejtettek ki a frankfurti parlamentben, mindenkivel el akarták hitetni, hogy ennek a szerves munkának igen nagy agitációs jelentősége van, s nem értették meg, hogy okvetlenül harcolni kell a tényleges hatalomért[135]. Marx talán hűtlen lett önmagához? talán megváltoztatta álláspontját? talán blanquista lett (mint ahogy a bernsteinisták és a német liberális professzorok gondolják)? Szó sincs róla. *A forradalom fejlődött.* Nemcsak az 1847-es német „sipovisták", hanem az 1848-as német „kadetok" is *elmaradtak* a forradalom mögött. Marx mint az élenjáró osztály érdekeinek hűséges őre kíméletlenül ostorozta a lemaradókat, mégpedig éppen azokat közülük, akik a legbefolyásosabbak voltak.

Plehanov Marxra hivatkozva meghamisítja Marxot.

Nézzük a másik példát.

1903-ban, sőt már korábban is: 1901—1902-ben a régi „Iszkra" támogatta a „sipovistákat", vagyis az akkori bátortalan liberális zemsztvo-képviselőket, akik Sztruve úrral együtt: „jogokat és hatalommal rendelkező zemsztvót" követeltek. A forradalom tovább fejlődött, és a szociáldemokraták, hogy úgy mondjuk, a burzsoázia ellenzéki

felső rétegeitől forradalmi alsó rétegei felé fordultak. A sipovistákat azért „csepülték", mert nem követeltek világosan alkotmányt; — az alkotmánypártiakat azért, mert nem fordítottak kellő gondot az általános stb. választójogra; — azokat pedig, akik ez utóbbit elismerték, azért, mert nem ismerték el a forradalmat — és így tovább, ahogy idővel fejlődött, kiszélesedett és elmélyült az egész demokratikus mozgalom. A forradalmi szociáldemokraták talán hűtlenek lettek önmagukhoz, mert 1901—1902-ben az ellenzéki „sipovistákat" támogatták, 1905—1906-ban viszont áttértek a forradalmi parasztok támogatására? Szó sincs róla. Hűek maradtak önmagukhoz.

De hűtlen lett önmagához Plehanov elvtárs, aki a kadetok pillanatnyi sikerei láttán megfeledkezett az élet által már kitűzött nagyobb demokratikus feladatokról.

Menjünk tovább. Az alábbi példa rendkívül szemléltetően mutatja, mennyire cserben hagyja Plehanovot minden kritikai érzéke, amikor a kadet dumáról van szó.

Plehanov elvtárs a következő részletet idézi a „Kolokol"-ból:

„Ha ezeket az általános tételeket a parlamenti munkáscsoportra alkalmazzuk, elmondhatjuk, hogy ez a csoport csak annyiban fejezi majd ki az oroszországi proletariátus legharcosabb és legtudatosabb részének igazi törekvéseit, másszóval csak annyiban nevezhető majd szociáldemokrata csoportnak, amennyiben a dumában kifejtett tevékenysége során érvényesíteni fogja a szociáldemokrácia taktikai alapelveit.

A munkáscsoportnak nem szabad belesüppednie a duma általános kadet-ellenzéki mocsarába, nem szabad a duma kadet többségének uszályhordozójává válnia, hanem szembe kell helyezkednie ezzel a többséggel, le kell lepleznie törekvéseinek korlátoltságát és azt a tényt, hogy ez a kadet többség a «jobboldali» pártokkal és a kormánnyal való egyesség felé hajlik, — ez az egyetlen taktika, amely méltó a proletariátus képviselőihez és egyben igazi szociáldemokrata taktika, s ezt nyomatékosan ajánlanunk kell a munkások duma-képviselőinek. Ha ennek a csoportnak a tagjai, akik a proletariátus dumaképviselőinek tekintik magukat, bármilyen más taktikát követnek, s ezzel elhomályosítják a proletariátus osztályöntudatát, elkerülhetetlenül a polgári pártok csatlósaivá válnak, olyan

eszközzé, amely az orosz forradalom általános menetében a proletariátusra váró önálló feladatok ellen irányul."

Plehanov ezzel kapcsolatban a következőket mondja:

„Ha poltavai elvtársunknak a maga általános tételeit Franciaország szocialista pártjára kellett volna alkalmaznia, nem kellett volna semmiféle komolyabb módosításokat eszközölnie cikkének befejező sorain. Elegendő lett volna, ha «kadet» helyett azt írja, hogy «radikális», «duma» helyett azt, hogy «kamara», s végül «orosz forradalom» helyett azt, hogy «társadalmi-történelmi mozgalom». Ennél mi sem egyszerűbb."

Ajánljuk az olvasónak, olvassa el mégegyszer a „Kolokol"-ból idézett részletet és Plehanov megjegyzését. Ez a megjegyzés ritka élességgel tárja elénk, mi is egyik oka annak, hogy Plehanov Bernstein felé fordult.

Gondoljuk csak meg: *elegendő lett volna, ha* a „Kolokol" a cikk befejező soraiban „kadetok" helyett azt írja, hogy „radikálisok", és „duma" helyett azt, hogy „kamara".

Ezzel az érvvel Plehanov elvtárs végleg leleplezte magát. Világosan bebizonyította, hogy sejtelme sincs arról, mik is azok az alkotmány-illúziók, s ennek folytán teljesen képtelen megérteni az oroszországi polgári forradalom jelenlegi szakaszát.

Egyrészt az orosz kadetok és az orosz duma, másrészt a francia radikálisok és a francia kamara között, az előbbiek és az utóbbiak kölcsönös viszonya között *gyökeres* különbség van, amelyről Plehanov megfeledkezik. Plehanov figyelmét elkerülte a „Kolokol" cikkének *egy apró kitétele* — apró, de rendkívül jellemző és fontos kitétele. Ez az apró kitétel: *„a kormánnyal való egyesség"*.

Gondolja csak meg, Plehanov elvtárs: lehet-e szó Franciaországban a kamarának a kormánnyal való „egyességéről"? Nem, nem lehet. Miért? Azért, mert a kormány ott minden lényegesebb kérdésben alá van rendelve a kamarának. Tulajdonképpen éppen a kamara többsége a valóságos *kormány*, mert tetszése szerint válogatja meg a minisztereket. Ha a radikálisok megszerzik a többséget a kamarában, *ezáltal* kormánnyá *válnak*. Egy-egy időszak

parlamenti viszonyai többé-kevésbbé megfelelnek mind a nép tényleges belső erőviszonyainak, mind pedig az államhatalom és a nép viszonyának. Egy-egy időszak írott alkotmánya nem tér el lényegesen a reális, valóságos alkotmánytól, az erőviszonyoktól.

Oroszországban azonban igenis szóba kerülhet *és szükségképpen* szóba is kerül a duma többségének a kormánnyal való egyessége. Miért? Azért, mert a valóságos hatalom nálunk mind a törvény értelmében, mind pedig ténylegesen *egyáltalában nem a duma*, hanem a régi önkényuralmi kormány kezében van. A duma nem az államhatalom szerve, mint a kamara, hanem csupán közbenjáró, kérelmező szerv, olyan szerv, amely a nép egy részének követeléseit továbbítja a régi hatalomhoz. Ezért a duma többsége „egyességre léphet" a kormánnyal — ami franciaországi viszonylatban abszurdum. A parlamenti viszonyok nem felelnek meg teljesen sem az ország tényleges belső erőviszonyainak, sem pedig az államhatalom és a nép viszonyának.

Franciaországban a valóságos osztályharc azok között az erők között folyik, amelyek a kamarában képviselve vannak, sőt ezeknek az erőknek a képviselete egy-egy időszakban többé-kevésbbé megfelel viszonylagos „harci jelentőségüknek".

Oroszországban a valóságos harc *egyáltalában nem azok között az erők között* folyik, amelyek a dumában képviselve vannak, s ezeknek az erőknek a duma-képviselete éppen napjainkban különösen élesen és gyökeresen tér el viszonylagos „harci jelentőségüktől". Oroszország valóságos kormánya úgyszólván egyáltalában nincsen képviselve a dumában, ennek vannak más „intézményei", a proletariátusnak is alig van képviselete, a parasztság pedig aránytalanul gyengén van képviselve.

Plehanovnak az a kísérlete, hogy Oroszországot összehasonlítsa Franciaországgal, azt mutatja, hogy Plehanov elvtárs az alkotmány-illúziók rabja. A szavakat (parlament, kamara) lényegnek, a cégért tartalomnak tekinti. Ezért teljesen elkerüli a figyelmét, hogy mik is a sajátosságai Oroszország mai helyzetének, amikor harc indul meg a dumában legkevésbbé képviselt „nép" és a régi hatalom

között, s amikor a „kiegyezők", a dezertőrök szerepe ebben a harcban különösen jelentőssé és különösen *veszedelmessé válik.*

Mint ahogy Bernstein 1899-ben óriási kárt okozott a német proletariátusnak azáltal, hogy a kispolgári intellektuel „kiegyezőket" (a szociál-liberálisokat, akik ki akarták békíteni a proletariátust a burzsoáziával) magának a burzsoáziának tekintette, amely kezében tartja a tényleges hatalmat, — úgyanúgy Plehanov is 1906-ban óriási kárt okoz az oroszországi proletariátusnak azáltal, hogy a félreakciós burzsoá „kiegyezőket" (a kadetokat, akik ki akarják békíteni a népszabadságot a régi hatalommal) az állam önálló politikai erejének tekinti, olyan hatalomnak, amelyet lehet és érdemes támogatni.

Bernstein, amikor arra hívta fel a proletariátust, hogy legyen „tapintatos" a szociál-liberálisok iránt, hogy támogassa őket és ne taszítsa őket a reakció táborába — egy *fikció* támogatását hirdette. Az osztálybéke *fantomjáért* lelkesedett, s megfeledkezett a hatalomért vívandó harc legfőbb feladatairól.

Plehanov, amikor arra hívja fel a proletariátust, hogy legyen „tapintatos" a kadetok iránt, hogy támogassa őket és ne taszítsa őket a reakció táborába — egy *fikció* támogatását hirdeti. A *parlamentarizmus* fantomjáért lelkesedik (a polgári forradalom, nem pedig a szocialista forradalom időszakában) *és megfeledkezik a hatalomért vívandó harc legfőbb feladatairól.*

Bernsteint is, Plehanovot is pajzsára emeli, az egekig magasztalja, reklámozza, újra meg újra idézi a szociál-liberális, kadet burzsoázia *azokért a szolgálatokért,* amelyeket a proletariátus elleni harcban tesznek neki.

Ne essetek itt tévedésbe, munkások. Az olyan kitételeknek, mint a szociáldemokraták „tapintatossága" és a kadetok „támogatása", a valóságos politikában megvan *a maguk* értelme, s ez nem Plehanov jámbor óhajaitól, *hanem a tényleges erőviszonyoktól* függ. Plehanov magában gondolhatja és másoknak is bizonygathatja, hogy esze ágában sem volt gyengíteni vagy tompítani az egyes osztályok között, valamint a nép és a régi hatalom között fennálló politikai és társadalmi antagonizmust. A mai politikai

helyzetben Plehanov szavainak mégiscsak *ez az értelmük*, függetlenül attól, hogy ő mit akar.

Bernstein nem akart osztálybékét (legalább is azt állította, hogy nem akar), de a burzsoázia helyesen felismerte, hogy annak, amit mond, ez a valódi értelme. Nálunk, Oroszországban csak egy pillantást kell vetnünk a kadet sajtóra. Ez a sajtó magasztalja Plehanovot, és mitsem törődve vele, levonja szavaiból *a maga következtetéseit*. Tegnap a „Dumá"-ban (22. sz.) Kotljarevszkij úr azt bizonygatta, hogy mindennemű „*osztály*harc és osztálygyűlölködés" akadályozza a nemzeti felszabadulást. Kotljarevszkij úr a „Volna" harcát kertelés nélkül összehasonlítja a guesdistáknak a jaurèsisták ellen, Ferrinek Turati ellen, Kautskynak Bernstein ellen vívott harcával; aggódik, „hogy az osztálygyűlölet hirdetése, amely nálunk Oroszországban most lábrakap, bomlasztja a különböző társadalmi csoportok közötti szolidaritást, amelyre a közös politikai akció szempontjából oly nagy szükség van, és ilymódon teljesen (figyelem!) lehetetlenné teszi minden igazi népképviselet működését". „Vajjon nem bomlasztja-e ez (az osztálygyűlölet) az alkotmányosságnak magát a szellemét?"

Ma a „Szvoboda i Kulturá"-ban (7. sz.) Sztruve úr azon siránkozik, hogy a szociáldemokraták a „szabadságot martalékul dobják *az osztályviszályok fúriáinak*", hogy „egyoldalúan és beteges fanatizmussal lelkesednek *az osztályharc eszméiért*" (458. old.), hogy „*a politikai béke*" (emlékezzünk csak vissza az „osztálybéke" jelszavára, amelyet oly gyakran hallhattunk az európai burzsoáktól!) „teljesen új követelményeket támaszt velünk szemben" (514. old.). A burzsoázia nagyszerűen megérti, hogy Plehanov eszméi elhintik a „politikai béke" hazug gondolatának magvait és a gyakorlatban tompítanak minden osztályviszályt, minden osztályharcot. Plehanov elvtársnak beakadt a lába, s a „madárka" menthetetlenül Sztruve úr kalitkájába került — legalább is, ami Plehanov elvtársnak a mai politikához való viszonyát illeti.

„Az erős szavak nem azonosak a bírálattal" — írja Plehanov elvtárs. — „A bírálat valóban fejleszti a tudatot,

az erős szavak pedig, éppen ellenkezőleg, elhomályosítják. Nézzük például ezt az erős szót: árulás. Olyan gyakran kiabálunk a burzsoázia árulásáról, hogy amikor a burzsoázia valóban «árulást» követ majd el — vagyis kibékül a bürokráciával — és amikor valóban szükségünk lesz arra, hogy teli torokból hallassuk ezt a vészkiáltást, kiáltozásunknak már nem lesz meg a kellő hatása, és ugyanúgy járunk mint az a pásztorgyerek, aki szüntelenül azt kiabálta: «farkas! farkas!», amikor farkasnak még nyoma sem volt."

Milyen nagyszerű mintaképe az orosz bernsteinizmusnak ez a kis szemelvény Plehanov elmefuttatásából!

Először is, lám milyen világosan látható, hogy Plehanov elvtársnak kicsúszott a talaj a lába alól. 1905 novemberében ezt írta a „Dnyevnyik" 3. számában: „. . . Az utóbbi időben sokat kiabáltak nálunk a burzsoázia *holmi* (!) árulásáról. De mit is árulhatott el tulajdonképpen a burzsoázia? Mindenesetre nem a forradalmat, mert sohasem szolgálta a forradalom eszméjét."

No lám: 1905 novemberében Plehanov elvtárs még csak meg sem értette, mit is *árulhatott* el a burzsoázia. Ezt most már megértette. Nemcsak hogy feltételezi, hogy a burzsoázia *elárulhat* valamit, hanem már úgy találja, hogy *valóban árulást követ majd el.* Plehanov elvtárs egy félév alatt megváltoztatja álláspontját: először azt mondotta, hogy a burzsoáziának egyáltalában nincs mit elárulnia. Most azt mondja, hogy a burzsoázia valóban árulást követ majd el, vagyis kibékül a bürokráciával.

Plehanov elvtársnak ez a fejlődése nagy örömmel töltene el bennünket, ha más vonatkozásban nézetei nem maradtak volna ugyanolyan ingatagok, mint voltak. Az árulás erős szó, mondja Plehanov elvtárs. Ez a felfogás nem új. Valamennyi liberális burzsoának ez a felfogása. A kadet sajtó ezer meg ezer cikkel igyekszik az orosz közönségben elplántálni azt a gondolatot, hogy minden, amit a burzsoázia „árulásairól" mondanak, csupán erős szavak az „ádáz" bolsevikok részéről. A burzsoázia most új szövetségesre talált ebben a kérdésben. Plehanov elvtárs is arra a meggyőződésre jutott, hogy az „árulás" „erős szó".

Mint ahogy a Bernsteinnel folytatott viták során néha el kellett ismételni és egyesek szájába kellett rágni a marxizmus ábécéjét, Plehanov esetében is ugyanerre kényszerülünk. Plehanov mélységesen téved. Az „árulás" nem „erős szó", hanem a valóságos tényeknek és a burzsoázia valóságos törekvéseinek egyetlen tudományos és politikai szempontból helyes kifejezése. Ez a szó, hogy „árulás", ugyanazt a gondolatot fejezi ki, mint az a szó, hogy „paktálás". Ezt Plehanov is kénytelen elismerni, hiszen ő is azonosítja az árulást és a bürokráciával való kibékülést. S most nézzük meg, mit írt az „ádáz" „Volna" a „paktálás" fogalmáról.

„Mi a lényege a kadetok paktálásának?"— olvashatjuk a „Volna" 13. számában. — *„Természetesen nem egyesek árulása. Az ilyen otromba nézet szöges ellentétben áll a marxizmussal.* A paktálás lényege kizárólag az, hogy a kadetok nem térnek le és nem akarnak letérni a régi rendszer kezében levő hatalom fenntartásának talajáról, a régi rendszertől kapott parancsok talajáról"*.

Az árulás vagy a paktálás lényege tehát nem egyesek hűtlensége. Az árulás vagy a paktálás lényege *kizárólag* az, hogy a „nép"-szabadság (értsd: burzsoá szabadság) pártja továbbra is meg akarja hagyni a hatalmat a régi önkényuralom kezében, igyekszik *megosztani* a hatalmat a régi önkényuralom és a burzsoázia között.

A „népszabadság" pártja éppen azzal árulja el a népszabadságot, hogy a népet megillető jogok és a népet megillető hatalom tekintélyes részét átengedi a *régi hatalom* képviselőinek. Valósággal elképesztő, hogy Plehanov elvtárs nem akarja megérteni ezt az egyszerű igazságot. Úgy tünteti fel a dolgot, mintha a burzsoázia *még nem* követett volna el árulást, mintha csak a jövőben készülne árulást elkövetni.

Aki ilyeneket mond, annak fogalma sincs arról, mi is az árulás és a paktálás lényege.

A burzsoázia és a kadetok már *ezerszer is* elárulták a szabadságot és *békülgettek* a bürokráciával. Mi is voltaképpen a kadet párt programmja? Vajjon a burzsoázia

* Lásd ebben a kötetben 422. old. — *Szerk.*

egy meghatározott politikai lépése? Kétségtelenül. S éppen ez a programm az árulás programmja, a paktálás programmja! És a kadetok *minden* politikai lépése ilyen vagy amolyan formában *éppen ezt* a programmot hajtja végre, ezt valósítja meg. Trubeckoj 1905 nyári beszéde, az általános, egyenlő, titkos és közvetlen választójog kérdésével kapcsolatos csűrés-csavarás, a sajtószabadság ellen irányuló drákói törvénytervezet — egytől-egyig a liberális burzsoázia olyan lépései, amelyek éppen az árulásnak ezt a programmját valósítják meg.

Plehanov elvtárs szavaiból az tűnik ki, hogy ha a burzsoázia nem tesz még valamilyen *külön* lépést, nem is követ el semmiféle árulást. Ez nem igaz. Ha a burzsoázia és nevezetesen a kadetok továbbra is azt teszik, amit eddig tettek, akkor *valamennyi cselekedetük együttvéve az árulás legteljesebb képét tárja elénk.* A mai szociáldemokrata opportunizmusnak éppen az a lényege, hogy képtelen ezt megérteni.

Ha valóra válik a kadetok nyárspolgári álma, ha a duma és a „közvélemény" „békés nyomása" arra kényszeríti a kormányt, hogy apró engedményeket tegyen, ha az Államtanács — Homjakov úrnak, az Államtanács egyik tagjának receptje szerint, akinek a terveit tegnap közzétette a kadet „Duma" — kissé előzékeny lesz, ha a régi hatalom újjáalakítja a kormányt és ez alkalommal néhány tárcát juttat a jobboldali kadetoknak stb., ennek *éppen* az lesz az eredménye, hogy a kadetok „kibékülnek" a bürokráciával. Plehanov akkor követ el hibát, amikor azt állítja, hogy az „árulás" útja burzsoáziánk számára „új" út, holott valójában éppen régi útjának folytatása és — jogi kifejezéssel élve — kimeríti az árulás „kritériumát".

Amikor a burzsoázia „valóban" árulást követ majd el — mondja Plehanov —, senki sem fog reagálni vészkiáltásainkra, mert mindenki túlságosan hozzászokik ehhez a szóhoz: árulás.

Mily határtalan politikai naivitás! A szociáldemokrácia egész politikája abban áll, hogy *megvilágítsa* azt az utat, amelyet a nép *tömegének* végig *kell majd* járnia. Magasra emeljük a marxizmus fáklyáját — s az egyes

osztályok minden lépése, minden politikai és gazdasági esemény alapján kimutatjuk, hogy az élet *igazolta* tanításunkat. Minél jobban kifejlődik a kapitalizmus, minél jobban kiéleződik a politikai harc, a népnek annál nagyobb részét győzik meg szavaink és az a körülmény, hogy az élet (vagy a történelem) *igazolta* szavainkat. Ma mondjuk százezrekre rúg Oroszországban azoknak a száma, akik már meggyőződtek arról, hogy helyesen értékeltük a kadetokat. A forradalom rohamos fejlődése vagy olyan hirtelen fordulata, amelynek során a kadetok valamilyen nagyszabású egyességet kötnek az önkényuralommal, az emberek millióit, sőt tízmillióit fogja meggyőzni ítéletünk helyességéről.

Ezért teljes képtelenség azt mondani, hogy a jövőben senki sem fog reagálni arra a vészkiáltásunkra, hogy: árulás, mert ezt ma *túlságosan gyakran* kiabáljuk. Plehanov elvtárs hasztalan próbálja ezt a képtelenséget olyasféle elmefuttatások mögé rejteni, amilyenekkel vénkisasszonyok, nevelőnők stb. szokták traktálni a kis diáklányokat. „A bírálat legyen megalapozott" — mondja oktató hangon.

Ez új dolog is, bölcs dolog is. De az ön bírálatának, Plehanov elvtárs, szintén megalapozottnak kell lennie. S mit látunk: ön *nem hozott fel* egyetlenegy *tényleges* és csak valamelyest is jelentős példát sem arra, hogy mi alaptalanul bíráltuk volna a kadetokat, általános elmefuttatásaival azonban az *alaptalan* vélemények tömegét hintette el az olvasók között! Mi egyebet jelentsen az, hogy az „árulás" fogalmát egyszerűen erős szónak mondja!

Vagy mit jelentsen egy ilyen mondat: „Ennek az ellentétnek (a burzsoázia és a proletariátus érdekellentétének) a tudata a mi sorainkban már úgyszólván *előítéletté csontosodott.*" Mi az, hogy „a mi sorainkban", Plehanov elvtárs? A genfi orosz nyárspolgárok soraiban? Vagy általában pártunk tagjainak soraiban? De nem kellene-e a nép nagy tömegeire is gondolni?

Helyesen állapította meg az egyik munkás a „Priziv"-ben[136], hogy Plehanov *„a távolból"* ítéli meg a dolgokat. A proletárok és félproletárok tömegeinek még fogalmuk sincs sem általában erről az ellentétről, sem pedig a kade-

tok burzsoá szelleméről. A kadet sajtó pedig éppen most bizonyára tízszerese a mi szociáldemokrata sajtónknak. A kadetok ezenkívül a kadet duma és a legkülönbözőbb liberális intézmények útján is egyre fokozottabb mértékben bódítják a népet. Teljesen elvesztette valóságérzékét, aki azt képzeli, hogy mi *elébevágunk* az eseményeknek és a tömegek igényeinek, ha leleplezzük a kadetok állhatatlanságát és árulását. Ellenkezőleg, ezen a téren *elmaradunk* mind az események menete, mind pedig a tömegek igényei mögött! Írjon inkább népszerű és „megalapozott" bírálatot a kadetokról, Plehanov elvtárs: az hasznosabb lesz.

Térjünk most rá Plehanovnak a dumával kapcsolatos következtetéseire.

„Kormányunk máris számos megbocsáthatatlan hibát követett el" — írja Plehanov. — „Ezek a hibák a szakadék szélére sodorták a kormányt, de még nem taszították bele a szakadékba. *A kormány akkor zuhan bele a szakadékba, amikor majd szétkergetik a dumát* . . . A duma még a legálmatagabb embereket is felébreszti; még a legelmaradottabbakat is haladásra ösztökéli; szétoszlatja a tömegek utolsó politikai illúzióit is, amelyeket a történelem ránkhagyott . . . Agitációs szempontból a lehető legnagyobb jelentősége lesz a duma szerves munkájának."

Vizsgáljuk meg közelebbről ezt a fejtegetést. A kormány megbukik, ha szétkergetik a dumát. Tegyük fel, hogy így van. De milyen alapon tételezhető fel, hogy a dumát szét fogják kergetni, ha a duma szerves munkára szorítkozik? Mi is az a szerves munka? A duma törvényes munkája. A duma törvénytervezeteket terjeszt az Államtanács elé, interpellál a miniszterekhez. Az Államtanács és a miniszterek húzzák-halasztják a dolgot, és amennyire csak tudják, tompítják a kirobbanó konfliktusokat. A „Russzkoje Goszudarsztvo", az orosz kormány lapja, régóta mondogatja: a duma lehet ellenzéki, csak forradalmi ne legyen. Másszóval: szerves munkát végezhettek, de egy lépést sem tovább.

Ugyan milyen cikkely alapján kergetnék szét a dumát szerves munkájáért?? *És nem is fogják szétkergetni soha,* ha nem vállalkozik valamilyen forradalmi, cseppet sem szerves lépésre, vagy ha a dumán kívül nem lángol fel

olyan mozgalom, hogy még a kadet duma is gátja lesz a kormánynak. Véleményünk szerint ez a feltevés sokkal valószínűbb, mint az, hogy egyszerűen „szétkergetik a dumát".

A kormány nemcsak abban az esetben bukik meg, ha szétkergetik a dumát. Más esetekben is megbukhat, mert a duma egyáltalában nem a *legfőbb* tényezője és nem legmegbízhatóbb fokmérője a mozgalomnak. A kormány nem önmagától fog megbukni, hanem csak akkor, ha tevékenyen akcióba lép ... egy harmadik tényező (nem a kormány és nem a duma). Megmagyarázni, hogy ez az akció elkerülhetetlen, megmagyarázni, hogy előreláthatólag mik lesznek ennek az akciónak a formái, mi lesz a jellege és milyen lesz az osztályösszetétele azoknak, akik alkalmasak lesznek ennek az „akciónak" végrehajtására, megmagyarázni, mik az akció sikerének a feltételei stb. stb. — mindezt a szociáldemokratáknak meg kell tenniök. S éppen a kadetok azok, akik a legkíméletlenebbül hadakoznak a szociáldemokraták e munkája ellen. Éppen a kadetok diszkreditálása ennek a munkának egyik előfeltétele, s egyben záloga annak, hogy megnyerjük ehhez a munkához a tömegek rokonszenvét.

Aki arról beszél, hogy a kormány szakadékba „zuhan", s ugyanakkor azt állítja, hogy nem időszerű a kadetokat bírálni és árulással vádolni, az maga sem tudja mit beszél. A „szakadékba" zuhanás csak képes kifejezés — ha Plehanov stílusát akarnám utánozni, azt mondanám: forradalmi *frázis*. Kinek a kezébe jut a hatalom? Megengedhetik-e a munkások és parasztok, hogy a hatalom a kadetok kezébe kerüljön, akik nyomban megosztanák ezt a hatalmat a régi önkényuralommal? Nem kell-e éppen ezért okvetlenül *óva intenünk* a népet a kadetoktól?

Véleményünk szerint ezt meg kell tennünk. Véleményünk szerint ezt a szükséges munkát, amelynek célja, hogy felvilágosítsuk a tömegeket a kadetokat illetően, akadályozza és hátráltatja Plehanovnak az opportunizmusa, aki teljesen indokolatlanul hadakozik a kadet párt igazi lényegét leleplező taktika ellen.

Amikor Plehanov azt mondja, hogy agitációs szempontból a legnagyobb jelentősége van a duma szerves

munkájának, rendkívül egyoldalú szemléletmódról tesz tanúságot. Ezen a ponton, mint ahogyan a „Volná"-ban erre már rámutattunk, maguk a mensevikek is helyreigazítják Plehanovot, s joggal mulatnak azon a perspektíván, hogy „a duma halmozza a törvényeket"*. Oroszország volt eddig az az ország, ahol legnagyobb számban gyártották a rendőri papiros-törvényeket. Ha a duma mindvégig „szerves" munkát fog végezni, könnyen meglehet, hogy Oroszország lesz nemsokára az az ország, ahol a legnagyobb számban lesznek radikális papiros-törvények. Nagyfokú korlátoltságra vall, ha valaki azt képzeli, hogy ezeknek a törvényeknek vagy törvénytervezeteknek agitációs hatása egyenes arányban van terjedelmükkel és mennyiségükkel. Aki így gondolkozik, megfeledkezik a frankfurti parlamentről, amely a legalaposabban végezte „szerves munkáját" és Plehanovhoz hasonlóan azt képzelte, hogy éppen a szerves munkának van agitációs szempontból a legnagyobb jelentősége. Aki így gondolkozik, bizonyára nem látja, mi történik máris Oroszországban, nem látja, menynyire fárasztja a közönséget a dumában szónokló kadetok beszédeinek végtelen áradata, nem látja, milyen hatása van a kadetok „drákói" törvénytervezeteinek és a szánalmas dadogásoknak, amellyel igazolni próbálják magukat ezek miatt a törvénytervezetek miatt, nem látja, milyen végtelenül visszataszító, nyárspolgári rettegéssel tölti el a kadetokat a közelgő új forradalmi hullám, az elkerülhetetlen új harc, az, amit Plehanov „szakadékba zuhanásnak" nevezett. A kadetok leleplezése, Plehanov elvtárs, nem is egyéb, mint a néptömegek tudatának előkészítése erre a zuhanásra, arra, hogy aktívan elősegítsék ezt a zuhanást, hogy közben *eltávolítsák* a kadetokat „a húsosfazék mellől", hogy bátran és merészen felkészüljenek erre.

A duma felébreszti az alvókat, a duma leleplezi az utolsó illúziókat is — mondják nekünk. Helyes. De „a duma" ezt csak olyan mértékben teszi, amilyen mértékben *mi* leleplezzük a *kadet* duma gyávaságát és állhatatlanságát, amilyen mértékben *mi* megmagyarázzuk azokat

* Lásd ebben a kötetben 471—472. old. — *Szerk.*

a dumával kapcsolatos tényeket, amelyek az illúziók szertefoszlásáról tanúskodnak. A kadetok nem teszik meg ezt. A kadetok akadályozzák ezt. A kadetok alkotmányillúziókat terjesztenek. A zubatoviáda szintén ébresztette a munkásokat, szintén leleplezte az illúziókat, de szintén csak olyan mértékben, amilyen mértékben mi harcoltunk az ellen, hogy a zubatoviáda megmételyezze a népet. S ne is próbálja senki azzal cáfolni ezt az érvet, hogy a duma nem zubatovi szervezet. Az összehasonlítás még nem azonosítás. Találjanak nekem olyan kadet ujságot vagy nagyobb jelentőségű kadet politikai akciót, amelyben nincsenek meg a nép politikai tudata *megmételyezésének* elemei.

Ez az, amiről Plehanov elvtárs megfeledkezik, amikor méltóságteljesen és fontoskodva kijelenti: „Lám mi az értelme egész filozófiánknak: jó mindaz, ami előmozdítja a nép politikai nevelését, rossz mindaz, ami akadályozza." Minden egyéb — előítélet, skolasztika.

Hát igen, a szociáldemokraták valamelyik szárnya csakugyan reménytelenül belegabalyodik a skolasztikába. Csakhogy melyik: a jobb vagy a balszárnya? Elképzelhető-e kicsinyesebb, merevebb, igazán skolasztikusabb bölcselkedés, mint ha valaki a proletariátusnak a forradalom időszakában követendő taktikáját a nép politikai nevelésének feladatára korlátozza? Hol van hát akkor a határvonal a szociáldemokrata osztályharc és az átlagos burzsoá kultúrabarát harca között? A forradalom tetőfokára hág, kiállnak a porondra a különböző osztályok, a tömegek hozzáfognak történelmi munkájukhoz, kialakulnak a polgári pártok különböző árnyalatai, kiéleződik a bonyolult politikai válság, kibontakozik a harc új szakasza azon a talajon, amelyet az eseményekben és tapasztalatokban példátlanul gazdag 1905-ös év készített elő — s mindezt korlátozzák egyetlen feladatra: a nép politikai nevelésére! Meg kell adni, nevelőkisasszonyunk zseniális felfedezést tett. Meg kell adni, nagyszerű „álkulcsot" talált a politika valamennyi konkrét kérdésének megoldásához, mégpedig olyan álkulcsot, amelyet szívesen elfogad, amely után két kézzel kap bármelyik kadet, sőt még a demokratikus reformpárt, vagy akár Heyden is. Hát igen, éppen ilyen

„tág" kritériumra van szükségünk, éppen olyasmire, ami megteremti az osztályok közötti összefogást és szolidaritást, s nem kelt gyűlölködést és viszályt. Ez az! bravó, Plehanov! — mondják ezek a derék emberek: — ez a „megoldás" mindenképpen elködösíti vagy elodázza azt a kérdést, hogy mi lesz, ha ismét elérkezik „az esztelenség ideje", ha ismét bekövetkezik egy újabb „vihar", amelynek már a gondolatára is összeszorul a burzsoá szíve. Csak semmi vihar — csak semmi katasztrófa, Plehanov elvtárs, legyen már következetes —, csak semmi szakadék! A nép politikai nevelése — ez a mi zászlónk, ez egész filozófiánk értelme.

Plehanov elvtárs ezzel teljesen hozzáhasonult a frankfurti parlament átlagos német kadetjaihoz. Ó, hány pompás szónoklatot vágtak ki ezek a fecsegők a nép politikai tudatáról! Hány nagyszerű „szerves" törvényt dolgoztak ki e célok érdekében! És milyen nemes hévvel tiltakoztak, amikor szétkergették őket, *miután* már végleg megunta őket a nép és végleg elvesztették minden forradalmi jelentőségüket.

Azt mondják nekünk: az orosz forradalom mélyebben gyökerezik, ez a forradalom felfelé ível, ezt nem tartóztathatja fel a kadet duma, a kadet frázisok, a kadet gyávaság, a drákói kadet törvénytervezetek gátja. Éppen ez az, uraim: az orosz forradalom nagyobbszabású, hatalmasabb és mélyebb. Az orosz forradalom felfelé ível. Keresztülgázol majd a kadetokon. És mi, forradalmi szociáldemokraták, éppen ennek a mélyebben gyökerező mozgalomnak a kifejezői vagyunk, éppen ezt a magasabbrendű feladatot igyekszünk megmagyarázni a munkásoknak és a parasztoknak, s erőnkhöz képest segítségükre leszünk abban, hogy átlépjék a kadetok által emelt gátat.

„Vperjod" 1. sz.
1906 május 26.
Aláírás: N. L.

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA (II) AZ ÁLLAMI DUMÁHOZ VALÓ VISZONY KÉRDÉSÉBEN[137]

Az önkényuralmi kormány a legdurvább módon csúfot és gúnyt űz azokból a képviselőkből, akiket Oroszország lakossága az Állami Dumába küldött. A kormány elutasítja a duma minden feliratát, amelyben csak valamelyest is kifejezi a nép szükségleteit és követeléseit, s makacsul folytatja a gyilkolás és erőszak politikáját.

A duma tehetetlen. Nemcsak azért tehetetlen, mert nem állnak rendelkezésére szuronyok és géppuskák, mint a kormánynak, hanem azért is, mert egészében véve nem forradalmi, és képtelen elszánt harcra. A duma liberális pártjai csak némiképpen és bátortalanul támogatják a nép törekvéseit, többet törődnek a forradalmi harc mérséklésével és gyengítésével, mint a nép ellenségének megsemmisítésével. A munkásképviselőkön kívül csak a trudovik csoport mutat hajlandóságot arra, hogy nyiltan és bátran tolmácsolja a nép követeléseit, de mindeddig a trudovikokat is gátolja ebben ezeknek a liberális pártoknak a befolyása, az a körülmény, hogy nem tudják eléggé függetleníteni magukat ezektől a pártoktól.

Felszólítjuk a trudovik csoportot, folytasson határozottabb és következetesebb politikát. Azt ajánljuk ennek a csoportnak, követelje, hogy a duma nyilt felhívást intézzen a néphez, s ha a duma többsége nem hajlandó ilymódon önállóan fellépni, a trudovik csoportnak meg kell mondania a népnek, hogy *mi a valóság:* hogy a duma tehetetlen, hogy a dumától nem várhatunk földet és szabadságot, hogy most már nyilvánvalóan mindezt magának a népnek kell kiverekednie, hogy mindinkább aktuálissá válik a dumán kívül megvívandó döntő harc.

A trudovik csoportnak ki kell jelentenie, hogy a régi hatalmat csak a munkások és parasztok dönthetik meg közös harci akcióikkal, hogy ezekre az akciókra fel kell készülni, hogy ezekre szervezkedni kell mindaddig, amíg be nem következik a forradalmi harc döntő pillanata. Erre a döntő pillanatra gyüjteni kell a nép erőit és addig is kímélni kell ezeket az erőket, nem szabad azokat meddő kis harcokban szétforgácsolnunk, nem szabad felülnünk a kormány provokációinak.

Ha a trudovik csoport mindezt megteszi, teljesíti a néppel szemben kötelességét, s csak ez esetben állhat a proletariátus forradalmi szervezetével együtt annak a nagy népi mozgalomnak az élére, amely széttöri a társadalom fejlődését gátló régi béklyókat.

Megjelent az OSzDMP Pétervári Bizottságának külön röpiratként. 1906 május.

A DUMA-KORMÁNY JELSZAVÁRÓL

A fentebb közzétett okmányok elénk tárják a Szentpétervári Pártbizottság egy rendkívül fontos vitáját. Ez a vita két szempontból fontos.

Először is, ami a dolog formai részét illeti, teljesen vitathatatlan, hogy minden autonóm pártszervezetnek joga van önálló határozatot hozni, nem pedig pusztán a Központi Bizottság határozatainak elfogadására szorítkozni. Hogy a Pétervári Bizottság határozata nincs ellentétben az egyesítő kongresszus egyetlen döntésével sem, az nyilvánvaló. Éppen a helyi szervezeteknek kötelességük, hogy a kongresszusi határozatok keretei között önállóan kidolgozzák vezérelveiket.

Másodszor, ami a dolog érdembeli részét illeti, a Központi Bizottság határozata egyáltalán nem kielégítő és *ellentétben áll a kongresszus döntésével.* Ez a határozat egyetlen szóval sem leplezi le „a duma alkalmatlanságát" — nem szolgálja a duma belső konfliktusainak kiszélesítését és kiélezését. Ez a határozat olyan jelszót ad ki („a jelenlegi kormányt váltsa fel egy olyan kormány, amelyet a duma nevez ki"), amely *semmiképpen sem támasztható alá a kongresszus határozatával.* Ez a jelszó kétértelmű, s elhomályosítja a proletariátus tudatát, mert a kadetok a duma-kormány követelése mögé rejtik azt a törekvésüket, hogy lepaktáljanak az önkényuralmi kormánnyal, gyengítsék a forradalmat s megnehezítsék az alkotmányozó gyűlés egybehívását.

A határozat részletesebb taglalását a legközelebbi alkalomra halasztjuk*, de addig is felhívjuk a párt vala-

* Lásd ebben a kötetben 525—530. old. — *Szerk.*

mennyi tagját, hogy a legnagyobb figyelemmel foglalkozzanak az OSzDMP Szentpétervári Bizottságában lezajlott rendkívül fontos vitával.

„Vperjod" 2. sz.
1906 május 27.

A MAI POLITIKAI HELYZETRŐL

A politikai helyzet rohamosan tisztázódik, s ez őszinte örömmel tölt el bennünket. Nagy öröm olyan korban élni, amikor a néptömegek politikai életet kezdenek élni. A mai Oroszország valamennyi főbb társadalmi csoportja, ilyen vagy amolyan formában, máris a nagyarányú, nyílt politikai cselekvés porondjára lépett. A nyílt megmozdulás kérlelhetetlenül feltárja az alapvető érdekellentéteket. Kirajzolódik a pártok igazi arculata. Az események könyörtelenül elhatárolják egymástól a különböző osztályok híveit, és mindenkit rákényszerítenek arra, hogy színt valljon.

Az osztályérdekeknek ezek az alapvető különbségei, amelyek politikai elhatárolódáshoz vezettek, az Állami Dumában sokkal homályosabban és tompábban nyilvánulnak meg, mint a népélet mélyén. A dumában van egy külön párt, a kadetok pártja, amely nem válogatva az eszközökben, mindent elkövet, hogy elmossa az éles határvonalakat, tompítsa az éles ellentéteket, elfojtsa a hol itt, hol ott fellángoló harc tüzét. A „mélyben" azonban egyre fokozódik az erjedés. Ismét megmozdulnak egész tömegerejükkel a proletárok, a parasztok, a katonák, a vasutasok. Terjed a sztrájkmozgalom, kibontakoznak a sztrájk újabb formái (a különböző iparágakban egymást követő „váltósztrájkok" — ezekre még visszatérünk), kiéleződik a parasztságnak közvetlenül a földért vívott harca, egyre gyakrabban érkeznek hírek arról, hogy felocsudnak álmukból a megfélemlített katonák és matrózok, hogy lassan „összeszedik magukat" a vasutasok. Új és friss élet pezsdül, zajlik, forr és hullámzik mindenütt. Új hajtások feltartóztathatatlanul utat törnek maguknak a romhalmazok alól.

S noha a kadetok igyekeznek minél jobban lezárni a Tauriai Palota redőnyeit, az élet megteszi a magáét, a Tauriai Palotába is betör a friss fuvallat. Ott is elhatárolódnak az osztályok, ott is tisztázódik a politikai helyzet. A kadetok egyelőre még fölényben vannak a trudovikokkal szemben. Ma is ünneplik tegnapi győzelmüket, amikor megbuktatták a trudovikoknak azt a javaslatát, hogy a duma haladéktalanul szavazza meg a halálbüntetés eltörléséről szóló törvényt, — amikor arra kényszerítették a trudovikokat, hogy vonják vissza a földbizottságok, a földkérdés megoldására szabadon választott helyi bizottságok azonnali megalakítására vonatkozó javaslatukat.

De már magában véve az a tény, hogy a kadetok egyre gyakrabban kénytelenek harcolni a dumában vezetőszerepük megtartásáért, világosan mutatja, hogy valamilyen mély szakadék tátong köztük és a trudovikok között. Minél sűrűbben és minél élesebb formában kerül sor ilyen összecsapásokra, annál határozottabban rajzolódik ki a néptömegek előtt az a határvonal, amely a liberális földbirtokosokat, a gyárosokat, az ügyvédeket, a professzorokat elválasztja a muzsiktól. A muzsik szíve mélyéből vágyik a népszabadságra, s éppen ezért nem férhet meg a „népszabadság" pártjával. A muzsik kinyujtja kezét a föld és a szabadság után, s már ez a mozdulata is elég ahhoz, hogy a „népszabadság" hírhedt pártjának hírhedt népszeretete szertefoszoljon.

A kadetok még le-legyőzik a trudovikokat, de győzelmeik vagy valóságos botrányokba keverik pártjukat, vagy pedig — a proletariátus szempontjából rendkívül örvendetes leplezetlenséggel — feltárják igazi „természetüket".

Az első ilyen összecsapásra akkor került sor, amikor a kadetok nyilvánosságra hozták a sajtószabadságra vonatkozó drákói törvénytervezetüket. A kadetok mentegetőznek, próbálnak kimászni a csávából. De szánalmas magyarázkodásaikkal csak még jobban belezavarodnak. Elismerik, hogy „hibát" követtek el, hogy „ideiglenes fogalmazványt" tettek közzé, de mind a mai napig nem tudták nyiltan kijavítani ezt a hibát, nem tudják felmutatni a végleges tervezetet.

A második összecsapásra a helyi földbizottságokkal

kapcsolatban került sor[138]. A nyilt politikai harc egy pillanat alatt egyesítette az összes „baloldaliakat", vagyis a trudovikokat és a szociáldemokrata proletariátust, a kadetok ellen. A mensevikek egyetértettek a bolsevikokkal a kadetok igazi szándékainak megítélésében: belátták, hogy a kadetok el akarják árulni a forradalmat, el akarják fojtani a forradalom tüzét, s ebből a célból „bürokratikus" tervezeteket dolgoznak ki és *igyekeznek egyesíteni a hivatalnokokat és a liberálisokat a muzsikok ellen.* Világosan felmerült a kérdés: a hivatalnokok és a liberális földbirtokosok vessék-e alá magukat a parasztok tízmillióinak, vagy pedig a parasztok tízmilliói vessék alá magukat a hivatalnokok és a liberálisok maroknyi csoportjának? Az egész munkásosztály, a proletariátus valamennyi szociáldemokrata képviselője egy emberként kiállt a parasztok mellett, a hivatalnokok és a liberálisok ellen. S a kadetok szégyent vallottak. Nyomásunkra kénytelenek voltak nyilvánosan beismerni, hogy *nem akarják megadni a parasztoknak a teljes szabadságot és az egész földet, hogy a hivatalnokoktól várnak segítséget a parasztok ellen.* Egyesek szerint a helyi földbizottságokban feltétlenül biztosítani kell a parasztok túlsúlyát: hiszen a parasztok száma tízmilliókra rúg, a hivatalnokok és földbirtokosok száma pedig csak százezrekre. Mások szerint: a földbirtokosoknak és a parasztoknak egyenlő arányú képviseletet kell biztosítani ezekben a bizottságokban, a hivatalnokok pedig részt vesznek bennük és „ellenőrzik" őket.

A proletariátus és az öntudatos parasztság az első nézetet vallja, a hivatalnokok és a kadetok a másikat. Ezt a csoportosulást diktálja maga az élet a jelenlegi, haladéktalanul bekövetkező harcban.

Hála és köszönet, kadet államférfiak! Hála és köszönet a „Recs" és a „Duma" cikkíróinak — önök nagyszerűen a segítségünkre vannak nekünk, forradalmi szociáldemokratáknak abban, hogy feltárjuk a nép előtt a kendőzetlen politikai valóságot! Segítségünkre vannak elméleteikkel is, tetteikkel is.

Elméleteikben *kénytelenek* egyre messzebb menni. Ma nagyon helyesen vetik fel a kérdést: a lényeg az, hogy „a nézetek elvileg különböznek" („Recs" 84. sz.). „Az

egyik nézet szerint a duma csupán egyike «a forradalom szakaszainak»*, míg a másik nézet szerint a duma út a széles demokratikus alapokon nyugvó alkotmányos rend megszilárdulása felé."

Pompás, elragadó, „Recs"-beli író uraim! Pontosan így van: *két* alapvető elvi nézettel van dolgunk. A duma vagy a forradalom egyik szakasza, vagy pedig eszköz arra, hogy a hivatalnokok és a kadetok egyességet kössenek a proletariátus és a forradalmi parasztság ellen. Önök nincsenek megelégedve ezzel a fogalmazással? tiltakoznak? Ne tréfáljanak már! Talán nem mutatták meg igazi énjüket a helyi földbizottságok kérdésében? Hol akad ma még olyan tökfilkó, aki nincs tisztában azzal, hogy a „széles demokratikus alapok" mögött az a törekvésük rejlik, hogy a helyi földbizottságokban *lehetőleg egyenlő arányban* legyenek képviselve a muzsikok és a liberálisok, s *ellenőrzési joggal részt vegyenek* bennük Goremikin úrék vagy más hivatalnokok?

Azokat pedig, akiknek nem nyitják fel a szemét a kadetok szavai, beszédei, kijelentései és elméletei, már holnap felébresztik majd a kadetok *tettei*. Erre már nem kell sokáig várnunk. Csak azt üzenjük a „népszabadság" pártjának: amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra!

Arra vonatkozólag pedig, hogy mit is tesz ez a párt, a következő támpontjaink vannak.

A lapok széltében-hosszában tárgyalják, hogy kormányunk politikájában fordulat áll be. A francia bankárok nem adnak pénzt, megtagadják a kölcsön esedékes részleteinek folyósítását. A francia tőkések legtekintélyesebb lapja, a „Temps"** rendkívül nyomatékosan azt tanácsolja az orosz kormánynak, hogy tegyen engedményeket a kadetoknak. Vitte és Durnovo külföldre utazott, hogy a francia bankárokat jobb belátásra bírja. Ez nem fog sikerülni. Nem hisznek nekik. Trepov buzgón tárgyal az új kormány összetételének kérdésében. A miniszterelnökséget Kokovcovnak vagy valamelyik másik hiva-

* „A forradalom eszköze" — mondja az OSzDMP Egyesítő Kongresszusának határozata.

** — „Az Idő". — *Szerk.*

talnoknak szánják. Miniszteréknek jobboldali kadetokat szándékoznak kinevezni.

Talán azt mondják majd nekünk, hogy mindez csak hírlapi kacsa. Lehetséges. De az is lehetséges, hogy mégis csak van ezekben a hírekben is szemernyi igazság. Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja. A „Novoje Vremja" közismert, régi szélkakas. Az elmult évtizedek folyamán bebizonyította, milyen jól tud arra fordulni, amerről a szél fúj, és hajbókolni a hatalmon levők előtt. Ez az ujság éppen az utóbbi napokban feltűnő módon frontot változtat. Eddig csak szidta a kadetokat, most azonban a legnagyobb hévvel arra szólítja fel a kormányzatot, hogy engedjen a kadetoknak *és alakítson kadet kormányt.* S talán felháborítja a kadetokat a „Novoje Vremja" hazugsága? Szó sincs róla. A „Recs" már *két izben* is (82. és 84. sz.) *idézte* ebben a kérdésben a „Novoje Vremjá"-t, anélkül hogy akár csak egyetlen szóval is tiltakozott volna megállapításai ellen, sőt leplezetlen rokonszenvvel idézte, s legfeljebb olykor azon sajnálkozott, hogy a „Novoje Vremjá"-ban még mindig felfedezhetők a mult utórezgései.

Lehetséges tehát, hogy maholnap létrejön egy kadet kormány, egy Kokovcov-féle emberrel az élén. Sőt az esti lapok jelentése szerint a Goremikin-kormány tegnap már be is nyujtotta lemondását. Ismét csak azt mondjuk a „népszabadság" pártjának: amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra! Semmi sem tisztázná annyira a mai politikai helyzetet, mint az, ha a legfelsőbb hatalom kadet kormányt nevezne ki. Ez esetben végleg szertefoszlanak a kadetokhoz fűzött rövidlátó remények, végleg egybeforrnak a gyakorlati politikai munkában az összes „baloldaliak", végleg megszűnik mindenféle vita a duma és a duma-kormány támogatásáról, s a politikai erők most kirajzolódó csoportosulása reális ténnyé és az új „szakasz" alapjává válik.

Ez a „szakasz" egyébként kadet kormány nélkül is bekövetkezik. „Jól meg vagyunk patkolva", kadet uraim!

A megírás ideje: 1906 május 27 (június 9).
Megjelent: „Vperjod" 3. sz. 1906 május 28.

A PROLETARIÁTUS TAKTIKÁJA ÉS JELENLEGI FELADATAI

A Goremikin-kormány lemondásáról szóló hírt, amelyet harmadnapja közöltünk, hivatalosan megcáfolták. Azok az ujságok azonban, amelyeknek némi lehetőségük van arra, hogy „bizalmas" forrásokból megtudjanak egyetmást, nem hisznek ennek a cáfolatnak. A „Novoje Vremjá"-nak egy kadet kormány alakításáért indított hadjárata óvatosabbá vált ugyan, de nem szűnt meg. A „Novoje Vremja" felfedezett egy japán diplomatát, akinek véleménye szerint „a kadetok pártja állami feladatokat követ", sőt Rozanov úr révén arról biztosít bennünket, hogy „a kadetok még a forradalom kedvéért sem áldozzák fel a kultúrát", s hogy „a jelenlegi helyzetben ez minden, amit meg lehet tenni". A „Recs" pedig úgy véli, hogy „a Goremikin-kormány lemondása befejezett ténynek tekinthető, és most már csak az a kérdés, ki lesz Goremikin utóda". Egyszóval, a kadet kormány kérdése továbbra is napirenden van.

A kadetok érzik ezt — sőt talán nemcsak ezt. „Lesben" állnak. Két kézzel kapnak a legcsekélyebb baloldali támogatás után is, amely segítségükre lehetne terveik megvalósításában. Nem ok nélkül szentelte a „Recs", a kadet párt központi lapja legutóbbi vezércikkét teljesen annak a kérdésnek, hogy milyen álláspontra helyezkednek a szociáldemokraták a kadet kormánnyal szemben. Alább teljes egészében közöljük ezt a cikket, amely — mint az idők jele — rendkívül tanulságos.

Ennek a vezércikknek az alapgondolatát szerzői a következő szavakkal fejezik ki: meg kell teremteni „azt a közös alapot, amelyet a szabadságért küzdő mozgalom

teljes egyöntetűséggel, *a különböző árnyalatokra való tekintet nélkül* magáévá tehet". Csakugyan ez az egész kadet politika fő célja. Sőt. Ez általában az egész liberális-burzsoá politika legfőbb célja az oroszországi forradalomban. A szabadságért küzdő mozgalom „különböző árnyalatainak" kiküszöbölésével végeredményben kiküszöbölnék a burzsoázia, a parasztság és a proletariátus demokratikus követelései között fennálló különbséget. Így „teljes egyöntetűséggel" elismernék, hogy a liberális burzsoázia a szabadságért küzdő egész mozgalom törekvéseinek képviselője és hordozója. Ezzel a proletariátust a liberális burzsoázia vak eszközévé tennék. S mivel köztudomású, hogy a liberális burzsoázia legfőbb politikai eszménye — és legbensőbb osztályérdeke — a régi hatalommal való lepaktálás, ez utóbbi tételünket máskép is kifejezhetjük. Azt mondhatjuk, hogy a burzsoá „Recs" a proletariátust a liberálisok engedelmes segítőtársává akarja tenni a liberálisoknak a régi hatalommal való paktálásában. Márpedig ez a paktálás elsősorban a proletariátus, s ezenkívül természetesen a forradalmi parasztság ellen irányul.

Ez a kadet kormány igazi jelentősége. Az Állami Dumában a helyi földbizottságok kérdésében nemrégiben lezajlott összecsapás rendkívül éles fényt vetett a kadet politikára. Akkor olyan bizottságokról volt szó, amelyek a helyi hatalmat képviselték volna, most olyan kormányról van szó, amely a központi hatalmat képviselné, de a kadet politika lényege mindig és mindenütt egy és ugyanaz. A kadetok ellenzik, hogy a helyi bizottságok általános választások útján alakuljanak, amellett vannak, hogy ezekben a bizottságokban „egyenjogú képviselete legyen a földbirtokosoknak és a parasztoknak, s a régi hatalom ellenőrizze ezeket a bizottságokat". A kadetok *kénytelenek voltak* beismerni ezt, bármennyire nem akarták is, hiszen hosszú időn át *titkolták az igazságot*, ködösítettek, s el akarták hitetni, hogy ők *„általában véve"* sziklaszilárdan támogatják a helyi földbizottságokat is, az általános választójogot is. Pontosan ugyanígy ellenzik a kadetok az alkotmányozó gyűlést is; olyan kadet kormányt akarnak, amelyet a legfelsőbb hatalom nevez ki. Egy ilyen kormány mint a központi hatalom szerve pontosan ugyanolyan

lenne, mint a hírhedt egyenlő arányú képviselet stb. alapján alakított helyi bizottságok.

Nyilvánvaló, hogy a kadetoknak erre a politikájára való tekintettel milyen taktikát kell követnie a proletariátusnak. A proletariátusnak kíméletlenül le kell lepleznie e politika lényegét, nem tűrve meg semmiféle kétértelműséget, nem tűrve meg, hogy bármi módon is elhomályosítsák a munkások és a parasztok politikai tudatát. A proletariátusnak gondosan fel kell használnia „a hatalom birtokosainak" és „a hatalmon osztozkodóknak" a politikájában észlelhető ingadozásokat, hogy kiszélesítse és megszilárdítsa *saját* osztályszervezetét, hogy erősítse a forradalmi parasztsággal való kapcsolatait, mert csak ez az osztály tudja a szabadságért küzdő mozgalmat *túl*vinni a kadetok „gátján", a régi hatalommal való kadet paktáláson.

De vajjon nem kell-e a proletariátusnak *támogatnia* a liberális burzsoázia követelését, vagyis azt a követelést, hogy a legfelsőbb hatalom alakítson kadet kormányt? Vajjon nem köteles-e a proletariátus ezt megtenni, tekintettel arra, hogy a kadet kormány megkönnyítené a szabadságért vívott harcot és a szocializmusért vívott harcot?

Nem, ez a lépés a legsúlyosabb hiba és a proletariátus érdekeinek *eláruláso* volna. Ez azt jelentené, hogy pillanatnyi sikert hajhászva feláldozzuk a proletariátus alapvető érdekeit a forradalomban. Ez azt jelentené, hogy délibábot kergetünk és „lefegyverzést" tanácsolunk a proletariátusnak, noha a legcsekélyebb *reális* biztosíték sincs arra, hogy harca *valóban* könnyebbé válik. Ez az opportunizmus legrosszabb fajtája lenne.

Ha a legfelsőbb hatalom kadet kormányt nevezne ki, ez még a legkisebb mértékben sem ingatná meg a régi hatalom alapjait. Szó sincs róla, hogy ettől szükségképpen megváltoznának a reális erőviszonyok a valóban forradalmi osztályok javára. Az ilyen „reform" egyáltalán nem küszöböli ki a népnek a régi hatalom ellen vívott harcát. A forradalmak történetében már volt példa rá, hogy a régi hatalom által kinevezett efféle liberális kormány (például Németországban 1848-ban) csupán spanyolfalként szolgált az önkényuralomnak és jobban elősegítette a

forradalom elfojtását, mint bármely más hivatalnok kormány.

Az oroszországi proletariátusnak semmi oka sincs arra, hogy féljen a kadet kormánytól, amely mindenképpen hozzájárul majd ahhoz, hogy a nép megismerje a kadetok igazi természetét, de semmiképpen sem szabad támogatnia ezt a lépést, mivel az lényegében teljesen kétértelmű, áruló és csaló lépés.

A proletariátusnak előnyös volt, hogy — ha már nem sikerült elsöpörni a dumát — a kadetok többséget szerezzenek a választásokon. Így hamarabb „lejáratják magukat", mintha kisebbségben volnának. De a választásokon a proletariátus megtagadott a kadetoktól mindennemű támogatást, s az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa megerősítette ezt a döntést, és megtiltotta, hogy blokkokat (egyességeket, szövetségeket) létesítsünk más pártokkal. A proletariátusnak előnyös a kadet kormány *abban az értelemben*, hogy a kadetok ilyen kombináció esetén a leggyorsabban „lejáratják" magukat, „csődbe jutnak", a leghamarabb „kimerülnek" és leleplezik magukat. Támogatni azonban sohasem fogja a proletariátus a burzsoáziának és Trepovnak a népszabadság felosztására kötendő *egyességét*.

Csakis a szabadságért küzdő mozgalom tényleges „támogatásával", tényleges fejlesztésével biztosítható a proletariátus politikai és gazdasági szervezeteinek fejlődése és a forradalmi parasztsággal való kapcsolatainak megszilárdulása. Csak ilymódon gyengíthetjük ténylegesen a régi hatalmat és készíthetjük elő bukását. A kadetok paktálása kétszínű játék, amelynek támogatása a forradalom csakugyan tartós vívmányai szempontjából meddő, a forradalmi osztályok tudatának, egységének és szervezettségének fejlődése szempontjából pedig káros.

„Vperjod" 4. sz.
1906 május 30.

A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRÁCIA A KADETOKRÓL

Oroszország liberális-burzsoá sajtója minden áron el szeretné hitetni olvasóival, hogy az oroszországi „bolsevik" szociáldemokratáknak semmi közük a nemzetközi szociáldemokráciához. Lám ezek anarchisták, lázadók, összeesküvők; tanulhatnának a német szociáldemokratáktól; nekik is el kellene ismerniök, hogy a „parlamenti" út a legfőbb út, mint ahogy ezt a német szociáldemokraták tették. Ilyeneket és ehhez hasonlókat hangoztat a kadet ujságok sokasága.

Az orosz közönség számára még újdonság a nyilt politikai harc. Az orosz közönség még nem tudja, hogy ez *valamennyi ország burzsoáziájának* szokásos cselfogása: mindig azt hangoztatják, hogy saját országuk szocialistái semmirekellők, lázadók stb., de lám, a szomszédos országok szocialistái milyen „józan" emberek. A francia burzsoázia szidja Jaurèst és magasztalja Bebelt. A német burzsoázia szidja Bebelt és magasztalja Jaurèst. Az orosz burzsoázia szidja az orosz szociáldemokratákat és magasztalja a német szociáldemokratákat. Régi, nagyon régi fogás!

De lássuk a tényeket. A német szociáldemokrata párt központi lapja, a „Vorwärts" („Előre") — az oroszországi rendőri cenzúra „buzgalma" folytán csak nagyon ritkán jutunk hozzá ehhez az ujsághoz — nemrégiben két cikket tett közzé „A duma és a kadetok" címmel. A szerkesztőség nemcsak hogy vezércikkekként közzétette ezeket az „oroszországi leveleket", hanem a következő megjegyzést is fűzte hozzájuk: „hűen jellemzik a kadetok helyzetét az orosz forradalmi mozgalomban."

Nézzük hát meg, hogy a kadetoknak milyen értékelését tekinti a német szociáldemokrácia központi lapja *hű* jellemzésnek. Ne vegye zokon az olvasó, hogy hosszú részeket idézünk: egyszersmindenkorra le kell szoktatnunk az orosz liberális ujságírókat az orosz és a német szociáldemokrácia mindenféle nézeteltéréseinek kiagyalásáról.

„Nem is olyan régen — olvassuk „A duma és a kadetok" című cikkben — még hírét sem lehetett hallani a kadetoknak. Hol voltak ők, amikor ömlött a vér és ropogtak a fegyverek. Hol voltak ők, amikor életüket áldozták a hősies forradalmi harcért lelkesedő néptömegek, elszánva arra, hogy meghalnak vagy győznek a proletár szabadság zászlaja alatt. Ezekben a reálpolitikusokban túlságosan sok volt az államférfiúi bölcseség és az előrelátás, semhogy elragadtassák magukat egy olyan tömegmozgalommal, amelynek élén «kitaszítottak» és álmodozók, «fanatikus» forradalmárok haladtak. Ezek a higgadt bölcsek, ezek a frázishősök, a szemfényvesztő álliberalizmusnak ezek a bajnokai nyugodtan ültek odahaza a kemencepadkán. Leverten lógatták a fejüket, s rettegtek, nehogy a forradalom túlságosan messzire menjen és megingassa a burzsoá élet, a tulajdon, a politikai illem, a rend ősidők óta szent alapjait.

A kadetok már régen bebizonyították, hogy «szolgálatkészség» tekintetében rendkívül sokoldalúak. Már a Buligin-duma idején arról álmodoztak, hogy hidat verjenek az akkor még «ártatlan» Vittétől a liberalizmushoz, amely félreérthetetlenül kacérkodott a külföldi tőzsdével. A tőzsde általában gyengéje a «népszabadság» pártjának. Alig néhány nappal ezelőtt a kadetok felháborodva visszautasították azt a vádat, hogy «áruló» agitációt folytattak az új milliárdos kölcsön ellen. S ez a magatartásuk teljesen érthető is. A rendőri önkény legféktelenebb tombolása idején a kadetok a demokrácia magatartásával próbálták ezt magyarázni. A kamarilla által szervezett gyujtogatások és pogromok idején szívvel-lélekkel védelmezték a trónt és az oltárt[139] a semmit el nem ismerő, mindent tagadó, mindent leromboló szocialisták rohama ellen.

Azután elérkezett a híres bojkott időszaka, kitört a nagy októberi sztrájk, s bekövetkeztek a népi felkelések, a polgárháború, a tengeri és szárazföldi katonai lázadások véres napjai. A kadetokat elsöpörte a tisztító nagy hullámverés.

Akkoriban hírét sem lehetett hallani a kadetoknak. Az arany

középút bajnokai elrejtőztek. A legjobb esetben hangosan tiltakoztak, hangosan panaszkodtak, hangjuk azonban beleveszett a forradalmi vihar mennydörgésébe.

A reakció a lehető legjobb szolgálatot tette a kadetoknak. Amikor ismét zsúfolásig megteltek a börtönök, amikor ismét megélénkültek az orosz harcosokat elnyelő számüzetési helyek, elérkezett a kadetok ideje. Baloldali ellenfeleik hallgatásra kényszerültek. A kadetok ujságokhoz jutottak, a kadetokat viszonylag kevéssé érintették az ellenforradalom üldözései. Nem ő ellenük küldték ki a büntető különítményeket, nem az ő otthonaikat gyujtották fel, nem az ő gyermekeiken követtek el erőszakot a kozákok, nem ő ellenük irányultak Vitte—Durnovo úrék «pacifikáló» rendszabályai, nem ő ellenük vonultatták fel az ágyúkat és a géppuskákat, a tüzérséget és a gyalogságot, a flottát és a kozákokat. S a kadetok előtérbe kerültek. Megkezdődött a szóharc. A forradalmat felváltotta a polémia, s ezen a területen a kadetok párjukat ritkító mestereknek és virtuózoknak bizonyultak. Mindenekelőtt rávetették magukat a forradalomra és a forradalmárokra, becsmérelték a szocialistákat, rágalmazták a munkáspártot. Vitatkoztak egy ellenféllel, akinek be volt tömve a szája. Vádakat szórtak azokra, akik sem felelni, sem védekezni nem tudtak. De az orosz liberalizmust még ez sem elégítette ki. Egyik legtekintélyesebb vezére révén kijelentette, hogy Oroszország egész hősies felszabadító mozgalma a liberalizmus műve, hogy a liberalizmus érdeme az önkényuralom bukása. A kadetok arcátlanul a maguk javára fordították a proletárok által ontott vért, a megtépett vörös lobogó foszlányaiba burkolóztak, s kijelentették, hogy a liberalizmus a szabadságért vívott harc lelke, hogy a liberalizmus szabadítja meg a hazát a zsarnokoktól. S noha a börtönök továbbra is zsúfoltak maradtak, és egyre több bitófát emeltek, a kadetok csak dicsőítették magukat és ostorozták a nyughatatlan, vakmerő, semmitől vissza nem riadó forradalmárokat."

A szerző ezután ismerteti dumánk jogi helyzetét, az Államtanácsról szóló törvényt, a kadetoknak a választásokon betöltött szerepét.

„A derék kadetok forradalom helyett békés fejlődésre, forradalmi anarchia és polgárháború helyett jogrendre áhítoztak." De a nép a választásokon forradalmi választói utasításokat adott nekik, ami cseppet sem volt ínyére a kadetoknak.

„Mint született diplomatákhoz és tisztességes alkuszokhoz illő, a kadetok azzal a reménnyel áltatták magukat, hogy majd lecsillapítják a forradalmat, megélénkítik a tőzsdét, enyhítik az önkényuralmat, kisimítanak minden ellentétet, s kiküszöbölnek minden összeütközést. Békét hirdettek, de a valóság mást hozott magával. Mint «alkotmányos demokraták» léptek a választók elé; a választók *általában vett* ellenzéki pártot, az egyetlen vagy legfőbb ellenzéki pártot látták bennük, amikor megválasztották őket. A kadetok kompromisszumra törekedtek, s erre forradalmi választói utasításokat adtak nekik. Frázisokat pufogtattak, s erre harcba küldték őket, megeskették őket, és megígértek nekik minden támogatást, ha kell, fegyveres harcot is.

A diadalittas kadetok, akiket a választási hadjárat idején forradalmi hangulatú választóik körében elragadtak a forradalmi frázisok, messzebb mentek, mint akartak. Nem vették észre, hogy hátuk mögött új erő bontakozott ki, amely harcra ösztökélte őket.

A kadetok túlságosan későn eszméltek rá arra, hogy ki is küldte őket a parlamentbe, kitől kaptak választói utasítást olyan határozott követelésekkel, ki kényszerítette rájuk azt a szerepet, amelytől mindennél jobban féltek, s amely alól minden áron igyekeztek kibújni. Az orosz forradalom küldte őket a parlamentbe, hogy egyengesse magának a további utat, az orosz nép küldte őket a parlamentbe, s faltörő kosként használta fel őket, hogy újabb rést üssön az önkényuralom falain, de az önkényuralom fő erődítményeit már nem a kadetok, hanem a nép nagy tömegei fogják elfoglalni."

A kadetok kelletlenül látták, hogy a dumában forradalmi parasztképviselők is vannak, akik könnyen elrontják majd játékukat. A kadetok *„egységes kadet dumáról"* álmodoztak. „Ez esetben mód volna arra, hogy valamiképpen kitérjenek a forradalmi feladatok elől, hogy minden igazi akciót a szép szavak áradatába fullasszanak . . . Mód volna arra, hogy határozatokra és tervezetekre szorítkozzanak, kivívjanak egy kadet kormányt — ez a legtöbb, amit el akarnak érni —, megszilárdítsák az alkotmányos monarchiát, apró engedmények segítségével elfojtsák a forradalom tüzét, a végtelenségig halogassanak minden reformot és végül elérjék céljukat: meghonosítsák a burzsoá liberális parlamentarizmust . . . Igen, minderre mód volna, ha a dumában nem volnának ott a paraszt-

tok!" És a cikk szerzője, olykor valóságos elragadtatással leírja a duma parasztképviselőinek forradalmiságát. „A forradalom nemcsak hogy bevitte vállain a dumába a kadetokat, hanem megteremtette a «Hegyet», a «Hegypártot» is, amely nem hajlandó kompromisszumokat kötni. A forradalom a dumában is képviselve van."

„Szegény kadetok, szegény orosz girondisták! Két tűz közé kerültek: egyfelől a kormány szuronyai, másfelől a proletariátus és parasztság forradalma közé.

Nem ok nélkül kezdték most a kadetok oly szégyenletes módon rejtegetni vörös öltözéküket. Nem ok nélkül adják fel dörgedelmes jelszavaikat. Nem ok nélkül kezdték most hangoztatni, hogy mennyire tisztelik a régi hatalom kiváltságait. A helyzet komollyá válik. A kormány nem tréfál, és puszta kézzel semmit sem lehet kicsikarni tőle. De nem tréfál a forradalom sem, amely a kadetokat a dumába küldte. Nem bocsátja meg a kadetoknak árulásukat. Nem kegyelmez a gyáváknak, akik forradalmi szerepre vállalkoztak, s azután elvesztették bátorságukat.

Az egyik oldalon az abszolutizmus, a másikon a forradalom. Vajjon mit tesznek majd a kadetok?"

Így végződik ez a cikk, amellyel a német szociáldemokrata párt központi lapja egyetért. Ugye milyen szégyenbe hozták a „bolsevikokat" ezek a „józan" német szociáldemokraták? Ugye milyen élesen eltér egymástól az ő véleményük és a mi véleményünk a kadetokról? Ugye milyen távol állnak egymástól az ő jelszavaik és a mi jelszavaink: a proletariátus és a parasztság forradalma?

Gondolja csak meg az olvasó: vajjon volnának-e nézeteltéréseink ezekkel az emberekkel a kadet kormány megítélésében?

Nem, az abszolutizmussal szemben, a liberális burzsoákkal szemben a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia most is, mint mindig, teljesen szolidáris!

„Vperjod" 5. sz.
1906 május 31.

UJSÁGOK ÉS FOLYÓIRATOK OLVASÁSA KÖZBEN

P. Miljukov úr a „Recs" 86. számában megvonja „a duma első havi munkájának" mérlegét.

Általában véve, írja az igen tisztelt szerző:

„Mindaz, amit itt felsorakoztattunk annak bizonyítására, hogy milyen sikeres tevékenységet fejtett ki a duma fennállásának egyetlen hónapja alatt, — mindez csupa le nem mérhető mennyiség."

Mindazonáltal „a duma első havi munkájának" vannak eléggé „mérhető" eredményei is... legalább is ami a perspektívát illeti.

„Külföldön a «Temps», és Pétervárott a «Novoje Vremja» «kadet» kormányt követel — s mindenki megérti, mit jelent ez."

Miljukov úr talán túloz egy kicsit, amikor azt mondja, hogy „mindenki megérti". Kétségtelen azonban, hogy nagyon-nagyon sokan már ma is valóban megértik, „mit jelent ez". S a kadet urakat ismételten csak arra kell kérnünk: amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra! Akkor majd, Miljukov úr, csakugyan hamarosan megérti mindenki, „mit jelent ez".

„Vperjod" 5. sz.
1906 május 31.

DÖNTSENEK A MUNKÁSOK

Oroszország, s különösen Pétervár szociáldemokrata proletariátusa előtt az a rendkívül fontos kérdés merül fel, hogyan folytassa le az Állami Dumával kapcsolatos legközelebbi politikai kampányt. Természetes, hogy az egységes szociáldemokrata párt a *legközelebbi* kampány kérdését csakis az egyesítő kongresszus határozatának *keretei között* vizsgálhatja.

A pétervári szociáldemokrata proletariátusnak e kampányhoz *két* tervet ajánlanak: az egyiket a Központi Bizottság határozatában, a másikat a Pétervári Bizottság határozatában. A „Vperjod"[140] 2. számában már közzétettük ezt a két határozatot*, s most azt kívánjuk kifejteni, mi a lényeges különbség a két határozat között. A Központi Bizottság határozatának legfontosabb pontja így hangzik: „támogatni fogjuk a dumát minden olyan lépésében, amelynek célja a jelenlegi kormány megbuktatása és a duma által kinevezett kormánnyal való felváltása, mivel ebben az alkotmányozó gyűlés egybehívásának feltételét látjuk." A Pétervári Bizottság határozata egyetlen szóval sem mondja, hogy támogatni kell egy ilyen követelést, hanem elsősorban a kormány gyalázatos viselkedésére és a duma tehetetlenségére irányítja a figyelmet, azt hangsúlyozza, hogy a trudovik csoportnak felhívást kell intéznie a néphez, s hogy elkerülhetetlen a munkások és a parasztok újabb, közös harca.

A vita tehát főleg akörül forog: támogassuk-e a dumának azokat a lépéseit, amelyek célja egy kadet kormány

* Lásd ebben a kötetben 506—507. old. — *Szerk.*

alakítása, vagy sem. A Központi Bizottság határozata homályos, mert „a duma által kinevezett kormányról" beszél. Hiszen mindenki tudja és az egész liberális burzsoá sajtó is hangsúlyozza, hogy valójában éppen arról van szó, hogy a legfelsőbb hatalom nevezzen ki egy olyan kormányt, amely megfelel a dumának, vagyis egy kadet kormányt. A munkásosztály nagy tömegei is csak így értelmezhetik a Központi Bizottság határozatát.

Támogathatja-e a szociáldemokrata proletariátus azt a követelést, hogy a legfelsőbb hatalom nevezzen ki egy kadet kormányt? Nem, nem támogathatja. A kadet kormány nem lehet egyéb, mint az önkényuralom és a liberális burzsoázia *egyessége* a szocialista munkások és a forradalmi parasztság ellen. A szociáldemokraták természetesen kettőzött erővel használnák ki azt az új helyzetet, amely egy ilyen egyesség esetén kialakulna; a szociáldemokraták gondosan mérlegelni fogják taktikájukat, ha ez az egyesség akár csak átmenetileg is megkönnyíti a szabadságért és a szocializmusért vívott harcot. Azon leszünk, hogy ezt a forradalom ellen irányuló egyességet is a forradalom javára fordítsuk. *Támogatni* azonban nem támogathatjuk azt az egyességet, amelyet *a nép háta mögött a burzsoák a hivatalnokokkal* kötnek. Aki erre szólítja fel a népet vagy a proletariátust, az megmételyezi annak tudatát, s elrejti előle az igazságot, eltitkolja, hogy mi ennek az egyességnek a *lényege*, hogy ez az egyesség milyen *veszedelemmel* jár, s hogy a burzsoázia és a hivatalnoksereg ezzel igyekszik *megnehezíteni* az alkotmányozó gyűlés egybehívását.

A munkásokat és a parasztokat nem arra kell felszólítanunk, hogy támogassák az egyességeket, hanem arra, hogy harcba induljanak. Csak a harcra való komoly felkészülés fogja *ténylegesen* gyengíteni az önkényuralmat, a harc az egyetlen záloga annak, hogy mind az önkényuralom, mind pedig a burzsoázia *valamennyi* lépése valóban a forradalom javát szolgálja. A Központi Bizottság határozata *helytelen*. Az öntudatos szociáldemokrata munkások *nem fogadhatják el* ezt az eléjük terjesztett határozatot.

Most felmerül egy másik kérdés. Nem kötelez-e bennünket e határozat elfogadására a fegyelem és az, hogy a

kongresszus döntéseinek mindenki köteles magát alávetni? Ha megnézzük az egyesítő kongresszusnak az Állami Dumáról hozott határozatát, azt látjuk, hogy e határozat alapján semmiképpen sem juthatunk arra a következtetésre, hogy támogatnunk kell egy kadet kormány megalakításának követelését, sőt ebben a határozatban *szó sincs* még arról sem, hogy „támogatnunk" kell általában a dumát. Az alábbiakban *teljes szövegében* idézzük a kongresszus határozatának azt a részét, amely *meghatározza* magához a dumához való viszonyunkat: „A szociáldemokráciának 1) a forradalmi mozgalom kiszélesítésére és elmélyítésére tervszerűen *ki kell használnia* mindazokat a konfliktusokat, amelyek akár a kormány és a duma között, akár magában a dumában felmerülnek, s ezért: a) igyekeznie kell annyira *kimélyíteni és kiélezni ezeket a konfliktusokat*, hogy a jelenlegi politikai rend *megdöntésére* irányuló *nagyarányú tömegmozgalmak kiindulópontjaivá* válhassanak; b) minden egyes esetben arra kell törekednie, hogy a mozgalom politikai feladatait egybekapcsolja a munkás- és paraszttömegek társadalmi és gazdasági követeléseivel; c) nagyarányú agitációt kell kifejtenie, hogy a néptömegek *forradalmi követelésekkel* lépjenek fel az Állami Dumával szemben, s ezzel a duma *forradalmasítása* érdekében *kívülről nyomást* gyakoroljanak *a dumára*. 2) Ezt a *beavatkozást* úgy kell irányítania, hogy ezek az élesedő összeütközések: a) leleplezzék a tömegek előtt mindazoknak a polgári pártoknak a következetlenségét, amelyek a dumában a népakarat kifejezőinek szerepét játsszák és b) ráébresszék a széles tömegeket (a proletariátus, a parasztság és a városi kispolgárság tömegeit) annak tudatára, hogy *a duma teljesen alkalmatlan* képviseleti intézménynek, és hogy össznépi alkotmányozó gyűlést kell egybehívni" stb.

Az általunk kiemelt részekből világosan kitűnik, hogy a Központi Bizottságnak az a határozata, amely szerint támogatnunk kellene egy kadet kormány megalakításának a követelését, nemcsak hogy nincs összhangban a kongresszus határozatával, hanem éppenséggel *ellentmond* annak. A kadet kormány — *nem forradalmi* követelés. Ez a követelés *tompítja* és *elködösíti* a dumával való

konfliktusokat és a duma belső konfliktusait, nem dombo-rítja ki a duma alkalmatlanságát stb. stb. Hozzá kell még fűznünk, hogy a kongresszus határozata *egyetlenegyszer sem* beszél a duma „támogatásáról", hanem csak „nyomás-ról", „kihasználásról", „beavatkozásról".

Világos, mi következik ebből. A Központi Bizottság-nak *semmiképpen sincs joga* azt követelni a pártszervezetektől, hogy fogadják el a kadet kormánnyal kapcsolatos követelés támogatásáról hozott határozatát. A párt valamennyi tagjának *kötelessége*, hogy teljesen önállóan és kellő kritikával vizsgálja a kérdést és a mellett a határozat mellett foglaljon állást, amely véleménye szerint *helyesebben* oldja meg a feladatot az egyesítő kongresszus határozatainak keretei között. A pétervári szociáldemokrata munkások tudják, hogy most a párt egész szervezete *demokratikus* alapokon épül fel. Ez azt jelenti, hogy a párt *valamennyi* tagja választja a tisztségeket betöltő személyeket, a bizottságok tagjait stb., hogy a párt *valamennyi* tagja vitatja meg és *dönti el* a proletariátus politikai kampányával kapcsolatos kérdéseket, hogy a párt *valamennyi* tagja *határozza meg* a pártszervezetek taktikájának irányát.

Meg vagyunk győződve róla, hogy a pétervári szociáldemokrata proletariátus így is vizsgálja majd ezt a vitás kérdést, részletesen, alaposan, tárgyilagosan megvitatja ezt, és önállóan eldönti, hogy *támogassuk-e egy kadet kormány megalakításának a követelését, vagy sem?*

A pétervári munkások nem fogják tűrni, hogy bármiféle szofizmákkal, vagyis bármiféle nyilvánvalóan hamis érvekkel megfosszák őket ettől a *joguktól* és eltérítsék őket ettől a *kötelességüktől*, amely mint szociáldemokratákra és a párt tagjaira hárul. Csak néhány szóval érintjük ezeket a szofizmákat. L. Martov a „Kurir"-ban (13. sz.) a következőket mondja: a fegyelem megköveteli, hogy ne hiúsítsátok meg a Központi Bizottság politikai kampányát. Ez szofizma. Semmiféle fegyelem nem kötelezi a párt tagjait arra, hogy vakon jóváhagyják a Központi Bizottság valamennyi határozattervezetét. Sehol soha nem volt olyan szabály, amely szerint a pártszervezeteknek le kellene mondaniok véleménynyilvánítási jogukról és a Központi

Bizottság határozatainak *jóváhagyására* kellene szorítkozniok. L. Martov azt mondja: a mensevikek alávetették magukat, amikor a bojkottról volt szó, most vessétek alá magatokat ti is. Ez szofizma. A kongresszus határozatainak *mindnyáján* alávetettük magunkat. *Senki sem akad közöttünk*, aki harcot hirdetett volna a duma-választásokon való részvétel ellen és a szociáldemokrata parlamenti frakció megalakítása ellen. Alávetettük magunkat a döntésnek, és a kongresszus akaratának megfelelően lemondtunk a bojkottról. De jogunk és kötelességünk, hogy *a kongresszus határozatainak keretei között* harcoljunk egy kadet kormány támogatása ellen, mert ezt *semmiféle kongresszus nem írja elő*. L. Martov úgy kerüli meg a dolog lényegét, hogy félelmetes szavakkal dobálózik és bomlasztó szándékkal gyanusít bennünket. Egy árva szóval sem beszélt arról, hogy vajjon a Központi Bizottság határozata nincs-e ellentétben a kongresszus határozatával. Egy árva szóval sem beszélt az *ellenzék* jogáról, vagyis *minden* pártszervezetnek arról a jogáról, hogy a kongresszus akaratának keretei között megtámadja a Központi Bizottság taktikáját s helyrehozza elhajlásait és hibáit. Ezért nyugodt lelkiismerettel azt válaszoljuk Martovnak: az folytat bomlasztó tevékenységet, aki megsérti a pártszervezetek törvényes jogait.

Nyugodt lelkiismerettel rámutatunk arra, hogy még a mensevikek (lásd ugyanebben a számban Vlaszov elvtárs[141] levelét a szerkesztőséghez) sem értenek egyet a kadet kormány támogatásával. Még Rjansev elvtárs is arra szólítja fel a „Kurir" 13. számában *„a munkáscsoportot és a trudovik csoportot"*, hogy „minden erejükkel küzdjenek" a gyülekezési szabadságról szóló kadet törvénytervezet ellen, vagyis *tisztára bolsevik* taktikát ajánl, amely *kizárja* a kadetokból alakult kormány támogatását.

Amikor a viborgi kerületi bizottság azt javasolja, hogy hívjanak össze egy városi konferenciát, amelynek küldötteit „frakciókülönbségre való tekintet nélkül, azaz *minden vita nélkül*" — a vitás kérdés megtárgyalása nélkül!! — választják, a pétervári szociáldemokrata munkások természetesen csak nevetnek ezen a határozaton. *Vita nélkül* az öntudatos munkások sohasem fognak eldön-

teni fontos kérdéseket. Hiábavaló minden szánalmas panasz a vita „élessége“ miatt, hiába siránkozik L. Martov egy-egy reánézve sértő éles kitétel miatt, hiába fenyegetőzik ugyancsak L. Martov vagy bárki más szakadással — a munkásokat nem fogják rávenni arra, hogy lemondjanak a kérdés *önálló* eldöntéséről. A szakadással való fenyegetőzés, a szakadás provokálása méltatlan fogás, s csak örömmel tölti el a burzsoáziát (lásd „Duma“ 29. sz.). A munkások a *többség akarata szerint* fogják eldönteni a kadet kormány támogatásának kérdését, és elérik majd azt, hogy senki, még a Központi Bizottság *se merje meghiúsítani döntésüket*, amelyet teljesen szabadon, teljesen önállóan, teljesen szabályszerűen, az egyesítő kongresszus határozatai *alapján* hoznak.

„Vperjod“ 6. sz.
1906 június 1.

„NE FELFELÉ TEKINTSÜNK, HANEM LEFELÉ"

Ezt mondja ma a baloldali kadetok lapjában, a „Nasa Zsizny"-ben, I. Zsilkin úr. Zsilkin úr szomorúan megállapítja, hogy a kadetok arcáról „leri az elbizakodottság". Miljukov úr elragadtatott kijelentése: „A kadetok elhatárolják magukat a szélsőbaloldaltól", tiltakozásra készteti Zsilkin urat. Kineveti a kadetok „nem mindennapi politikai bölcseségét", akik elismerik a helyzet „kilátástalanságát" és ugyanakkor azzal kérkednek, hogy az állam hajója merészen siklik el a zátonyok között...

Vizsgáljuk meg közelebbről ezeket az elmefuttatásokat, amelyek a mai politikai helyzet legfontosabb kérdését érintik. S a mi szempontunkból különösen fontos hangsúlyoznunk, hogy ennek a helyzetnek a helyes értékelésére az események hatása alatt ma már olyanok is *rákényszerülnek*, akik egyáltalán nem osztják a baloldali szociáldemokraták nézeteit, sőt különös buzgalommal harcolnak ellenünk.

Az orosz reakciósok párizsi klubjából olyan hírek érkeznek, hogy „Peterhofban nincs többé semmiféle ingadozás. Goremikin teljesen szabad kezet kapott", vagyis szabadon leszámolhat a dumával. S a „Nasa Zsizny", amelytől távol áll a bolsevikoknak az a törekvése, hogy mindent sötét színekkel fessenek meg, azt írja: „Minden okunk megvan arra, hogy teljes mértékben hitelt adjunk ezeknek a híreknek"... „A harc kiéleződik... — fejezi be ez az ujság vezércikkét. — Akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök." I. Zsilkin úr pedig ezt írja: „Vajjon sokan akadnak-e Oroszországban, akik hisznek a parlamenti munka békés, győzelmesebb kimenetelében? Roman-

tikusnak, álmodozónak, idealistának kell lenni ahhoz, hogy valaki ilyen rózsás ábrándokban ringatózzon." És ugyanakkor V. Hizsnyakov úr kijelenti: „Nem kerülhetjük el a forradalmi viharokat — ezt el kell ismernünk. A duma erőtlen ahhoz, hogy békés útra terelje a mozgalmat, mert nem áll hatalmában megjavítani a nép életét, márpedig ilyen hatalom nélkül csak forradalmi utakról lehet szó. Már most is világosan érezhető, hogy nőttön-nő az elégedetlenség, hogy egyre rohamosabban foszlik szét a duma mindenhatóságába vetett hit, s hogy ezzel együtt nő a kétségbeesés" (ha valaki nem hisz a dumában, ez még épp oly kevéssé jelent „kétségbeesést", mint az, ha valaki nem hisz istenben). „A légkör lassanként elektromossággal telítődik, olykor tompa mennydörgést hallani, s talán már rövidesen elszabadulnak az elemek."

Ezt mondják olyan emberek, akiknek a véleménye nekünk különösen értékes, mert elfogultan állnak szemben a forradalmi szociáldemokráciával. Az események *rákényszerítették* őket arra, hogy éppen azokat a tételeket ismételjék el, amelyeket mi mindig hangoztattunk, és amelyek miatt állandóan támadott, megrótt, becsmérelt bennünket a liberális burzsoázia, mely a „bolsevikokról" számtalan koholmányt, hazugságot és rágalmat terjesztett.

„Ne felfelé tekintsünk, hanem lefelé." Ez azt jelenti, hogy az akaratunktól független objektív történelmi viszonyok folytán Oroszországban a parlamenti harc ezidőszerint *nem* válhat a szabadságért küzdő mozgalom *fő* formájává. Nem arról van szó, hogy „tagadjuk" a parlamenti harcot, hogy nem vagyunk hajlandók kihasználni a parlamenti harcot — ezt mondanunk sem kell —, hanem arról, hogy a *legfőbb* és döntő harc a fejlemények folytán más küzdőtéren érlelődik. A liberális burzsoázia számtalanszor megrágalmazott bennünket, bolsevikokat azzal, hogy „könnyelműen a legvégső eszközök felhasználására bujtogatunk" („Recs" 88. sz.). Gondolkozzanak csak, uraim: csakugyan mi „bujtottuk fel" Zsilkint, Hizsnyakovot, a „Nasa Zsizny" vezércikkíróját? Csakugyan mi „bujtottuk fel" a kurszki és a poltavai katonákat, a kievi, a szarátovi és más parasztokat?

Mi azokat „bujtogattuk" és ébresztgettük, akiknek

arcáról mindig „lerítt az elbizakodottság". Mint mondottuk, nem a mi akaratunktól függ, hogy a szabadságért vívott harc egyik vagy másik formáját fogják-e választani, s józanul, könyörtelenül szembe kell néznünk a valósággal, mely nem teszi lehetővé, hogy azon az „úton" járjunk, amely ma már a „Nasa Zsizny" szerint is járhatatlan. Azt mondottuk, hogy a szocialisták nem áldozhatják és ne is áldozzák fel a demokrácia és a szocializmus alapvető érdekeit pillanatnyi sikerek kedvéért, — a szocialistáknak az a kötelességük, hogy a tömegek előtt feltárják a kegyetlen igazságot; azt, hogy a kadetok megbízhatatlanok, hogy a duma tehetetlen, hogy a forradalmi viharok elkerülhetetlenek. Ha a tömeg ma még nem ért meg bennünket, mert magukkal ragadták a választási gyűléseken elhangzott szép kadet szólamok, ha a tömeg holnap még nem ért meg bennünket, mert fellelkesítették az első orosz parlament első napjai — holnapután mindenképpen meggyőződik arról, hogy igazunk van. Az események hatására ráébred majd arra, hogy a forradalmi szociáldemokrácia olyan párt, amelyet nem csábít el a hamis csillogás, s amely kitartóan és állhatatosan arrafelé irányítja „tekintetünket", ahol elkerülhetetlenül kibontakozik az igazi (nem pedig a kadet) népszabadság sorsát eldöntő harc.

Forradalmunk éppen azért nagy oroszországi forradalom, mert óriási néptömegeket mozgósított a történelmi alkotótevékenységben való részvételre. Az osztályellentétek még korántsem bontakoztak ki teljes élességgel ezekben a tömegekben. A politikai pártok még csak most vannak kialakulóban. Ezért nem áll módunkban, hogy a tömegeket akár irányítsuk, akár valamelyest is jelentős mértékben megfékezzük. De ha tanulmányozzuk az egyes osztályok tényleges helyzetét és egymáshoz való viszonyát, előre láthatjuk, hogy történelmi munkájuknak elkerülhetetlenül ez vagy amaz lesz az iránya, hogy mozgalmuknak elkerülhetetlenül ez vagy amaz lesz a fő formája. S ezeket a szocialista ismereteinket a legszélesebb körben terjesztenünk kell a tömegek között, s ne zavarjon minket az, hogy az igazság gyakran nagyon keserű, hogy nem látható meg azonnal a divatos politikai cégérek vagy hatásos politikai intézmények hamis csillogása mögött, — s ne

engedjünk a rózsás képzelgések csábításainak. Akkor teljesítjük kötelességünket, ha mindent elkövetünk, hogy a tömeget ilyen irányban felvilágosítsuk, ha mindent elkövetünk, hogy előkészítsük a tömeget a mozgalom olyan formáira, amelyek a felületes szemlélő számára észrevehetetlenek, de elkerülhetetlenül következnek az ország egész gazdasági és politikai helyzetéből. Nem teljesítjük kötelességünket, ha egyre csak „felfelé“ tekintünk, s közben elkerüli figyelmünket az, ami odalent történik, növekszik, közeledik és érlelődik.

A megírás ideje: 1906 június 1 (14).
Megjelent: „Vperjod“ 7. sz. 1906 június 2.

A REAKCIÓ FEGYVERES HARCOT KEZD

A szociáldemokrata sajtó már régen rámutatott a hírhedt oroszországi „alkotmányosság" bizonytalanságára, talajtalanságára. Mindaddig, amíg megmarad a régi hatalom és kezében tartja az államigazgatás egész óriási gépezetét, még csak nem is beszélhetünk komolyan a népképviselet jelentőségéről és a népmilliók legégetőbb szükségleteinek kielégítéséről. Megkezdődtek az Állami Duma ülései, — megindult a békés alkotmányos út dicsőségét zengő burzsoá-liberális beszédek áradata, — megindultak és egyre nagyobb méreteket öltöttek a kormány ügynökei által szervezett akciók: a békés tüntetők bántalmazása, a népgyűlések színhelyéül szolgáló épületek felgyujtása, és végül a nyilt pogromok.

A parasztmozgalom pedig egyre növekszik. A munkások sztrájkjai egyre élesebb formákat öltenek, egyre sűrűbbek és nagyobb arányúak. A legelmaradottabb katonai alakulatokban, a vidéken állomásozó gyalogságban, a kozákok között zavargások törnek ki.

Az orosz életben túlságosan sok a gyúlékony anyag. Túlságosan nagyszabású és éles az a harc, amelyet évszázadok óta előkészített a történelemben példátlanul álló erőszakoskodás, kínzás, gyötrés, rablás és kizsákmányolás. A népnek ezt a régi hatalom ellen vívott harcát nem lehet beilleszteni annak a harcnak a keretei közé, amelyet a duma egy ilyen vagy amolyan kormány alakításáért vív. Még a legjobban megfélemlített és legtudatlanabb „alattvalókat" sem lehet visszatartani attól, hogy kinyilvánítsák a bennük ébredő ember és állampolgár igényeit. A régi hatalmat nem lehet megfékezni azzal, hogy törvényes-

ségre szólítjuk fel, hiszen mindig maga ez a hatalom alkotta meg a törvényeket, s most végső kétségbeesésében a legvadabb és legkíméletlenebb eszközökkel küzd fennmaradásáért.

A belosztoki pogrom igen szemléltetően bizonyítja, hogy a kormány fegyveres akciókhoz folyamodik a néppel szemben. Régi már az oroszországi pogromok históriája, de mégis mindig új — *mindaddig*, amíg a nép nem győzedelmeskedik, amíg teljesen el nem söpri a régi hatalmat! Íme néhány mondat Cirinnek, a belosztoki polgárok elektorának táviratából: „Megkezdődött a zsidó-pogrom, *amely már elő volt készítve.*" „Az elterjedt hírekkel ellentétben, az egész nap folyamán *nem érkezett semmiféle rendelkezés* a kormánytól." „Már két hét óta buzgón agitáltak a pogrom mellett; az utcákon, különösen az esti órákban, röplapokat osztogattak, amelyek nemcsak a zsidók, hanem az értelmiségiek ellen is uszítottak; a *rendőrség mindezen szemet húnyt.*"

Régi, ismerős kép! A rendőrség előkészíti a pogromot. A rendőrség bujtogat; állami nyomdákban nyomják a zsidóverésre uszító felhívásokat. Amikor megkezdődik a pogrom, a rendőrség nem avatkozik be. A katonaság némán nézi a feketeszázasok hőstetteit. Azután pedig — azután ugyanez a rendőrség megrendezi a pogromlovagok ellen indított bírósági eljárás és vizsgálat komédiáját. A régi hatalom hivatalnokai által lefolytatott bírósági eljárás és vizsgálat mindig ugyanúgy végződik: az ügyet húzzák-halasztják, a pogromok tetteseit nem találják, olykor még a megvert és megsebesült zsidókat és értelmiségieket is bíróság elé hurcolják, s ahogy múlnak a hónapok, a régi, de mégis mindig új história feledésbe merül, míg nem kerül sor egy újabb pogromra. Folyik az aljas bujtogatás, átkozott kapitalista „civilizációnk" söpredékét megvesztegetik és leitatják, felfegyverzett emberek vadállati kegyetlenséggel agyba-főbe vernek fegyverteleneket, azután megrendezik a bírósági eljárás és vizsgálat komédiáját, s a bírósági eljárást maguk a tettesek folytatják le. És még akadnak emberek, akik az orosz életnek ezeket a jelenségeit látva azt gondolják és azt mondják, hogy bizonyos „könnyelmű elemek" szólítják fel a népet „végső eszközök"

alkalmazására! Nemcsak könnyelműség, hanem aljasság és politikai romlottság is kell ahhoz, hogy valaki efféle dolgokat beszéljen olyan események láttán, mint a Vologdai Népház felgyujtása (az Állami Duma üléseinek kezdetén) vagy a belosztoki pogrom (amikor a duma már egy hónapja ülésezett). A felhívások millióí sincsenek századrésznyire sem olyan hatással a népre, mint egyetlen ilyen esemény. És aki egyesek „könnyelműségével" magyarázza a felhívásokat, javíthatatlan vaskalaposságról és állampolgári lelkiismeretlenségről tesz tanúságot, akárcsak az, aki elítéli a vologdai és a belosztoki összetűzés színhelyéről felénk szálló vad bosszúkiáltásokat.

Az Állami Duma nagyon helyesen járt el, amikor haladéktalanul napirendre tűzte a belosztoki pogrom ügyében benyujtandó interpelláció megvitatását, és duma-képviselőket küldött Belosztokba, hogy a helyszínen kivizsgálják az ügyet. De ha elolvassuk ezt az interpellációt, ha egybevetjük vele a duma-képviselők beszédeit és a pogromok közismert tényeit, mélységes elégedetlenség és felháborodás fog el bennünket az interpelláció határozatlan hangja miatt.

Ítéljen maga az olvasó. Az interpelláció szerzői csupán ennyit mondanak: „a lakosság *attól tart*, hogy a helyi hatóságok és a rosszindulatú agitáció úgy igyekszik majd feltüntetni a dolgot, mintha az áldozatokat önnön hibájukból érte volna szerencsétlenségük" . . . „Hazug híreket terjesztenek ilyen célzattal." Hát igen, a megfélemlített és meggyötört zsidó lakosság csakugyan ettől tart, és minden oka megvan rá. Ez igaz. Csakhogy ez *nem a teljes igazság* — üzenjük a duma tisztelt tagjainak és az interpelláció szerzőinek. Önök, a nép egyelőre még meg nem vert és meg nem kínozott képviselői, nagyon jól tudják, hogy ez nem a teljes igazság. Önök tudják, hogy a megfélemlített lakosság *nem meri* megnevezni a pogrom *igazi* bűnöseit. *Önöknek kell megnevezniök őket.* Hiszen ezért képviselik a népet. Ezért élveznek önök — még az oroszországi törvények szerint is — *teljes* szólásszabadságot az Állami Dumában. Ne álljanak tehát a reakció és a nép *közé* olyan pillanatokban, amikor a fegyveres reakció fojtogatja, gyilkolja, nyomorgatja a fegyvertelen népet. Álljanak *nyiltan és teljesen*

a nép oldalára. Ne szorítkozzanak a lakosság ama aggodalmának tolmácsolására, hogy a pogromok aljas bűnösei a meggyilkoltakat fogják bűnösökké nyilvánítani. *Nyiltan vádolják ezeket a bűnösöket* — ez a leghatározottabban *kötelességük* a néppel szemben. Ne azt kérdezzék a kormánytól, hogy megteszi-e a szükséges intézkedéseket a zsidók megvédésére és a pogromok megakadályozására, hanem azt, hogy meddig fogja még a kormány rejtegetni az igazi bűnösöket, akik a kormány emberei. Kérdezzék meg, azt hiszi-e a kormány, hogy a nép még sokáig nem ismeri majd fel, kik az igazi bűnösök. Vádolják a kormányt nyiltan, mindenki füle hallatára, szólítsák fel a népet arra, hogy szervezzen polgárőrséget, szervezze meg önvédelmét, mert ez az *egyetlen* módja a pogromok elleni védekezésnek.

Ez nem felel meg a „parlamenti szokásoknak" — mondják önök. Nem szégyenlenek *még most is* ilyen érvekkel előhozakodni? Nem értik, hogy a nép elítéli önöket, ha még ilyenkor sem hagyják abba a parlamentesdit, s nem merik egyenesen, nyiltan, hangosan kimondani azt, amit *ténylegesen tudnak és gondolnak?*

S hogy önök tudják, mi az igazság a pogromok körül, az kiderül a duma-képviselők beszédeiből. A kadet Nabokov ezeket mondja: „Tudjuk, hogy a közigazgatásnak sok esetben egyáltalában nem sikerült elhárítani magáról azt a gyanút, hogy a pogromok egyidejű kirobbanása vagy *a helyi hatóságok tudtával* működő feketeszázas szervezetek tevékenységének tulajdonítható, vagy a legjobb esetben annak, hogy a helyi hatóságok rendszeresen tartózkodnak a közbelépéstől."

Ha önök ezt *tudják*, kadet urak, kötelességük lett volna ezt meg is mondani az interpellációban. Ezt kellett volna írniok: *tudjuk* ezt és ezt, s ezért szeretnénk erre meg erre felvilágosítást kapni. S ha önöknek tudomásuk van a „legjobb" esetekről, akkor *méltatlan* a nép képviselőihez, hogy hallgassanak a *legrosszabb* esetekről: arról, hogy a pogromokat közvetlenül a rendőrség szervezte pétervári utasításra.

„Belosztok nem kivételes eset" — állapította meg helyesen Levin. „Annak a rendszernek egyik következménye ez, amely ellen önök harcolni akarnak." Helyes,

Levin polgártárs! De ha ujságban csak a „rendszerről" beszélhetünk is, önöknek a dumában nyiltabban és világosabban kell beszélniök.

„A pogromok egy egész rendszert képeznek. Az októberi napokban ... a kormány ... nem talált más eszközt a szabadságért küzdő mozgalom elleni harcra ... Önök tudják, mivel végződött a történelemnek ez a fejezete. Most ugyanaz megismétlődik ... Ezt a rendszert *alattomosan* előkészítették és kitervelték, és *ugyanolyan alattomosan* megvalósítják. Sok esetben nagyon jól tudjuk, kik készítik elő ezeket a pogromokat, nagyon jól tudjuk, hogy a röplapokat *a csendőrparancsnokságok küldik szét.*"

Megint csak azt mondhatjuk: helyes, Levin polgártárs! De az interpellációban is meg kellett volna mondani: azt hiszi talán a kormány, hogy a dumának nincs tudomása arról a közismert tényről, hogy a csendőrség és a rendőrség küldte szét a röplapokat?

Rizskov képviselő nyiltan *hazugságnak* bélyegezte azt a magyarázatot, hogy a pogromok a faji gyűlölködésre vezethetők vissza, s rosszindulatú koholmánynak minősítette azt az állítást, hogy a pogromok a hatóságok tehetetlenségével magyarázhatók. Rizskov képviselő számos ténnyel bizonyította, hogy a rendőrség, a pogromlovagok és a kozákok „együttműködtek". „Nagy iparvidéken lakom — mondotta — és tudom, hogy például Luganszkban a pogrom *csak azért* (jól figyeljenek, uraim: *csak* azért) nem öltött szörnyű méreteket, mert a *fegyvertelen munkások* puszta kézzel szétkergették a pogromlovagokat, vállalva azt a kockázatot, hogy a rendőrség közéjük lő."

„Vád a kormány ellen" — ezzel a címmel közli a „Recs" a duma vitáinak ezt a részét. Kitűnő cím. Csakhogy ennek a címnek nem ujságban a helye, hanem a duma *interpellációjának szövegében.* Vagy úgy szövegezik meg ezeket az interpellációkat, hogy lángoló szavakkal vádolják a kormányt a nép előtt, — vagy pedig szükségképpen keserű megjegyzéseket és gúnyos mosolyt vált ki a tények szörnyűsége és az efelett bürokratikusan elsikló, bürokratikusan tartózkodó hangú interpellációk közötti kirívó ellentét. A duma csak akkor szoktathatja le a reakciósokat arról, hogy gúnyt űzzenek belőle, ha az első utat választja.

Máskülönben a reakciósok nyiltan és leplezetlenül csúfot űznek a dumából. Olvassák csak el a „Novoje Vremja“ mai számát. A pogromlovagoknak ezek a lakájai hahotáznak, derülnek: „Különös megelégedésünkre szolgál (!!) az a sietség, amellyel a duma meginterpellálta a minisztert a belosztoki zsidó-pogrom ügyében.“ Láthatjuk, a pogromlovagokat különös megelégedés tölti el — a lakájok kifecsegik az igazságot. A reakció örül a belosztoki pogromnak, örül annak, hogy a dumát most „zsidó“ dumának csúfolhatja. A reakció így gúnyolódik: „Ha meg kell bocsátani azokat a pogromokat, amelyeket az orosz kormányzóságokban a parasztok a tulajdon ellen rendeztek, mint ahogyan ezt ma az Állami Dumában mondották, akkor ugyanúgy meg kell bocsátanunk azokat a pogromokat is, amelyek Nyugat határterületen a zsidó tulajdon ellen irányultak.“

Látják, duma-képviselő urak: a reakciósok nyiltabbak, mint önök. A reakciósok erélyesebben beszélnek, mint önök a dumában. A reakciósok nem félnek a harctól. A reakciósok nem félnek attól, hogy összefüggésbe hozzák a dumát a parasztság szabadságharcával. *Ne féljenek hát önök sem attól, hogy összefüggésbe hozzák a reakciós hatalmat a pogromlovagokkal!*

A megírás ideje: 1906 június 3 (16).

Megjelent: „Vperjod“ 9. sz. 1906 június 4.

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA (III) A DUMA-KORMÁNY KÉRDÉSÉBEN[142]

Figyelembe véve:

1) hogy az Állami Duma többségéből álló felelős kormány alakításának követelése a mai körülmények között helytelen és kétértelmű követelés, mivel

a) egy ilyen kormány alakításával a hatalom ténylegesen nem menne át az önkényuralom kezéből a népképviselet kezébe;

b) lényegében véve ezzel a liberális burzsoázia a nép rovására és a nép háta mögött kiegyezne az önkényuralommal;

c) a proletariátusnak nincs semmiféle biztosítéka arra, hogy ez a kiegyezés a tényleges mai politikai erőviszonyok mellett komolyan támogatná osztályharcának megvívásában (mindenesetre nem olyan komolyan, hogy ez ellensúlyozná azt a lényeges kárt, amelyet a proletár osztálytudat fejlődésének okozna az, ha a proletariátus a forradalmi fellendülés időszakában tevékenyen támogatná a burzsoázia egyezkedését).

2) A fentebb kifejtett körülmények folytán egy felelős duma-kormány alakításának követelése csak arra alkalmas, hogy erősítse az alkotmány-illúziókat és megmételyezze a nép forradalmi tudatát, mert tápot ad olyan reményeknek, hogy a hatalom békés úton is átmehet a nép kezébe, és elhomályosítja a szabadságért vívott harc alapvető feladatait; — mindezt figyelembe véve, a gyűlés a következőket határozza el:

1) a proletariátus a jelenlegi helyzetben nem támogathatja egy duma-kormány alakításának követelését,

2) a proletariátus támogatja azt a gondolatot, hogy a duma forradalmi elemeiből végrehajtó bizottságot kell alakítani abból a célból, hogy ez egyesítse a nép helyi szabad szervezeteinek akcióit.

„Vperjod" 10. sz.
1906 június 6.

JEGYZETEK

[1] Lenin a „*Feladataink és a munkásküldöttek szovjetje*“ c. cikket, amelyben először értékeli a szovjeteket mint a felkelés szerveit és az új forradalmi hatalom csíráit, 1905 november elején Stockholmban írta, ahol az emigrációból Oroszországba hazatérve egy ideig tartózkodott. A cikket a „Novaja Zsizny“ c. lapnak szánta, de a lap nem közölte. A kézirat csak 1940 őszén került elő. — *1*

[2] „*Novaja Zsizny*“ („Új Élet“) — az első legális bolsevik napilap; 1905 október 27-től december 3-ig (november 9-től december 16-ig) jelent meg Pétervárott. Amikor Lenin november elején az emigrációból Pétervárra érkezett, átvette a lap közvetlen irányítását. A „Novaja Zsizny“ ténylegesen az OSzDMP Központi Lapja volt. A lap legközelebbi munkatársai: V. V. Vorovszkij, M. Sz. Olminszkij, A. V. Lunacsarszkij. A „Novaja Zsizny“ munkájában tevékenyen részt vett A. M. Gorkij, s komoly anyagi segítséget is nyujtott a lapnak. A lap példányszáma elérte a 80 000-et.

A „Novaja Zsizny“-nek sok üldözésben volt része. 27 száma közül 15-öt elkoboztak és megsemmisítettek. A 27. szám megjelenése után a kormány betiltotta a lapot. Az utolsó, 28. szám illegálisan jelent meg. — *3*

[3] Az 1905-ös októberi országos politikai sztrájkról van szó. — *8*

[4] „*Szakmai Egyesületek Szövetsége*“ — a liberális burzsoá értelmiség politikai szervezete; 1905 májusában 14 szakmai egyesületnek — az ügyvédek, az írók, az orvosok, a mérnökök, a tanítók stb. egyesületének — első kongresszusán alakult. A kongresszus követelte, hogy az általános választójog alapján hívjanak össze alkotmányozó gyűlést. 1905 júliusában a szövetség a Buligin-duma bojkottja mellett

foglalt állást, de hamarosan feladta ezt az álláspontját s elhatározta, hogy részt vesz a duma-választásokon. 1906 vége felé a Szakmai Egyesületek Szövetsége feloszlott. — *8*

[5] *Összoroszországi Parasztszövetség* — forradalmi-demokratikus szervezet; 1905-ben alakult. A szövetség 1905 augusztusában és novemberében Moszkvában lezajlott első és második kongresszusán kidolgozták a szövetség programmját és taktikáját. A Parasztszövetség a politikai szabadság biztosítását és az alkotmányozó gyűlés haladéktalan egybehívását követelte; az I. Állami Duma bojkottálásának taktikáját követte. A szövetség agrárprogrammja követelte, hogy szüntessék meg a földmagántulajdont, s hogy a kolostori birtokoknak, az egyházi birtokoknak, az uralkodóház birtokainak, a koronabirtokoknak és az állami birtokoknak a földjeit megváltás nélkül adják át a parasztoknak. A szövetség politikája határozatlan és ingadozó volt. A földesúri földtulajdon megszüntetését követelte, de belement a földesurak részleges kártalanításába. A rendőrség a Parasztszövetséget működésének első perceitől kezdve üldözte. Az Összoroszországi Parasztszövetség 1906 vége felé feloszlott. — *13*

[6] „*A párt újjászervezéséről*" — Lenin első cikke, amely a „Novaja Zsizny"-ben jelent meg. A cikket Lenin az emigrációból való hazatérte után írta. Ez a cikk volt az alapja a tammerforsi konferencián 1905 decemberében „A párt újjászervezéséről" hozott határozatnak. — *14*

[7] „*Függetlenek*" — a „Független Szociális Munkáspárt"-nak nevezett zubatovi szervezet; a cári kormány megbízásából a titkosrendőrség közreműködésével alapították 1905 őszén Pétervárott azzal a céllal, hogy a munkásokat elvonják a forradalmi harctól; 1908 elején megszűnt. — *14*

[8] A „*Valamennyi pártszervezethez és valamennyi szociáldemokrata munkáshoz*" szóló kiáltvány „Az OSzDMP IV. kongresszusának összehívása elé" címmel 1905 november 10-én (23-án) a „Novaja Zsizny" 9. számában jelent meg. — *15*

[9] Az új, opportunista „Iszkrá"-ról van szó. Az OSzDMP II. kongresszusa után a mensevikek Plehanov segédletével magukhoz ragadták az „Iszkrá"-t. 1903 novemberétől, az

52. számtól kezdve az „Iszkra" mensevik lappá lett. 1905 októberéig jelent meg. — *15*

[10] *Vendée* — francia tartomány, ahol a XVIII. század végi francia polgári forradalom idején az elmaradt reakciós parasztság körében ellenforradalmi felkelés robbant ki a forradalmi Konvent ellen. A vallásos jelszavakkal indított felkelést ellenforradalmi papok és földesurak vezették. — *22*

[11] Lenin „*A proletariátus és a parasztság*" c. cikkét az OSzDMP szumii csoportja újra kiadta „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt programmja" mellékleteként, Szumi 1905. — *26*

[12] „*Izvesztyija Szovjeta Rabocsih Deputatov*" („A Munkásküldöttek Szovjetjének Hírei") — a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetjének hivatalos sajtószerve; 1905 október 17-től (30-tól) december 14-ig (27-ig) jelent meg; a Szovjet működéséről beszámoló közlöny jellege volt. A lapnak nem volt állandó szerkesztősége, egyéni kezdeményezés alapján, különböző polgári ujságok nyomdáiban nyomatták. 10 száma jelent meg. A 11. számot a rendőrség nyomás közben elkobozta. — *31*

[13] „*Proletarij*" („A Proletár") — illegális bolsevik hetilap, az OSzDMP Központi Lapja; a III. pártkongresszus határozata értelmében alapították. A párt Központi Bizottsága 1905 április 27-i (május 10-i) plénumának határozatával a Központi Lap felelős szerkesztőjévé Lenint nevezték ki. A „Proletarij"-t Genfben adták ki 1905 május 14-től (27-től) november 12-ig (25-ig); 26 száma jelent meg. A szerkesztőség állandó munkatársai: V. V. Vorovszkij, A. V. Lunacsarszkij és M. Sz. Olminszkij. A „Proletarij" folytatta a régi, lenini „Iszkra" vonalát és a bolsevik „Vperjod" utódja volt. Lenin több mint 50 cikket írt a lap számára. Lenin cikkeit a „Proletarij"-ból helyi bolsevik lapok is átvették, s külön röplapok formájában is kiadták. Különösen szoros együttműködés alakult ki a „Proletarij" és a „Proletariatisz Brdzola" („A Proletariátus Harca") c. illegális bolsevik lap között. Az utóbbi az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének a lapja volt s I. V. Sztálin, A. G. Culukidze és Sz. G. Saumjan vezetésével jelent meg.

Nemsokára Leninnek Oroszországba való elutazása után, 1905 novemberében a „Proletarij" megszűnt. A két utolsó

számot (a 25. és a 26. számot) V. V. Vorovszkij szerkesztette. — *32*

[14] *A munkáskizárások elleni harc rendszabályairól szóló határozatot* Lenin javasolta a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetjének 1905 november 13-i (26-i) ülésén, s a Szovjet Végrehajtó Bizottsága másnap elfogadta. A határozat jelentőségéről lásd Lenin „Egy sikertelen provokáció" c. cikkét (lásd ebben a kötetben 40—42. old.). — *38*

[15] *A zemsztvo- és városi képviselők kongresszusa* 1905 november 6-a és 13-a (19-e és 26-a) között zajlott le Moszkvában. A kongresszus ellenezte az alkotmányozó gyűlés összehívását és kifejezte azt a reményét, hogy az Állami Duma be fogja tölteni a parasztlázadások lecsendesítőjének szerepét, olymódon, hogy a parasztok osztásföldjét egy kis föld juttatásával kiegészíti. — *41*

[16] „*Rusz*" („Oroszhon") — liberális-burzsoá napilap; Pétervárott jelent meg 1903 decembertől 1908 júniusig megszakításokkal és különböző címekkel: „Rusz", „Molva" („Hírek"), „XX vek" („A XX. század"). — *43*

[17] Utalás arra, hogy I. Miklós cár 1849-ben hadsereget küldött a magyar forradalom elfojtására. — *43*

[18] Lásd Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 1953. 30—42. old. — *49*

[19] „*A haldokló önkényuralom és a népi hatalom új szervei*" c. cikket a Nyikolajevi Egyesült Szociáldemokrata Szervezetek Bizottsága adta ki 1905 december 14-én (27-én) külön röplapként. A cikket 1905 december 18-án (31-én) újra közzétette az OSzDMP Csitai Bizottságának lapja, a „Zabajkalszkij Rabocsij" („Bajkálontúli Munkás") 2. száma. — *55*

[20] „*Szlovo*" („A Szó") — napilap; 1904-től 1909-ig jelent meg Pétervárott; a jobboldali zemsztvo-képviselők lapja volt; 1905 novemberétől 1906 júliusáig az októbristák pártjának, majd az októbristáktól lényegében semmiben sem különböző „békés megújítók" alkotmányos monarchista pártjának a lapja volt. — *56*

[21] A „*jogrend pártja*" — a nagykereskedő és nagyiparos bur-

zsoáziának, a földbirtokosoknak és a hivatalnokok felsőbb rétegeinek ellenforradalmi pártja; 1905 őszén alakult. Fenntartás nélkül a cári rendszert védelmezte, helyeselte az I. duma feloszlatását, a II. duma választásai idején blokkra lépett a feketeszázas „Igaz Orosz Emberek Szövetségé"-vel. 1907-ben a párt felbomlott. — *62*

[22] *Ad calendas graecas* — vagyis a „görög calendae"-ig odázni el valamit annyit jelent, mint soha meg nem valósítani, meghiúsítani a dolgot. Tudniillik a görögök nem ismerték a „calendae" kifejezést, az ókori rómaiak nevezték így a hónap első napját. — *68*

[23] „*Oszvobozsgyenyije*" („Felszabadulás") — a burzsoá liberálisok kéthetenként megjelenő lapja; 1902-től 1905-ig Sztruve szerkesztésében külföldön adták ki; 1904 januárjától a liberális-monarchista „Szojuz Oszvobozsgyenyija" („Felszabadulás Szövetsége") lapja. Az „oszvobozsgyenyisták" később a kadet párt magvát alkották. — *70*

[24] „*Nasa Zsizny*" („Életünk") — napilap, mely közel állt a kadetok balszárnyához; megszakításokkal 1904 november 6-tól (19-től) 1906 július 11-ig (24-ig) jelent meg Pétervárott. — *70*

[25] *Radikális demokraták* — kispolgári szervezet; 1905 végén — 1906 elején működött; közbülső álláspontot foglalt el a kadetok és mensevikek között. A radikális demokraták demokratikus köztársaságot követeltek, bár nem ellenezték az alkotmányos monarchiát sem, azzal a feltétellel, hogy a parlament előtt felelős kormányt alakít. Az agrárkérdésben a magántulajdonban levő földeknek minimális kártérítés ellenében történő kisajátítása mellett foglaltak állást. A radikális demokraták szervezete hamarosan felbomlott, volt tagjai a „Bez Zaglavija" („Cím Nélkül") és a „Tovariscs" („Testvér") c. félkadet laphoz csatlakoztak. — *70*

[26] Lásd az „Emigráns irodalom" c. cikket. Marx—Engels Művei. XV. köt. 1935. 228. old. (oroszul). — *77*

[27] A „*többség*" *tammerforsi* (Finnország) *konferenciáját* 1905 december 12—17-én (25—30-án) tartották a Központi Bizottság által tervbe vett és meghirdetett rendes pártkongresszus helyett, amely a kezdődő forradalmi események

(a vasutassztrájk, a moszkvai fegyveres felkelés) miatt nem gyűlhetett össze. A tammerforsi konferencián 26 bolsevik szervezet képviselői vettek részt. A konferencián találkozott először Lenin és Sztálin. Addig levelezés útján vagy elvtársak közvetítésével tartottak egymással kapcsolatot. A konferencia a helyi szervezetek jelentéseivel kezdte meg munkáját. Sztálin elvtárs beszámolt a kaukázusontúli bolsevikok munkájáról. A helyzetről és az agrárkérdésről Lenin mondott előadói beszédet. A konferencia az agrárkérdésben és a párt újjászervezésének a kérdésében elfogadta Lenin határozati javaslatát, állást foglalt amellett, hogy helyre kell állítani a párt egységét, hogy az egyenlőség elve alapján egyesíteni kell a bolsevikok és mensevikek gyakorlati központjait és központi irodalmi szerveit, s egy egyesítő kongresszus összehívásával bízta meg az Egyesített Központi Bizottságot. A konferencia megvitatta az Állami Dumához való viszony kérdését is. Az I. duma aktív bojkottjának taktikája védelmében Sztálin elvtárs mondott beszédet. A konferencia határozatot hozott az I. Állami Duma bojkottálásáról, — a határozatot egy bizottság dolgozta ki Lenin és Sztálin részvételével. Minthogy Moszkvában már dúlt a fegyveres felkelés, Lenin tanácsára a konferencia gyorsan befejezte munkáját, és a küldöttek hazautaztak, hogy személyesen részt vegyenek a felkelésben.

A konferencia határozatait a Központi Bizottság külön röplapként adta ki, majd megjelentek a „Molodaja Rosszija" („Fiatal Oroszország") c. lap 1906 január 4-i (17-i) 1. számában (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és a Központi Bizottság plénumainak határozatai". I. rész. 1953. Hetedik kiadás, 98—101. old., oroszul). — *79*

[28] Lenin „*A munkáspárt és feladatai a mai helyzetben*" c. cikke 1906 január 4-én (17-én) a „Molodaja Rosszijá"-ban, a szociáldemokrata diákok legális társadalmi, politikai és irodalmi hetilapjában jelent meg. A rendőri ügyosztály azonnal elfogatóparancsot adott ki a cikk szerzője, Lenin ellen. A „Molodaja Rosszija" Pétervárott megjelent első és egyetlen számát, amely közölte Lenin cikkét, elkobozták, szerkesztőjét pedig letartóztatták. — *84*

[29] Az 1905 decemberi moszkvai fegyveres felkelésről van szó. — *85*

[30] „*Novoje Vremja*" („Új Idő") — napilap; Pétervárott jelent meg 1868-tól 1917 októberig. Eleinte mérsékelt liberális lap volt, 1876-tól pedig a reakciós nemesi és hivatalnok-bürokrata körök lapjává vált. A lap nemcsak a forradalmi mozgalom, hanem a liberális burzsoá mozgalom ellen is harcolt. 1905-től a feketeszázasok egyik szócsöve. Lenin a megvesztegethető lapok mintaképének nevezte a „Novoje Vremjá"-t. — *86*

[31] *Az 1905 december 11-i törvény* — az Állami Duma választásaira vonatkozó új választási törvény. A régi Buligin-féle „tanácskozó" dumától (1905 augusztus 6-i rendelet) eltérően a törvény „törvényhozó" duma létrehozását rendelte el. E törvény szerint a választókat négy kúriába osztották: földbirtokosi (földesúri), városi (burzsoá), paraszti és munkáskúriába. Egy földesúri szavazat egyenlő volt a városi burzsoázia 3 szavazatával, vagy 15 parasztszavazattal, vagy 45 munkásszavazattal. A törvény óriási fölényt biztosított a dumában a földbirtokosok és a tőkések maroknyi csoportjának. — *95*

[32] Az úgynevezett „pénzügyi kiáltvány"-ról van szó, amely 1905 december 2-án (15-én) jelent meg a szociáldemokrata és a liberális sajtóban a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetje, az OSzDMP Központi Bizottsága, az Összoroszországi Parasztszövetség Főbizottsága és más szervezetek aláírásával. A kiáltvány hangoztatta, hogy a cári kormányt meg kell fosztani pénzbevételeitől, és felszólította a lakosságot, hogy tagadja meg a megváltási díjak kifizetését és az egyéb állami fizetéseket, vegye ki betéteit a takarékpénztárakból és az Állami Bankból.

A Szakmai Egyesületek Szövetségének titkársága 1905 december 4-i (17-i) ülésén elhatározta, hogy a szövetség legközelebbi kongresszusán felveti majd a kiáltványhoz való csatlakozás kérdését. A Szakmai Egyesületek Szövetségének IV. kongresszusán, amely 1906 januárjában zajlott le, ezt a kérdést nem vitatták meg. — *99*

[33] Az „*Oroszország mai helyzete és a munkáspárt taktikája*" c. cikk a „Partyijnije Izvesztyija" 1. számában jelent meg.

„*Partyijnije Izvesztyija*" („Párthírek") — az OSzDMP Egyesített Központi Bizottságának lapja; a bolsevik Központi Bizottság és a mensevik Szervező Bizottság egybeolvasztása után alapították a tammerforsi konferencia határ-

rozata értelmében. A lap illegálisan jelent meg Pétervárott közvetlenül a párt IV. (egyesítő) kongresszusa előtt. A „Partyijnije Izvesztyija" szerkesztősége a bolsevik „Proletarij" és a mensevik új „Iszkra" egyenlő számú szerkesztőjéből alakult. A bolsevikok részéről tagja volt Lenin, Lunacsarszkij és mások. Két száma jelent meg, az egyik 1906 februárjában, a másik márciusban. A „Partyijnije Izvesztyija" 2. számában jelent meg „Bolsevik" aláírással Leninnek „Az orosz forradalom és a proletariátus feladatai" c. cikke. Az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa után, amikor mind a bolsevikok, mind a mensevikek külön lapokat alapítottak, a „Partyijnije Izvesztyija" kiadását beszüntették. — *105*

[34] „*Dnyevnyik Szocialdemokrata*" („A Szociáldemokrata Naplója") — nem rendszeresen megjelenő lap, amelyet Plehanov adott ki; Genfben jelent meg nagy megszakításokkal 1905 márciustól 1912 áprilisig; 16 száma jelent meg. 1916-ban Pétervárott újra megkezdték a „Dnyevnyik" kiadását; egy száma jelent meg. — *106*

[35] Az *OSzDMP pétervári városi konferenciáját* a Pétervári Bizottság hívta össze 1906 február 11-én (24-én) az Állami Dumához való viszony kérdésének eldöntésére. A konferenciát Lenin vezette. A konferencián 65 küldött vett részt szavazati joggal. A konferencia küldöttválasztásai előtt a szervezetek megvitatták és szavazásra bocsátották a bolsevikok és a mensevikek taktikai platformját. 30 párttag választott egy küldöttet. A bolsevikok a választásokon jelentős többséget kaptak. A mensevikek azt követelték, hogy érvénytelenítsék az OSzDMP csaknem teljes egészében bolsevik városkörnyéki szervezetének szavazatait. A konferencia jóváhagyta a városkörnyéki szervezet képviseletét. A konferencia meghallgatta a Pétervári Bizottság beszámolóját s elfogadta Lenin határozati javaslatát, amely a konferencia képviseletét törvényesnek, a konferenciát érvényesnek, határozatait pedig kötelezőknek ismerte el. Az Állami Dumához való viszony kérdéséről Lenin mondott előadói beszédet (a konferencia jegyzőkönyveiben Lenin előadói beszéde nem szerepel). Előadói beszéde végén Lenin felolvasta határozati javaslatát az aktív bojkott taktikájáról. A mensevikek külön határozati javaslatot terjesztettek elő. A konferencia szavazattöbbséggel a duma aktív bojkottja mellett foglalt állást.

Az aktív bojkott taktikájának megvitatása és végleges jóváhagyása céljából 1906 február végén — március elején összehívták a pétervári szervezet második városi konferenciáját. A konferencián 62 küldött vett részt. A vita után, amelynek során Lenin többször felszólalt, a konferencia Lenin határozati javaslatát fogadta el határozata alapjául. A határozat megszerkesztésére bizottságot küldtek ki, amelybe Lenint is beválasztották. A mensevikek nem voltak hajlandók részt venni a bizottságban és kivonultak a konferenciáról. — *113*

[36] *Akim* — L. I. Goldman, mensevik, a konferencia küldötte. — *113*

[37] Lenin a következő tényre gondol, amely mutatja, hogy milyen iróniával fogadták a munkások a dumát: 1906 februárjában a pétervári mechanikai gyár munkásai egy kitömött bábut készítettek „Az Állami Duma küldötte" felirattal, és körülhordozták a gyárban. — *118*

[38] „*Október 17-i Szövetség*" vagy „*októbristák*" — az ipari nagyburzsoázia és a tőkés gazdálkodást folytató nagybirtokosok ellenforradalmi pártja; 1905 novemberében alakult. Az októbristák szavakban elismerték az október 17-i kiáltványt, amelyben a forradalomtól megrémült cár „állampolgári jogokat" és alkotmányt ígért a népnek, de fenntartás nélkül támogatták a cári kormány kül- és belpolitikáját. Az októbristák vezére A. Gucskov nagyiparos és M. Rodzjanko, óriási földbirtokok tulajdonosa volt. — *118*

[39] Az OSzDMP pétervári konferenciáján (II) Dan, a mensevikek egyik vezére először beszélt nyiltan arról, hogy megengedhető a dumában való részvétel, s a poltavai szociáldemokrata szervezetre hivatkozott, amely ebben a szellemben foglalt állást. Addig a mensevikek hivatalosan felemás jelszót hirdettek: részt kell venni a megbízottak és az elektorok választásában, de duma-képviselőt nem szabad választani (lásd az OSzDMP Egyesített Központi Bizottságának „A párthoz" c. röplapját, 1906 január). — *119*

[40] *Az 1847-es egyesült Landtag* — a poroszországi tartományok rendi képviselőinek törvényelőkészítő gyűlése; IV. Frigyes Vilmos hívta össze 1847 áprilisában. Az egyesült Landtag

korlátozott jogai és rendi jellege elégedetlenséget keltettek a porosz burzsoázia körében. A király 1847 júniusában feloszlatta az egyesült Landtagot, s ez hozzájárult a németországi forradalmi mozgalom növekedéséhez. — *120*

[41] A „*Pétervár és környéke munkásaihoz és munkásnőihez*" c. röpiratot Lenin az OSzDMP pétervári szervezetének 1906 február 11-i (24-i) városi konferenciája után, a konferencia határozatai alapján írta. — *122*

[42] *A bojkott-taktikáról szóló határozattervezetet* Lenin terjesztette be az 1906 február 11-i (24-i) pétervári konferencia ülésén. A tervezet első megfogalmazása elveszett. A tervezetet a második pétervári konferencia 1906 február végén—március elején megvitatta, majd Lenin részvételével egy külön erre a célra kiküldött bizottság megszerkesztette. — *126*

[43] *Az 1906 február 20-i törvény* és a Szenátusnak szóló két rendelet az Állami Dumáról és az Államtanácsról a semmivel tette egyenlővé a cári kormánynak az 1905 október 17-i kiáltványban tett valamennyi ígéretét. A törvény az Államtanácsot tanácskozó szervből törvényhozó szervvé változtatta. Az Államtanácsot, amelynek tagjait felerészben kinevezték, felerészben a nemesek, a nagytőkések és a papság feketeszázas rétegei választották, a törvény feljogosította arra, hogy a duma bármely határozatát jóváhagyja vagy elvesse. — *127*

[44] *A „sipovi-alkotmányos" rendszer* — „a cár által adományozott" alkotmánnyal kissé korlátozott rendőri önkényuralom rendszere. D. N. Sipov — mérsékelt liberális, a 90-es és 900-as évek zemsztvo-mozgalmának vezetője. 1905-ben — az októbristák ellenforradalmi pártjának egyik vezére. Sipovnak a rendőruralom viszonyaihoz alkalmazott politikai programmját Lenin „zemsztvo-zubatoviádának" nevezte. — *130*

[45] Marx—Engels Művei. VIII. köt. 1931. 490, 491. old. (oroszul) és Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 89—94. old. — *132*

[46] Engels. A „Kommunisták Szövetségé"-nek történetéhez. Lásd Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 1953. 83—84. old. — *132*

47 Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 209. old. — *132*

48 Lásd például Marx—Engels „Forradalom és ellenforradalom Németországban" c. művét (Marx—Engels. Selected Works. 2. köt. London 1945. 117. és 135. old.) és Engels „Bevezetés"-ét az „Osztályharcok Franciaországban" c. műhöz (Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 107—111. old). — *136*

49 Engelsnek Marx „Osztályharcok Franciaországban" c. művéhez írt „Bevezetés"-éről van szó. A német szociáldemokraták a „Bevezetés"-t 1895-ben meghamisítva hozták nyilvánosságra, s később, úgy magyarázták, mint a fegyveres felkelés és a barikádharc megtagadását.

A „Bevezetés" teljes szövegét Engels kézirata alapján először a Szovjetunióban tették közzé (magyarul lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 95—115. old.). — *137*

50 *Brentanizmus* — burzsoá-reformista tanítás, amely „elismeri «a kapitalizmus iskoláját», de elveti a forradalmi osztályharc iskoláját" *(Lenin)*. L. Brentano — német burzsoá közgazdász, az úgynevezett „államszocializmus" híve, azt igyekezett bebizonyítani, hogy a kapitalizmus keretei között reformokkal, valamint a tőkések és a munkások érdekeinek kibékítésével megvalósítható a szociális egyenlőség. Brentano és követői marxista frazeológiával takarózva a burzsoázia érdekeinek igyekeztek alárendelni a munkásmozgalmat. — *140*

51 *A bolsevikok taktikai platformját az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa számára* 1906 február második felében állították össze. A platform valamennyi határozati javaslatát, „A proletariátus osztályfeladatai a demokratikus forradalom mai szakaszában" c. határozati javaslat kivételével, Lenin írta. A platform előzetes megvitatása Kuokkalában (Finnország), ahol Lenin egy ideig élt, a vezető pártfunkcionáriusok értekezletén történt meg.

Március elején a platformot Lenin részvételével megvitatták Moszkvában a Moszkvai Bizottság tagjainak, az agitátorok és propagandisták csoportjának, az irodalmi csoportnak, a Központi Bizottság Moszkvai Irodájának, a Városkörnyéki Bizottság tagjainak és más pártfunkcioná-

riusoknak a tanácskozásán; majd március közepén Pétervárott a Lenin elnökletével tartott tanácskozáson. Március 20-án (április 2-án) a bolsevikok taktikai platformja megjelent a „Partyijnije Izvesztyija" 2. számában, majd külön röplapként is az OSzDMP Egyesített Központi Bizottságának és az OSzDMP Egyesített Pétervári Bizottságának kiadásában. — *143*

[52] Az OSzDMP Egyesített Központi Bizottságának „A Párthoz" c., 1906 februárjában kiadott röplapjáról van szó, amely a IV. (Egyesítő) Kongresszus összehívásával kapcsolatos kérdéseket tárgyalta. — *145*

[53] Az agrárkérdésben felmerült nézeteltérések tisztázására, amelyek közvetlenül az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa előtt különösen éles formát öltöttek, az Egyesített Központi Bizottság egy külön bizottságot küldött ki, és megbízta, hogy dolgozza ki ezt a kérdést a kongresszusra. A bizottság, amelynek Lenin is tagja volt, az agrárkérdéssel kapcsolatban a szociáldemokráciában elterjedt álláspontokat négy fő típusú tervezetben foglalta össze, és a kongresszus elé terjesztette ezeket a tervezeteket. A bizottság többsége egyetértett Lenin álláspontjával, akinek tervezetét mint az OSzDMP Egyesített Központi Bizottsága által kiküldött agrárbizottság többségének tervezetét terjesztette a kongresszus elé. Lenin tervezetét a taktikai platformmal együtt 1906 márciusában a bolsevikok a kongresszus előtti tanácskozásaikon jóváhagyták. — *146*

[54] „*A munkáspárt agrárprogrammjának felülvizsgálata*" c. brosúra megokolja az OSzDMP Egyesített Központi Bizottsága által kiküldött agrárbizottság többségének nevében a IV. (Egyesítő) Kongresszus elé terjesztett bolsevik tervezetet. A brosúra magában foglalja azokat a főbb gondolatokat, amelyeket Lenin később, az egyesítő kongresszuson az agrárkérdésről mondott előadói beszédében kifejtett. — *161*

[55] „*Szocial-Demokrat*" („A Szociáldemokrata") — a „Munka Felszabadítása" csoport nem rendszeresen megjelenő irodalmi-politikai gyűjteménye; egy kötete jelent meg 1888-ban. — *166*

[56] „*Borba*" — külföldi opportunista csoport (1901—1903);

az OSzDMP-hez tartozónak vallotta magát; az OSzDMP II. kongresszusának határozata alapján (1903-ban) feloszlatták.

Lenin arra az agrárprogrammtervezetre gondol, amelyet a csoport 1903-ban adott ki. A tervezet a földesúri földek kisajátítását követeli. — *168*

[57] *X* — P. P. Maszlov mensevik álneve. — *168*

[58] „*Pravda*" („Igazság") — szociáldemokrata művészeti, irodalmi és társadalmi havi folyóirat; 1904—1906-ban jelent meg Moszkvában, főleg mensevikek közreműködésével. — *170*

[59] „*A mai helyzet*" c. gyüjtemény 1906 elején jelent meg Moszkvában. Az OSzDMP Moszkvai Bizottsága mellett működő irodalmi előadói csoport állította össze. A gyüjtemény alapjában a bolsevikok álláspontját tükrözte. A gyüjteményt megjelenése után nemsokára elkobozták. — *172*

[60] „*Mir Bozsij*" („A Világ") — liberális irányzatú irodalmi és népszerű tudományos havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1892-től 1906-ig. Az első orosz forradalom időszakában a folyóirat munkájában részt vettek a mensevikek. 1906 októberétől „Szovremennij Mir" („Modern Világ") címmel jelent meg. — *172*

[61] „*Moszkovszkije Vedomosztyi*" („Moszkvai Közlöny") — ujság; 1756-tól jelent meg. A XIX. század hatvanas éveitől a földbirtokosok és a papság legreakciósabb monarchista rétegeinek nézeteit hirdette; 1905-től a feketeszázasok egyik legfőbb lapja. Az első orosz forradalom alatt a lapot V. Gringmut, a feketeszázas „Orosz Monarchista Párt" alapitója szerkesztette; az 1917-es Októberi Forradalom után hamarosan betiltották. — *176*

[62] *Általános-titkos* — az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójogon alapuló demokratikus választási rendszer rövidített elnevezése. — *179*

[63] A cár március 8-i (21-i) rendeletéről van szó, amelyet 1906 március 11-én (24-én), az I. Állami Duma választásai idején

tettek közzé. A duma-választások bojkottálására való bujtogatásért a törvény 4-től 8 hónapig terjedő börtönbüntetést szabott ki. — *204*

[64] „*Russzkije Vedomosztyi*" („Orosz Közlöny") — napilap; Moszkvában adták ki 1863-tól a Moszkvai Egyetem liberális professzorai és zemsztvo-képviselők; a liberális földbirtokosok és a burzsoázia érdekeit képviselte. 1905-től a jobboldali kadetok lapja volt; az 1917-es Októberi Forradalom után, a többi ellenforradalmi lappal együtt, betiltották.

Az elektorokra vonatkozó adatokat Lenin a „Russzkije Vedomosztyi" 1906 március 19-i (április 1-i) 76. számában megjelent „A választások" c. cikkből vette. — *210*

[65] „*Poljarnaja Zvezda*" („Sarkcsillag") — hetilap, a kadet párt jobbszárnyának lapja; Pétervárott jelent meg 1905—1906-ban, P. B. Sztruve szerkesztésében. 1906 április—májusában a „Poljarnaja Zvezda" helyett megjelent a „Szvoboda i Kultura" („Szabadság és Kultúra") c. folyóirat. — *215*

[66] M. N. Katkov reakciós publicista „A március 1-i esemény körülményeinek feltárása" c. cikkéről van szó. A cikk a „Moszkovszkije Vedomosztyi" 1881 március 6-i (18-i) 65. számában jelent meg. — *229*

[67] „*Bez Zaglavija*" („Cím Nélkül") — hetilap; egy félkadet csoport (J. D. Kuszkova, Sz. N. Prokopovics, V. J. Bogucsarszkij stb.) adta ki 1906-ban Pétervárott. A „Bez Zaglavija" hívei a „kritikai szocializmus" — a nyugateurópai szociáldemokrácia revizionista szárnya (Bernstein stb.) híveinek vallották magukat, ellenezték a proletariátus önálló osztálypolitikáját. Lenin „mensevikeskedő kadetoknak" vagy „kadetoskodó mensevikeknek" nevezte őket. — *252*

[68] 1885 márciusában, amikor a német Reichstagban tárgyalták a magánvállalkozóknak rendszeres kelet-ázsiai, ausztráliai és afrikai hajójáratok megszervezésére adandó állami szubvenció kérdését, a szociáldemokrata frakció többsége (jobbszárnya, amely ténylegesen támogatta Bismarck gyarmati politikáját) a kelet-ázsiai és az ausztráliai vonal mellett szavazott; ígéretet tett, hogy hozzá fog járulni a többi

vonalhoz is, ha az új hajókat német hajógyárakban építik. Miután a Reichstag visszautasította ezt a követelést, az egész frakció a hajózási szubvenció ellen szavazott. A frakció többségének magatartását a szociáldemokrata szervezetek megbélyegezték. Engels erősen bírálta a parlamenti frakció opportunista álláspontját (lásd Marx—Engels. Letters to Americans. New York 1953. 147. old.). — *255*

[69] „*Fiatalok*" a német szociáldemokráciában — kispolgári csoport, amely 1890-ben alakult. A csoport magvát tanulmányaikat be nem fejezett diákok, fiatal irodalmárok alkották (innen ered a csoport elnevezése is). A csoport olyan platformmal lépett föl, amely elvetette a szociáldemokrácia mindennemű részvételét a parlamentben. Engels azt mondotta, hogy a „fiatalok" a „forradalmi frázis" hősei, akik „torzsalkodással és intrikákkal igyekeznek züllleszteni a pártot". 1891 októberében, az erfurti pártkongresszuson a „fiatalokat" kizárták a pártból. — *255*

[70] „*Szevernij Golosz*" („Északi Hang") — legális napilap, az OSzDMP egyesített lapja; Pétervárott jelent meg 1905 december 6-tól (19-től) a bolsevikok és a mensevikek közös szerkesztésében. A harmadik szám után, 1905 december 8-án (21-én) a lapot betiltották. A „Szevernij Golosz" folytatása volt a „Nas Golosz" („A Mi Hangunk") c. lap, amely egyszer, 1905 december 18-án (31-én) jelent meg. — *255*

[71] Lásd Engels „Marx és a «Neue Rheinische Zeitung» 1848—49-ben" c. cikkét. Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 324—332. old.; Marx—Engels. Selected Works. 2. köt. London 1945. 81—85. old. és Marx—Engels Gesamtausgabe. 1. rész VII. köt. 8—423. old. — *266*

[72] Lásd Engels „A katonai kérdés Poroszországban és a német munkáspárt" c. cikkét és Marx recenzióját erről a cikkről (K. Marx és F. Engels Művei. XIII. köt. I. rész: 1936. 33—84. old., oroszul). — *266*

[73] A burzsoá liberalizmust, amely később az „Oszvobozsgyenyije" c. folyóirat köré tömörült politikai szervezet formáját öltötte, Lenin „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai" c. cikkében bírálta. A cikk 1901-ben a „Zarja" 2—3. számában jelent meg (Lenin Művei. 5. köt.

1953. 21—74. old.). Az „Oszvobozsgyenyije" első számait Lenin „Az új sztrájktörvény tervezete", „Politikai harc és politikai intrika", „Sztruve úr, akit munkatársa leleplezett" c. cikkeiben bírálta, amelyek az „Iszkrá"-ban jelentek meg (Lenin Művei. 6. köt. 1953. 217—226, 254—262. és 362—369. old.). — *278*

[74] Lásd Marx. „Osztályharcok Franciaországban". Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 117—206. old. — *281*

[75] *Az OSzDMP Negyedik (Egyesítő) Kongresszusa* 1906 április 10-e és 25-e (április 23-a és május 8-a) között zajlott le Stockholmban.

A kongresszuson részt vett 112 küldött szavazati joggal, 57 helyi pártszervezet képviseletében, és 22 küldött tanácskozási joggal. Ezenkívül részt vettek a kongresszuson a nemzetiségi szociáldemokrata pártok képviselői is: három-három Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája, a Bund és a Lett Szociáldemokrata Munkáspárt részéről, egy-egy az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt és a Finn Munkáspárt részéről, továbbá a Bolgár Szociáldemokrata Munkáspárt képviselője. A bolsevik küldöttek között volt V. I. Lenin, I. V. Sztálin, M. I. Kalinyin, K. J. Vorosilov, Sz. G. Saumjan, M. V. Frunze, F. A. Artyom (Szergejev), V. V. Vorovszkij és mások. A kongresszuson tárgyalt legfontosabb kérdések a következők voltak: az agrárkérdés, a helyzetnek és a proletariátus osztályfeladatainak értékelése, az Állami Dumához való viszony, szervezeti kérdések. Mindegyik kérdés körül elkeseredett harc dúlt a bolsevikok és a mensevikek között. Lenin előadói beszédet és beszédeket mondott az agrárkérdésről, a helyzetről, a duma-választással kapcsolatban követendő taktika kérdéséről, a fegyveres felkelésről és más kérdésekről.

A mensevikek túlsúlya, még ha az jelentéktelen volt is, meghatározta a kongresszus határozatainak jellegét: több kérdésben a kongresszus mensevik határozatot hozott (az agrárprogramm, az Állami Dumához való viszonyról stb.). A szervezeti szabályzat első pontját: a párttagságról szóló pontot a kongresszus Lenin fogalmazásában fogadta el. A kongresszus felvette az OSzDMP soraiba Lengyelország és Litvánia nemzetiségi szociáldemokrata szervezeteit és a Lett Szociáldemokrata Munkáspártot és elvben döntött a Bundnak az OSzDMP-hez való csatlakozását illetően.

A Központi Bizottságba a kongresszus 3 bolsevikot és 7 menseviket, a Központi Lap szerkesztőségébe csak mensevikeket választott be.

A kongresszus munkáját Lenin „Beszámoló az OSzDMP Egyesítő Kongresszusáról" c. brosúrájában (lásd ebben a kötetben 325—397. old.) és Sztálin „A mai helyzet és a munkáspárt egyesítő kongresszusa" c. brosúrájában és „A szerző előszava az első kötethez" c. írásában elemzi (lásd Sztálin Művei. 1. köt. 1949. 263—290. és XI—XV. old.). — *283*

[76] Leninnek a IV. (Egyesítő) Pártkongresszuson az agrárkérdésről mondott előadói beszéde nincs meg a kongresszus jegyzőkönyveiben, s mindmáig nem is került meg. Ugyancsak hiányzik a jegyzőkönyvekből, amelyeket főleg a mensevikek szerkesztettek, Leninnek a helyzetről mondott előadói beszéde és az Állami Dumához való viszony kérdésében mondott zárszava. Lenin többi beszédét a jegyzőkönyvek hiányosan közölték. — *285*

[77] *Dzson* — P. P. Maszlov mensevik. — *285*

[78] Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 44. old. — *287*

[79] *Kartvelov* — N. G. Csicsinadze, kaukázusi mensevik. — *292*

[80] *Boriszov* — Sz. A. Szuvorov; az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusán a bolsevikokhoz csatlakozott. — *293*

[81] Lenin Marxnak Feuerbachról írt téziseire utal (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 401. old.) — *293*

[82] *„Russzkoje Goszudarsztvo"* („Orosz Állam") — ujság, a kormány sajtószerve; Pétervárott jelent meg 1906 február 1-től május 15-ig (február 14-től május 28-ig). — *294*

[83] *Ptyicin* — B. I. Szolovejcsik, mensevik. — *296*

[84] *Leonov* — V. O. Levickij (Cederbaum), mensevik. — *296*

[85] Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 185. old. — *297*

[86] Az egyesítő kongresszuson a bolsevikok és a mensevikek külön-külön határozattervezetet terjesztettek be az Állami Dumához való viszony kérdésében. Amikor a kongresszuson sorra került ennek a kérdésnek a megvitatása, Oroszország központi vidékein már lezajlottak a duma-választások, s ezért új határozattervezeteket dolgoztak ki. Lenin a kongresszus 17. ülésén, a duma-kérdésben mondott korreferátum közben olvasta fel új határozattervezetét. Az egyesítő kongresszus után a tervezet Lenin utószavával megjelent a „Volna" c. lap 1906 május 9-i (22-i) 12. számában (lásd ebben a kötetben 418. old.).

„Volna" („Hullám") — legális bolsevik napilap; Pétervárott jelent meg 1906 április 26-tól május 24-ig (május 9-től június 6-ig); 25 száma jelent meg. 1906 május 5-től (18-tól), a 9. számtól kezdve (miután a IV. kongresszus befejezte munkáját, s Lenin Stockholmból visszaérkezett Pétervárra) a lapot ténylegesen Lenin szerkesztette. Lenin több mint 20 cikkét közölte a lapban. A szerkesztőség munkájában részt vett V. V. Vorovszkij és M. Sz. Olminszkij. A lap ellen a rendőrség gyakran foganatosított megtorló intézkedéseket. A 10, 18, 19, 22, 23, 24. és 25. számot megsemmisítették. A lapot a cári kormány betiltotta. A „Volna" helyett azután a „Vperjod" c. legális bolsevik lap jelent meg. — *299*

[87] Lenin a kongresszus 21. ülésén lejátszódott incidensre gondol. Miután a mensevikek elvetették azt a módosítást, amelyet a bolsevikok az Állami Dumáról szóló mensevik határozati javaslat utolsó bekezdéséhez beterjesztettek, tíz bolsevik küldött, köztük Lenin, névszerinti szavazást követelt ebben a kérdésben. Ezzel kapcsolatban a harkovi szervezet küldötte, egy mensevik, azzal vádolta a bolsevikokat, hogy „agitációs anyagot gyűjtenek a kongresszusi határozatok tekintélye ellen, s ezzel akadályozzák a kongresszus munkáját". Erre válaszolva Lenin a bolsevikok nevében nyilatkozatot terjesztett be, amelyben kijelentette, hogy a mensevikek szűklátókörű frakciózásról tesznek tanúságot (lásd ebben a kötetben 316. old.). — *307*

[88] *Vorobjov* — V. B. Lomtatidze, kaukázusi mensevik. — *307*

[89] A kongresszuson „A fegyveres felkelésre" vonatkozólag előterjesztett mensevik határozati javaslatot a bolsevikok „a fegyveres felkelés elleni" határozati javaslatként jelle-

mezték. Lenin ugyanezt hangsúlyozza a „Beszámoló az OSzDMP Egyesítő Kongresszusáról" c. brosúrájában is (lásd ebben a kötetben 381. old.). — *307*

[90] *Vintyer* — L. B. Kraszin. — *307*

[91] *Akimov, V. P.* (Mahnovec) — szélsőséges opportunista, az ökonomizmus egyik ideológusa; a mensevikek jobbszárnyához tartozott; a kongresszus 22. ülésén külön előadói beszédet mondott a fegyveres felkelésről, s ebben nyiltan a fegyveres felkelés ellen foglalt állást. — *309*

[92] *A fegyveres felkelésről szóló mensevik határozattervezetben*, amelyet a kongresszus megvitatott, az *első pont* így szól: „Tekintettel arra: 1) hogy az orosz kormány ostoba csökönyössége szükségessé teszi, hogy a nép kiharcolja jogait a kormánytól..." Ez Plehanov fogalmazása volt. A fegyveres felkelésről szóló határozati javaslatot előkészítő bizottságban Plehanov azt követelte, hogy az eredeti tervezetben szereplő „kiharcolja az államhatalmat" szavak helyett írják azt, hogy „kiharcolja jogait a kormánytól". Mikor ez ellen tiltakoztak, Plehanov módosítását visszavonta. Közvetlenül a kongresszus ülése előtt azonban a bizottság mensevik része a határozati javaslat első pontját Plehanov fogalmazásában nyujtotta be a kongresszusnak. Lenin és a kongresszus bolsevik része élesen tiltakozott a módosítás ellen. Plehanov kénytelen volt visszavonni módosítását. — *309*

[93] *Muratov* (M. Morozov, a szamarkandi szervezet küldötte) *módosítása*, amelyet a kongresszus 21. ülésén terjesztett be, azt követelte, hogy mivel a párt nem vett részt a választásokon, ismerjék el, hogy a parlamenti szociáldemokrata csoport alakításának kérdését „csak akkor lehet megoldani, ha tisztázódik, hogy a szociáldemokraták közül kiket választottak be a dumába, és ha valamennyi munkásszervezet, amelynek területén választások voltak, elismeri őket" (lásd „Az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa". 1934. 368—369. old., oroszul). A kongresszus mensevik többsége elvetette ezt a módosítást. — *310*

[94] *Sztodolin* — N. N. Nakorjakov, bolsevik. — *311*

[95] A „*Felhívást*" Lenin írta közvetlenül a párt egyesítő kongresszusának berekesztése után. A felhívást a bolsevik kül-

döttek a stockholmi „Népház"-ban tartott tanácskozásukon megvitatták és elfogadták. A „Felhívást" a kongresszus 26 bolsevik részvevője, a legnagyobb pártszervezetek képviselői írták alá. — *318*

[96] A Lengyel Szociáldemokrata Párt és az OSzDMP egyesülésének szükségességét Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája kongresszusain elismerte és többízben felvetette. Az OSzDMP II. kongresszusán (1903), ahol az egyesülés kérdését felvetették, Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája a nemzeti kérdésben felmerült nézeteltérések miatt nem csatlakozott az OSzDMP-hez. 1906 januárjában Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciájának Központi Vezetősége az OSzDMP Egyesített Központi Bizottságával újból tárgyalni kezdett az egyesülésről. A tárgyalások eredményeképpen kidolgozták a megegyezés tervezetét, amelyet Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciájának képviselője a IV. kongresszus elé vitt. A tervezetet néhány módosítással az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa elfogadta. — *318*

[97] A Lett Szociáldemokrata Munkáspárt 1905 júniusában tartott II. kongresszusán határozta el, hogy egyesül az OSzDMP-vel. 1906 márciusában, az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa előtt összeült a Lett Szociáldemokrata Munkáspárt úgynevezett „tavaszi konferenciája", amely határozatot hozott a nemzetiségi szociáldemokrata szervezeteknek egy egységes szociáldemokrata pártban való egyesüléséről, és küldöttséget választott az egyesítő kongresszusra. Az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa határozatot hozott a Lett Szociáldemokrata Munkáspárttal való egyesülésről. 1906 nyarán a lett szociáldemokrácia III. kongresszusa jóváhagyta az egyesülés feltételeit és csatlakozott az OSzDMP-hez. — *318*

[98] A Bund az OSzDMP II. kongresszusán kilépett a pártból, majd újból felvetette az egyesülés kérdését. A IV. (Egyesítő) Kongresszus elvben döntött a Bundnak az OSzDMP-be való belépését illetően. A kongresszus elfogadta a Bunddal való egyesülés tervezetét, amelyet egy külön bizottság dolgozott ki. 1906 augusztus végén—szeptember elején (új időszámítás szerint) a Bund kongresszusa jóváhagyta az egyesülésnek az OSzDMP IV. kongresszusán elfogadott feltételeit, s újból belépett az OSzDMP-be. — *318*

[99] Amikor a kongresszuson a párt szervezeti szabályzatának 7. pontját vitatták meg, nézeteltérés támadt a Központi Bizottság és a Központi Lap viszonyának kérdésében. A mensevikek ragaszkodtak ahhoz, hogy a Központi Lap szerkesztőit a kongresszus válassza, és hogy politikai kérdések megvitatásakor szavazati joggal részt vehessenek a Központi Bizottság ülésein. A bolsevikok azt követelték, hogy a Központi Lap szerkesztőségét a Központi Bizottság jelölje ki, s hogy a Központi Bizottságnak legyen joga leváltani a szerkesztőséget. A kongresszus mensevik többségének sikerült elfogadtatni javaslatát. Amikor 1907-ben az V. (londoni) kongresszuson felülvizsgálták a szervezeti szabályzatot, a bolsevik megfogalmazásban fogadták el ezt a pontot (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és a Központi Bizottság plénumainak határozatai". I. rész. 1953. Hetedik kiadás, 171. old., oroszul). — *322*

[100] A „*Beszámoló az OSzDMP Egyesítő Kongresszusáról. (Levél a pétervári munkásokhoz)*" c. brosúrát a cenzúra és a rendőrség üldözte. A pétervári „Gyelo" nyomdában, amelyben a brosúrát nyomták, a rendőrség házkutatást tartott; a brosúrát lefoglalták és elküldték a Pétervári Sajtóbizottságnak. A Sajtóbizottság elrendelte elkobzását. Sikerült azonban a brosúrát Moszkvába szállítani és ott folytatni a kiadással kapcsolatos munkálatokat.

A brosúra a „Vperjod" kiadásában jelent meg. Mellékletében közzétették a bolsevikok és a mensevikek kongresszusi határozattervezeteit, a kongresszus határozatait és más anyagot. Lenin fejtegetései során minduntalan utalt erre az anyagra. A melléklethez írt rövid bevezetést közöljük a brosúra végén (lásd ebben a kötetben 396—397. old.). — *325*

[101] „*Forradalmi Ukrán Párt*" — kispolgári, nacionalista szervezet; 1900 elején alakult. 1905 decemberében a Forradalmi Ukrán Párt Ukrán Szociáldemokrata Munkáspártra változtatta nevét és határozatilag kimondta, hogy egyesül az OSzDMP-vel azzal a feltétellel, hogy az OSzDMP-ben az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspártot elismerik az „ukrán proletariátus egyetlen képviselőjének". Az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa elutasította az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspártnak azt a javaslatát, hogy azonnal vitassák meg az egyesülés feltételeit, s e kérdés eldöntését

az OSzDMP Központi Bizottságára bízta. Az egyesülés kérdésében nem jött létre megegyezés. Az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt később a burzsoá-nacionalista ellenforradalom táborához csatlakozott. — *330*

[102] A *mandátumvizsgáló bizottságot* a kongresszus első ülésén választották; két bolsevik, két mensevik és egy úgynevezett „semleges" — békéltető tagja volt (ez utóbbi volt a bizottság elnöke). A kongresszus jóváhagyta a mandátumvizsgáló bizottság ügyviteli szabályzatát és elfogadta Lenin határozati javaslatát, amely kötelezte a bizottságot, hogy a kongresszusnak írásbeli jelentéseket adjon. A mandátumvizsgáló bizottság munkája és kongresszusi jelentéseinek megvitatása a bolsevikok és a mensevikek éles harcának légkörében folyt le. Különösen feszült volt a helyzet a kongresszus 6. ülésén, a bizottságnak azzal a javaslatával kapcsolatban, hogy semmisítsék meg a bolsevik Artamonovnak (F. A. Szergejev — Artyom), a harkovi szervezet küldöttének mandátumát. A bizottság bolsevik tagjai kijelentették, hogy kilépnek a bizottságból. A kongresszus ezután új mandátumvizsgáló bizottságot választott. — *333*

[103] *A tifliszi munkások tiltakozása a tifliszi mensevik küldöttség meghatalmazása ellen* — a 200 aláírással benyujtott tiltakozást a kongresszus 20. ülésén olvasták fel. A tiltakozást aláíró munkások közölték, hogy a tifliszi mensevikek a párttagok névjegyzékének összeállításakor nem tettek eleget az OSzDMP szervezeti szabályzatában támasztott követelményeknek, s mindenféle sodródó elemeket is felvettek a névjegyzékbe. A mensevikek Tifliszben több mint háromezer párttagot „számláltak". A tifliszi szociáldemokrata munkások hangsúlyozták, hogy Tifliszt nem képviselheti 11 küldött a kongresszuson. — *333*

[104] Az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa jegyzőkönyvének, amely 1907-ben jelent meg, komoly fogyatékosságai voltak: nem voltak meg benne több kongresszusi előadói beszédnek és hozzászólásnak, többek között Lenin néhány előadói beszédének és hozzászólásának a jegyzetei. — *334*

[105] *Smidt* — P. P. Rumjancev; az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusán a bolsevikokhoz csatlakozott. — *337*

[106] *Gyemjan* — I. A. Tyeodorovics. — *341*

[107] *Kosztrov* — N. N. Zsordanyija, a kaukázusi mensevikek egyik vezetője. — *346*

[108] *Voinov* — A. V. Lunacsarszkij, bolsevik. — *350*

[109] Lenin Marxnak Feuerbachról írt téziseire utal (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1949. 2. köt. 401. old.). — *355*

[110] *Borisz Nyikolajevics* — B. I. Szolovejcsik, mensevik. — *362*

[111] „*Nyevszkaja Gazeta*" („Névai Ujság") — legális mensevik lap; 1906 májusában jelent meg Pétervárott. — *371*

[112] A Sipov-féle jelszót: „jogokat és hatalommal rendelkező zemsztvót", amelyet Sztruve Vitte pénzügyminiszternek „Az egyeduralom és a zemsztvo" c. emlékiratához írt előszavában támogatott, Lenin „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai" c. cikkében bírálta (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old.). — *373*

[113] *Nazar* — N. N. Nakorjakov, bolsevik. — *374*

[114] Az egyesítő kongresszus utasítása a Központi Bizottság számára a parlamenti csoportról — lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és a Központi Bizottság plénumainak határozatai". I. rész. 1953. Hetedik kiadás, 137. old. (oroszul). — *375*

[115] *A II. Internacionále amszterdami kongresszusa* 1904 augusztus 14-től 20-ig tartott (új időszámítás szerint). A kongresszus „A szocialista taktika nemzetközi szabályai" címmel határozatot hozott arról, hogy milyen legyen a szocialisták viszonya a polgári pártokhoz. A határozat megtiltotta a szocialistáknak, hogy részt vegyenek polgári kormányokban, és elvetette a szocialista pártoknak a polgári pártokkal való együttműködését. — *387*

[116] 1906 tavaszán és nyarán a „Volna", a „Vperjod" és az „Eho" c. legális bolsevik lapokban volt egy rovat „Ujságok és folyóiratok olvasása közben" címmel. Lenin közvetlenül részt vett a rovat munkájában; a rovat számos cikkét ő írta.

Ebben a cikkben Lenin L. Martov cikkét bírálja. — *416*

[117] Lenin a cikket utószóként írta az „Állami Dumáról" szóló

határozati javaslatához, amelyet az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa elé terjesztett (lásd ebben a kötetben 299—300. old.), s amely 1906 május 9-én (22-én) jelent meg a „Volna" 12. számában. — *418*

[118] *Heyden gróf csoportja* — az I. Állami Duma októbrista frakciójának „bal"-szárnya, amelyhez néhány jobboldali kadet is csatlakozott. 1906 május 5-én (18-án), amikor a dumában megvitatták a trónbeszédre válaszoló kadet feliratot, a csoport nem szavazta meg a felirat végleges szövegét, mert a feliratot túlságosan radikálisnak tartotta, s elhagyta az üléstermet. Az I. duma feloszlatása után a csoport az októbristákhoz közelálló „békés megújhodás pártjává" alakult át. Heydennek és csoportjának politikai jellemzését Lenin „Heyden gróf emlékére" c. cikkében adja (lásd Lenin Művei. 4. kiad. 13. köt. 35—42. old., oroszul). — *421*

[119] Az idézőjelbe tett szavak Lermontov „Tünődés" című versének utolsó soraira utalnak (lásd Lermontov Válogatott költeményei. Új Magyar Könyvkiadó 1951. 108. old.). — *422*

[120] *„A szervezeti kérdéshez"* c. jegyzetet Lenin a helyi pártszervezetek bolsevik és mensevik tagjainak viszonyával foglalkozó hasonló című cikk szerkesztőségi utószavaként írta. — *424*

[121] A *népgyűlést* a pétervári társadalmi-politikai klub rendezte 1906 május 9-én (22-én) a Panyina-palotában a dumának a trónbeszédre válaszoló feliratával kapcsolatban. A gyűlésnek mintegy háromezer részvevője volt — több mint a fele munkás. Lenin itt Karpov néven Oroszországban először szólalt fel nyilvánosan tömeggyűlésen. Lenin beszédében válaszolt az előző szónokoknak: Mjakotyin „népi szocialistának" és Dan (Bartyenyev) menseviknek, akik a kadetokkal való blokkot hirdették. Befejezésül Lenin határozati javaslatot terjesztett be, amelyet a gyűlés csaknem egyhangúlag elfogadott. — *425*

[122] A kaukázusi választásokról érkezett első távirati értesülések nem voltak pontosak. Kutaisz kormányzóságból 3 küldött jutott be a dumába (s nem 4, ahogy a táviratban állott), — mindhárom mensevik volt. — *443*

[123] Lenin az egyesítő kongresszus következő határozatára gondol: „Mindenütt, ahol még nem zajlottak le a választá-

sok, és ahol az OSzDMP-nek módjában van jelölteket állítani, törekednie kell jelöltjeit bejuttatni a dumába, anélkül hogy más pártokkal blokkra lépne" („Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és a Központi Bizottság plénumainak határozatai". I. rész. 1953. Hetedik kiadás, 128. old., oroszul). — *443*

[124] Az OSzDMP mensevik Armaviri Bizottságának bomlasztó magatartásáról van szó. A bizottság megszegte az egyesítő kongresszus határozatát, mely megtiltott mindenféle blokkot a polgári pártokkal. Az Armaviri Bizottság a duma-választások alatt felhívást bocsátott ki, amelyben felszólította a választókat, hogy szavazzanak a szociáldemokratákra, vagy végső esetben „a kadetoknál nem jobboldalibb" jelöltekre. — *443*

[125] Lenin a cikket „A szerkesztőség megjegyzése"-ként írta a duma munkásképviselőinek „Oroszország valamennyi munkásához" intézett felhívásához. A felhívás Lenin utószavával együtt 1906 május 19-én (június 1-én) a „Volna" 21. számában jelent meg. — *454*

[126] Lenin „Az agrártörvény tervezetére" gondol, amelyet a trudovik csoporthoz tartozó képviselők külön ülésén dolgoztak ki. A tervezetet 33 képviselő (főleg trudovikok) aláírásával 1906 június 6-án (19-én) megvitatás céljából benyujtották a dumának; a duma június 8-án (21-én) leszavazta a tervezetet. A „33 képviselő tervezete" a földmagántulajdon azonnali és teljes megszüntetését követelte, s tulajdonképpen kiegészítés volt a trudovikok agrártervezetéhez, amelyet 1906 május 23-án (június 5-én) terjesztettek a duma elé („104 képviselő tervezete"), s amelyben a munkanormán alapuló egyenlősítő földhasználatot követelték. — *457*

[127] *„Goremikinisták"* — a cári Oroszország reakciós, hivatalnoki kormányköreinek képviselői, élükön a Minisztertanács akkori elnökével, I. L. Goremikinnel. Ezeknek a köröknek a lapja volt a feketeszázas „Novoje Vremja". — *460*

[128] A Pétervári Moszkva kerületben 1906 május 11-én (24-én) az OSzDMP 300 tagja gyűlést tartott, amelyen az egyesítő kongresszus eredményeivel foglalkoztak. Beszámolót tartott Lenin (a beszámoló szövege nem maradt fenn) és a mensevik Dan. A gyűlés végén a bolsevikok és mensevikek

között harc indult meg abban a kérdésben, hogy megengedhető-e az egyesítő kongresszus határozatainak bírálata a sajtóban és nyilvános gyűléseken. A mensevikek, akik szerették volna korlátozni a kongresszus határozatai körül megindult eszmei harcot, a bírálatot csakis a pártgyűléseken tartották megengedhetőnek és határozati javaslatot terjesztettek elő ebben a szellemben. Lenin a határozati javaslathoz módosítást nyujtott be, amelynek az volt a lényege, hogy a kongresszus valamennyi határozatát nemcsak a pártgyűléseken, hanem a szociáldemokrata lapok hasábjain és a népgyűléseken is meg kell tárgyalni. A határozati javaslatot Lenin módosításával 39 szavazat ellenében elfogadták („Volna" 15. sz., 1906 május 12). Lenin módosítására válaszolva hozta a többségében mensevik Központi Bizottság azt a határozatot, amelyet Lenin ebben a cikkben bírál. — *462*

[129] „*Kurir*" — legális mensevik napilap; Pétervárott jelent meg 1906 május—júniusában. — *465*

[130] „*Gyelo Naroda*" („A Nép Ügye") — az eszer párt legális napilapja; Pétervárott jelent meg 1906 májusában. — *465*

[131] Lenin a kadetok „Sajtótörvény-tervezetére" gondol, amelyet 1906 május 17—18-án (30—31-én) tettek közzé a kadetok központi lapjában, a „Recs"-ben. A törvénytervezet a cári cenzúra szabályainak megszegéséért nyolc évig terjedő kényszermunkát javasolt. — *468*

[132] A „*Kautsky az Állami Dumáról*" c. cikk a „Vesztnyik Zsiznyi" 6. számában jelent meg.

„*Vesztnyik Zsiznyi*" („Az Élet Hirnöke") — tudományos, irodalmi és politikai heti folyóirat, legális bolsevik lap; Pétervárott jelent meg rendszertelenül 1906 március 30-tól (április 12-től) 1907 szeptemberéig; 1906 november 19-ig (december 2-ig) 13 szám jelent meg. 1907 januárjától a „Vesztnyik Zsiznyi" havi folyóirat lett; 7 száma jelent meg. A folyóirat munkájában részt vett: V. I. Lenin, M. Sz. Olminszkij, V. V. Vorovszkij, A. V. Lunacsarszkij, A. M. Gorkij és mások. A lap 12. számában jelent meg Lenin „Az orosz radikális későn kapott észbe!" c. cikke. — *473*

[133] „*Kolokol*" („Harang") — legális szociáldemokrata napilap; Poltavában jelent meg 1906 január 18-tól (31-től) június

8-ig (21-ig). A lap munkájában főleg mensevikek vettek részt. — *483*

[134] Lásd Marx cikkét: „A «Rheinische Beobachter» kommunizmusa". Marx—Engels Gesamtausgabe. 1. rész. VI. köt. 269—281. old. — *491*

[135] Lásd Engels „Marx és a «Neue Rheinische Zeitung» 1848—49-ben" c. cikkét. Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 324—332. old.; lásd még Marx—Engels. Selected Works. 2. köt. London 1945. 81—85. old. és Marx—Engels Gesamtausgabe. 1. rész. VII. köt. 8—423. old. — *491*

[136] „*Priziv*" („Felhívás") — népszerű ujság; Pétervárott jelent meg 1906 január 15-től (28-tól) június 15-ig (28-ig). Március végétől a lap munkájában bolsevikok is részt vettek. — *500*

[137] *Az OSzDMP Pétervári Bizottságának határozata (II)* és az utána következő cikk: „A duma-kormány jelszaváról", amelyet Lenin a „Vperjod" szerkesztőségének utószavaként írt, tükrözi a bolsevikoknak és mensevikeknek az Állami Duma kérdésében vívott harcát, amely az OSzDMP Központi Bizottságának és Pétervári Bizottságának a konfliktusára vezetett.

1906 május 13-án (26-án) a kormány visszautasította a kadet duma feliratában kifejtett követeléseket. A duma erre határozatot hozott, amelyben „bizalmatlanságát" fejezte ki a kormánnyal szemben és követelte leváltását. Az OSzDMP mensevik Központi Bizottsága egy határozatot küldött a pártszervezeteknek, amelyben arra szólította fel őket, hogy támogassák a kadet dumának egy duma-kormány, vagyis kadet kormány megalakítására vonatkozó követelését. A Lenin vezette Pétervári Bizottság szembeszállt ezzel a határozattal. 1906 május 23—24-i (június 5—6-i) ülésén a Pétervári Bizottság elvetette a Központi Bizottság mensevik határozatát és Lenin határozati javaslatát fogadta el. A Pétervári Bizottság 9 mensevik tagja azt követelte, hogy függesszék fel a bolsevik határozat végrehajtását, míg a Központi Bizottság vagy a kerületközi városi konferencia el nem dönti ezt a kérdést. A mensevikeknek ezt a követelését a Pétervári Bizottság szintén elvetette. Ugyanakkor a Bizottság azt a határozatot hozta, hogy kerületközi konferenciát hív össze, az ülés jegyzőkönyvét és okmányait a kerületek tudomására hozza, Lenin

elfogadott határozati javaslatát és a Pétervári Bizottság 9 mensevik tagjának nyilatkozatát pedig mint a küszöbön álló konferencia vitaanyagát közzéteszi a sajtóban. — *506*

[138] 1906 május 24-én (június 6-án) az Állami Duma 14. ülésén a „trudovikok" 35 képviselő aláírásával javaslatot terjesztettek be a helyi földbizottságok haladéktalan megszervezésére vonatkozólag. A kadetok ezt a javaslatot mind a dumában, mind a sajtóban élesen bírálták. — *512*

[139] A Lenin által idézett német szövegből a „Thron und Altar" („trón és oltár") szavak a „Vperjod"-ban a cenzúra miatt kimaradtak. — *520*

[140] *„Vperjod"* („Előre") — legális bolsevik napilap; Pétervárott jelent meg 1906 május 26-tól (június 8-tól) a kormány által betiltott „Volna" helyett. A lapban Leninnek vezető szerepe volt. A lap munkájában részt vett M. Sz. Olminszkij, V. V. Vorovszkij, A. V. Lunacsarszkij. A rendőrség üldözte a lapot. A 17. szám után, 1906 június 14-én (27-én) a lapot betiltották. Helyette az „Eho" („Visszhang") c. bolsevik lap jelent meg.

„Az OSzDMP Pétervári Bizottságának határozatát (II)" a „Vperjod" rövidítve közölte. — *525*

[141] *Vlaszov* — A. I. Rikov. — *529*

[142] Ez a határozat a Központi Bizottságnak és a Pétervári Bizottságnak az Állami Dumához való viszony kérdésében támadt konfliktusával függ össze. A határozat az OSzDMP Pétervári Bizottságának II. határozatával együtt (lásd ebben a kötetben 506—507. old.) a bolsevikok taktikai platformja volt. Ennek a platformnak az alapján folyt a vita, és ennek alapján választottak küldötteket a pétervári szervezet kerületközi konferenciájára (a konferenciát 1906 június 11—12-én (24—25-én) tartották meg a finnországi Teriokiban, Lenin vezetésével).

A „Vperjod" a következő szerkesztőségi megjegyzéssel közölte a határozatot: „A «Vperjod» szerkesztősége teljes egészében egyetért e határozat fő tételeivel és javasolja az elvtársaknak, hogy terjesszék elő a munkásgyűléseken és a népgyűléseken." — *541*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1905 november—1906 június)

1905

Október vége—november eleje. Lenin Stockholmban várja az okmányokat, amelyekkel külföldről visszatérhet majd Oroszországba.

November 2—4 (15—17). Lenin Stockholmban megírja „Feladataink és a munkásküldöttek szovjetje. (Levél a szerkesztőséghez)" c. cikkét.

November 5 (18). Lenin Stockholmból Helsingforsba érkezik.

November 7 vagy 8 (20 vagy 21). Lenin megérkezik Pétervárra.

November 8 vagy 9 (21 vagy 22). Lenin vezeti a „Novaja Zsizny" szerkesztősége bolsevik tagjainak ülését, amelyen meghatározzák a szerkesztőség összetételét és kidolgozzák a lap legközelebbi programmját.

November 9 (22). Lenin részt vesz a Központi Bizottság ülésén, amelyen egyhangúlag elfogadják a „Valamennyi pártszervezethez és valamennyi szociáldemokrata munkáshoz" intézett felhívást az OSzDMP IV. kongresszusának összehívásáról.

November 10 (23). A „Novaja Zsizny" 9. száma közli Lenin „A párt újjászervezéséről" c. cikkének elejét. Ez volt az első cikk, amelyet Lenin az emigrációból hazatérve írt.

November 12 (25). Lenin a „Novaja Zsizny" 11. számának „A proletariátus és a parasztság" c. vezércikkében üdvözli az Összoroszországi Parasztszövetség kongresszusát.

November 13 (26). A „Novaja Zsizny" 12. számában megjelenik Lenin „A párt szervezete és a pártos irodalom" c. cikke.

Lenin a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetjének ülésén felszólalásában kifejti, milyen módszerekkel kell harcolni a munkáskizárások ellen, amelyekkel a kapitalisták arra válaszoltak, hogy a munkások forradalmi úton bevezették a nyolcórás munkanapot. Lenin határozati javaslatát az ülés elfogadta.

November 15 (28). A „Novaja Zsizny" 13. számában vezércikk jelenik meg Lenin tollából „Egy sikertelen provokáció" címmel. Ugyancsak ebben a számban jelenik meg „A párt újjászervezéséről" c. cikk folytatása is.

Lenin megírja „A hadsereg és a forradalom" c. cikkét. A cikk november 16-án (29-én) megjelenik a „Novaja Zsizny" 14. számában.

November 16 (29). Lenin a Szabad Gazdasági Társaság helyiségében, a pétervári pártmunkások gyűlésén beszédet mond a következő témáról: „A szociálforradalmár párt agrárprogrammjának bírálata".

A „Novaja Zsizny" 14. száma közli Lenin „A párt újjászervezéséről" c. cikkének befejező részét.

November 18 (december 1). A „Novaja Zsizny" 16. számában megjelenik Lenin „Billeg a mérleg serpenyője" és „Tanuljatok az ellenségtől" c. cikke.

November 20 (december 3). A „Novaja Zsizny" 18. száma közli Leninnek „Forradalmi bürokratizmus és forradalmi

tett" c. cikkét, amely az alkotmányozó gyűlés kérdésével foglalkozik.

November 23 (december 6). A „Novaja Zsizny" 19. száma vezércikként közli Lenin „A haldokló önkényuralom és a népi hatalom új szervei" c. cikkét.

November 24 (december 7). Lenin megírja „Szocializmus és anarchizmus" c. cikkét. A cikk november 25-én (december 8-án) a „Novaja Zsizny" 21. számában jelenik meg.

November 26 és december 2 (december 9 és 15). A „Novaja Zsizny" 22. és 27. számában megjelenik Lenin „A szocialista párt és a pártonkívüli forradalmiság" c. cikke.

November 27 (december 10). Lenin részt vesz az OSzDMP Központi Bizottságának ülésén, amelyen megvitatják a fegyveres felkelés előkészítését, a „Novaja Zsizny" szerkesztőségének megváltoztatását és a „Borba" c. moszkvai bolsevik lap kiadását.

November. Lenin az OSzDMP Pétervári Bizottságának kibővített ülésén felszólal a pártnak a munkásküldöttek szovjetjeihez való viszonyáról.

December 3 (16). V. I. Lenin és N. K. Krupszkaja legálisan letelepednek Pétervárott a Grecseszkij proszpekt 15/8 számú házban. A titkosrendőrség egyre jobban figyeli Lenint, úgy hogy Lenin kénytelen néhány nap mulva illegalitásba vonulni.

A „Novaja Zsizny" 28. száma közli Lenin „Szocializmus és vallás" c. cikkét.

Lenin részt vesz az OSzDMP Központi Bizottságának, a párt Pétervári Bizottságának és a Munkásküldöttek Pétervári Szovjetje Végrehajtó Bizottságának együttes rendkívüli ülésén, amelyet a „Novaja Zsizny" be-

tiltásával kapcsolatban hívtak egybe. Az ülés megvitatja a fegyveres felkelés kérdését is.

December 12—17 (25—30). Lenin vezeti a bolsevikok első tammerforsi konferenciáját (Finnország); előadói beszédet mond a helyzetről és az agrárkérdésről. A konferencia elfogadja Leninnek az agrárkérdéssel és az egyesítő kongresszus összehívásával kapcsolatban benyujtott határozati javaslatát.

Ezen a konferencián találkozik először Lenin és Sztálin. Lenin és Sztálin részt vesz annak a bizottságnak a munkájában, amely kidolgozza az Állami Dumához való viszonyra vonatkozó határozati javaslatot. A határozati javaslatot a konferencia jóváhagyja.

December 22 (1906 január 4). Lenin részt vesz a Központi Bizottság tagjainak és a tammerforsi bolsevik konferencia küldötteinek pétervári tanácskozásán; beszédet mond, amelyben kifejti a bolsevikok taktikai platformját az Állami Dumához való viszonyról.

1905 vége vagy 1906 eleje. Lenin megír egy cikkvázlatot a forradalom szakaszairól, irányáról és távlatairól.

1906

Az év eleje, március közepéig. Lenin részt vesz az OSzDMP Egyesített Központi Bizottsága által kiküldött agrárbizottság munkájában, amelynek feladata, hogy a IV. pártkongresszusra agrárprogrammot készítsen elő.

Január 4 (17). A „Molodaja Rosszija" 1. száma közli Lenin vezércikkét: „A munkáspárt és feladatai a mai helyzetben".

Január. Lenin megírja „Bojkottáljuk-e az Állami Dumát? A «többség» platformja" c. cikkét, amelyben az első duma aktív bojkottjának bolsevik taktikáját védelmezi. A cikk január-

ban külön röplapként jelenik meg az OSzDMP Központi Bizottságának és Egyesített Központi Bizottságának kiadásában.

Lenin cikket ír „Az Állami Duma és a szociáldemokrata taktika" címmel. A cikk februárban megjelenik „Az Állami Duma és a szociáldemokrácia" c. brosúrában.

Február 4 (17) előtt. Lenin Pétervár Moszkva-külvárosi szociáldemokrata szervezeteinek gyűlésén beszámol „Az Állami Duma választásairól".

Február 7 (20). A „Partyijnije Izvesztyija" 1. számában megjelenik Lenin „Oroszország mai helyzete és a munkáspárt taktikája" c. cikke.

Február 11 (24). Lenin beszédet mond a pétervári bolsevik pártmunkások gyűlésén az Állami Duma aktív bojkottjának taktikájáról.

Február 11 (24). Lenin vezeti a pétervári városi konferencia munkáját, beszédet mond az Állami Dumához való viszonyról és beterjeszti határozattervezetét a duma bojkottálásának taktikájáról. A konferencia szavazattöbbséggel a bojkott mellett foglal állást.

Február 11 (24) után. Lenin felhívást ír „Pétervár és környéke munkásaihoz és munkásnőihez". A felhívás röplapként megjelenik az OSzDMP Egyesített Pétervári Bizottságának kiadásában.

Február vége (március eleje). Lenin vezeti az OSzDMP második pétervári városi konferenciájának munkáját, felszólal „A bojkott-taktikáról" szóló határozati javaslatának védelmében. A konferencia elfogadja Lenin határozati javaslatát.

Lenin Kuokkalában (Finnország) dolgozik a bolsevikok taktikai platformjának előkészítésén — az OSzDMP Egyesítő Kongresszusán beterjesztendő határozattervezeteken.

Március első fele. Lenin Moszkvába érkezik, hogy megszervezze az OSzDMP Egyesítő Kongresszusára készült határozattervezetek megvitatását; részt vesz a moszkvai bolsevikok vezető csoportjának tanácskozásán.

Lenin részt vesz az OSzDMP moszkvai Zamoszkvorecsje kerületi bizottságának ülésén, felszólal a munkásküldöttek szovjetjeihez való viszonyról szóló határozati javaslat vitájában.

Lenin részt vesz az OSzDMP moszkvai városkörnyéki bizottságának ülésén, amelyen megvitatták azt a kérdést, hogy a moszkvai szervezetnek részt kell-e vennie a duma-választásokkal kapcsolatos választási kampányban.

Március közepe (vége). Lenin vezeti a pétervári bolsevikok egy csoportjának a tanácskozásait, amelyeken a taktikai platformot vitatják meg.

Március 20 (április 2). A „Partyijnije Izvesztyija" 2. száma közli Lenin „Az orosz forradalom és a proletariátus feladatai" c. cikkét (vezércikk) és a Lenin által összeállított „Taktikai platformot az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa számára. Határozattervezetek az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa számára".

Március második fele. Lenin brosúrát ír „A munkáspárt agrárprogrammjának felülvizsgálata" címmel. A brosúra április elején Pétervárott jelenik meg.

Március 24—28 (április 6—10). Lenin brosúrát ír „A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai" címmel. A brosúra áprilisban Pétervárott jelenik meg.

Március 26 (április 8). A pétervári szervezet megválasztja Lenint küldöttnek az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusára.

Március. Lenin előszót ír a „K. Kautsky. Nincs többé

szociáldemokrácia!" c. brosúra orosz kiadásához.

Március vége (április eleje). Lenin Pétervárott vezeti a IV. kongresszus bolsevik küldöttcsoportjának tanácskozását.

Április 10 (23 előtt). Lenin Stockholmba utazik, hogy részt vegyen a IV. kongresszuson; a bolsevikok külön tanácskozásán felszólal az ellen a javaslat ellen, amely — azzal az indokolással, hogy a mensevikek többségben vannak — meg akarta hiúsítani a kongresszust.

Április 10—25 (április 23—május 8). Az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusa Stockholmban. Lenint beválasztják a kongresszus elnökségébe; részt vesz a kongresszus munkájában; részt vesz az OSzDMP szervezeti szabályzatának tervezetét kidolgozó bizottság munkájában.

Első ülés. Lenin határozati javaslatot terjeszt be a mandátumvizsgáló bizottság ügyviteli szabályzatának megvitatásakor. A javaslatot a kongresszus elfogadja.

Harmadik ülés. Lenin elnököl; felolvassa a kongresszus napirendjét, felszólal a napirend megvitatása során, javasolja, hogy a napirendet egészítsék ki a következő kérdésekkel: „A mai helyzet értékelése" és az OSzDMP nemzetiségi szervezeteinek kérdése. Lenin javaslatát a kongresszus elfogadja.

Negyedik ülés. Lenin elnököl; javasolja, hogy bízzák meg az agrárbizottságot, hogy készítse elő az előadói beszédeket és jelölje ki az előadókat.

Ötödik ülés. Lenin előadói beszédet mond az agrárkérdésről.

Hetedik ülés. Lenin elnököl; beválasztják az Állami Duma kérdésével foglalkozó bizottságba.

Nyolcadik ülés. Lenin elnököl az agrárkérdés vitájának folytatásakor.

Kilencedik ülés. Lenin elnököl; zárszót mond az agrárkérdésben tartott előadói beszédéhez.

Tizedik ülés. Lenin elnököl; javasolja, hogy a kongresszus hagyja jóvá valamennyi jegyzőkönyvet.

Tizenegyedik ülés. Lenin elnököl; felszólal az agrárkérdéssel kapcsolatos taktikai határozati javaslat megszavazásakor.

Tizenharmadik ülés. Lenin beszédet mond „A mai helyzetről és a proletariátus osztályfeladatairól".

Tizenötödik ülés. Lenin elnököl; Sztálin felszólal azoknak a javaslatoknak a védelmében, amelyeket Lenin előadói beszédében kifejtett.

Tizenhatodik ülés. Lenin zárszót mond „A mai helyzetről és a proletariátus osztályfeladatairól" mondott előadói beszédéhez.

Tizenhetedik ülés. Lenint beválasztják „A fegyveres felkeléshez való viszonyról" szóló határozati javaslatot előkészítő bizottságba; korreferátumot tart az Állami Dumához való viszony kérdésében és felolvassa a határozattervezetet.

Tizennyolcadik ülés. Lenin elnököl; állást foglal amellett, hogy az Állami Dumához való viszony kérdésében kialakult vitában adjanak szót a nemzetiségi szociáldemokrata szervezetek képviselőinek.

Tizenkilencedik ülés. Lenin zárszót mond az Állami Dumához való viszony kérdésében.

Huszonegyedik ülés. Lenin elnököl; felszólal annak a javaslatnak a védelmében, hogy halasszák el a parlamenti szociáldemokrata frakció megszervezésének kérdését, míg nem tisztázzák a dumába beválasztott szociáldemokraták összetételét.

Huszonkettedik ülés. Lenin beszédet mond a fegyveres felkelésről.

Huszonnegyedik ülés. Lenin elnököl; a kongresszus nevében üdvözli az OSzDMP-be belépő Lengyel Szociáldemokrata Pártot.

Huszonhatodik ülés. Lenin elnököl; írásbeli nyilatkozatot (különvéleményt) nyujt be a parlamenti szociáldemokrata frakció kérdésében és egy megjegyzést javasol a Bunddal való egyesülés szabályzatához.

Huszonhetedik ülés. A szervezeti szabályzatnak a párttagságról szóló első pontját a kongresszus Lenin szövegezésében fogadja el.

Április 25—26 (május 8—9). Lenin megírja „Az egykori «bolsevik» frakció egyesítő kongresszusi küldötteinek felhívását a párthoz". A felhívást 26 pártszervezet bolsevik küldöttei írták alá.

Április vége (május eleje). Lenin az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusának befejezése után Abón (Finnország) át visszatér Pétervárra.

Május 5 (18). Lenin „Harc a szabadságért és harc a hatalomért" c. cikke vezércikk formájában megjelenik a „Volna" 9. számában.

Május 6 (19). Lenin „Újabb fellendülés" c. cikke vezércikk formájában megjelenik a „Volna" 10. számában.

Lenin egy pétervári pártgyűlésen beszámol az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusának eredményeiről.

Május 9 (22). A „Volna" 12. száma közli Lenin következő cikkeit: „A duma és a nép" (vezércikk), „Ujságok és folyóiratok olvasása közben" és „A bolsevikoknak az Állami Duma kérdésében benyujtott határozati javaslatához".

Lenin a Panyina-palotában tartott népgyűlésen Karpov néven beszédet mond az OSzDMP-nek az Állami Dumával szemben kö-

vetendő taktikájáról. A gyűlés elfogadja a Lenin által benyujtott határozati javaslatot.

Május 10 (23). Lenin Pétervár Francia-Orosz alkerületi szociáldemokrata szervezeteinek gyűlésén beszámol az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusának eredményeiről.

A „Volna" 13. számában megjelenik Lenin „Az Állami Duma munkáscsoportja" (vezércikk) és „A szervezeti kérdéshez" c. cikke.

Május 11 (24). Lenin Pétervár Moszkva-kerületi szociáldemokrata szervezeteinek gyűlésén beszámol az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusáról s módosítást terjeszt be a gyűlésen javasolt határozathoz. Lenin módosítását a gyűlés elfogadja.

A „Volna" 14. száma vezércikk formájában közli Lenin „A paraszt vagy «trudovik» csoport és az OSzDMP" c. cikkét.

Május 12 (25). A „Volna" 15. száma vezércikk formájában közli Lenin „A földkérdés a dumában" c. cikkét.

Május 13 (26). A „Volna" 16. száma közli Lenin „Határozat és forradalom" c. cikkét.

Május 14 (27). A „Volna" 17. számában megjelenik Lenin „Se földet, se szabadságot" (vezércikk) és „A szociáldemokrácia választási győzelme Tifliszben" c. cikke.

Május 18 (31). A „Volna" 20. száma vezércikk formájában közli Lenin „A kormány, a duma és a nép" c. cikkét.

Lenin megírja „A kadetok akadályozzák a dumát abban, hogy felhívást intézzen a néphez" c. cikkét. A cikk május 19-én (június 1-én) a „Volna" 21. számában jelenik meg.

Május 19 (június 1). A „Volna" 21. száma közli Lenin „Még alkudozni se akarnak!" és „Az Állami Duma munkásképviselőinek felhívásához" c. cikkét.

Lenin megírja „A földkérdés és a szabadságért folyó harc" és „A goremikinisták, az októbristák és a kadetok" c. cikkét. A két cikk május 20-án (június 2-án), a „Volna" 22. számában jelenik meg.

Május 20 (június 2). A „Volna" 22. száma közli Lenin „A bírálat szabadsága és az akcióegység" c. cikkét.

Május 21 (június 3). A „Volna" 23. száma közli Lenin „Rossz tanácsok" c. vezércikkét, melyben Plehanovnak a „Kurir" c. lapban megjelent írását bírálja, valamint „Hírek és híresztelések az Állami Duma feloszlatásáról" c. cikkét.

Lenin Pétervár Narva-kerületi szociáldemokrata szervezeteinek gyűlésén beszámol az OSzDMP IV. (Egyesítő) Kongresszusáról.

Május 23 (június 5). A „Vesztnyik Zsiznyi" 6. száma közli Lenin „Kautsky az Állami Dumáról" c. cikkét.

Lenin Pétervár San-Galli alkerületének munkásgyűlésén előadást tart az agrárkérdésről, s a munkások kérésére beszédet mond a bolsevikoknak és a mensevikeknek az Állami Dumához való viszonyáról.

Május 24 (június 6). A „Volna" 25. száma vezércikk formájában közli Lenin „A kadetok, a trudovikok és a munkáspárt" c. cikkét.

Május 26 (június 8). A „Vperjod" első számában megjelenik Lenin „Hogyan vélekedik Plehanov elvtárs a szociáldemokrácia taktikájáról?" c. cikke. A cikket 1906-ban Pétervárott a „Vperjod" könyvkiadó külön brosúrában is kiadja.

Május 27 (június 9). A „Vperjod" 2. számában megjelenik „Az OSzDMP Pétervári Bizottságának határozata

(II) az Állami Dumához való viszonyról", amelyet Lenin írt (1906 májusában az OSzDMP Pétervári Bizottsága külön röplapként is kiadta), valamint Lenin „A dumakormány jelszaváról" c. cikke.

Lenin cikket ír „A mai politikai helyzetről". A cikk május 28-án (június 10-én) a „Vperjod" 3. számában jelenik meg vezércikk formájában.

Május 30 (június 12). Lenin „A proletariátus taktikája és jelenlegi feladatai" c. cikke megjelenik a „Vperjod" 4. számában.

Május 31 (június 13). Lenin „A német szociáldemokrácia a kadetokról" és „Ujságok és folyóiratok olvasása közben" c. cikke megjelenik a „Vperjod" 5. számában.

Május. Lenin megírja a „Beszámoló az OSzDMP Egyesítő Kongresszusáról. (Levél a pétervári munkásokhoz)" c. brosúrát. A brosúra 1906 júniusában jelenik meg.

Június 1 (14). A „Vperjod" 6. száma közli Lenin „Döntsenek a munkások" c. cikkét.

Lenin megírja „Ne felfelé tekintsünk, hanem lefelé" c. cikkét. A cikk június 2-án (15-én) a „Vperjod" 7. számában vezércikk formájában jelenik meg.

Június 3 (16). Lenin megírja „A reakció fegyveres harcot kezd" c. cikkét. A cikk június 4-én (17-én) a „Vperjod" 9. számában jelenik meg vezércikk formájában.

Június 6 (19). A „Vperjod" 10. száma közli „Az OSzDMP Pétervári Bizottságának határozatát (III) a duma-kormány kérdésében". A határozatot Lenin írta.

TARTALOM

Előszó ..... VII–VIII

1905

FELADATAINK ÉS A MUNKÁSKÜLDÖTTEK SZOVJETJE. *(Levél a szerkesztőséghez)* 1–13

A PÁRT ÚJJÁSZERVEZÉSÉRŐL 14–25

I. 14
II. 18
III. 23

A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG 26–30

A PÁRT SZERVEZETE ÉS A PÁRTOS IRODALOM . 31–37

A MUNKÁSKÜLDÖTTEK PÉTERVÁRI SZOVJETJE VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK 1905 NOVEMBER 14-I (27-I) HATÁROZATA A MUNKÁSKIZÁRÁSOK ELLENI HARC RENDSZABÁLYAIRÓL . 38–39

EGY SIKERTELEN PROVOKÁCIÓ 40–42

A HADSEREG ÉS A FORRADALOM 43–46

BILLEG A MÉRLEG SERPENYŐJE 47–48

TANULJATOK AZ ELLENSÉGTŐL 49–50

FORRADALMI BÜROKRATIZMUS ÉS FORRADALMI TETT 51–54

A HALDOKLÓ ÖNKÉNYURALOM ÉS A NÉPI HATALOM ÚJ SZERVEI 55–59

SZOCIALIZMUS ÉS ANARCHIZMUS 60–63

A SZOCIALISTA PÁRT ÉS A PÁRTONKÍVÜLI FORRADALMISÁG 64–72

I. 64
II. 68

SZOCIALIZMUS ÉS VALLÁS 73–78

A „TÖBBSÉG" TAMMERFORSI KONFERENCIÁJÁNAK HATÁROZATA AZ AGRÁRKÉRDÉSBEN. *1905 december 12—17 (25—30)* 79

A FORRADALOM EGYES SZAKASZAI, IRÁNYA ÉS TÁVLATAI 80–83

1906

A MUNKÁSPÁRT ÉS FELADATAI A MAI HELYZETBEN 84–87

BOJKOTTÁLJUK-E AZ ÁLLAMI DUMÁT? *A „többség" platformja* 88–91

AZ ÁLLAMI DUMA ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA TAKTIKA 93–104

OROSZORSZÁG MAI HELYZETE ÉS A MUNKÁSPÁRT TAKTIKÁJA 105–112

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI VÁROSI KONFERENCIÁJA. *1906 február 11 (24)* 113–116

Jogérvényes-e a városkörnyéki és a viborgi szervezet képviselete a konferencián? Hozzászólások 113

Határozati javaslat Martovnak az ellen az indítványa ellen, hogy a Pétervári Bizottság beszámolóját le kell venni a napirendről 114

A határozati javaslat indoklása 115

Indítvány a Pétervári Bizottság beszámolójával kapcsolatban 115

Hozzászólás a javaslat védelmében 115

Megjegyzés a bojkott-taktikáról szóló határozati javaslathoz 115

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI VÁROSI KONFERENCIÁJA (II). *1906 február vége (március eleje)* 117–121

Hozzászólások a bojkott-taktikáról szóló határozati javaslat védelmében 117
Ellenvetések a határozattervezet 3. és 6. pontjához benyujtott módosító javaslat ellen 118
Hozzászólások a határozattervezet 7. és 8. pontjának megvitatása során 119
Írásbeli nyilatkozat a konferencia titkárságának 120
Határozati javaslat a bojkott-taktika indoklására 121

PÉTERVÁR ÉS KÖRNYÉKE MUNKÁSAIHOZ ÉS MUNKÁSNŐIHEZ 122–125

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI SZERVEZETÉNEK HATÁROZATA A BOJKOTT-TAKTIKÁRÓL 126–129

AZ OROSZ FORRADALOM ÉS A PROLETARIÁTUS FELADATAI 130–141

I. 130
II. 133
III. 138

TAKTIKAI PLATFORM AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA SZÁMÁRA. *Határozattervezetek az OSzDMP Egyesítő Kongresszusa számára* 143–160

A demokratikus forradalom mai szakasza 146
A fegyveres felkelés 148
Partizán harci akciók 150
Az ideiglenes forradalmi kormány és a forradalmi hatalom helyi szervei 151
A munkásküldöttek szovjetjei 153
Viszonyunk a polgári pártokhoz 154
Viszonyunk a nemzetiségi szociáldemokrata pártokhoz 156
A szakszervezetek 157
Viszonyunk az Állami Dumához 158
A párt szervezetének alapjai 160

A MUNKÁSPÁRT AGRÁRPROGRAMMJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA 161–194

I. Hogyan fejlődtek a történelem folyamán az orosz szociáldemokráciának az agrárkérdésre vonatkozó nézetei? Rövid áttekintés 165
II. A szociáldemokrácia négy áramlata az agrárprogramm kérdésében 171
III. Maszlov elvtárs fő hibája 181
IV. Agrárprogrammunk feladatai 187
V. Az agrárprogramm tervezete 192

ELŐSZÓ K. KAUTSKY „NINCS TÖBBÉ SZOCIÁLDEMOKRÁCIA!" C. BROSÚRÁJÁNAK OROSZNYELVŰ KIADÁSÁHOZ 195–196

A KADETOK GYŐZELME ÉS A MUNKÁSPÁRT FELADATAI 197–282

I. Milyen objektív jelentősége volt a dumaválasztásokon való részvételünknek? . 199
II. Az első választások társadalmi-politikai jelentősége 209
III. Mi is tulajdonképpen a népszabadság pártja? 214
IV. A kadet duma szerepe és jelentősége 222
V. Egy jellemző példa a kadetok önteltségére 240
Kitérő. Közérthető eszmecsere a kadet publicistákkal és tudós professzorokkal 245
VI. Befejezés 275

AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA. 1906 április 10–25 (április 23–május 8) 283–317

1. Zárszó az agrárkérdéshez 285
2. Zárszó a mai helyzetnek és a proletariátus osztályfeladatainak a kérdéséhez 296
3. Az egyesítő kongresszuson előterjesztett határozati javaslat az Állami Dumáról 299
4. Korreferátum az Állami Dumához való viszonyunk kérdéséről 301

5. Beszéd a fegyveres felkelés kérdéséről 307
6. Hozzászólás a parlamenti szociáldemokrata frakcióra vonatkozólag Muratov (Morozov) által előterjesztett módosító javaslat védelmében 310
7. Különvélemény az OSzDMP parlamenti frakciója összetételének kérdésében 311
8. Határozati javaslat a mandátumvizsgáló bizottság beszámolási kötelezettségéről 313
9. Nyilatkozat a jegyzőkönyvek jóváhagyásának szükségességéről 314
10. Írásbeli nyilatkozat a kongresszus 17. ülésén .. 315
11. Írásbeli nyilatkozat a kongresszus 21. ülésén . 316
12. Írásbeli nyilatkozatok a kongresszus 26. ülésén 317

AZ EGYKORI „BOLSEVIK" FRAKCIÓ EGYESÍTŐ KONGRESSZUSI KÜLDÖTTEINEK FELHÍVÁSA A PÁRTHOZ 318–323

BESZÁMOLÓ AZ OSzDMP EGYESÍTŐ KONGRESSZUSÁRÓL. *(Levél a pétervári munkásokhoz)* 325–397
I. A kongresszus összetétele 330
II. A titkárság megválasztása. A kongresszus napirendje 335
III. Az agrárkérdés 337
IV. A forradalmi helyzetnek és a proletariátus osztályfeladatainak megítélése .. 359
V. Viszonyunk az Állami Dumához 366
VI. A fegyveres felkelés 377
VII. A kongresszus vége 384
VIII. A kongresszus mérlege 390
Melléklet. Anyag az OSzDMP Egyesítő Kongresszusán végzett munka értékeléséhez ... 396

HARC A SZABADSÁGÉRT ÉS HARC A HATALOMÉRT 398–400

ÚJABB FELLENDÜLÉS 401–406

A KONGRESSZUS EREDMÉNYEIHEZ 407–411

A DUMA ÉS A NÉP 412–415

UJSÁGOK ÉS FOLYÓIRATOK OLVASÁSA KÖZBEN 416–417

A BOLSEVIKOKNAK AZ ÁLLAMI DUMA KÉRDÉSÉBEN BENYUJTOTT HATÁROZATI JAVASLATÁHOZ 418

AZ ÁLLAMI DUMA MUNKÁSCSOPORTJA 419–423

A SZERVEZETI KÉRDÉSHEZ 424

BESZÉD A PANYINA-PALOTÁBAN TARTOTT NÉPGYŰLÉSEN, 1906 MÁJUS 9-ÉN (22-ÉN) 425–426

I. A „Nyevszkaja Gazeta" rövid beszámolója 425

II. A „Volna" című lap rövid beszámolója .. 426

A PANYINA-PALOTÁBAN 1906 MÁJUS 9-ÉN (22-ÉN) TARTOTT NÉPGYŰLÉS HATÁROZATA 427

A PARASZTI VAGY „TRUDOVIK" CSOPORT ÉS AZ OSzDMP 428–431

A FÖLDKÉRDÉS A DUMÁBAN 432–435

HATÁROZAT ÉS FORRADALOM 436–439

SE FÖLDET, SE SZABADSÁGOT 440–442

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA VÁLASZTÁSI GYŐZELME TIFLISZBEN 443–445

A KORMÁNY, A DUMA ÉS A NÉP 446–449

A KADETOK AKADÁLYOZZÁK A DUMÁT ABBAN, HOGY FELHÍVÁST INTÉZZEN A NÉPHEZ 450–451

MÉG ALKUDOZNI SEM AKARNAK! 452–453

AZ ÁLLAMI DUMA MUNKÁSKÉPVISELŐINEK FELHÍVÁSA 454–455

A FÖLDKÉRDÉS ÉS A SZABADSÁGÉRT FOLYÓ HARC 456–459

A GOREMIKINISTÁK, AZ OKTÓBRISTÁK ÉS A KADETOK 460–461

A BÍRÁLAT SZABADSÁGA ÉS AZ AKCIÓEGYSÉG ... 462–464

ROSSZ TANÁCSOK 465–470

HÍREK ÉS HÍRESZTELÉSEK AZ ÁLLAMI DUMA FELOSZLATÁSÁRÓL 471–472

KAUTSKY AZ ÁLLAMI DUMÁRÓL 473–476

A KADETOK, A TRUDOVIKOK ÉS A MUNKÁSPÁRT 477–482

HOGYAN VÉLEKEDIK PLEHANOV ELVTÁRS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA TAKTIKÁJÁRÓL? 483–505

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA (II) AZ ÁLLAMI DUMÁHOZ VALÓ VISZONY KÉRDÉSÉBEN 506–507

A DUMA-KORMÁNY JELSZAVÁRÓL 508–509

A MAI POLITIKAI HELYZETRŐL 510–514

A PROLETARIÁTUS TAKTIKÁJA ÉS JELENLEGI FELADATAI 515–518

A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRÁCIA A KADETOKRÓL 519–523

UJSÁGOK ÉS FOLYÓIRATOK OLVASÁSA KÖZBEN 524

DÖNTSENEK A MUNKÁSOK 525–530

„NE FELFELÉ TEKINTSÜNK, HANEM LEFELÉ“.. 531–534

A REAKCIÓ FEGYVERES HARCOT KEZD 535–540

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA (III) A DUMA-KORMÁNY KÉRDÉSÉBEN 541–542

Jegyzetek 543–572

Lenin életének és tevékenységének dátumai (1905 november—1906 június) 573–586

KÉPMELLÉKLETEK

Lenin. „Feladataink és a munkásküldöttek szovjetje". A kézirat első oldala. — 1905 1–2

Lenin. „A forradalom egyes szakaszai, iránya és távlatai". A kézirat első oldala. — 1905..... 81

Lenin „A munkáspárt agrárprogrammjának felülvizsgálata" c. brosúrájának borítólapja. — 1906.... 163

Lenin „Beszámoló az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Egyesítő Kongresszusáról" c. brosúrájának borítólapja. — 1906 327

5903. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.